GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2021

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 9 / 11 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2018/8809 16.11.2021
Y.E.K.

002 2018/15219 16.11.2021
ABEER AHMED NASSER AL RADAEI

003 2018/19175 16.11.2021
LÜTFİYE ALTINAL VE DİĞERLERİ

004 2018/23982 16.11.2021
ABDULCELİL ABİK VE DİĞERLERİ

005 2018/26965 16.11.2021
EMİN PALA VE DİĞERLERİ

006 2018/30814 16.11.2021
ALİ TAŞGELDİ

007 2018/31918 16.11.2021
BÜLENT ASLAN VE DİĞERLERİ

008 2018/32235 16.11.2021
SEMRA ÖZAYDINLIK (2)

009 2018/32768 16.11.2021
EMRE ALPKIRAY VE DİĞERLERİ

010 2018/32957 16.11.2021
GÖZEL DOĞAN

011 2018/33131 16.11.2021
DİNÇER AY

012 2018/35534 16.11.2021
ALİ RIZA DOLU

013 2018/36294 16.11.2021
CENGİZ GÜNEŞ VE DİĞERLERİ

014 2018/37604 16.11.2021
OSMAN YILDIRIM

015 2019/1364 16.11.2021
AHMET KAYMAZ VE DİĞERLERİ

016 2019/1649 16.11.2021
ABDULKADİR KALAK

017 2019/2620 16.11.2021
ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (3)

İçindekiler - devam

018 2019/2719 16.11.2021
ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (4)

019 2019/2993 16.11.2021
ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (5)

020 2019/3627 16.11.2021
BESTE SIĞAK VE DİĞERLERİ

021 2019/4397 16.11.2021
TURAN BOLDAĞ VE DİĞERLERİ

022 2019/4867 16.11.2021
BÜNYAMİ ARIKAN VE DİĞERLERİ (2)

023 2019/4872 16.11.2021
ALİ UZUN

024 2019/5186 16.11.2021
AHMET ERDEM VE DİĞERLERİ

025 2019/7654 16.11.2021
FADIL KARAKUŞ VE DİĞERLERİ

026 2019/9225 16.11.2021
İSA AKBAŞ VE BÜLENT ÖZKAYA

027 2019/9492 16.11.2021
HACİCE YILDIZ

028 2019/10929 16.11.2021
HANİFİ BAYRAM VE DİĞERLERİ

029 2019/11174 16.11.2021
HARUN ŞEN VE ZEYNEP ŞEN

030 2019/11354 16.11.2021
ASLİDDİN AHMEDALİ

031 2019/23811 16.11.2021
HATİCE ERGÜN VE DİĞERLERİ

032 2019/33977 16.11.2021
HASAN YEŞİLDAĞ VE DİĞERLERİ

033 2019/34679 16.11.2021
RAHMİ CEM TOPTAŞ VE DİĞERLERİ

034 2019/41590 16.11.2021
HAMDULLAH BULUT VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

035 2020/1077 16.11.2021
İSMAİL ÇALIŞKAN VE DİĞERLERİ

036 2020/2607 16.11.2021
ALİ SAÇAR VE DİĞERLERİ

037 2020/9698 16.11.2021
ALİ KORKANKORKMAZ

038 2020/35098 16.11.2021
MEHMET KAPLAN VE DİĞERLERİ

039 2021/3618 16.11.2021
ERDOĞAN BEŞEL VE DİĞERLERİ

040 2021/5740 16.11.2021
MERT ENÜK VE DİĞERLERİ

041 2021/7504 16.11.2021
HASAN ÇELİK VE DİĞERLERİ

042 2021/18554 16.11.2021
ABDULSELAM AŞKAN VE DİĞERLERİ

043 2021/18675 16.11.2021
GÖKHAN ÇAKIR VE DİĞERLERİ

044 2021/19156 16.11.2021
MUHİTTİN BAYKAL VE DİĞERLERİ

045 2021/19816 16.11.2021
CÜNEYT ARI VE DİĞERLERİ

046 2016/2486 17.11.2021
ALPER TUNGA KURU VE ÖZCAN KAYA GÜVENÇ

047 2016/13501 17.11.2021
MUHAMMET SERKAN ŞENER

048 2016/24126 17.11.2021
M.D.

049 2017/18683 17.11.2021
YUSUF BİRKAN

050 2017/26742 17.11.2021
ABDULHAKİM ŞENDÜL

051 2018/2185 17.11.2021
YASEMİN AYNUR AKKAYA

İçindekiler - devam

052 2018/12091 17.11.2021
ECEVİT SEVİNÇ

053 2018/14797 17.11.2021
GRUP FLORENCE NIGHTINGALE HASTANELERİ A.Ş. VE DİĞERLERİ

054 2018/15359 17.11.2021
ŞAH İSMAİL HARMANCI

055 2018/15454 17.11.2021
YAHYA ÇEVİK

056 2018/23631 17.11.2021
SÜLEYMAN TURHAN

057 2018/24798 17.11.2021
OSMAN ÇOPUR VE DİĞERLERİ

058 2018/26461 17.11.2021
MEHMET EMİN KARAHAN VE DİĞERLERİ

059 2018/27686 17.11.2021
HİLMİ KOCABEY VE DİĞERLERİ

060 2018/28616 17.11.2021
AHMET GÖDEOĞLU

061 2018/34557 17.11.2021
ABDULHAKİM DEMİRCAN VE DİĞERLERİ

062 2018/36083 17.11.2021
AYŞE AKIN VE DİĞERLERİ

063 2018/36613 17.11.2021
NURAN ERDOĞAN

064 2018/36718 17.11.2021
RAMAZAN ŞAHİN

065 2018/36798 17.11.2021
N.O.

066 2018/37264 17.11.2021
SERVET ÇAKMAK VE DİĞERLERİ

067 2018/37378 17.11.2021
YUSUF ÇONGAR VE DİĞERLERİ

068 2018/38006 17.11.2021
BARIŞ İNAN (2)

İçindekiler - devam

069 2019/691 17.11.2021
HÜSEYİN ATICI VE DİĞERLERİ

070 2019/1284 17.11.2021
BİROL TETİK

071 2019/1594 17.11.2021
ODS MEDİKAL TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

072 2019/1820 17.11.2021
ALİ ÜLKER

073 2019/2596 17.11.2021
SIDDIKA ALTINKAYA

074 2019/2677 17.11.2021
MUHAMMET ALPARSLAN

075 2019/2726 17.11.2021
ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (2)

076 2019/2762 17.11.2021
USKAR KÖMÜR PAZARLAMA NAKLİYAT TARIM İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

077 2019/3016 17.11.2021
NİLAY ARPAÇ

078 2019/3276 17.11.2021
A.G.S.Ö.K. LTD. ŞTİ.

079 2019/3290 17.11.2021
MUSTAFA ÇETİN

080 2019/4746 17.11.2021
AYDIN KESKİN

081 2019/6830 17.11.2021
HASAN AYDOĞDU VE DİĞERLERİ

082 2019/11424 17.11.2021
EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş. (4)

083 2019/15908 17.11.2021
BEDREDDİN UÇAR VE DİĞERLERİ

084 2019/16579 17.11.2021
NAHİDE ÇUBUKCU

085 2019/23803 17.11.2021
MUSTAFA ARSLAN VE DİĞERLERİ

İçindekiler - devam

086 2019/26706 17.11.2021
ALİ OSMAN KOÇ VE DİĞERLERİ

087 2019/27328 17.11.2021
MEHMET ARDA KESKİN

088 2019/33638 17.11.2021
ÇİZMECİLER OTELCİLİK TUR. TAŞ. EMLAK İNŞAAT GIDA SAN. TİC. AŞ. VE DİĞERLERİ

089 2019/34334 17.11.2021
RIDVAN BAYIK VE DİĞERLERİ

090 2019/35165 17.11.2021
OSMAN YILDIRIM VE DİĞERLERİ

091 2019/36682 17.11.2021
HAMDİ DEMİR VE DİĞERLERİ

092 2019/38478 17.11.2021
MÜSLÜM BAŞAK VE DİĞERLERİ

093 2019/38857 17.11.2021
GURBET ÇOBAN

094 2020/5701 17.11.2021
ELA YILDIRIM VE DİĞERLERİ

095 2020/18497 17.11.2021
GÖZDE AYDİN VE DİĞERLERİ

096 2020/19283 17.11.2021
MEDİNE BÜRCEK VE DİĞERLERİ

097 2020/20842 17.11.2021
SELİME ULUSOY VE DİĞERLERİ

098 2020/24607 17.11.2021
VEDAT ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ

099 2020/34943 17.11.2021
RAMİS BAŞARAN VE DİĞERLERİ

100 2020/35023 17.11.2021
MEHMET ŞERİF AKMAN VE DİĞERLERİ

Y.E.K.

B. No: 2018/8809 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/8809

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Y. E. K. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/8809)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RESEN GİZLİLİK KARARI

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Gökçe GÜLTEKİN YILMAZ

Başvurucu : Y.E.K.

Vekili : Av. Hikmet YÜCEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlisinin hukuka aykırı kuvvet kullanımına yönelik şikâyetle ilgili yapılan soruşturmanın etkili yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/3/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 1984 yılı doğumlu olup Zonguldak'ta yaşamaktadır.

8. Başvurucu 10/2/2009 tarihinde Zonguldak'ta bulunan geneleve girmek istediği sırada nöbetçi polis memuru tarafından darbedildiğini belirterek 12/4/2017 tarihinde Zonguldak Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) şikâyette bulunmuştur. Başvurucu dilekçesinde özetle geneleve girmek istediği sırada görevli polis memuru tarafından engellendiğini, ısrar etmeyi bırakıp dışarı çıkarken kolluk görevlisinin "Sen kime delikanlılık yapıyorsun." diyerek arkadan copla vurduğunu, yaşanan olay hakkında görevi yaptırmamak için direnme suçundan yargılandığını ve beraat ettiğini ifade etmiş; olayın akabinde gözünden ameliyat edildiğini, ilk ameliyattan sonra beş kez daha ameliyat olduğunu, orantısız cop darbesi sebebiyle bir gözünü tamamen kaybettiğini, %71 oranında malul olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu bazı tanık ifadelerinde gözünü kapıya vurduğunun beyan edilmesine karşın gözünü kapıya vurarak %71 oranında malul kalmasının hayatın olağan akışına aykırı olduğunu, görevli memur hakkında yaralama suçu yerine görevi kötüye kullanma suçundan soruşturma açıldığını, sonunda takipsizlik kararı verildiğini, bu durumun usul ve yasaya aykırı olduğunu iddia etmiştir.

9. Başsavcılık 6/10/2017 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Müşteki vekili aracılığıyla 12/04/2017 tarihli sunduğu dilekçesinde özetle; ilgili memurdan müştekinin gözünde oluşan %71 orananda uzuv kaybının olduğu, bu sebeple davacı ve şikayetçi olduğunu beyan ettiği,

Şüphelinin ise alınan beyanında üzerine atılı suçu kabul etmediği,

Zonguldak 2. Asliye Ceza Mahkemesinin 2009/162 esas sayılı dosyasının incelediği, bu dosyada alınan ifadelerden bilgi sahipleriyle şüphelinin beyanlarının aynı doğrultuda olduğu ve müştekinin kafasını demir parmaklıklara vurduğunu beyan ettikleri ve son olarak müştekinin 11/02/2009 tarihli ifadesinde, polis ile aralarında tartışma çıktığını, polis memurunun kendisini göz altına almak istediğini, alkolün etkisiyle kendisine direnç gösterdiğini ve kafasını gelenevin çıkış kapısına kafasını çarptığını beyan ettiği ayrıca verdiği ilk ifadesinde dava ve şikayetininde bulunmadığı ,tüm dosya kapsamından anlaşılmakla;

Yapılan soruşturma sonucunda; şüphelinin üzerine atılı suçları işlediğine dair müştekinin soyut iddiası dışında kamu davasının açılmasını haklı gösterecek her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği tüm dosya kapsamından anlaşılmakla;

Konu suçtan dolayı şüpheli hakkında KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA..."

10. Başvurucu, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz etmiş; başvurucunun itirazı Zonguldak Sulh Ceza Hâkimliğinin 23/2/201[8] tarihli kararıyla reddedilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Soruşturma dosyası incelendiğinde; müşteki tarafından yapılan şikayet üzerineZonguldak Cumhuriyet Başsavcılığınca yapılan soruşturma sonucunda; şüphelinin üzerine atılı suçları

işlediğine dair müştekinin soyut iddiası dışında kamu davasının açılmasını haklı gösterecek her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği gerekçesi ile kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği görülmüştür.

Bu hükümler ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; Her ne kadar müşteki vekili tarafından C.Başsavcılığınca verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara süresinde itirazda bulunmuş ise de, Zonguldak 2. Asliye Ceza Mahkemesi dosyasında müşteki ifadesinde kafasını kapıya vurduğunu beyan ettiği, bu dosya tanık olarak dinlenilen kişilerin de müştekinin kafasın kendisinin vurduğunu, polis gözaltına almaya çalıştığı sırada taşkınlık yapıp direndiğini beyan ettikleri, şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine dair dava açılmasını sağlayacak yeterli delil bulunmadığı anlaşılmışdosya kapsamına,itiraza konu karardaki gerekçe ve nedenlere göre usul ve yasaya aykırılık bulunmayan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar yapılan itirazın reddine dair aşağıdaki şekilde karar verilmiştir."

11. Anılan ret kararı başvurucuya 9/3/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 20/3/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu 10/2/2009 tarihinde Zonguldak'ta bulunan geneleve girmek isterken görevli polis memuru tarafından engellendiğini ve aşırı şiddet uygulanarak darbedildiğini, olayın ardından polis merkezine götürüldüğünü, kanaması olmasına karşın hastaneye götürülmeden ifadesinin alındığını, halk arasında tavuk karası olarak bilinen gece körlüğü rahatsızlığı olmasına ve yazıları okuyamadığını beyan etmesine rağmen avukatı olmadan ifadesinin alındığını, hakkında dava açıldığını ileri sürmüştür. Başvurucu, polis merkezinden ayrıldıktan sonra hastaneye gittiğini ve ertesi gün hastaneye yatırıldığını, aldığı darbe nedeniyle sağ gözünün zarar gördüğü, görme engeli oluştuğu ve ameliyat olması gerektiği yönünde bilgilendirildiğini, son olarak %71 oranında görme engelinin oluştuğunu iddia etmiş; tüm tedavileri bittikten sonra alınan rapor doğrultusunda yaptığı şikâyeti hakkında eksik soruşturma yürütüldüğünü belirterek adil yargılanma hakkının, kişinin maddi ve manevi varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, etkili başvuru hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

15. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurunun kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayan/ar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün

içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

18. Kamu görevlilerince gerçekleştirildiği iddia edilen kötü muamele şikâyetlerinde etkili yargı yolu ceza soruşturması yoludur (Zeki Güngör, B. No: 2013/8491, 31/3/2016).

19. Somut olayda başvurucu, Başsavcılığa sunduğu 12/4/2017 tarihli şikâyet dilekçesinde olay nedeniyle şüpheli kolluk görevlisi hakkında yaralama suçu yerine görevi kötüye kullanma suçundan soruşturma açıldığını ve sonunda takipsizlik kararı verildiğini, bu durumun usul ve yasaya aykırı olduğunu iddia etmiştir. Her ne kadar soruşturma dosyası bilgilerinden söz edilmemişse de söz konusu beyandan başvurucunun iddiaları hakkında 12/4/2017 tarihli şikâyetinden önce bir soruşturmanın yürütüldüğü, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği anlaşılmıştır. Başvurucunun şikâyetinin 10/2/2009 tarihinde yaşanan olaya ilişkin olduğu, başvurucunun olay sonrasında ameliyat edildiğini, buna karşın tüm tedavileri bittikten sonra aldığı rapor doğrultusunda şikayetçi olduğunu ileri sürdüğü dikkate alındığında söz konusu iddialarının anılan yaralanmaya ilişkin yeni bir olguya dayanmadığı değerlendirilmiştir.

20. Bu durumda 12/4/2017 tarihli dilekçede belirtilen ve bu tarihten önce yürütüldüğü anlaşılan soruşturma kapsamında verilen nihai karardan itibaren otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 20/3/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun niteliği gereği kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin RESEN GİZLİ TUTULMASINA,

B. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABEER AHMED NASSER AL RADAEI

B. No: 2018/15219 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/15219

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABEER AHMED NASSER AL RADAEI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/15219)

Karar Tarihi: 16/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 18/1/2022-31723

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Fatma Gülbin ÖZCÜRE

Başvurucu : Abeer Ahmed Nasser AL RADAEI

Vekili : Av. Gül ERDOĞMUŞ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; başvurucunun sınır dışı işlemine tabi tutulması sebebi ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin, masumiyet karinesinin, gerekçeli karar ile eğitim hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/5/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. 12/11/1995 tarihinde Yemen'in Sana şehrinde doğan başvurucu Yemen vatandaşıdır. Başvuruya konu olaylar öncesinde İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesinde 3. sınıf öğrencisidir ve İstanbul'da ikamet etmektedir.

A. Bireysel Başvurudan Önceki Gelişmeler

8. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Türkiye'de çok uzun yıllardır faaliyetlerine devam eden ve son yıllarda Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ve/veya Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak isimlendirilen bir yapılanmanın olduğunu değerlendirmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

9. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

10. 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. 18/7/2018 tarihinde OHAL uygulaması ülke genelinde sona ermiştir.

B. Bireysel Başvuruya Konu Yargılama Sürecinden Önceki Olaylar

11. Başvurucu 2014 yılının Eylül ayında Fatih Üniversitesi İşletme Fakültesine burslu öğrenci olarak kaydolmuştur. Fatih Üniversitesi 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleşen askerî darbe teşebbüsünün ardından 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) gereği kapatılmıştır. Başvurucunun İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesine (Üniversite) nakli sağlanmıştır.

12. Başvurucu 3. sınıf öğrencisiyken Yemen Konsolosluğunun yapmış olduğu duyuru üzerine oturum iznini uzatmak amacıyla 4/4/2017 tarihinde İstanbul Valiliği Göç İdaresi Müdürlüğüne gitmiştir. Başvurucu hakkında yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları, sınır dışı edilmeleri, giriş yasakları, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunması ile ilgili iş ve işlemlere ait bilgilerinin elektronik ortamda yönetilmesi için geliştirilmiş bir sistem olan GöçNet üzerinden sorgulama yapılmış ve G-82 (millî güvenliğimiz aleyhine faaliyet) tahdit kaydı bulunduğu görülmüştür. Başvurucu anılan tespitin hemen ardından emniyet güçleri nezaretinde gözaltına alınmıştır. Bir günlük gözaltı süresinin ardından ifadesi alınan başvurucunun Silivri Geri Gönderme Merkezine sevki sağlanmış ve başvurucu gözetim altına alınmıştır.

13. Başvurucunun eğitim gördüğü Üniversitedeki kaydı Yüksek Öğretim Kurulu Eğitim Öğretim Daire Başkanlığının yazısına istinaden 3/3/2017 tarihinde silinmiştir. Söz konusu yazıda 667 sayılı KHK kapsamında başvurucu hakkında Türkiye'ye giriş yasağı kararı

alındığı ve bu sebeple başvurucunun kaydının silinmesi gerektiği belirtilmiştir.

14. İstanbul Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi gereği 10/4/2017 tarihinde başvurucunun sınır dışı edilmesine karar vermiştir. Başvurucu 13/4/2017 tarihinde sınır dışı edilmiştir.

C. Bireysel Başvuruya Konu Yargılama Süreci

15. Başvurucu, GöçNet giriş yasağı sorgusunda hakkındaki G-82 tahdit kaydı ve sınır dışı etme kararı ile ilgili olarak yürütmenin durdurulması kararı verilmesi ve sınır dışı etme kararının iptali talebi ile dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; G-82 tahdit kaydının hangi sebeple konulduğunu bilmediğini, yalnızca eğitim almak amacı ile ilgili okula kayıt yaptırmış olduğunu, 2014-2016 tarihleri arasında örgüte bağlı evlerde kaldığını ancak sonrasında sohbetlere ve ev işlerine katılmak istememesi sebebiyle -bursunun kesilmesi tehdit edilmiş olmasına rağmen- yurtta kalmayı seçtiğini, Yemen'de yaşanan siyasi ve iç karışıklıklar nedeniyle eğitime devam etme olanağının olmadığını ifade etmiştir.

16. Yargılama sırasında Millî İstihbarat Teşkilatına (MİT) müzekkere yazılarak başvurucu hakkındaki G-82 tahdit kaydının oluşturulma nedenine ilişkin açıklama istenmiştir. MİT tarafından verilen 20/10/2017 tarihli cevapta mezkûr bilgilerin gizlilik derecesini havi olduğu, muhafaza zorluğunun bulunduğu ve kaynak güvenliğinin sağlanması gerektiği belirtilerek ilgili bilgilerin müzekkere ekinde gönderilemeyeceği ancak heyetin bilgisine sunulacağı belirtilmiştir.

17. Yapılan yargılama sonucunda; MİT'in 20/9/2016 tarihli yazılarına istinaden 9/1/2017 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce başvurucu hakkında, G-82, "millî güvenliğimiz aleyhine faaliyet" konulu ülkeye giriş yasağı tahdit kaydı işlemi tesis edildiği, millî güvenlik aleyhine faaliyet sebebiyle konulan bu tahdit kaydının dava konusu işlem tarihinde de aktif ve geçerli olduğu, G-82 tahdit kaydının iptaline yönelik mahkemelerce verilmiş bir karar ibraz edilmediği belirtilerek kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturduğu sabit olduğu belirtilen başvurucunun hakkında tesis edilen dava konusu sınır dışı etme işleminde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmış ve 28/2/2018 tarihinde davanın kesin olarak reddine karar verilmiştir. Bu karar, başvurucu vekiline 2/5/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucu 31/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Başvurucunun Sınır Dışı Edilmesine İlişkin Mevzuat

19. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı alınacaklar" kenar başlıklı 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

....

d) Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar"

2. Sınır Dışı Etme İşlemine İlişkin Tatbik Olunacak Prosedüre İlişkin Mevzuat

a. 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 676 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (676

sayılı KHK) ile Yapılan Değişiklik Öncesi Mevzuat

20. 6458 sayılı Kanun'un "Sınır dışı etme kararı" kenar başlıklı 53. maddesi şöyledir:

"(1) Sınır dışı etme kararı, Genel Müdürlüğün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır.

(2) Karar, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve süreleri hakkında bilgilendirilir.

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez."

b. 676 Sayılı KHK'dan Sonraki Mevzuat

21. 6458 sayılı Kanun'un 1/2/2018 tarihli 7070 sayılı Kanun'un 31. maddesiyle değişik "Sınır dışı etme kararı" kenar başlıklı 53. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"...

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde '54 üncü maddenin birinci fıkrasının (b), (d) ve (k) bentleri ile ikinci fıkrası kapsamındakiler hariç' yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez."

c. 7196 Sayılı Kanun Değişikliğinden Sonraki Mevzuat

22. 6458 sayılı Kanun'un 6/12/2019 tarihli ve 7196 sayılı Kanun'un 75. maddesiyle değişik "Sınır dışı etme kararı" kenar başlıklı 53. maddesinin (3) numaralı fıkrası şöyledir:

"...

(3) Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde idare mahkemesine başvurabilir. Mahkemeye başvuran kişi, sınır dışı etme kararını veren makama da başvurusunu bildirir. Mahkemeye yapılan başvurular on beş gün içinde sonuçlandırılır. Mahkemenin bu konuda vermiş olduğu karar kesindir. Yabancının rızası saklı kalmak kaydıyla, dava açma süresi içinde veya yargı yoluna başvurulması hâlinde yargılama sonuçlanıncaya kadar yabancı sınır dışı edilmez."

B. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu (Komisyon) Foreign Students/Birleşik Krallık (B. No: 7671/76, 9/5/1977) kararında Birleşik Krallık'ta yabancı öğrenci statüsünde eğitim alırken sınır dışı edilmelerine karar verilen başvuruculların sınır dışı edilmeleri sebebi ile eğitim haklarının ihlal edildiği şeklindeki iddialarını değerlendirmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (Sözleşme) ek 1 No.lu Protokol'ün 2. maddesinde öngörülen eğitim hakkının

yabancı kişilere eğitim için bulundukları ülkede kalma konusunda bir hak bahşetmeyeceğini belirten Komisyon, yabancı kişilerin bu gibi taleplerinin -göç yönetimi gibi sebeplerle- reddinin eğitim hakkına müdahale teşkil etmeyeceğini belirtmiş ve başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

24. Jasmine Sorabjee/Birleşik Krallık (B. No: 23938/94, 24/4/1994) başvurusunda; annesi Hindistan uyruklu, babası ise Birleşik Krallık vatandaşı olan 26/3/1992 tarihinde doğumla Birleşik Krallık vatandaşlığını kazanan başvurucunun anne ve babası boşanmıştır. Boşanmasının ardından başvurucunun annesi ülkeye izinsiz giriş yapmaktan dolayı 1/7/1994 tarihinde sınır dışı edilmiş, başvurucunun velayeti annesinde olduğu için başvurucu da annesi ile birlikte Birleşik Krallık'tan ayrılmak zorunda kalmıştır. Başvurucu, başvurusunda özel hayata saygı hakkının, eşitlik ilkesinin ve kötü muamele yasağının ihlali gibi iddiaların yanı sıra annesinin sınır dışı edilmesi sebebi ile Birleşik Krallık standartlarında eğitim almaktan mahrum kalması ve bu durumun ileride Birleşik Krallık'ta üniversite eğitimi almasını güçleştirmesi sebebi ile eğitim hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Komisyon yapmış olduğu değerlendirme neticesinde; başvurucunun annesine eşlik ederek Birleşik Krallık'tan ayrılmasının göç yönetimi gibi meşru bir amaçla gerçekleştiğini, bu durumun eğitim hakkından yoksun bırakma olarak yorumlanamayacağını belirtmiş ve başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğuna karar vermiştir.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Eğitim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu; Yemen uyruklu olduğunu, Yemen'de geçen ilk ve orta derece eğitiminin ilk dört senesini Pakistan Schoolda tamamladığını, 5. sınıftan lise son sınıfa kadar ise Turkish International Schoolda eğitim gördüğünü belirtmektedir. Başvurucu söz konusu okulu tercih etmelerinin altında yatan nedenin okulun eğitim kalitesi olduğunu, Yemen'de yaşayan ve ekonomik durumu iyi olan birçok itibarlı aile gibi kendi ailesinin de bu özel okulu tercih ettiğini ifade etmektedir. Başvurucu, okulun bağlı olduğu yapının Türkiye'de faaliyet gösteren bir terör örgütü olduğunu bilmediğini ileri sürmektedir.

27. Başvurucu; anılan tahdit kaydının makul bir gerekçeyle konulduğunun tarafına gösterilemediğini, buna rağmen sınır dışı etme işleminin iptali talebi ile açmış olduğu iptal davasının reddedildiğini belirterek anılan durum sebebi ile eğitim hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa’nın “Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi” kenar başlıklı 42. maddesinin

birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“Kimse, eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz.

Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tesbit edilir ve düzenlenir.”

29. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28) karar vermiştir.

30. Anayasa'nın 42. maddesinde vatandaş ve yabancı ayrımı gözetmeksizin herkesin eğitim hakkına sahip olduğu vurgulanmaktadır. Bu itibarla yabancı kişilerin de Türk vatandaşları gibi eğitim hakkına sahip oldukları açıktır. Bununla birlikte yabancı bir kişinin eğitim hakkı ile ülkede kalma gerekliliği arasında doğrudan bir bağlantı bulunmamaktadır. Söz konusu hak ile gereklilik birbirlerinden bağımsız iki unsur olup eğitim hakkına sahip olmak ülkede kalmak için başlı başına bir neden olarak ileri sürülemez. Başka bir ifadeyle yabancı statüsündeki bir kişinin Türkiye'de bir eğitim kurumunda öğrenci olması, eğitimi süresince Türkiye'den sınır dışı edilemeyeceği anlamı taşımamaktadır.

31. Bu bağlamda meşru bir amaç doğrultusunda Türkiye'de eğitim gören yabancı bir kişinin sınırlı dışı edilmesi yönünde tesis edilen bir işlemin kişinin eğitim hakkına doğrudan bir müdahale oluşturduğu söylenemez.

32. Somut olay dikkate alındığında başvurucunun hakkında G-82 tahdit kaydının bulunduğu ve anılan kayıt nedeni ile sınır dışı edildiği anlaşılmaktadır. Bundan hareketle başvurucunun ulusal güvenliği koruma gibi meşru bir amaç doğrultusunda sınır dışı edildiği anlaşıldığından ilgili sınır dışı işlemi, başvurucunun eğitim hakkına yönelik bir müdahale olarak kabul edilmemiştir.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Eşitlik İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

34. Başvurucu 2015 yılına ait Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı verilerine göre kendisi ile birlikte toplam 2.352 öğrencinin Fatih Üniversitesinin çeşitli program ve fakültelerine yerleştiğini belirtmektedir. Başvurucu, sınır dışı edilmesine konu eylemlerde bulunan Türk vatandaşı olan öğrencilerin tutuklama gibi eğitim hakkına müdahale teşkil edecek herhangi bir koruma tedbirine maruz bırakılmadan eğitimlerine devam ettiğini ancak kendisinin yabancı olması sebebi ile şüpheli görülüp sınır dışı edildiğini belirterek ayrımcılığa tabi tutulduğunu ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

35. Eşitlik ilkesi, hem başlı başına bir hak hem de diğer hak ve özgürlüklerden yararlanılmasına hâkim temel bir ilke olarak kabul edilmektedir. Anayasa'nın 10. maddesi eşitlik ilkesinden faydalanacak kişi ve ilkenin kapsamı konusunda bir sınırlama getirmemiştir (Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş. [GK], B. No: 2015/6728, 1/2/2018, § 71). Bu bağlamda yabancı kişilerin de Türk vatandaşları gibi eşitlik ilkesinden yararlanacağı açıktır.

36. Anayasa'da ayrı bir başlık altında ayrımcılık yasağına yer verilmediği görülmektedir. Bununla birlikte eşitlik ilkesi somut bir ölçü norm olarak ayrımcılık yasağını da içermektedir(Reis Otomotiv Ticaret ve Sanayi A.Ş., § 72; Tuğba Arslan [GK], B. No: 2014/256, 25/6/2014, § 108; Nurcan Yolcu [GK], B. No: 2013/9880, 11/11/2015, § 30; Gülbu Özgüler [GK], B. No: 2013/7979, 11/11/2015, § 37).

37. Başvurucu; benzer durumdaki diğer Türk vatandaşları hakkında kendisine tatbik edilen sınır dışı tedbirine denk tutuklama gibi bir tedbirin tatbik edilmediğini, kendisinin yabancı olduğu için dezavantajlı bir duruma düşürülerek sınır dışı edildiğini belirterek ayrımcılık

yasağının ihlal edildiğinden yakınmaktadır.

38. Eşitlik ilkesinin amacı aynı hukuki statüde olan kişilerin aynı hukuki işlemlere tabi tutulması ve aynı durumda bulunan kişilere ayrı kuralların uygulanmasının yasaklanmasıdır (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. İbrahim Kaptan, B. No: 2017/30510, 18/7/2018, § 74)

39. Öncelikle belirtmek gerekir ki başvurucu tarafından sınır dışı etme işlemine denk olarak gösterilen tutuklama koruma tedbiri gerek Türk vatandaşlarına gerekse ülke sınırları içinde suç şüphesi ile yakalanan yabancılara tatbik edilebilir. Sınır dışı etme işlemi ise yalnızca yabancılar hakkında tatbik edilebilecek bir işlem olup Türk vatandaşlarının sınır dışı edilmesi mümkün değildir.Bu manada başvurucunun kendisi ile mukayese ettiği ve yabancı olması sebebi ile kendisini dezavantajlı gördüğü grubun Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olduğu anlaşıldığından başvurucunun eşitlik ilkesi bakımından incelenen iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

40. Açmış olduğu iptal davasında yeterli bir gerekçeye yer verilmeden ve hakkında konulan G-82 tahdit koduna sebebiyet veren eylemleri açıklanmadan davanın reddine karar verilmesinin gerekçeli karar hakkını ihlal ettiğini belirten başvurucu; hakkında bir ceza yargılaması yapılmadan suçlu ilan edilerek sınır dışı edilmesi sebebi ile masumiyet karinesinin, tarafına açıklanmayan eylemleri dolayısıyla sınır dışı edilmesi sebebi ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

2. Değerlendirme

41. Anayasa’nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa’da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye’nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

42. Anayasa Mahkemesi birçok kararında, sınır dışı edilme işlemlerine ilişkin uyuşmazlıkları konu alan yargılama süreçlerini adil yargılanma hakkının koruma alanı kapsamında görmemiştir (Z.M. ve I.M., B. No: 2015/2037, 6/1/2016, § 63). Anayasa Mahkemesinin anılan kararlarında; yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden sınır dışı edilmeleri ile ilgili işlem ve yargılama süreçlerinin, adil yargılanma hakkı kapsamında bir medeni hak ve yükümlülük veya bir suç isnadının esasının karara bağlanması ile ilgili olmadığı kabul edilerek adil yargılanma hakkının belirtilen yargılama süreçleri bakımından uygulanabilir olmadığına hükmedilmiştir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. S.K. [GK], B. No: 2018/24280, 17/3/2021, § 84) .

43. Bu çerçevede başvurucunun sınır dışı edilmesine dair işlemlere karşı açmış olduğu davaya ilişkin olarak ileri sürdüğü bu başlık altındaki adil yargılanma hakkına yönelikşikayetlerinin Anayasa ve Sözleşme’nin ortak koruma alanı dışındaolduğunun kabulü gerekir.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Eğitim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Başvurucunun diğer ihlal iddialarının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

LÜTFİYE ALTINAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/19175 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/19175

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

LÜTFİYE ALTINAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/19175)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Lütfiye ALTINAL ve Diğerleri

[bkz. Ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekilleri : bkz. Ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akitlerine son verilmesi üzerine açılan işe iade davalarının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı ile bir kısım yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/19175 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin2018/19175 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, ekli tablonun (D) sütununda ismi geçen Belediyelere (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Şirket tarafından başvurucuların iş akitleri feshedilmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve ilgili Belediyeler aleyhine dava açmışlardır. Davalı Şirketler ve Belediyeler cevap dilekçelerinde genel hatları itibarıyla iş akitlerinin, ilgili kanun ve kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde ve usulüne uygun olarak feshedildiğini belirtmişler ve davaların reddini talep etmişlerdir.

15. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelerin bir kısmı davaları reddetmiştir. Kararlarda; ağırlıklı olarak başvuruculaların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı,

fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelerin bir kısmı ise davaların kabulüne ve başvuruculların işe iadesine karar vermiştir.

16. Başvurucular kararlara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (Bölge Adliye Mahkemesi) davanın reddi kararlarına yönelik başvuruculların istinaf istemleri reddedilmiştir. Kararlarda; şüphe feshi kavramı üzerinde durulmuş ve ilgili birimin yazısı ile başvuruculların terör örgütü yapılanmalarıyla irtibatı olduğunun bildirilmesi nedeniyle mahkeme kararlarının hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir. Davanın kabulüne yönelik hükümler yönünden davalıların istinaf başvurusu üzerine yapılan incelemelerde ise anılan hükümler kaldırılarak davaların reddine kesin olarak karar verilmiştir. Karar gerekçelerinde yine başvuruculların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

17. Temyiz yolu açık kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları da Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince (Daire) reddedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker, [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20 - 35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Bir kısım başvurucular başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirlerinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

23. Başvuruculardan bir kısmı, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

24. Başvuruculardan Metin TEKKILIÇ, Birsen KARAKOÇ ÖPKE ve Mezher BARAN yargılama süreçlerinin makul sürede neticelendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

25. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

26. Başvuruya konu yargılama süreçleri incelendiğinde; davaların, Metin TEKKILIÇ yönünden üç dereceli yargılama sisteminde ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama esası üzerinden 2 yıl 5 ay 17 gün arasında sürdüğü; Birsen KARAKOÇ ÖPKE ve Mezher BARAN yönünden iki dereceli yargılama sistemlerinde sırasıyla 2 yıl 1 ay 26 gün ve 3 yıl 3 ay 5 gün sürdüğü görülmüştür. Yargılama süreçlerinin bütünü dikkate alındığında başvurucuların haklarını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

27. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

28. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair herhangi bir bilgi, belge yahut mahkeme kararı bulunmadığını, derece mahkemeleri tarafından da yeterli inceleme ve araştırma yapılmaksızın idari kurumların bilgilendirmesi ile iddia ve itirazlarının reddedildiğini, bu kapsamda haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkı, etkili başvuru hakkı, mülkiyet hakkı, özel hayat ve aile hayatına saygı hakkı ile çalışma hakkının ihlal edildiğin ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

29. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası; Belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. İlk derece mahkemelerinin gerekçesi ile nihai merciin gerekçesinin farklı olduğu durumlarda nihai merciin gerekçesi incelemeye esas alınmıştır.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

32. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası hakkını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

33. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

34. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

35. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

36. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

37. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi, feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 70).

38. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda da derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculara mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında istihbari nitelikte birtakım tespitler olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvuruculara Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

41. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan

kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

42. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

43. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

44. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

45. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

46. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

47. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir

karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

48. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek ekli tablonun (E) sütununda gösterilen mahkemelerin takdirindedir.

49. Mahkeme hakkının ihlalinin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından bu kısım yönünden tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

50. Adli yardım talebi kabul edilen başvurucular hariç olmak üzere dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (F) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın ayrı ayrı; 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin Avukat Emrah BOZARAN tarafından temsil edilen başvuruculara müştereken, ekli tablonun (C) sütununda belirtilen avukatlar tarafından temsil edilen diğer başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talep eden başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Metin TEKKILIÇ, Birsen KARAKOÇ ÖPKE ve Mezher BARAN yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli tablonun (F) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın ayrı ayrı; 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin Avukat Emrah BOZARAN tarafından temsil edilen başvuruculara MÜŞTEREKEN, ekli tablonun (C) sütununda belirtilen avukatlar tarafından temsil edilen diğer başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULCELİL ABİK VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/23982 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/23982

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULCELİL ABİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/23982)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Abdulcelil ABİK ve Diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2018/23982 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/23982 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer

dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Mahkemenin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle

maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİ ile karar verildi.

EMİN PALA VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/26965 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/26965

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİN PALA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/26965)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Emin PALA ve Diğerleri [bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekili : Av. Naim ÇALİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/26965 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin2018/26965 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Van Büyükşehir Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirkette (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Şirket, başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Şirket ve Belediye cevap dilekçesinde genel hatları itibarıyla iş akitlerinin, ilgili kanun ve kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde ve usulüne uygun olarak feshedildiğini belirtmişler ve davaların reddini talep etmişlerdir.

15. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemeler genel anlamda feshin usulüne uygun yapılmadığı gerekçesiyle davaların kabulüne ve başvurucuların işe iadesine karar vermiştir.

16. Başvurucular karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (Bölge Adliye Mahkemesi) anılan hükümler kaldırılarak davaların reddine karar verilmiştir. Karar gerekçelerinde başvurucuların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle

işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

17. Temyiz yolu açık olmak üzere verilen kararlara karşı yapılan başvurular Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince reddedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Berrin Baran Eker, [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20 - 35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

21. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirlerinin olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

22. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucuların İddiaları

23. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair herhangi bir bilgi, belge yahut mahkeme kararı bulunmadığını, derece mahkemeleri tarafından yeterli inceleme ve araştırma yapılmaksızın idari kurumların bilgilendirmesi ile iddia ve itirazlarının gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini, bu kapsamda haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle hak arama hürriyetinin, gerekçeli karar hakkının, masumiyet karinesi ile mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

C. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculların temel iddiası; Belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. İlk derece mahkemelerinin gerekçesi ile nihai merciin gerekçesinin farklı olduğu durumlarda nihai merciin gerekçesi incelemeye esas alınmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

a. 2018/27077, 2018/28658, 2018/28725 Numaralı Başvurular Yönünden

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

27. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

28. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

29. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz (kısmi değişikliklerle birlikte bkz. Remzi Durmaz, B. No: 2013/1718, 2/10/2013, § 27).

30. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

31. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

32. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

33. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP), kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

34. Bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

35. Yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay ilamlarına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararların;

-2018/27077 sayılı başvuruda başvurucu tarafından 17/7/2018 günü saat 20.55'de açılarak okunduğu, 27/8/2018 tarihinde bireysel başvuru başvuru yapıldığı,

-2018/28658 sayılı başvuruda başvurucu tarafından 18/7/2018 günü saat 21.39'daaçılarak okunduğu, 3/9/2018 tarihinde bireysel başvuru başvuru yapıldığı,

-2018/28725 sayılı başvuruda başvurucu tarafından 17/7/2018 günü saat 15.36'daaçılarak okunduğu, 3/9/2018 tarihinde bireysel başvuru başvuru yapıldığı tespit edilmiştir.

36. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihlerden itibaren başlatılması gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

37. Sonuç olarak başvurucuların otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra yaptıkları bireysel başvurunun bu kısmının süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Diğer Başvurular Yönünden

38. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

39. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye

erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

40. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

41. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

42. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

43. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

44. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin

feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 70).

45. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculaın mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında istihbari nitelikte birtakım tespitler olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvuruculaın Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

48. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculaın diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

49. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

50. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

51. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

52. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

53. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

54. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

55. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin hakkında ihlal verilen başvurular yönünden yeniden yargılama yapılmak üzere esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

56. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak hakkında ihlal kararı verilen başvurular yönünden gereken kararı vermek ekli

tablonun (D) sütununda gösterilen mahkemelerin takdirindedir.

57. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

58. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 3.600 TL vekâlet ücretinin ise hakkında ihlal kararı verilen başvurucular yönünden müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2018/27077, 2018/28658, 2018/28725 sayılı başvurular yönünden mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Diğer başvurucular yönünden mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için hakkında ihlale hükmedilen başvurular yönünden yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 3.600 TL vekâlet ücretinin -hakkında ihlale hükmedilen- başvuruculara müştereken ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. 2018/27077, 2018/28658, 2018/28725 sayılı başvurular yönünden 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ TAŞGELDİ

B. No: 2018/30814 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30814

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ TAŞGELDİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30814)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucu : Ali TAŞGELDİ

Vekili : Av. Abdulcebbar YAĞIZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamulaştırılan taşınmazın bedelinin düşük belirlenmesi ve aleyhe hükmedilen vekâlet ücreti nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/9/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Erzurum'un Tortum ilçesi Aksu Mahallesi'nde bulunan 148 ada 92 parsel sayılı 71,94 m² yüz ölçümündeki taşınmazın malikidir.

9. Karayolları Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından söz konusu taşınmazın yol, inşaat ve emniyet sahası olarak kullanılmak üzere kamulaştırılmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda İdare, başvurucu aleyhine 19/12/2014 tarihinde kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili istemiyle Tortum Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

10. Mahkemece aldırılan 20/3/2015 tarihli bilirkişi raporunda, net gelir yöntemine göre 5.966,67 TL kamulaştırma bedeli tespit edilmiştir. Objektif değer artış oranı ise taşınmazın Tortum-Oltu kara yoluna yakın olması nedeniyle %25 kabul edilerek kamulaştırma bedeli 7.458,34 TL olarak hesaplanmıştır.

11. Mahkeme 25/6/2015 tarihinde davanın kabulüne, taşınmazın yol olarak terkinine, kamulaştırma bedelinin 7.458,34 TL olarak belirlenmesine ve tespit edilen bedelin taşınmaz malikine ödenmesine karar vermiştir.

12. Taraflarca temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 27/4/2016 tarihinde bozulmuştur. Bozma kararında; başvuru konusu taşınmazın konumu, yüz ölçümü ve niteliği gözetildiğinde objektif değer artışının uygulanmaması gerektiği belirtilmiştir.

13. Mahkemece bozma kararına uyularak ve ek bilirkişi raporu aldırılarak 13/6/2017 tarihinde bu kez objektif değer artış oranı dikkate alınmaksızın 5.966,67 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Bunun yanında davacı İdare lehine davalı başvurucudan alınmak üzere 1.980 TL ve başvurucu lehine davacı İdareden alınmak üzere yine 1.980 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmiştir.

14. Taraflarca temyiz edilen karar, Dairece 4/6/2018 tarihinde faiz tarihi yönünden düzeltilerek onanmıştır.

15. Nihai karar, başvurucu vekiline 27/8/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 25/9/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. Vekâlet ücretiyle ilgili hukuk için bkz. Sadettin Ekiz, B. No: 2016/9364, 9/5/2019, §§ 20-34.

18. Objektif değer artış oranıyla ilgili hukuk için bkz. Celal Afşin ve diğerleri, B. No: 2015/18943, 19/9/2018, §§ 18-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

21. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı, kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu, başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

23. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda 19/12/2014 - 4/6/2018 tarihleri arasındaki 3 yıl 5 ay 25 günlük yargılama süresinin makul olduğu sonucuna varmak gerekir. Bu durumda makul sürede yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin olmadığı açıktır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, başvuru konusu taşınmazla aynı adada veya bitişik ya da komşu adalarda bulunan taşınmazlara ilişkin kamulaştırma bedeli hesabında %10 ile %35 arasında değişen objektif değer artırıcı unsur oranı uygulanmasına rağmen derece mahkemelerince başvuru konusu taşınmaz için objektif değer artırıcı unsurun kabul edilememesiyle gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmediğinden yakınmaktadır. Başvurucu ayrıca aleyhe hükmedilen vekâlet ücreti nedeniyle hükmedilen düşük kamulaştırma bedelinden de mahrum kaldığını öne sürmüştür. Sonuç olarak başvurucu belirtilen gerekçelerle eşitlik ilkesiyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa'nın "Kamulaştırma" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân

projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır. "

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkı dışında eşitlik ilkesinin ve adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiş ise de şikâyetlerin özünün gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmemesine yönelik olduğu anlaşılmakla anılan şikâyetlerin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Başvurucunun kamulaştırma bedelinin miktarına ve aleyhe hükmedilen vekalet ücretine ilişkin şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Mülkün Varlığı ile Müdahalenin Varlığı ve Türü

30. Somut olayda başvurucunun taşınmazı kısmen kamulaştırılmıştır. Taşınmaz mal varlığının Anayasa’nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucunun taşınmazının mülkiyetinin kamulaştırma yoluyla Hazineye geçmiş olmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkiyetten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012).

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

31. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

32. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No:

2014/1546, 2/2/2017, § 62).

33. Somut olayda taşınmazın kamulaştırılmasının kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunmadığı hususunda başvurucunun bir şikâyeti yoktur. Ayrıca başvurunun bu yönleriyle resen incelenmesini gerektiren bir neden de tespit edilememiştir. Dolayısıyla ölçülülük unsuruyla sınırlı bir denetim yapılacaktır.

34. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2015/43, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

35. Mülkiyet hakkından yoksun bırakma biçimindeki müdahalelerde, hedeflenen kamu yararı ile malikin bireysel yararı arasında gözetilmesi gereken adil denge ancak malike tazminat ödenmek suretiyle sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle mülkten yoksun bırakmalarda malike tazminat ödenmesi, müdahaleyle malike yüklenen aşırı külfetin telafi edilmesini temin eden temel bir araçtır. Anayasa'nın 46. maddesi uyarınca kamulaştırma yoluyla malikin mülkiyet hakkının sona erdirildiği hâllerde malike ödenmesi gereken tazminat taşınmazın gerçek bedelidir. Bu itibarla taşınmazın gerçek bedelinin ödenmediği durumlarda somut olayın koşulları da gözetilerek müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna ulaşılabilir (Cevat Aydın, B. No: 2014/13886, 4/10/2017, § 48).

36. Mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirildiğinden söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etki eden esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve GMO Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

(1) Kamulaştırma Bedelinin Miktarına İlişkin İddia Yönünden

37. Somut olayda taşınmazı kamulaştırılan başvurucuya ödenmesi gereken tazminat miktarının tespitine yönelik olarak açılan davada Mahkemece taşınmazın gerçek bedelinin tespiti amacıyla bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Bilirkişi kurulu tarafından düzenlenen 20/3/2015 tarihli raporda net gelir yöntemine göre tespit edilen 5.966,67 TL kamulaştırma bedeline taşınmazın Tortum-Oltu kara yoluna yakın olması nedeniyle %25 objektif değer artış oranı uygulanarak kamulaştırma bedeli 7.458,34 TL olarak hesaplanmıştır. Ancak Daire olayda objektif değer artışı uygulanmaması gerektiğini belirterek kararı bozması üzerine Mahkemece bozma kararına uyularak bu kez objektif değer artış oranı dikkate alınmaksızın 5.966,67 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir.

38. Vurgulanmalıdır ki taşınmaz bedelinin tespiti teknik ve uzmanlık gerektiren bir konudur. Bu nedenle kamulaştırılan taşınmazın bedelinin tespiti uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetki ve görevindedir. Anayasa Mahkemesi bu konuda uzmanlaşmış bir mahkeme olmadığı gibi Anayasa Mahkemesinin mülkiyet hakkı kapsamında

yapılan bireysel başvurularda bedel veya değer düşüklüğü karşılığını hesaplamak gibi bir görevi de bulunmamaktadır (Mukadder Sağlam ve diğerleri, B. No: 2013/2511, 22/1/2015, § 49; Abdülkerim Çakmak ve diğerleri, B. No: 2014/1964, 23/2/2017, § 52). Anayasa Mahkemesinin görevi kamulaştırma bedelinin tespiti yönteminin gerçek bedelin ödenmesini temin edip etmediğini incelemekten ibarettir.

39. 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nun 11. maddesinin (f) bendinde araziler için kamulaştırma bedeli tespitinin taşınmazın kamulaştırma tarihindeki mevkii ve şartlarına göre ve olduğu gibi kullanılması hâlinde getireceği net getiri esas alınarak belirlenmesi öngörülmektedir. Düzenli ve sürekli tarımsal getiri istatistikleri ise ülkemizde il ve ilçe tarım müdürlükleri tarafından il merkezi ve ilçeler düzeyinde tutulmaktadır. Bu nedenle mahkemeler ve mahkemelerin atadığı bilirkişiler, Yargıtayın yerleşik içtihatları doğrultusunda özel bir durum olmadıkça kamulaştırma bedelinin tespitinde resmî birer kurum olan il ve ilçe tarım müdürlüklerinin verilerini kullanmaktadırlar (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 63).

40. Net gelir yönteminde, taşınmazda mutat olarak ekilen tarım ürünlerinin ortalama verim miktarı ile değerlendirme yılındaki ortalama toptan kilogram satış fiyatları esas alınarak değerlendirme yılında arazinin bir dekarından elde edilecek gayrisafi geliri bulunur. Gayrisafi gelirden ortalama masraflar çıkarılarak net gelir hesaplanır. Hesaba alınan ürünlerin yıllık ortalama fiyatları değil hasat dönemindeki fiyatları esas alınır (Cevat Aydın, § 56).

41. Taşınmazın değerini etkileyen objektif unsurlar da değerin belirlenmesinde hesaba katılmaktadır. Bu unsurların tahdidî olarak sayılması mümkün değil ise de taşınmazın yola ve yerleşim yerine yakınlığı, ticari ve iş kapasitesi, deniz, göl, nehir gibi tabii güzelliklere uzaklığı, imarlı bölgelere yakınlığı gibi özellikler buna örnek gösterilebilir (Cevat Aydın, § 58).

42. Mahkemenin hükme esas aldığı bilirkişi raporu incelendiğinde objektif değer artış oranının %25 olarak kabulünde taşınmazın Tortum-Oltu kara yoluna yakınlığının dikkate alındığı görülmektedir. Ancak raporda söz konusu kara yolunun taşınmaza olan mesafesi işlenmemiş ve bu mesafenin ne suretle taşınmazın bedeline etki ettiğine dair bir açıklama yapılmamıştır. Bu hâliyle rapordaki değerlendirmenin oldukça soyut kaldığı ve dayanaklarının gösterilemediği anlaşılmaktadır. Mahkeme kararında da buna açıklık getirilmemiş, bilirkişi raporundaki değerlendirmeler aynen kabul edilmiştir.

43. Dairenin bozma kararında ise dava konusu taşınmazın konumu, yüz ölçümü ve bilirkişi raporunda yazılı özelliklerine vurgu yapılmıştır. Dairenin aynı proje kapsamında kamulaştırılan taşınmazların bedel tespitine ilişkin uyuşmazlıkların tümünü gözönünde bulundurarak ve bunlara ilişkin olarak düzenlenen raporları ve fotoğrafları inceleyerek bu kanaate vardığı gözlemlenmektedir. Her ne kadar Dairenin kararında da tatmin edici düzeyde bir irdeleme bulunmamakta ise de bilirkişi raporundaki değerlendirmenin soyutluğu ve Dairenin söz konusu bölgedeki tüm uyuşmazlıkları gözönünde bulundurarak kanaat oluşturduğu dikkate alındığında bozma kararındaki gerekçenin ilgili ve yeterli olduğu neticesine ulaşılmıştır.

44. Başvurucu aynı bölgedeki -hatta aynı adadaki- diğer taşınmazlar için objektif değer artış oranı hesaplandığı hâlde kendi taşınmazı yönünden objektif değer artış oranı uygulanmamasının yeknesaklığı bozduğunu ileri sürmektedir. Kamulaştırma bedeli her taşınmazın özellikleri dikkate alınarak belirlenmektedir. Bu sebeple her taşınmazın

değerinin farklı olması kaçınılmazdır. Başvurucunun sadece aynı bölgedeki taşınmazlar için objektif değer artış oranı hesaplandığını öne sürmesi derece mahkemelerinin ulaştığı kanaatin keyfî olduğunun kabulü için yeterli görülemez. Derece mahkemelerinin kanaatinin sorgulanabilmesi için başvurucunun bundan daha öte dayanaklar göstermesi -örneğin söz konusu taşınmazların kendilerininkiyle aynı özelliklere sahip olduğunu somut bir biçimde ortaya koyması- beklenir.

45. Anayasa Mahkemesinin bir temyiz mercii olmadığı ve inceleme yetkisinin sınırlı olduğu hatırdan uzak tutulmamalıdır. Bireysel başvuruda Anayasa Mahkemesinin bir temyiz mercii gibi hareket ederek derece mahkemesi kararlarını her yönüyle hukuka uygunluk denetimine tabi tutması düşünülemez. Bu kapsamda başvurucunun kamulaştırma bedelinin miktarına ilişkin iddialarına yönelik yapılan değerlendirmede başvurucunun emsal gösterdiği taşınmazların niteliklerinin kendininkiyle aynı olduğunu gösterme yolunda bir çabaya girişmemiş olması karşısında derece mahkemelerinin ulaştığı kanaatin keyfî ve temelsiz olduğunun söylenmesi için hiçbir neden bulunmamaktadır.

46. Açıklanan gerekçelerle kamulaştırma bedelinin miktarı yönünden Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

(2) Vekâlet Ücreti Yönünden

47. Anayasa Mahkemesi kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin davalarda taşınmaz malikleri aleyhine hükmedilen vekâlet ücretiyle ilgili şikâyetleri daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Sadettin Ekiz, §§ 44-58).

48. Söz konusu başvuruda sonuç olarak taşınmazı kamulaştırılan başvurucunun satın alma usulündeki bedeli kabul etmediği olayda derece mahkemelerince daha yüksek bir bedelin tespit edilmesiyle başvurucunun haksız olmadığının anlaşıldığı ve kamulaştırmayı yapan idareye başvurucunun vekâlet ücreti ödemek zorunda bırakılmasıyla kamulaştırma bedelinin önemli ölçüde azalmasına sebebiyet verildiği belirtilmiştir. Buna göre bu sonuca başvurucunun davranışının yol açtığı gösterilemediğinden müdahalenin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yükleyerek müdahalenin dayandığı kamu yararı ile başvurucunun mülkiyet hakkının korunması arasındaki adil dengenin başvurucu aleyhine bozulmuş olduğu, başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin ölçüsüz olduğu değerlendirilmiştir (Sadettin Ekiz, § 70).

49. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi kamulaştırma bedelinin satın alma usulünde belirlenen değerden daha düşük bir tutarda tespit edildiği davalarda farklı bir sonuca ulaşılabileceğine dikkati çekmektedir. Ancak böyle durumlarda da hükmedilecek vekâlet ücretinin kamulaştırma bedelini önemli ölçüde azaltmaması gerekmektedir. Özellikle kamulaştırma bedelinin nispeten düşük belirlendiği hâllerde vekâlet ücretinin de aynı oranda düşük belirlenmesi gerekir. Aksi hâlde yani her durumda maktu vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmesi somut olayın özelliğine göre mülk sahibine aşırı bir külfet yüklenmesine yol açabilir (Sadettin Ekiz, § 69).

50. Somut olayda bozma öncesi kararda 7.458,34 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Bozma kararı sonrasında ise 5.966,67 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Ayrıca taraflar lehine/aleyhine karşılıklı olarak 1.980 TL vekâlet ücreti ödenmesine karar verilmiştir. Buna göre hükmedilen 5.966,67 TL kamulaştırma bedelinin yaklaşık %33'üne tekabül eden vekâlet ücreti nedeniyle Sadettin Ekiz kararında belirtilen ilkeler ışığında

kamulaştırma bedelinde önemli ölçüde azalma meydana geldiği değerlendirilmiştir. Bu sebeple kamulaştırma işlemi sonucu mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle malike yüklenen külfet ile kamu yararı arasında makul bir dengenin kurulamadığı ve başvurucuya yüklenen külfetin aşırı ve ölçüsüz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle vekalet ücretine yönelik Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

52. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

53. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesiyle birlikte tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

54. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

55. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55- 57).

56. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul

hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

57. Kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin kararda aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle kamulaştırma bedelinde önemli ölçüde azalma meydana geldiği ve başvurucunun mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (§ 52). Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

58. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Tortum Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

59. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kamulaştırma bedelinin miktarı yönünden ve aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Kamulaştırma bedelinin miktarı yönünden Anayasa’nın 35. maddesinde güvence alına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi yönünden Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkınınihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Tortum Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/344) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 5. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜLENT ASLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/31918 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/31918

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜLENT ASLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/31918)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Bülent ASLAN ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/31918 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/31918 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Başvurucu Mehmet Kıraç Yönünden (2020/1415 Numaralı Başvuru)

13. Başvuruya konu şikâyetin daha önce Anayasa Mahkemesince 2020/13851 başvuru numaralı dosyada incelenerek 20/5/2020 tarihinde konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verildiği anlaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

b. Diğer Başvurucular Yönünden

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

16. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği

arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

17. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

18. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

19. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

20. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

23. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

24. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

25. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

26. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

27. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

28. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2020/1415 numaralı başvurunun mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

2. Diğer başvurucular yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEMRA ÖZAYDINLIK (2)

B. No: 2018/32235 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32235

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEMRA ÖZAYDINLIK BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/32235)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Semra ÖZAYDINLIK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari işlemin iptali istemiyle açılan davada hakkaniyete aykırı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünde (DSİ) makine mühendisi olarak çalışmaktayken 1998 yılı sicil raporunun orta düzeyde belirlenmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle 14/6/2012 tarihinde dava açmıştır.

9. Erzurum 1. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 3/12/2012 tarihli kararla davanın süre aşımı yönünden reddine karar vermiştir.

10. Başvurucunun temyiz talebi üzerine Danıştay İkinci Dairesi 7/5/2014 tarihli kararla mahkeme kararını bozmuştur. Karar gerekçesinde, dava konusu işlemi başvurucunun kendisine bizzat yapılan tebligatla öğrendiği ve Mahkemenin süreyi yanlış tarihten başlattığı belirtilmiştir.

11. DSİ karar düzeltme talebinde bulunmuş, Danıştay İkinci Dairesi 18/12/2014 tarihli kararla talebi reddetmiştir.

12. Mahkeme 5/3/2015 tarihli kararla bozmaya uymuş, davayı esastan incelemiş ve başvurucuya düşük sicil notu verilmesine ilişkin olarak idare tarafından bir sebep sunulamadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline, tazminat koşulları oluşmadığı gerekçesiyle de manevi tazminat talebinin reddine karar vermiştir.

13. Başvurucu, manevi tazminata hükmedilmemesi, DSİ ise işlemin iptali nedenleriyle karşılıklı temyiz talebinde bulunmuş; Danıştay İkinci Dairesi 12/4/2017 tarihli kararla mahkeme kararını onamıştır.

14. Danıştay İkinci Dairesi tarafların karar düzeltme taleplerini 10/9/2018 tarihli kararla reddetmiştir. Karar başvurucuya 16/10/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 7/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun iddiaları

17. Başvurucu 2012 yılında açtığı davanın altı yıl sürdüğünü, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona

erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

21. Somut davaya bir bütün olarak bakıldığında 14/6/2012 tarihinde açılan davanınnihai karar tarihi olan 10/9/2018 tarihinde sonuçlandığı, aradan geçen 6 yıl 2 aylık sürenin anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun iddiaları

23. Başvurucu, mevzuat hükümlerinin açıkça yanlış uygulanması nedeniyle manevi tazminat alamadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

25. Mahkemenin gerekçesi ve başvurucunun iddiaları incelendiğinde, iddiaların özünün derece mahkemeleri tarafından hukuk kurallarının ve delillerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında isabet olmadığına ve esas itibarıyla yargılamanın sonucuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır.

26. Başvuru konusu dava incelendiğinde; dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması hususunda bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren bir durum da tespit edilmemiştir.

27. Açıklanan gerekçelerle kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılan başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

29. Başvurucu, 30.000 TL tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

30. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

31. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 13.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 13.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Erzurum 1. İdare Mahkemesine (3/12/2012 tarihli ve E.2012/817, K.2012/1497) ve bir örneğinin de Danıştay İkinci Dairesine (10/9/2018 tarihli ve E.2018/347, K.2018/4504) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMRE ALPKIRAY VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/32768 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32768

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMRE ALPKIRAY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32768)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucular : 1. Emre ALPKIRAY

2. Eşref ALPKIRAY

3. Gülsüm KETE

4. Hicran ARIKİZ

5. Kader YOLAGELE

6. Şerife ALPKIRAY

7. Zeynep BİLDİK

Başvurucular Vekili : Av. Serhat CEBBA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tapu iptali ve tescili talebiyle açılan davada uygulanan ihtiyati tedbirin uzun süredir devam etmesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular 3/11/2012 tarihinde vefat eden E.A.nın mirasçılarıdır.

9. Bingöl'ün Kültür Mahallesi Yukarı Güsüman mevkiinde kâin 696 ada 2 parsel numaralı taşınmaz dosyadan anlaşılamayan bir tarihteki kadastro çalışmaları sırasında Hacı Hasan Oğulları M. ve Ş. adına tespit ve tescil edilmiştir. M. ve Ş.nin ölümlerinden sonra anılan taşınmaz mirasçıların sadece bir kısmı adına tapuda tescil edilmiştir. Taşınmazın adlarına tescil edildiği bazı paydaşlar ise hisselerini satmıştır. Başvurucuların murisi E.A. da söz konusu taşınmazın paydaşları arasındadır.

10. M. ve Ş.nin tapuda adlarına tescil kaydı bulunmayan mirasçıları, taşınmazın adları tescil edilen mirasçıları ile taşınmazın hisselerini satış yoluyla edinen kişiler (müdahillerle birlikte 56 kişi) aleyhine Bingöl 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) 28/7/1993 tarihinde tapu iptali ve tescil davası açmışlardır. Dava dilekçesinde; bir kısım mirasçının diğer mirasçıların bilgisi dışında temin ettikleri ve gerçeği yansıtmayan veraset ilamına dayanarak taşınmazı sadece kendi adlarına tescil ettirdikleri ileri sürülmüş, bu sebeple tapunun bir kısım hisse yönünden iptal edilerek adlarına tescil edilmesine karar verilmesi talep edilmiştir.

11. Başvurucuların murisi E.A. 11/8/1993 tarihli cevap dilekçesinde, taşınmazın hissesini miras yoluyla değil 23/6/1983 tarihinde A.A.dan satın alma yoluyla edindiğini ileri sürmüştür.

12. Davacıların ihtiyati tedbir talebi Mahkemenin 28/9/1995 tarihli kararıyla kabul edilmiş ve taşınmazın tapu siciline ihtiyati tedbir şerhi uygulanmıştır.

13. Mahkeme 15/2/2005 tarihli kararıyla davayı kısmen kabul etmiş, kısmen reddetmiştir. Mahkeme, bir kısım mirasçının diğerlerinin bilgisi dışında temin ettiği ve gerçeğe aykırı olan veraset ilamına istinaden taşınmazı sadece kendi adlarına tescil ettirdiği vakıasını kabul etmiştir. Başvuruculların murisine ait hisse yönünden Mahkeme bu hissenin satın alma yoluyla edinildiğini ve satış işleminin muvazaalı olduğuna dair bir kanıtın bulunmadığını belirterek davanın bu kısmını reddetmiştir.

14. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtları incelendiğinde bazı taraflarca 2014 yılı içinde Mahkemeye temyiz dilekçeleri sunulduğu görülmektedir. Yine UYAP kayıtları incelendiğinde bazı tarafların dosyanın Yargıtaya gönderilmesi için 2019 yılı içinde Mahkemeye dilekçeler verdikleri ve dosyanın 29/12/2020 tarihinde Yargıtaya gönderildiği gözlemlenmektedir. Dosya hâlen Yargıtayda derdesttir.

15. Başvuruculardan Emre Alpkıray 28/5/2018 tarihinde Mahkemeye başvurarak ihtiyati tedbirin kaldırılmasını talep etmiştir. Mahkeme 19/10/2018 tarihli kararıyla bu talebi reddetmiştir.

16. Başvurucular 2/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. İlgili hukuk için bkz. Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. [GK], B. No: 2014/17196, 25/10/2018, §§ 23-39; İbrahim Geçer, B. No: 2014/19056, 19/2/2019, §§ 17-31.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

19. Başvurucular, yargılamanın makul süre içinde tamamlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

21. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

22. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

23. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında yaklaşık 28 yıllık yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

25. Başvurucular, dava konusu taşınmaza uygulanan ihtiyati tedbir şerhinin yaklaşık yirmi beş yıldır devam ettiğini ve bu şerh yüzünden taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunamadıklarını ifade etmişler; bu sebeple mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

27. Anayasa Mahkemesi daha önce benzer bir şikâyeti Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. başvurusunda incelemiş ve sonuca bağlamıştır.

28. Anayasa Mahkemesi, muhtemel bir alacağın güvence altına alınarak etkisizleşmesinin önüne geçilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan tedbirlerin alınması ve bu tedbirler kapsamında kamu makamlarının mülk üzerinde belirli bir süreyle hukuki tasarruflarda bulunulmasının sınırlandırılması bakımından geniş bir takdir yetkisi bulunduğunu kabul etmiştir. Ancak söz konusu tedbirlerin uygulanmasının mülk sahibine kaçınılmaz olandan aşırı bir külfet de yüklememesi gerektiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda hukuki ilişkinin diğer tarafının haklarını korumak için tedbiri uygulayan kamu makamlarının söz konusu tedbirin başvurucunun mülkiyet hakkına etkilerini de gözetmesi ve ölçüsüz bir müdahaleye yol açmaması gerekmektedir (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti., § 79).

29. Buna göre mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerekmektedir. Mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirler uygulanması ve bu tedbirlerin belirli bir süre de devam etmesi ancak bireye şahsi olarak aşırı bir külfet yüklemediği takdirde ölçülü görülebilir. Diğer bir deyişle mülkiyet hakkına müdahale teşkil eden tedbirlerin söz konusu olduğu durumlarda tedbiri uygulayan kamu makamlarının ivedi olarak ve özenli bir biçimde davranma yükümlülükleri bulunmaktadır. Aksi hâlde yani tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesi, mülkiyet hakkının tanındığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklemiş olur (Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti., §§ 73-80).

30. Benzer nitelikteki somut olay bakımından da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Somut olayda başvuruculaların murisinin de paydaşı olduğu taşınmazın tapu kaydına 28/9/1995 tarihinde ihtiyati tedbir şerhi konulmuş ve bu şerh hâlen varlığını sürdürmektedir. Dolayısıyla olayda mülkiyet hakkını sınırlandıran tedbir sürecinin yaklaşık 26 yıldan beridir devam ettiği tespit edilmiştir. Bu tedbir süreci bir bütün olarak ele alındığında söz konusu sürenin makul olmadığı kuşkusuzdur. Bu durumda mülkiyet hakkını sınırlandıran tedbirin başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği sonucuna varılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

32. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucular, ihlallerin tespit edilmesini istemiş ve her biri için 100.000 TL maddi, 100.000 TL manevi olmak üzere toplam 200.000 TL tazminat talebinde bulunmuşlardır.

34. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

35. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

36. İncelenen başvuruda; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, ihtiyati tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesi nedeniyle de mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlallerin mahkemenin işlemlerinden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

37. Somut olayda Anayasa Mahkemesi mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir.

38. Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu tazminat olarak görülmektedir. Mülkiyet hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara net 10.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

39. Öte yandan makul sürede yargılanma hakkı yönünden ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvuruculara net 70.200 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

40. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zararı ortaya koyan somut bilgi veya belgeler sunması gerekmektedir.

Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

41. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 80.200 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bingöl 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.1993/302, K.2005/153) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖZEL DOĞAN

B. No: 2018/32957 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/32957

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖZEL DOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/32957)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : Gözel DOĞAN

Vekili : Av. Zafer DOĞRUEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sınır dışı kararı nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm başkanlığı tarafından 15/11/2018 tarihinde başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine dair işlemin geçici olarak durdurulmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Bireysel başvuru formuna göre 1978 doğumlu ve Türkmenistan vatandaşı olan başvurucu 1997 yılında Türk vatandaşı R.D. ile evlenmiş olup evliliğe bağlı olarak Türk vatandaşlığına geçmiştir. İçişleri Bakanlığının 9/11/2012 tarihli kararıyla Türk vatandaşlığından çıkmasına izin verilen başvurucu, Türkmenistan vatandaşlığına geçmesi üzerine 6/12/2012 tarihinde vatandaşlığı kaybetmiştir. Başvurucunun biri Türk vatandaşı olmak üzere 6 çocuğu bulunmaktadır.

10. Başvurucuya 2013 yılında 5 yıl süreli ikamet izin belgesi verilmiştir. İkamet izin belgesinin süresinin bitmesi üzerine başvurucu Bursa İl Göç İdaresi Müdürlüğüne (Müdürlük) başvurmuştur. Başvurucuya hakkında kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit tespiti gerekçesiyle 15/5/2018 tarihinde G-82 tahdit kodu oluşturulduğu ve sınır dışı kararı alındığı bildirilmiştir.

11. Başvurucu, sınır dışı işlemine karşı Bursa 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) 23/5/2018 tarihinde dava açmıştır. Mahkeme 1/10/2018 tarihinde kesin olmak üzere davanın reddine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu tarafından Terörle Mücadele Müdürlüğünce kendisi ile ilgili bir işlem yapılmadığı, ifadesinin alınmadığı, terörle ilgisi bulunmadığının ileri sürüldüğü ancak yabancıların ülkede kalıp kalmaması konusunda idarenin geniş takdir yetkisine sahip olduğu belirtilmiştir. Bu bağlamda kamu düzeni, kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit unsurunun varlığının sınır dışı kararı için yeterli sayıldığı, başvurucunun sınır dışı edilmesine ilişkin işlemin de devletin hükümranlık yetkisinin sonucu olduğu ve hukuka uygun olarak tesis edildiği değerlendirmesine yer verilmiştir.

12. Nihai karar başvurucu vekiline 14/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

13. Başvurucu 15/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, Türk vatandaşı ile 1997 yılından beri evli olduğunu, biri Türk vatandaşı olmak üzere toplam 6 çocuğu bulunduğunu, Türkiye'de yasalara uygun olarak yaşadığını, hakkında somut hiçbir gerekçe sunulmadan sınır dışı kararı alındığını belirtmiştir. Eşinin sanık olduğu ceza davasında eşi hakkında yurt dışına çıkış yasağı konulduğunu, sınır dışı kararının uygulanması hâlinde eşini göremeyeceği gibi aile birlikteliğinin de bozulacağını ayrıca kendisi hakkında ceza soruşturması ya da kovuşturmasının mevcut olmadığını vurgulamıştır. Cezaların şahsiliği ilkesi gereğince eşinin yargılanıyor olmasından hareketle kendisiyle ilgili sınır dışı kararı alınamayacağını belirten başvurucu, adil yargılanma ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 84. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, kararların infazında Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

18. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava sırasında taraflardan birinin ölümü" kenar başlıklı 55. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir."

19. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 606. maddesi şu şekildedir:

"Miras, üç ay içinde reddolunabilir.

Bu süre, yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetname ile atanmış mirasçılar için mirasbırakanın tasarrufunun kendilerine resmen bildirildiği tarihten işlemeye başlar."

20. Başvurucu vekili 8/7/2021 tarihli dilekçesiyle başvurucunun 7/1/2020 tarihinde öldüğünü belirterek, başvurunun mirasçılar adına devam ettirilmesini talep etmiş ancak mirasçılar adına düzenlenen bir vekâlet ibraz etmemiştir.

21. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri (B. No: 2014/3549, 22/3/2017, §§ 18-21) kararında başvurucunun bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonra ölmesi durumunda başvurunun incelenmesine devam edilip edilemeyeceğine ilişkin ilkelerini belirlemiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"18. Uygulamada hukuk yargılamalarında, taraflardan birinin ölümü halinde dava sonunda verilecek hükmün olumlu veya olumsuz bir şekilde mirasçıların haklarını etkilemesi nedeniyle davaya mirasçılar tarafından devam edilebileceğinin kabul edildiği hallerde, mahkemelerce mirasçılara usulüne uygun olarak tebligat yapılarak mirası reddetmeyen mirasçıların mecburi dava arkadaşı olarak davada yer almalarının sağlandığı görülmektedir (Yargıtay 21. Hukuk Dairesi E. 2015/20127, K. 2015/21189, 26/11/2015).

19. Asli görevi Anayasa'yı yorumlamak, böylece Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin kapsam ve sınırlarını belirlemek olan Anayasa Mahkemesinin (Mahkeme) bireysel başvuru yolunda başvurucuların başvuru tarihinden sonra vefat etmeleri hâlinde yukarıda yer verilen usulü benimseyerek 4721 sayılı Kanun'un anılan hükümlerindeki tarihleri tespit etme ve buna göre mirası reddetmeyen mirasçıların başvuruya devam etmelerini sağlama yükümlülüğünü üstlenmesinin, Mahkemenin asli görevini yerine getirmesi önünde engel teşkil edecek ve böylelikle Mahkemeyi temel işlevinden uzaklaştırabilecek olması nedeniyle bireysel başvurunun niteliğine uygun düşmediği görülmektedir.

20. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

21. Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâller gibi başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varıldığı durumlarda, başvuruculaın vefat etmesi hâlinde başvuruya devam edilmesinin sağlanması yönünden öncelikli yükümlülüğün başvuruya devam etme hakları olan şahıslarda bulunduğu kabul edilmelidir."

22. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri kararındaki içtihadından sonraki dönemde, bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurularını incelemiştir (diğerleri arasından bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018 [ölümden yaklaşık üç ay sonra]; Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018 [ölümden iki ay sonra]). Mirasçıların başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmediği hâllerde ise düşme kararı verilmektedir (Ali Sedat Yücelik ve diğerleri, B. No: 2015/2574, 9/5/2018, §§ 22-25; Abbas Çelik ve diğerleri, B. No: 2014/749, 7/3/2018, §§ 26-29; Haşim Özpolat, B. No: 2014/3140, 21/9/2017, § 19; Şükran Çopuraslan, B. No: 2014/4695, 14/9/2017, § 22).

23. Anayasa Mahkemesi T.G. (B. No: 2017/21163, 9/1/2019, §§ 17-20) kararında bireysel başvuru yapıldıktan sonra ölen başvuruculaın mirasçılarının başvuruyu devam ettirme yönündeki taleplerini Anayasa Mahkemesine iletebilecekleri makul süreyi -haklı mazeretler saklı kalmak kaydıyla- ölüm tarihinden itibaren dört ay olarak tespit etmiştir.

24. Somut olayda başvuru devam ederken 7/1/2020 tarihinde ölen başvurucunun mirasçılarının, ölüm tarihinden itibaren dört ay içinde başvuruya devam etmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmedikleri anlaşılmıştır.

25. Öte yandan somut başvuruya benzer şikâyetler, Anayasa Mahkemesince karara bağlanmış olup bu kararlarda ilgili Anayasa hükümleri uygulanıp yorumlanmış, temel hak ve özgürlüğün kapsam ve sınırları belirlenmiştir (Sadettin Tiryaki ve diğerleri, B. No: 2013/4623, 21/1/2016, Emine Çelik ve diğerleri, B. No: 2013/5809, 15/12/2015). Dolayısıyla başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden biri de bulunmamaktadır.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

DİNÇER AY

B. No: 2018/33131 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/33131

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DİNÇER AY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/33131)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Dinçer AY

Vekili : Av. Hüseyin AKÇARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ileri sürülen iddiaların mahkeme ve temyiz merciince karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Batman İl Emniyet Müdürlüğünde şube müdürü olarak görev yapmaktayken İstanbul'da emniyet amiri olarak görev yaptığı döneme ilişkin olarak hakkında soruşturma başlatılmıştır. Soruşturma sonucu hizmet dışında resmî sıfatının gerektirdiği saygınlığı ve güven duygusunu sarsacak eylem ve davranışlarda bulunma fiilinden dolayı başvurucunun 6 ay kısa süreli durdurma cezası ile cezalandırılması yerine alt ceza tayiniyle 4 günlük aylık kesimi cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir.

9. Başvurucu, hakkında verilen disiplin cezasının iptali istemiyle Ankara 2. İdare Mahkemesinde 1/11/2010 tarihinde dava açmıştır.

10. Ankara 2. İdare Mahkemesi 11/11/2010 tarihli kararla davanın yetki yönünden reddine, dosyanın Diyarbakır İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

11. Diyarbakır 1. İdare Mahkemesi de 27/7/2011 tarihli kararla davanın yetki yönünden reddine, dosyanın Batman İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

12. Batman İdare Mahkemesi 18/1/2012 tarihli kararla davanın esastan reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde, başvurucunun soruşturma raporuna göre hizmet dışında resmî sıfatının gerektirdiği saygınlığı ve güven duygusunu sarsacak eylem ve davranışlarda bulunmak fiilinin sübuta erdiği sonuç ve kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

13. Başvurucunun temyiz talebi üzerine Danıştay Beşinci Dairesi 17/4/2018 tarihli kararla davanın reddine ilişkin kısmı onamıştır. Karar başvurucuya 9/10/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 6/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

16. Başvurucu, kamu göreviyle ilişiği kesildiği için herhangi bir geliri bulunmadığını belirterek adli yardım talep etmiştir.

17. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde zor duruma düşürmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, dava konusu uyuşmazlıkla ilgili ileri sürdüğü iddiaların derece mahkemesi ve temyiz mahkemesince karşılanmadığını belirterek mahkemeye erişim ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3),48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

20. Somut olayda başvurucu, ihlal iddiasına ilişkin delillerini sunma yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Başvurucu, genel ifadelerle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş; yargılama sonucuna etkili hangi iddialarının mahkeme karar gerekçesinde karşılanmadığını açıklayamamıştır. Bu nedenle söz konusu iddiaların temellendirilmemiş şikâyet kapsamında kabul edilmesi gerekmektedir.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun iddiaları

22. Başvurucu, 2010 yılında açtığı davanın sekiz yıl sürdüğünü ve uzun yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

24. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

25. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

26. Somut davaya bir bütün olarak bakıldığında 1/11/2010 tarihinde açılan davanın ihai karar tarihi olan 17/4/2018 tarihinde sonuçlandığı, aradan geçen 7 yıl 5 aylık sürecin anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

27. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

28. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

29. Başvurucu, tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

30. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

31. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 16.200 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

32. 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya 16.200 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Batman İdare Mahkemesine (18/1/2012 tarihli ve E.2011/2943, K.2012/161) ve Danıştay Beşinci Dairesine (17/4/2018 tarihli ve E.2016/15949, K.2018/13570) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ RIZA DOLU

B. No: 2018/35534 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/35534

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ RIZA DOLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/35534)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Ali Rıza DOLU

Vekili : Av. Tevfik İÇEL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ve yargılamanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığı'na gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 18/3/2011 tarihinde nazal septum deviasyonu (burunda kemik eğriliği) ve nazal polipozis (burunda iyi huylu tümör) tanısı ile İstanbul Üniversitesi Çapa Tıp Fakültesi Hastanesinde (Hastane) ameliyat edilmiştir. Bu ameliyat sonrasında sağ gözünde şaşılık oluştuğunun belirlenmesi üzerine on iki gün yatılı tedavi görmüş, farklı hastanelere başvurmuş ancak altı kez ameliyat edilmesine rağmen başvurucudaki şaşılığın kalıcı hâle geldiğinin belirlenmesi üzerine tedaviye son verilmiştir.

9. Başvurucu 19/3/2012 tarihinde İstanbul 18. Asliye Hukuk Mahkemesinde İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü (İdare) ve ameliyat kararını veren hekim Y.G. aleyhinde dava açarak maddi ve manevi zararlarının tazminini talep etmiştir. Yargılama sırasında davalı İdare hakkındaki dava tefrik edilmiş ve 2/7/2012 tarihinde davanın idari yargı merciinde açılması gerektiğinden bahisle usulden ret kararı verilmiştir. Doktor Y.G. hakkındaki dava sonucunda ise bu kişinin başvurucunun ameliyatına yalnızca gözlemci olarak katılması nedeniyle husumetin idareye yöneltilmesi gerektiği belirtilerek 24/4/2013 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir.

10. Başvurucu 27/12/2012 tarihinde İstanbul 9. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) tam yargı davası açarak İdareden 1.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminat talep etmiştir. Dava dilekçesinde, İdarenin hatalı tıbbi müdahalesi sonucunda görme kaybı yaşadığı, işinden çıkarıldığı ve tek başına yürüyemez hâle geldiği belirtilmiştir. İdare vekilinin cevap dilekçesinde, başvurucunun maddi tazminat talebine dayanak delilleri sunmadığı, ayrıca somut olayda İdarenin hizmet kusurundan söz edilemeyeceği belirtilmiştir.

11. Mahkeme, yargılama sırasında Adli Tıp Kurumu Başkanlığı İkinci İhtisas Kurulundan (ATK) bilirkişi raporu almıştır. 29/11/2017 tarihli raporda; endoskopik sinüs cerrahisi ameliyatlarından sonra görme kaybı şikâyetlerinde tam düzelme olmayabileceği, bu bulguların herhangi bir tıbbi ihmalden kaynaklanmadığı ve tıbbi komplikasyon olarak nitelendirildiği belirtilmiştir. Başvurucu tarafından bu rapora itiraz edilerek tıbbi müdahale öncesinde bu işlemin olası sonuçları hakkında yeterince bilgilendirilmediği, raporun eksik bilgilere dayalı olduğu ileri sürülmüştür.

12. Mahkeme 27/2/2018 tarihli kararı ile davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; burundaki rahatsızlık nedeniyle operasyon yapılan başvurucunun bu operasyona bağlı olarak gözünde görme kusuru meydana geldiği hususunda mahkemede kanaat oluştuğu ancak görme kaybı ile sonuçlanan tıbbi müdahalenin ağır bir kusur içermemesi nedeniyle tazminat istemlerinin reddedildiği belirtilmiştir. Başvurucu tarafından istinaf yoluna müracaat edilerek Mahkemenin yetersiz bilirkişi raporu ile haksız bir karar verdiği belirtilmiştir.

13. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi (Daire) 26/9/2018 tarihli kararı ile başvurucunun istinaf başvurusunun maddi tazminata yönelik kısmının reddine, manevi tazminata yönelik kısmının kabulü ile başvurucuya 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; ATK raporunda İdareye yüklenebilecek bir kusur bulunmadığı ve yaşanılan görme kaybının komplikasyon olduğu belirtilmiş ise de başvurucunun tıbbi müdahalenin olası sonuçları hakkında yeterli şekilde bilgilendirilmemesi

nedeniyle İdare aleyhinde manevi tazminata hükmedilmesi gerektiği belirtilmiştir.

14. Nihai karar, başvurucuya 30/10/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 29/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

16. İlgili hukuk için bkz. Fındık Kılıçaslan, B. No: 2015/97, 11/10/2018, §§ 19-27; Cihan Beyribey, B. No: 2014/19450, 26/12/2018, §§ 23-28; Fesih Aydar, B. No: 2015/4259, 10/1/2019, §§ 24-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

20. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

21. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

22. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olaydaki 6 yıl 6 ay 7 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, İdarenin kusuru sonucunda sağ gözünde görme kaybı oluşmasına karşın maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesinin haksız olduğunu, ayrıca 50.000 TL olarak belirlenen manevi zarar miktarının yeterli olmadığını ileri sürerek kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

25. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

26. Anayasa'nın 56. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler."

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

28. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup söz konusu düzenleme, Sözleşme'nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlüğün korunması hakkına karşılık gelmektedir.

29. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, kasıt söz konusu olmaksızın hekim kusuru nedeniyle vücut bütünlüğünün zarar gördüğü şeklindeki tıbbi ihmale dair şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelemiştir (Melahat Sönmez, B. No: 2013/7528, 9/9/2015; Ahmet Sevim, B. No: 2013/474, 9/9/2015; Hilmi Düzgüner, B. No: 2014/9690, 11/5/2017).

30. Anılan kararlar doğrultusunda somut olayda başvurucunun tıbbi ihmale dayalı tüm şikâyetlerinin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

32. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda anılan Anayasa hükmü ile kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğü gerek kamusal yetkilerle donatılmış kişilerin gerekse özel kişilerin müdahalelerine karşı güvence altına alınmıştır (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 40).

33. Anayasa'nın 17. maddesinin amacı, esas olarak bireylerin maddi ve manevi varlığına karşı devlet tarafından yapılabilecek keyfî müdahalelerin önlenmesidir. Bunun yanı sıra

devletin tıbbi müdahaleler nedeniyle kişilerin maddi ve manevi varlığını etkili olarak koruma, maddi ve manevi varlığına saygı gösterme şeklinde pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır (Ahmet Acartürk, B. No: 2013/2084, 15/10/2015, § 49). Nitekim Anayasa'nın 56. maddesinde de belirtildiği üzere pozitif yükümlülük, sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır (İlker Başer ve diğerleri, B. No: 2013/1943, 9/9/2015, § 44).

34. Devlet, bireylerin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlıklarını koruma hakkı kapsamında -ister kamu isterse özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin- sağlık hizmetlerini hastaların yaşamları ile maddi ve manevi varlıklarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır (Ahmet Acartürk, § 51).

35. İlke olarak tıbbi ihmallere ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 38).

36. Maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

37. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015 § 44).

38. Bu bağlamda derece mahkemelerinin gerekçeleri, tarafların kanun yoluna başvuru imkânını etkili şekilde kullanabilmesini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya konulmalı; ulaşılan sonuçlar yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır (Murat Atılgan, § 45).

39. Tıbbi müdahaleden önce kişinin gerektiği şekilde bilgilendirilerek rızasının alınmaması, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlaline sebep olabilir. İstisnai hâller dışında tıbbi müdahale ancak ilgili kişi bilgilendirilip rızası alındıktan sonra yapılabilir. Hastaların durumun farkında olarak karar verebilmelerini sağlamak için uygulanması düşünülen tedavi ve bununla bağlantılı riskler hakkında kendilerine bilgi verilmiş olunmalıdır. Bunun yanı sıra yapılan bilgilendirme ile tıbbi müdahale arasında hastanın sağlıklı bir kanaate varmasını sağlayacak kadar uygun bir zaman aralığı bırakılmış olmalıdır

(Ahmet Acartürk, § 56).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın yukarıda değinilen 17. maddesi kapsamında devlete düşen pozitif yükümlülüklerin somut olay bağlamında yerine getirilip getirilmediğini denetlemek durumundadır (Tevfik Gayretli, § 36). Bu sebeple başvuruya konu olay, devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına ilişkin pozitif yükümlülüğü kapsamında incelenmiştir.

41. Somut olayda Mahkeme tarafından ATK raporundaki tespitler uyarınca başvurucunun sağ gözünde görme kaybı şeklinde oluşan neticenin tıbbi komplikasyon nitelendiğinde olduğu belirtilerek maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmiştir. Buna karşın istinaf incelemesinde başvurucunun tıbbi işlem öncesinde bilgilendirilmediği iddiasının değerlendirilmesi sonucunda, başvurucuya 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verildiği, dolayısıyla başvuru konusu olayda, derece mahkemeleri tarafından kişinin maddi ve manevi varlığını koruma yükümlülüğüne ilişkin bazı şikâyetler açısından ihlalin tespit edildiği açıktır.

42. Başvurucu tarafından Dairenin belirlediği manevi tazminat miktarının yeterli olmadığı ileri sürülmüş ise de derece mahkemelerinin kararlarında bariz bir takdir hatası veya keyfîlik tespit edilmediğinden Anayasa Mahkemesinin manevi tazminat miktarının belirlenmesi konusunda anılan mahkemelerin takdir yetkisine müdahalesi söz konusu olamaz (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 45; Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014, § 87).

43. Bununla birlikte başvurucu, Mahkemenin eksik ve hatalı bilirkişi raporuna göre karar vererek maddi tazminat taleplerini reddettiğini iddia etmiştir. Hükme esas alınan ATK raporunda, tarafların iddialarına ve başvurucu hakkında düzenlenen tıbbi belgelerdeki bulgulara yer verilerek ameliyattan sonra karşılaşılan durumun komplikasyon olduğu ve idarenin eyleminin tıp kurallarına uygun bulunduğu yönünde görüş bildirilmiştir. Derece mahkemesince yapılan yargılamada tıbbi ihmal iddialarının araştırılması ve durumun açıklığa kavuşturulması için alınan uzman bilirkişi raporlarında yeterli, somut bulgu ve tespitlere yer verilerek başvurucunun iddialarının ayrıntılı bir biçimde tartışıldığı ve karşılandığı görülmektedir.

44. Öte yandan yargılama sürecinde bir avukat tarafından temsil edilen başvurucunun kararlara karşı kanuni yollara başvurabildiği ve bu surette meşru çıkarlarının korunması için söz konusu davaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımının sağlandığı, dava dosyasını inceleyip ayrıca bilgi ve belge sunabildiği, toplanan delillerden haberdar edildiği anlaşılmıştır.

45. Sonuç olarak başvurucunun ileri sürdüğü iddialar hakkında alınan bilirkişi raporlarına dayanılarak verilen derece mahkemesi kararı, konuyla ilgili ve yeterli bir gerekçe içermektedir. Bu durumda uyuşmazlığın çözümü için esaslı olan iddiaların derece mahkemelerince Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özen ve derinlikte incelendiği anlaşılmaktadır. Somut olay bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediği söylenemeyeceğinden kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığının korunması hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

47. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

48. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi, maddi tazminat ve 50.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

49. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

50. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

51. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

52. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 16.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 9. İdare Mahkemesine (E.2012/2445, K.2018/344) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CENGİZ GÜNEŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/36294 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36294

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CENGİZ GÜNEŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36294)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Cengiz GÜNEŞ ve Diğerleri

[bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akitlerine son verilmesi üzerine açılan işe iade davalarının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı ile bir kısım yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/36294 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin2018/36294 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Diyarbakır Su ve Kanalizasyon İdaresi Genel Müdürlüğüne (DİSKİ) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Şirket tarafından başvurucuların iş akitleri feshedilmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve DİSKİ aleyhine dava açmışlardır. Davalı Şirket ve DİSKİ cevap dilekçesinde genel hatları itibarıyla iş akitlerinin, ilgili kanun ve kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde ve usulüne uygun olarak feshedildiğini belirtmişler ve davaların reddini talep etmişlerdir.

15. Ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemeler işe iade davalarının reddine karar vermişlerdir. Kararlarda; ağırlıklı olarak başvuruculaların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin

sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

16. Başvurucular karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (Bölge Adliye Mahkemesi) davanın reddi kararlarına yönelik başvurucuların istinaf istemleri reddedilmiştir. Kararlarda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

17. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker, [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20 - 35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

20. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair herhangi bir bilgi, belge yahut mahkeme kararı bulunmadığını, derece mahkemeleri tarafından da yeterli inceleme ve araştırma yapılmaksızın idari kurumların bilgilendirmesi ile iddia ve itirazlarının reddedildiğini, bu kapsamda haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkı, masumiyet karinesi ile çalışma hakkının ihlal edildiğin ileri sürmüşlerdir.

2. Değerlendirme

21. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculaların temel iddiası, asıl işveren tarafından terör örgütü ile iltisaklı olarak gösterilmesinin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davasının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculaların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

24. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı; uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker § 55).

25. Mahkemenin, önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

26. Diğer taraftan mahkemelerin, önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

27. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

28. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

29. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi, feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 70).

30. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olayda da derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında istihbari nitelikte birtakım tespitler olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

33. 2020/5744 sayılı başvuru kapsamında başvurucu Zilan LAÇİN AYDIN uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

34. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri bağlamında medeni hak ve yükümlülüklere ilişkin

uyuşmazlıkların makul sürede karara bağlanması gerektiğine dair temel ilkeler Anayasa Mahkemesince daha önce incelenmiş ve bu konuda kararlar verilmiştir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013; Güher Ergun ve Tosun Tayfun Ergun, B. No: 2012/12, 17/9/2013; Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013). Başvuru konusu olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

35. Başvuruya konu yargılama süreci incelendiğinde, iki dereceli yargılama sisteminde ekli tablonun (D) sütununda belirtilen yargılama esası üzerinden 1 yıl 11 ay 3 gün sürdüğü tespit edilmiştir. Yargılama sürecinin bütünü dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

36. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının, diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

37. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

38. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesi ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

39. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK] B. No: 2014/8875, 7/6/2018,) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Mahkeme diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

40. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

41. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir

örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58-59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66-67).

42. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

43. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

44. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak -hakkında ihlal kararı verilen başvuruculara ilişkin- yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek ekli tablonun (D) sütununda gösterilen mahkemelerin takdirindedir.

45. Mahkeme hakkının ihlalinin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından bu kısım yönünden tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

46. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (E) sütununda gösterilen miktarlardaki harç miktarının münferiden; ekli tablonun (C) sütununda vekil ile temsil edildiği belirtilen başvurular yönünden 3.600 TL vekâlet ücretinin avukat Serhat EREN tarafından temsil edilen başvuruculara müştereken; avukat Ahmet KAYA tarafından temsil edilen başvurucuya münferiden ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. 2020/5744 numaralı başvuru yönünden makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harçların başvuruculara AYRI AYRI;3.600 TL vekâlet ücretinin avukat Serhat EREN tarafından temsil edilen başvuruculara MÜŞTEREKEN; avukat Ahmet KAYA tarafından temsil edilen başvurucuya MÜNFERİDEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN YILDIRIM

B. No: 2018/37604 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37604

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN YILDIRIM BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37604)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Osman YILDIRIM

Vekili : Av. Latife SARICAOĞLU YILMAZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazın bir bölümüne kamulaştırma yapılmaksızın elektrik trafosu konulması ile kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi ve değer kaybına uğratılması nedeniyle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Trabzon'un Of ilçesi Korkut Mahallesi 161 ada 1 parsel sayılı tarla vasfındaki taşınmazın malikidir. Başvurucu, taşınmazı üzerinde bulunan elektrik trafosunun kaldırılması veya kamulaştırılması talebiyle elektrik dağıtım şirketine yaptığı başvurulardan sonuç alamamıştır.

9. Başvurucu 22/1/2018 tarihinde Türkiye Elektrik Dağıtım Anonim Şirketi aleyhine kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminat ve ecrimisil davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde; 1996 yılında taşınmazından enerji nakil hattı geçirildiğini ve taşınmazına bir adet direk tipi trafo yerleştirildiğini belirtmiştir. Başvurucu, kamulaştırma işlemi yapılmadığını ve mülkiyet hakkının kısıtlandığını iddia etmiştir. Başvurucu fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 1.000 TL kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminat ve 100 TL ecrimisil bedelinin en yüksek faizle birlikte tahsilini talep etmiştir.

10. Of Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) 17/10/2018 tarihinde davayı kısmen kabul etmiştir. Mahkeme, 194,19 TL kamulaştırma bedeli ve 63,97 TL ecrimisil bedeli olmak üzere toplam 258,16 TL'nin dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte başvurucuya ödenmesine kesin olmak üzere karar vermiştir. Mahkeme, el atmaya konu 3,64 m²lik kısmın davalı adına tapuya kayıt ve tesciline hükmetmiştir. Mahkeme, gerekçeli kararında; başvurucunun 819,66 m² yüz ölçümündeki arazisinin 3,64 m²lik kısmına kamulaştırmasız olarak el atıldığını ve alınan bilirkişi raporu doğrultusunda kamulaştırma bedeli ile ecrimisil bedelinin tespit edildiğini açıklamıştır.

11. Nihai karar 30/11/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 20/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan araştırmada başvurucunun 17/3/2021 tarihinde vefat ettiği anlaşılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, 1996 yılından beri taşınmazına el atılmış olmasına rağmen son beş yıl için ecrimisil bedeli verilmesi ve el atma tarihinden itibaren faiz işletilmemesinden yakınmaktadır. Başvurucu, taşınmazın gerçek değerinin verilmesi ve enflasyon karşısında değer kaybının önlenmesi için el atma tarihinden itibaren en yüksek faize hükmedilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Başvurucu, Mahkemece en yüksek faize hükmedilmemesinin gerekçesinin açıklanmadığını belirtmiştir. Başvurucu, kamulaştırma işlemi için belirlenmiş süreçler takip edilmeden mülkiyetinde bulunan taşınmaza kamulaştırmasız olarak el atıldığını vurgulamıştır. Başvurucu bu gerekçelerle mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun’un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 84. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, kararların infazında Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

18. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava sırasında taraflardan birinin ölümü" kenar başlıklı 55. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir."

19. Başvurunun incelemesi devam ederken başvurucunun 17/3/2021 tarihinde öldüğü nüfus kayıtlarından anlaşılmıştır.

20. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri (B. No: 2014/3549, 22/3/2017, §§ 18-21) kararında başvurucunun bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonra ölmesi durumunda başvurunun incelenmesine devam edilip edilemeyeceğine ilişkin ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararın ilgili kısmı şöyledir:

"18. Uygulamada hukuk yargılamalarında, taraflardan birinin ölümü halinde dava sonunda verilecek hükmün olumlu veya olumsuz bir şekilde mirasçıların haklarını etkilemesi nedeniyle davaya mirasçılar tarafından devam edilebileceğinin kabul edildiği hallerde, mahkemelerce mirasçılara usulüne uygun olarak tebligat yapılarak mirası reddetmeyen mirasçıların mecburi dava arkadaşı olarak davada yer almalarının sağlandığı görülmektedir (Yargıtay 21. Hukuk Dairesi E. 2015/20127, K. 2015/21189, 26/11/2015).

19. Asli görevi Anayasa'yı yorumlamak, böylece Anayasa'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin kapsam ve sınırlarını belirlemek olan Anayasa Mahkemesinin (Mahkeme) bireysel başvuru yolunda başvuruculaın başvuru tarihinden sonra vefat etmeleri hâlinde yukarıda yer verilen usulü benimseyerek 4721 sayılı Kanun'un anılan hükümlerindeki tarihleri tespit etme ve buna göre mirası reddetmeyen mirasçıların başvuruya devam etmelerini sağlama yükümlülüğünü üstlenmesinin, Mahkemenin asli görevini yerine getirmesi önünde engel teşkil edecek ve böylelikle Mahkemeyi temel işlevinden uzaklaştırabilecek olması nedeniyle bireysel başvurunun niteliğine uygun düşmediği görülmektedir.

20. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (ç) bendine göre başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varılması hâlinde başvurunun düşmesine karar verilebilir. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebileceği öngörülmüştür.

21. Yukarıda yer verilen açıklamalar doğrultusunda Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan

haklarına saygının gerekli kıldığı hâller gibi başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir sebebin olmadığı kanaatine varıldığı durumlarda, başvuruculaların vefat etmesi hâlinde başvuruya devam edilmesinin sağlanması yönünden öncelikli yükümlülüğün başvuruya devam etme hakları olan şahıslarda bulunduğu kabul edilmelidir."

21. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri içtihadından sonraki dönemde, bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurularını incelemiştir (diğerleri arasından bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018 [ölümden yaklaşık üç ay sonra]; Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018 [ölümden iki ay sonra]). Mirasçıların başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmediği hâllerde ise düşme kararı verilmektedir (Ali Sedat Yücelik ve diğerleri, B. No: 2015/2574, 9/5/2018, §§ 22-25; Abbas Çelik ve diğerleri, B. No: 2014/749, 7/3/2018, §§ 26-29; Haşim Özpolat, B. No: 2014/3140, 21/9/2017, § 19; Şükran Çopuraslan, B. No: 2014/4695, 14/9/2017, § 22).

22. Anayasa Mahkemesi T.G. (B. No: 2017/21163, 9/1/2019, §§ 17-20) kararında bireysel başvuru yapıldıktan sonra ölen başvuruculaların mirasçılarının başvuruyu devam ettirme yönündeki taleplerini Anayasa Mahkemesine iletebilecekleri makul sürenin -haklı mazeretler saklı kalmak kaydıyla- ölüm tarihinden itibaren dört ay olarak tespit etmiştir.

23. Somut olayda bireysel başvuru tarihinden sonra başvuru devam ederken 17/3/2021 tarihinde başvurucunun vefat ettiği anlaşılmıştır. Ancak başvurucunun mirasçıları ölüm tarihinden itibaren dört ay içinde başvuruya devam etmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmemiştir. Öte yandan başvurunun incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden birinin de bulunmadığı değerlendirilmiştir.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET KAYMAZ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/1364 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1364

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET KAYMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1364)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Ahmet KAYMAZ

2. Cihan ÖZEN

3. Erhan ÖZEN

4. Gökhan ÖZEN

5. Hatice KAYMAZ

6. Havva KAYMAZ

7. Ramazan ÖZEN

Başvurucular Vekili : Av. Mükerrem ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculların maliki olduğu, başvuruya konu Antalya ili Konyaaltı ilçesi Arapsuyu Mahallesi 20016 ada 2 parsel numaralı taşınmaz 12/4/2001 tarihinde 1/1.000 ölçekli uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Başvurucular 1/4/2015 tarihinde bu taşınmazın kamulaştırılması istemiyle Konyalatı Belediyesine (Belediye) başvurmuş fakat bu yolla bir sonuç elde edememiştir.

9. Başvurucular, bunun üzerine imar planında kamu hizmeti alanına ayrılan taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi istemiyle 15/6/2015 tarihinde Antalya 1. İdare Mahkemesinde, Belediye aleyhine tam yargı davası açmıştır.

10. Derece mahkemelerince uyuşmazlığın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilmiştir. Kararda 20/8/2016 tarihli ve 6745 sayılı Yatırımların Proje Bazında Desteklenmesi ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'la 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'na birtakım hükümler eklendiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda uygulama imar planlarında umumi hizmetlere ve resmî kurumlara ayrılan taşınmazların kamulaştırılması için öngörülen beş yıllık sürenin 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. madde gereğince bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten itibaren başlayacağı ve bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce açılan ancak henüz karara bağlanmayan veya kararı kesinleşmeyen davalara da bu madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

11. Nihai karar, başvuruculara 25/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucular 8/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Hüseyin Ünal, B. No: 2017/24715, 20/9/2018, §§ 17-29.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculların İddiaları

15. Başvurucular; taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması şeklinde gerçekleşen müdahale sebebiyle taşınmazını dilediği gibi kullanamamasına rağmen taşınmazın kamulaştırılmadığını ve tazminat ödenmediğini belirterek mülkiyet ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

B. Değerlendirme

16. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, mülkiyet hakkı dışında adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini ileri sürmektedir. Başvurucuların asıl şikâyetinin imar uygulamasında kamu hizmeti alanı olarak ayrılması sebebiyle maliki olduğu taşınmazdan dilediği gibi yararlanamadığına, taşınmazı kullanamadığına ve ondan tasarruf edemediğine yönelik olduğu anlaşılmakla başvuruculaların bütün şikâyetleri mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

18. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

19. Anayasa Mahkemesi aynı konu ile ilgili benzer şikâyeti daha önce incelemiş ve uygulanacak ilkeleri ortaya koymuştur (Hüseyin Ünal, §§ 34-62).

20. Hüseyin Ünal kararında imar uygulamasına konu edilen taşınmazın tapuda başvurucu adına kayıtlı olması dolayısıyla Anayasa'nın 35. maddesi bağlamında mülk teşkil ettiği belirtilmiştir (Hüseyin Ünal, § 37). Bu taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanı olarak ayrılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği kabul edilmiş, söz konusu müdahalenin niteliği sebebiyle mülkiyetten barışçıl yararlanmaya ilişkin genel kural çerçevesinde incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 38-41).

21. Anayasa Mahkemesi 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümleri ile 2942 sayılı Kanun'a eklenen geçici 11. maddeye dayalı olan müdahalenin kanunilik ölçütünü taşıdığını değerlendirmiş, ayrıca taşınmazın kamu hizmetine tahsis edilmesine yönelik müdahalenin kamu yararına dayalı meşru bir amacının bulunduğunu açıklamıştır (Hüseyin Ünal, §§ 44-50). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin 28/3/2018 tarihli ve E.2016/196, K.2018/34 sayılı kararı ile anılan madde iptal edilmiştir. Bu çerçevede ölçülülük yönünden yapılan değerlendirmede uygulama imar planının onaylanmasından itibaren beş yıldan fazla süre geçmesine rağmen imar planında kamu hizmetine ayrılan taşınmazın kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği kanaatine ulaşılmıştır. Bu sebeple başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile kamunun yararı arasında olması gereken adil dengenin başvurucu aleyhine bozulduğu ve müdahalenin ölçülü olmadığı kabul edilmiştir (Hüseyin Ünal, §§ 51-62).

22. Somut başvuruda da başvuruculara ait taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süredir kamulaştırılmadığı ve kendisine herhangi bir tazminat da ödenmediği dikkate alındığında bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durumun söz konusu olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla başvuruculara mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçülü değildir.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesi'nin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

25. Başvurucular, ihlalin tespiti ile tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

27. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

28. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin 1 numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

29. Somut olayda başvuruculara ait taşınmaz, imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmıştır. Müdahalenin temeli olan taşınmazın imar planında kamu hizmetine ayrılması idari bir işlem niteliğindedir. Başvuruculaın mülkiyet hakkı, idari bir işlem nedeniyle ihlal edilmiştir. Ancak idare aleyhine açılan tam yargı davasında da mağduriyet giderilememiştir. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından da kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

30. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda derece mahkemelerince yapılması gereken iş, ihlal sonucuna uygun olarak tazminata hükmedilmesinden ibarettir. Tazminat miktarının belirlenmesi hususu ise bu konuda uzmanlaşmış derece mahkemelerinin takdirindedir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 1. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

32. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 1. İdare Mahkemesine (E.2015/902, K.2016/1145) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaın tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKADİR KALAK

B. No: 2019/1649 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1649

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKADİR KALAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1649)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Abdulkadir KALAK

Vekili : Av. Ayhan ERTEN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ölüm olayı hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla temin

edilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun oğlu olan 5/7/2001 doğumlu M.K. 20/8/2017 tarihinde üzerine çıktığı kayalıklardan düşerek hayatını kaybetmiştir.

8. Van Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) olay hakkında resen ve derhâl soruşturma başlatmıştır. Kolluk görevlileri tarafından düzenlenen Olay Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"20. 08.2017 günü saat 00.30 sıralarında haber merkezinin... İntihar olayı olduğu şahsın EX olduğu anonsu üzerine ... ivedilikle ... intikal edildiğinde ... yer civarında herhangi bir olumsuzluk olmadığı görülerek Sokak üzerinde araştırılmaya devam edildiğinde No:.. nolu evin önünde 112 Ambulans ekiplerinin bulunduğu görülerek intikal edildiğinde, 112 yetkilileri ile yapılan görüşmede No:... sayılı binanın arka kısmında kayalıklar önünde 16-17 yaşlarında bir erkek şahsın yerde yatar vaziyette ve EKS olduğunu bildirmeleri üzerine olay yerine intikal yapılan ilk incelemede kayalıkların dip kısmında vücudunda kemik kırıklarından olduğunu düşündüğümüz gayri nizami eklem görüntüleri, kafa tasında kırıklar ve yakınında kan vb. vücuduna ait kalıntıların bulunduğu, ölen şahsın yaklaşık 5 metre ilerisinde bir adet siyah deri cüzdan, şahsın ayakkabılarının olmadığı, yakın çevreye bakıldığında da ayakkabıların bulunmadığı, şahsa yaklaşık 5-6 metre uzaklıkta yamaçta kayalıklar üzerinde gayri nizami kan izlerinin olduğu görülerek olay yerine Olay Yeri inceleme ekibi istenmiştir.

... [A.A.], [T.A.] ve ... [O.Y.] isimli şahıslarla yapılan görüşmede... Sokak sakinlerini olduklarını, sokak üzerinde 'ARKADAŞIMIZ DÜŞTÜ, YARDIM EDİN, 112 Yİ ARAYIN ALLAH RIZASI İÇİN' şeklinde bağırma sesleri duyduklarını, şahısların yanına gittiklerinde yardım isteyen şahısların 16- 17 yaşlarında... üç-dört tane genç olduğunu gördüklerini, şahıslardan öğrenebildikleri kadarayla ... numaralı evin arka tarafında arkadaşlarının kayalıklardan düştüğünü öğrenmeleri üzerine çıkıp baktıklarında şahsın kayalık dibinde yatar ve hereketsiz vaziyette olduğunu gördüklerini ambulans geldikten sonra ... bu üç gencin ağlayarak ayılıp bayıldıkları, bu şahısların da kendi telefonları ile 112 Acili aradıklarını, daha sonra 112 ekiplerinin olay yerine gelip şahsı muayene ettikten sona şahsın ölü olduğunu öğrendiklerini, akabinde polis ekiplerini ileriden gören şahısların oradan ayrıldıklarını, beyan etmişler.

... Sokak No:... Sayılı ikamet sahibi olan ... [C.K.] ile yapılan görüşmede, kendisinin erken uyuduğunu, dışarıdan bazı sesler duyduğunu ancak ikametinin önünde çocukların oyun oynama sesleri olduğunu düşünüp bakmadığını olayla ilgili bir bilgisinin bulunmadığını beyan etmiştir.

Konu hakkında olay yerinden Nöbetçi C.Savcısı[na]... bilgi verildiğinde Olay yeri inceleme ekibinin olay yerinde gerekli incelemelere başlamasını kendisinin de olay yerine intikal edeceği talimatlarını vermesi üzerine... ekibimiz olay yerinde gerekli incelemeleri ve resimlemeleri yaptıktan sonra maktüle ait olduğu düşünülen bir adet siyah renkli cüzdan bulunduğu yerden alınarak içerisi kontrol edildiğinde ... T.C. numaralı [M.K.] isimli şahsa ait Nüfus Cüzdanı, 20 TL para, 6(altı) adet jilet olduğu görülmüştür.

Nöbetçi C.Savcısının olay yerine intikal etmesi üzerine... olay yerinde bulunan şahısların ve No:... sayılı ikamette oturan şahsın bilgi sahibi olarak ifadelerinin alınmasını, şahısların şifai beyanlarında geçen ve olay anında maktulün yanında bulundukları muhtemelen olan şahısların gidiş istikametlerinden kamera araştırmalarının yapılarak şahısların tespitinin

yapılması, maktüle ait cüzdan ile içerisindeki para ve malzemelerin muhafaza altına alınarak bilahare tutanak karşılığı maktülün ailesine teslim edilmesi talimatları alınmış ve Yine C.Savcısının talimatları ile Maktülün otopsi işlemleri için ... Van 100. Yıl Üniversitesi Hastanesine kaldırılmıştır."

9. Van İl Emniyet Müdürlüğü Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğü (OYİ Şube Müdürlüğü) tarafından olay yeri incelemesi yapılmış ve olay yerinin basit krokisi çizilmiştir. Düzenlenen 20/8/2017 tarihli olay yeri inceleme raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"...

Olayın bahse konu adreste bulunan ikametin arka tarafında bulunan kayalıkların dibinde meydana geldiği, kayalıkların dip kısmında yerde yan yatar vaziyette üzerinde siyah renkli kot pantolon ve renkli tişört bulunan ayakkabısı olmayan erkek şahsa ait cesedin olduğu (Bulgu No:1), cesedin baş kısmına yakın taş üzerinde doku parçalarının olduğu (Bulgu No:2), cesede yakın mesafede yerde taşların üzerinde 1 adet siyah renkli deri cüzdanın olduğu (Bulgu No:3), cüzdanın çaprazında yukarı kısımda kaya üzerinde yoğun miktarda kan lekesinin olduğu (Bulgu No:4), bu bulgunun çaprazında üst kısımda yine küçük taşlar üzerinde doku parçalarının olduğu (Bulgu No:5) görülmüştür.

Olay mahallinin bulunduğu hali ile deliller numaralandırılarak değişik açılardan fotoğraf ve kamera görüntüsü alınmış, olay yerinde bulunan siyah renkli deri cüzdan kontrol edildiğinde eks şahsa ait 1 adet kimlik, 20 TL para ve 6 adet ambalajında sarılı jiletin olduğu görülmüş,... polis merkezi görevlilerine teslim edilmiş, eks şahsın baş kısmına yakın yerde bulunan 2 numaralı bulgu olan doku parçası usulüne uygun olarak alınıp ceset ile birlikte adli tıpa gitmek üzere ceset torbasının içerisine bırakılmış olup olay yeri basit krokisi tanzim edilmiştir.

..."

10. Kolluk görevlileri tarafından düzenlenen Araştırma Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"... Düşen çocuğun olduğu yere gidilmiş ...düştüğü yer ve düşmeden önceki tepeye çıkılıp bakılmış çocuğun telefonu, ayakkabısı ve diğer kendisine ait eşyaları bulunamamış ancak şahsın çıktığı tepeden düştüğü yere kadar kademeli olarak zeminlerin olduğu ve bu zeminlerin uzaktan incelendiğinde aşağı düşen çocuğun giydiği monta benzer bir kıyafetin olduğu ve ayakkabıya benzer bir cismin olduğu tarafımızca gözlemlenmiştir. Şahsın kullanmış olduğu cep telefonu uzaktan bakıldığında çok küçük kalması sebebiyle gözlemlenmesine hiçbir şekilde olanak yoktur. Şahsa ait kıyafet ve eşyaların net bir şekilde görünüp ve alınabilmesi için ilgili tepeden aşağıda bulunan kademeli zeminlere uzman bir ekip tarafından (dağcı) incelenmesi tarafımızca değerlendirilmektedir.. Bölgede yaptığımız çalışmada bir çok insanın dağınık bir vaziyette orada bulunduğu... gözlemlenmiş, bu şahıslar ile yapılan mülakatta hiç birisinin olayı görmediği ve duymadığını tarafımıza beyan etmiş..., ayrıca ilgili tepeye giden yollarda herhangi bir kamera tespit edilememiş olup..."

11. Olay yeri olan kayalıklarda gözle yapılan kontrolde ölene ait olabileceği değerlendirilen mont ve ayakkabıya benzer eşyaların görülmesi sonrasında soruşturma kapsamında 16/10/2017 tarihinde Van Valiliği İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğünden (Müdürlük) talep edilmesi üzerine Müdürlükçe görevlendirilen beş dağcı, yaptıkları araştırmada ölene ait herhangi bir eşyaya rastlanmadığına dair tutanak düzenlenmiştir.

12. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 20/8/2017 tarihinde adli tıp uzmanı eşliğinde ölü

muayenesi ve otopsi işlemleri gerçekleştirilmiştir. Otopsi Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

" Kimlik Tanığı: [Me.K.]... Beyanında: Bana gösterdiğiniz ceset öz amcamın oğlu [M.K.ya] ... aittir. Herhangi bir kimseyle husumeti yoktur. Ancak uyuşturucu madde bağımlısı olduğunu biliyorum...

...

Cesedin Harici Muayenesinde:

...

Kafada vertekste 10x5 cm'lik geniş bir alanda laserayon olduğu, bu alandan beyin dokusunun dışarı çıktığı, yüzeyde ve alında sağ tarafta yaygın abrazyonlar olduğu, sol kol ve ön kolda yaygın abrazyonlar olduğu , göğüs sağ ve sol yan kısımlarda yaygın abrazyonlar, sırtta yaygın abrazyon olduğu, sağ kostalarda çoklu kırıklar olduğu, lomber vertabralarda parçalı kırıklar olduğu, sağ dirsekte çıkık, sağ kruriste kırık, sol kruruiste açık kırıklar olduğu görüldü. Her iki gözde rakun eyes görünümü izlendi.

...

Baş Açıldı:

Saçlı deri altında yoğun hematom alanı izlendi...Beyinde yaygın doku harabiyeti görüldü...Kafatası kemiklerinde çoklu kırıklar, kafa kaide kemiklerinde kırıklar görüldü.

Boyun ve Göğüs Açıldı:

... Her iki göğüs boşluğunda 100-150 cc kadar kan görüldü....

Batın Açıldı:

... Mesane boş bulundu.

...

Ölüm sebebinin yüksekten düşme sonucu oluşması mümkün çoklu kafatası, kosta, vertebra, ekstremite kırıkları ile birlikte beyin doku harabiyeti, iç organ yaralanması ve dış kanama sonucu olduğu...

..."

13. Otopsi işlemi sırasında alınan kan örneği üzerinde yapılan inceleme sonucu Adli Tıp Kurumu (ATK) Erzurum Grup Başkanlığı tarafından düzenlenen 3/10/2017 tarihli raporda ölenin kanında "66,2 mg/dL etanol bulunduğu, metanol bulunmadığı" belirtilmiştir. Öte yandan UYAP'tan yapılan araştırmada, aynı olaya ilişkin olarak D.E. ve M.A. hakkında uyuşturucu madde kullanma suçundan yürütülen bir diğer soruşturma kapsamında bu şahısların kanından alınan örneklerde yapılan inceleme sonucunda ATK tarafından düzenlenen 12/12/2017 tarihli raporda da her iki şahsın kanında "uyuşturucu,uyarıcı ve uyutucu maddelerin bulunmadığı" tespitine yer verildiği görülmüştür.

14. Yapılan soruşturmada civardaki bir işyeri olan ekmek fabrikasından olay gününe ait kamera görüntülerinin iletilmesi 20/8/2017 tarihinde talep edilmiş, işyeri yetkilileri kameranın olay tarihinde bozuk olduğunu, görüntülerin olmadığını bildirmiştir.

15. Soruşturma kapsamında müteveffanın annesi D.K.nın kolluk nezdinde alınan 20/8/2017 tarihli müşteki beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... Oğlum 20 gün önce çalışmak için İstanbul'a babasıyla beraber gitti. İstanbulda iş bulamayınca 15.08.2017 tarihinde Van'a geri döndü. Dün yani 19.08.2017 günü saat:l5:00 ile saat: 16:00 sıralarında daha önceden vermiş olduğum 25 TL'nin 5 TL'si ile eve et alıp gelmesini söyledim ve eti alıp [M.A.] isimli şahısla eve geldiler. Kendisine 20 TL ile pantolonunun paçasını yaptırmak ve traş olmak için kullanmasını istedim. Evden yine [M.A.] olarak bildiğim arkadaşıyla beraber saat: 16:00 sıralarında ayrıldılar. 19.08.2017 günü saat:22:00 ile saat:23:00 sıralarında yine komşumuz olan ... [M.B.nin] oğlunun düğününe küçük oğlumla beraber gittiğimde oğlumu orada yine [M.A.] isimli arkadaşıyla beraber gördüm. Daha sonra düğünden küçük oğlumla beraber ayrılırken [M.K.ya] gelip gelmeyeceğini sorduğumda bana 'Anne sen kardeşimle beraber git, ben düğün bitince geleceğim.' dedi ve bende küçük oğlumla beraber evime geldim. İkametime geldikten sonra oğlum [M.K.nın] gelmesini bekledim. ... 20.08.2017 günü saat:02.00 - 03:00 sıralarına kadar uyumadım. Bu sıralarda ikametimin kapısını polisler çaldı... Polislerle beraber hastahaneye gittim... öldüğünü ... öğrendim. Oğlum [M.K.nın] kimseyle bir husumeti yoktu. Oğlumun ... telefon numarası 0541... 95 numaralı hattı aradığımda oğluma ulaşamadım. ... Oğlumun ölümü ile ilgili şüphelendiğim kimse yoktur. Sadece oğlumun yanında arkadaşı [M.A.] isimli şahsı gördüm. Kimseyle bir husumetimiz yoktur..."

16. Olay anında müteveffanın yanındaki şahıslardan olduğu tespit edilen R.Ş.nin 21/8/2017 tarihinde kolluk nezdinde alınan tanık beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... [M.K.] ismindeki kişi ile arkadaşlığım yoktur. Sadece ismen tanırım. ... arkadaşlarım [M.A.Ö.] ve ... [U.K.] ile karşılaştım. Birlikte alkol alma teklifinde bulundular Kabul etmedim. Onlar içmek için bir tekel bayisinden bir kutu bira aldılar.... [M.K.] ve iki arkadaşı ile karşılaştık. [M.K.nın] yanındaki arkadaşlarından birisinin ismi [D.E.dir] ve diğerinin ismini sonradan [M.A.] olarak öğrendim. Birlikte gezme teklifinde bulundular. ... önce parka gittik. Mahallenin büyüklerinden çekindik ve dağa çıkmaya karar verdik. Söylemeyi unuttum. [M.K.yla] taksi durağının orada karşılaştığımızda [M.K.] bir yere varıp geleceğini söylemiş ve yanımızdan ayrılmıştı. Bir saat kadar sonra geri geldi. Yolda giderlerken [M.K.] cebinden folyoya sarılı iki adet hap çıkardı. Bu hapların uyuşturucu hap olduğunu anladım. Bir tanesini [M.A.] bir tanesini de [M.K.] gazozla birlikte içtiler. [D.E.] bu haptan içmedi. [M.K.] bu hapı nereden ve kimden aldı bilmem. [M.A.ya] ikram etti. [M.A.] ikramı kabul etti ve bu hap karşılığında [M.K.ya] para vermedi. Sonra birlikte dağa çıktık. [M.K.] devamlı üşüdüğünden bahsetmişti ve biz de ateş yaktık. [M.K.] kullandığı uyuşturucu hapın etkisinde idi. Yakınımızdaki uçurumun kenarındaki taşa çıktı. Bu taşın üzerinde fotoğrafını çekmemizi istedi. Biz de çeker gibi yaptık ise de çekmedik. Düşeceğinden korktuk ve onu aşağı indirip ateşin olduğu yere getirdik. [M.K.] cep telefonunun kulaklığını kulağına taktı ve koşarak o indirdiğimiz sivri yere çıktı. Gidip tekrardan ateşin yanına getirdik. Bir süre yanımızda oturdu ve sonra aşağıya iniyorum diyerek yanımızdan kalktı. Aşağı istikamete giderken geri gelip arkamızdan çıkıp tekrar aynı taşın üzerine çıkmış. O sırada dağa iki tanımadığımız orta yaşlarda erkek şahıs gelip 'arkadaşınız düşecek' demeleri üzerine, [M.K.nın] taşın üstünde olduğunu fark ettik. Gelmesi hususunda bağırdık ise de kulağındaki kulaklıkla müzik dinlediğinden dolayı bizi duymadı... Biz onun yanına koşarak giderken o bulunduğu yerden düşmüş. O sırada yanında zaten kimse yoktu. Düştüğünü bir tek [M.A.] görmüştür. [M.A.] bize arkadaşının düştüğünü söyledi. Dağı aradık ise de bulamadık ... Yardım edin diyerek mahallede bağırdığımız için mahalleli de çıkmıştı ve onlarda aramaya başlamıştı. Sonrasında[M.K.nın] cesedini bulduk... Üzerimde telefon olmadığından dolayı mahallilerden 112yi aramalarını istemek için... bir yerde bir bayana 'arkadaşımızın düştüğünü ve ambulans çağırmasını' söyledim. ... Ben fenalık geçirdim. Bayıldım. ... Kendime geldikten

sonra korkup evlerimize gittik. Kendi aramızda olayı başka türlü anlatalım şeklinde bir konuşmamız olmadı. Korkumdan dolayı bu güne kadar da polisle görüşüp olayı anlamadım. ... [M.K.] kullandığı uyuşturucu hapın etkisi ile dengesini kaybedip dağdan düşüp ölmüştür. Kimse ona uyuşturucu madde almasını söylememiştir. ... Dağda herhangi bir olay yaşanmamıştır. Kimse kasıtlı olarak ve/veya taksirle onun ölümüne sebebiyet vermemiştir. Ben [M.K.nın] uyuşturucu kullandığını duyuyordum. Ama daha önce hiç görmemiştim. Bu yüzden kendisi ile arkadaşlık etmiyordum dedi..."

17. Olay anında müteveffanın yanındaki şahıslardan olduğu tespit edilen D.E.nin 21/8/2017 tarihinde kolluk nezdinde alınan tanık beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... [M.K.yı] 6-7 yıldır tanıyorum, samimi arkadaşlığımız vardır... yürürken [M.K.] ve yanında [M.A.nın] bana doğru geldiğini gördüm. ... [M.K.] İstanbul'dan yeni geldiğini, dün [M.A.yla] birlikte parketaşı döşediklerini, sonrasında akşam saatlerinde extacy hap kullandıklarını, kendilerine çok iyi geldiğini, bu akşamda extacy hap alacaklarını söyleyerek telefonunda üç adet müzik olduğunu devamlı aynı müziklerin çaldığını söyleyemesi üzerine ben de evimde bilgisayar olduğunu isterse bilgisayardan müzik yükleyecebileceğimi söylemem üzerine [M.K.] bana telefonunu verdi. Akşam bir düğüne gideceklerini, akşam üstü telefonu almaya geleceğini söyledi ve ayrıldık. O gün akşam 18:00 sıralarında [M.K.] ve [M.A.] evime geldiler, ... müzik yükleyemediğimi söyledim ve birlikte ikametimden çıkıp [M.K.], [M.A.] ve ben İskele Caddesi üzerinde Çevik Kuvvet Şube Müdürlüğü'ne yakın bir yerden dolmuşa binip Beşyol mevkiine gelip indik. Yolda yanımdaki [M.A.] ve [M.K.] bu akşam da extacy hap alacaklarını konuşuyorlar ve bana da extacy hap alabileceklerini söylediler ancak ben bira içebileceğimi belirttim... bir internet kafede girdik, [M.K.] kafe yetkilisi 25-26 yaşlarındaki şahsa 'şeker var mı?' diye sorması üzerine kafe yetkilisi de 'birazdan gelir mahallede biraz dolanın gelin' dedi. Biz de ordan çıktık, önce terziye [M.K.nın] bir elbise daraltma işi için gittik, ardından... birşeyler yedik-içtik... Bu sırada [M.K.nın] telefonundan [F.(U.)K.] isimli arkadaşını aradım, [F.K.ya] biz [U.] diye hitap ederiz, kendisi ... parkta bulunduğunu ve yanında [R.Ş.] ve [M.A.Ö.] isimli arkadaşlarının da olduğunu, votka aldıklarını, olay yeri olan tepeye çıkacaklarını söyleyediler. Ben de birazdan oraya geleceğimizi söyledim. [F.K.] bana yanındakiler yabancı ise getirme dedi ben de yanımdakilerin mahalleden arkadaşım olduğunu söyleyip kapattım. Daha sonra ... buluştuk. ... [M.K.] birisini extacy hap için aradı, [M.K.] aradığı kişi ile Beşyol PTT'nin yanında buluşmak üzere anlaştı. ... [M.K.] tek başına extacy hap almaya gitti. Park içinde... bekledik. [M.K.] daha sonra [M.A.Ö.yü] aradı ve birazdan geliyorum dedi... yanımıza geldi... [M.K.da] uyuşturucu hap kullandığına dair belirtiler hissettim. Hızlı yürüyor, telefon kulaklığını çıkarmıyor ve yüksek sesli, agresif konuşuyordu... [M.A.] sırtında bulunan kırmızı montu [M.K.ya] verdi, [R.Ş.den de] tesbih aldı. ... [M.K.] ve [M.A.nın]... uyuşturucu etkisinde olduğunu hissetim ve agresif tavırları vardı. [M.K.] bir ara ayağa kalkıp yanımızdan ayrılıp kayalıkların en üst noktasına çıktı. Biz bu arada ateşin etrafında alkol almaya başladık ve birbirimizin fotoğrafını çekmeye başladık. [M.K. da] bize seslenerek kendisinin de fotoğrafını çekmemizi istedi. ...[M.K.yı] indirmeye çalıştık ve indirdik. Tekrar ateşin yanına geldik. [M.K.] hareketli ve agresif idi ve yüksek sesle konuşuyordu. Biraz sonra tekrar yanımızdan ayrıldı ve kayalıkların en üstünde bulunan borunun yanına gidip oturdu. Aşağıdan tanımadığım 18 yaşlarında bir erkek şahıs bize hitaben [M.K.yı] göstererek oturduğu yerin tehlikeli olduğunu, arkadaşınızı indirmemizi söyledi. [M.A.] [M.K.yı] indirmek üzere önden gidip [M.K.ya] sesleniyordu, ... [M.K.] bize doğru baktı ve [M.A.ya] hitaben herhangi bir sıkıntının olmadığını elindeki tesbihin az aşağı düştüğünü tesbihi alacağını yoksa [R.Ş.ye] ayıp olacağını söyledi. Tesbihi almak üzere aşağı doğru hamle yaptığında [M.K.yı] göremedik, aşağı baktığımızda bir toz bulutu görünüyordu.

sonra biz hep beraber şoka girdik. Kuş aramak için yanımıza gelen 18 yaşlarındaki erkek şahıs belki aşağıda bir yerdedir telefonunu arayın şaka yapıyordur, siz kendinizde değilsiniz dedi. [R.Ş.] telefonundan [M.K.yı] aradı ancak 'aradığınız kişiye ulaşılamıyor' uyarısı geldi. Ardından koşarak hızla kayalıklardan aşağı inerek [M.K.nın] düştüğü yere indik. Mahalleliye ve çevredekilere arkadaşımızını düştüğünü 112 yi aramalarını bağırarak söyledik. Kayalığın altında 15-20 dakika kadar [M.K.yı] aradık. [U.] diye hitap ettiğimiz [F.K.] isimli arkadaşım telefonun fenerini yere tutup ararken [M.K.yı] kanlar içinde yerde yatarken bulduk. ...Çevreden insanlar iyi değilsiniz gidin burdan deyince ben ve yanımdaki arkadaşlarım olayın etkisinde olduğumuz için korku ve şok nedeni ile ayrıldık. Kesinlikle kaçma ya da saklanma gibi bir amaçla olay yerinden ayrılmadım. ... [M.K.] intihar etmemiş, kendisi uyuşturucu etkisinde olduğu için dengesini kaybedip düşmüştür..."

18. Olay anında müteveffanın yanındaki şahıslardan olduğu tespit edilen M.A.nın 21/8/2017 tarihinde kolluk nezdinde alınan tanık beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...Ben olayla ilgili... Polis Merkezi Amirliğinde... ifademi vermiştim. İfademde arkadaşım [M.K.dan] 18.00 sıralarında ayrıldığımı, ... bir daha [M.K.] ile görüşmediğimi beyan etmiş isem de bu ifadem yanlıştır. ... olayın doğrusunu anlatmak istiyorum. Şöyleki olay gecesi [M.K.dan] saat 18.00 gibi ayrılıp evime gittim. ... Gezmek için saat 20.00 gibi evden çıktım ve mahallede... gezerken yaklaşık yarım saat sonra tesadüfen [M.K.] ile karşılaştım. ... [D.E.ye] telefonuna müzik yüklemesi için telefonunu verdiğini söyledi ve onunla birlikte telefonu almak için aşağı mahalleden ortak arkadaşımız olan [D.E.nin] evine gittik. ... üçümüz birlikte gezmeye devam ettik. ... [M.K.] burda bekleyin dedi ve beni orada [D.E.yle] bırakıpgitti. ... yarım saat sonra geldi. [M.K.] geldikten sonra... dağa doğru gittik. Dağa yaklaştığımızda [M.K.] cebinden tane kalp şeklinde, üzerinde T harfi bulunan pembe renkli bir hap çıkardı. Bir tanesini bana, bir tanesini [D.E.ye] verdi ve bir tanesi de kendisinde kaldı. Ben bu hapın uyuşturucu hap olduğunu biliyordum. ... [M.K.] bu hapları verdikten sonra bu gazozlarla için iyi kafa yapar demişti. Yolda giderken üçümüzde bu uyuşturucu hapları gazozla birlikte içtik ve birlikte dağa çıktık. ... Kullandığımız uyuşturucu hap etkisini göstermişti, Kendimi dinç hissediyordum.[M.K.] ise ayakta uçurumun kenarında yürüyor, kulaklığı ile müzik dinliyordu. Çok kere düşersin, uzak dur dedik ise de bizi dinlemedi. Hal ve hareketlerinden uyuşturucu hapın etkisinde olduğu belliydi, el ve kol hareketleriyle müziğe ritm tutuyordu. Sonra baktığımızda [M.K.yı] göremedik seslendi ise de cevap alamadık. Düşmüş olabileceğini düşünüp uçurumdan baktık. Göremedik, ama düştüğünü anladık. Uçurumdan inip düşmüş olabileceği yere doğru gittik... Mahalleliler sesizimize çıktı. Gelen mahallelilere arkadaşımızın düşmüş olabileceğini söyledik ... Bir evin arkasında cesedini bulduk... 112yi kim aramış yada kim aratmıştır bilmiyorum...

Ben daha önceden uyuşturucu madde kullanmamıştım. İlk kez [M.K.nın] kimden aldığını bilmediğim uyuşturucu hapı içmek suretiyle uyuşturucu madde kullanmış oldum. ...Dağdan düşerek ölmüştür. Herhangi bir kavga, ihmal neticesinde değil dengesini kaybedip düşerek ölmüştür.

Uyuşturucu madde kullandığımızdan dolayı başımız belaya girer diye korktum ve korkumdan olaydan bilgim olmadığını ifade ettim..."

19. Olay anında müteveffanın yanındaki şahıslardan oldukları tespit edilen M.A.Ö. ve F.K. 21/8/2017 tarihinde kolluk nezdinde alınan tanık beyanlarında benzer anlatımlarda bulunmuştur.

20. Olay yeri civarında oturanlardan O.Y., C.K. ve A.A.nın 20/8/2017 tarihinde kolluk

nezdinde tanık beyanları alınmış, şahıslar özetle olayın gerçekleştiğini görmediklerini, olaydan haberdar olduklarında cesedi aradıklarını bildirmiştir. Yine mahallelilerden Ö.A.nın 21/8/2017 tarihinde kolluk nezdinde alınan tanık beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... Anadolu Lisesi 11 sınıf öğrencisiyim. ... ikametimde televizyon izlemekte iken dışarıdan ambulans çağırın şeklinde bağrışmalar duyup merak edip camı açıp dışarı baktım. Eskiden pansiyonda kaldığımdan ve bu eve yeni taşındığımdan dolayı mahalleliyi fazla tanımıyorum. Tanımadığım görsem tanıyabileceğim 17li yaşlarda bir genç yukarı taraftan koşarak geldi ve benden ambulansı aramamı istedi. ... Arkadaşımız intihar etti, acil ambulans çağırın dedi. Onun yanında başka birisi yoktu. Ben de bunun üzerine babamın üzerine kayıtlı olan ancak benim kullandığım 0554...82 nolu telefonumla 112 yi arayarak... ambulans çağırdım. Hatta bu telefonla ambulansı aramamı isteyen genç telefonu elimden alıp 112 görevlisi ile konuştu ve panik halinde acil gelin, arkadaşımız yere düştü, uçurumdan yuvarlandı hemen gelin dedi... ambulansı aramamı isteyen şahsın yanına ... onunla aynı yaşlarda iki arkadaşı daha geldi. Kendi aralarında konuştular, ağız birliği edelim, böyle böyle anlatalım manasında birşeyler konuştular ise de sözlerini tam olarak anlamadım ama konuşmalardan bu manayı çıkardım. Bu sırada benden ambulansı aramamı isteyen şahsın toplanan kişilere arkadaşım kendisini attı dediğini duydum. ... olay nasıl oldu bilmem... Olay evimizin arkasında ikamet eden [K.] ablanın evinin orada olmuş. [K.] abla da olay sırasında evde imiş. Sesleri duyup dışarı çıktığında çocuğu yerde görmüş. Olaydan ne kadar bilgisi vardır bilemem... Bu şahısları teşhis edebilirim demesi üzerine [M.K.nın] facebook hesabında herkese açık bilgilerinde bulunan arkadaş resimleri tanığa gösterildiğinde tanık [D.S.] kullanıcı isimli facebook kullanıcısının fotoğrafını göstererek olay gecesi gelip benden arnbulansı aramamı isteyen bu kişidir, [P.T.] isimli facebook kullanıcısının fotoğrafını göstererek de yukarıda beyan ettiğim, omuzuna hırka bağlamış olarak tarif ettiğim, sonradan gelen iki şahıstan birisi buydu. ..."

21. Tanık Ö.A.nın ambulansı çağırmasını isteyen şahıs olarak teşhis ettiği D.S.nin de kolluk nezdinde beyanı alınmış olup şahıs olay anında evde olduğunu, olaydan haberi olmadığını belirtmiştir.

22. Başvurucu; Cumhuriyet Başsavcılığına sunduğu 14/11/2017 tarihli dilekçeyle M.A., D.E., M.A.Ö., R.Ş. ve F.K.nın olay hakkında çelişkili anlatımları olduğunu belirterek söz konusu kişilerle birlikte gerçekleştirilecek yer gösterme işlemi sırasında şahısların olayın gerçekleşme şartlarını anlatmalarını talep etmiştir.

23. Başvurucu 14/1/2018 tarihinde olay yerinde yaptığı araştırmada bulduğu oğluna ait bir çift spor ayakkabıyı kolluk görevlilerine 15/1/2018 tarihinde teslim etmiştir. Aynı tarihte başvurucunun kolluk nezdinde verdiği müşteki beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... ben olayın gerçekleştiği tarihte İstanbul ilinde çalışmaktaydım. Oğlumun rahmetli olduğunun haberini alır almaz 21.08.2017 günü Van iline geldim. O günden beri sürekli olarak oğlumun rahmetli olduğu yeri gezip oğlumun ölümü ile ilgili bir ipucu arıyordum ancak bu zamana kadar hiç bir şey bulamadım. Dün yani 14.01.2017 günü saat 10:00 sıralarında yine oğlumun rahmetli olduğu yerde resmi nikahlı eşim olan [D.] KALAK ile dolaşırken oğlumun düştüğü yerde tabanı beyaz renkli üst tarafı siyah renkli bez olan, iç kısmında ... ibareli bir çift spor ayakkabı gördüm eşimde ayakkabıyı görünce bu [M.nin] ayakkabısı sen İstanbul'da iken almıştı dedi. Bende bunun üzerine ayakkabıyı alarak Polis Merkezine incelenmesi için getirdim. Ayakkabıyı alırken eşim ile benim elimde eldiven ve benzeri bir şey olmadağı için ayakkabı üzerinde eşim ile benim parmak izlerim iz çıkabilir...

oğlum [M.K.nın] ölümü ile ilgili olarak bir sorumluluğu olan şahıs ya da şahıslar var ise ... şikayetçiyim..."

24. Ayakkabılar üzerinde yapılan parmak izi incelemesi sonucu OYİ Şube Müdürlüğü tarafından düzenlenen 17/1/2018 tarihli uzmanlık raporunda ayakkabılar üzerinde herhangi bir iz bulunamadığı bilgisine yer verilmiştir.

25. Cumhuriyet Başsavcılığı, iki GSM şirketine müzekkere yazarak müteveffanın olay günü kullandığı cep telefonu numarasına ait abonelik sözleşmesinin iletilmesini talep etmiştir. Verilen cevap yazılarında hattın müteveffaya ait olduğuna dair bir bilgi iletilmemesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığınca UYAP üzerinden sorgulama yapılarak bahse konu hattın başvurucu üzerine kayıtlı olduğu tespit edilmiştir.

26. Başvurucu; Cumhuriyet Başsavcılığına sunduğu 6/2/2018 havale tarihli dilekçesinde, soruşturma kapsamında çelişkili ifadeleri bulunan M.A. ve D.E.nin şüpheli, kendisinin de müşteki olarak hâlen Cumhuriyet savcısı tarafından ifadelerinin alınmaması nedeniyle dilekçe ile başvurmak zorunda kaldığını, oğlunun ölümünde M.A. ve D.E.nin sorumluluklarının bulunduğunu düşündüğünü, bu şahısların çelişkili beyanları bulunduğunu ifade etmiştir.

27. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından D.E.nin 6/2/2018 tarihinde alınan tanık beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... [M.K.] benim mahalleden arkadaşım olur. Kendisi ile samimi bir arkadaşlığımız vardır. Olay tarihinde saat öğle saatlerinde Seyitarvasi Mahallesi evimden çıkarak Çay Üstü 2 isimli mühite doğru yürürken [M.K.] ve [M.A.] ile karşılaştım. [M.K.nın] yeni İstanbul'dan geldiğini öğrendim. Ayak üstü selamlaşarak biraz muhabbet ettik. Sonra abisinin düğünü olduğunu söyledi. [M.A.] ile birlikte iki üç günden beri hap aldıklarını, bugünde mahallelerinde bir düğün olduğunu, yine hap alacaklarını söyledi. Ben kendilerini bünyelerinin zayıf olduğunu beyan ederek uyardım. Ben hep birlikte alkol alma teklifinde bulundum. Onlar bu teklifimi kabul etmedi. Birlikte mahallede biraz gezindik. Yaklaşık 2-3 saat sürdü. Daha sonra [M.K.] eve gideceğini söyledi. [M.A.] da aynı şekilde eve gideceğini söyledi. ... Yaklaşık 1 saat kadar geçtikten sonra [M.K.yla][M.A.] evimize geldiler... Daha sonra minübüse bindik ve çarşıya gittik. Çarşıya gittiğimizde [M.K.] traş olacağını söyledi ve berbere gittik. Berber sıra olduğunu, 1 saat sonra gel dedi. Birlikte Ulu Camiinin oraya gittik. [M.K.] camiye yakın bir internet kafede hap alacağını söyledi. Ancak kafede o şahıs yoktu ve hap alamadık. Ordan ayrılarak [M.K.nın] tişörtünü daraltmak üzere terziye geldik. Daraltma işleminden sonra yemek yemeye gittik. Ben aç olmadığım için yemedim. Ancak [M.K.yla] [M.A.] yemek yediler. Yemek esnasında bende buluşacağım [U., R. ve Mu.] isimli arkadaşlarımı aramak üzere [M.K.nın] telefonunu aldım ve [U.(F.) K.] isimli arkadaşımı kullandığı 0545 ...65 numaralı telefonu aradım. [U.K.] telefondan votka aldıklarını çok kişi değilse buluşabileceğini söyledi. Ben yanımda 2 arkadaşımını olduğunu, onlarında akşam saatlerinde gideceklerini söyledim. Telefonda anlaştığımız üzere [M.K.] ve [M.A.] ile birlikte [D.] Alışveriş merkezinin önüne gittik. [M.K.] beklediğimiz sırada telefonla birini aradı. Onda malı alacağını ve traş olacağını söylerek yanımızdan ayrıldı. Yanımıza gelen diğer arkadaşlarımla birlikte Akköprü parkında onu bekleyeceğimizi söyledik ve birlikte parka gittik. Arkadaşlarımın dağa çıkıp orada alkol alma düşüncesi varmış. Benim bundan haberim yoktu. [M.K.yı] beklerken Akköprü Cami duvarının üzerine oturduk ve [M.K.yi] [Mu.nun] telefonu ile aradık. [M.K.] bize adamı beklediğini söyledi. Bekleyin geliyorum dedi. Bizde [M.K.yı] bekledik. Daha sonra [M.K.] yanımıza geldi. ... traş olmadığını gördük ve hep

birlikte su, soda, kola ve çekirdek olmak üzere bir bakkala doğru yürüdük. [M.A.] sürekli gitmeyelim diyordu. Ancak [M.K.] gitmekte ısrarlaydı. Bakkaldan çıkarak dağa doğru yürüdüğümüz esnada [M.K.] cebinde pembe renkli uyuşturucu hap çıkardı ve bana ve [M.A.ya] ikram etti. [M.K.yla] [M.A.] hapları kullandılar ancak ben kullanmıyarak biraz yürüdükten sonra kullandım ve kısa bir süre sonra kusarak geri çıkardım. Yürürken ateş yakmak üzere birkaç parça odun topladık. Dağın eteği kısmında yani tam yüksekte olmayan bir yerde ateş yaktık. Tüm hepimiz alkol aldık. Ateşin başında muhabbete devam ederken [M.K.] telefonuna bağlı kulaklığı kulağına takarak müzik dinlemeye başladı. ... Bizim söylediklerimizi duymuyordu. Ara sıra kulaklığı çıkararak bizi anlamaya çalışıyordu. [U.] cebinden çıkardığı toz uyuşturucuyu kullanmak isterken [M.K.] da kullanmak istediğini söyledi ve kullandı. Kullandığı sırada dağın tepesine doğru çıkarak manzarayı izleyeceğini söyledi. Yaklaşık 15 dk dağın tepesinde müziğe ritim tutuyordu. Yanınmdaki arkadaşlarım [M.K.nın] düşebileceğini söyleyerek onu o yerden indirmemi söyledi. Hep birlikte [M.K.nın] bulunduğu zirveye doğru yürüdük. [M.A.] [M.K.yı] ikna etmeye çalışıyordu. Hatta [M.K.] [Mu.dan] birkaç fotoğrafını çekmesini istedi. [Mu.] da telefon flaşını açarak ve fotoğraf çektiğini söyledi. daha sonra ikna olan [M.K.yla] birlikte ateşin başına geldik. Biraz muhabbet ettikten sonar [M.K.] müzik dinlemeye devam ederek yanımızdan ayrılarak dağa doğru gitmeye başladı. Gitmemesini söyledik. [M.K.] burada ateşin başında olduğunu kendisinin üşüdüğünü söyleyerek [M.K.nın] montunu [R.nin de] tesbihinialdı ve tekrardan dağın zirvesine çıktı. ... Ateşin başında otururken [M.Anın da] kafasının hoş olduğunu gördüm. bir an önce [M.K.yla] birlikte düğüne gitmek istiyordu. Biraz geçtikten sonra tanımadığım kuşçuluk yapan 2 şahsın yanımıza geldiğini gördük. Bize Dağın başındaki arkadaşımızı indirmemizi söyledi. O esnada [M.K.yı] indirmesi için [M.A.ya] söyledim. Hepimiz [M.K.ya] sesleniyorduk. Ancak [M.K.] sesimizi duymuyordu. [M.K.nın] yanına giden [M.A.nın] peşinden gittim. Bu esnada [M.K.ya] seslenmeye devam ediyorduk. [M.K.] bir kulaklığına çıkararak [R.nin] tesbihini düşürdüğünü ve almak istediğini söyledi. [M.K.ya] bağırarak tesbihi boşver dedim. [M.K.] ayıp olmasın diye alacağını söyledi. [M.A.yla] [M.K.] arasında 2-3 metre kadar mesafe vardı ki [M.K.] kayalıklardan düştü. Ne [M.A.] ne de ben yetişebildik. Ben bağırıp çağırmaya başladım. Arkadaşlarıma bir toz bulutu gördüğümü [M.K.nın] düştüğünü söyledim. Ancak arkadaşlarım [M.K.nın] bir yerlere saklanmış olabileceğini söyledi. Bir süre sonra [M.K.dan] ses çıkmayınca arkadaşlarım şarjı ful olan [M.K.nın] telefonunu aradılar. Ancak aradığınız kişiye ulaşılamıyor cevabı aldık. Ben olayın şokunda [M.K.nın] inmiş olabileceği yerden inmeye çalıştım. Ancak hem arkadaşlarım hemde kuşculuk yapan iki şahıs beni tokatlayarak beni engelmeye çalıştılar. Hep birlikte [M.K.nın] düşmüş obaliceğini yere bağırarak koşmaya başladık. Tüm mahallilerde yanımıza geldi. Dağın eteğinde [M.K.yı] aramaya başladık. Ancak hava karardığı için [M.K.yı] kolayca bulamadık. [U.nun] cep telefonu feneri ile [M.K.yı] yerde cansız vaziyette yattığını gördüm. Mahallili ve arkadaşlarım ambulans, polis ve itfaiyeye haber vermişti. Bir süre sonra görevlilerin gelmesiyle ve olayın korkusuyla olay yerinden ayrıldık. [M.K.] benim 3 arkadaşımı tanımıyordu. Onlarla herhangi bir husumeti yoktu. Yine ben ve [M.A.yla] da herhangi bir husumeti söz konusu değildir. [M.] uyuşturucu ve alkolün etkisiyle düşüp yaşamını yitirmiştir..."

28. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından M.A.nın 6/2/2018 tarihinde alınan tanık beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"... [M.K.] benim mahalleden arkadaşım olur. Kendisi ile samimi bir arkadaşlığımız vardır. Olay tarihinde [M.K.yla] mahallemizde yapılan bir düğün merasiminde karşılaştık. ... biraz oynadıktan sonra düğün yerinden ayrıldık. Sonra kendisi eve gidip annesinden para

alacağını söyledi. Bende aynı mahallede bulunan kendi evime giderek üstümü değiştim. Daha sonra düğün yerinde tekrardan bir araya geldik. Çarşıya doğru hareket ettiğimiz esnada aynı mahalleden ortak arkadaşımız [D.E.yle] karşılaştık. Hep birlikte çarşıya gidip [M.K.nın] elbisesini terzide daraltacaktık. ... [M.K.] traş olacağını söyleyerek yanımızdan ayrıldı... camiye gittik. bir süre sonra [M.K.nın] traş olmadan geri geldiğini gördük. [D.E.] yanımızdayken birileri ile telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Bir süre sonra tanımadığım ve alkollü olduğunu değerlendirdiğim 3 genç geldi. Bunlar [D.E.nin] davet ettiği şahıslardı. Toplam 6 kişi Akköprü Mahallesindeki Toprakkale isimli dağa çıktık. Sonra hep birlikte ateş yakarak yanında durduk. [M.K.] yanımızda kulaklık kulağında hap kullanmış bir şekilde müzik dinliyordu. Kendisinin hap kullandığını gördüm. Hatta bize de kullanmamız için verdi. Kulağında kulaklık elinde yanımızda bulunan [R.] isimli şahıstan aldığı tesbihle dağın yamacında gidip geliyordu. Biz [M.K.yı] yamaçtan indirip tehlikesiz olan ateş yaktığımız yere getirdik. Ama kendisi tekrardan gidiyordu. Bu olayların yaşandığı sırada saat 00:00-00:30 sıralarıydı. Dağın tepesinde dipsiz kuyu diye tabir edilen yere tesbihini düşürdüğünü söyleyen [M.K.], [R.ye] ayıp olmasın diye tesbihi düşürdüğü yerden almak istediğini söyledi bize, sonra biz aşağıdan [M.K.nın] bulunduğu üst yamaca çıktığımız esnada [M.K.nın] orada bulunmadığını gördük. Diğer bir toz bulutunun olduğunu, [M.K.nın] düşmüş olabileceğini söyledi. Yanımızda bulunan şahıslardan biri polisi arayarak haber verdi. Sonra mahalledeki komşular dışarı çıktı. Bizde [M.K.nın] düştüğü yere gittik. [M.K.nın] yerde cansız bir vaziyette yattığını gördük. Bir süre sonra ambulans ekibi geldi. Bizi oradan uzaklaştırdılar...[M.K.nın] olay günü hap yanımızda kullanmıştı. Ayrıca kendisinde alkolde vardı.

Çelişki nedeniyle soruldu: Her ne kadar emniyetteki ifademde belirtmemiş olsam ise de; biz dağa [D.E.nin] tanıdığı ancak benim tanımadığım 3 arkadaşı ile birlikte çıktık. İfademde bahsettiğim ve dağda bizden ayrı oturan 2 kişi şahsı tanımıyorum. Onları [D.E. de] tanımıyordu. Biz olay tarihinde [M.K.] ile karşılaştıktan sonra [M.K.nın] telefonu müzik yüklemesi için [D.E.nin] evine gitmiştik. Sonra hep birlikte çarşıya çıkmıştık. Dağa doğru yürürken [M] cebinde hap şeklinde 3 adet üzerinde T harfi bulunan pembe renkli hap çıkarıp bize ikram etti. Üçümüz bu hapları kullandık. Ama [D.E.nin] üç arkadaşı hap almadı. Dağda ateş yaktığımız esnada [D.E.nin] arkadaşlarında alkol vardı. Ben alkol kullanmadım. [D.E.], [M.K.] ve [D.E.nin] arkadaşları alkol aldılar.

[M.K.] aldığı uyuşturucu ve alkolün etkisiyle düşüp yaşamını yitirmiştir. [M.K.] aramda yine [M.K.yla] [D.E.yle] arkadaşları arasında husumet yoktur. Zaten [M.K.nın] düştüğü esnada hepimiz ateşin başındaydık..."

29. Cumhuriyet Başsavcılığı, "kendi dikkatsizliği ve tedbirsizliği sonucu düşerek yaşamını yitirme" olayı hakkında 14/2/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığı kararı vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...yürütülen soruşturmada bazı tanıkların [M.K.yla] alkol ve uyuşturucu madde aldıklarını, [M.K.nın] kafasının hoş olduğunu, kulağında kulaklık ile müzik dinlediğini, kayalıkların zirvesine çıkıp tehlikeli tavırlar sergilediğini, tüm ikazlarına rağmen zirveden inmediği, dengesini kaybederek düştüğünü beyan ettikleri,

Ölü muayene ve otopsi tutanağında maktülün ölüm sebebinin yüksekten düşme sonucu oluşması mümkün çoklu kafatası, kosta, vertebra, ekstremite kırıkları ile birlikte beyin doku harabiyeti, iç organ yaralanması ve dış kanama sonucu olduğunun belirtildiği,

Adli Tıp Erzurum Grup Başkanlığının 03/10/2017 tarihli raporunda maktülün kanında 66,2

mg/dL etanol bulunduğunun tespit edildiğinin belirtildiği,

Her ne kadar 14/01/2018 tarihinde maktülün babası müşteki Abdulkadir KALAK'ın olay yerinde [M.K.nın] ayakkabılarını bulduğunu beyan etmesi üzerine ayakkabılar üzerinde yapılan inceleme ve düzenlenen 17/01/2018 tarihli uzmanlık raporunda ayakkabı üzerinde herhangi bir iz tespit edilemediğinin belirtildiği,

Taraf beyanları, uzmanlık raporları, ölü muayene ve otopsi tutanağı, olay yeri inceleme raporu dikkate alındığında kimseyle husumeti olmadığı bilinen ve olay günü alkollü olan maktülün kayaklıklardan yine alkolün etkisi ile dengesini kaybederek yere düşmesi sonucu yaşamını yitiridiği, maktülün ölümünde kimsenin kast ve kusuru ile şüpheli bir durumun olmadığı tüm soruşturma evrakı kapsamından anlaşılmakla;

Anılan nedenlerle kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına..."

30. Başvurucu 4/3/2018 havale tarihli dilekçeyle kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz etmiştir. Dilekçesinde özetle otopsi raporunda ölüm saatinin belli olmadığını, olay anında orada bulunan şahıslar oğlunun uyuşturucu kullandığını belirttikleri hâlde ATK'nın 3/10/2017 tarihli raporunda oğlunun kanında "metanol" yani uyuşturucu bulunmadığının tespit edildiğini, oğlunun beyan edildiği şekilde iki üç gündür uyuşturucu kullanıyor olmasına, olay günü de hem hap hem de toz uyuşturucu kullanmış olmasına rağmen kanında uyuşturucu çıkmaması hususunun Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından araştırılmadığını, bulup teslim ettiği oğluna ait ayakkabıya eşi ve kendisi dokunduğu hâlde alınan raporda ayakkabı üzerinde parmak izine rastlanmadığı tespitinin de hatalı olduğunu, olay anında orada bulunan şahıslar eşliğinde yer gösterme işlemi yapılmasını talep ettiği hâlde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından talep hakkında bir değerlendirme yapılmadığını, yer gösterme işlemi ile düşme noktasının tespit edilmediğini, olay anında orada bulunan şahısların beyanları çelişkili olduğu hâlde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından M.A. ve D.E. dışındaki kişilerin beyanına başvurulmadan ve çelişkiler giderilmeden karar verildiğini iddia etmiştir.

31. Başvurucu itiraz dilekçesinde ayrıca Ö.A.nın acil servisi aramasını isteyen kişi olarak D.S. ve P.T.yi teşhis ettiği, R.Ş.nin ise beyanında Ö.A.dan kendisinin acil servisi aramasını istediğini beyan ettiği hâlde Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından D.S. ve P.T.nin kimliklerinin tespit edilerek bu hususta beyanlarının alınmadığını, intihar ön kabulüyle soruşturma yürütüldüğünü, oğluna husumeti olan kişiler bulunup bulunmadığının ve olay yerinde kamera olup olmadığının araştırılmadığını, M.K.nın olay saatindeki telefon kayıtlarının yeterince araştırılmadığını, oğlunu olay günü saat 23.00 civarlarında aradığında "M.K. şu anda tıraş oluyor." şeklinde yabancı bir şahsın telefona cevap verdiğini oysa o saatte berberlerin kapalı olduğunu, olay günü oğlunun üzerinde yalnızca 20 TL olduğunu ve bu paranın ölümünden sonra ailesine aynen teslim edildiğini, oğlunun annesi tarafından verilen parayı kullanmadığını, yemek yemediğini çünkü otopsi raporunda mesanesinin boş olduğunun tespit edildiğini, dolayısıyla bedava uyuşturucu almasının da mümkün olmadığını, oğluna öldürüldükten sonra alkol içirtilip içirtilmediğinin araştırılması gerektiğini, çelişkili beyanları olan kişilerin HTS raporları ve telefon kayıtlarının araştırılmadığını, kendisinin ve eşinin müşteki olarak beyanlarının alınmaması nedeniyle soruşturmaya etkili katılımlarının sağlanamadığını, Ö.A.nın beyanında geçen K. isimli bayanın tanık olarak dinlenmediğini, beyanlarda geçen ve oğlunun tehlikeli yerde durduğunu söyleyen iki kişinin kimliklerinin tespit edilerek beyanlarına başvurulmadığını, olay günü oğlunun üzerinde olan telefon, kulaklık ve kırmızı montun olay yerinde

bulunmamasının nedeninin araştırılmadığını, oğlunun vücudu ve elbiseleri üzerinde parmak izi incelemesi yapılmadığını belirterek kovuşturmasızlık kararının kaldırılıp şüpheliler hakkında dava açılmasını talep etmiştir.

32. İtirazı inceleyen Van 2. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 1/6/2018 tarihinde soruşturmanın genişletilmesine karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"... SORUŞTURMA KONUSU OLAY HAKKINDA KAMU ADINA KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA KARAR VERİLMİŞ İSE DE,

Dosya kapsamında beyanı alınan [Ö.A.nın], olayın [K.] Ablanın evinin orda olduğunu, [K.] Abla'nın olay sırasında evde olduğunu, sesleri duyup dışarı çıktığında çocuğu yerde gördüğünü beyan ettiği, yine [M.K.nın] facebook hesabında herkese açık bilgilerinde bulunan arkadaş resimleri kendisine gösterildiğinde, [D.S.yi] kendisinden ambulansı aramasını istediği şahıs olarak, [P.T.yi de] omzuna hırka bağlamış sonradan gelen iki şahıstan biri olarak teşhis ettiğinin anlaşıldığı, buna karşılık [R.Ş.nin] alınan beyanlarında bir bayana arkadaşlarının düştüğünü ve ambulans çağırmasını istediğini, sonrasında yanına [U.(F.K.)] ve [M.A.nın] geldiğini belirttiği, [F.K.nın] alınan beyanında da [R.] ve kendisinin 112'yi aradıklarını belirttiği, bu anlamda [Ö.A.nın] facebook üzerinden yapmış olduğu teşhis ile [R.Ş.] ve [F.K.nın] beyanlarının çelişkili olduğu anlaşıldığından [Ö.A.nın] yeniden beyanına başvurularak kendisinden ambulansı aramasını istediği şahıs ve omzuna hırka bağlamış sonradan gelen iki şahıstan biri olan şahıs hakkında usulüne uygun teşhis işlemi yapılması ve [D.S.] ile [P.T.nin] olay gecesi olay yerinde olup olmadığının tespit edilmesi, [P.T.nin][Ö.A.nın] beyanları doğrultusunda beyanlarına başvurularak olay gecesiolay yerinde olup olmadığı hakkında kapsamlı beyanının alınması, [D.S.] ve [P.T.nin] HTS kayıtlarının alınarak tespit edilerek olayın olduğu saatlerde olay yerinde olup olmadıklarının tespiti, [Ö.A.nın] beyanlarında [K.] Abla olarak belirttiği şahsın tespit edilerek olayla ilgili beyanlarına başvurulması, yine dosya kapsamında alınan beyanlarda maktul [M.K.nın] olaydan önce uyuşturucu hap kullandığının, [D.E.nin] savcılıkça alınan beyanında da [U.(F.K.)] ve [M.K.nın] ateşin başındayken toz uyuşturucu kullandıklarının belirtildiği, buna karşılık Adli Tıp Erzurum Grup Başkanlığı'ndan alınan raporda maktulün kanında etanol bulunduğunun, uyuşturucu madde bulunmadığının tespit ediliği, bu anlamda alınan beyanlar ile rapor arasında çelişki bulunduğunun anlaşıldığı, bu hususun şüphe uyandırdığı ve detaylıca araştırılması gerektiği, gerekirse olay yerinde bulunan kişilerin bu hususla ilgili yeniden beyanlarına başvurularak çelişkinin açıklığa kavuşturulması gerekirken eksik soruşturmaya dayalı olarak verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın Hakimliğimizce usul ve yasaya uygun olmadığı değerlendirilmiş olup söz konusu işlemlerin yerine getirilmesi ve Cumhuriyet Başsavcılığı'nca belirtilen hususlar araştırıldıktan sonra dosyanın hakimliğimize gönderilmesi gerektiğinden soruşturmanın genişletilmesine karar vermek gerekmiş..."

33. Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturmanın genişletilmesi kararı üzerine 5/6/2018 tarihinde kolluktan, Ö.A.nın yeniden beyanına başvurarak kendisinden ambulansı aramasını isteyen şahıs ile omzuna hırka bağlamış olan şahıs hakkında yeniden teşhis işlemi yaptırmasını, D.S. ile P.T.nin kapsamlı beyanlarını alarak olay yerinde olup olmadıklarının tespit edilmesini, HTS kayıtlarının alınması için olay tarihinde kullandıkları telefon numaralarını tespit etmesini, K. isimli bayanın olayla ilgili beyanını almasını, M.K.nın olaydan önce uyuşturucu hap ve toz uyuşturucu kullandığının beyanlarda belirtilmesine rağmen ATK raporunda müteveffanın kanında alkol bulunduğunun, uyuşturucu madde bulunmadığının tespit edilmesi nedeniyle beyanlar ile rapor arasında çelişki bulunduğu için bu hususu

araştırmasını, gerekirse olay yerinde bulunan kişilerin bu hususla ilgili yeniden beyanlarını alarak çelişkinin açıklığa kavuşturulmasını talep etmiştir.

34. M.A. 10/7/2018 tarihinde kolluk nezdindeki tanık beyanında önceki beyanıyla benzer anlatımlarda bulunmuş olup beyanının önem arz eden kısmı şöyledir:

"... bir internet kafeye gittik [M.K.] internet kafenin sahibinden uyuşturucu hap istedi o da şu an yok biraz sonra gel dedi oradan ayrıldık Beşyol da bir berbere gittik [M.K.] traş olacaktı berber kalabalık olduğundan oradan daha sonra gelmek üzere ayrıldık. [D.E.] birkaç tane arkadaşı ile buluşup içki içmeye gideceğini anlatmıştı arkadaşlarını aradı... [D.E.nin] arkadaşları ile... buluştuğumuzda... [R.Ş.],... [F.K.] ve [M.A.Ö.] isimli şahıslar olduklarını gördüm ... [M.K.] traş olmak için yanımızdan ayrılmıştı... yanımıza geldiğinde traş olmamıştı yanımıza geldiğinde hareketlerini normal olarak hatırlıyorum... [M.K.] 3 tane uyuşturucu hap getirmişti haplardan birini bana verdi, bir tanesini [D.E.ye] verdi, bir tanesini de kendisi aldı üçümüz birlikte bu hapları içtik. Daha sonra argo tabiri ile kova dediğimiz uyuşturucu madde düzeneğini hazırladık düzenek üzerine yine [M.K.nın] getirdiği esrar maddesini koyduk ve dumanını çektik, [M.K.] Uyuşturucudan fazla etkilenmişti yerinde duramıyordu kulağına telefonun kulaklığını takıp kendi kendine dans ederek ritim tutuyordu. Bu sırada benden montumu istedi ben ateşin önünde oturduğum için de kırmızı renkli montumu çıkartıp ona verdim. Montu giydi bu esnada [R.den] tesbihini istedi,... kayalıklara çıktı,... birkaç defa onu oradan indirdik her seferinde tekrar oraya çıktı en son 18 yaşlarında bir erkek şahıs arkadaşınızın olduğu yer tehlikeli onu oradan indirin yoksa düşecek dedi bunun üzerine [M.K.yı] almaya [D.E.] ile birlikte gittik, ... ben [M.K.ya] daha yaklaşmadan bağırarak oradan inmesini söyledim ancak kulağında kulaklık olduğu için beni duymadı. Bu esnada kulaklığın birini çıkarttı [R.Ş.nin] tesbihini düşürdüm ona ayıp olmasın tesbihi alıp geliyorum dedi bunun üzerine ben geri döndüm aşağıya inerken [D.E.nin] [M.K.] düştü diye bağırması üzerine baktığımda [M.K.yı] göremedim yukarı çıktık en son baktığımız noktaya baktık ve göremedik oradan koşarak aşağıya inip kayalıkları dolanıp düşmüş olabileceği yere geldik ve çevreyi aradık bu esnada da bağırarak arkadaşımız düştü yardım edin diye bağırdık akabinde [M.K.yı] kayalıkların dibinde yatar vaziyette bulduk. ... olayın etkisinde olduğumuz için korku ve şok nedeni ile ayrıldık. Kesinlikle kaçma ya da saklanma gibi bir amaçla olay yerinden ayrılmadım. ... Olaydan sonra da uyuşturucu madde kullandığımızı beyan ettiğimizden Çocuk Şubeye teslim ettiler, kan ve idrar tahlillerimiz alındı, savcılıkta ifademiz alındı, ben ve diğer [M.K.nın] getirdiği uyuşturucu hap ile esrar maddesini kullandık daha öncesinde ve sonrasında uyuşturucu madde kullanmadım.

[D.S.] isimli şahsı aynı mahallede oturduğumuzdan tanırım olay gecesi yanımızda yoktu. [P.T.] isimli şahsı tanımıyorum yanımızda bu isminde bir şahıs yoktur... o gece benim üzerimde kırmızı renkli montum vardı ama olaydan önce [M.K.ya] vermiştim biz [M.K.yı] ölü olarak bulduğumuz yere gittiğimde üzerinde kısa kollu bir tişört vardı..."

35. M.A.Ö. 10/7/2018 tarihli, R.Ş. 17/8/2018 tarihli, F.K. ise 26/7/2018 tarihli kolluk nezdindeki tanık beyanlarında M.A ile benzer anlatımlarda bulunmuştur. M.A.Ö.nün beyanının önceki beyanına ek bilgi içeren kısmı şöyledir:

"... Ateş yaktık alkol almaya başladık orada argo tabiri ile kova dediğimiz bir düzenek hazırladık, hangi arkadaşımın getirdiğini bilmediğim esrar maddesini bu düzenek üzerine koyduk, o arada bazı arkadaşlar bu düzenek üzerinden duman çekmeye başladılar ben votka içtim. [M.K.nın] agresif tavırları vardı... [M.A.] [M.K.yı] indirmek üzere önden gidip[M.K.ya] sesleniyordu,... daha yukarı çıkamadan [D.nin] şok içinde 'düştü düştü' diye bağırdığıru

duydum. ... Kuş aramak için yanımıza gelen 18 yaşlarındaki erkek şahıs belki aşağıda bir yerdedir telefonunu arayın şaka yapıyordur, siz kendinizde değilsiniz dedi. [R.] telefonundan [M.K.yı] aradı ancak 'aradığınız kişiye ulaşılamıyor' uyarısı geldi. Ardından koşarak hızla kayalıklardan aşağı inerek [M.K.nın] düştüğü yere indik... [F.] isimli arkadaşım telefonun fenerini yere tutup ararken [M.K.yı] kanlar içinde yerde yatarken bulduk. Biz[M.K.yı] ararken [R.] 112 ve 110 ekiplerini arayıp durumu bildirmişti..."

36. Yine M.A. ile benzer anlatımı olan ve kollukta olay sonrası verdiği beyanı büyük ölçüde tekrarladığı anlaşılan D.E.nin ise kolluk nezdinde alınan 10/7/2018 tarihli tanık beyanının önceki beyanına ek bilgi içeren kısmı şöyledir:

"...olay tarihinde alınan ifademizde uyuşturucu kullandığımı beyan ettiğim için Çocuk Şube Müdürlüğüne teslim edildik orada kan ve idrar tahlillerimiz alındı daha sonra savcılıkta ifademiz alındı. [M.K.] ile birlikte uyuşturucu almak için gittiğimiz internet kafenin adresini de polislere tam olarak verdim. Olaydan 1 ay sonra bir daha kan tahliline çağrıldım yine gidip kan verdim. Olay gecesi [M.K.nın] getirdiği hapları ve esrar olduğunu düşündüğüm maddeyi ben, [M.K.] ve [M.A.] birlikte kullandık [F.] de esrar kullandı diğer arkadaşlarımız ile birlikte hepimiz votka da içtik. [M.K.nın] kan tahlillerinde neden uyuşturucu çıkmadığını bilmiyorum. Biz [M.K.nın] verdiği maddeleri kullanmıştık..."

37. R.T., K.K. (K. abla olarak belirtilen) ve D.S.nin kolluk nezdinde beyanları alınmış; şahıslar olayın nasıl gerçekleştiği hakkında bilgileri bulunmadığını söylemiştir. Ö.A.ya 10/7/2018 tarihinde yeniden usulüne uygun teşhis yaptırılmış ve olay günü ambulansı aramasını isteyen şahıs olarak R.Ş.yi teşhis etmiştir.

38. Kolluk tarafından yapılan ek soruşturma işlemlerinin 30/6/2018 tarihli yazı ile Cumhuriyet Başsavcılığına iletilmesi üzerine Cumhuriyet Başsavcılığı 16/10/2018 tarihinde yapılan ek işlemleri Hâkimliğe iletmiştir.

39. Hâkimlik tarafından 14/11/2018 tarihli karar ile itirazın reddine karar verilmiş olup gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

Van Cumhuriyet Başsavcılığı'nca soruşturmanın genişletilmesi kararının yerine getirildiği, bu kapsamda [Ö.A.nın] yeniden beyanına başvurulduğu, [Ö.A.nın] beyanında geçen [K.K.nin] beyanına başvurulduğu, [Ö.A.ya] usulüne uygun teşhis işlemlerinin yaptırıldığı, olay yerinde bulunan şüphelilerin yeniden ayrıntılı beyanlarının alındığı, alınan beyanlar sonucunda dosyadaki çelişkilerin giderilmiş olduğu, soruşturma konusu olayda yeterli araştırmanın yapılarak delillerin toplandığı, dosya kapsamındaki tüm delillerden [M.K.nın] öldürülmüş olduğuna ilişkin yeterli şüphenin bulunmadığı kanaatine varıldığından kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda usul ve kanuna aykırılık bulunmadığı değerlendirilerek müştekiler vekilinin itirazının reddine..."

40. Hâkimlik kararı, başvurucuya 6/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu7/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

41. İlgili hukuk için bkz. Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, §§ 86, 91-96.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

42. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru

incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

43. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu; oğlunun ölümü sırasında yanında olan şahısların Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ifadelerinin alınmadığını, uyuşturucu madde etkisiyle kayalıklardan düştüğü belirtildiği hâlde oğlunun kanında yapılan incelemede uyuşturucu maddeye rastlanmadığını, talep ettiği hâlde soruşturmada yer gösterme işlemi yapılmadığını ve bu suretle beyanlardaki çelişkinin giderilmediğini, ölüm saatinin otopsi sırasında tespit edilmediğini, bu saate göre olay yerinde bulunan şahısların HTS kayıtlarının temin edilmediğini, intihar ön kabulüyle soruşturma yürütüldüğünü, müteveffanın ayakkabılarında parmak izi bulunmamasının hatalı bir tespit olduğunu, oğlunun öldürülmüş olma ihtimalinin araştırılmadığını, kendisinin müşteki sıfatıyla beyanına başvurulmadığını ileri sürerek yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğünün ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

C. Değerlendirme

45. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.”

46. Anayasa’nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

47. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetlerinin özü, yakınının ölümü hakkında etkili soruşturma yürütülmediğine ilişkindir. Bu itibarla başvurucunun iddiaları, Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul yönü kapsamında incelenmiştir.

48. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013,§ 41). Başvuru konusu olayda müteveffa, başvurucunun oğludur. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

49. Bununla birlikte başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden de incelenmesi gerekir.

50. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin korumaya ilişkin maddi yönü yanında usule ilişkin yönü de bulunmaktadır. Bu yükümlülük, doğal olmayan her ölüm olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili bir soruşturma yürütmeyi gerektirir. Bu soruşturmanın temel amacı, yaşam hakkını koruyan hukukun etkili bir şekilde uygulanmasını ve varsa sorumluların hesap vermelerini sağlamaktır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 54).

51. Diğer taraftan ceza soruşturmasının temel amacına ilişkin yükümlülük, kesin olarak bir sonuç elde etmeyi gerektirmez. Anayasa'nın 17. maddesi, başvuruculara üçüncü kişileri bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırma hakkı vermediği gibi devlete tüm yargılamaları mahkûmiyetle sonuçlandırma ödevi yüklemez (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 56).

52. Şüpheli bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği etkinlikte olduğunun kabul edilebilmesi için;

- Soruşturma makamlarının haberdar olur olmaz resen harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

- Soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması ve ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılabilmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

- Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30) gerekir.

53. Soruşturma makamlarının olaydan haberdar olur olmaz resen hareket geçmesi, soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesi konularında başvurucunun herhangi bir şikâyeti olmadığı gibi bu hususlarda Anayasa Mahkemesince resen tespit edilen bir eksiklik de bulunmamaktadır.

54. Başvurucu, Başssavcılık tarafından müşteki beyanı alınmadığı için soruşturmaya etkili katılım sağlayamadığını ifade etmiş ise de başvurucunun kolluk tarafından beyanlarının alındığı, soruşturma kapsamında taleplerini içeren dilekçelerini kamu makamlarına sunduğu ve bazı taleplerine dair birtakım soruşturma işlemlerinin gerçekleştirildiği, kovuşturmasızlık kararına karşı itirazında soruşturmaya yönelik tüm itiraz ve iddialarını ileri sürdüğü, bu doğrultuda Hâkimlik tarafından soruşturmanın genişletilmesine karar verildiği anlaşıldığından başvurucunun meşru menfaatini korumak amacıyla soruşturmaya gerekli olduğu ölçüde katılabildiği değerlendirilmiştir.

55. Öte yandan başvurucunun oğlunun kasten öldürülmüş olabileceğine dair iddiaları ve soruşturmanın bu noktada yetersiz yürütüldüğüne de dair iddiaları bakımından somut başvurunun yetkili makamlarca ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delillerin tespit edilip edilmediği yönünden incelenmesi gerekir.

56. Somut olayda, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ölü muayene ve otopsi işlemleri gerçekleştirilmiş; ölüm sebebi netleştirilmiştir. Olay yeri incelemesi yapılmış, olay anını görüntüleyebilecek kamera bulunup bulunmadığı araştırılmış, olay anında ölenle birlikte olay yerinde bulunan şahısların kimlikleri ivedilikle tespit edilerek olaydan hemen sonra olayın gerçekleşme şartlarına dair ayrıntılı beyanları alınmıştır. Şahısların beyanlarında var

olduğu iddia edilen çelişkilerin giderilmesi amacıyla soruşturmanın genişletilmesi kararı sonrasında bu şahısların yeniden beyanları alınmıştır.

57. Tanık Ö.A.ya yeniden teşhis işlemi yaptırılmak suretiyle teşhis ettiği şahsın kimliği netleştirilmiş, K.K. da dâhil olmak üzere olayın gerçekleşmesine şahit olabilecek tüm şahısların beyanlarına başvurulmuştur.

58. Bu noktada başvuruya konu olayın kamu görevlilerinin karıştığı ileri sürülmeyen üçüncü kişiler arasında gerçekleşen bir olay olduğu gözönüne alındığında yaşam hakkı kapsamındaki etkili soruşturma yükümlülüğü açısından şüphelilerin ifadelerinin hangi merci tarafından alındığının somut olayın kendine özgü koşullarına göre bir öneminin bulunmayabileceği de ifade edilmelidir (Doğan Demirhan, B. No: 2013/3908, 6/1/2016, § 79).

59. Dolayısıyla kamu görevlilerinin karıştığı ileri sürülmeyen üçüncü kişiler arasında gerçekleşen somut olayda, tanık ve müşteki beyanlarının Cumhuriyet savcısı tarafından değil kolluk tarafından alınmış olması başlı başına somut başvurunun kendine özgü koşullarına göre yapılacak olan değerlendirmeyi etkilememektedir. Nitekim soruşturmanın esası bakımından önemli olduğu takdir edilen birtakım tanık beyanı Cumhuriyet savcısı tarafından bizzat alınmıştır.

60. Olay öncesinde ve sırasında müteveffa ile birlikte olan şahıslar tarafından müteveffa dâhil birkaç kişinin olaydan önce uyuşturucu hap, esrar ve bunların yanı sıra alkol kullandığı beyan edilmiş olsa da yapılan incelemede müteveffanın kanında alkole rastlandığı hâlde uyuşturucu maddeye rastlanmamıştır. Bu durumu açıklığa kavuşturmak amacıyla adli makamlarca bir inceleme yahut kovuşturmasızlık kararında bir değerlendirme yapılmamış olmasının, ölü muayene yada otopsi işleminde ölenin vücudunda başka herhangi bir silahlı ya da kesici alet yara izine yahut darp izine rastlandığına dair bir tespit bulunmadığı, M.K.nın herhangi bir kimseyle daha önceye dayalı husumeti bulunduğuna dair bir veriye rastlanmadığı gibi bu yönde başvurucu tarafından da herhangi bir iddia ileri sürülmediği, tanık beyanlarındaki çelişkilerin giderilmiş olduğu, müteveffanın olay anında alkollü olduğunun sabit olduğu gibi hususlar ile birlikte değerlendirildiğinde ve soruşturmanın bütünü gözetildiğinde soruşturmanın yeterliliği üzerinde olumsuz bir etki gösterdiği sonucuna ulaşılmamıştır.

61. Belirtmek gerekir ki Anayasa’nın 17. maddesi gereğince yürütülecek soruşturmalarda soruşturma makamlarının olayın gelişimine ve delillerin elde edilmesine ilişkin olarak ileri sürülen her türlü iddiayı ve talebi karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır. Soruşturma kapsamında yürütülecek soruşturma işlemlerinin belirleyicisi, yetkili soruşturma makamlarıdır (Yavuz Durmuş ve diğerleri, B. No: 2013/6574, 16/12/2015, § 62).

62. Bu bağlamda başvurucu tarafından gerçekleştirilmediği ileri sürülen HTS kaydı temini, yer gösterme işlemi gibi birtakım soruşturma işlemlerinin gerçekleştirilmemiş olmasının somut olayın koşulları bağlamında makul olduğu ve soruşturmanın etkililiğini zedelemediği kanaatine ulaşılmıştır.

63. Mevcut durumda soruşturmada ölüm olayını çevreleyen koşulların tespiti ve varsa ölüm olayının sorumlularının belirlenmesi için gerekli adımların atıldığı, olayın kasten gerçekleştirildiğine ilişkin şüphe uyandırabilecek herhangi bir delilin elde edilmediği, ayrıca soruşturma işlemleri ile bu işlemler sonucunda elde edilen deliller birlikte değerlendirdiğinde Cumhuriyet Başsavcılığının olayı aydınlatma isteğinden kuşku

duyulmasını gerektirecek bir hususun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

64. Ayrıca soruşturmada olayın sebebinin objektif değerlendirmesinin yapılmadığını ve elde edilen delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olarak sonuca ulaşılmadığını söyleyebilmeyi mümkün kılan bir durum da söz konusu değildir.

65. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Yaşam hakkının usul yönünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (3)

B. No: 2019/2620 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2620

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2019/2620)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Aliye YEŞİL

2. Bozbeyli YEŞİL

3. Cihan YEŞİL

4. Engin YEŞİL

5. Haci YEŞİL

6. Kemal YEŞİL

7. Mehmet YEŞİL

8. Mehmet YEŞİL

9. Murat YEŞİL

10. Orhan YEŞİL

11. Seyyit Ahmet YEŞİL

12. Vahdettin YEŞİL

13. Ziya Yusuf YEŞİL

Başvurucular Vekili : Av. Ali İsmet GİRGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesi Devedurağı köyünde bulunan 14 parsel sayılı taşınmazın malikleridir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından söz konusu taşınmazın 7.770,15 m² yüz ölçümündeki kısmının acele kamulaştırılmasına karar verilmiştir.

9. İdare tarafından başvurucular aleyhine 15/3/2011 tarihinde Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davası açılmıştır.

10. Mahkemece 23/2/2012 tarihli oturumda bilirkişi raporunda belirtilen objektif değer artışı oranı resen %26 olarak kabul edilmiş ve dava konusu taşınmazın acele kamulaştırma bedelinin mahsubuyla kamulaştırma bedelinden eksik kalan 22.384,25 TL miktarın depo edilmesi için davacı İdare vekiline süre verildiği anlaşılmıştır.

11. Mahkemece 15/3/2012 tarihinde bilirkişi raporları gözönüne alınarak 230.857,37 TL kamulaştırma bedeli üzerinden davanın kabulüne karar verilmiştir.

12. Taraflarca temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 20/3/2014 tarihinde bozulmuştur. Bozma kararında;

i. İl Tarım Müdürlüğünün dosya içerisindeki resmî verilerine göre değerlendirmede esas alınan pamuk, buğday ve silajlık mısırın değerlendirme tarihi itibarı ile hasat zamanı ortalama satış fiyatı sırasıyla 1,6 TL, 0,6 TL ve 0,18 TL olduğu hâlde, bu rakamlardan daha yüksek, dekar başına ortalama masraf ise yine sırasıyla 361 TL, 188 TL ve 338 TL olduğu hâlde bu verilerden daha az alınmak suretiyle taşınmaz bedelinin belirlendiği belirtilmiştir.

ii. Buna göre belirtilen resmî verilere göre taşınmaz bedeli tekrar tespit edilip sonucuna göre karar verilmesi için bilirkişi kurulundan ek rapor alınması gerektiği açıklanmıştır.

iii. Ayrıca kamulaştırma bedeline 16/7/2011 tarihinden, karar tarihine kadar geçen süre için yasal faiz yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

13. Mahkemece bozma kararına uyularak alınan 5/11/2014 havale tarihli ek raporda;

i. Taşınmazda birinci sınıf damlama sulama sistemiyle ileri tarım teknikleri kullanılarak tarım yapıldığı, sulanabilir tarım arazisi olarak değer tespitinin 2011 yılı ürün maliyetlerine göre hesaplandığı, üretim giderleri olarak sabit girdi fiyatlarının taşınmaz malikleri tarafından kullanılması nedeniyle ileri tarım teknikleri kullanıldığı için İlçe Tarım Müdürlüğünün belirlediği maliyet çizelgesinden farklı alındığı belirtilmiştir.

ii. Öte yandan taşınmazın sulanabilir tarla niteliğinde olduğu, DSİ sulama kanalına yakın verimli arazilerinden olduğu, Kayapınar İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden (İlçe Tarım Müdürlüğü) alınan 21/11/2011 tarihli yazıda damlama sulama ile yetiştirilen tarımsal ürünlerde %20-25 oranında verim artışı olacağının belirtildiği açıklanmıştır.

iii. Buna göre damlama sulama ile sulanan arazilerde ekili bulunan pamuk ve buğday verimindeki artış oranı İlçe Tarım Müdürlüğünün yazısında belirtilen oranların sınırlarında kalınarak %20 verim artışı uygulandığı, silajlık mısır ürününde ise %5 oranında verim aratışı uygulanarak hesaplama yapıldığı ifade edilmiştir.

iv. Ayrıca pamuk kg/birim fiyatının Diyarbakır Ticaret Borsasından alındığı, buğday kg/birim fiyatının Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Şube Müdürlüğünden ve silajlık mısır bitkisinin kg/birim fiyatının ise piyasada yapılan araştırma sonucunda tespit edildiği beyan edilmiştir. Buna göre taşınmazın m² değerinin 12,81 TL olduğu, %38 oranında objektif değer artış oranı uygulanarak objektif değer artışının 4,86 TL olması nedeni ile de m² değerinin 17,67 TL olduğu kabul edilerek toplam kamulaştırma bedeli 137.359,16 TL hesaplanmıştır.

14. Mahkemece 24/12/2014 tarihinde davanın kabulüne ve 23/2/2012 tarihli ara kararında kabul edilen %26 oranında objektif değer artış oranı esas alınarak 125.410,22 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. Bozma ilamından önce düzenlenen bilirkişi kurulu ek raporunda, münavebeye esas alınan ürünlerin verim miktarları için İlçe Tarım Müdürlüğü verilerinden yararlanıldığı, birim fiyatlarının ise söz konusu ürünlerin satışının gerçekleştirildiği kurumlardan tespit edilen değerlere göre tespit edildiği belirtilmiştir. Öte yandan bilirkişi kurulu raporunda İlçe Tarım Müdürlüğü ve İl Tarım Müdürlüğü cevapları ile yetinilmeyerek, diğer kurumlardan ve davacı kurum bünyesinde oluşturulan Kamulaştırma Kıymet Takdir Komisyonu tarafından taşınmaza değer biçilirken esas alınan verilerden yararlanmak sureti ile münavebe ürünlerinin kilogram satış bedelleri ile dekara üretim giderlerinden faydalanılmak suretiyle münavebeye esas alınan ürünlerin satış fiyatı ve üretim giderleri belirlenerek taşınmazın değerinin tespit edildiği ifade edilmiştir.

ii. Öte yandan davacı İdarenin itirazında belirttiği İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirmiş olduğu ilçede yetişen ürünlerin en az ve en çok verim miktarının tespiti ile taşınmazda yetişen ürünlerin değerlendirilmesi ve taşınmazın durumuna göre belirlenen değerler arasında bir değer alınarak hesaplama yapılması için bilirkişi kurulu ile taşınmaz başında keşif yapıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca kamulaştırılan taşınmazın konumu, özellikleri, çevresinde bulunan taşınmazlar değerlendirilmek sureti ile İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirdiği en az ve en çok verim miktarları gözönüne alınarak taşınmazın verim miktarı tespit edilerek hesaplama yapılmasının bilirkişi kurulundan istendiği zikredilmiştir.

iii. Bilirkişi raporunda belirtilen gerekçeler ile münavebe ürünü olarak alınan ürünlerin ortalama verim miktarı ile fiyatlarını esas alan bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun olduğu, buna göre taşınmazın m² birim fiyatının 23,58 TL olması ve söz konusu miktara %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedeli 230.857,37 TL

hesaplanmıştır.

iv. Ancak bozma ilamından sonra alınan bilirkişi ek raporunda belirtilen bedele göre 23/2/2012 tarihli oturumda kabul edilen objektif değer artışına göre hesaplama yapılmak suretiyle kamulaştırma bedelinin tespit edilmesi nedeni ile kısa karar oluşturulduğundan kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 125.410,22 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir.

15. Karar, taraflarca temyiz edilmiştir. Başvuruculaların başvuru formunda belirttikleri objektif değer artış oranıyla ilgili itirazları dışında diğer şikâyetlerini temyiz dilekçesinde de belirttikleri görülmüştür. Karar, Dairece 21/11/2017 tarihinde düzeltilerek onanmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkemece tespit edilen kamulaştırma bedeli Diyarbakır 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2009/107 Sayılı D.İş dosyasında davalı tarafa ödendiği anlaşıldığından mahkemece tespit edilen bedele faiz yürütülmemesi ve davacı idarece davalı tarafa ödenen fazla bedelin iadesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi,

Doğru değil ise de; bu yanılgının giderilmesi yeniden yargılamanın yapılması gerektirmediğinden;

Gerekçeli kararın hüküm fıkrasının 1. bendinin 2. paragrafının çıkartılmasına, yerine (Mahkemece tespit edilen bedelin ödendiği anlaşılmakla ödeme hususunda yeniden karar verilmesine yer olmadığına, davacı tarafça davalı tarafa fazla ödenen 105.447,15 TL bedelin davalı taraftan alınıp davacı tarafa verilmesine) cümlesinin yazılmasına, "

16. Başvuruculaların başvuru formunda dile getirdikleri tüm şikâyetlerin dile getirildiği karar düzeltme talepleri de Dairece 11/12/2018 tarihinde reddedilmiştir.

17. Nihai karar, başvurucular vekiline 16/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucular 18/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Celal Afşin ve diğerleri, B. No: 2015/18943, 19/9/2018, §§ 18-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

21. Başvurucular, başvuru konusu taşınmaza komşu olan ve aynı bölgede bulunan taşınmazlara ilişkin kamulaştırma bedeli hesabında %100 oranında objektif değer artışı uygulanmasına rağmen başvuru konusu davada %26 oranının kabul edilmesiyle gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmediğinden yakınmaktadır. Başvuruculara göre özel ve teknik bilgiyi gerektiren objektif değer artış oranının hâkim tarafından %26 olarak belirlenmesi dayanaksız ve keyfî bir değerlendirmedir. Başvurucular, taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir.

22. Başvurucular ayrıca kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme aşamalarında bu hususun değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

23. Öte yandan başvurucular; buğday alımının TMO tarafından gerçekleştirildiğini belirtilerek tahmine dayalı Tarım Müdürlüklerinin verileri yerine gerçek değer ve maliyetlerin belirlendiği TMO verilerinin esas alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Yine aynı gerekçeyle pamukla ilgili olarak Çukobirlik ve Ticaret Borsası verilerinin, silajlık mısır alımında ise -sadece hayvan yetiştiricileri tarafından yapıldığı açıklanarak- dava tarihindeki reel piyasa verilerinin dikkate alınması gerektiği iddia edilmiş ve bu verilerin bozma ilamında belirtilen rakamların çok üzerinde olduğuna işaret edilmiştir.

24. Bununla birlikte başvurucular; taşınmazda bulunan damlama sulama sisteminin verimi %25 artırırken maliyetlerin de %50 oranında azalmasını sağladığını, bu hususun Diyarbakır İl Tarım Müdürlüğü ve Kralkızı Dicle Pompajlı Sulama Birliği yazılarıyla ortaya konulduğunu zikretmiştir. Buna göre özellikle damlama sulama sistemi sayesinde başvuru konusu taşınmazın emsal taşınmazlara nispetle en az %25 oranında daha verimli olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca bilirkişi raporunda da masrafların düşük olmasını sağlayan birçok nedenin belirtildiği ancak derece mahkemelerince bu hususların dikkate alınmadığı ileri sürülmüştür. Aksine arazinin maliki olmasına rağmen Tarım Müdürlüklerinin maliyet tablosunda kira giderinin eklendiği vurgulanmıştır.

25. Sonuç olarak başvurucular; belirtilen gerekçelerle hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle gerekçeli karar, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa'nın "Kamulaştırma" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır. "

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, mülkiyet hakkı dışında hukuki belirlilik ve eşitlik

ilkeleriyle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiş ise de şikâyetlerin özünün gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmemesine yönelik olduğu anlaşılmakla anılan şikâyetler mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Objektif Değer Artış Oranına İlişkin Şikâyet Yönünden

29. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

30. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

31. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

32. Başvurucular, komşu taşınmazlar için objektif değer artışının %100 oranında uygulanmasına rağmen başvuru konusu taşımazda hâkim tarafından dayanaksız ve keyfî olarak %26 oranının kabul edilmesinden şikâyetçidir. Başvurucular ayrıca taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte başvurucuların temyiz dilekçesinde bu iddialarını dile getirmedikleri anlaşılmaktadır.

33. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında uğranılan zararların giderilmesi şikâyetleri yönünden başvuru yollarının usulünce tüketildiği söylenemez. Dolayısıyla etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurulmaksızın yapılan başvurunun incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kısa Karar İle Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişkinin Giderilmediği Şikâyeti Yönünden

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Başvurucuların kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

36. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinden kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

37. Somut olayda başvuruculara taşınmazı kamulaştırılmıştır. Taşınmaz mal varlığının Anayasa’nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvuruculara taşınmazının mülkiyetinin kamulaştırma yoluyla Hazineye geçmiş olmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkiyetten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır (Mehmet Akdoğan ve Diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012).

38. Kamulaştırmanın usul ve esasları 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda düzenlenmiştir. Somut olayda, kamulaştırma sürecinin 2942 sayılı Kanun’a göre sürdürülerek tamamlandığı görülmektedir. Bu durumda mülkiyetten yoksun bırakmanın kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan petrol lokasyon alanında kalan başvuruya konu taşınmazın kamulaştırılmasında kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

39. Ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2013/32, K.2013/112, 10/10/2013; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

40. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

41. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme kanun yolu aşamalarında Dairece bu hususun değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

42. Mahkeme gerekçesinde bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun bulunduğu belirtilerek ve %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedelinin 230.857,37 TL kabul edildiği vurgulanmıştır. Ancak bozma ilamından sonra alınan ek raporda belirtilen bedel üzerinden kısa kararın oluşturulduğu ve kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 125.410,22 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir (bkz. § 14).

43. Başvurucular, Mahkemenin de kabulünde olan kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki bu çelişkiyi temyiz ve karar düzeltme kanun yollarına yaptıkları başvurularda dile getirmiştir. Ancak Dairece her iki incelemede de söz konusu çelişkiye ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan düzeltilerek onama kararları verilmiştir (§§ 15, 16). Buna göre Mahkemece hüküm altına alınmak istenen 230.857,37 TL ile sehven kısa kararda belirtilen ve sonrasında düzeltilmeyen 125.410,22 TL arasında başvuruculaların mülkiyet hakkını esaslı olarak etkileyen bir fark olduğu tartışmasızdır.

44. Bu durumda somut olayda, Daire kararlarının başvuruculaların davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan ve Mahkeme gerekçesinde de ortaya konulmuş olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte ilgili ve yeterli gerekçe içermediği anlaşılmaktadır. Nihayetinde başvuruya konu davada başvurucular, Mahkemece hükmedilmek istenen bedelden daha yüksek kamulaştırma bedelinin ödenmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte Mahkemenin aslında hükmetmek isteği kamulaştırma bedelinin bile kısa kararda yapılan hata nedeniyle hüküm altına alınmadığı iddialarını bizatihi gerekçeli karara dayandırmıştır. Buna mukabil Daire kararlarında mezkûr gerekçeli kararda açıklanan çelişkiye ilişkin başvuruculaların iddia ve itirazlarının dayandığı olgular karşılanmamıştır.

45. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvuruculaların bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvuruculaların mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Diğer Şikâyetler Yönünden

47. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvuruculaların kamulaştırma bedeline ilişkin diğer şikâyetleri hakkında bu aşamada kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesiyle birlikte tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55- 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 42-45). Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

54. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi

gerekmektedir.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Objektif değer artışı yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi nedeniyle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/1387) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 5. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (4)

B. No: 2019/2719 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2719

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2019/2719)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Aliye YEŞİL

2. Bozbeyli YEŞİL

3. Cihan YEŞİL

4. Engin YEŞİL

5. Haci YEŞİL

6. Kemal YEŞİL

7. Mehmet YEŞİL

8. Mehmet YEŞİL

9. Murat YEŞİL

10. Orhan YEŞİL

11. Seyyit Ahmet YEŞİL

12. Vahdettin YEŞİL

13. Ziya Yusuf YEŞİL

Başvurucular Vekili : Av. Ali İsmet GİRGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesi Devedurağı köyünde bulunan 4 parsel sayılı taşınmazın malikleridir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından söz konusu taşınmazın 83.851,86 m² yüz ölçümündeki kısmının acele kamulaştırılmasına karar verilmiştir.

9. İdare tarafından başvurucular aleyhine 15/3/2011 tarihinde Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davası açılmıştır.

10. Mahkemece 23/2/2012 tarihli oturumda bilirkişi raporunda belirtilen objektif değer artışı oranı resen %26 olarak kabul edilmiş ve dava konusu taşınmazın acele kamulaştırma bedelinin mahsubuyla kamulaştırma bedelinden eksik kalan 241.560,44 TL miktarın depo edilmesi için davacı İdare vekiline süre verildiği anlaşılmıştır.

11. Mahkemece 15/3/2012 tarihinde bilirkişi raporları gözönüne alınarak 2.491.305,84 TL kamulaştırma bedeli üzerinden davanın kabulüne karar verilmiştir.

12. Taraflarca temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 27/3/2014 tarihinde bozulmuştur. Bozma kararında;

i. İl Tarım Müdürlüğünün dosya içerisindeki resmî verilerine göre değerlendirmede esas alınan pamuk, buğday ve silajlık mısırın değerlendirme tarihi itibarı ile hasat zamanı ortalama satış fiyatı sırasıyla 1,6 TL, 0,6 TL ve 0,18 TL olduğu hâlde, bu rakamlardan daha yüksek, dekar başına ortalama masraf ise yine sırasıyla 361 TL, 188 TL ve 338 TL olduğu hâlde bu verilerden daha az alınmak suretiyle taşınmaz bedelinin belirlendiği belirtilmiştir.

ii. Buna göre belirtilen resmî verilere göre taşınmaz bedeli tekrar tespit edilip sonucuna göre karar verilmesi için bilirkişi kurulundan ek rapor alınması gerektiği açıklanmıştır.

iii. Ayrıca kamulaştırma bedeline 16/7/2011 tarihinden, karar tarihine kadar geçen süre için yasal faiz yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

13. Mahkemece bozma kararına uyularak alınan 5/11/2014 havale tarihli ek raporda;

i. Taşınmazda birinci sınıf damlama sulama sistemiyle ileri tarım teknikleri kullanılarak tarım yapıldığı, sulanabilir tarım arazisi olarak değer tespitinin 2011 yılı ürün maliyetlerine göre hesaplandığı, üretim giderleri olarak sabit girdi fiyatlarının taşınmaz malikleri tarafından kullanılması nedeniyle ileri tarım teknikleri kullanıldığı için İlçe Tarım Müdürlüğünün belirlediği maliyet çizelgesinden farklı alındığı belirtilmiştir.

ii. Öte yandan taşınmazın sulanabilir tarla niteliğinde olduğu, DSİ sulama kanalına yakın verimli arazilerinden olduğu, Kayapınar İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden (İlçe Tarım Müdürlüğü) alınan 21/11/2011 tarihli yazıda damlama sulama ile yetiştirilen tarımsal ürünlerde %20-25 oranında verim artışı olacağının belirtildiği açıklanmıştır.

iii. Buna göre damlama sulama ile sulanan arazilerde ekili bulunan pamuk ve buğday verimindeki artış oranı İlçe Tarım Müdürlüğünün yazısında belirtilen oranların sınırlarında kalınarak %20 verim artışı uygulandığı, silajlık mısır ürününde ise %5 oranında verim aratışı uygulanarak hesaplama yapıldığı ifade edilmiştir.

iv. Ayrıca pamuk kg/birim fiyatının Diyarbakır Ticaret Borsasından alındığı, buğday kg/birim fiyatının Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Şube Müdürlüğünden ve silajlık mısır bitkisinin kg/birim fiyatının ise piyasada yapılan araştırma sonucunda tespit edildiği beyan edilmiştir. Buna göre taşınmazın m² değerinin 12,81 TL olduğu, %49 oranında objektif değer artış oranı uygulanarak objektif değer artışının 6,27 TL olması nedeni ile de m² değerinin 19,09 TL olduğu kabul edilerek toplam kamulaştırma bedeli 1.600.472,07 TL hesaplanmıştır.

14. Mahkemece 24/12/2014 tarihinde davanın kabulüne ve 23/2/2012 tarihli ara kararında kabul edilen %26 oranında objektif değer artış oranı esas alınarak 1.353.369,02 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. Bozma ilamından önce düzenlenen bilirkişi kurulu ek raporunda, münavebeye esas alınan ürünlerin verim miktarları için İlçe Tarım Müdürlüğü verilerinden yararlanıldığı, birim fiyatlarının ise söz konusu ürünlerin satışının gerçekleştirildiği kurumlardan tespit edilen değerlere göre tespit edildiği belirtilmiştir. Öte yandan bilirkişi kurulu raporunda İlçe Tarım Müdürlüğü ve İl Tarım Müdürlüğü cevapları ile yetinilmeyerek, diğer kurumlardan ve davacı kurum bünyesinde oluşturulan Kamulaştırma Kıymet Takdir Komisyonu tarafından taşınmaza değer biçilirken esas alınan verilerden yararlanmak sureti ile münavebe ürünlerinin kilogram satış bedelleri ile dekara üretim giderlerinden faydalanılmak suretiyle münavebeye esas alınan ürünlerin satış fiyatı ve üretim giderleri belirlenerek taşınmazın değerinin tespit edildiği ifade edilmiştir.

ii. Öte yandan davacı İdarenin itirazında belirttiği İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirmiş olduğu ilçede yetişen ürünlerin en az ve en çok verim miktarının tespiti ile taşınmazda yetişen ürünlerin değerlendirilmesi ve taşınmazın durumuna göre belirlenen değerler arasında bir değer alınarak hesaplama yapılması için bilirkişi kurulu ile taşınmaz başında keşif yapıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca kamulaştırılan taşınmazın konumu, özellikleri, çevresinde bulunan taşınmazlar değerlendirilmek sureti ile İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirdiği en az ve en çok verim miktarları gözönüne alınarak taşınmazın verim miktarı tespit edilerek hesaplama yapılmasının bilirkişi kurulundan istendiği zikredilmiştir.

iii. Bilirkişi raporunda belirtilen gerekçeler ile münavebe ürünü olarak alınan ürünlerin ortalama verim miktarı ile fiyatlarını esas alan bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun olduğu, buna göre taşınmazın m² birim fiyatının 23,58 TL olması ve söz konusu miktara %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedeli 2.491.305,84 TL

hesaplanmıştır.

iv. Ancak bozma ilamından sonra alınan bilirkişi ek raporunda belirtilen bedele göre 23/2/2012 tarihli oturumda kabul edilen objektif değer artışına göre hesaplama yapılmak suretiyle kamulaştırma bedelinin tespit edilmesi nedeni ile kısa karar oluşturulduğundan kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 1.353.369,02 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir.

15. Karar, taraflarca temyiz edilmiştir. Başvuruculaların başvuru formunda belirttikleri objektif değer artış oranıyla ilgili itirazları dışında diğer şikâyetlerini temyiz dilekçesinde de belirttikleri görülmüştür. Karar, Dairece 21/11/2017 tarihinde düzeltilerek onanmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkemece tespit edilen kamulaştırma bedeli Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2009/111 Sayılı D.İş dosyasında davalı tarafa ödendiği anlaşıldığından mahkemece tespit edilen bedele faiz yürütülmemesi ve davacı idarece davalı tarafa ödenen fazla bedelin iadesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi,

Doğru değil ise de; bu yanılgının giderilmesi yeniden yargılamanın yapılması gerektirmediğinden;

Gerekçeli kararın hüküm fıkrasının 1. bendinin 2. paragrafının çıkartılmasına, yerine (Mahkemece tespit edilen bedelin ödendiği anlaşılmakla ödeme hususunda yeniden karar verilmesine yer olmadığına, davacı tarafça davalı tarafa fazla ödenen 1.137.936,82 TL bedelin davalı taraftan alınıp davacı tarafa verilmesine) cümlesinin yazılmasına,"

16. Başvuruculaların başvuru formunda dile getirdikleri tüm şikâyetlerin dile getirildiği karar düzeltme talepleri de Dairece 29/11/2018 tarihinde reddedilmiştir.

17. Nihai karar, başvurucular vekiline 28/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucular 18/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Celal Afşin ve diğerleri, B. No: 2015/18943, 19/9/2018, §§ 18-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

21. Başvurucular, başvuru konusu taşınmaza komşu olan ve aynı bölgede bulunan taşınmazlara ilişkin kamulaştırma bedeli hesabında %100 oranında objektif değer artışı uygulanmasına rağmen başvuru konusu davada %26 oranının kabul edilmesiyle gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmediğinden yakınmaktadır. Başvuruculara göre özel ve teknik bilgiyi gerektiren objektif değer artış oranının hâkim tarafından %26 olarak belirlenmesi dayanaksız ve keyfî bir değerlendirmedir. Başvurucular, taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir.

22. Başvurucular ayrıca kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme aşamalarında bu hususun değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

23. Öte yandan başvurucular; buğday alımının TMO tarafından gerçekleştirildiğini belirtilerek tahmine dayalı Tarım Müdürlüklerinin verileri yerine gerçek değer ve maliyetlerin belirlendiği TMO verilerinin esas alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Yine aynı gerekçeyle pamukla ilgili olarak Çukobirlik ve Ticaret Borsası verilerinin, silajlık mısır alımında ise -sadece hayvan yetiştiricileri tarafından yapıldığı açıklanarak- dava tarihindeki reel piyasa verilerinin dikkate alınması gerektiği iddia edilmiş ve bu verilerin bozma ilamında belirtilen rakamların çok üzerinde olduğuna işaret edilmiştir.

24. Bununla birlikte başvurucular; taşınmazda bulunan damlama sulama sisteminin verimi %25 artırırken maliyetlerin de %50 oranında azalmasını sağladığını, bu hususun Diyarbakır İl Tarım Müdürlüğü ve Kralkızı Dicle Pompajlı Sulama Birliği yazılarıyla ortaya konulduğunu zikretmiştir. Buna göre özellikle damlama sulama sistemi sayesinde başvuru konusu taşınmazın emsal taşınmazlara nispetle en az %25 oranında daha verimli olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca bilirkişi raporunda da masrafların düşük olmasını sağlayan birçok nedenin belirtildiği ancak derece mahkemelerince bu hususların dikkate alınmadığı ileri sürülmüştür. Aksine arazinin maliki olmasına rağmen Tarım Müdürlüklerinin maliyet tablosunda kira giderinin eklendiği vurgulanmıştır.

25. Sonuç olarak başvurucular; belirtilen gerekçelerle hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle gerekçeli karar, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa'nın "Kamulaştırma" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır. "

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, mülkiyet hakkı dışında hukuki belirlilik ve eşitlik

ilkeleriyle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiş ise de şikâyetlerin özünün gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmemesine yönelik olduğu anlaşılmakla anılan şikâyetler mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Objektif Değer Artış Oranına İlişkin Şikâyet Yönünden

29. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

30. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

31. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

32. Başvurucular, komşu taşınmazlar için objektif değer artışının %100 oranında uygulanmasına rağmen başvuru konusu taşımazda hâkim tarafından dayanaksız ve keyfî olarak %26 oranının kabul edilmesinden şikâyetçidir. Başvurucular ayrıca taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte başvurucuların temyiz dilekçesinde bu iddialarını dile getirmedikleri anlaşılmaktadır.

33. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında uğranılan zararların giderilmesi şikâyetleri yönünden başvuru yollarının usulünce tüketildiği söylenemez. Dolayısıyla etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurulmaksızın yapılan başvurunun incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kısa Karar İle Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişkinin Giderilmediği Şikâyeti Yönünden

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Başvuruculaların kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

36. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinden kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

37. Somut olayda başvuruculara taşınmazı kamulaştırılmıştır. Taşınmaz mal varlığının Anayasa’nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvuruculara taşınmazının mülkiyetinin kamulaştırma yoluyla Hazineye geçmiş olmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkiyetten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır (Mehmet Akdoğan ve Diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012).

38. Kamulaştırmanın usul ve esasları 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda düzenlenmiştir. Somut olayda, kamulaştırma sürecinin 2942 sayılı Kanun’a göre sürdürülerek tamamlandığı görülmektedir. Bu durumda mülkiyetten yoksun bırakmanın kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan petrol lokasyon alanında kalan başvuruya konu taşınmazın kamulaştırılmasında kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

39. Ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2013/32, K.2013/112, 10/10/2013; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

40. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

41. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme kanun yolu aşamalarında Dairece bu hususun değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

42. Mahkeme gerekçesinde, bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun bulunduğu belirtilerek ve %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedelinin 2.491.305,84 TL kabul edildiği vurgulanmıştır. Ancak bozma ilamından sonra alınan ek raporda belirtilen bedel üzerinden kısa kararın oluşturulduğu ve kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 1.353.369,02 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir (bkz. § 14-iv).

43. Başvurucular, Mahkemenin de kabulünde olan kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki bu çelişkiyi temyiz ve karar düzeltme kanun yollarına yaptıkları başvurularda dile getirmiştir. Ancak Dairece her iki incelemede de söz konusu çelişkiye ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan düzeltilerek onama kararları verilmiştir (§§ 15, 16). Buna göre Mahkemece hüküm altına alınmak istenen 2.491.305,84 TL ile sehven kısa kararda belirtilen ve sonrasında düzeltilmeyen 1.353.369,02 TL arasında başvurucuların mülkiyet hakkını esaslı olarak etkileyen bir fark olduğu tartışmasızdır.

44. Bu durumda somut olayda, Daire kararlarının başvurucuların davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan ve Mahkeme gerekçesinde de ortaya konulmuş olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte ilgili ve yeterli gerekçe içermediği anlaşılmaktadır. Nihayetinde başvuruya konu davada başvurucular, Mahkemece hükmedilmek istenen bedelden daha yüksek kamulaştırma bedelinin ödenmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte Mahkemenin aslında hükmetmek isteği kamulaştırma bedelinin bile kısa kararda yapılan hata nedeniyle hüküm altına alınmadığı iddialarını bizatihi gerekçeli karara dayandırmıştır. Buna mukabil Daire kararlarında mezkûr gerekçeli kararda açıklanan çelişkiye ilişkin başvurucuların iddia ve itirazlarının dayandığı olgular karşılanmamıştır.

45. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvurucuların bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvurucuların mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Diğer Şikâyetler Yönünden

47. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucuların kamulaştırma bedeline ilişkin diğer şikâyetleri hakkında bu aşamada kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

49. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesiyle birlikte tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55- 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 42-45). Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

54. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi

gerekmektedir.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Objektif değer artışı yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi nedeniyle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/1382) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 5. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (5)

B. No: 2019/2993 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2993

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (5)

(Başvuru Numarası: 2019/2993)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Aliye YEŞİL

2. Bozbeyli YEŞİL

3. Cihan YEŞİL

4. Engin YEŞİL

5. Haci YEŞİL

6. Kemal YEŞİL

7. Mehmet YEŞİL

8. Mehmet YEŞİL

9. Murat YEŞİL

10. Orhan YEŞİL

11. Seyyit Ahmet YEŞİL

12. Vahdettin YEŞİL

13. Ziya Yusuf YEŞİL

Başvurucular Vekili : Av. Ali İsmet GİRGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesi Devedurağı köyünde bulunan 50 parsel sayılı taşınmazın malikleridir. Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından söz konusu taşınmazın 14.297,81 m² yüz ölçümündeki kısmının acele kamulaştırılmasına karar verilmiştir.

9. İdare tarafından başvurucular aleyhine 15/3/2011 tarihinde Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davası açılmıştır.

10. Mahkemece 23/2/2012 tarihli oturumda bilirkişi raporunda belirtilen objektif değer artışı oranı resen %26 olarak kabul edilmiş ve dava konusu taşınmazın acele kamulaştırma bedelinin mahsubuyla kamulaştırma bedelinden eksik kalan 41.189,13 TL miktarın depo edilmesi için davacı İdare vekiline süre verildiği anlaşılmıştır.

11. Mahkemece 15/3/2012 tarihinde bilirkişi raporları gözönüne alınarak 424.799,37 TL kamulaştırma bedeli üzerinden davanın kabulüne karar verilmiştir.

12. Taraflarca temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 27/3/2014 tarihinde bozulmuştur. Bozma kararında;

i. İl Tarım Müdürlüğünün dosya içerisindeki resmî verilerine göre değerlendirmede esas alınan pamuk, buğday ve silajlık mısırın değerlendirme tarihi itibarı ile hasat zamanı ortalama satış fiyatı sırasıyla 1,6 TL, 0,6 TL ve 0,18 TL olduğu hâlde, bu rakamlardan daha yüksek, dekar başına ortalama masraf ise yine sırasıyla 361 TL, 188 TL ve 338 TL olduğu hâlde bu verilerden daha az alınmak suretiyle taşınmaz bedelinin belirlendiği belirtilmiştir.

ii. Buna göre belirtilen resmî verilere göre taşınmaz bedeli tekrar tespit edilip sonucuna göre karar verilmesi için bilirkişi kurulundan ek rapor alınması gerektiği açıklanmıştır.

iii. Ayrıca kamulaştırma bedeline 16/7/2011 tarihinden, karar tarihine kadar geçen süre için yasal faiz yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

13. Mahkemece bozma kararına uyularak alınan 5/11/2014 havale tarihli ek raporda;

i. Taşınmazda birinci sınıf damlama sulama sistemiyle ileri tarım teknikleri kullanılarak tarım yapıldığı, sulanabilir tarım arazisi olarak değer tespitinin 2011 yılı ürün maliyetlerine göre hesaplandığı, üretim giderleri olarak sabit girdi fiyatlarının taşınmaz malikleri tarafından kullanılması nedeniyle ileri tarım teknikleri kullanıldığı için İlçe Tarım Müdürlüğünün belirlediği maliyet çizelgesinden farklı alındığı belirtilmiştir.

ii. Öte yandan taşınmazın sulanabilir tarla niteliğinde olduğu, DSİ sulama kanalına yakın verimli arazilerinden olduğu, Kayapınar İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden (İlçe Tarım Müdürlüğü) alınan 21/11/2011 tarihli yazıda damlama sulama ile yetiştirilen tarımsal ürünlerde %20-25 oranında verim artışı olacağının belirtildiği açıklanmıştır.

iii. Buna göre damlama sulama ile sulanan arazilerde ekili bulunan pamuk ve buğday verimindeki artış oranı İlçe Tarım Müdürlüğünün yazısında belirtilen oranların sınırlarında kalınarak %20 verim artışı uygulandığı, silajlık mısır ürününde ise %5 oranında verim aratışı uygulanarak hesaplama yapıldığı ifade edilmiştir.

iv. Ayrıca pamuk kg/birim fiyatının Diyarbakır Ticaret Borsasından alındığı, buğday kg/birim fiyatının Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Şube Müdürlüğünden ve silajlık mısır bitkisinin kg/birim fiyatının ise piyasada yapılan araştırma sonucunda tespit edildiği beyan edilmiştir. Buna göre taşınmazın m² değerinin 12,81 TL olduğu, %38 oranında objektif değer artış oranı uygulanarak objektif değer artışının 4,8678 TL olması nedeni ile de m² değerinin 17,6778 TL olduğu kabul edilerek toplam kamulaştırma bedeli 252.753,83 TL hesaplanmıştır.

14. Mahkemece 24/12/2014 tarihinde davanın kabulüne ve 23/2/2012 tarihli ara kararında kabul edilen %26 oranında objektif değer artış oranı esas alınarak 230.766,65 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. Bozma ilamından önce düzenlenen bilirkişi kurulu ek raporunda, münavebeye esas alınan ürünlerin verim miktarları için İlçe Tarım Müdürlüğü verilerinden yararlanıldığı, birim fiyatlarının ise söz konusu ürünlerin satışının gerçekleştirildiği kurumlardan tespit edilen değerlere göre tespit edildiği belirtilmiştir. Öte yandan bilirkişi kurulu raporunda İlçe Tarım Müdürlüğü ve İl Tarım Müdürlüğü cevapları ile yetinilmeyerek, diğer kurumlardan ve davacı kurum bünyesinde oluşturulan Kamulaştırma Kıymet Takdir Komisyonu tarafından taşınmaza değer biçilirken esas alınan verilerden yararlanmak sureti ile münavebe ürünlerinin kilogram satış bedelleri ile dekara üretim giderlerinden faydalanılmak suretiyle münavebeye esas alınan ürünlerin satış fiyatı ve üretim giderleri belirlenerek taşınmazın değerinin tespit edildiği ifade edilmiştir.

ii. Öte yandan davacı İdarenin itirazında belirttiği İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirmiş olduğu ilçede yetişen ürünlerin en az ve en çok verim miktarının tespiti ile taşınmazda yetişen ürünlerin değerlendirilmesi ve taşınmazın durumuna göre belirlenen değerler arasında bir değer alınarak hesaplama yapılması için bilirkişi kurulu ile taşınmaz başında keşif yapıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca kamulaştırılan taşınmazın konumu, özellikleri, çevresinde bulunan taşınmazlar değerlendirilmek sureti ile İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirdiği en az ve en çok verim miktarları gözönüne alınarak taşınmazın verim miktarı tespit edilerek hesaplama yapılmasının bilirkişi kurulundan istendiği zikredilmiştir.

iii. Bilirkişi raporunda belirtilen gerekçeler ile münavebe ürünü olarak alınan ürünlerin ortalama verim miktarı ile fiyatlarını esas alan bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun olduğu, buna göre taşınmazın m² birim fiyatının 23,58 TL olması ve söz konusu

miktara %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedeli 424.799,37 TL hesaplanmıştır.

iv. Ancak bozma ilamından sonra alınan bilirkişi ek raporunda belirtilen bedele göre 23/2/2012 tarihli oturumda kabul edilen objektif değer artışına göre hesaplama yapılmak suretiyle kamulaştırma bedelinin tespit edilmesi nedeni ile kısa karar oluşturulduğundan kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 230.766,65 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir.

15. Karar, taraflarca temyiz edilmiştir. Başvuruculaların başvuru formunda belirttikleri objektif değer artış oranıyla ilgili itirazları dışında diğer şikâyetlerini temyiz dilekçesinde de belirttikleri görülmüştür. Karar, Dairece 21/11/2017 tarihinde düzeltilerek onanmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkemece tespit edilen kamulaştırma bedeli Diyarbakır 3. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2009/110 Sayılı D.İş dosyasında davalı tarafa ödendiği anlaşıldığından mahkemece tespit edilen bedele faiz yürütülmemesi ve davacı idarece davalı tarafa ödenen fazla bedelin iadesine karar verilmesi gerekirken, yazılı şekilde karar verilmesi,

Doğru değil ise de; bu yanılgının giderilmesi yeniden yargılama yapılmasını gerektirmediğinden;

Gerekçeli kararın hüküm fıkrasının 1.bendinin 2.paragrafının çıkartılmasına, yerine (Mahkemece tespit edilen bedelin ödendiği anlaşılmakla ödeme hususunda yeniden karar verilmesine yer olmadığına, davacı tarafça davalı tarafa fazla ödenen 194.032,72 TL bedelin davalı taraftan alınıp davacı tarafa verilmesine) cümlesinin yazılmasına,"

16. Başvuruculaların başvuru formunda dile getirdikleri tüm şikâyetlerin dile getirildiği karar düzeltme talepleri de Dairece 29/11/2018 tarihinde reddedilmiştir.

17. Nihai karar, başvurucular vekiline 28/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucular 18/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Celal Afşin ve diğerleri, B. No: 2015/18943, 19/9/2018, §§ 18-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

21. Başvurucular, başvuru konusu taşınmaza komşu olan ve aynı bölgede bulunan taşınmazlara ilişkin kamulaştırma bedeli hesabında %100 oranında objektif değer artışı uygulanmasına rağmen başvuru konusu davada %26 oranının kabul edilmesiyle gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmediğinden yakınmaktadır. Başvuruculara göre özel ve teknik bilgiyi gerektiren objektif değer artış oranının hâkim tarafından %26 olarak belirlenmesi dayanaksız ve keyfî bir değerlendirmedir. Başvurucular, taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir.

22. Başvurucular ayrıca kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme aşamalarında bu hususun

değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

23. Öte yandan başvurucular; buğday alımının TMO tarafından gerçekleştirildiğini belirtilerek tahmine dayalı Tarım Müdürlüklerinin verileri yerine gerçek değer ve maliyetlerin belirlendiğini, TMO verilerinin esas alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Yine aynı gerekçeyle pamukla ilgili olarak Çukobirlik ve Ticaret Borsası verilerinin, silajlık mısır alımında ise -sadece hayvan yetiştiricileri tarafından yapıldığı açıklanarak- dava tarihindeki reel piyasa verilerinin dikkate alınması gerektiği iddia edilmiş ve bu verilerin bozma ilamında belirtilen rakamların çok üzerinde olduğuna işaret edilmiştir.

24. Bununla birlikte başvurucular; taşınmazda bulunan damlama sulama sisteminin verimi %25 artırırken maliyetlerin de %50 oranında azalmasını sağladığını, bu hususun Diyarbakır İl Tarım Müdürlüğü ve Kralkızı Dicle Pompajlı Sulama Birliği yazılarıyla ortaya konulduğunu zikretmiştir. Buna göre özellikle damlama sulama sistemi sayesinde başvuru konusu taşınmazın emsal taşınmazlara nispetle en az %25 oranında daha verimli olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca bilirkişi raporunda da masrafların düşük olmasını sağlayan birçok nedenin belirtildiği ancak derece mahkemelerince bu hususların dikkate alınmadığı ileri sürülmüştür. Aksine arazinin maliki olmasına rağmen Tarım Müdürlüklerinin maliyet tablosunda kira giderinin eklendiği vurgulanmıştır.

25. Sonuç olarak başvurucular; belirtilen gerekçelerle hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle gerekçeli karar, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa'nın "Kamulaştırma" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır. "

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkı dışında hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiş ise de şikâyetlerin özünün gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmemesine yönelik olduğu anlaşılmakla anılan şikâyetler mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

1. Objektif Değer Artış Oranına İlişkin Şikâyet Yönünden

29. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

30. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

31. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

32. Başvurucular, komşu taşınmazlar için objektif değer artışının%100 oranında uygulanmasına rağmen başvuru konusu taşımazda hâkim tarafından dayanaksız ve keyfî olarak %26 oranının kabul edilmesinden şikâyetçidir. Başvurucular ayrıca taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte başvuruculaların temyiz dilekçesinde bu iddialarını dile getirmedikleri anlaşılmaktadır.

33. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında uğranılan zararların giderilmesi şikâyetleri yönünden başvuru yollarının usulünce tüketildiği söylenemez. Dolayısıyla etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurulmaksızın yapılan başvurunun incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Kısa Karar İle Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişkinin Giderilmediği Şikâyeti Yönünden

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Başvuruculaların kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin şikâyetinin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

36. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinden kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

37. Somut olayda başvuruculara taşınmazı kamulaştırılmıştır. Taşınmaz mal varlığının Anayasa’nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvuruculara taşınmazının mülkiyetinin kamulaştırma yoluyla Hazineye geçmiş olmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkiyetten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır (Mehmet Akdoğan ve Diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012).

38. Kamulaştırmanın usul ve esasları 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda düzenlenmiştir. Somut olayda, kamulaştırma sürecinin 2942 sayılı Kanun’a göre sürdürülerek tamamlandığı görülmektedir. Bu durumda mülkiyetten yoksun bırakmanın kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan petrol lokasyon alanında kalan başvuruya konu taşınmazın kamulaştırılmasında kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

39. Ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2013/32, K.2013/112, 10/10/2013; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

40. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

41. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme kanun yolu aşamalarında Dairece bu hususun değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

42. Mahkeme gerekçesinde bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun bulunduğu belirtilerek ve %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedelinin 424.799,37 TL kabul edildiği vurgulanmıştır. Ancak bozma ilamından sonra alınan ek raporda belirtilen bedel üzerinden kısa kararın oluşturulduğu ve kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 230.766,65 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir (bkz. § 14-iv).

43. Başvurucular, Mahkemenin de kabulünde olan kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki bu çelişkiyi temyiz ve karar düzeltme kanun yollarına yaptıkları başvurularda dile getirmiştir. Ancak Dairece her iki incelemede de söz konusu çelişkiye ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan düzeltilerek onama kararları verilmiştir (§§ 15, 16). Buna göre Mahkemece hüküm altına alınmak istenen 424.799,37 TL ile sehven kısa kararda belirtilen ve sonrasında düzeltilmeyen 230.766,65 TL arasında başvurucuların mülkiyet hakkını esaslı olarak etkileyen bir fark olduğu tartışmasızdır.

44. Bu durumda somut olayda, Daire kararlarının başvurucuların davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan ve Mahkeme gerekçesinde de ortaya konulmuş olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte yeterli ve uygun bir gerekçe içermediği anlaşılmaktadır. Nihayetinde başvuruya konu davada başvurucular, Mahkemece hükmedilmek istenen bedelden daha yüksek kamulaştırma bedelinin ödenmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte Mahkemenin aslında hükmetmek isteği kamulaştırma bedelinin bile kısa kararda yapılan hata nedeniyle hüküm altına alınmadığı iddialarını bizatihi gerekçeli karara dayandırmıştır. Buna mukabil Daire kararlarında mezkûr gerekçeli kararda açıklanan çelişkiye ilişkin başvurucuların iddia ve itirazlarının dayandığı olgular karşılanmamıştır.

45. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvuruculların bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvuruculların mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Diğer Şikâyetler Yönünden

47. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvuruculların kamulaştırma bedeline ilişkin diğer şikâyetleri hakkında bu aşamada kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata

hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

49. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesiyle birlikte tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55- 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 42-45). Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

54. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi

gerekmektedir.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Objektif değer artışı yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi nedeniyle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/1384) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 5. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BESTE SIĞAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/3627 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3627

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BESTE SIĞAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3627)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Beste SIĞAK

2. Çiler SIĞAK

3. Esma SIĞAK

Başvurucular Vekili : Av. Nizamettin ALTINOVA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, endoskopi uygulamasına bağlı olarak meydana gelen ölüm nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Esma Sığmak'ın eşi, diğer başvuruculaların ise babası olan ve olay tarihi itibarıyla 48 yaşında bulunan N.S. 5/7/2011 tarihinde İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesine mide ve karın ağrısı şikâyetiyle başvurmuştur. Akut biliyer pankreatit ön tanısıyla gastroenteroloji kliniğine yatışı yapılan N.S.nin dört gün boyunca tedavisi yapılmıştır.

9.Pankreatit rahatsızlığının düzeltilmesini takiben N.S.nin koledok taşı ön tanısı ile endoskopi işlemine tabi tutulması kararlaştırılmıştır. 8/7/2011 tarihli endoskopi işlemi öncesipilor (mide çıkışında bulunan bir kas), dar olması nedeniyle gevşetilmeye çalışılmış ve akabinde endoskopi (ERCP) işlemi gerçekleştirilmiştir. İşlemin yirmi dakika sürdüğü anlaşılmaktadır. İşlemin ardından kısa süre içinde N.S.nin dudaklarında morarma meydana gelmesi ve nabız alınamaması üzerine entübe edilmeye çalışılmıştır. Bu sırada kalp masajı (CRP-yaşama desteği) ile solunum yaptırılması için uygulama gerçekleştirilmiştir. N.S. bu uygulamaları takiben kalp ve damar cerrahisi uzmanlarınca operasyona alınmıştır. N.S. operasyon sonrası kalp aktivitesinin sağlanamaması nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

10. İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi tarafından düzenlenen epikriz raporunda özetle "N.S.ye endoskopi uygulandığı, işlem sonunda hastanın solunumunun durduğu, hastada nabızsız elektiriksel aktivite oluştuığu (kardiyak elektiriksel aktivite olmasına rağmen nabzın durması), hastanın entübe edildiği ve kalp masajına başlandığı, hastada saniyeler içinde yüz, boyun göğüs kısmında cilt altı amfizem (cilt altı dokuda hava veya gaz bulunması) oluştuğu, göğüs cerrahisi tarafından tüp takıldığı, hastaya yapılan TEE (yemek borusu yoluyla ekokardiyografi) ile özofagus (yemek borusu) üzerinde yırtılma bulunduğunun görüldüğü, hastanın kalp damar cerrahisi ile konsülte edilerek operasyona alındığı, tüm kardiyak desteğe rağmen yanıt alınamadığı ve hastanın vefat ettiği" ifade edilmiştir.

11. N.S.nin ölümüne ilişkin olarak düzenlenen 10/8/2011 tarihli otopsi raporunun İç Muayene başlıklı kısmında "göğüs açıldığında yemek borusu üzerinde açılma/delinme var olduğu belirtilmiş ayrıca kaburgalarda kırıklar bulunduğu bunun yeniden canlandırma girişimleri sırasında oluşmuş olduğu ancak kırık uçlarında bulunan yumuşak dokularda taze kanamanın bulunmadığı" ifade edilmiştir. Raporun sonuç kısmında "kişinin kesin ölüm nedeni hakkında Adli Tıp Kurumu Başkanlığından görüş alınması gerektiği" ifade edilmiştir.

12. Başvurucular yakınlarının ölümünde doktorların kusuru bulunduğu iddiasıyla İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) nezdinde şikâyette bulunmuştur. Başsavcılık, Karabağlar Kaymakamlığından tedavi sürecinde yer alan doktorlar için soruşturma izni verilmesini istemiştir. Hem Başsavcılığın soruşturma izni talebi hem de konunun basına yansıması sonucu İzmir İl İdare Kurulunun talebi üzerine Sağlık Bakanlığı Teftiş Kurulunun emri ile tedavi sürecinde yer alan sağlık personeli hakkında ön inceleme raporu hazırlanmıştır. Ön inceleme raporunun hazırlanması sürecinde N.S.ye ilişkin tıbbi belgeler incelenmiş, tedavide görev alan sağlık personelinin ifadelerine başvurulmuş ve bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır.

13. Endoskopi işlemini gerçekleştiren doktor S.A. ifadesinde özetle "15-20 dakika süren endoskopi işlemi sırasında herhangi bir komplikasyon oluşmadığını, işlemi takiben 3-4 dakika içinde hastanın dudaklarında siyanoz (deride mavileşme) oluştuğunu, hastanın nabzının olmadığının anlaşılması üzerine kalp masajına başlandığını, bu işlemi takiben cilt altı amifzemi oluştuğu, amfizemin cilt altına girilerek drene edildiği, kalp masajına başlanmasından iki saat sonra endosonografi (sindirim sisteminin alt tabakalarını ve çevre dokuları incelemeye imkan tanıyan uygulama) yapılmasına karar verildiğini ve bu işlem ile yemek borusunda yırtık olduğunun anlaşıldığını, akabinde hastanın kalp damar cerrahisi tarafından operasyona alındığını" belirtmiştir.

14. Gastroenteroloji kliniği yan dal asistanı doktor E.A.ifadesinde S.A.nın ifadesine koşut beyanlarda bulunmuş ve ayrıca "endosonografi işlemini kendisinin yaptığını bu işlem sayesinde yemek borusunda bir yırtılmanın var olduğunu saptadığını, bu yırtılmanın kardiyak ritmin geri gelmesini engellediği düşünülerek hastanın kalp damar cerrahisi tarafından operasyona alındığını" belirtmiştir. Gastroenteroloji kliniği yan dal asistanı doktor M.Ç.nin ifadesi asistan doktor E.A.nın ifadesi ile örtüşmektedir.

15. Endoskopi hemşiresi N.T. de ifadesinde yukarıda yer alan ifadelere koşut beyanlarda bulunmuş ve ayrıca "endoskopi işlemi sonrası hastanın gözlem odasına alınırken anestezi doktorunun seslenmesine rağmen tepki vermediğini/uyanmadığını; bu sırada kardiyak aktivitenin monitörde normal olduğunu ancak nabız alınamadığını ve hastaya kalp masajına başlanıldığını" belirtmiştir. Tedavi sürecinde yer alan diğer sağlık personeli de yukarıda aktarılan beyanlarla örtüşen ifadeler vermiştir.

16. Ön inceleme raporuna esas olmak üzere düzenlenen bilirkişi raporu Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesinin Gastroenteroloji, Anesteziyoloji ve Reanimasyon ile Kalp ve Damar Cerrahisi Ana Bilim Dallarında görev yapan üç akademisyen tarafından hazırlanmıştır. 28/9/2011 tarihli bilirkişi raporunda "N.S.de gelişen yemek borusu açılmasının/delinmesinin endoskopi ya da entübasyon işlemine bağlı olma olasılığının bulunduğu, ancak yarım saat süren endoskopi sırasında herhangi olumsuz bir durum izlenmemesi ve amfizemi oluşmaması nedeniyle açılmanın endoskopiden ileri gelme ihtimalinin düşük olduğu" ifade edilmiştir. Raporda "bazı doktorlarn 3. denemede entübasyonun başarılı olduğunu ve cilt altı amfizemi geliştiğini ifade etmesine karşın bazı doktor ve hemşirelerin 3. denemeden sonra amfizemi gelişmesi üzerine cilt altına müdahale yapıldığı ve akabinde yapılan entübasyonun başarılı olduğunu" ifade ettiği belirtilmiştir. Raporun devamında "söz konusu çelişkili ifadelere karşın N.S.nin yemek borusu delinmesinin entübasyon işlemi sırasında oluştuğunun düşünüldüğü ifade edilmiş ve düşük olasılıkla da olsa endoskopi sırasında meydana gelmiş olsa dahi delinmenin hastada oluşan kalp durmasına neden olmadığı kanaatinin oluştuğu" belirtilmiştir. Raporda sonuç olarak "hastanın endoskopi sonrası bilinmeyen bir nedenle arrest (kalp solunum durması) olduğu yemek borusundaki açılmanın entübasyon (canlandırma) sırasında meydana geldiği ve acil canlandırma müdahaleleri sırasında yemek borusu açılma riskinin yüksek olduğu bu nedenle de hekimlerin sağlık personelinin ihmal ve acemiliğinin söz konusu olmadığı" ifade edilmiştir.

17. Bilirkişi raporu, tıbbi belgeler, hekim ifadelerini içeren 29/9/2011 tarihli ön inceleme raporunun netice ve kanaat kısmında 28/9/2011 tarihli bilirkişi raporuna yer verilmiş ve "rapor bağlamında hekimlerinin kusurunun bulunmadığının anlaşıldığı ifade edilerek soruşturma izni verilmemesinin uygun olacağı ayrıca disiplin işlemini gerektirir bir fiilinde söz konusu olmadığı" belirtilmiştir.

18.Karabağlar Kaymakamlığı 17/10/2011 tarihli işlemi ile 28/9/2011 tarihli bilirkişi raporuna atıfta bulunarak tedavi sürecinde görev alan hekimlerin kusurunun bulunmadığı kanaatiyle soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Karar itiraz edilmeden kesinleşmiştir.

19. Bu süreçte Başsavcılık 28/9/2011 tarihi yazısı ile Adli Tıp Kurumu Başkanlığından N.S.nin kesin ölüm nedenini bildiren bir rapor düzenlenmesini istemiştir. 10/8/2011 tarihli otopsi raporuna ve tıbbi belgelere yer veren 26/10/2011 tarihli raporun sonuç kısmında "tıbbi belgeler ve otopsi bulgularına göre kişinin ölümünün yemek borusunun delinmesi sonrası gelişen komplikasyonlar sonucu meydana geldiği, yemek borusu açılmasının endoskopi işlemi sırasında nadir de olsa görülebildiği, doktora kusur atfedilmeyeceği" ifade edilmiştir.

20. Başvurucular 1/11/2012 tarihinde, N.S.nin tıbbi ihmal sonucu vefat ettiğini ileri sürerek idarenin kusur sorumluluğuna dayalı maddi ve manevi tazminat istemli tam yargı davası açmıştır.

21. İzmir 3. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 18/4/2014 tarihli kararı ile davayı reddetmiştir. Mahkeme söz konusu ret hükmüne Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu tarafından düzenlenen 26/10/2011 tarihli raporu esas almıştır. Gerekçede rapora atıfla "tıbbi teşhis ve tedavide kusur oluşturan eylem bulunmadığı belirtilerek tazminat isteminin reddi gerektiği" ifade edilmiştir.

22.Danıştay Onbeşinci Dairesi 28/11/2014 tarihli hükmü ile ret kararını bozmuştur. Bozma gerekçesinde öncelikle "hükme esas alınan raporda imzası olan hekimlerin endoskopi alanında eğitim alıp almadıklarının belirsiz olduğunun altı çizilmiş ve ayrıca komplikasyon olarak ele alınan yemek borusu delinmesinin önüne geçilmesi ve/veya kısa sürede fark edilerek gereken önlemlerin alınması/tedavinin yapılması hususlarında bir değerlendirmenin söz konusu olmadığı" vurgulanmıştır. Gerekçenin devamında "gastroenteroloji uzmanının görüşünün de bulunduğu; yemek borusu delinmesinin erken dönemde fark edilip edilemeyeceği, komplikasyonun teşhisinde geçen sürenin davacının ölümüne etkisi olup olmadığı, komplikasyonu önleme ve komplikasyonla mücadelede gereken tetkik, teşhis ve tedavinin zamanında yapılıp yapılmadığının değerlendirileceği bir ek rapor alınarak karar verilmesi gerektiği" ifade edilmiştir.

23. Mahkeme bozma kararına uyarak yeniden bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. 27/4/2016 tarihli Adli Tıp Kurumu 1. İhtisas Kurulu raporunda öncelikle İstanbul Medeniyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Gastroentereloji Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olan Doç. Dr. E.Ş.nin katılımı ile dosyanın görüşüldüğünün altı çizilmiştir. Raporun sonuç kısmı şöyledir:

" 08.07.2011 tarihinde ERCP uygulaması esnasında ani kardiak arrest geçirerek öldüğü bildirilen [M.] ve [L.] oğlu 1955 doğumlu [N.S.] hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgelerin incelenmesinde;

1-Otopside tespit edilen sağ 2-3-4-5. kaburgalarda ve sol 2-3-4.kaburgalarda midklaviküler hat üzerinde kırıkların özellikleri ve lokalizasyonları itibarıyle kişiyi canlandırma girişimleri sırasında meydana gelmiş olduğu

2-Otopside harici muayenede travmatik değişim tanımlanmadığı, iç muayenede kafatası kırığı, kafa içi kanama, beyin doku hasarı, beyin kanamsı, iç organ ve büyük damar lezyonu tanımlanmadığına göre kişinin travmatik bir tesirle öldüğünün tıbbi delillerinin bulunmadığı,

3-Otopside alınan doku örneklerinin Kimya İhtisas Dairesinde yapılan tetkikinde aranan toksik maddelerin bulunmadığına göre, kişinin zehirlenerek öldüğünün tıbbi delilleri bulunmadığı,

4-Adli dosyada mevcut belgelere göre, 08.07.2011 tarihinde İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesine;1 haftadır karın ağrısı şikayeti ile acile başvurduğu, yapılan tetkikleri sonrası bilier pankreatit düşünülerek yatırıldığı, genel durumu iyi, sağ üst kadranda hassasiyet (+) olduğu, defans ve rebound olmadığı, Bt çekildiği, Safra kesesi izlenmemekte, (öpere).

KC sol lobunda genişlemiş safra yolları ile uyumlu olduğu düşünülen sıvı dansitesinde, dallanmalar gösteren tubuler yapılar dikkati çektiği, Koledok genişliği normal olduğu, Akut pankreatit tanısı ile yollanılan olguda pankreas BT görünümü normal olarak değerlendirildiği, Karaciğer normal büyüklükte, Konturlan düzgün,Parankim içi yer kaplayan solid ya da kistik kitle lezyonu saptanmadığı, Dalak, mezenter, intestinal anslar normal görünümde, Her iki böbrek normal şekil, büyüklük ve lokalizasyonda, Konturları düzgün olup pelvikalisiyel patoloji saptanmadığı, Abdominal ana vaskuler yapılar olağan,. LAP ya da assit saptanmadığı, GGT:433.4, BİL:Total: 2.7, İnd.Bil:1.70, Dire.Bil:1, olduğu, ERCP planlandığı, (Endoskobik retrograd kolanjio- pankreotografi) Dormicum 1 mg +propofol 100mg toplamda 200 mg kullanılarak TIVA yöntemi ile anestezi uygulandığı, spontan solunum 6lt/dak dan O2 eşliğinde propofol infüzyonu ile TIVA yapıldığı, mide: pilor çepeçevre , skopun geçişine izin vermeyecek şekilde konsantrik dar olarak izlendiği , 15 mm tts balon ile dilate edildiği, dilatasyon sonrası pilor geçildiği, papilla normal izlendiği, pankreatik kanal görüntülenmediği, koledok hafif dilate olarak izlendiği,est yapıldığı,balon ile tarandığı, safra partiküller ekstrakte edildiği,işlem sırasında bir komplikasyon olmadığı, safra kesesi ve ihsy: hafif dilate olarak izlendiği, yapılan işlemler: pilor dilatasyonu + görüntüleme + est +tanı: pilor darlığı mikrolitiazis olduğu,işlem sonunda hastanın spontan solunum kaybı olduğu,aynı anda nabızsız elektriksel aktivite geliştiği, hasta entübe edilerek cpr başlandığı, saniyeler içinde yüz ve toraxta cilt altı amfizem ve pnömomediastinum geliştiği, göğüs cerrahisi tarafından sağ torax tüpü takıldığı, yapılan tee'de özefagusta rüptür olduğu gastroenteroloji ekibi tarafından planlanan TEE izlemi için girilen probda özefagus rüptürü olduğu ve rüptür bölgesinin yüksek proksimal yerleşimli olduğu ve özefago trakeal bileşke izdüşümünde probun dahi içinden geçtiği genişlikte olduğunun ifade edildiği,bu durumun masif pnömomediastinum lehine yorumlandığı görüldüğü, hasta kalp damar cerrahisi ile konsulte edilerek acil operasyona alındığı, CPR eşliğinde kalp damar cerrahisi operasyon salonuna transfer edildiği, hasta operasyon salonuna alındığında vital bulguları ilk konsültasyon anında görüldüğü gibi TA:0/0 mm Hg Nb:0/Dk Pupiller Fix Dilate olduğu, full medikal supportif tedavinin devam etmekte olduğu, acil olarak sternumun açıldığı ve perikarda ulaşıldığı, perikardın açıldığı, internal kardiyak masaja devam edildiği, perikardın temiz olduğu, hematom ve tamponad bulgusu bulunmadığı, pnömomediastinum saptanmadığı, hastanın kalbinde atım bulunmadığı, hastaya intrakardiyak adrenalin yapıldığı, kardiyak antreman amaçlı hasta acil olarak aorta unikaval kanülasyon CPA'a girildiği, hastaya RV Pace telinin konduğu ,yüksek doz inotropik destek verildiği, ancak tüm müdahalelere ve CPB'a rağmen saat 15:00'daexitus kabul edildiği ,otopside Göğüs cildi altında sternum kemiği ortasında median sternotomiye bağlı sternum tellerinin olduğu , perikard zarının açık durumda olduğu ve kalbin ön yüzünde ekimotik alanların bulunduğu ,Göğüs boşluğu sağında 300 cc ve göğüs boşluğu solunda 100 cc kadar serohemorajik görünümlü serbest sıvı olduğu, çıkan aortada ve sağ atriumda operasyon sırasında uygulanan kardiyopulmoner by-pass'a ait dikişli insizyonların hyoid kıkırdağın sağ büyük

boynuzundan 5-6 cm alt hizasında, özafagus sağında 1-1,5 cm çapında özafagus lümeni tarafında çevresinde laserasyonu bulunan, çevresi taze kanamalı perforasyon alanı olduğu ,. Karın boşluğuna ilk bakışta 250-300 cc kadar pıhtısız serbest kan olduğu, Karaciğer sağ lobu alt yüzünde kapsülü ilgilendiren küçük laserasyon alanları olduğu , Bunun dışında kanamaya neden olabilecek odak bulunamadığı, histopatolojik incelemesinde; Kalp de Hipertrofi, Koroner arterde ateromatöz plak, akciğerler de Amfizem, İntra-alveoler pigmentli histiositler, Vasküler konjesyon, Karaciğer de Kanama alanları, Postmortem değişimler, Konjesyon, Böbrekler de Meduller nefirokalsinozis, Özefagus da Submukozadan başlayıp, çevre yumuşak dokulara kadar uzanan kanama alanları bulunduğu tespit edilen kişinin ölümünün ERCP (Endoskobik retrograd kolanjio- pankreotografi) işlemi sonrasında gelişen komplikasyonlar sonucu meydana gelmiş olduğu,

4- Adli dosyada mevcut belgelere göre, 08.07.2011 tarihinde İzmir Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesine; 1 haftadır karın ağrısı şikayeti ile acile başvurduğu, yapılan tetkikleri sonrası bilier pankreatit düşünülerek yatırıldığı, genel durumu iyi, sağ üst kadranda hassasiyet (+) olduğu, defans ve rebound olmadığı, Bt çekildiğ, Safra kesesi izlenmemekte, (öpere). KC sol lobunda genişlemiş safra yolları ile uyumlu olduğu düşünülen sıvı dansitesinde, dallanmalar gösteren tubuler yapılar dikkati çektiği, Koledok genişliği normal olduğu, Akut pankreatit tanısı ile yollanılan olguda pankreas BT görünümü normal olarak değerlendirildiği,

Karaciğer normal büyüklükte, Konturlan düzgün,Parankim içi yer kaplayan solid ya da kistik kitle lezyonu saptanmadığı, Dalak, mezenter, intestinal anslar normal görünümde,. Her iki böbrek normal şekil, büyüklük ve lokalizasyonda, Konturları düzgün olup pelvikalisiyel patoloji saptanmadığı, Abdominal ana vaskuler yapılar olağan,. LAP ya da assit saptanmadığı, GGT:433.4, BİL:Total: 2.7, İnd.Bil:1.70, Dire.Bil:1, olduğu, ERCP planlandığı,(Endoskobik retrograd kolanjio- pankreotografi) Dormicum 1 mg +propofol 100mg toplamda 200 mg kullanılarak TIVA yöntemi ile anestezi uygulandığı, spontan solunum 6lt/dak dan O2 eşliğinde propofol infüzyonu ile TIVA yapıldığı ,mide: pilor çepeçevre , skopun geçişine izin vermeyecek şekilde konsantrik dar olarak izlendiği , 15 mm tts balon ile dilate edildiği, dilatasyon sonrası pilor geçildiği, papilla normal izlendiği, pankreatik kanal görüntülenmediği ,koledok hafif dilate olarak izlendiği,est yapıldığı, balon ile tarandığı, safra partiküller ekstrakte edildiği,işlem sırasında bir komplikasyon olmadığı, safra kesesi ve ihsy: hafif dilate olarak izlendiği, yapılan işlemler: pilor dilatasyonu + görüntüleme + est +

tanı: pilor darlığı mikrolitiazis olduğu ,işlem sonunda hastanın spontan solunum kaybı olduğu,aynı anda nabızsız elektriksel aktivite geliştiği,hasta entübe edilerek cpr başlandığı, saniyeler içinde yüz ve toraxta cilt altı amfizem ve pnömomediastinum geliştiği, göğüs cerrahisi tarafından sağ torax tüpü takıldığı, yapılan tee'de özefagusta rüptür olduğu gastroenteroloji ekibi tarafından planlanan TEE izlemi için girilen probda özefagus rüptürü olduğu ve rüptür bölgesinin yüksek proksimal yerleşimli olduğu ve özefago trakeal bileşke izdüşümünde probun dahi içinden geçtiği genişlikte olduğunun ifade edildiği,bu durumun masif pnömomediastinum lehine yorumlandığı görüldüğü, hasta kalp damar cerrahisi ile konsulte edilerek acil operasyona alındığı, CPR eşliğinde kalp damar cerrahisi operasyon salonuna transfer edildiği, hasta operasyon salonuna alındığında vital bulguları ilk konsültasyon anında görüldüğü gibi TA:0/0 mm Hg Nb:0/Dk Pupiller Fix Dilate olduğu, full medikal supportif tedavinin devam etmekte olduğu, acil olarak sternumun açıldığı ve perikarda ulaşıldığı, perikardın açıldığı, internal kardiyak masaja devam edildiği, perikardın

temiz olduğu, hematom ve tamponad bulgusu bulunmadığı, pnömomediastinum saptanmadığı, hastanın kalbinde atım bulunmadığı, hastaya intrakardiyak adrenalin yapıldığı, kardiyak antreman amaçlı hasta acil olarak aorta unikaval kanülasyon CPA'a girildiği, hastaya RV Pace telinin konduğu,yüksek doz inotropik destek verildiği,ancak tüm müdahalelere ve CPR'a rağmen saat 15:00'daexitus kabul edildiği ,dikkate alındığında

Kişinin şikayetleri üzerine götürüldüğü İzmir Atatürk Eğitim ve araştırma hastanesinde muayenesinin yapıldığı, gerekli tetkiklerin yapılmış olduğu, ERPC yapılma kararının uygun olduğu, ERPC işleminde oluşan özefagus perforasyonun olabilecek bir komplikasyon olduğu, komplikasyonun zamanında tanısı konularak gerekli müdahalelerin zamanında ve uygun şekilde yapıldığı, yapılan işlemlerin tıp kurallarına uygun olduğu,cihetle kişinin muayene, takip, tedavi ve ameliyatına katılan hekimlere ve yardımcı sağlık personeline atfı kabil kusur bulunmadığı oy birliği ile mütalaa olunur"

24. Mahkeme 28/10/2016 tarihli kararı ile davayı reddetmiştir. Gerekçede, rapora atıfla "tıbbi teşhis ve tedavide kusur oluşturan eylem bulunmadığı belirtilerek tazminat isteminin reddi gerektiği" ifade edilmiştir.

25. Danıştay Onbeşinci Dairesi 8/2/2018 tarihinde ret hükmünü onamış, karar düzeltme istemini de 15/11/2018 tarihinde reddetmiştir. Karar düzeltme isteminin reddine dair karar oyçokluğu ile alınmıştır. Karşıoy kullanan üyenin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ... alınan ek raporda bozma kararında belirtilen eksikliklerin ve sorulan soruların ayrıntılı bir şekilde cevaplandırılmadığı, eksik bırakıldığı ve alınan bu raporun da davanın esasını çözmede yetersiz kaldığı, ilk raporun tekrarı niteliğinde olduğundan hükme esas alınmaması gerektiği anlaşılmaktadır.

Öte yandan, Aydoğdu - Türkiye başvurusunda AİHM, Adli Tıp Kurullarında ilgili branştan yalnız bir kişinin bulunması eleştiri konusu yapılarak, uyuşmazlıkların çözümünde tarafların tüm iddia ve itirazlarını karşılayacak yetkinlikte bir bilirkişi heyeti kurulması ve bu heyetin tıbbi hataya ilişkin yapacağı değerlendirmelere esas kriterler Yargıtay kararlarına atıfla şu şekilde sıralanmıştır (Başvuru No. 40448/06, 30.08.2016):

- Davaya ilişkin alanda tek bir uzmanın katılımı, tıbbi bilirkişi raporunu düzenlemek için yetersizdir; üniversiteler arasından, güçlü bir akademik kariyere sahip, belirli bir alanda uzmanlaşmış olan kişileri görevlendirmek gerekmektedir.

- Bir tıbbi bilirkişi incelemesi, suçlanan doktorun iddia edilen zarardan sorumlu tutulup tutulmayacağı hususuna cevap vermediği takdirde yetersizdir.

- Güvenilir ve ikna edici olması için, bir bilirkişi raporu, davanın konusuyla örtüşmeli, olayları aydınlatmaya çalışmalı ve tarafların argümanlarına cevap vermelidir.

- Tıbbi bilirkişi incelemesi, hastanın teşhisi ve takibine ilişkin bilimsel unsurları ve özellikle, bu durumda kabul edilen tedavi stratejisinin uygunluğunu değerlendirmelidir.

-Tedavinin komplikasyonların neler olduğunu, diğer tedavi yöntemlerinin bulunup bulunmadığını ya da daha iyi donanımlı bir hastanede nelerin yaşandığını açıklamaksızın, soyut bir şekilde, bir komplikasyonun mevcut olduğu sonucuna varan yetersiz bir rapordan hareketle bir hüküm kurulamamalıdır.

- Yalnızca suçlanan idarenin veya doktorun ifadelerine dayanan ve soyut, gerekçelendirilmeyen ve desteklenmeyen iddialar içeren bir rapor güvenilir değildir.

- İhtilaf konusu ameliyatın tıp kurallarına uygun olduğu ve doktora veya idareye herhangi bir hatanın atfedilemeyeceği sonucuna varmak için tıbbi bir hata yapılmış olabileceğini belirten unsurları dikkate almayan bir bilirkişi raporu güvenilir değildir.

Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, dava konusu uyuşmazlığın çözümünde hükme esas alınan Adli Tıp raporunun yukarıda sayılan kriterleri karşılamadığı açık olup, konu ile ilgili üniversitelerin tıp fakültelerinin ilgili birimlerindeki uzman akademisyenlerden oluşacak yeni bir bilirkişi heyeti teşkil edilerek, tarafların tüm iddia ve itirazlarını karşılayacak yeni bir rapor istenerek uyuşmazlığın çözülmesi gerektiğinden davacıların karar düzeltme isteminin kabul edilerek Mahkeme kararının bozulması oyuyla çoğunluk kararına katılmıyorum."

26. Başvurucular nihai hükmü 7/1/2019 tarihinde tebellüğ etmelerinin ardından 30/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

27. Konu hakkında ilgili hukuk için bkz. Saadet Ergün ve diğerleri, B. No: 2013/4194, 14/10/2015, §§ 24-30; Ali Abidin Saruhanoğlu ve diğerleri, B. No: 2014/15478, 6/12/2017, §§ 39-42.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

28. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

29. Başvurucular; sağlık hizmetinin sunumunda sağlık görevlileri tarafından gereken özenin gösterilmemesi nedeniyle ölüm olayının meydana geldiğini, endoskopi hasta onam formunda ölüm riskinin açıkça ifade edilmediğini, yargılama sürecinde gereken incelemenin yapılmadığını, raporlar arasında çelişki olduğunu, somut olayın bir komplikasyondan ibaret olduğu gerekçesiyle yeterli değerlendirme yapılmadan sürecin geçiştirildiğini ve yemek borusunun delinmesi konusunda gereken önlemlerin alınıp alınmadığı, derhâl müdahalede bulunulup bulunulmadığı hususunda belirleme yapılmadan karar verildiğini belirterek adil yargılanma ile yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

30. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir.”

31. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, ...Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucular, N.S.nin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan tıbbi süreç ve ölümü takiben yapılan yargısal süreç hakkında şikâyette bulunduğundan başvuru maddi ve usul boyutunu içerecek şekilde yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvurucular, başvuruya konu olan süreçte hayatını kaybeden N.S.nin eşi ve çocuklarıdır. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

34. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

35. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 50).

36. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğünün yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 50, 51).

37. Söz konusu pozitif yükümlülük, sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır. Devlet -ister kamu isterse özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin- sağlık hizmetlerini hastaların yaşamlarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 35).

38. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa’nın 17. maddesi devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ortaya konulmuş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyeti kapsamaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52).

39. Ancak ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin soruşturma yükümlülüğü açısından farklı bir yaklaşım benimsenebilir. Bu kapsamda yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması ile yerine getirilmiş sayılabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59).

40. Bu yaklaşım tıbbi hata sonucu meydana geldiği ileri sürülen ölüm olayları için de

geçerlidir. Diğer taraftan bu şekildeki bir kabul, bu tür olaylarda yürütülen ceza soruşturmalarının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmeyeceği anlamına da gelmemektedir. Ancak ilke olarak tıbbi hatalara ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (Zeki Kartal, B. No: 2013/2803, 21/1/2016, § 78; Nail Artuç, § 38).

41. Mağdurların kendi inisiyatifleri ile başvurabilecekleri tazminat yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolların uygulamada da etkili olması gerekir. Bir başvuru yolunun ancak hak ihlalini önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilmesi, bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (Tahir Canan, § 26; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

42.Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının da makul derecede ivedilik ve özen şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 110; Filiz Aka, § 33).

43. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Bununla beraber derece mahkemelerinin gerekçeleri ayrıntılı olarak ortaya konulmalı; ulaşılan sonuçlar yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır. Bu bağlamda, yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Dolayısıyla, müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, §§ 44,45).

44. Bununla birlikte derece mahkemelerinin özen yükümlülüğü, yaşam hakkı ile ilgili her davada mutlaka mağdurlar lehine bir sonuca varılmasını garanti altına almamaktadır (Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş, B. No: 2013/4086, 20/4/2016, § 73).

45. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu etkili soruşturma yükümlülüğünün gerektiği şekilde yerine getirilmemesi hâlinde devletin negatif ve pozitif (koruma ve öldürmeme) yükümlülüklerine gerçekten uyup uymadığının tam olarak tespit edilmesi mümkün değildir. Bu nedenle soruşturma yükümlülüğü, devletin bu madde kapsamındaki negatif ve pozitif yükümlülüklerinin güvencesini oluşturmaktadır (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 29).

b. İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

46. N.S.nin vefatını takip eden sürece bakıldığında ölüm sebebine ve tıbbi uygulamaya ilişkin olarak birden fazla inceleme raporu hazırlandığı görülmektedir. N.S.nin ölümünde etkin rol oynadığı anlaşılan özefagus perforasyonuna (yemek borusu delinmesine) ilişkin olarak otopsi raporunda "yeniden canlandırma sırasında meydana gelen kırıkların yumuşak doku kanamasına neden olmadığı" belirtilmiş (bkz. § 11) ve adli tıp kurumu raporunda "yemek borusu delinmesinin endoskopi sırasında oluştuğu" (bkz. § 19) tespitinde bulunulmuştur. Bununla beraber ön incelemeye esas olan bilirkişi raporunda ise yemek borusu delinmesinin yeniden canlandırma/kalp masajı sırasında oluştuğu kanaati (bkz. § 16) öne çıkarılmıştır. Mahkeme hükmüne esas olan rapor da delinmenin endoskopi sırasında olduğunu kabul etmiş ve bu durum bir komplikasyon olarak ele alınmıştır (bkz. § 23).Ayrıca raporlarda yemek borusunda meydana gelen açılmaya müdahale edilip edilmediği hususunda bir belirleme bulunmamaktadır.

47. Gerek hastane tarafından düzenlenen epikriz raporu gerekse diğer tıbbi belgeler ve sağlık personelinin ifadesinden (bkz. §§ 13-15) açıkça anlaşıldığı üzere N.S.nin endoskopi işleminin hemen arkasından durumu kötüleşmiş, dudakları morarmış, nabız alınamamış ve bu sebeple N.S.ye uzun süre (iki saat) yeniden canlandırma/kalp masajı uygulaması yapılmıştır. Bu uygulamayı takiben yapılan endosonografi işlemi sayesinde N.S.nin yemek borusunun delindiği tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle yukarıda aktarılan raporlar uyarınca endoskopi sırasında yemek borusu delinen ve durumu kötüleşen N.S.ye yemek borusunun delindiği tespiti yapılmadan iki saat gibi bir süre boyunca yeniden canlandırma/kalp masajı uygulandığı anlaşılmaktadır.

48. Yargılama sürecinde Danıştay Onbeşinci Dairesi 28/11/2014 tarihli kararı ile "yemek borusu delinmesinin erken dönemde fark edilip edilemeyeceği, komplikasyonun teşhisinde geçen sürenin ölüme etkisi olup olmadığı, komplikasyonu önleme ve komplikasyonla mücadelede gereken tetkik, teşhis ve tedavinin zamanında yapılıp yapılmadığının" değerlendirilmediği, bir başka ifadeyle ölüme yol açan olguların tam olarak aydınlatılmadığı gerekçesine yer vererek 18/4/2014 tarihli ret hükmünü bozmuştur. Bozmaya uyan mahkemenin yeniden yaptırdığı bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen 27/4/2016 tarihli raporda bozma gerekçesinde yer alan hususlara ilişkin olarak sadece/kısaca "zamanında tanı konulduğu gereken tetkiklerin tedavinin yapıldığı" şeklinde bir ifadede bulunulmuş ve bu hususlara ilişkin olarak detaylı bir açıklama yapılmamıştır.

49.Özetle N.S.nin yemek borusu endoskopi sırasında delinmiş ve bu durum iki saat gibi bir süre sonra fark edilmiş, ayrıca bu iki saatlik süre boyunca N.S.ye -yemek borusu delinmiş hâlde- kalp masajı yapılmıştır. Raporda ise delinmenin bir komplikasyon olduğu, zamanında tanı konularak gereken tedavinin uygulandığı soyut biçimde -temellendirilmeden- kısaca belirtilmiştir. Mahkemelerin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda, yaşam hakkının gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapılıp yapılmadığı Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilecektir. Ayrıca tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi olmasa da ulaşılan sonuçların yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılıp dayandırılmadığı; ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi yaşam hakkının sağladığı usul güvenceleri bağlamında Anayasa Mahkemesinin görev alanı içindedir. Bu bağlamda yaşam hakkının sağladığı güvencelerin yerine getirilmesi ölüm olayına ilişkin yeterli açıklıkta, somut, bilimsel, nesnel verilere dayanan bir incelemenin gerçekleştirilmesi ile mümkündür. Somut sürece bir bütün

olarak bakıldığında yemek borusundaki deliğin fark edilmesinin iki saat gibi bir süre sonra gerçekleşmesinin hayati anlamda gecikme sayılıp sayılmayacağı, bu gecikmenin ölüme etkisinin olup olmadığı, yemek borusundaki deliğe müdahale edilip edilmediği ,iç organda delinme varken bu durum fark edilmeden kalp masajı yapılmasının ölüme katkısının olup olmadığı hususlarında somut, detaylı, aydınlatıcı, bilimsel gerekçeye dayalı bir açıklamanın söz konusu olmadığı görülmektedir. Bu hususlara ilişkin yapılan açıklamanın soyut olduğu, bilimsel gerekçe ve aydınlatıcı açıklamadan/detaydan yoksun olduğu göze çarpmaktadır.

50. Tüm bu aktarılan tespitler ışığında N.S.nin vefatı ile sonuçlanan söz konusu sürece ilişkin olarak devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülükleri bağlamında, hukuki sorumluluğun ortaya çıkarılması adına Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapılmadığı ve sonuç olarak devlete ait pozitif yükümlülüklerin usul boyutunun gereği gibi yerine getirilmediği kanaatine ulaşılmıştır.

51 Somut ölüm olayına ilişkin yeterli açıklıkta, somut, bilimsel, nesnel verilere dayanan bir incelemenin gerçekleştirilmemesi nedeniyle yaşam hakkına ilişkin usul yükümlülüğü bağlamında ihlal sonucuna ulaşıldığından endoskopi hasta onam formunda ölüm riskinin açıkça ifade edilmediği iddiası yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir. Ayrıca yaşam hakkı kapsamında devletin yerine getirmek zorunda olduğu etkili soruşturma yükümlülüğünün gerektiği şekilde yerine getirilmemesi hâlinde devletin koruma yükümlülüğüne uyup uymadığının tam olarak tespit edilmesi mümkün değildir (bkz. § 45). Bu bağlamda ölümün gerçekleşme koşullarının tam olarak tespit edilmemiş olması nedeniyle koruma yükümlülüğü bakımından gerçek bir değerlendirme yapılabilmesi adına yeterli veri sağlanmadığından bu aşamada yaşam hakkının maddi (koruma) boyutu yönünden değerlendirme yapılması mümkün değildir.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkına ilişkin pozitif yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

54.Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret

etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde, usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

58. İncelenen başvuruda İzmir 3. İdare Mahkemesi tarafından yapılan yargılama sonucu yaşam hakkının pozitif yükümlülükler kapsamındaki usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

59. Bu durumda yaşam hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise usul hukukunda yer alan benzer kurumlardan farklı ve bireysel başvuruya özgü bir düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yeniden yargılama sürecinde mahkemelerce yapılması gereken iş, öncelikle hak ihlaline yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılmasından ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 17. maddesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için İzmir 3. İdare Mahkemesine (E.2015/1588, K.2016/1373) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Onbeşinci Dairesine (E.2017/1030, K.2018/1304) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TURAN BOLDAĞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/4397 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4397

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TURAN BOLDAĞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4397)

Karar Tarihi:16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Turan BOLDAĞ ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekili : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk mahkemelerinde açılan davalarda hakkaniyete aykırı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/4397 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/4397 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, hukuk mahkemelerinde açtıkları davalarda yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş; bazı başvurucular ise makul sürede yargılanma hakkıyla birlikte delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini de iddia ederek çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu,

tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (H) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculaların bir kısmı delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaların belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

20. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

21. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

22. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (I) sütununda belirtilen net manevi tazminatın başvuruculara tabloda gösterilen şekilde ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir. 2019/5621 başvuru numaralı dosyada tazminat talebinde bulunulmadığından sadece ihlalin tespitine karar verilmiştir.

23. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

24. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harcından ve (G) sütununda belirtilen 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara tabloda belirtilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 2019/5397 başvuru numaralı dosyada talepte bulunulan gizlilik talebinin KABULÜNE,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (I) sütununda belirtilen manevi tazminatın tabloda gösterilen şekilde ÖDENMESİNE, başvuruculara tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE, 2019/5621 başvuru numaralı dosyada tazminat talebinde bulunulmadığından sadece İHLALİN TESPİTİNE,

F. 1. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen başvuru harçlarının başvuruculara ÖDENMESİNE,

2. 3.600 TL vekâlet ücretinin ekli tablonun (G) sütununda belirtilen şekilde ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BÜNYAMİ ARIKAN VE DİĞERLERİ (2)

B. No: 2019/4867 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4867

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BÜNYAMİ ARIKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/4867)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucular : 1. Bünyami ARIKAN

2. Nazife ARIKAN

3. Yılmaz ARIKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasında yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca yargılamanın uzun sürdüğü iddiası dışındaki iddialar yönünden kabul edilemezlik kararı verilmiş, adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihlerde Nevşehir'de ikamet etmektedir.

9. Başvurucuların değişik mahkemelerce yürütülen yargılamalar kapsamında farklı tarihlerde ibraz ettikleri dilekçeler ile hakaret, tehdit ve iftira suçlarını işledikleri yönündeki şikâyet üzerine Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucular hakkında soruşturma işlemlerine başlanmıştır.

10. Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığı 25/9/2012 tarihinde yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

11. Soruşturma kapsamında başvurucular 4/10/2012 tarihinde Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılığında ifade vermiştir.

12. Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılığı 23/11/2012 tarihinde yetkisizlik kararı vererek soruşturma dosyasını Kayseri Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

13. Kayseri ve Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılıkları arasındaki yetki uyuşmazlığı Aksaray Ağır Ceza Mahkemesinin 11/12/2012 tarihli kararı ile ortadan kaldırılmış ve soruşturma dosyası, yetkili olduğu belirlenen Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmiştir.

14. Soruşturmanın tamamlanmasının ardından Derinkuyu Cumhuriyet Başsavcılığının 26/2/2013 tarihli iddianamesi ile başvurucuların çeşitli tarihlerde işledikleri iddia edilen hakaret, tehdit ve iftira suçlarından haklarında kamu davası açılmıştır.

15. Derinkuyu Asliye Ceza Mahkemesi 8/4/2013 tarihinde yetkisizlik kararı vererek dava dosyasını nöbetçi Kayseri Asliye Ceza Mahkemesine göndermiştir.

16. Kayseri 8. Asliye Ceza Mahkemesinde görülen ve sekiz celse devam eden yargılama sonucunda 31/12/2014 tarihli karar ile başvurucular hakkında isnat edilen tüm suçlardan beraat hükmü kurulmuştur.

17. Katılan vekilinin temyiz talebi, Yargıtay 8. Ceza Dairesinin 15/1/2019 tarihli kararı ile reddedilmiş ve hüküm onanmıştır.

18. Başvurucular 11/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

20. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının

ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

22. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

23. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

24. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvuruculara suç isnadının bildirildiği 4/10/2012 tarihi ile nihai kararın verildiği 15/1/2019 tarihi arasındaki 6 yıl 3 ay 11 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

27. Başvurucular, ihlalin tespiti ile her biri için ayrı ayrı 7.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

28. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

29. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 7.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364.60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 7.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 8. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2013/10) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ UZUN

B. No: 2019/4872 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4872

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ UZUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4872)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Ali UZUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ceza infaz kurumunda tutulma sürecinde gerçekleşen bazı uygulamalar nedeniyle yaşam, eğitim, dilekçe, özel hayata ve aile hayatına saygı hakları, eşitlik ilkesi, haberleşme ve ifade hürriyeti ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon tarafından başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. 1988 yılı doğumlu olan başvurucu, Fetullahçı Terör Örgütü ve Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçunu işlediğine ilişkin kuvvetli suç şüphesi bulunduğu gerekçesiyle İstanbul 6. Sulh Ceza Hâkimliğinin 7/6/2017 tarihli kararıyla tutuklanmıştır.

11. Başvurucu, tutuklandıktan sonra Metris 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna yerleştirilmiş; buradan 13/6/2017 tarihinde Silivri L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (İnfaz Kurumu) nakledilmiştir. Başvuru tarihi itibarıyla başvurucu, aynı İnfaz Kurumunda tutulmaktayken 7/7/2020 tarihinde tahliye edilmiştir.

12. Başvurucu 28/9/2018 tarihinde Silivri İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) başvurarak İnfaz Kurumunun bazı uygulamalarını şikâyet etmiştir. Başvurucunun İnfaz Hâkimliğine başvuru dilekçesi yirmi başlıktan oluşmakta olup şikâyetleri sırasıyla ve kısaca şöyledir:

- Koğuşlarda kapasitenin üzerinde tutuklu ve hükümlü bulunmakta, bu nedenle herkese yeterli miktarda yemek verilmemekte, ayrıca içme suyunun kantinden ücret karşılığında satın alınması gerekmektedir.

- Kalabalık koğuşta tutulma nedeniyle temizlik, sağlık ve psikolojik yönden sorunlar meydana gelmektedir.

- Avukatla yapılan görüşmeler kayıt altına alınmaktadır.

- Haftada bir gün Kurum doktoruna muayene hakkı bulunmaktadır.

- Telefonla iletişim hakkı on beş günde bir on dakikayla sınırlıdır.

- Kurumda bulunan atölyelerde çalışma hakkı verilmeyerek maddi kazanç sağlama imkânı ortadan kaldırılmaktadır.

- FETÖ üyesi olma isnadıyla tutuklananlar spor salonu veya halı sahayı kullanma hakkından yoksun bırakılmaktadır.

- Çiçek yetiştirme, kuş besleme, turnuvaya katılma gibi sosyal etkinliklere katılıma izin verilmemektedir.

- Telefon görüşmeleri kayıt altına alınarak özel hayatın gizliliği ilkesi ihlal edilmektedir.

- Birinci derece akrabalar dışındaki akraba ve arkadaşlarla iletişime izin verilmeyerek haberleşme hürriyeti ihlal edilmektedir.

- Resim veya yazı içerikli kıyafet giyilmesine izin verilmemekte, tutulanlar tek tip kıyafet giyilmesi yönünde zorlanmaktadır.

- Merkezî sınavlara girmeye izin verilmemekte, mesleki gelişimlere devam etmek için gereken sertifikaların alınması engellenmektedir. Ayrıca başvurucuyüksek lisans eğitiminde ders aşamasında bulunduğunu ve tez aşamasına geçebilmek için gerekli olan sınava

girmesine izin verilmediğini belirterek bu hususun hak kaybına neden olacağını ileri sürmektedir.

- Kurumlara veya mahkemelere yazılan dilekçelere kayıt numarası verilmediği için dilekçelerin takibi mümkün olmamaktadır.

- İnfaz Kurumu yetkilileri tarafından sözlü tebliğ yapıldıktan sonra Kurumda bulunan bazı tutukluların saç ve sakalları zorla kesilerek kimsenin uzun saçlı ve sakallı olamayacağı yönünde zorlama söz konusudur.

- Mutfak araç ve gereçlerinin İnfaz Kurumu idaresi tarafından karşılanması gereken ücreti tutuklu ve hükümlülerden alınmaktadır.

- Günde iki defa ayakta sayım yapılmaktadır.

- Mektup gönderme ve alma uzun süre yasaklanmıştır.

- Açık görüşlerde aile bireyleriyle mesafeli oturmaya izin verildiğinden fiziksel yakınlaşma mümkün olmamakta, bu husus yetkililer tarafından psikolojik baskı yapılmak amacıylatutulanlar aleyhine kullanılmaktadır.

- Açık görüşlerde aile bireyleriyle birlikte fotoğraf çekimine izin verilmemektedir. Aileler tarafından gönderilen fotoğraflar sayı sınırlamasına tabidir.

- Hâlihazırda mevcut olmayan ancak uzun bir süre uygulanan kısıtlamalar da bulunmaktadır.

13. İnfaz Hâkimliği 16/10/2018 tarihli kararıyla başvurucunun şikâyetlerini reddetmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Dosya içeriğinde yer alan talepler ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde, tutuklu/hükümlünün dilekçesinde belirttiği 1,2,4,5,6,7,8,9,10,11,12,14,15,16,17,19, 20 ile 13 nolu sınavlara uzun bir süregiremediği talebine ilişkin olarak ise 677 Sayılı KHK'nin sınavlara ilişkin tedbirler başlığı altındaki 4. Maddesinde "Terör örgütü üyeliği veya bu örgütlerin faliyeti çerçevesinde işlenen suçlar sebebiyle tutuklu veya hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunanlar, olağanüstü halin devamı ve kurumda barındırıldıkları süre zarfında, ülke genelinde uygulanan merkezi sınavlar ile örgün veya yaygın her türlü eğitim ve öğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından ceza infaz kurumu içinde veya dışında yapılan ya da yaptırılan sınavlara giremez." hükmü nedeniyle olağanüstü hal süresince yararlanamamasında usul ve yasaya aykırılık bulunmadığı ; 18 nolu itirazına konu herhangi bir mektup yasağının bulunmadığı anlaşılmakla tutuklu/hükümlünün tüm taleplerinin REDDİNE..."

14. Başvurucunun "İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olmadığı" iddiasıyla Silivri Ağır Ceza Mahkemesine yaptığı itiraz 13/12/2018 tarihinde reddedilmiş, anılan ret kararı başvurucuya 11/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 1/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. İnfaz Hâkimliğine İletilen Şikâyetler Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

17. Başvurucu; yukarıda (bkz. § 12) yer verilen şikâyetlerinin derece mahkemelerince reddedilmesi nedeniyleyaşam, eğitim, dilekçe, özel hayata ve aile hayatına saygı hakları ile eşitlik ilkesi, haberleşme hürriyeti ve kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

18. Bakanlık görüşünde; başvurucunun barındırıldığı odaların fiziki koşullarıyla ilgili bilgi verildikten sonra kişi sayısı ve koğuşların toplam kullanım alanı dikkate alındığında bir kişi için en kalabalık dönemde 5.10 m², en boş dönemde ise 5.96 m² alan olduğu, koğuşlarda her hükümlü ve tutukluya bir ranza, bir yatak, bir nevresim takımı, bir eşya dolabı ve bir komodin verildiği, her gün kesintisiz 50 lt sıcak, 200 lt soğuk su sağlandığı açıklanmıştır. Ayrıca tüm ceza infaz kurumlarında hükümlü ve tutuklulara dağıtımı yapılan yemeklerin günlük kalori miktarının Sağlık Bakanlığı ve Bakanlık tarafından birlikte kararlaştırılarak asgari beslenme ihtiyacının belirlendiği, başvurucunun barındırıldığı Ceza İnfaz Kurumunda, belirlenen kalori esasına göre her gün üç defa yeterli miktarda yemek verildiği, verilen günlük gıdanın kurumda çalışan görevlilerle aynı olduğu, Ceza İnfaz Kurumunun iaşe açısından kendi personeliyle tutuklu ve hükümlüler arasında herhangi bir ayrım gözetmediği ifade edilmiş; başvurucunun Kurum kantininden istediği türden gıdayı temin ettiği özellikle dile getirilmiştir. Bu açıklamalar doğrultusunda başvurucunun tutulduğu koğuşlarda yeterli alanın olduğu, başvurucuya yeterli ortalama alanın yanı sıra yeterli havalandırma, gıda ve beslenmeimkânlarının sağlandığı değerlendirilerek başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu yönünde görüş bildirilmiştir.

2. Değerlendirme

19. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (3), 48. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvuruda, kamu gücünün neden olduğu iddia edilen ihlale dair olayların tarih sırasına göre özeti yapılmalı; bireysel başvuru kapsamındaki hakların ne şekilde ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçe ile deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20).

20. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 24).

21. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir. Başvurucunun anılan yükümlülüklere uymaması hâlinde şikâyetlerini temellendiremediği için başvurusu açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz bu yükümlülüklere başvurucunun elinde olmayan nedenlerle uymamasının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunması ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, §§ 25, 26).

22. Somut olayda başvurucu, birden fazla uygulamayla ilgili farklı temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiği iddiasıyla önce İnfaz Hâkimliğine şikâyette bulunmuş; ardından bu uygulamaları bireysel başvuru konusu yapmıştır. İnfaz Hâkimliğine sunulan ve başvuru formu ve ekinde yer alan şikâyet dilekçesi incelendiğinde başvurucunun uygulamalardan genel olarak yakındığı, somut olay veya olgu belirtmediği veya iddialarını delillendirmediği görülmüştür.

23. Daha açık bir ifadeyle kalabalık koğuşta tutulduğunu ve kendisine yeterli gıda verilmediğini iddia eden başvurucunun en çok kişiyle tutulduğu tarihte Bakanlıkça bildirilen fiziki tutulma koşullarının kötü muamele yasağı bakımından aranan asgari eşik seviyesine ulaşmadığı, dahası her bir tutuklu veya hükümlüye Kurumca temin edilen yemek miktarının İnfaz Kurumu görevlilerine temin edilen miktarla aynı olduğunun açıklandığı, başvurucunun ayrıca kantinden talep ettiği gıdaya ulaşabildiğinin tespit edildiği görülmüştür. Bu durumda yeterli gıda almadığını iddia eden başvurucunun iddiasını detaylandırarak, somut verilere veya makul delillere dayanarak temellendiremediği anlaşılmıştır.

24. Bununla birlikte başvurucu, sosyal programlara katılamadığını, sınavlara giremediğini, atölyelerde çalışamadığını, spor alanlarını ve mutfak araç veya gerekçelerini kullanamadığını, haberleşmesinin engellendiğini, dilekçelerinin gönderilmediğini, mektuplarının okunduğunu, zorla saç kesimi uygulamasının yapıldığını veya gerekmediği hâlde sayım yapılırken ayakta bekletildiğini, avukatıyla görüşmelerinin kaydedildiğini ileri sürmüşse de bu iddialarıyla ilgili olgulara dayalı bilgi vermemiş; tam olarak maruz kaldığı uygulamanın veya reddedilen talebinin ne olduğunu veya hangi tarihte gerçekleştiğini açıklamamıştır. Bu bağlamda hangi sosyal programlara katılamadığı, hangi tarihteki sınava girmesinin engellendiği, atölyeleri veya spor alanları kullanamamasıyla ilgili kurum kararı bulunup bulunmadığı, hangi tarihte ve kime hitaben yazdığı dilekçelerinin veya mektuplarının gönderilmediği, kendisinin saçının zorla kesilip kesilmediği gibi olayların detaylarına ilişkin bir anlatımı bulunmadığından başvurucunun şikâyetlerinin somutlaştırmadığı gözlemlenmiştir.

25. Sonuç olarak başvurucunun kendisine düşen özen yükümlülüğü çerçevesinde ihlal iddialarını gerekçelendirmediği, buna ilişkin olay ve olguları veya delillerini açıklamadığı gibi bu yükümlülüklere elinde olmayan nedenlerle uymadığı yönünde de ikna edici bir sebep sunmadığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarını temellendiremediği değerlendirilmiştir.

26. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. İnfaz Hâkimliğine İletilmeyen Şikâyetler Yönünden

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, 2018 yılının Mayıs ayında vücudunda kist tespit edildiğini, bu rahatsızlığının teşhis ve tedavi edilmesi için birkaç kez hastaneye sevk etme işlemi yapılmışsa da tedavisinin tamamlanmadığını, dolayısıyla sağlığa erişiminin geciktirildiğini belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca koğuşunun bağlı olduğu havalandırma bahçesinde spor yapma imkânının olmaması nedeniyle maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının, mahkemeler dışındaki kamu kurumlarına gönderdiği dilekçeleri için el yazısı olma koşulu aranması, aksi hâlde sakıncalı bulunarak dilekçelerinin gönderilmemesi nedeniyle dilekçe hakkının, gözaltı süresince ailesiyle

görüşememesi ve savunma hazırlamak amacıyla avukatıyla İnfaz Kurumundayken telefonla görüşmesine izin verilmemesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının, iç çamaşırlarıyla çıplak arama yapılması nedeniyle kötü muamele yasağının, Kurum idaresinin izin verdiği gazete, kitap veya televizyon kanalları haricinde yazılı veya görsel basından faydalanamaması, radyo kullanmasına izin verilmemesi ve yabancı dildeki yayınlara ulaşamaması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

28. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

29. Anayasa Mahkemesi 16/5/2001 tarihli ve 4675 sayılı İnfaz Hâkimliği Kanunu'nun 5. maddesinde belirtilen infaz hâkimliğine şikâyet yolunun bu kapsamda kalan iddialar bakımından telafi kabiliyetini haiz, etkili bir hukuk yolu olduğuna karar vermiştir (İsmail Solmaz, B. No: 2017/15251, 12/2/2020, §§ 104, 105).

30. Somut başvuru yönünden anılan içtihattan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Başvurucunun gözaltında ailesiyle görüşemediğiyle ilgili iddiası dışında kalan iddialarının ceza infaz kurumunda tutulma koşullarına ilişkin olduğu ve bu kapsamda infaz hâkimliği görev alanına girdiği anlaşılmıştır. Başvurucunun infaz hâkimliğine başvuru yaptığına ilişkin bilgi ve belge başvuru dosyasında bulunmamaktadır.

31. Öte yandan başvurucunun gözaltında ailesiyle görüşemediğine ilişkin şikâyetini Anayasa Mahkemesinden önce yetkili yargı makamlarına ilettiğine dair bir açıklama mevcut değildir. Bu durumda anılan şikâyetin Anayasa Mahkemesince bu aşama incelenmesi bireysel başvurunun ikincil niteliğiyle bağdaşmaz. Dolayısıyla başvurucununhukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İnfaz hâkimliğine iletilen şikâyetler yönünden temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. İnfaz hâkimliğine iletilmeyen şikâyetler yönünden temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET ERDEM VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/5186 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/5186

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET ERDEM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/5186)

Karar Tarihi:16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Cafiye Ece YALIM

Başvurucular : 1. Ahmet ERDEM

2. Dodo ERDEM

3. Faruk ERDEM

4. Hayat ERDEM

5. Mehmet ERDEM

6. Musa ERDEM

7. Sedat ERDEM

Başvurucular Vekilleri : Av. Kemal DERİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; tıbbi ihmal sonucu gerçekleştiği iddia edilen ölümle ilgili olarak tam yargı davasının reddedilmesi nedeniyle yaşam hakkının, makul sürede yargılama yapılmaması nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 13/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuşlardır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden elde edilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucuların yakınları Z.E. 23/11/2004 tarihinde doğum sancılarının başlaması üzerine başvurduğu Adana Doğum ve Çocuk Bakımevi Hastanesinde doğum sırasında hayatını kaybetmiş, ölümün hemen ardından Z.E.nin karnındaki bebek sezaryen ameliyatı yapılarak sağ olarak kurtarılmıştır.

A. Olayla İlgili Olarak Yürütülen Ceza Soruşturması ve Yargılaması Süreci

10. Başvurucuların yakınının vefat etmesi üzerine Adana Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından derhâl soruşturma başlatılmıştır.

11. Başvuruculardan Dodo Erdem kızının yeşil kartlı olması, paralarının olmaması nedeniyle sağlık görevlilerinin yeterince ilgilenmediklerini, diğer başvurucu Musa Erdem ise kız kardeşi olan Z.E.nin sağlık görevlilerinin ihmali sonucu hayatını kaybettiğini belirterek hastanedeki görevli sağlık personelinden şikâyetçi olmuştur.

12. Başsavcılıkça yapılan soruşturma sonucunda hastanede görev yapan doktor İ.K. ile ebeler Ş.Ç., S.D., S.K. hakkında taksirle ölüme sebebiyet verme suçundan Adana 5. Asliye Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) kamu davası açılmıştır.

13. Ceza Mahkemesi tarafından sanıkların kusurunun tespiti için Yüksek Sağlık Şûrasından alınan 9/4/2008 tarihli raporda; tıbbi bakım ve özende eksiklik bulunmadığı, yapılan işlemlerin doğru olduğu, kesin ölüm sebebinin de otopsi raporunda tespit edilmediği, sanıkların kusurunun bulunmadığı belirtilmiştir. Ceza Mahkemesince 1/12/2008 tarihinde sanıkların kusurlarının bulunmaması nedeniyle taksirle ölüme neden olma suçundan beraatlerine karar verilmiştir.

14. Başvurucu Dodo Erdem temyiz kanun yoluna başvurmuş, Yargıtayca yapılan inceleme sonucunda 1/11/2010 tarihinde kamu davasının zaman aşımı nedeniyle düşmesine karar verilmiştir.

B. Olayla İlgili Olarak Açılan Tam Yargı Davası Süreci

15. Başvurucular 4/10/2005 tarihinde Sağlık Bakanlığına (İdare) başvuruda bulunarak tazminat talebinde bulunmuş, İdarece 28/11/2005 tarihinde tazminat talebinin reddine karar verilmiştir.

16. Başvurucular 25/1/2006 tarihli dilekçeyle İdarenin hizmet kusuru bulunduğunu, belirterek Ankara 3. İdare Mahkemesinde İdare aleyhine toplam 31.000 TL maddi, 41.000 TL manevi tazminat ödenmesi talepli tazminat davası açmışlardır.

17. Ankara 3. İdare Mahkemesince 30/1/2006 tarihinde, Adana İdare Mahkemesinin yetkili olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı verilerek dosyanın yetkili Adana İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmiştir.

18. Adana 1. İdare Mahkemesi (İdare Mahkemesi) tarafından yapılan yargılama sonucunda risk taşıyan hizmetlerden olan sağlık hizmetinden yararlananın zarara uğraması hâlinde bu zararın tazmininin ancak idarenin ağır hizmet kusurunun varlığı durumunda mümkün olabileceği, uygulanan tedavide ihmal veya kusur bulunmadığının Yüksek Sağlık Şûrasınca belirlendiği, tazminat isteminin yasal dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle 23/12/2008 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir.

19. Başvurucular Adli Tıp Kurumundan rapor alınmadan eksik inceleme ile karar verildiğini belirterek temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

20. Danıştay Onbeşinci Dairesi (Daire) 10/4/2014 tarihinde, Adli Tıp Kurumundan başvurucuların yakınına uygulanan tedavinin tıp kurallarına uygun olarak yapılıp yapılmadığının, İdarenin herhangi bir hizmet kusuru bulunup bulunmadığının tespiti için rapor alınması gerekirken eksik incelemeye dayalı karar verildiğini belirterek İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir.

21. İdare Mahkemesince Dairenin bozma kararına uyularak Adli Tıp Kurumundan tedavinin tıp kurallarına uygun olarak yapılıp yapılmadığının, İdarenin herhangi bir hizmet kusuru bulunup bulunmadığının tespiti için rapor alınmasına karar verilmiştir. İstanbul Birinci Adli Tıp Kurumu İhtisas Kurulunun 2/8/2015 tarihli raporunda normal doğum kararının doğru olduğu, ebenin doğum takibi ve normal doğum yaptırabileceği, bebeğin canlı olması üzerine acilen postmortem sezaryen kararının doğru olduğu, yapılan işlemlerin tıp kurallarına uygun olduğu, ilgili hekimlerin ve yardımcı sağlık personelinin, İdarenin kusurunun bulunmadığı kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

22. İdare Mahkemesi 26/11/2015 tarihinde uygulanan tedavide ihmal veya kusur olmadığı Adli Tıp Kurumunca da belirlendiğinden tazminat isteminin yasal dayanağının bulunmaması nedeniyle davanın reddine karar vermiştir.

23. Başvurucular Adli Tıp Kurumu raporunun eksik inceleme ve değerlendirmeyle düzenlendiğini iddia ederek temyizkanun yoluna başvurmuşlardır.

24. Daire 27/5/2016 tarihinde Adli Tıp Kurumundan yeni bir rapor alınması gerektiğini belirtilerek İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. Daire yeni alınacak raporda 1983 doğumlu olan ve ilk gebeliğinde miat aşımı nedeniyle acilen hastaneye başvuran başvuruculların yakını Z.E.ye saat 12.00'den saat 23.00'e kadar indüksiyon (doğumun yapay olarak başlatılması) uygulanmasının tıp kurallarına uygun olup olmadığı, indüksiyona cevap vermeyen Z.E.nin doğumunun sezaryen ile yaptırılmasının gerekip gerekmediği, bebeğe konulan mekonyum aspirasyonu (anne karnındaki bebeğin dışkısının soluk borusuna ya da akciğerlerine kaçması) tanısı da dikkate alındığında daha erken bir saatte yapılacak bir sezaryenin annenin hayati durumunu etkileyip etkilemeyeceği hususlarının ayrıntılı olarak cevaplanması gerektiğine işaret etmiştir.

25. İdare Mahkemesince Dairenin bozma kararına uyularak Adli Tıp Kurumundan Dairenin

ayrıntılı olarak cevaplanması gerektiğini belirttiği hususlarda rapor alınmasına karar verilmiştir. Adli Tıp Kurumu 10/1/2018 tarihli raporunda Z.E.ye saat 12.00'den saat 23.00'e kadar indüksiyon uygulanmasının uygun olduğunu, anne ve bebek açısından acil sezaryen endiksiyonu bulunmadığını, indiksiyona cevap vermeyen annenin gün içinde sezaryen ile doğumunun yaptırılmasının gerekmediğini, yapılan işlemlerin tıp kurallarına uygun olduğu, ilgili hekimlere, yardımcı sağlık personeline, İdareye atfedilecek kusurun bulunmadığını bildirmiştir.

26. İdare Mahkemesi 8/5/2018 tarihinde Adli Tıp Kurumundan alınan raporda İdarenin kusurlu olmadığının belirlendiği hususunu dikkate alarak davanın reddine karar vermiştir.

27. Başvurucular idarenin hizmet kusuru bulunduğunu, eksik inceleme ile karar verildiğini belirterek temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

28. Daire 13/12/2018 tarihinde İdare Mahkemesi kararının onanmasına karar vermiş ve anılan karar başvurucular vekiline 15/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

29. Başvurucular 13/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

30. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

31. Başvurucular vekili tarafından Gülcan Erdem ile birlikte 8 kişi adına müştereken başvuruda bulunulmuştur. Başvuru tarihinden önce (22/11/2016 tarihinde) vefat ettiği anlaşılan Gülcan Erdem yönünden inceleme yapılmasına gerek görülmeyerek başvuru diğer başvurucular yönünden incelenmiştir.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

32. Başvurucular, yakınlarının doğum yapmak için başvurduğu hastanede doğum sırasında hayatını kaybetmesi nedeniyle İdarenin ağır hizmet kusuru olduğunu belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini iddia etmektedir.

33. Bakanlık görüşünde; sağlık hizmetleri bakımından başvurucuların yakınının yaşamının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde tüm müdahalelerin yapıldığı, ölüm olayını aydınlığa kavuşturabilecek şekilde gerekli tüm bilimsel görüş ve raporların temin edildiği, olayın bu raporlar doğrultusunda ayrıntılı olarak değerlendirilmek suretiyle gerekçelendirildiği, idarenin ağır hizmet kusurunun bulunmadığı belirtmiştir.

34. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bireysel başvuru formunda ileri sürdükleri hususları tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

35. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Tıbbî zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbî deneylere tâbi tutulamaz.”

36. Anayasa’nın “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, ... kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

37. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013,§ 41). Başvuru konusu olayda başvurucular müteveffanın annesi, babası, kardeşleri ve eşidir. Bu nedenle başvuruda, başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

38. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 50).

39. Devletin negatif bir yükümlülük olarak yetki alanında bulunan hiçbir bireyin yaşamına kasıtlı ve hukuka aykırı olarak son vermeme yükümlülüğünün yanı sıra pozitif bir yükümlülük olarak yine yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını gerek kamusal makamların gerek diğer bireylerin gerekse kişinin kendisinin eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma yükümlülüğü bulunmaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 50, 51).

40. Söz konusu pozitif yükümlülük, sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır. Devlet -ister kamu isterse özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin- sağlık hizmetlerini hastaların yaşamlarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 35).

41. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa’nın 17. maddesi devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ortaya konulmuş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyeti kapsamaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52).

42. Ancak ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin soruşturma yükümlülüğü açısından farklı bir yaklaşım benimsenebilir. Bu kapsamda yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması ile yerine getirilmiş sayılabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59).

43. Bu yaklaşım tıbbi hata sonucu meydana geldiği ileri sürülen ölüm olayları için de geçerlidir. Diğer taraftan bu şekildeki bir kabul, bu tür olaylarda yürütülen ceza soruşturmalarının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmeyeceği anlamına da gelmemektedir. Ancak ilke olarak tıbbi hatalara ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (Zeki Kartal, B. No: 2013/2803, 21/1/2016, § 78; Nail Artuç, § 38).

44. Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının da makul derecede ivedilik ve özen şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttüğü yargılamalarda, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 110; Filiz Aka, § 33).

45. Bununla birlikte derece mahkemelerinin özen yükümlülüğü, yaşam hakkı ile ilgili her davada mutlaka mağdurlar lehine bir sonuca varılmasını garanti altına almamaktadır (Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş, B. No: 2013/4086, 20/4/2016, § 73).

46. Başvurucular, yaşam hakkının kasten ihlal edildiğini ileri sürmemiş olup ölüm olayının sağlık personelinin hatalı tıbbi uygulamalarından kaynaklandığını ve olayda hizmet kusuru bulunduğunu iddia etmektedir. Yukarıda belirtilen ilkeler doğrultusunda başvurucular tarafından açılan tam yargı davası, ilgili personelin veya idarenin sorumluluğunun tespit edilerek gerekirse zararların tazminini sağlayarak başvuruculara mağduriyetini giderebilecek niteliktedir. Dolayısıyla yaşam hakkı kapsamındaki etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğü, başvuruculara idare mahkemeleri önünde açabileceği bir tam yargı davası yolunun sağlanması ile yerine getirilebilir (Eyüp Kudin, B. No: 2017/15834, 22/7/2020, § 59).

47. Başvurucular yakınlarının doğum yapmak için başvurduğu hastanede tıbbi ihmal nedeniyle hayatını kaybettiğinden, İdarenin ağır hizmet kusurunun bulunduğundan ve hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla açtıkları tam yargı davasının reddedilmesinden yakınmaktadır. Başvuruculara şikâyetleri tam yargı davası ile ilgili olduğundan incelemenin bu kapsamda yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

48. Tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmenin Anayasa Mahkemesinin görevi olmadığının bu aşamada önemle vurgulanması gerekmektedir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018). Bu noktada Adli Tıp Kurumu raporunda yer alan tespitler bu tespitler sonucunda verilen İdare Mahkemesi kararında başvuruculara temel iddialarına ilişkin olarak yeterli bir açıklama getirilip getirilmediği açıklığa kavuşturulmalıdır.

49. Somut olayda İdare Mahkemesi başvuruculara yakını Z.E.nin ölümünde İdarenin herhangi bir hizmet kusuru bulunup bulunmadığı, hizmet kusuru varsa kusur oranının bildirilmesi hususunda Adli Tıp Kurumundan rapor hazırlanmasını talep etmiştir. Adli Tıp Kurumunca düzenlenen 2/8/2015 tarihli raporda davalı İdarece yapılan işlemlerin tıp kurallarına uygun olduğu bildirilmiştir. İdare Mahkemesi, Adli Tıp Kurumu raporu doğrultusunda İdarenin hizmet kusuru bulunmadığı sonucuna vararak davanın reddine karar vermiştir. Başvuruculara temyiz kanun yoluna başvurması üzerine Daire, Adli Tıp Kurumunun raporunda eksik bırakılan hususlarda yenidenrapor alınması için İdare Mahkemesi kararının bozulmasına karar vermiştir. İdare Mahkemesinin bozma kararına uyması sonucunda dosyanın yeniden Adli Tıp Kurumuna gönderilmesine karar verilmiştir. İdare Mahkemesi raporda bildirilmesini istediği hususları tek tek sıralamış, Adli Tıp Kurumu da Mahkemeye ilgili hususları değerlendiren yeni bir rapor sunmuştur. Adli Tıp Kurumu

10/1/2018 tarihli raporda da uygulanan tıbbi işlemlerin usulüne uygun bulunduğu, İdarenin kusurlu olmadığı tespitini yapmıştır. (bkz. §§ 21-25).

50. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde somut yargılamada İdare Mahkemesince Adli Tıp Kurumu tarafından düzenlenen raporlara dayanılarak karar verildiği, söz konusu raporlarda başvuruculaların temel iddialarına karşı yeterince açıklık getirildiği incelenmesi gereken sorunların detaylı şekilde ele alındığı görülmektedir.

51. Diğer taraftan başvuru formunda da olayın aydınlatılmasına ilişkin olarak derece mahkemelerince hangi hususların yeterince araştırılmadığına yönelik olarak herhangi bir açıklama yapılmadığı bu konudaki soyut iddiaların temellendirilmediği anlaşılmaktadır.

52. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığı açık olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları

53. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

54. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

55. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin makul süre değerlendirmesinde sürenin başlangıcı kural olarak uyuşmazlığı karara bağlayacak yargılama sürecinin işletilmeye başlandığı, başka bir deyişle davanın ikame edildiği tarih olmakla beraber bazı özel durumlarda girişimin niteliği dikkate alınarak uyuşmazlığın ortaya çıktığı daha önceki bir tarih başlangıç tarihi olarak kabul edilebilmektedir (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198,7/11/2013, § 45). Bu çerçevede idari yargıda dava açılabilmesi için öncelikle idari makamlara başvurulmasının zorunlu olduğu durumlar ile idari davaya konu olabilecek bir işlem veya eylemin yapılmasını sağlamak amacıyla idari makamlara yapılan başvurular üzerine açılan davalar bakımından sürenin başlangıcı idareye başvuru tarihi olup (Fevzi Kayacan, B. No: 2013/6066, 10/3/2015, § 23) somut başvuru açısından bu tarih, başvuruculaların İdareye başvuru yaptığı 4/10/2005 tarihidir.

56. Sürenin bitiş tarihi ise çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde yargılamanın sona erme tarihidir (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 52). Somut başvuruda, başvuruculaların karar düzeltme kanun yoluna başvurmadıkları da dikkate alındığında, Dairece onama kararının verildiği tarih olan 13/12/2018 tarihi yargılamanın sona erme tarihidir.

57. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

58. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 13 yılı aşan yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

59. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

60. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

61. Başvurucular 50.000 TL maddi tazminata, 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

62. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

63. Manevi zararı karşılığında başvuruculara net 50.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

64. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

65. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 50.000 TL tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Adana 1. İdare Mahkemesine (E.2017/1015, K.2018/504) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FADIL KARAKUŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/7654 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/7654

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FADIL KARAKUŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/7654)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Fadıl KARAKUŞ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/7654 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/7654 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSA AKBAŞ VE BÜLENT ÖZKAYA

B. No: 2019/9225 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9225

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSA AKBAŞ VE BÜLENT ÖZKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9225)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucular : 1. İsa AKBAŞ

Vasisi : Av. Hasan Alperen AKBAŞ

2. Bülent ÖZKAYA

Başvurucular Vekili : Av. Sadettin ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurucular ile birlikte başvuruda bulunan E.A. hakkında kişi yönünden ayırma kararı verilmiştir.

5. Başvurucuların adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkı

dışındaki iddiaları yönünden Komisyonca kabul edilemezlik kararı verilmiş, başvurunun makul sürede yargılanma hakkına ilişkin kısmının kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Antalya Emniyet Müdürlüğü, Manavgat ilçesinde suç işlemek amacıyla kurulan bir örgütün faaliyetleri kapsamında yabancı uyruklu kişilerin kredi kartlarının kopyalanıp kullanıldığı iddialarına yönelik yürütülen soruşturma kapsamında 28/3/2006 tarihinde yakalama, arama ve elkoyma tedbirleri gerçekleştirmiştir. Anılan örgüte mensup oldukları ve atılı eylemleri gerçekleştirdikleri iddiasıyla aynı tarihte yakalanan başvurucular 31/3/2006 tarihinde tutuklanmıştır.

10. Manavgat Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen iddianameyle başvurucular hakkında suç işlemek amacıyla örgüt kurmak, banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması ve tehdit suçlarını işledikleri iddiasıyla kamu davası açılmıştır.

11. Manavgat 1. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 7/3/2007 tarihli kararıyla başvurucuların suç işlemek amacıyla örgüt kurmak suçundan ayrı ayrı 4 yıl hapis, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçundan ayrı ayrı 14 yıl hapis ve ayrı ayrı 875.000 TL adli para cezası ile cezalandırılmalarına karar vermiştir. Hükümde ayrıca, başvuruculardan İsa Akbaş'ın tehdit suçundan da 3 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına, bu suçtan başvurucu Bülent Özkaya'nın beraatine ve başvuruculaın tutukluluk hâllerinin devamına karar verilmiştir. Temyiz üzerine Yargıtay 11. Ceza Dairesinin (Daire) 5/3/2008 tarihli kararıyla hükümlerin bozulmasına karar verilmiştir.

12. Bozma kararına uyan Mahkeme, başvuruculaı 30/4/2008 tarihinde salıvermiş ve 29/3/2011 tarihli kararıyla başvurucu Bülent Özkaya'nın atılı tüm suçlardan beraatine karar verilmiştir. Anılan kararda başvurucu İsa Akbaş'ın da suç işlemek amacıyla örgüt kurmak ve banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçlarından beraatine, tehdit suçundan ise 1 yıl 8 ay hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir. Başvurucu Bülent Özkaya hakkında tehdit suçundan kurulan beraat hükmü temyiz edilmeksizin kesinleşmiş, diğer hükümlere yönelik temyiz üzerine Dairenin 6/6/2012 tarihli kararıyla hükümlerin bozulmasına karar verilmiştir.

13. Bozma kararına uyan Mahkeme 8/1/2015 tarihli kararıyla başvuruculaın suç işlemek amacıyla örgüt kurmak suçundan ayrı ayrı 4 yıl hapis, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması suçundan ayrı ayrı 14 yıl hapis ve ayrı ayrı 875.000 TL adli para cezası ile cezalandırılmalarına ve başvurucu İsa Akbaş'ın tehdit suçundan da 3 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Temyiz üzerine Daire 25/1/2019 tarihli kararı ile başvurucu İsa Akbaş hakkında tehdit suçundan kurulan hükmün zaman aşımı nedeniyle düşürülmesine, diğer mahkûmiyet hükümlerinin onanmasına karar vermiştir.

14. Başvurucular 11/3/2019 tarihinde Yargıtay ilamını öğrendiklerini bildirmiş ve 25/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

16. Başvurucular, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

18. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

19. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

20. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında başvurucuya suç isnadının bildirildiği 28/3/2006 tarihi ile nihai kararın verildiği 25/1/2019 tarihi arasındaki 12 yıl 9 ay 28 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

23. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi ile her bir başvurucu için 50.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculara ayrı ayrı net 43.200 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 43.200 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

D. Tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Manavgat 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2012/517, K.2015/1) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACİCE YILDIZ

B. No: 2019/9492 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9492

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACİCE YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9492)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Eser AKINCI

Başvurucu : Hacice YILDIZ

Vekili : Av. Ali TEKİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ölüm olayının etkili bir şekilde soruşturulmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/3/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen

belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun oğlu 1995 doğumlu O.Ş. 26/6/2017 tarihinde, İstanbul'un Fatih ilçesi Zeyrek Mahallesi'nde bulunan A. Sokak'ta karın bölgesinden aldığı ateşli silah mermi çekirdeği isabeti nedeniyle hayatını kaybetmiştir.

8. Başvurucunun iddiasına göre O.Ş.nin gönül ilişkisi yaşadığı H., bu sokakta ailesiyle birlikte ikamet etmektedir ve olaydan önce farklı tarihlerde iki kez O.Ş. ile H.nin birlikte olmak maksadıyla evlerini terk etmeleri nedeniyle aileler arasında sorunlar yaşanmıştır.

9. Fatih İlçe Emniyet Müdürlüğü, Fatih Şehit Tevfik Fikret Erciyas Polis Merkezi Amirliğince düzenlenen 28/6/2017 tarihli fezlekeye göre 26/6/2017 tarihinde saat 22.30 sıralarında gerçekleşen olay, saat 22.45 sıralarında sabit nokta görevini ifa etmekte olan polis ekibineE.M. tarafından bildirilmiştir.

10. Polis ekibince olayla ilgili olarak saat 00.35'te düzenlenen 27/6/2017 tarihli tutanağa göre sabit nokta görevinin ifa edildiği sırada koşarak gelen E.M.nin bir şahsın kendisini vurduğunu söylemesi üzerine olay yerine gidilmiş, isminin O.Ş. olduğunu söyleyen şahsın yaralı hâlde yerde yatmakta olduğu, bu şahsa yaklaşık bir metre mesafede bir silah bulunduğu görülmüş; 112 ekiplerince yaralı hastaneye kaldırılmış, silah ile kovan Olay Yeri İnceleme ekiplerince muhafaza altına alınmış ve yapılan incelemede olay yerini gören kamera bulunmadığı tespit edilmiştir.

11. Kolluk görevlilerince yapılan araştırma sonucu düzenlenen 27/6/2017 tarihli tutanağa göre O.Ş.nin ailesine bilgi vermek üzere yapılan çalışmada başvurucunun oğlu hakkında kayıp şahıs müracaatında bulunduğu görülmüştür.

12. Olayla ilgili olarak kolluk görevlilerince 27/6/2017 tarihinde ve saat 00.09'da ifadesine başvurulan E.M. saat 22.30 sıralarında evinde iken dışarıdan silah sesi duyduğunu, pencereden bakınca bir şahsın yerde yatmakta olduğunu, yoldan geçmekte olan bir araçtan inen birinin yerdeki yaralının yanına giderek yarasına tişörtle tampon yaptığını gördüğünü, hemen olay yerine gittiğini, yaralı şahsa neden böyle bir şey yaptığını sorunca kendisine, sevdiğinden ayrıldığı için yaptığını söylediğini, onu uyanık tutmak için konuşturmaya çalıştığını, yerde bir silah ile bir boş kovan gördüğünü, yaralı şahsın olay yerine gelen ambulansla hastaneye götürüldüğünü beyan etmiştir.

13. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca (Cumhuriyet Başsavcılığı)düzenlenen 27/6/2017 tarihli Olay Yeri Tespit ve Ölü Muayene Tutanağı'nda kimlik tanığı olarak ifadesine başvurulan H.Y.; üvey oğlu olan ölenin daha önce H. ile ilişkisinin olup iki kez H. ile kaçtıklarını, daha sonra H.yi ailesine teslim ettiklerini ancak sorunların devam ettiğini, olayın H.nin oturduğu sokakta meydana geldiğini, ölenin tabancasının olmadığını, H.nin annesinin kendisini arayarak O.Ş.nin evlerine geldiğini, daha sonra silah sesi duyduğunu ve pencereden bakınca O.Ş.nin cansız şekilde yerde yattığını gördüğünü söylediğini beyan etmiştir.

14. Olay Yeri İnceleme ekiplerince muhafaza altına alınan 9 mm çaplı tabanca, üzerinde vücut izi olup olmadığı yönünden incelenmiş, hastaneye kaldırılan O.Ş.nin el svapları alınmış, üzerindeki giysinin tıbbi müdahale sırasında parçalanmış olduğu tespit edilmiştir.

15. İstanbul Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 28/6/2017 tarihli uzmanlık raporlarına göre olay yerinden elde edilen bir adet 9 mm çaplı kovanın aynı yerden ele geçen bir adet 9 mm çaplı tabancadan atıldığı, anılan tabancanın 10/7/1953 tarihli ve 6136

sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun hükümlerine göre yasak ateşli silahlardan olduğu, O.Ş.nin el svaplarında atış artığının bulunmadığı, üç adet vücut izinin mukayeseye elverişli olmadığı tespit edilmiştir.

16. Adli Tıp Kurumunca düzenlenen 12/9/2017 tarihli otopsi raporuna göre O.Ş.nin batın bölgesinde, göbek çukurunun 7 cm üst, 2 cm sağ hizasında, cilt, cilt altı bulgularına göre bitişik atış mesafesi dışından oluşturulmuş bir adet ateşli silah mermi çekirdeği giriş yarası vardır. Atış, elbiseli bölgeye isabet ettiği için kesin atış mesafesinin tayini için olay sırasında kişinin üzerinde bulunan elbiselerin incelenmesi gerekmektedir. Cesetten bir adet deforme mermi çekirdeği çıkarılmış olup ölüm ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı omur kırığıyla birlikte iç organ ve büyük damar yaralanması nedeniyle gelişen iç kanama sonucu meydana gelmiştir.

17. Başvurucu; Cumhuriyet Başsavcılığına vekili aracılığıyla verdiği 3/12/2018 tarihli dilekçeyle, O.Ş.nin gönül ilişkisi yaşadığı H.nin ikamet ettiği sokakta gerçekleşen olayın H.nin annesi tarafından görüldüğünü, ifadesi alınan E.M.nin olay anını görmediğini, isabet aldığı bölge de dikkate alındığında O.Ş.yi H.nin yakın çevresinden birinin öldürmüş olabileceğini, O.Ş.nin el svaplarında atış artıklarına rastlanmamasının ve olayda kullanılan tabanca üzerinde vücut izi bulunamamasının da intihar etmediğini gösterdiğini, şüphelilerin tespit edilebilmesi açısından O.Ş.nin telefon görüşmelerinin araştırılması gerektiğini ifade ederek tahkikatın genişletilmesini talep etmiştir.

18. Cumhuriyet Başsavcılığınca 26/12/2018 tarihinde, soruşturma sonucunda intihar ettiği anlaşılan müteveffanın ölümüne ilişkin herhangi bir suç unsuruna rastlanmadığı, kamu davası açmayı gerektiren bir delil elde edilemediği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir.

19. Başvurucu bu karara önceki dilekçesindeki gerekçelerle 21/1/2019 tarihinde itiraz etmiş; İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği 29/1/2019 tarihinde, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın ve dayandığı gerekçelerin soruşturmanın kapsamına, usul ve kanuna uygun olduğu, kararın gerekçelerine göre itiraz nedenlerinin yerinde olmadığı gerekçesiyle itirazı reddetmiştir.

20. Başvurucu anılan kararın 21/2/2019 tarihinde kendisine tebliğ edilmesinin ardından 20/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Cumhuriyet savcısının görev ve yetkileri" kenar başlıklı 161. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, doğrudan doğruya veya emrindeki adli kolluk görevlileri aracılığı ile her türlü araştırmayı yapabilir; yukarıdaki maddede yazılı sonuçlara varmak için bütün kamu görevlilerinden her türlü bilgiyi isteyebilir. Cumhuriyet savcısı, adli görevi gereğince nezdinde görev yaptığı mahkemenin yargı çevresi dışında bir işlem yapmak ihtiyacı ortaya

çıkınca, bu hususta o yer Cumhuriyet savcısından söz konusu işlemi yapmasını ister.

Adli kolluk görevlileri, el koydukları olayları, yakalanan kişiler ile uygulanan tedbirleri emrinde çalıştıkları Cumhuriyet savcısına derhâl bildirmek ve bu Cumhuriyet savcısının adliyeye ilişkin bütün emirlerini gecikmeksizin yerine getirmekle yükümlüdür.”

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu; oğlunun ölümüne ilişkin olarak Cumhuriyet Başsavcılığınca resen, etkili ve hızlı bir soruşturma yürütülmediğini, eksik inceleme sonucunda kovuşturmaya yerolmadığına karar verildiğini, O.Ş.nin daha önce iki kez birlikte kaçtığı H.nin ikamet ettiği sokakta vurulduğunu, tek görgü tanığının ateş edeni görmediğini, O.Ş.nin intihar ettiği kabul edildiği hâlde elinde atış artıklarının bulunmadığını, tabancanın üzerinde de vücut izine rastlanmadığını, intihar etmiş olsaydı atışın bitişik veya yakın atış mesafesinden gerçekleştirilmesi gerektiği hâlde böyle bir bulguya rastlanmadığını, O.Ş.nin elbiselerinin atış mesafesi tayini için incelenmediğini, daha önce H.nin ailesiyle sorunlar yaşadığının belirlendiği hâlde H. ile ailesinin ifadesine başvurulmadığını ve bu şahıslarla birlikte O.Ş.nin telefon görüşmelerinin incelenmediğini belirterek yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).Başvurucunun şikâyetlerinin özü, oğlunun ölümü ile sonuçlanan olayda etkili bir ceza soruşturması yapılmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

26. Somut olayda başvurucu, oğlunun ölümüne bir devlet görevlisinin neden olduğunu ileri sürmemiş; oğlunun yaşamına yönelik olarak devletin yetkili makamlarınca bilinen ya da bilinmesi gereken gerçek ve yakın bir tehdidin bulunduğuna ancak anılan makamların oğlunun yaşamını korumak için gerekli tedbirleri almadığına ilişkin bir iddiada da bulunmamıştır.

27. Bu itibarla başvurucunun tüm iddialarının yaşam hakkının usul boyutu kapsamında etkili bir soruşturma yürütme yükümlülüğü yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

28. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.”

29. Anayasa’nın 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, (...) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

30. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin usule ilişkin yönü, kasten

ya da saldırı veya kötü muameleler sonucu meydana gelen ölüm olaylarındasorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verebilecek nitelikte cezai soruşturmalar yürütülmesini gerektirir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 54, 55).

31. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkının usul boyutu konusunda benimsediği genel ilkelere göre bir ceza soruşturmasının etkililiği için;

i. Soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçerek ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleri (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57),

ii. Ceza soruşturmasının fiilen hesap verilebilirliği sağlamak için soruşturma sürecinin kamu denetimine açık olması, ayrıca her olayda, ölen kişinin yakınlarının meşru menfaatlerini korumak için bu sürece gerekli olduğu ölçüde katılmalarının sağlanması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 58),

iii. Hukuk devletine bağlılığın sağlanması ve hukuka aykırı eylemlere hoşgörü ve teşvik gösterildiği görünümü verilmesinin engellenmesi amacıyla ceza soruşturmasının makul bir özen ve süratle yürütülmesi (Salih Akkuş, B. No: 2012/1017, 18/9/2013, § 30) gerekir.

32. Somut olayda Cumhuriyet Başsavcılığının ölüm olayı hakkında kendiliğinden, ivedilikle bir soruşturma başlattığı ve bu soruşturmada başvurucunun delil toplanmasına ilişkin taleplerini dile getirebildiği, kovuşturmaya yer olmadığını dair karara itiraz edebildiği, soruşturmaya katılım konusunda herhangi bir engelle karşılaşmadığı görülmüştür. Ayrıca soruşturmanın makul bir sürat ve özenle yürütüldüğü gözlenmiştir.

33. Soruşturma evrakından 26/6/2017 tarihinde saat 22.30 sıralarında gerçekleştiği anlaşılan olayın E.M. tarafından saat 22.45 sıralarında sabit nokta görevini ifa etmekte olan polis ekibine bildirildiği, 27/6/2017 tarihinde saat 00.09'da ifadesine başvurulan E.M.nin silah sesi duyduğunu, pencereden bakınca bir şahsın yerde yatmakta olduğunu, hemen olay yerine gittiğini, yaralı şahsa neden böyle bir şey yaptığını sorunca kendisine sevdiğinden ayrıldığı için yaptığını söylediğini beyan ettiği anlaşılmıştır.

34. E.M.nin ifadelerinin gerçeği yansıtmadığına veya taraflı olduğuna ilişkin herhangi bir iddiada bulunmayan başvurucu, O.Ş.nin intihar ettiği kabul edildiği hâlde elinde atış artıklarının bulunmadığını, tabancanın üzerinde de vücut izine rastlanmadığını, intihar etmiş olsaydı atışın bitişik veya yakın atış mesafesinden gerçekleştirilmesi gerektiği hâlde böyle bir bulguya ulaşılamadığını, O.Ş.nin elbiselerinin atış mesafesi tayini için incelenmediğini, daha önce H.nin ailesiyle sorunlar yaşadığı belirlendiği hâlde H. ile ailesinin ifadesine başvurulmadığını ve bu şahıslarla birlikte O.Ş.nin telefon görüşmelerinin incelenmediğini belirterek etkili bir soruşturma yürütülmediğini ileri sürmüştür.

35. Başvuruya konu soruşturmada O.Ş.nin olay sırasında üzerinde bulunan giysilerin tıbbi müdahale esnasında parçalanmış olması nedeniyle incelenemediği anlaşılmıştır. Bununla birlikte sadece O.Ş.nin elinde atış artıklarına, kullandığı iddia edilen silahta ise vücut izine rastlanmaması nedeniyle ölümün intihar dışındaki bir sebeple meydana geldiği söylenemeyecekir.

36. Başvurucu, O.Ş.nin daha önce H.nin ailesiyle sorunlar yaşadığı belirlendiği hâlde H. ile ailesinin ifadesine başvurulmadığından ve bu şahıslarla birlikte O.Ş.nin telefon görüşmelerinin incelenmediğinden de yakınmaktadır. Ne var ki Anayasa’nın 17. maddesi

gereğince yürütülecek soruşturmalarda soruşturma makamlarının olayın gelişimine ve delillerin elde edilmesine ilişkin ileri sürülen her türlü iddiayı ve talebi karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır (Yavuz Durmuş ve diğerleri, B. No: 2013/6574, 16/12/2015, § 62). Ayrıca tarafsız tanık E.M.nin açıklamaları karşısında, yakınılan hususların soruşturmanın sonucuna bir etkisinin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

37. Anayasa Mahkemesine göre, yürütülen soruşturmadan daha derin ve etkili bir soruşturma yürütülmesi konusunda haklı bir beklentiye girebilmesi için başvurucunun iddiaları hakkında soruşturma makamlarına daha sağlam argümanlar sunması gerekir (benzer değerlendirme için bkz. Beste Güler Aslan ve diğerleri, B. No: 2015/9669, 19/2/2019, § 95).

38. Soruşturma kapsamında toplanan deliller, yapılan tespitler ve soruşturma usulü dikkate alındığında olayın koşullarının tespiti ve varsa ölümden sorumlu olanların belirlenmesi için gerekli adımların atıldığı, sonuca etkili bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Soruşturma makamlarının olaylara ilişkin tespitleri Anayasa Mahkemesi açısından bağlayıcı olmamakla birlikte soruşturma makamlarının tespitlerinden farklı bir tespitte bulunabilmesi için bu hususta ikna edici unsurların mevcut olması gerekmektedir. Başvuruya konu olayla ilgili olarak Anayasa'nın 17. maddesinin gereklerine uygun şekilde yapıldığı değerlendirilen soruşturma sonucunda Cumhuriyet Başsavcılığının ölümün intihar nedeniyle gerçekleştiğine ilişkin tespitinden ayrılmayı gerektirecek ikna edici bir neden bulunmamıştır.

39. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HANİFİ BAYRAM VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/10929 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/10929

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HANİFİ BAYRAM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/10929)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Hanifi BAYRAM ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/10929 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/10929 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HARUN ŞEN VE ZEYNEP ŞEN

B. No: 2019/11174 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11174

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HARUN ŞEN VE ZEYNEP ŞEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11174)

Karar Tarihi: 16/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 31/1/2022 - 31736

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Harun ŞEN

2. Zeynep ŞEN

Başvurucular Vekili : Av. Erdoğan ÇELEBİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1.Başvuru, doğumun ardından bebeğin vefat etmesi, annenin kronik hastalığa yakalanması ve olaya ilişkin olarak açılan tazminat davasında etkin araştırma yapılmayıp kusurun tespit edilmemesi nedeniyle yaşam hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu Zeynep Şen 10/2/2002 tarihinde 32 haftalık hamile iken muhtelif şikâyetlerle (baş ağrısı, ödem, yüksek tansiyon, görme bulanıklığı) Ankara Etlik Doğumevi ve Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesine (Hastane) başvurmuştur. Preeklampsi (gebelik zehirlenmesi) ön tanısı ile hastaneye yatışı yapılan başvurucunun idrar ve kan tahlilleri yapılarak ilaç tedavisine başlanmıştır. Ayrıca erken doğum ihtimaline karşı bebeğin akciğerlerinin gelişmesi için kortizon tedavisi uygulanmıştır. Başvurucunun böbrek fonksiyonlarına ilişkin değerlerin yüksek olduğunun anlaşılıp genel durum bozulmasının gebelik zehirlenmesinin en ileri aşamasına (HELLP sendromu) doğru bir seyir göstermesi -anne ve bebeğin hayatının tehlikede bulunması- nedeniyle sezaryen ameliyatı ile doğumun gerçekleştirilmesine karar verilmiştir.

10. 11/2/2002 tarihinde başvurucu, sezaryen ameliyatı ile 1.400 g ağırlığında 34 cm boyunda canlı bir erkek bebek dünyaya getirmiştir. Diğer başvurucu Harun Şen bebeğin babasıdır. Doğumdan sonra bebek ve anne, yoğun bakıma alınmıştır. Bu süreçte anneye kan, plazma ve trombosit verilmiştir. Ameliyat sonrası anne dâhiliye, nefroloji, göz ve beyin cerrahisi kliniklerinde muhtelif tetkiklere (MR, EEG, USG) tabi tutulmuş, bu tetkikler sonucu böbreklerde rahatsızlık (parankim hastalığı, kortikal kist) tespit edilmiş, anneye fazladan sıvı alması telkin edilerek takibi yapılmıştır. Bebek kuvözde takip edilmiş ve anne tarafından beslenmesinin yapılabildiğinin anlaşılması üzerine 28/2/2002 tarihinde taburcu işlemleri yapılmıştır.

11. Bebek taburcu edilmesinin ardından 2/3/2002 tarihinde vefat etmiş ve aynı tarihte defnedilmiştir. Bebeğe otopsi işleminin yapılmadığı anlaşılmaktadır. Dosya içeriğinde, başvuruculların otopsi yapılması yönünde talepte bulunduklarına veya otopsi işlemi yapılamaması durumuna itiraz ettiklerine dair bir bilgi/belge bulunmamaktadır. Ayrıca olaya ilişkin bir ceza soruşturması yürütüldüğü yönünde bilgi/belge sunulmadığı da görülmüştür.

12. Başvurucu Zeynep Şen'in takip eden süreçte farklı sağlık kurumlarına yaptığı müracaatlar sonucu kendisine kronik böbrek yetmezliği tanısı konulduğu, diyaliz tedavisi uygulanması gerektiği yönünde raporlar (21/3/2002 ve 11/9/2003 tarihli Ankara İhtisas Hastanesi raporları ile 2008 tarihli Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi İbni Sina Hastanesi raporu) aldığı anlaşılmıştır.

13. Başvurucular 11/11/2005 tarihinde, hatalı tıbbi uygulama nedeniyle bebeklerini kaybettiklerini ve anne Zeynep Şen'in kronik böbrek yetmezliği hastalığına yakalandığını ileri sürerek idarenin kusur sorumluluğuna dayalı tam yargı davası açmıştır. Dava, baba Harun Şen için eşinin hastalanmasından kaynaklı manevi tazminat, bebeğini kaybetmesi nedeniyle maddi ve manevi tazminat; anne Zeynep Şen için hem bebeğini kaybetmesi hem de rahatsızlanması nedeniyle maddi ve manevi tazminat istemlerini içermektedir.

14. Davaya bakan Ankara 4. İdare Mahkemesi (Mahkeme) uyuşmazlığın çözümü için bebeğin ölümünde ve Zeynep Şen'in kronik hastalığa yakalanmasında tıbbi uygulamadan kaynaklı bir hata olup olmadığının belirlenmesi için Adli Tıp Kurumu Başkanlığı nezdinde bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. 26/12/2008 tarihli raporda özetle 2/3/2002 tarihinde ölen bebeğin defin izin kâğıdında ölüm sebebinin solunum yetmezliği olarak belirtildiği, bununla birlikte bebek için zamanında otopsi yapılarak iç organlarda morfolojik değişmeler araştırılmadığından prematüre olarak doğmuş bebeğin ölüm nedeninin belirlenemediği ifade edilmiştir. 9/10/2009 tarihli raporda ise özetle 10/2/2002 tarihinde preeklampsi tanısı ile yatırılan, aynı zamanda böbrek yetmezliği saptanan hasta Zeynep Şen'in eldeki laboratuvar bulgularına göre böbrek parenkim hastalığının gebelikten önce de mevcut olması gerektiği, gebeliğin böbrek hastalığını alevlendirdiği, böylelikle preeklampsinin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı, hastaya yapılan transfüzyonların akut tübüler nekroza bağlı böbrek yetmezliğinin kanıtlarının olmadığı, gebelik gibi olayların kişideki mevcut böbrek hastalığının gidişatını hızlandırarak daha erken hemodiyalize girmesine neden olabileceği, preeklampsi nedeniyle yatırılan ve HELLP sendromuna gidiş nedeniyle sezaryen yapılan Zeynep Şen'e uygulanan tanı, takip ve tedavilerin tıp kurallarına uygun olduğu yönünde görüş bildirilmiştir.

15. Başvurucular söz konusu raporlara itiraz etmiştir. Başvurucular itirazlarında anneye yanlış kan verildiğini, doğum dikişlerinin kanamasında yanlış tedavinin etkili olduğunu, bebeğin kuvözde yeterli süre kalmadığını ve erken taburcu işlemi yapıldığını ileri sürmüştür.

16. Mahkeme 16/6/2010 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. İtirazın bilirkişi raporunu kusurlandıracak nitelikte olmadığını da karar metnine işleyen Mahkemenin ret gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...yüksek tansiyon ve gelişen Hellp sendromu sonucunda böbrek yetmezliğinin bu hastalığın beklenen bir sonucu olduğu, hastaya takılan kanların taze donmuş plazmaların ve eritrosit süspansiyonunun hastanın kan grubuna uygun olarak 0Rh (-) takıldığı iki ünite trombositin ABRh(+) kandan hazırlanmış olmakla birlikte trombositlerin antijen ihtiva etmemesi nedeniyle Rh(+) kandan hazırlanmasında tıbbi sakınca bulunmadığı, ayrıca Rh uyuşmazlığına karşı koruyucu önlem alındığının bilirkişi raporuyla ortaya konulması nedeniyle davacıların bebeğinin ölüm olayının ve Zeynep Şen'in böbrek yetmezliği hastalığına bu nedenle yakalanmış olduğunu söylemenin mümkün olmadığı, bebeğin kilosu ve erken doğmuş olması sebebiyle bebeğin aspire etme nedeniyle ölmüş olma ihtimalinin bulunması karşısında sağlık hizmetlerinin riskli bir nitelik taşıdığı ve davacı Zeynep Şen'in hizmetten yararlanan konumunda olduğu ve yukarıda aktarılan bilirkişi raporu dikkate alındığında isteme esas olan zararın doğmasında davalı idarenin tazmin sorumluluğunu gerektirecek nitelikte ağır bir hizmet kusurunun bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

17. Söz konusu karar başvuruculaların temyiz talebi üzerine Danıştay Onbeşinci Dairesi tarafından 19/6/2014 tarihli hükümle bozulmuştur. Bozma gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...Dosyadaki bilgi ve belgeler incelendiğinde şu hususların açıklığa kavuşturulamadığı belirlenmiştir:

1-Yukarıda yer verilen 09.10.2009 günlü raporda, böbrek yetmezliği saptanan hasta Zeynep Şen'in eldeki laboratuar bulgularına göre böbrek parenkim hastalığının gebelikten önce de mevcut olması gerektiği, şeklinde varsayımsal ifadeden hareketle açıklamalarda bulunulmuştur. Öncelikle bu durumun varsayımsal ifadeden öte somut gerekçelere dayandırılmalıdır. Bu yönde yorum yapmaya imkan yoksa bu imkanı sağlayacak her türlü

bilgi ve belge temin edilmelidir.

2- Yine 09.10.2009 günlü raporda; ...Eğer hastanın gebeliğin erken dönemine ve/veya gebelik öncesine ait ultrasonografi, idrar tahlili ve kan biyokimyası gibi kayıtları varsa durumu tekrar değerlendirilebileceği... Yönünde yapılmış açıklamanın anlamı, cümlede sayılan ultrasonografi, idrar tahlili, kan biyokimyası gibi kayıtların temin edilmesinin gerekliliğidir. Nitekim hastanın bir önceki doğumunun da aynı hastanede gerçekleştiği düşünüldüğünde sağlıklı bir değerlendirme adına bu kayıtların temini yoluna gidilmesi gerekecektir.

3- Yine 09.10.2009 günlü raporda; "hastaya yapılan transfüzyonların, akut tübüler nekroza bağlı böbrek yetmezliğinin kanıtlarının olmadığı" öncelikle ifade edilmişse hastaya yapılan transfüzyonların, hastanın da kan grubu değerlendirilmek suretiyle tıp kurallarına uygun olup olmadığı yeterince açıklanmamıştır.

4- 26.12.2008 günlü raporda ise prematüre olduğu anlaşılan bebeğin taburcu olduktan 4 gün sonra vefat ettiği belirlenmiş ise de hastanın tıbbi bulguları ile taburcu edilmesi kararının tıp kurallarına uygun olup olmadığı değerlendirilmemiştir.

Bu veriler ışığında; Adli Tıp Kurumu Adli Tıp İhtisas Kurulu raporlarının; dava konusu olayda işlendiği ileri sürülen hizmet kusurunun tespiti noktasında yeterli açıklıkta olmadığı belirlenmiştir..."

18. Mahkeme bozma hükmüne uyarak yeniden bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Adli Tıp Kurumu Genel Kurulu tarafından düzenlenen 1/9/2016 tarihli bilirkişi raporunun ilgili kısmı şöyledir:

"Kişi adına SSK Ankara Doğumevi ve Kadın Hastanesince düzenlenmiş hasta dosyasının incelenmesinde;10.2.2002 tarihinde hipertansiyon (TA:210/140mmHg) şikayetiyle başvurduğu, son adet tarihine göre 32 hafta 3 günlük gebeliği olduğu, G3P1A1Y1 olduğu, nidilat sonrası TA:80/60nmHg'ye düştüğü, yapılan muayenesinde pretibial ödem, baş ağrısı, görme bulanıklığı, epigastrik ağrısının olduğu, preeklampsi tanısı ile yatışının yapıldığı, kan basıncı, nabız, ateş, aldığı çıkardığı takiplerinin yapıldığının görüldüğü,

Bakılan kan tetkikinde AKŞ: 212mg/dl, AST 30 U/L, ALT: 33 U/L, Üre:160mg/dl, Na:137mEq/lt, KCB4b7mEq/lt, CR: 102mEq/lt

10.02.2002 tarih, 27208 protokol nolu Kan İstem Formunda; kişinin kan grubunun 0Rh(-) olarak belirtildiği ve 4 Ü trombosit süspansiyonu talep edildiği,

10.02.2002 tarihli İdrar tetkikinde :albumin 4.8gr/dlt, şeker yok, 9-10 lökosit, 3-4 eritrosit 10-12 epitel, 1-2 grander silendir görüldüğü,

1x1 diazem yapıldığı,

11:30-16:30 arasındaki TA takipleri 130-150/80-110, Nb: 121-147/dk arasında değiştiği ve saat 16:30'da 6mg Mg S04'u %5 dekstroz içinde verildiği, 17:20'de 1000cc içinde 15gr Mg S04 tedavisi için takıldığı, 17:30-18:00 arasındaki TA değerlerinde 160/100-120mmHg olduğu, alfemet 4*1 başlandığı, 10.2.2002 18:30'dan, 11.2.2002 saat 01:30 kadar olan TA takiplerinin 140-160/80-110mmHg, Nb:118/127/dak arasında değiştiği, 10.2.2002 saat 11:32 tarihli NGB:11.8g/dl, PLT: 76. 000/mm3, PLT: 69. 000/mm3, 12:58 tarihli HGB:10.9g/dl, PLT: 73.000 mm3, 13:30'daki UGB:10.8g/dl, Saat 13:30'da 553 nolu 1Ü AB (+) trombosit transfüzyon, saat 14:00'de 552 nolu 1Ü AB (+) trombosit transfüzyon

yapıldığı,

Transfüzyon sonrası 10.2.2002 saat 19:13 tarihli NGB:10.9g/dl, PLT:75.000/ mm3 olduğu,

11.2.2002 03:21 tarihli hemogramında HGB.10.4 (g/dl), PLT: 91.000/mm3,

11.2.2002 09:07 tarihli hemogramında HGB: 10.7 g/dl, PLT:49.000/ mm3 olduğu,

10.2.2002 tarihli SGOT:27 U/L, SGPT:33 U/L, Üre:152mg/dl,

10.2.2002 tarihli (saat 11:00) SGOT:31 U/L, SGPT:33 U/L, Üre:172mg/dl, KŞ:140mg/dl,

10.2.2002 tarihli (saat 12:10) SGOT:30 U/L, SGPT:33 U/L, Üre:160mg/dl, KŞ:212mg/dl, Na:137,K:4,7, Cl:102,

11.2.2002 03:00 tarihli biyokimyada AKŞ:127 mg/dl, Üre:165MG/DL, SGOT:30, SGPT:29 U/L, Na:136 mEq/L, KT:5.4mg,

11.2.2002 10:35 tarihli biyokimyasında ALT:26 IU/L, AST:23 IU/L, Üre:138mg/dl, kreatinin 3.9mg/dl olduğu,

Kişinin HEELP sendromu tanısı ile 09:45'de sezeryana alındığı, operasyon sırasında 2500 cc (sİ+RL) perlinganit 0,5 mg, atropin ve fizostigmin yapıldığı, daha sonra 2 ampul ca glukonat eklendiği; 1400gr 34cm canli erkek bebek doğurtulduğu,

11.02.2002 saat 12:00 civarı 576 nolu 0Rh (-) kanın verildiği, 13:45'de 0521 nolu 0Rh(-) kan takıldığı, 15:30'da. 1908 nolu SKT 8.10.2001 0Rh(-) TDP verildiği, 16:30'da 3348 nolu 0Rh(-) SKT 1.6.2002 olan TDP verildiği, 12.2.2002'de postoperatif dönemde dahiliye nefroloji göz konsültasyonlarının yapıldığı, hafif ensefalopati teşhisi konduğu,

Op.Dr. K.O. imzalı kişi adına düzenlenmiş bir diğer epikriz evrakında; “Bayan Zeynep Şen 10.02.2002 tarihinde saat 23.15'de 32 haftalık gebelik ve şiddetli preeklampsi tanısı ile doğum haneye kabul edildi. Kabulde tansiyon arteri al 210/140 mmHg idi. Has ta monitör ize edildi. Takibe alındı. Sırayla dil altı nidilat 4xl,Alfatned ve MgSo4 tedavisi başlandı. Hemoglobin karaciğer fonksiyon testleri ve trombosit. sayısı başta olmak üzere takiplere başlandı. Toplamda 28.5 gr. MgS04 infilze edildi. Karaciğer fonksiyon testlerinde progresif yükselme SGPT 33'den TStU/lfye ve trombosit sayısında proresif düşmesi nedeniyle (78.000'den 49.0001e) hasta doğum hane şefi Doç. Dr. Orhan Gelişenle konsulte edildi. Hasta klinik olarak HELP sendromuna gidiş olarak değerlendirildi ve doğum kararı verildi.

Hasta 11.02.2002 tarihinde 9.45'de sezaryene alındı. 1400 gr 34 cm canlı erkek bebek doğurtuldu. Operasyon sırasında komplikasyon olmadı. Postoperatif yoğun bakıma alınan hastaya başta anestezi ve dahiliye olmak üzere göz, nefroloji, beyin cerrahı konsültasyonu önerileriyle takıp ve tedavi edildi. 28.02.2002 tarihinde nefroloji kliniğine başvurması önerisiyle hasta kendi isteği ile taburcu edildi.” kaydı bulunduğu,

3-19.02.2002 tarihli SSK Ankara Doğumevi ve Kadın Hastalıkları Eğitim Hastanesi'nce düzenlenen USG raporunda; her iki böbrek parankim ekosu G2 arttığı, (kronik parankimal hastalık ?) , en büyüğü sol böbrek orta kesiminde yaklaşık 13mm çaplı kortikal kistlerin olduğu,

Ankara Diyaliz Merkezi antetli Dr. F.M. imzalı kişi adına düzenlenen 2.6.2008 tarihli ilgili kurum adına düzenlenen belgede kişinin 6.3.2006 tarihinden itibaren kronik böbrek yetmezliği nedeniyle haftada 3 kez 4 saat bikarbonatlı hemodiyaliz tedavisi geldiği.

4-SSK Ankara Doğumevi ve Kadın Hastalıkları Hastanesince kişi adına düzenlenmiş kan

istem ve hazırlanan kanlara ilişkin düzenlenen belgelerde; 10.2.2002 17:40 tarihinde 4Ü tarihinde 0Rh (-) 576 ve 500110 kan nolu kan ..... Verildiği, 11.2.2002 tarihinde 2Ü TDP istendiği, aynı tarihle 0Rh (-) 5348 ve 1908 kan nolu kan ürünlerinin verildiği, 12.2.2002 tarihinde 2Ü tam kan istendiği, aynı tarihte 0Rh (-) 591 nolu İÜ eritrosit süspansiyonu, 593 nolu tam kan verildiği,

5-Ankara Etlik İhtisas Hastanesi 03.03.2006 tarih, 3484 nolu sağlık kurulu raporunda; kişinin son dönem böbrek yetmezliği tanısı ile haftada 3 gün bikarbonatlı hemodiyaliz tedavisi alması zorunludur kaydı bulunduğu,

Aynı Hastane 25.04.2006 tarihli tüm abdomen US raporunda; her iki bb parankim ekosu grade II parankim hasarı ile uyumlu olarak artmıştır kaydı bulunduğu,

6- Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Araştırma ve Uygulama Merkezince kişi adına düzenlenen tıbbi belgelerde; 16.6.2009 tarih 01259887/4671105 protokol numaralı tetkikinde kan grubu ORh(-), indirekt coombs (-), aynı tarih 4671093 protokol numaralı tetkiklerinde AKŞ: 101mg/dl, BUN:47mg/dl, kreatinin 6.81mg/dl# ALT:64 U/L, AST: 40 U/L7~HGB 14.4g/dl, HCT:%44.7, PLT:211.000/NL, WBC:9380/NL

7- Kişinin 31.10.2008 tarihli 3.İhtisas Kurulunda yapılan muayenesinde; G3P2Y1 olduğu, daha önceden bilinen böbrek hastalığı, şeker hastalığı HT olmadığı, ailesinde böbrek hastalığı olmadığı, 1 yıl periton diyalizine girdiği, şu anda haftada 3 kez hemodiyalize giriyor, TA: 130/90nnnHg, Nb:96/dak, solunum istirahatte rahat olduğu, solunum ve kalp seslerinde patoloji saptanmadığı, batının rahat olduğu, göbek altında insizyon izi, pubis üzerinde insizyon izi görüldüğü, organomegalisi saptanmadığı, sol dirsek iç bükümde çalışan AV fistülünün olduğu görüldüğü,

8-3.İhtisas Kurulu'nun 09.10.2009 tarih ve 8647(B) karar sayılı mütalaasında;

Adlı Tıp Kurumu Kanunun ilgili maddesi uyarınca 1.Adlı Tıp İhtisas Kurulu Üyeleri İç Hastalıkları ve Nefroloji Uzmanı Doç.Dr.S.A. ve Kadın Hastalıkları ve Doğum Uzmanı "Prof.Dr.R.M.'nin kurulumuza davet edilmesine karar verilmiş olup kendilerinin de katılımları ile Kurulumuzun 09.10.2009 günlü toplantısında adli ve tıbbi belgelerin değerlendirilmesi sonucunda;

Zeynep ŞEN adına düzenlenmiş adli ve tıbbi belgeler incelendiğinde; 10.02.2002 tarihinde preeklampsi tanısı ile yatırılan aynı zamanda böbrek yetmezliği saptanan eldeki laboratuar bulgulara göre böbrek parenkim hastalığının gebelikten önce de mevcut olması gerektiği, gebeliğin mevcut böbrek hastalığını alevlendirdiği ve böylelikle preeklampsinin ortaya çıkmasını kolaylaştırdığı, hastaya yapılan, transfüzyonların, neden olduğu söylenen transfüzyona bağlı akut tübüler nekroza bağlı böbrek yetmezliğinin kanıtlarının olmadığı, gebelik gibi olayların kişideki mevcut böbrek hastalığının gidişini hızlandırarak daha erken hemodiyalize girmesine neden olabileceği (eğer hastanın gebeliğin erken dönemine ve/veya gebelik öncesine ait ultrasonografi, idrar tahlili, kan biyokimyası gibi kayıtları varsa durumu tekrar değerlendirilebileceği) preeklampsi nedeniyle yatırılan ve HELLP sendromuna gidiş nedeniyle sezaryen yapılan kişiye uygulanan tanı, takip ve tedavilerin tıp kurallarına uygun olduğu oy birliği ile mütalaa olunduğu, kayıtlıdır.

SONUÇ:

Zeynep ŞEN hakkında düzenlenmiş adli ve tıbbi belgeler Adli Tıp Kurumu Genel Kurulu tarafından Nefroloji Uzmanı Doç.Dr.N.G. katılımı ile değerlendirildiğinde;

10.02.2002 tarihinde preeklampsi tanısı ile yatırılan hastaya yapılan transfüzyonların neden olduğu söylenen akut tübüler nekroza bağlı böbrek yetmezliğinin kanıtlarının olmadığı, yapılan transfüzyonların tıp kurallarına uygun olduğu, böbrek yetmezliğine giden klinik tablonun gebeliğin indüklediği HELLP sendromuna bağlı gelişen nefropati sonucu oluştuğu, kişide gebelik öncesinde kronik böbrek yetmezliği bulunduğuna dair delillerin bulunmadığı, preeklampsi nedeniyle yatırılan ve HELLP sendromuna gidiş nedeniyle sezaryen yapılan kişiye uygulanan tanı, takip ve tedavilerin tıp kurallarına uygun olduğu oy birliği ile mütalaa olunur."

19. Yeniden yapılan bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenen raporu da yeterli bulmayan başvurucular rapora yönelik itirazlarında özetle Danıştayın bozma kararında yer verilen eksikliklerin yeni raporla da giderilmediğini, böbrek yetmezliğinin hastaneye yatış sonrası gereken tedavinin uygulanmaması sonucu ortaya çıkmasına dair birçok belirti olmasına karşın aksinin somut bilgi/belge ile ortaya konulamadığını, böbrek yetmezliğinin HELLP sendromuna bağlı olarak değil uyumsuz kan verilmesi nedeniyle oluştuğunu, bebeğin erken taburcu edildiğini, belirtilen bu hususların raporla açıklığa kavuşturulmadığını ileri sürmüştür.

20. Mahkeme 29/1/2018 tarihli kararı ile bilirkişi raporuna yönelik itirazların raporu kusurlandırmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...Bu durumda, yüksek tansiyon ve gelişen HELLP Sendromu sonucunda böbrek yetmezliğinin bu hastalığın beklenen bir sonucu olduğu, hastaya takılan kanların taze donmuş plazmaların ve eritrosit süspansiyonunun hastanın kan grubuna uygun olarak 0Rh (-) takıldığı iki ünite trombositin ABRh(+) kandan hazırlanmış olmakla birlikte trombositlerin antijen ihtiva etmemesi nedeniyle Rh(+) kandan hazırlanmasında tıbbi sakınca bulunmadığı, ayrıca Rh uyuşmazlığına karşı koruyucu önlem alındığının bilirkişi raporuyla ortaya konulması nedeniyle davacıların bebeğinin ölüm olayının ve Zeynep Şen'in böbrek yetmezliği hastalığına bu nedenle yakalanmış olduğunu söylemenin mümkün olmadığı, bebeğin 32 hafta 3 günlük, yani prematüre olduğu, prematürelik nedeniyle solunum sıkıntısı çekmemesi için doğumdan önce kortizon tedavisi uygulandığı, doğumdan sonra bebek yoğun bakımda tedavi edilerek gerekli tıbbi ve kuvöz desteğinin yeterince verildiği, bebeğin durumu stabilleştikten sonra kotta takip edildiği, annesi tarafından beslendiği, 28/02/2002 tarihinde annenin bilgilendirilerek sağlıklı olarak taburcu edildiği, ancak bebeğin kilosu ve erken doğmuş olması sebebiyle azami dikkat ve ihtimama ihtiyaç duyduğu, bebeğin aspire etme (beslenirken sütün solunum yollarına kaçması veya kusma nedeniyle solunum yoluna kaçması) nedeniyle ölmüş olabileceği, otopsi raporu olmadığından kesin ölüm nedeninin bilinemeyeceği hususları karşısında sağlık hizmetlerinin riskli bir nitelik taşıdığı ve davacı Zeynep Şen'in hizmetten yararlanan konumunda olduğu ve yukarıda aktarılan bilirkişi raporu dikkate alındığında isteme esas olan zararın doğmasında davalı idarenin tazmin sorumluluğunu gerektirecek nitelikte ağır bir hizmet kusurunun bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

21. Danıştay Onbeşinci Dairesi ret hükmünü 12/9/2018 tarihinde onamıştır. Karar düzeltme istemi de 6/2/2019 tarihinde reddedilmiştir.

22. Başvurucular nihai hükmü 20/3/2019 tarihinde tebellüğ etmelerinin ardından 11/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

23. Konu hakkında ilgili hukuk için bkz. Saadet Ergün ve diğerleri, B. No: 2013/4194, 14/10/2015, §§ 24-30; Ali Abidin Saruhanoğlu ve diğerleri, B. No: 2014/15478, 6/12/2017, §§ 39-42.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucular özetle sağlık hizmetinin sunumunda sağlık görevlileri tarafından gereken özenin gösterilmemesi nedeniyle bebeğin vefat ettiğini, bebeğin erken doğmasına ve tedavisinin tamamlanmamasına karşın zamanından önce taburcu edildiğini, hastaneden ayrılmasını takiben kısa sürede bebeğin vefat ettiğini, tıbbi ihmal sonucu bebeğin kaybedildiğini, açılan tazminat davasında da Mahkemece yeterli inceleme yapılmadan sonuca ulaşıldığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde, olay silsilesine ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına yer verildikten sonra bünyesinde risk taşıyan hizmetlerden olan sağlık hizmetinden yararlananın zarara uğraması hâlinde bu zararın tazmininin idarenin ağır hizmet kusurunun varlığı durumunda söz konusu olabileceği ifade edilmiştir.

27. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formunda yer alan iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

“Herkes, yaşama ... hakkına sahiptir.”

29. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, …Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvurucular, başvuruya konu olan süreçte hayatını kaybeden bebeğin anne ve babasıdır. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

31. Başvuru formu ile eklerinin incelenmesi sonucunda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

32. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşama hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 50).

33. Anayasa Mahkemesinin yaşam hakkı kapsamında devletin sahip olduğu pozitif yükümlülükler açısından benimsediği temel yaklaşıma göre devletin sorumluluğunu gerektirebilecek şartlar altında gerçekleşen ölüm olaylarında Anayasa'nın 17. maddesi devlete, elindeki tüm imkânları kullanarak bu konuda ortaya konulmuş yasal ve idari çerçevenin yaşamı tehlikede olan kişileri korumak için gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili idari ve yargısal tedbirleri alma görevi yüklemektedir. Bu yükümlülük -kamusal olsun veya olmasın- yaşam hakkının tehlikeye girebileceği her türlü faaliyeti kapsamaktadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 52). Ancak ihmal nedeniyle meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin soruşturma yükümlülüğü açısından farklı bir yaklaşım benimsenebilir. Bu kapsamda yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği durumlarda etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması ile yerine getirilmiş sayılabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59).

34. Bu yaklaşım tıbbi hata sonucu meydana geldiği ileri sürülen ölüm olayları için de geçerlidir. Diğer taraftan bu şekildeki bir kabul, bu tür olaylarda yürütülen ceza soruşturmalarının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmeyeceği anlamına da gelmemektedir. Ancak ilke olarak tıbbi hatalara ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan idari tazminat davası veya hukuk yoludur (Zeki Kartal, B. No: 2013/2803, 21/1/2016, § 78; Nail Artuç, § 38). Yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında yürütülecek olan ceza soruşturmalarının yanı sıra hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının da makul derecede ivedilik ve özen şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer yaşam hakkı ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 110; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 33).

35. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47).

36. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

ii. İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

37. Başvuruculaların 32 haftalık iken 11/2/2002 tarihinde sezaryen ameliyat ile dünyaya getirilen bebeği 28/2/2002 tarihinde hastaneden taburcu edilmesini takiben 2/3/2002 tarihinde vefat etmiştir. 2/3/2002 tarihinde defnedilen bebeğin defin izin belgesinde ölüm nedeni solunum yetmezliği olarak ifade edilmiştir. Dosyada mevcut belgeler ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla bebeğin otopsi işlemi gerçekleştirilmemiştir. Başvuruculaların da bu hususta bir itirazda bulunduklarına dair iddiaları bulunmamaktadır.

38. Yargısal süreçte Mahkeme, bebeğin ölümüne ilişkin olarak tıbbi uygulamanın hata/kusur içerip içermediğinin tespiti amacıyla Adli Tıp Kurumundan rapor talep etmiştir. Adli Tıp Kurumunun sunduğu 28/12/2008 tarihli raporda, bebeğe otopsi işlemleri uygulanmadığından ölüm nedenine ilişkin tespit yapılamadığı ifade edilmiştir. 1/9/2016 tarihli raporda ise bebeğin ölümüne dair bir değerlendirme yapılamamıştır. Mahkeme ise nihai olarak verdiği kararda özetle erken doğan bebeğin takibinin gereği gibi yapıldığını, sağlıklı olarak taburcu edildiğini ancak kilosu ve erken doğmuş olması sebebiyle azami dikkat ve ihtimama ihtiyaç duyduğunu, sütün solunum yollarına kaçması veya kusma nedeniyle bebeğin ölmüş olabileceğini, otopsi raporu olmadığından kesin ölüm nedeninin bilinemeyeceğini belirterek idareye kusur atfedilemeyeceği sonucuna ulaşmıştır.

39. Bebeklerinin vefatının ardından ölümün şüpheli olduğu yönünde itirazda bulunarak otopsi yapılmasını ilgili kurumlardan talep etmemiş olan başvurucular vefatın üzerinden 3 yıl 9 ay gibi bir süre geçtikten sonra vefatla sonuçlanan doğum sürecine ve doğumu takip eden sürece ilişkin tıbbi hata olduğunu ileri sürerek tazminat davası açmıştır. Sürecin bu şekilde seyri bilirkişi raporlarına da yansıdığı üzere bebeğin ölüm nedeninin saptanmasını -otopsi yapılmamış olması nedeniyle- engellemiştir.

40. Bu bağlamda vefatın ardından 4 yıla yaklaşan bir süre sonra tazminat davası açan başvuruculaların yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları bağlamında üzerilerine düşen ve somut olayda şüpheli olduğu ileri sürülen ölümün aydınlatılması adına ilgili idari ve adli birimlerin harekete geçirilmesi olarak beliren özen yükümlülüğünü yerine getirdikleri söylenemeyecektir. Bilirkişi raporlarında vurgulandığı üzere bebeğin ölüm nedeninin otopsi yapılmadığı için anlaşılamaması sonucu doğumda ve takip eden süreçte tıbbi hata olup olmadığı yönünde net belirleme yapılamaması nedeniyle Mahkemece ölüme dair diğer ihtimaller dikkate alınarak idareye kusur atfedilmeyeceği yönünde kanaate ulaşılmasının yaşam hakkının usule ilişkin güvenceleri bağlamında bir ihlale vücut verecek nitelikte olduğu söylenemez.

41. Bu tespitin bir sonucu olarak yaşam hakkının maddi boyutunun da ölümü çevreleyen koşulların yukarıda aktarılan ve başvuruculaların da dahlinin -özensizlik- bulunduğu sebeplerden ötürü ortaya çıkarılamaması nedeniyle değerlendirilmesi mümkün değildir.

42. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

43. Başvurucular; sağlık hizmetinin sunumunda sağlık görevlileri tarafından gereken özenin gösterilmemesi nedeniyle yanlış tedavi bileşenleri uygulanması sonucu Zeynep Şen'in kronik

hastalığa yakalandığını, çalışamaz duruma geldiğini, tıbbi ihmale dair çok emare bulunmasına karşın yeterli inceleme yapılmadan karar verildiğini, yaşam kalitelerinin düştüğünü, sağlıklı eşten beklentilerin kayba uğradığını belirterek Anayasa'nın 17. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

44. Bakanlık görüşünde, olay silsilesine ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarına yer verildikten sonra bünyesinde risk taşıyan hizmetlerden olan sağlık hizmetinden yararlananın zarara uğraması hâlinde bu zararın tazmininin idarenin ağır hizmet kusurunun varlığı durumunda söz konusu olabileceği ifade edilmiştir.

45. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvuru formunda yer alan iddialarını yinelemişlerdir.

2. Değerlendirme

a. Başvurucu Harun Şen Yönünden

46. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için üç temel ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması ve bunların sonucunda başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesidir (Fetih Ahmet Özer, B. No: 2013/6179, 20/3/2014, § 24).

47.Bir başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilebilmesi için başvurucunun mağdur olduğunu ileri sürmesi yeterli olmayıp iddia edilen ihlalden doğrudan etkilendiğini, bir başka ifadeyle mağduriyetini kanıtlaması gerekir. Bu itibarla mağdur olduğu zannı veya şüphesi mağdurluk statüsünün kabulü için yeterli değildir (Ayşe Hülya Potur, B. No: 2013/8479, 6/6/2014, § 24).

48. Başvuru konusu olayda maddi ve manevi varlığın korunması hakkına dair ihlal iddiası Zeynep Şen'in tıbbi ihmal nedeniyle kronik hastalığa yakalanması temelinde ileri sürülmüştür. Dolayısıyla ihlal iddiasına konu ihmalin mağduru doğrudan Zeynep Şen'dir. Ayrıca Harun Şen açılan tazminat davasında, Zeynep Şen'in hastalığı sonucu çalışamayacak olması nedeniyle destekten yoksun kalacağı iddiasını içeren bir maddi tazminat talebinde de bulunmamıştır.

49. Bu durumda hak ihlaline konu tıbbi ihmal iddiasının doğrudan mağduru olmayan (tıbbi uygulamanın muhatabı olmayan)ve açılan tazminat davasında eşinin kronik rahatsızlığı nedeniyle destekten yoksun kalma kaynaklı maddi tazminat isteminde de bulunmayan Harun Şen'in mağdur statüsüsün bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir

b. Başvurucu Zeynep Şen Yönünden

51. Anayasa’nın “Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

52. Anayasa'nın 56. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler."

53. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, § 16).

54. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup söz konusu düzenleme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlüğün korunması hakkına karşılık gelmektedir.

55. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, kasıt söz konusu olmaksızın hekim kusuru nedeniyle vücut bütünlüğünün zarar gördüğü şeklindeki tıbbi ihmale dair şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelemiştir (Melahat Sönmez, B. No: 2013/7528, 9/9/2015; Ahmet Sevim, B. No: 2013/474, 9/9/2015; Hilmi Düzgüner, B. No: 2014/9690, 11/5/2017).

56. Anılan kararlar doğrultusunda somut olayda başvurucunun bu kısma ilişkin şikâyetlerinin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

57. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

58. Anayasa'nın 17. maddesinin amacı, esas olarak bireylerin maddi ve manevi varlığına karşı devlet tarafından yapılabilecek keyfî müdahalelerin önlenmesidir. Bunun yanı sıra devletin tıbbi müdahaleler nedeniyle kişilerin maddi ve manevi varlığını etkili olarak koruma ve maddi ve manevi varlığına saygı gösterme şeklinde pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır (Ahmet Acartürk, B. No: 2013/2084, 15/10/2015, § 49). Nitekim Anayasa'nın 56. maddesinde belirtildiği üzere pozitif yükümlülük, sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır (İlker Başer ve diğerleri, B. No: 2013/1943, 9/9/2015, § 44).

59. Maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

60. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015 § 44).

61. Bu bağlamda derece mahkemelerinin gerekçeleri, tarafların kanun yoluna başvuru imkânını etkili şekilde kullanabilmesini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya konulmalı; ulaşılan sonuçlar yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır (Murat Atılgan, § 45).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

62. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın yukarıda değinilen17. maddesi kapsamında devlete düşen pozitif yükümlülüklerin somut olay bağlamında yerine getirilip getirilmediğini denetlemek durumundadır. Bu sebeple başvuruya konu olay, devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına ilişkin pozitif yükümlülüğü kapsamında incelenmiştir.

63. Başvuruculaların uyuşmazlığa ilişkin temel iddiaları, doğum sürecinde ve takip eden süreçte anneye yanlış tedavi bileşenlerinin (yanlış kan ürünlerinin yanlış ilaçların verilmesi) uygulandığı ve kronik hastalığın oluşmasına sebebiyet verildiği şeklindedir.

64. Somut olayda derece mahkemesince tıbbi uygulamanın hata/kusur içerip içermediğinin tespitine yönelik olarak bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. Yargısal süreçte annenin tedavisine ilişkin olarak birden fazla kez bilirkişi raporu düzenlenmiştir. Nihai hükme esas alınan ve nefroloji alanında uzman hekimin de görüşünün yer aldığı bilirkişi raporlarında özetle hastaya yapılan transfüzyonların tıp kurallarına uygun olduğu, böbrek yetmezliğine giden klinik tablonun gebeliğin tetiklediği HELLP sendromuna bağlı gelişen nefropati sonucu oluştuğu, kişide gebelik öncesinde kronik böbrek yetmezliği bulunduğuna dair delillerin olmadığı, sezaryen yapılan kişiye uygulanan tanı, takip ve tedavilerin tıp kurallarına uygun olduğu yönünde kanaat bildirilmiştir.

65. Başvurucuya yapılan tıbbi girişim ve uygulamaların (verilen kan ürünleri, ilaçlar) tıp kurallarına uygun olduğunun uzman bilirkişi raporuyla belirlendiği ve söz konusu raporun mahkeme kararına dayanak yapılarak idarenin kusurlu olmadığının tespit edildiği gözönünde bulundurulduğunda başvuruculaların ileri sürdüğü iddiaların ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karşılandığı görülmektedir. Bu durumda uyuşmazlığın çözümü için esaslı olan iddiaların derece mahkemelerince Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özen ve derinlikte incelendiği anlaşılmıştır. Somut olay bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği söylenemeyeceğinden kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

66. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

67.Başvurucular, tam yargı davasının uzun sürdüğünü belirterek Anayasa'nın 36. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

68. Bakanlık görüşünde; yargılama süresinin eldeki olay açısından makul olup olmadığının değerlendirilmesinde, yapılan yargılamanın niteliğinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucular bu hususta bir beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

69. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

70. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

71. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

72. Başvuruculların 11/11/2005 tarihinde açtığı dava 6/2/2019 tarihinde kesin olarak sonuçlanmıştır. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 13 yılı aşan yargılamanın makul sürede tamamlanmadığı sonucuna varmak gerekir.

73. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

74.6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

75. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılamayla tazminata hükmedilmesi ile Anayasa'nın 36. maddesinin ihlali için 100.000 TL tazminat isteminde bulunmuştur.

76. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

77. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında net 50.000 TL tutarındaki manevi tazminatın başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

78. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamaları nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

79. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TLyargılama giderinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın Zeynep Şen yönünden KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

3. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın Harun Şen yönünden kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B.1. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

3. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle takdiren net 50.000 TL manevi tazminatın başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Onbeşinci Dairesine (E.2018/1334, K.2018/6216) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ASLİDDİN AHMEDALİ

B. No: 2019/11354 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11354

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ASLİDDİN AHMEDALİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/11354)

Karar Tarihi:16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : Asliddin AHMEDALİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda infaz görevlilerince hukuka aykırı kuvvet kullanıldığı iddiasına ilişkin şikâyetin etkili soruşturulmaması nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

10. 1979 yılı doğumlu olan başvurucu, Keskin T Tipi Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) olay tarihinde tutuklu olarak bulunmaktadır.

11. Anlatımına göre başvurucu 20/9/2018 tarihinde tutulduğu koğuş ile ilgili şikâyetlerini bir infaz koruma memuruna ilettikten sonra İnfaz Kurumu müdürüyle görüşmek istemesi üzerine yaklaşık 10-15 kadar infaz koruma memuru tarafından içinde kamera bulunmayan bir odaya zorla götürülerek burada darbedilmiş; hakaret ve tehdide maruz kalmıştır.

12. Başvurucu hakkında aynı gün İnfaz Kurumu hekimliği tarafından alınan sağlık raporunda başvurucunun sol yanağında 2 cm'lik bir çiziğin mevcut olduğu belirtilmiştir. Ek olarak raporda başvurucunun çarpıntı şikâyetinin olduğu, nabzının yüksek ölçüldüğü ve anjiyo öyküsü nedeniyle taşikardi tanısıyla Kırıkkale Yüksek İhtisas Hastanesine sevk edildiği ifade edilmiştir. Başvurucunun hastanede bir kısım tetkiklerinin yapıldığı sunduğu tıbbi belgelerden anlaşılmıştır.

A. Başvurucu Hakkında Yürütülen Soruşturma

13. İnfaz Kurumu tarafından 21/9/2018 tarihinde, başvurucunun 20/9/2018 tarihinde Kurum personeline karşı hakaret ve tehditte bulunduğu, kendi yüzüne çizik atarak Kurum personelinin kendisini darbettiğini iddia ettiği, dolayısıyla yalan beyanda bulunduğu gerekçesiyle hakkında Keskin Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç ihbarında bulunulmuştur.

14. Söz konusu suç ihbarına ekli Kurum memurları tarafından imzalanmış olan 20/9/2018 tarihli tutanakta, D29 numaralı koğuşunun sürekli acil butonuna basılması nedeniyle koğuşa gidildiğinde koğuştakilerin Kurum müdürüyle görüşmek istedikleri, müdahale ekibine haber verilerek koğuşa girildiği, başvurucunun koğuş dışına çıkarıldığı belirtilmiştir. Tutanakta infaz görevlilerine karşı tehdit ve hakarette bulunan başvurucunun müdürle görüştürülmek üzere hazır kuvvet odasında bekletildiği sırada kalp rahatsızlığı olduğunu beyan etmesinden dolayı revire götürüldüğü, gerekli müdahale yapılarak acilen hastaneye sevk edildiği, Kurum güvenliği açısından olaydan sonra başvurucunun odasının değiştirildiği ifade edilmiştir.

15. Başsavcılıkça başvurucunun hakaret ve tehdit suçlarını işlediğine dair yeterli şüphe olmadığı gerekçesiyle 27/9/2018 tarihinde kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

B. İnfaz Koruma Memurları Hakkında Yürütülen Soruşturma

16. Diğer taraftan başvurucu 21/9/2018 tarihinde infaz koruma memurları hakkında Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığına şikâyette bulunmuştur. Sekiz sayfadan oluşan şikâyet dilekçesinde başvurucu özetle koğuşta yaşanan su sıkıntısı nedeniyle bir infaz görevlisiyle tartışmasının ardından 10-15 infaz görevlisinin koğuşa gelerek herkesi havalandırma bahçesine çıkardığını, kendisini de zorla koridora çıkararak bir başka odaya götürdüğünü, başmemurun kendisine şikâyetini sorduğunu, bu arada diğer görevlilerin omuzlarına

yumruk atmak suretiyle kendisini susturduğunu, boğazını sıktıklarını ve tırnaklarını yanağına batırdıklarını, kafasını duvara vurduklarını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca başmemura diğer infaz memurlarının kendisini darbetmesine engel olmaması nedeniyle suç işlediğini söylediğini, bunun üzerine hakkında tutanak tutmaya karar verdiklerini, kalp rahatsızlığı olduğu için bu esnada kalp çarpıntısı yaşadığını ve isteği üzerine daha sonra revire gittiğini, doktorun kendisini hastaneye sevk ettiğini, hastanede bazı tetkiklerinin yapıldığını, İnfaz Kurumuna döndüğünde odasının değiştirildiğini ileri sürmüştür. Başvuru konusu olayların 15.00-16.00 ile 18.20-19.00 saatleri arasında D29 koğuşu, bahçe ve koridor kameralarından tespit edilebileceğini belirten başvurucu, kamera görüntülerinin ve kapsamlı adli sağlık raporunun alınmasını talep etmiş, infaz koruma memurlarından şikâyetçi olduğunu dile getirmiştir.

17. Kırıkkale Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2/10/2018 tarihinde başvurucunun şikayetiyle ilgili soruşturmada olay yerinin bağlı olduğu savcılığın Keskin Başsavcılığı olduğu kanaatiyle yetkisizlik kararı verilmiştir.

18. Başsavcılık yetkisizlik kararı üzerine devraldığı soruşturmada 14/11/2018 tarihinde şüpheli "Keskin T Tipi Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü" hakkında görevi kötüye kullanma suçu ile ilgili mükerrer şikâyet/soruşturma sebebiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

19. Başvurucunun Başsavcılık kararına itirazı Kırıkkale Sulh Ceza Hâkimliğinin (Sulh Ceza Hâkimliği) 4/3/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir. Ret gerekçesi şöyledir:

"...dosya kapsamının incelenmesinde Şikayetçinin başvurusu üzerine girişilen tahkikat sonucunda, toplanan delil, bilgi ve belgelerden Cumhuriyet Başsavcılığımız tarafından 2018/681 sayılı soruşturma numarasıyla müştekinin iddia ettiği hususlarla ilgili cezaevi personelleriyle ilgili olarak aralarında geçen hususlarla ilgili takipsizlik kararı verildiğinin anlaşıldığı, Müştekinin iddia ettiği hususlarla ilgili şikayet ve savunmasının 2018/681 sayılı soruşturmada araştırılıp karara bağlandığının anlaşıldığı, verilen şikayet dilekçesindeki hususların incelenmesinde yeni bir durumun olmadığı belirtilerek kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş ise de, yapılan incelemede müştekinin bir önceki kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda şüpheli sıfatında olduğu, böylece mükerrer soruşturma olamayacağı, dosyanın esasına girilerek yapılan incelemede müştekinin Soyut beyanı dışında, şüphelilerin yüklenen Görevi Kötüye Kullanma suçu işlediğini gösterir, dava açmaya yeter kanıt ve emare bulunmadığından bahisle verilen Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Kararda isabetsizlik olmadığından müştekinin itirazının reddine... "

20. Ret kararı başvurucuya 27/3/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

21. Başvurucu 3/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Kasten yaralama" kenar başlıklı 86. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kasten başkasının vücuduna acı veren veya sağlığının ya da algılama yeteneğinin bozulmasına neden olan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kasten yaralama fiilinin kişi üzerindeki etkisinin basit bir tıbbi müdahaleyle

giderilebilecek ölçüde hafif olması halinde, mağdurun şikayeti üzerine, dört aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur.

(3) Kasten yaralama suçunun;

...

d) Kamu görevlisinin sahip bulunduğu nüfuz kötüye kullanılmak suretiyle,

...

İşlenmesi hâlinde, şikayet aranmaksızın, verilecek ceza yarı oranında artırılır."

23. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar."

B. Uluslararası Hukuk

24. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 3. maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz."

25. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 3. maddesi ile ilgili içtihatlarında kötü muamele yasağının demokratik toplumların en temel değeri olduğunu vurgulamış; terörle ya da organize suçla mücadele gibi en zor şartlarda dahi mağdurların davranışlarından bağımsız olarak işkence, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlerin Sözleşme'yle yasaklandığını belirtmiştir. AİHM, kötü muamele yasağının Sözleşme'nin 15. maddesinde belirtilen toplum hayatını tehdit eden kamusal tehlike hâlinde dahi hiçbir istisnaya yer vermediğini içtihatlarında hatırlatmıştır (Selmouni/Fransa, B. No: 25803/94, 28/7/1999, § 95; Labita/İtalya [BD], B. No: 26772/95, 6/4/2000, § 119).

26. Öte yandan bir muamele veya cezanın kötü muamele olduğunu söylenebilmesi için eylemin minimum ağırlık eşiğini aşması beklenir (Raninen/Finlandiya, B. No: 20972/92, 16/12/1997, § 55; Erdoğan Yağız/Türkiye, B. No: 27473/02, 6/3/2007 §§ 35-37; Gafgen/Almanya [BD], B. No: 22978/05, 1/6/2010, §§ 88-90; Costello-Roberts/Birleşik Krallık, B. No: 13134/87, 25/3/1993, § 30).

27. AİHM'e göre ceza infaz kurumundaki bir kişi üzerinde fiziksel güce başvurulması -bu kişinin kendi eylemi kesinlikle gerekli kılmadığı sürece- insan onuruna zarar verir ve prensip olarak Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal eder (Satık ve diğerleri/Türkiye, B. No: 31866/96, 10/10/2000, § 54).

28. AİHM, Sözleşme'nin 3. maddesinin tartışılabilir ve makul şüphe uyandıran kötü muamele iddialarının etkin biçimde soruşturma yükümlülüğü getirdiğine dikkat çekmektedir (Labita/İtalya, § 131; Tepe/Türkiye, B. No: 31247/96, 21/12/2004, § 48). AİHM'in içtihadında tanımlanan etkinlik için minimum standartlar soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamu denetimine açık olmasını, yetkili makamların titizlikle ve süratli biçimde çalışmasını gerektirmektedir (Mammadov/Azerbaycan, B. No: 34445/04, 11/1/2007, § 73; Çelik ve İmret/Türkiye, B. No: 44093/98, 26/10/2004, § 55).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu; infaz koruma memurları tarafından yüzünde sabit iz kalacak şekilde darbedildiğini, hakaret ve tehdide maruz kaldığını, bu hususta yaptığı şikâyetinin etkili soruşturulmadığını ve iddiasını ispat hakkının elinden alınacak şekilde talep ettiği delillerin toplanmadığını belirterek Anayasa'nın 17. ve 36. maddesinde düzenlenen haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde; başvurucunun argümanlarının kapsamlı bir soruşturma yürütülmesi için savunulabilir iddia kriterini karşılamadığı, meydana geldiği iddia edilen kötü muamele eylemine ilişkin iddiaların gerçekliğini ortaya çıkarabilecek soruşturma işleminin yerine getirildiği ancak herhangi bir emareye ulaşılamadığı, bu nedenle Başsavcılık ve Sulh Ceza Hâkimliği kararındaki gerekçelerden ayrılmayı gerektirir somut bir dayanak bulunmadığı ifade edilmiştir.

32. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formunda dile getirdiği hususları yinelemiş; ayrıca en önemli iki delil olan kamera kayıtları ile adli tıp uzmanından talep ettiği sağlık raporunun alınmadığını, bu nedenle adil yargılanma ile kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder(Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

34. Anayasa’nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”

35. Anayasa’nın "Devletin temel amaç ve görevleri " kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.”

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

37. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif

yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 110).

38. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde -Anayasa'nın 17. maddesi "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa bu madde sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, § 25).

39. Ancak etkili bir soruşturmanın başlatılabilmesi için öncelikle kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerekir. Bu nitelikteki bir kanıt yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelerden de oluşabilir. Ancak bu uygun koşulların tespiti hâlinde etkili bir soruşturma yükümlülüğün gerekliliğinden bahsedilebilir (C.D., B. No: 2013/394, 6/3/2014, § 28).

40. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara dayanmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114). Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

41. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına soruşturma yapılmamış olması veya yeterli soruşturma yapılmamış olması da kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun yetkililer, resmî şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmelidir. Şikâyet yapılmadığında bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli, kesin belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

42. Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması, bunun yanı sıra söz konusu kararın vücut bütünlüğüne yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekmektedir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

43. AİHM kararlarında, bir kişinin sağlıklı hâldeyken gözaltına alındığı ancak salıverildiği zaman vücudunda yaralanma tespit edildiği durumlarda söz konusu yaralanmanın nasıl oluştuğu hususunda makul bir açıklama getirme ve mağdurun bu yöndeki iddialarını şüphede bırakacak kanıtları sunma yükümlülüğünün devlete ait olduğu, özellikle ilgili iddiaların doktor raporları ile doğrulandığı hâllerde Sözleşme'nin 3. maddesi anlamında açık sorunların ortaya çıkacağı ifade edilmiştir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 94).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Başvuru tarihinde tutuklu olarak İnfaz Kurumunda tutulan başvurucu, infaz koruma görevlilerince fiziki ve sözlü şiddete maruz kaldığını iddia etmiştir.

45. Bir devlet görevlisi tarafından Anayasa’nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin bir iddianın soruşturma makamına iletilmesi durumunda etkili soruşturma yükümlülüğünün başlaması için öncelikle gerekli olan husus, söz konusu iddianın savunulabilir olmasıdır. İddianın savunulabilir olması, açık ve olgulara ilişkin ayrıntı içermesinin yanında ancak makul kanıtlarla desteklenmesiyle mümkündür (Cihan Alpyürük, B. No: 2017/37528, 29/9/2020, § 48). Diğer taraftan devletin denetim ve kontrolü altında tutuklu olarak tutulan başvurucunun delil sunma olanağı oldukça sınırlı olduğundan toplanmasını talep ettiği delillerden olayı aydınlatabileceği değerlendirilenlere soruşturma makamlarınca ulaşılması için çaba gösterilmesi etkili soruşturma yükümlülüğünün bir parçasıdır (Gökhan Gündüz, B. No: 2017/39507, 3/11/2020, § 44).

46. Başvurucu, isimlerini şikâyet dilekçesinde bildirdiği infaz görevlilerince yaralandığını iddia etmiş; ayrıca eylemlerin oluş şeklini ve tarihlerini de açıklayarak şikâyetini detaylandırmıştır. Bu durumda başvurucunun iddiasının makul delillerle desteklenmesi hâlinde savunulabilir olarak değerlendirilmesi mümkündür.

47. Başvurucu hakkında aynı gün alınan sağlık raporu ile olaydan sonra hastaneye sevk edildiğini gösteren evraklar soruşturma makamına sunulmuştur. Başvurucunun iddiasının savunulabilir olup olmadığının değerlendirilmesinde en önemli delillerden biri olan kamera kayıtlarının Başsavcılıkça temin edilmemiş olması başvurucuya atfedilecek bir kusur olmadığından somut olayda başvurucunun iddialarını destekleyen görüntülerin bulunmaması nedeniyle etkili soruşturma yükümlülüğünün mevcut olmadığı söylenemez. Dolayısıyla ayrıntılı şikâyet dilekçesi sunan ve birtakım delillerin toplanmasını talep eden başvurucunun olay anlatımını kısmen doğrulayan sağlık raporu ile hastaneye sevk belgeleri dikkate alındığında etkili soruşturma yapılması yönündeki beklentisinin meşru olduğu kabul edilmiştir.

48. Başsavcılık başvurucunun şikâyeti üzerine soruşturma başlatmışsa da araştırma yapılmasına gerek duymaksızın şikâyetin mükerrer olduğu gerekçesiyle kovuşturma yapılmamasına karar vermiştir. İtiraz üzerine soruşturmayı inceleyen Sulh Ceza Hâkimliği, şikâyetin mükerrer olmadığını tespit etmiş ancak mevcut delillere göre şüpheli infaz görevlileri hakkında kovuşturma yapılmaması yönündeki Başsavcılık kararını hukuka ve usule uygun bulmuştur.

49. Yapılan soruşturmada başvurucunun şikâyet ve delillerinin tespitine yönelik ayrıntılı ifadesi alınarak soruşturmaya katılımının sağlanmadığı, talep edilmesine rağmen kamera görüntüleri ve diğer delillerin toplanmadığı, tanık dinlenmediği hatta şüpheli infaz görevlilerinin kimliklerinin dahi tespit edilmediği dikkate alındığında başvurucunun şikâyetiyle ilgili olayın aslında soruşturulmamasına rağmen Sulh Ceza Hâkimliğince

kovuşturma yapılmaması kararının haklı görüldüğü anlaşılmıştır. Bu itibarla soruşturma makamlarınca maddi gerçeğe ulaşmak amacıyla çaba gösterildiğini söylemek zordur.

50. Soruşturmadaki söz konusu eksiklikler birlikte değerlendirildiğinde başvurucuya karşı kötü muamele oluşturduğu iddia edilen eylemlere yönelik olayın aydınlatılması amacıyla etkili bir ceza soruşturması yürütülmediği açıktır.

51. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

52. Yukarıda belirtilen tespitler doğrultusunda soruşturmadaki eksiklikler nedeniyle başvurucunun şikâyetine konu ettiği olguların gerçekliği konusunda -güç kullanımının gerçekleşme koşulları bağlamında- kanaat oluşmadığından kötü muamele yasağının maddi boyutu itibarıyla bir inceleme yapılmasına olanak bulunmadığı değerlendirilmiştir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

54. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden soruşturma yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere

kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

58. Başvuruda, infaz görevlileri tarafından orantısız güç kullanılmasına yönelik etkili soruşturma yapılmaması nedeniyle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasının usul boyutuyla ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Kötü muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin Cumhuriyet Başsavcılığının işlemlerinden kaynaklandığı anlaşılmıştır.

59. Bu durumda kötü muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir soruşturma yapılmasından ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Keskin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

60. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

61. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucunun bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının usule ilişkin boyutunun ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Keskin Cumhuriyet Başsavcılığına, (2018/752 soruşturma) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

HATİCE ERGÜN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/23811 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23811

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATİCE ERGÜN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23811)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Hatice ERGÜN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/23811 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/23811 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN YEŞİLDAĞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/33977 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33977

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN YEŞİLDAĞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33977)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Hasan YEŞİLDAĞ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/33977 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/33977 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAHMİ CEM TOPTAŞ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/34679 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34679

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAHMİ CEM TOPTAŞ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34679)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Rahmi Cem TOPTAŞ ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/34679 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/34679 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMDULLAH BULUT VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/41590 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41590

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMDULLAH BULUT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41590)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Hamdullah BULUT ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/41590 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/41590 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İSMAİL ÇALIŞKAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/1077 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1077

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İSMAİL ÇALIŞKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1077)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : İsmail ÇALIŞKAN ve Diğerleri

[bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : Bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/1077 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/1077 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer

dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ekli tabloda gösterildiği gibi ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle

maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ile ekli (2) numaralı tabloda belirtilen -aynı avukatla temsil edilenler yönünden müştereken, diğerlerine ayrı ayrı- vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE,

E. Başvurucularıntazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ SAÇAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/2607 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2607

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ SAÇAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2607)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : Ali SAÇAR ve Diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : Bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/2607 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/2607 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaın bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaın açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu,

tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ekli tabloda gösterildiği gibi ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ve ekli (2) numaralı tabloda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

-ilgili tabloda gösterildiği şekliyle- başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaın adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE,

E. Başvurucularıntazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaın Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ KORKANKORKMAZ

B. No: 2020/9698 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9698

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ KORKANKORKMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9698)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Ali KORKANKORKMAZ

Vekili : Av. İbrahim AYDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza yargılamasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/3/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca yargılamanın uzun sürdüğü iddiası dışındaki iddialar yönünden kabul edilemezlik kararı verilmiş, adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasınakarar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ile eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 30/4/2009 tarihinde gözaltına alınmış ve aynı gün Bingöl Sulh Ceza Mahkemesi kararıyla tutuklanmıştır.

10. Başvurucuyla birlikte sekiz kişi hakkında 9/6/2009 tarihinde iddianame düzenlenmiştir.

11. Başvurucu, ilk duruşma sonunda (kapatılan) Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesinin (CMK 250. madde ile görevli) 5/8/2009 tarihli kararıyla serbest bırakılmıştır.

12. Yerel mahkemenin 11/2/2010 tarihli kararıyla başvurucunun üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte bilerek ve isteyerek yardım etme suçundanmahkûmiyetine karar verildiği anlaşılmıştır.

13. Yargıtay 9. Ceza Dairesi 15/1/2014 tarihinde hükmü bozmuştur.

14. Bozma sonrası Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi 28/4/2014 tarihinde yetkisizlik kararı vermiştir.

15. Yetkisizlik kararı sonrasında yargılamayı yürüten Bingöl Ağır Ceza Mahkemesi 11/11/2014 tarihli kararı ile başvurucuyu 7/2/2013 tarihli ve 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun'un 4. maddesi uyarınca neticeten 4 yıl 2 ay hapis cezası ile cezalandırmıştır.

16. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 28/12/2017 tarihinde hükmü bozmuştur.

17. Bozma sonrası Bingöl 1. Ağır Ceza Mahkemesi 26/6/2018 tarihli kararıyla başvurucunun üzerine atılı silahlı terör örgütüne üye olmamakla birlikte bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan mahkûmiyetine karar vermişir.

18. Mahkûmiyet hükmü Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 2/12/2019 tarihli kararı ile başvurucu açısından kesinleşmiştir.

19. Başvurucu 6/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

21. Başvurucu, bireysel başvuru konusu yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

23. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak ise suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34)

24. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

25. Bu şekilde anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında somut olayda başvurucunun gözaltına alınması ile Yargıtay 16. Ceza Dairesinin onama kararı arasında geçen 10 yıl 7 ay 2 günlük sürenin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

27. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

28. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

29. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya net 32.400 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

30. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 32.400 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemelerde gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Bingöl 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/42, K.2018/153) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLEkarar verildi.

MEHMET KAPLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/35098 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35098

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET KAPLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35098)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Mehmet KAPLAN ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/35098 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/35098 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin

REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ERDOĞAN BEŞEL VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/3618 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/3618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ERDOĞAN BEŞEL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/3618)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Erdoğan BEŞEL ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/3618 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/3618 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F)sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MERT ENÜK VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/5740 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/5740

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MERT ENÜK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/5740)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Mert ENÜK ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : Av. Abdulvahap KARADEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/5740 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/5740 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN ÇELİK VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/7504 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7504

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN ÇELİK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7504)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Hasan Çelik ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/7504 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/7504 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULSELAM AŞKAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18554 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18554

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULSELAM AŞKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18554)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Abdulselam AŞKAN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18554 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18554 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖKHAN ÇAKIR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/18675 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18675

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖKHAN ÇAKIR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18675)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Gökhan ÇAKIR ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/18675 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/18675 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculaın iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaın uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaın bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHİTTİN BAYKAL VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/19156 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19156

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHİTTİN BAYKAL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19156)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Muhittin BAYKAL ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/19156 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/19156 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11//2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CÜNEYT ARI VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/19816 | Karar tarihi: 16.11.2021

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/19816

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

CÜNEYT ARI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/19816)

Karar Tarihi: 16/11/2021

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Raportör : Eyup GÖNENBABA

Başvurucular : Cüneyt ARI ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2021/19816 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2021/19816 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 16/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonunun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 16/11/2021tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALPER TUNGA KURU VE ÖZCAN KAYA GÜVENÇ

B. No: 2016/2486 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/2486

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALPER TUNGA KURU VE ÖZCAN KAYA GÜVENÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/2486)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 30/12/2021-31705

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucular : 1. Alper Tunga KURU

2. Özcan Kaya GÜVENÇ

Başvurucular Vekili : Av. Özlem ŞEN ABAY

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kolluk görevlilerince güç kullanımı neticesinde yaralanma meydana gelmesi olayıyla ilgili olarak etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/2/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. 1994 doğumlu olan ve Ankara'da yaşayan birinci başvurucu, beyanına göre olay tarihinde üniversite öğrencisidir. 1945 doğumlu olan ve Ankara'da yaşayan ikinci başvurucu ise beyanına göre mühendis olup eski Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) başkanı ve aynı zamanda onur kurulu üyesidir. Başvuruculaların birbirini tanıyıp tanımadığı başvuru dosyasından anlaşılmamıştır.

10. 2/6/2013 tarihinde TMMOB tarafından Kızılay'da basın açıklaması yapılmıştır. İddiaya göre başvurucular aynı tarihte Kızılay'da bir kafede oldukları esnada kafede bulunan diğer kişilerle birlikte kolluk görevlilerinin fiziki ve sözlü şiddetine maruz kalmıştır.

11. Başvuruculaların olay anlatımına göre kafede bulundukları sırada 80 ila 100 kolluk görevlisi müdahale etmiş, kafedeki insanları kafenin bahçesine çıkarmış, burada herkese hakaret ederek, copla veya tekmeyle darbederek insanların yaralanmalarına sebep olmuştur. Başvurucular anılan müdahale esnasında kolluk görevlilerinin ayrıca biber gazı kullandığını, gaz nedeniyle nefes alamadıklarını belirtmiştir. Birinci başvurucu, kolluk görevlisinin kaskıyla yaralandığını, tekmelerle darbedildiğini iddia ederken ikinci başvurucu, copla kafasına darbe alarak yere düştüğünü ileri sürmüştür.

12. Birinci başvurucu hakkında olay gecesi saat 22.48'de Hacettepe Üniversitesi Hastanesince düzenlenen Adli Olgu Bildirim Formu'nda başvurucunun "kafasına kask çarpması sonucu yaralanma öyküsünün bulunduğu, yapılan muayenesinde saçlı deride kesi, sol tibia üzerinde hiperemi" olduğu belirtilmiştir.

13. İkinci başvurucu hakkında olay gecesi saat 00.25'te (saat itibarıyla 3/6/2013 tarihinde) Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesince düzenlenen adli rapora göre "eylemler sırasında kafasına copla vurulduğunu ifade eden başvurucunun fiziki muayenesinde bilateral parietal hassasiyet" tespit edilmiş, "yüzeysel kafa yaralanması ön tanısı" konulmuştur.

14. Başvurucular 27/8/2013 tarihinde Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) ayrı ayrı şikâyette bulunmuştur. Başvuruculaların şikâyetleri üzerine açılan soruşturmalar hukuki ve fiilî irtibat bulunduğu gerekçesiyle 1/10/2013 tarihinde birleştirilmiştir.

15. Başvuruculaların 12/2/2014 tarihinde Başsavcılıkça ifadeleri alınmıştır.

i. Birinci başvurucunun kendisini darbeden kolluk görevlilerini görmediğini, teşhis edemeyeceğini ancak kolluk görevlilerinden şikâyetçi olduğunu belirttiği ifadesi şöyledir:

"Kafenin bahçesine kalabalık bir polis grubu geldi. Kafenin camlarını kırarak içeriye gaz bombası attıklarını gördüm. En az iki gaz bombası atıldığını biliyorum. İçeride nefes alınamaz bir duruma gelinince ben kapının arkasında bulunan sahne bölümüne geçtim. Bir müddet orada bekledim. Polisler 'göz altına almayacağız, dışarı çıkın' diye bağırdılar.

Kendime geldiğimi hissettikten sonra dışarı çıkmaya karar verdim. O sırada iki bayana polisler tarafından copla vurulduğunu gördüm. Dışarı çıktığımda polisler tarafından oluşturulmuş koridorun içinden de geçtiğimizden dolayı polislerin cop darbelerine ve tekmelerine maruz kaldım. Sokağa çıktıktan sonra biraz ilerlediğimde bir beyaz bir cismin yan taraftan kafama isabet etti. Tahminime göre bu bir polis kaskıydı. Başımda kanama olduğunu hissedince en yakın hastane olan Akay Hastanesine gittim. Oradan da Hacettepe Hastanesine yönlendirdiler. Orada tedavi oldum. Başımda ve vücudumun çeşitli yerlerinde yaralanmalar oluşmuştu."

ii. İkinci başvurucunun ifadesi şöyledir:

"Eşimle birlikte TMMOB'nin basın açıklaması yapacağının haber verilmesi üzerine açıklamanın yapılacağı Kızılay Yüksel Caddesine gitmek üzere hareket ettik. O gün Kızılay'da polisler tarafından alınmış yoğun tedbirler nedeniyle pek çok yol kapalıydı. Dolayısıyla gitmek istediğimiz yere Karanfil Sokak üzerinden gitmeye karar verdik. Orada da yollar kapalı olduğu için en yakında bulunan Piraye Kafe isimli ve aynı zamanda Nazım Hikmet Kültür Merkezi olarak bulunan yere gittik. Orada da pek çok insan vardı. Hem oturup dinlenmek hem de olayların yatışması için orada beklemeye başladık. Saat 22:00 civarlarında kafenin bahçesine polisler geldi, kafenin camlarını kırarak içeriye bir veya birden fazla gaz bombası attılar. İçerisi göz gözü görmez şekilde nefes alınamayacak haldeydi. Eşimle birlikte kendimizi zor dışarı attık. Kafeden dışarı çıkar çıkmaz bir kaç polisin cop darbelerine maruz kaldım. Coplardan ikisi başıma isabet etti. Polislerin başında kask olduğundan yüzlerini hatırlamıyorum. Eşimle birlikte oradan ayrılarak sokağa çıktık. Yakında bulunan Tarım Bakanlığının bir binasının önündeki merdivenlere oturduk. Bu sırada polislerden bir tanesi bana doğru ileri geri konuşarak 'o..... çocuğu' dedi. Ben de kendisine 'bu şekilde konuşmaya utanmıyormusun' diyerek cevap verdim. Hatırladığım kadarıyla kasksız, resmi kıyafetli bu polis memuru iri yuvarlak yüzlüydü. Bu şahıs tarafından bana karşı bir tekme atma teşebbüsünde bulunuldu. Yanında bulunan polis arkadaşları engellediler. Aynı küfürü bana ikinci kez tekrarladı. Daha sonra polisler yanımızdan ayrıldılar. Olay sonrasında tedavi amacıyla Gazi Üniversitesi Hastanesine gittim. Orada sağlık raporu düzenlendi. Olay sonrasında başımda ve sol kol omuz kısmında yaralanmalar olduğu tespit edildi."

16. Başvuruculaların yaralanmalarının niteliğini tespit etmek amacıyla Ankara Adli Tıp Şube Müdürlüğünden (Adli Tıp Kurumu) görüş sorulmuştur. Adli Tıp Kurumunun 12/2/2014 tarihli raporuna göre birinci başvurucunun yaralanması basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde hafif niteliktedir. Adli Tıp Kurumunun 17/10/2014 tarihli raporuna göre ikinci başvurucunun vücudunda haricen yaşamını tehlikeye sokan ve basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek herhangi bir lezyon saptanmamıştır.

17. Başsavcılık tarafından 19/11/2014 tarihinde şüpheli "Ankara Emniyet Müdürlüğü" hakkında zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması ve kasten yaralama suçlarıyla ilgili olarak kovuşturma yapılmamasına karar verilmiştir. Kararın gerekçesi şöyledir:

"Olayımızda kamu düzenini bozan kişilerin arasında yer alan Özcan Kaya GÜVENÇ ile Alper Tunga KURU'nun ve yanındakilerin eylemine son verilmesi amacıyla en basit haliyle polisin zor kullanma yetkisini kullandığı izlenmiştir.

Güvenlik görevlilerinin zor kullanma yetkisine ilişkin sınırı aşmadıkları, müştekilerin Adli Tıp Raporuna göre basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ve vücudunda hiç bir lezyon oluşturmayacak şekilde hafif ölçüde yaralanmasından anlaşılmıştır.

Bu sebeple;

İşlenen bir suçu sonlandırmak ve failleri yakalamak amacıyla amirlerinin ve yasanın verdiği yetkiyi kullanan kamu görevlileri hakkında zor kullanma yetkisine ilişkin sınırın aşılması ve kasten yaralama suçlarından kamu adına kovuşturma yapılmasına yer olmadığına..."

18. Başvuruculaların Başsavcılık kararına itirazları, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 24/12/2015 tarihli kararıyla Başsavcılık kararının "usul ve yasaya uygun olduğu" gerekçesine dayanılarak reddedilmiştir.

19. Ret kararının başvuruculara tebliğ edildiğini gösteren bir belge, başvuru veya UYAP'taki soruşturma dosyasında bulunmamaktadır.

20. Başvurucular 4/1/2016 tarihinde ret kararını öğrendiklerini belirterek 3/2/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. İlgili hukuk için bkz. Özge Özgürengin, B. No: 2014/5218, 19/4/2018, §§ 24, 25, 29-31; Ali Ulvi Altunelli, B. No: 2014/11172, 12/6/2018, §§ 24-26, 36-38; Mehmet Güneş B. No: 2015/16417, 11/12/2018, §§ 24-26.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. i. Birinci başvurucu; bir kafede arkadaşlarıyla otururken kolluk müdahalesiyle kafenin bahçesinde bir süre tutulduğunu ve fiziki şiddet görerek yaralandığını, buna karşın etkili soruşturma yürütülmediğini ve delillerin toplanmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının, kötü muamele yasağının, kişi hürriyeti ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

ii. İkinci başvurucu; TMMOB tarafından yapılacak basın açıklamasına katılmak üzere açıklamanın yapılacağı yere ulaşmaya çalıştığı sırada kolluk barikatlarıyla karşılaşması nedeniyle açıklamaya katılamadığını, daha sonra bir kafede dinlenirken kolluğun müdahalesiyle bahçede bir süre bekletildiğini ve aşırı güç kullanımı nedeniyle yaralandığını, buna rağmen olayla ilgili şikâyetinin araştırılmadan sorumlular hakkında kovuşturmama kararı verildiğini belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının, kötü muamele yasağının, kişi hürriyeti ve güvenliği ile adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Bakanlık görüşünde, Başsavcılığın başvuru konusu olayı aydınlatmak adına soruşturma işlemleriyle gerekli adımları attığı, başvuruculaların soruşturmaya dâhil olmasına imkân tanıdığı ve 15 ay gibi makul bir sürede soruşturmayı sonuçlandırmak suretiyle devletin bu tür olayların soruşturulmasında beklenen usul yükümlülüğünü de yerine getirmiş olduğu belirtilmiş; ayrıca mevcut dosya kapsamı itibarıyla Başsavcılık tarafından varılan vakıaya ve nitelendirmeye dair sonuçtan ayrılmayı gerektirir maddi ve hukuki bir nedenin olmadığı, başvuruculaların tam yargı davası açmadığı ifade edilmiştir.

25. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı cevabında başvuru formundaki beyanlarını yinelemiş; ayrıca Başsavcılık soruşturmasının tamamlanmasıyla başvuru yollarının tüketildiğini, kendilerinin şiddet gördüğünün sağlık raporları ve tanık beyanlarıyla ortaya

konulduğunu belirtmişlerdir.

B. Değerlendirme

1. İncelemenin Kapsamı Yönünden

26. Anayasa'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz."

27. Anayasa'nın "Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, (...) kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

29. Birinci başvurucunun kolluk görevlilerinin müdahalesi esnasında bahçede bir süre tutulma, fiziki şiddet görme ve bu olaya ilişkin yargısal süreçle ilgili şikâyetlerinin kötü muamele yasağı kapsamında incelenmesi gerektiği anlaşılmıştır. İkinci başvurucunun benzer şikâyetleri de aynı kapsamda değerlendirilmiştir.

30. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Ali Rıza Özer ve diğerleri ([GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 62) ve Onur Cingil (B. No: 2013/7836, 16/4/2015, § 62) başvurularına dair kararlarında, kolluk kuvvetinin orantısız güç kullanarak bir toplantıya veya gösteri yürüyüşüne müdahalede bulunması nedeniyle hem kötü muamele yasağının hem de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarını içeren başvuruları nasıl inceleyeceğini belirtmiştir. Anılan kararlarda kolluk kuvvetinin kötü muamelesine maruz kalındığı şikâyeti sonrası adli makamlarca yürütülen ceza yargılaması süreci ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlaline ilişkin iddianın bir bütün hâlinde incelenmesi gerektiği vurgulanmıştır (Mehmet Güneş, § 59).

31. Başvuru konusu yapılan toplantıya/basın açıklamasına ilişkin olarak başvuru veya soruşturma dosyasında herhangi bir veri bulunmamaktadır. Ayrıca soruşturma makamlarının değerlendirmelerinde başvuruculara toplantıya katıldıkları için yapılan müdahalenin şekli, başvuruculara müdahale öncesi ve sonrasındaki davranışları yer almamaktadır hatta başvuruculara müdahale edilmesi ile gerçekleştiği iddia edilen basın açıklaması arasında bir bağlantı kurulduğuna ilişkin resmî bilgi dahi mevcut değildir. Bu durumda ikinci başvurucunun iddialarının aksine başvuruculara basın açıklamasına katılmaya çalıştığı hâlde kolluk görevlilerince engellendiklerine yönelik olgu bulunmamaktadır.

32. Bu itibarla başvuru formu ve ekleri ile soruşturmadaki mevcut deliller toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına ilişkin değerlendirme yapılmasını da mümkün kılmamaktadır. Dolayısıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı açısından ayrıca inceleme yapılmayacaktır.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüğünün usule ilişkin bir boyutu bulunmaktadır. Bu usul yükümlülüğü çerçevesinde devlet, her türlü fiziksel ve ruhsal saldırı olayının sorumlularının belirlenmesini ve gerekiyorsa cezalandırılmasını sağlayabilecek etkili resmî bir soruşturma yürütmek durumundadır. Bu tarz bir soruşturmanın temel amacı, söz konusu saldırıları önleyen hukukun etkin bir şekilde uygulanmasını güvenceye almak ve karıştıkları olaylarda kamu görevlilerinin ya da kurumlarının kendi sorumlulukları altında meydana gelen olaylar için hesap vermelerini sağlamaktır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 110).

35. Buna göre bireyin bir devlet görevlisi tarafından hukuka aykırı olarak ve Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesi -"Devletin temel amaç ve görevleri" kenar başlıklı 5. maddesindeki genel yükümlülükle birlikte yorumlandığında- etkili resmî bir soruşturmanın yapılmasını gerektirmektedir. Bu soruşturma, sorumluların belirlenmesini ve cezalandırılmasını sağlamaya elverişli olmalıdır. Bu mümkün olmazsa bu madde sahip olduğu öneme rağmen pratikte etkisiz hâle gelecek ve bazı hâllerde devlet görevlilerinin fiilî dokunulmazlıktan yararlanarak kontrolleri altında bulunan kişilerin haklarını istismar etmeleri mümkün olacaktır (Tahir Canan, § 25).

36. Yürütülecek ceza soruşturmaları, sorumluların tespitine ve cezalandırılmalarına imkân verecek şekilde etkili ve yeterli olmalıdır. Soruşturmanın etkili ve yeterli olduğundan söz edilebilmesi için soruşturma makamlarının resen harekete geçerek olayı aydınlatabilecek ve sorumluların tespitine yarayabilecek bütün delilleri toplamaları gerekir. Dolayısıyla kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma bağımsız bir şekilde hızlı ve derinlikli olarak yürütülmelidir. Diğer bir ifadeyle yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalı; soruşturmayı sonlandırmak ya da kararlarını temellendirmek için çabuk ve temelden yoksun sonuçlara varmamalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, § 114).

37. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında bazen tek başına soruşturma yapılmamış olması veya yeterli olmaması da kötü muamele teşkil edebilmektedir. Dolayısıyla şartlar ne olursa olsun yetkililer, resmî şikâyet yapılır yapılmaz harekete geçmelidir. Şikâyet yapılmadığında bile işkence veya kötü muamele olduğunu gösteren yeterli, kesin belirtiler olduğunda soruşturma açılması sağlanmalıdır. Bu bağlamda soruşturmanın derhâl başlaması, bağımsız biçimde, kamu denetimine tabi olarak, özenli ve süratli yürütülmesi ve bir bütün olarak etkili olması gerekir (Cezmi Demir ve diğerleri, § 116).

38. Soruşturma sonucunda alınan kararın soruşturmada elde edilen tüm bulguların kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olması, bunun yanı sıra söz konusu kararın yaşam hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'nın aradığı zorunlu bir durumdan kaynaklanan ölçülü bir müdahale olup olmadığına yönelik bir değerlendirme içermesi de gerekmektedir (Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 99).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Başvurucular benzer beyanlarında halka açık bir mekânda otururken kolluk görevlilerinin mekânın içine biber gazı sıktığını, kendilerini zorla bahçeye çıkardıklarını, burada bedenî kuvvet ve copla darbettiklerini iddia ederek Başsavcılığa şikâyette bulunmuştur. Başvurucular hakkında olay günü düzenlenen adli raporlarda başvuruculara kolluk görevlilerince darbedildikleri iddiası olduğu belirtilmiş, ayrıca birinci başvurucuda hafif nitelikte yaralanma ve ikinci başvurucunun vücudunda hassasiyet tespit edildiği bildirilmiştir. Başvuruculara mevcut yaralanmalarının kolluk görevlilerinin müdahalesiyle meydana gelmiş olabileceği Başsavcılık kararında kabul edilmiştir.

40. Bir devlet görevlisi tarafından Anayasa'nın 17. maddesini ihlal eder biçimde bir muameleye tabi tutulduğuna ilişkin bir iddianın soruşturma makamına iletilmesi durumunda etkili soruşturma yükümlülüğünün başlaması için öncelikle gerekli olan husus, söz konusu iddianın savunulabilir olmasıdır. İddianın savunulabilir olması, açık ve olgulara ilişkin ayrıntı içermesinin yanında ancak makul kanıtlarla desteklenmesiyle mümkündür (benzer yöndeki karar için Cihan Alpyürük, B. No: 2017/37528, 29/9/2020, § 48).

41. Olaydan kısa bir süre sonra başvuruculara ayrıntılı açıklamalarına dayalı şikâyet dilekçeleri ile yaralanmalarına delil olarak gösterdikleri sağlık raporları birlikte değerlendirildiğinde kötü muamele iddialarının savunulabilir olduğu açıktır. Bu durumda devletin etkili soruşturma yükümlülüğüne yönelik olarak başvuruculara beklentisinin meşru olduğu kabul edilmelidir.

42. Bu noktada belirtmek gerekir ki her ne kadar sağlık raporu kötü muamele iddialarının ileri sürülmesi hâlinde maddi gerçeğe ulaşmayı sağlayan en önemli delillerden biri olsa da yaralanmanın sağlık raporuyla tespit edilemeyecek düzeyde kalması veya uzun süre sonra rapor alınması gibi durumlarda sağlık raporlarının tek başına gerçeği ortaya çıkarmakta yetersiz kalacağı şüphesizdir (benzer yöndeki karar için bkz. Cihan Alpyürük, § 50). Dolayısıyla ikinci başvurucu hakkında düzenlenen sağlık raporunda sadece hassasiyet tespit edilmesinin başvurucunun iddialarını savunulabilir olmaktan çıkarmayacağı açıktır.

43. Başsavcılıkça başvuruculara şikâyeti üzerine derhâl soruşturma başlatıldığı, başvuruculara şikâyet ve delillerinin tespiti amacıyla ifadelerinin alındığı görülmektedir. Buna karşın soruşturma makamınca yapılan tek araştırma, başvuruculara yaralanmasının niteliğini belirlemeye yönelik adli görüş sorulmasıdır. Diğer bir ifadeyle Başsavcılık, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından araştırma yapmamış; olay yerini gösteren kamera görüntülerinin veya tanıkların olup olmadığını soruşturmamıştır.

44. Öte yandan soruşturma makamlarınca ulaşılan sonuçların delillerin nesnel analizine dayanması, bu analiz yapılırken adalete olan inancın sarsılmaması ve soruşturmanın etkili yürütüldüğü hususunda tereddüt oluşmaması bakımından elzemdir. Ayrıca kamu görevlilerinin eylemleri dolayısıyla kötü muamele yasağının ihlal edildiğine yönelik şikâyetlerin araştırılmasında soruşturma makamlarının tutumu bu olaylara müsamaha gösterilmeyeceği izlenimi verilmesi yönünden büyük öneme sahiptir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Cihan Alpyürük, § 55).

45. Somut olayda başvuruculara yaralanmasından sorumlu kişilerin kimliklerinin belirlenmesi bakımından hareketsiz kalan Başsavcılık, kolluk görevlilerin başvuruculara müdahale etme sebebi ve şeklini açığa kavuşturmamış; müdahalenin gerekliliğini ortaya koyamamıştır. Her ne kadar Başsavcılık kararında başvuruculara "kamu düzenini bozan

davranışları" nedeniyle kolluğun müdahale ettiği belirtilmiş ise de bu davranışlar açıklanmamıştır. Diğer taraftan başvuruculara yapılan müdahaleyle ilgili tutanak, görüntü veya başkaca delil de bulunmadığından başvuruculara kolluk müdahalesini gerektiren davranışları Başsavcılıkça somutlaştırılmamıştır.

46. Yapılan soruşturma sonunda Başsavcılıkça kolluk görevlilerinin eylemlerini zor kullanma yetkisi sınırları içinde kaldığı değerlendirilmiş ve görevliler hakkında kovuşturma yapılmamasına karar verilmiştir. Bu durumda başvurulara hangi nedenle, ne şekilde ve ağırlıkta güç kullanılması gerektiği tartışılmadan başvuruculara yaralanmasının suç oluşturmadığı kanaatine varılmıştır.

47. Sonuç olarak soruşturmadaki eksikliler nedeniyle soruşturma makamlarınca ulaşılan sonucun nesnel bir değerlendirme ürünü olduğunu söylemek bu aşamada güçtür. Maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için Başsavcılıkça gereken çabanın gösterilmediği değerlendirilmiştir.

48. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

49. Yukarıda belirtilen tespitler ışığında soruşturmadaki eksiklikler nedeniyle başvuruculara şikâyetine konu ettiği olayın gerçekleşme koşulları konusunda yeterli veri bulunmadığı (özellikle sağlık raporlarının niteliği) nazara alındığında bu aşamada kötü muamele yasağının maddi boyutu itibarıyla bir inceleme yapılmasına olanak bulunmadığı değerlendirilmiştir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

50. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

51. Başvurucular, yeniden soruşturma yapılmasına karar verilmesi ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Birinci başvurucu 10.000 TL maddi, 15.000 TL manevi; ikinci başvurucu 10.000 TL maddi, 80.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

52. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

53. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde

ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

54. İhlalin kovuşturmaya yer olmadığı ya da daimî arama kararı gibi bazı nedenlerle soruşturmanın sonlandırılmasından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılması için kararın bir örneğinin ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden soruşturma yapılması sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden soruşturma yapılması kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığının yeniden soruşturma yapılması sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı Cumhuriyet başsavcılığının yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden soruşturma yapma kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

55. Başvuruda, kolluk güçleri tarafından hukuka aykırı güç kullanılması iddiasına ilişkin olarak etkili soruşturma yapılmaması nedeniyle kötü muamele yasağının usul boyutuyla ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Kötü muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin ise öncelikle Başsavcılığın kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

56. Bu durumda kötü muamele yasağının usul boyutuna yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

57. Öte yandan somut olayda kötü muamele yasağının ihlal edildiğinin tespit edilmesinin başvuruculara uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için kötü muamele yasağının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında birinci başvurucuya -talebiyle bağlı kalınarak- 15.000 TL, ikinci başvurucuya 27.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

58. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

59. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kötü muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Ankara Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No: 2013/107740) GÖNDERİLMESİNE,

D. Birinci başvurucuya net 15.000 TL, ikinci başvurucuya net 27.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerinin REDDİNE,

E. 239,50 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.839,50 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMET SERKAN ŞENER

B. No: 2016/13501 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/13501

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMET SERKAN ŞENER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/13501)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 23/12/2021-31698

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportörler : Fatma Gülbin ÖZCÜRE

Ceren Sedef EREN

Başvurucu : Muhammet Serkan ŞENER

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, öğretmen olan başvurucunun sosyal medyada kullanmış olduğu ifadeler sebebiyle naklen atama işlemine tabi tutulmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/7/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu; başvuruya konu olayların yaşandığı tarihte, İstanbul'da ki Bağcılar Dündar Uçar Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde müzik öğretmeni olarak görev yapmaktadır. Başvurucu ayrıca Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonuna bağlı Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası üyesidir.

10. Başvurucu, Gezi olayları (ayrıntılı bilgi için bkz. Yonca Verdioğlu Şık, B. No: 2014/17177, 19/4/2018, § 8) olarak bilinen toplumsal olayların yaşandığı dönemde 30/6/2014 ve 8/7/2014 tarihleri arasında Facebook isimli sosyal medya sitesinden bazı paylaşımlarda bulunmuştur. Başvurucunun yapılan paylaşımları şu şekildedir:

"31 Mayıs 2013'ü 01 Haziran 2013'e bağlayan gece uyuduğum kadar başka bir zamanda huzurlu ve gururlu uyuduğumu hatırlamıyorum. Kurtuluş Savaşından sonraki en şerefli olaydır Gezi ülkemde. Canları alanları da, canları verenleri de, Gezi'nin karşısında duranları da, 31 Mayıs 2013'te sokağa dökülenleri de unutmayacağız. Zaman elbet haklının hakkını verecek, tarih gerçekleri yazacaklar... Ne Mutlu Gezi direnişine... "

"Kafir (!) atasözü; çalışan iki el, dua eden binlerce elden daha çok iş yapar!"

"Bedava dağıtıyorlar zannettiğimiz kömürün bedelini ağır ödedik. Şimdi bir de bekle bakalım bangır bangır bağırdığımız elden giden güzelim ülke için ödeyeceğimiz bedelleri..."

"İşçile ölüyor siyaset yapma. Çocuklar ötür; siyast yapma. Hukuk katledilir; siyaset yapma. Ne yapalım oturup yoga mı yapalım."

"Yakında Cumhurbaşkanı olacak adam (!): Niye kaçıyorsun ulan İsrail d...! Yer: Soma, Tarih: Dündü, geçti gitti..."

"Biz katile katil deriz, polis olsa da... Nefret suçu işleriz... O 'polis nasıl sabrediyor anlamıyorum der' sorun olmaz çünkü ölenler it... Gerçi ite de onların insana duyduğu saygıdan daha çok saygı duyarız... Persdil supra, iyi akşamlar..."

"Şerefsiz sanki sevgilisine kapris yapıyor. RON"

"Tamam biz önergeyi reddettik ama ; CHP'de biraz zorlasaydı... Şamil TAYYARE"

"155 Alo Kiralık Katil"

"Malum Şahsiyete önemli duyuru; Polise katil dedim diye beni şikayet eden şahsiyet (!) sana güvenerek buradan ihbarda bulunmak istiyorum."

"Okulda bir rehber öğretmenin karnelerle birlikte, okul dışından gelen bir şahsiyete dağıttırdığı 'said ntirsi' kitaplarını sadece ben mi gördüm?"

Ülkemizin kurucusu olan Atatürk'ün 'Nutuk' isimli kitabını bir öğrenciye hediye etsem bile 'siyaset yapma' diyecek seviyelerdesiniz de, bu kadar beyin yıkama odaklı bir olayı

görmezden mi geleceksiniz?

"Adana'da polisin, akrepten attığı ses bombası kafasına isabet eden, 15 yaşındaki [İ.A.] hayatını kaybetti. Polis katil değil olay tesadüf..."

"İŞİD, kelle kesiyor, tecavüz, ediyor, çocukları öldürüyor, insan kalbi yiyor ama sigara içmiyorlar... Kötü alışkanlıkları yok (!)"

"RTE'nin terör örgütü... Kamufilaj TSK'da... Tırlar dolusu silahlar TSK'dan... Maaşlar Devletten, tedaviler hastanelerimizden, lojistik destek topraklarımızdan... Sonra bir açıyorsun televizyonu salağa yatan yandaş medya soruyor; ' Kim bu IŞİD? Vay ben görmedim, vay ben İŞİDmedim demeyin."

A. Disiplin Soruşturması Süreci

11. Başvurucu ile aynı okulda müdür yardımcısı olarak çalışan ve sosyal medya üzerinden de başvurucuyu takip eden S.A., başvurucunun kişisel hesabından yapmış olduğu paylaşımları Okul Müdürü R.Y.ye bildirmiştir. Bunun üzerine söz konusu paylaşımların ekran görüntüleri okul yönetimi tarafından alınmış ve başvurucu hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır.

12. Disiplin soruşturması sürecinde, başvurucu ile aynı okulda görev yapan ve başvurucuyu sosyal medya hesabından da takip ettikleri anlaşılan mesai arkadaşları tanık sıfatıyla dinlenmiştir. Tanıklar beyanlarında söz konusu sosyal paylaşım sitesindeki kişisel hesabın başvurucuya ait olduğunu doğrulamıştır. Soruşturma sonucunda başvurucunun paylaşımlarının güncel ve toplumsal olayların kullanılması suretiyle iktidarda olan siyasi partinin çalışmalarını karalayıcı ve aşağılayıcı nitelik arz ettiği belirtilerek başvurucunun disiplin yönünden 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin (D) bendinin (o) alt bendi uyarınca kademe ilerlemesinin durdurulması cezası ile tecziyesine karar verilmiştir. İdari yönden ise başvurucunun aynı okulda görev yapmasının etkin ve verimli çalışmasına engel olacağı, diğer öğretmenlere kötü örnek teşkil edeceği, okul idaresi, öğretmen ve öğrenciler nezdinde de güven duygusunu sarsacağı, güvenli okul ortamını olumsuz etkileyeceği belirtilerek 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 8. maddesinin (C) bendi uyarınca kamu yararı ve hizmet gereği il içinde görev yerinin değiştirilmesine karar verilmiş ve başvurucu, Esenler Menderes Ortaokuluna atanmıştır.

B. Yargılama Süreci

13. Başvurucu, hakkında tesis edilen yer değiştirme işlemine karşı İstanbul 8. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır. İdare Mahkemesi öncelikle memurların naklen atanmaları konusunda idareye tanınan takdir yetkisinin mutlak ve sınırsız olmadığını, kamu yararı amacı ve hizmet gereği ilkeleriyle sınırlı olduğunu, takdir yetkisine dayalı olarak tesis edilen işlemlerin hukuken geçerli sebeplere dayanması gerektiğini belirtmiştir. İdare Mahkemesi bu sebeple disiplin soruşturması geçiren bir devlet memurunun üzerine atılı disiplin eylemini gerçekleştirdiği sonucuna varılması hâlinde dahi görevini ve hizmetini çalıştığı kurumda sürdürmesinde sakınca bulunmaması durumunda memurun orada çalışmaya devam edebileceği gibi herhangi bir disiplin suçu işlememesine rağmen meydana gelen olaylar nedeniyle memur yıpranmışsa, iş arkadaşları ile ilişkisi bozulmuşsa veya aynı kurumda çalışmaya devam etmesi hâlinde hizmetinden yeterince istifade edilemeyecekse idarenin bu hâllerin varlığını somut delillerle ortaya koyması suretiyle böyle bir memuru başka bir yere naklen atama yetkisine de sahip olduğunu ifade etmiştir. İdare Mahkemesi bu bağlamda disiplin soruşturması geçiren veya

disiplin cezası ile cezalandırılan her memurun görev yerinin değiştirilmesi gibi bir zorunluluk bulunmadığını vurgulamıştır.

14. İdare Mahkemesi, başvurucu hakkında tesis edilen disiplin cezasına karşı dava açıldığına dair bir bilgi bulunmadığını belirtmiştir. Bu doğrultuda Mahkeme, sosyal medya sitesi üzerinden yapılan paylaşım ve yorumlar nedeniyle herhangi bir siyasi parti yararına veya zararına fiilen faaliyette bulunmak şeklindeki eylemleri sübuta ermiş olsa dahi söz konusu eylemlerin başvurucunun görevini çalıştığı kurumda sürdürmesinde sakınca oluşturacak nitelikte olmadığı sonucuna vararak dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir.

15. Karara karşı davalı idare istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi Birinci Kurulu (BİM) başvurucunun Esenler Menderes Ortaokuluna öğretmen olarak naklen atanmasında kamu yararı ve hizmet gereklerine aykırılık bulunmadığını belirterek ilk derece mahkemesinin kararının bozulmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir.

16. Nihai karar, başvurucuya 23/6/2016 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 21/7/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 657 sayılı Kanun'un 76. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Kurumlar, görev ve unvan eşitliği gözetmeden kazanılmış hak aylık dereceleriyle memurları bulundukları kadro derecelerine eşit veya 68. maddedeki esaslar çerçevesinde daha üst, kurum içinde aynı veya başka yerlerdeki diğer kadrolara naklen atayabilirler.”

19. 5442 sayılı Kanun'un 8. maddesinin (C) bendi şu şekildedir:

" ... C) Yukardaki fıkralarda yazılı bütün memurların lüzumu halinde il içinde nakil ve

tahvilleri mensup olduğu il idare şube başkanlarının inhası üzerine valiler tarafından icra

edilmekle beraber mensup oldukları Bakanlıklar veya genel müdürlüklere sebepleriyle bildirilir."

20. 6/5/2010 tarihli ve 27573 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin 31. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Yönetmeliğin yer değiştirmeyle ilgili diğer şartları aranmaksızın;

a) Haklarında yapılan soruşturma sonucunda görev yerinin değiştirilmesi uygun görülenlerin,

...

hizmetin gereği olarak görev yerleri değiştirilebilir.

(2) Bu kapsamda il içinde görev yerleri değiştirilmesi gerekenler, o il içinde görevli oldukları yerleşim yeri dışındaki diğer eğitim kurumlarına, o il içinde alanlarında ihtiyaç bulunmaması hâlinde diğer illerde alanlarında ihtiyaç bulunan eğitim kurumlarına, zorunlu çalışma yükümlülüğünü tamamlamamış olanlar zorunlu çalışma yükümlülüklerini tamamlayabilecekleri hizmet alanlarına atanırlar.

...

(5) Bu madde kapsamında yapılacak yer değiştirmeler, zamana bağlı olmaksızın iller arasında Bakanlıkça, il içinde valiliklerce yapılır."

21. Diğer ilgili hukuk için bkz. Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, §§ 21-27.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

23. Başvurucu, sosyal medya paylaşımları nedeniyle hakkında naklen atama işlemi uygulanmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini belirtmiştir.

24. Başvurucu; hakkında hukuka aykırı olarak uygulanan naklen atama işlemiyle daha önce görev yaptığı okuldan daha alt bölgede ve daha az puan gerektiren bir okula atandığını, bu işlem nedeniyle üç yıl tayin isteyemeyeceği gibi görevde yükselme müracaatında da önemli bir puan kaybıyla karşılaşacağını ifade etmiştir.

25. Başvurucu, yerine getirdiği kamu göreviyle ilgisi bulunmayan ve sınırlı kişilere ulaşan paylaşımı nedeniyle naklen atamaya tabi tutulmasının özel hayata saygı hakkını ihlal ettiğini de iddia etmiştir.

26. Bakanlık görüşünde, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Anayasa Mahkemesi içtihadından örnekler verilmiş ve başvurucunun bir kamu görevlisi olarak kamu görevlisi olmayan bireylere nazaran daha fazla kısıtlamaya tabi olduğu hususu belirtilmiştir. Kamu görevlilerinin siyaset yapma yasağına vurgu yapan Bakanlık; başvurucu tarafından bu yükümlülüğün ihlal edildiğini, ilgili paylaşımların siyasi düşünce ve mezhep yönünden ayrımcılığa yol açacak nitelikte olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucunun söz konusu paylaşımları nedeni ile başka bir okula atanmasının eğitim hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesi amacıyla gerçekleştirildiğini, idarenin atama yönünden oluşan gerekliliği de ortaya koyduğunu belirten Bakanlık, ifade özgürlüğünün ihlal edilmediği yönünde görüş bildirmiştir.

27. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiştir.

B. Değerlendirme

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu bağlamda başvurucunun tüm şikâyetlerinin ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

29. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması,... kamu düzeni ... amaçlarıyla sınırlanabilir...

Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyetinin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunla düzenlenir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

31. Başvurucunun sosyal medya hesabı üzerinden yapmış olduğu paylaşımlar nedeniyle hakkında yürütülen disiplin soruşturması sonucunda başka bir okula atanmasının ifade özgürlüğüne müdahale niteliği taşıdığı değerlendirilmiştir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

32. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 26. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

33. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşullarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

34. Başvurucunun naklen atama işleminin hukuki dayanakları olan 657 sayılı Kanun'un 76. maddesi ile 5442 sayılı Kanun'un 8. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

35. Başvurucunun görev yerinin değiştirilmesine ilişkin kararın Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

36. İfade özgürlüğüne yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 53-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 70-72; AYM, E.2007/4, K.2007/81, 18/10/2007). Derece mahkemeleri, bireylerin fikirlerini ifade özgürlüğü yoluyla ifade etme hakları ile Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen meşru amaçlar arasında adil bir denge sağlamalıdır (Bekir Coşkun, §§ 44, 47, 48; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 58, 61, 66). Derece mahkemeleri söz konusu dengelemeyi yaparken ve ifade özgürlüğüne yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamadığını değerlendirirken belirli bir takdir yetkisine sahiptir (Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577,

25/10/2017, § 57).

37. Kuşkusuz herkes gibi kamu görevlileri de Anayasa'nın 26. maddesinde koruma altında bulunan ifade özgürlüğüne sahiptir. Bununla birlikte ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci maddesinde öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda kamu görevlisi statüsüne sahip olmanın kaçınılmaz bazı sonuçları nedeniyle kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda kamu görevlilerinin ifade özgürlüklerine bazı sınırlamalar getirebilir.

38. Nitekim Anayasa Mahkemesi, kamu görevlisi olmanın sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirdiğini belirtmiştir. Kişinin kamu görevine kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayıldığını, kamu hizmetinin kendine has özelliklerinin bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kıldığını ifade etmiştir (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38).

39. Kamu görevlilerinin yalnızca çalışma yaşamlarında değil çalışma düzeninin dışındaki özel yaşam alanlarında da yerine getirdikleri kamu hizmetinin olumsuz etkilendiği durumlarda bazı sınırlamalara tabi oldukları kabul edilmelidir. Bu kapsamda kamu görevlilerinin statüleri gereği katlanmaları gereken külfetlerden biri de özel yaşamlarında dahi memuriyet disiplinini etkileyen davranışlardan kaçınmaktır. Bu bağlamda kamu görevlilerinin özel hayatlarındaki davranışlarının memuriyetlerini etkilemesi hâlinde fiilleriyle orantılı bir disiplin yaptırımına maruz bırakılabileceklerinin kabulü gerekir. Ancak bunun için kamu görevlisinin fiilinin memuriyetini etkilediğinin idari ve yargısal makamlarca ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konması gerekir (Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021,§ 71).

40. Eldeki başvuruda kamu görevlisi olan başvurucu hakkında sosyal medyada kullanmış olduğu bazı açıklamaların sahip olduğu kamu görevlisi statüsüyle bağdaşmadığı gerekçesiyle bir disiplin soruşturması açılmış ve öğretmen olan başvurucunun başka bir okula naklen atanmasına karar verilmiştir. Anayasa Mahkemesi daha önce kamu görevlilerinin naklen atanmasının hizmet gerekleri doğrultusunda idare tarafından geniş bir takdir yetkisi kapsamında gerçekleştirilen idari bir işlem olduğunu, idarenin bu konudaki geniş takdir yetkisinin sebebinin ise esasen naklen atama işleminin kamu görevlileri üzerinde bir yaptırım olarak değil kamu hizmetlerinin etkin şekilde işlemesini sağlamak amacıyla başvurulabilecek bir araç olarak öngörülmesi olduğunu tespit etmiştir. Gerçekten de söz konusu statüsü nedeniyle kamu görevlisinin kusurlu bir davranışı olmasa dahi kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla yeri değiştirilebilir. Nitekim Anayasa veya kanunlarda kamu görevlilerine coğrafi teminat verilmemiştir. Bu nedenle kamu görevlilerinin şu veya bu nedenle başka bir yere atanmaları -söz konusu atama nedeniyle kimi zorluklar yaşasalar ve yaşamları üzerinde ciddi etkiler bırakılsa bile- otomatik olarak bir cezalandırma olarak görülemez veya otomatik olarak Anayasa'da koruma altına alınan haklarının ihlaline neden olmaz (Elif Güneysu, §§ 50, 51).

41. Bununla birlikte idareye memurların hizmet gereği naklen atanmaları konusunda geniş bir takdir yetkisi verilmesi bu yetkinin keyfî olarak kullanılabileceği anlamına da gelmez. İdare, naklen atama konusunda kamu görevlisinin bir kusuru bulunup bulunmadığından bağımsız olarak kamu hizmetinin etkin bir biçimde devam etmesi amacıyla bu araca başvurulduğunu ilgili ve yeterli gerekçelerle somut olarak ortaya koymalıdır. Aksi hâlde

başvurucunun disiplin soruşturması geçirmesine sebep olan eylemleriyle bağlantılı olarak anayasal haklarının ihlal edilmesine sebep olunabilir (Elif Güneysu, § 52).

42. İdarenin kamu görevlisini naklen ataması konudaki takdir yetkisini keyfî kullanması, somut olayın koşullarında naklen atama işleminin anayasal haklarını kullanan kamu görevlileri yönünden cezai yaptırımlarla aynı etkiyi doğurmasına ve ilgili anayasal haklarının ihlal edilmesine de sebep olabilir. Özellikle ülkemizdeki mevcut coğrafi çeşitlilikten veya kendilerinden kaynaklanan nedenlerle kamu görevlilerinin naklen başka yerlere atanmaları onlar üzerinde baskı kurulmasına ve sonuç olarak da anayasal haklarının ihlal edilmesine yol açabilir. Öte yandan haklarında uygulanan naklen atama işleminin bu kapsamda anayasal haklarını ihlal ettiğini ileri süren kamu görevlilerinin bu iddialarını somut bilgi, belge ve açıklamalarla ortaya koymaları gerekir (Elif Güneysu, § 53).

43. Anayasa Mahkemesi başvurucunun paylaşımları ile naklen atamaya ilişkin idare ve derece mahkemelerinin gerekçelerini dikkatli bir şekilde incelemiştir. Anayasa Mahkemesinin kanaatine göre başvurucu disiplin soruşturmasına konu paylaşımlarında (bkz. § 10) amiri konumundaki başbakan ve emniyet güçleri hakkında oldukça ağır birtakım değerlendirmelerde bulunmuştur. Fakat başvurucunun söz konusu paylaşımlarının kamu görevlisi statüsünden doğan yükümlülüklerine kusurlu bir şekilde aykırılık oluşturduğundan bahisle disiplin cezası gerektirip gerektirmediği, eldeki başvuruda çözümlenmesi gereken meseleye ilişkin değildir. Somut başvuru; idare tarafından, söz konusu ifadelerin görev yaptığı okulda aleni hâle gelmesi nedeniyle başvurucunun yerine getirdiği kamu hizmetinin etkin işlemeye devam etmesinin olumsuz etkileneceği değerlendirilerek başvurucunun görev yerinin değiştirilmesinin zorunlu bir sosyal ihtiyaca cevap verip vermediği ve orantılı olup olmadığı hususuyla ilgilidir.

44. Somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alındığında bir naklen atama işleminin hizmet gereklerinin dışında cezai ve caydırıcı amaçlarla gerçekleştirildiğine veya kamu görevlisinin hayatı üzerinde katlanması gerekenden daha ciddi etkiler yarattığına ilişkin emareler bulunmayan durumlarda -idarenin bu alandaki geniş takdir yetkisi de gözetildiğinde- naklen atama işleminin hizmet gerekleri doğrultusunda gerçekleştirildiği ve hukuka uygun olduğu yönündeki karinenin güçleneceğini kabul etmek gerekir. Nitekim somut olayda aynı il içinde başka bir okula atanan başvurucu söz konusu atama nedeniyle ileride terfisi yönünden bazı dezavantajlar yaşayacağını soyut olarak ileri sürmek dışında özel ya da çalışma hayatı üzerinde bir kamu görevlisi olarak katlanması gerekenden daha ciddi olumsuz etkiler yaratıldığına dair bir iddiada bulunmamıştır. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, başvuruya konu somut olaylardan atama işleminin başvurucunun hayatı üzerinde cezai bir etki doğmasına sebep olabilecek şekilde gerçekleştirildiği izlenimi de edinmemiştir.

45. Somut olayda disiplin soruşturması raporunda naklen atama işlemi yönünden, başvurucunun yapmış olduğu paylaşımlar nedeniyle aynı okulda görev yapmasının etkin ve verimli çalışmasına engel olacağı, diğer öğretmenlere kötü örnek teşkil edeceği, okul idaresi, öğretmen ve öğrenciler nezdinde de güven duygusunu sarsacağı ve güvenli okul ortamını olumsuz etkileyeceği gerekçelerine yer verilmiştir. Başvurucu hakkındaki soruşturmanın aynı okulda görev yapan müdür yardımcısının ihbarı üzerine başlatıldığı, ayrıca başvurucunun mesai arkadaşları tarafından da teyit edildiği görülmektedir. Dolayısıyla ilgili paylaşımların ve söz konusu paylaşımlar nedeniyle başvurucunun bir disiplin soruşturması geçirdiğinin görev yaptığı okulda aleni hâle geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim idare ve derece mahkemeleri de başvurucunun sosyal medya paylaşımlarının görev

yaptığı okulda soruşturma geçirmesine neden olması ve sonrasında oluşan durum nedeniyle başvurucunun aynı yerde görev yapmaya devam etmesinin hem kendisi hem de mesai arkadaşları üzerinde olumsuz etki yaratabileceği gerekçesine dayanmıştır.

46. Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında Anayasa Mahkemesi, somut olayda naklen atanmasına dair işlemin başvurucunun hayatı üzerinde katlanması gerekenden daha ağır ciddi olumsuz etkiler ortaya çıkardığı ve naklen atamanın hizmet gerekleri dışında sırf caydırıcı amaçlarla uygulandığı yönünde bir sonuca ulaşmamıştır. İdarenin bu alandaki geniş takdir yetkisi de gözetildiğinde başvurucunun hizmet gerekleri doğrultusunda naklen atanmasına dair işlemin zorunlu bir sosyal ihtiyaca karşılık gelmediği ve orantılı olmadığından bahsedilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu naklen atama işlemi nedeniyle başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

48. Başvurucu; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası üyesi olması nedeniyle kendisi hakkında yer değiştirme işlemi uygulandığını, başka sendika üyelerine ya da kamu görevlilerine bu şekilde muamele edilmediğini belirterek ayrımcılık yasağının ihlal edildiğini de iddia etmiştir. Başvurucunun bu konuda hiçbir somut bilgi, belge ya da açıklamada bulunmaması nedeniyle anılan iddia yönünden bir inceleme yapılması gerekli görülmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 26. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

M.D.

B. No: 2016/24126 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/24126

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

M.D. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2016/24126)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Elif ÇELİKDEMİR ANKITCI

Başvurucu : M.D.

Vekili : Av. Nurali ÇİTİL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı etme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının, bu karara karşı açılan davanın reddedilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 10/11/2016 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucu, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin yürütmesinin tedbiren durdurulmasına karar verilmesini talep etmiştir.

5. Komisyonlarca tedbir talebinin Bölüm tarafından karara bağlanması gerekli görüldüğünden İçtüzük'ün 73. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm tarafından İçtüzük'ün 73. maddesi uyarınca sınır dışı işleminin tedbiren durdurulmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler doğrultusunda tespit edilen ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Rusya Federasyonu vatandaşı olan başvurucu 9/4/2015 tarihinde Türkiye'ye giriş yapmış, 17/6/2015 ile 17/6/2016 tarihleri arasında geçerli olmak üzere İstanbul'da ikamet izni almıştır. Başvurucu hakkında 16/10/2015 ve 17/10/2015 tarihinde G-87 (genel güvenlik), 25/11/2015 tarihinde Y-26 (yasa dışı örgüt faaliyetleri) gerekçesine istinaden Türkiye'ye giriş yasağı kaydı konulmuştur.

10. Başvurucu, yanındaki yabancı uyruklu iki kişiyle birlikte Hatay'da bulunduğu 13/2/2016 tarihinde kolluk birimlerine haber verilmesi üzerine yakalanmış ve sorgulanmıştır. Başvurucunun Hatay'da bulunma sebebi hakkında çelişkili ifadeler vermesi ve konaklayacağı yeri gösterememesinden dolayı Suriye'deki çatışma bölgeleriyle irtibatlı olma ihtimali gözönüne alınarak başvurucu şüpheli görülmüş ve kolluk görevlilerince Hatay İl Göç İdaresi Müdürlüğüne teslim edilmiştir.

11. Hatay Valiliğinin 13/2/2016 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi (kamu güvenliği açısından tehdit oluşturma) uyarınca başvurucunun sınır dışı edilmesine ve 6 ay idari gözetim altına alınmasına karar verilmiştir. Başvurucu sırasıyla Hatay, Erzurum/Aşkale, Antalya, Adana, İstanbul/Kumkapı, Kırklareli/Pehlivaköy, tekrar İstanbul/Kumkapı Geri Gönderme Merkezlerinde tutulmuştur.

12. Başvurucu, anılan kararın iptali istemiyle 2/5/2016 tarihinde Hatay İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde sınır dışı etme kararının hukuka aykırı olmasının yanı sıra Rus güvenlik güçlerinin baskı ve tehditleri nedeniyle kendisinin 6458 sayılı Kanun'un 55. maddesi gereği sınır dışı edilemeyecek şahıslardan olduğunu iddia etmiştir.

13. İdare Mahkemesinin 9/9/2016 tarihli kararıyla davanın reddine karar verilmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasında yer alan bilgi ve belgelerin değerlendirilmesinden; Rusya Federasyonu vatandaşı olan davacının son olarak 09.04.2015 tarihinde yasal yollardan İstanbul Sabiha Gökçen Hava Limanı'ndan Türkiye'ye giriş yaptığı, Genel Güvenlik (G-87) nedeniyle Türkiye'ye giriş yasağı kararı alınması üzerine Türkiye'de ikamet izninin 16.06.2016 tarihinde İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığınca iptal edildiği, davacı hakkında önceki giriş yasağı bilgileri incelendiğinde, davacının 25.11.2015 tarihli Yasa Dışı Örgüt Faaliyetleri (Y-26) nedeniyle yurda giriş yasağı olduğu, ayrıca davacı hakkında verilen 16.10.2015 ve 17.10.2015 tarihli Genel Güvenlik(G-87) nedeniyle '6 ay- 1 yıl ikametli iken, 6 Ay Men' kararlarının da olduğu dikkate alındığında, söz konusu işlemin dayanağı maddi ve hukuki olayların gerçeğe uygun olarak işlemin tesisini gerektirecek ağırlıkta olduğu,

idarenin kamu düzenini tehdit ettiğini belirttiği olayların ilgilinin sınırdışı edilmesini haklı gösterecek nitelikte olduğu ve kamu yararı gözetilerek 6458 sayılı Kanun'un 54/1-d maddesi uyarınca tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öte yandan, 6458 sayılı Kanun'un 55/1. maddesi uyarınca 'sınır dışı edilemeyecek yabancılar' yönünden davacının durumu değerlendirildiğinde ise, davacının sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunmadığından ve davacının bu yöndeki iddialarının soyut ve varsayıma dayanan iddialar olması nedeniyle, bu iddiası varılan sonucu değiştirecek nitelikte bulunmamıştır."

14. Başvurucu 10/11/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuş, başvurusuyla birlikte sınır dışı etme kararının tedbiren durdurulmasını talep etmiştir.

15. Anayasa Mahkemesinin 10/11/2016 tarihli kararıyla başvurucunun yaşamına ya da maddi veya manevi bütünlüğüne yönelik ciddi bir tehlike bulunup bulunmadığının değerlendirilebilmesi için bilgi ve belgelere ihtiyaç duyulduğu, bununla birlikte araştırma sürecinde sınır dışı işleminin gerçekleştirilmesi hâlinde ise telafisi imkânsız sonuçlar ortaya çıkabileceği için ilgili bilgi ve belgeler toplandıktan sonra yeniden değerlendirilmek üzere başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine dair işleminin geçici olarak durdurulmasına karar verilmiştir.

16. Anayasa Mahkemesince başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde maruz kalacağını iddia ettiği kötü muamele iddialarına ilişkin bilgi ve belge verilmesi için başvurucuya 27/1/2020 tarihinde iki haftalık kesin süre verilmiştir. 3/4/2020 tarihinde verilen cevapta, başvurucunun ülkesine gönderilmesi hâlinde karşılaşacağı risklerin hâlen geçerli olduğu ancak verilen sürenin kısalığı nedeniyle bu risklerle ilgi bilgi ve belge sunma imkânının olmadığı ifade edilmiş, ayrıca 6/3/2017 tarihi itibarıyla idari gözetim kararının kaldırılarak başvurucunun serbest bırakıldığı beyan edilmiştir.

17. Başvurucunun idari gözetimde tutulması nedeniyle kötü muamele yasağı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik şikâyetlerini içeren 5/4/2017 tarihli ve 2017/19346 numaralı bireysel başvurusu, başvurucunun serbest bırakılması nedeniyle öncelikle tazminat yolunu tüketmesi gerektiği gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince 12/5/2020 tarihinde kabul edilemez bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

20. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Kötü Muamele Yasağı ile Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucu; Çerkez asıllı olup Kafkasya'da doğup büyüdüğünü, Rusya'nın bu bölgede insan hakları ihlalleri gerçekleştirdiğini, bu nedenle ülkesine geri gönderildiği takdirde hayatının tehlike altında olacağını, kötü muamele görme riskiyle karşı karşıya kalacağını, ayrıca aile hayatına saygı hakkının da ihlal edileceğini belirterek kötü muamele yasağının, yaşam hakkının, aile hayatına saygı hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulmasını talep etmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmiştir.

23. Anayasa'da yabancıların ülkeye girişleri, ülkede ikamet edişleri ve ülkeden çıkarılmalarına ilişkin konularda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Uluslararası hukukta da kabul edildiği üzere bu husus, devletin egemenlik yetkisi kapsamında kalmaktadır. Dolayısıyla devletin yabancıları ülkeye kabul etmede veya ülkeden sınır dışı etmede takdir yetkisinin bulunduğu kuşkusuzdur. Ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebilmesi mümkündür (A.A. ve A.A., § 54).

24. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında yaşama hakkının yanında maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı da güvence altına alınmıştır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağı, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan cezaya veya muameleye tabi tutulamayacağı hükmüne yer verilmiştir. Maddenin sistematiğinden de anlaşılacağı üzere birinci fıkrada genel olarak güvence altına alınan bireyin maddi ve manevi varlığı, üçüncü fıkrada kötü muamelelere karşı özel olarak korunmuştur (A.A. ve A.A., § 55).

25. Anılan maddede, devlete getirilen kötü muamelede bulunmama (negatif) yükümlülüğünün herhangi bir istisnasına yer verilmemiştir. Temel hak ve özgürlüklerin savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hâllerde kullanılmasının durdurulmasına imkân veren Anayasa'nın 15. maddesinde de maddi ve manevi varlığın bütünlüğüne dokunulamayacağı belirtilmiştir. Bu durum, kötü muamele yasağının mutlak nitelikte olduğunun açık göstergesidir (A.A. ve A.A., § 56).

26. Ancak bu yasakla korunan hakların gerçek anlamda güvence altına alındığından bahsedilebilmesi için devletin kötü muamelede bulunmaması yeterli değildir. Devletin aynı zamanda bireyleri kendi görevlilerinin ve üçüncü kişilerin kötü muamele oluşturabilecek eylemlerine karşı da koruması gerekir (A.A. ve A.A., § 57).

27. Nitekim Anayasa'nın 5. maddesinde "insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak" devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Anayasa'nın 5. ve 17. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde devletin bireyi işkence ve kötü muamele yasağına karşı koruma (pozitif) yükümlülüğünün de bulunduğu anlaşılmaktadır (A.A. ve A.A., § 58).

28. Anayasa'nın 5., 16. ve 17. maddeleri uluslararası hukuk ve özellikle de Türkiye'nin taraf olduğu Cenevre Sözleşmesi'nin ilgili hükümleri ile birlikte yorumlandığında devletin egemenlik yetkisi alanında olup gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalabilecek yabancıların da maddi ve manevi varlıklarına yönelik risklere karşı korunmalarının devletin

pozitif yükümlülükleri arasında yer aldığının kabulü gerekir (A.A. ve A.A., § 59).

29. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için bu kişiye sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir. Aksi hâlde sınır dışı edildiğinde kötü muameleye maruz kalma riski altında olduğunu iddia eden ve bu iddiasını delillendirme konusunda devlete göre daha kısıtlı imkânlara sahip olan yabancıya gerçek anlamda bir koruma sağlanabildiğinden bahsetmek mümkün olmayacaktır (A.A. ve A.A., § 60).

30. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya iddialarını araştırtma ve bu kararı adil bir şekilde inceletme imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur (A.A. ve A.A., § 61).

31. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

32. Ancak kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü, her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir/ araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konulmalı, bu kapsamda kötü muamele yasağının ihlal edilme riskine dair somut dayanaklar sunulmalıdır. Başvurucu, geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı; (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı; bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır (A.A. ve A.A., § 63). Başvurucunun somutlaştırma yapmadan söz edeceği ihlal olasılıkları gerçek bir riskin varlığını göstermekte yeterli olmayacaktır. İhlal iddialarının başvurucunun kişisel olarak neden risk altında olduğuna ilişkin açıklamalar içermesi gerekmektedir.

33. Somut dosyada başvurucunun gerek Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda gerek idare mahkemelerinde açılan iptal davalarında sınır dışı edilmesi hâlinde maruz kalacağını ileri sürdüğü riske ilişkin somut ve kişisel açıklamalarda bulunmadığı, ülkesinin genel durumu dışında kendisinin hangi özel durumunun risk oluşturduğuna ilişkin somutlaştırma yapmadığı görülmüştür. Sonuç olarak başvurucunun kötü muamele yasağının ihlaline ilişkin somut dayanak ortaya koyamadığı ihlal iddialarının savunulabilir nitelikte olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

34. Belirtmek gerekir ki bazı başvuruculların menşe ülkelerinde siyasi istikrarsızlık veya iç karışıklık nedeniyle insan hakları ihlalleri yaşandığı değerlendirilse dahi geri gönderilen ülkenin koşullarının kamu makamları tarafından resen araştırılması gerektiğine ilişkin kural, başvuruculların bu konuda açıklamada bulunma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Yryskul Beishenaliev, B. No: 2016/7458, 20/4/2017, § 51). Bunun yanı sıra kural olarak bir ülkedeki insan hakları ihlalleri, siyasi istikrarsızlık veya iç karışıklık hâlleri tek başına anılan ülkeye göndermelerin kötü muamele yasağını ihlal edeceği sonucuna varmak için yeterli değildir.

35. Öte yandan sınır dışı etme kararı nedeniyle ailenin korunması hakkının ihlal edileceğini ileri süren başvurucu; ailesinden neden ayrılmak zorunda kalacağını, diğer bir deyişle istedikleri takdirde kendileriyle birlikte ülkelerine dönebilecekleri anlaşılan aile fertlerinin neden ülkelerine geri gidemeyeceklerini inandırıcı bir izahla ortaya koyamadığı görülmüştür (Peri Kırık, B. No: 2015/19795, 9/1/2019, § 26). Dolayısıyla bu konudaki iddialarının da savunulabilir nitelikte olduğunu söyleyebilmek mümkün gözükmemektedir.

36. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun iddialarının savunulabilir nitelikte olmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Adil Yargılama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

37. Başvurucu; sınır dışı etme kararının iptali amacıyla açılan davada savunma dilekçesinin kendisine tebliğ edilmediğini, İdare Mahkemesinin delilleri yanlış değerlendirerek hatalı sonuca ulaştığını, kamu güvenliği açısından tehdit oluşturacağına ilişkin somut bilgi bulunmadığını, dolayısıyla idari işlemin hukuka aykırı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

38. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

39. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir."

40. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) veya Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

41. Devletin yabancıları ülkeye kabul etmekte veya sınır dışı etmekte takdir yetkisinin bulunduğu ancak anılan işlemlerin Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturması hâlinde bireysel başvuruya konu edilebileceğine yukarıda (bkz. § 23) değinilmiştir.

42. Öte yandan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yabancıların ülkeye girişine, ülkede kalışına veya ülkeden çıkarılmasına ilişkin işlemlerin Sözleşme'nin 6. maddesi kapsamında kalmadığı kabul edilmektedir. Bir başka ifadeyle söz konusu işlemlere ilişkin davalar medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili görülmemektedir (Aıgul Mavlıanova, B. No: 2016/6293, 9/11/2017, § 27). Dolayısıyla sınır dışı etme işlemini konu alan uyuşmazlıkları içeren yargılamaların Anayasa'nın 36. ve Sözleşme'nin 6. maddesinde güvence atına alınan adil yargılama hakkının ortak koruma alanı kapsamında kalmadığının kabulü gerekir (Aıgul

Mavlıanova, § 28).

43. Başvuru konusu olayda yukarıda da belirtildiği üzere başvurucunun adil yargılanma hakkına ilişkin iddialarının konusunun Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kaldığı anlaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kötü muamele yasağı ile aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Başvurucu hakkındaki sınır dışı etme işlemine ilişkin tedbir kararının SONLANDIRILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne GÖNDERİLMESİNE,

F. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF BİRKAN

B. No: 2017/18683 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/18683

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF BİRKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/18683)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucu : Yusuf BİRKAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun göndermek istediği mektuba idarece sakıncalı bulunarak el konulmasının haberleşme hürriyetini ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/3/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan hükümlü olarak Balıkesir L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

9. Başvurucu, Uluslararası Af Örgütü Türkiye Temsilciliğine gönderilmek üzere bir mektup yazmıştır. Mektubun incelenmesinde; bir sayfadan ibaret olduğu, metnin altında başvurucunun da aralarında bulunduğu çok sayıda isim ve imzanın yer aldığı görülmüştür. Mektubun ceza infaz kurumunda bir grup tutuklu ve hükümlülere uygulanan ve hukuka aykırı olduğu iddia edilen bazı uygulamaları dile getirmek için kaleme alındığı anlaşılmaktadır.

10. İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Kurul) 2/3/2017 tarihinde, 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereği mektubun tamamının sakıncalı olduğundan gönderilmemesine karar vermiştir. Kararda; mektupta kurumları hedef gösteren, hukuksal olarak yapılan düzenlemeleri hukuka ve insan haklarına aykırı uygulamalarmış gibi algılanmasına neden olabilecek, terör örgütlerinin yasa dışı eylemlerini hak arama faaliyeti şeklinde gösteren yalan yanlış ifadelerin bulunduğu vurgulanmıştır. Kararda ayrıca söz konusu mektupla Anayasa ile güvence altına alınan dilekçe hakkının kötüye kullanıldığı, hakkın kötüye kullanılması yoluyla devletin terörizmin övülmesine ve teşvik edilmesine aracı kılınmaya çalışıldığı belirtilmiştir.

11. Başvurucu, anılan karara karşı Balıkesir İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) yaptığı şikâyette; mektupta, yaşadıkları sıkıntılara çözüm bulmak için bir çağrıda bulunduklarını, iletişim hakkının engellendiğini, bu nedenle kararın ortadan kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür.

12. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun şikâyetini 8/3/2017 tarihli kararıyla reddetmiştir. Anılan kararda ilgili mevzuat hükümleri ile Kurul kararının gerekçesi tekrarlandıktan sonra hükümlünün şikâyetinin reddine karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucunun anılan karara itirazı ise Balıkesir 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) tarafından 15/3/2017 tarihinde İnfaz Hâkimliği kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir.

13. Nihai karar 16/3/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

14. Başvurucu 21/3/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. 5275 sayılı Kanun'un "Hükümlünün mektup, faks ve telgrafları alma ve gönderme hakkı" kenar başlıklı 68. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Hükümlü, bu maddede belirlenen kısıtlamalar dışında, kendisine gönderilen mektup, faks ve telgrafları alma ve ücretleri kendisince karşılanmak koşuluyla, gönderme hakkına sahiptir.

(2) Hükümlü tarafından gönderilen ve kendisine gelen mektup, faks ve telgraflar; mektup okuma komisyonu bulunan kurumlarda bu komisyon, olmayanlarda kurumun en üst amirince denetlenir.

(3) Kurumun asayiş ve güvenliğini tehlikeye düşüren, görevlileri hedef gösteren, terör ve çıkar amaçlı suç örgütü veya diğer suç örgütleri mensuplarının haberleşmelerine neden olan, kişi veya kuruluşları paniğe yöneltecek yalan ve yanlış bilgileri, tehdit ve hakareti içeren mektup, faks ve telgraflar hükümlüye verilmez. Hükümlü tarafından yazılmış ise gönderilmez..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirinin olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

18. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Haberleşme Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; Uluslararası Af Örgütüne göndermek istediği mektubun insani talepleri içerdiğini, ülkenin yasasına, hukukuna, adaletine zarar veren uygulamaların sonlandırılması için bir duyarlılık çağrısı olduğunu, Kurulun taleplerini ve çağrısını saptırarak mektubun gönderilmemesine karar verdiğini ifade etmiştir. Bireysel başvuru formunda ayrıca mektuptaki tüm ifadelerin açık, net ve somut olmasına rağmen suçlayıcı ifadeler kullanılarak iletişim hakkının engellendiği, açık adresi olan bir kuruma gönderilen ve yaşadıkları sıkıntılara dayanan, hiçbir kurumu hedef göstermeyen mektubun gönderilmemesinin keyfî ve yasalara aykırı olduğu, haberleşme hürriyetinin engellendiği vurgulanmıştır.

20. Bakanlık görüşünde; ilgili mevzuat hükümleri kapsamında ceza infaz kurumunun düzeni, disiplini, güvenliği ve yönetimi hususlarındaki takdir hakkının İnfaz Kurumuna ve mahkemelere somut olayın özelliklerine göre değerlendirmek üzere bırakıldığı vurgulanmıştır. Başvurucunun göndermek istediği mektubun sakıncalı bulunması nedeniyle söz konusu mektubun alıcısına gönderilmemesinin Anayasa'nın 22. maddesi anlamında kamu düzeninin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi için ihtiyaç duyulan demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmadığı ve müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla orantılı olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda Disiplin Kurulu Başkanlığı ve mahkeme kararlarının da ilgili ve yeterli gerekçeler içerdiği, kararlardaki tespit ve sonuçların yasanın uygulanması niteliğinde olduğunu belirterek müdahalenin Anayasa'da yer alan hak ve özgürlükleri ihlal eder nitelikte olmadığı değerlendirmesine yer verilmiştir.

21. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu; resmî makamlara gönderilen mektupların denetime tabi tutulmaması gerektiğini, yalan yanlış ifadelerin ne olduğunun belirtilmediğini, mektupta tamamen gerçeklerin yazıldığını, iletişim ve haberleşme hakkının engellendiğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

22. 30/3/2011 tarih ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un, "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

23. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen "Bireysel başvuru formu ve ekleri" başlıklı 59. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarının bireysel başvurunun yapıldığı tarihteki ilgili kısmı şöyledir:

"(2) Başvuru formunda aşağıdaki hususlar yer alır:

...

ç) Kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların ... özeti.

d) Bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamalar.

e) Başvurucunun güncel ve kişisel bir temel hakkının doğrudan zedelendiği iddiasının dayanakları.

...

h) Başvurucunun talepleri.

(3) Başvuru formuna aşağıdaki belgeler ya da onaylı örnekleri eklenir:

...

e) Dayanılan belgelerin asılları ya da onaylı örnekleri.

...

(4) Başvurucu ihlal iddiasına dayanak gösterdiği üçüncü fıkradaki belgelere herhangi bir nedenle erişememesi hâlinde bunun gerekçelerini belirtir. Mahkeme gerekli gördüğü takdirde bu bilgi ve belgeleri resen toplar."

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, göndermek istediği mektubun sakıncalı görülerek alıkonulması nedeniyle haberleşme hürriyetinin engellenmesine ilişkindir. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında bu tür başvurular haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmiştir (Özkan Kart (2), B. No: 2013/1201, 20/5/2015, § 22; Akif İpek, B. No: 2013/9456, 24/6/2015, § 23; Ramazan Vural, B. No: 2013/1148, 7/7/2015, § 24; Eren Yıldız, B. No: 2013/759, 7/7/2015, § 25; Mustafa Aydin, B. No: 2013/275, 6/10/2015, § 24). Somut başvuruda da bu durumdan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmamakta olup başvurucunun ihlal iddialarının haberleşme hürriyeti kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

25. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu kapsamda karmaşık veya zorlama şikâyetler, kanun yolu şikâyeti niteliğindeki şikâyetler, başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği şikâyetler ile temel haklara yönelik bir ihlalin olmadığı açık olan şikâyetler açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Cemal Günsel [GK], B. No:

2016/12900, 21/1/2021, § § 19, 21).

26. Buna göre Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir başvuruyu inceleyebilir ve başvuruculaın şikâyetlerini hem maddi olarak hem de hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Maddi dayanaklar yönünden başvuruculaın yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak, bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak, hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına ilave olarak İçtüzük'ün 59. maddesinde de başvuruculaın yükümlülükleri kapsamında şikâyetin maddi ve hukuki temellerine başvuru formu ve eklerinde yer verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiş, böylece başvuru koşullarının öngörülebilirliği kuvvetlendirilmiştir (Cemal Günsel, § 22, 23).

27. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi, kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel, § 24).

28. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir. Başvurucunun anılan yükümlülüklere uymaması hâlinde şikâyetlerini temellendiremediği için başvurusu açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz bu yükümlülüklere başvurucunun elinde olmayan nedenlerle uymamasının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunması ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, §§ 25, 26).

29. Somut başvuruda devletin birliğini ve ülke bütünlüğü bozma suçundan ceza infaz kurumunda mahpus bulunan başvurucu, Uluslararası Af Örgütüne yazdığı bir mektubu göndermek istemiş; idare ve yargı mercilerinin aldığı kararlar neticesinde söz konusu mektubu alıcısına ulaştıramamıştır.

30. İnfaz Kurumu 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasına atıf yaparak ve somut birtakım gerekçeler de ekleyerek mektubun sakıncalı olduğuna bir iddia ile karar vermiş, ilgili İnfaz Hâkimliği ve Ağır Ceza Mahkemesi de benzer gerekçeyle mektubun sakıncalı olduğuna ilişkin İnfaz Kurumu kararının hukuka uygun olduğunu değerlendirmiştir.

31. Anayasa Mahkemesi Hasan Umut Özer (2) kararında, bir uyuşmazlıkla ilgili somut olaya uygulanacak kanun maddesine atıf yapılarak karar verilmesi durumunda muhatabının savunmada ileri sürebileceği bir iddianın varlığından söz edebilmesi için kanun maddesinin içeriğinin yeterince belirgin olması gerektiğinin altını çizmiştir. Buna göre 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (1) numaralı fıkrasında mektup alma ve mektup göndermenin bir hak olarak tanımlandığı, bu hakkın asıl amacının mektuplaşma yoluyla mahpusların dış dünya ile iletişimlerinin devam ettirilmesinin sağlanmasına yönelik olduğu, Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında ise mektup alma ve gönderme hakkına ilişkin kısıtlama nedenlerinin tahdidi olarak düzenlendiğine işaret edilmiştir. Bu durumda Kanun'da tahdidi

olarak sayılan nedenlerden en az birinin varlığı hâlinde mahpusun göndermek istediği ve mahpusa gelen mektubun sakıncalı olduğuna karar verebilmek mümkündür. Aynı zamanda Kanun'da hakkın sınırlanma nedenleri tek tek sayılmak suretiyle sınırlı olarak belirlendiği için bu nedenler dışında bir sebebe dayanılarak mektupla haberleşme hakkının kısıtlanabileceğinden söz edilemez. Bu bağlamda idarenin de tahdidi sayılan bu nedenleri genişletme yönünde bir takdir yetkisinin olmadığı açıktır. Bu açıklamalar çerçevesinde Kanun'un anılan maddesinin içeriğinin somut olaya uygulanacak şekilde yeterince belirgin olduğu söylenebilir (geniş değerlendirme için bkz. Hasan Umut Özer (2), B. No: 2017/40147, 8/6/2021, § 32).

32. Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında sayılan nedenlerin mahpusa tanınan hakkın yukarıda belirtilen amacına aykırı kullanılması hâllerine ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda idarenin incelediği mektubun sakıncalı olduğuna karar vermesi, mektubun anılan Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrasında sayılan nedenlerden en az birini içerdiğinin ve hakkın amacına uygun kullanılmadığının tespiti anlamına gelir. Dolayısıyla mektubun ilgili mevzuata atıf yapılarak sakıncalı olduğunun tespiti hâlinde başvurucu ile kamu makamları arasında oluşan ihtilafın konusu, esasen mektup gönderme ve alma hakkının dış dünya ile iletişim sağlama amacına uygun kullanılmadığı iddiasından ibarettir. Bu durumda Anayasa Mahkemesinin başvurunun esasını inceleyebilmesi için öncelikle başvurucunun, mektup alma ve gönderme hakkını amacına uygun kullandığını, mektubun anılan Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında kalmadığını ortaya koyması zorunludur (Hasan Umut Özer (2), § 33).

33. Somut olayda başvurucunun mektubunu inceleyen İdarenin mektubun içerik ve nitelik olarak 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında kaldığını dolayısıyla mektup gönderme hakkının amacına uygun kullanılmadığını tespit ettiği anlaşılmaktadır. Bunun yanında idare, mektupta kurumları hedef gösteren, hukuksal olarak yapılan düzenlemeleri hukuka ve insan haklarına aykırı uygulamalarmış gibi algılanmasına neden olabilecek, terör örgütlerinin yasa dışı eylemlerini hak arama faaliyeti şeklinde gösteren yalan yanlış ifadelerin bulunduğunu da gerekçesinde belirtmiştir. Bu durumda başvurucunun bireysel başvuru formunda mektup gönderme ve alma hakkının amacına uygun kullanıldığına ilişkin ve Kurul kararındaki gerekçeleri karşılayacak şekilde ayrıntılı açıklama yapması gerektiği söylenebilir. Buna karşın başvurucu, şikâyete konu mektuba ilişkin sadece sakıncalı olmadığını vurgulayan genel bir açıklama yapmış; mektubun neden 5275 sayılı Kanun'un 68. maddesinin (3) numaralı fıkrası kapsamında kalmadığını veya mektupta terör örgütü lehine ifadeler olmadığını dolayısıyla kendisine tanınan imtiyazlı bir hakkı amacına uygun kullandığını ortaya koyamamış (benzer yöndeki karar için bkz. Hasan Umut Özer (2), § 34), göndermek istediği mektubun içeriğine ilişkin bilgisinin olduğu açık olmasına rağmen mektubun esasen nasıl bir içeriğe sahip olduğuna, neden alıcısına ulaştırılması gerektiğine ilişkin herhangi bir açıklamaya yer vermemiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Cemal Günsel, §§ 27-30). Başvurucu, mektubun gönderilmemesi şeklindeki müdahalenin haberleşme hürriyetini ihlal ettiğini yalnızca soyut olarak ileri sürmüş, ihlal edildiğini düşündüğü bir hak ve özgürlüğünün hangi nedenle ve nasıl ihlal edildiğini somut bir şekilde açıklama yoluna gitmemiştir

34. Sonuç olarak başvurucu, şikâyetlerine konu temel olay ve olgular ile bireysel başvuruya konu ettiği temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini açıklamak yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş; bu bağlamda ileri sürdüğü ihlal iddialarını temellendirememiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHAKİM ŞENDÜL

B. No: 2017/26742 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/26742

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHAKİM ŞENDÜL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/26742)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportörler : Yunus HEPER

Ceren Sedef EREN

Başvurucu : Abdulhakim ŞENDÜL

Vekili : Av. Abdulhekim GİDER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, aynı idari soruşturma kapsamında başvurucunun hem disiplin cezası ile cezalandırılması hem de görev yerinin değiştirilmesi nedeniyle suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 7/6/2017 ve 14/8/2017 tarihlerinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2017/32435 sayılı dosyanın

2017/26742 sayılı bireysel başvuru dosyası üzerinde birleştirilmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, başvuruya konu olaylar tarihinde Siirt'in Merkez ilçesi Şeyh Abdurrahman Şaviri Camisi'nde imam hatip olarak görev yapan bir kamu görevlisidir. Başvurucu aynı zamanda Siirt Din Alimleri Derneği Yönetim Kurulu başkanı ve Diyanet ve Vakıf Emekçileri Sendikası üyesi olduğunu da belirtmiştir.

8. Başvurucu hakkında 17/4/2015 tarihinde aynı ilde görev yapan başka bir imam hatiple birlikte organize ettikleri "Kutlu Doğum Haftası" etkinliğinin bir siyasi partinin propagandası hâline dönüştüğü ve başvurucunun da anılan programa çağırdığı konuşmacıyla bu duruma zemin hazırladığı gerekçesiyle kınama disiplin cezasına hükmedilmiş, ayrıca görev yeri değiştirilerek başvurucu Ordu'nun Mesudiye ilçesine Müftülüğüne atanmıştır.

9. Diyanet İşleri Başkanlığı (Başkanlık) "Kutlu Doğum Haftası"nın 1989 yılında Başkanlığın inisiyatifiyle Türkiye'deki ilahiyat birikimi olan kişi ve kurumlarla istişare edilerek planlanan ve uygulamaya konan bir hafta olduğunu ifade etmiştir. Buna göre anılan haftanın amacı “Hz. Peygamber'i anmaktan anlamaya düsturuyla gelişen, Peygamberimizin örnekliğini ve insanlığa takdim ettiği değerleri anlama, toplumumuzun her kesimine ve gönül coğrafyamıza anlatma ve tanıtma, günümüz problemlerine nebevi referanslarla çözüm üretme ve milletimizde var olan Peygamber sevgisini pekiştirme" olarak belirlenmiştir.

10. Başkanlık 2003 yılına kadar sadece Ankara'da bir sempozyum, il ve ilçelerde ise konferans ve paneller düzenlemek suretiyle tertip edilen "Kutlu Doğum Haftası" etkinliklerinin 2004 yılından itibaren yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirilen çeşitli etkinliklerle yeni bir boyut kazandığını, 2010 yılında yayımlanan Kutlu Doğum Haftası ile Camiler ve Din Görevlileri Haftasını Kutlama Yönetmeliği ile hukuki bir zemine de kavuşturulduğunu ifade etmiştir. Başkanlık 2017 yılında anılan Yönetmelik'te yapılan değişiklikle ismi "Mevlid-i Nebi Haftası" olarak değiştirilen ve 14-20 Nisan tarihleri arasında kutlanmaya başlanan haftada; toplumumuz, gönül coğrafyamız ve bütün insanlık için önem arz eden ve sorun hâline gelen bir konuyu tema olarak belirlediklerini ve bu çerçevede pek çok etkinlik gerçekleştirdiklerini, böylece söz konusu tema hakkında toplumsal bir bilinç ve farkındalık, ulusal ve uluslararası alanda da kamuoyu oluşturulmaya çalıştıklarını belirtmiştir.

11. Bu doğrultuda Başkanlık 20/2/2015 tarihli ve 6133 sayılı yazısıyla 2015 yılı için söz konusu haftada düzenlenecek etkinliklerde uyulması gereken ilkeleri içeren Kutlu Doğum Haftası Talimatı'nı il müftülüklerine göndermiştir. Söz konusu talimatın "İlkeler ve Dikkat Edilecek Hususlar" başlığı altındaki 5. maddesinde, kutlama programları planlanırken etkinliklerin her kesimi kapsayıcı nitelikte olması ve Haziran 2015’te yapılacak olan genel seçimler de dikkate alınarak yapılacak etkinliklerde istismar, polemik ve siyasi malzeme konusu yapılabilecek hususlardan özellikle kaçınılması gerektiği belirtilmiştir.

12. Başkanlık tarafından il müftülüklerine gönderilen 25/3/2015 tarihli ve 12037 sayılı 2015 Yılı Genel Seçimleri ile İlgili Yasaklara İlişkin Talimat'ın 2. maddesinde ise seçimin başlangıç tarihinden itibaren, toplumu dinî konularda aydınlatma faaliyetleri ifa edilirken her zaman olduğu gibi yetkisiz ve sorumsuz kişilere vaaz verdirilmemesi, ayrıca vaaz ve hutbelerde dinî ve millî bütünlüğü pekiştirici konulara ağırlık verilmesi gereği, herhangi bir siyasi parti, kişi

veya zümrenin lehine veya aleyhine olabilecek konuşmalardan, yanlış anlama ve yorumlara sebebiyet verebilecek davranışlardan da sakınılması gerektiği bildirilmiştir.

13. Bahsedilen her iki talimatname de Siirt için 8/4/2015 tarihinde yapılan toplantıda din görevlilerine tebliğ edilmiş fakat başvurucu, mazereti olmaksızın anılan toplantıya katılmamıştır.

14. Başvurucu hakkında hazırlanan idari soruşturma raporunda, başvurucunun 17/4/2015 tarihinde aynı ilçede görev yapan başka bir imam hatiple birlikte organize ettiği "Kutlu Doğum Haftası" etkinliğinde bazı din görevlileri tarafından kaside ve mevlit okunduğu, etkinlikte herhangi bir siyasi söylem ya da propagandada bulunulmadığı, bir siyasi partinin isminin anılmadığı ya da siyasi parti bayrağı veya flamasının asılmadığı, ayrıca konuşmacı olarak Mardin Artuklu Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve Yaşayan Diller Enstitü Müdürü Prof. Dr. K.Y.nin davet edildiği belirtilmiştir. Anılan raporda buna rağmen söz konusu etkinlikle ilgili Valilik ya da İl Müftülüğü onayının bulunmadığı, organize eden başvurucu ve diğer kamu görevlisinin etkinliği düzenlemeden önce il müftüsü ve yetkilileriyle istişarede bulunmaları beklenirken bu yönde bir adım atmadıkları gibi anılan etkinliği farklı saatlerde de olsa İl Müftülüğünün tertip ettiği "Kutlu Doğum Haftası" etkinliği ile aynı tarihte düzenledikleri belirtilmiştir. Raporda ayrıca seçimlerden önce yanlış anlamaya sebebiyet verecek davranışlardan kaçınılması gerekirken bir siyasi partinin daha sonra milletvekili adayı yaptığı bir kişinin davet edildiği ve yerel basında çıkan haberlerde söz konusu şahsın bu kimliğinin ön plana çıkarıldığı ifade edilmiş, bu doğrultuda başvurucunun talimatnamelerde öngörülen ilkeleri ihlal etmesi nedeniyle kınama cezasıyla tecziyesi ve il dışında durumuna uygun başka bir yere naklinin yapılması teklif edilmiştir.

15. Başkanlık 7/7/2015 tarihinde, söz konusu rapora ilişkin savunması da alındıktan sonra başvurucunun belirtilen eylemleriyle hizmet içinde ve dışında din görevlilerinin hassasiyetine uygun davranışlarda bulunmadığını, bu itibarla etkili, verimli ve huzurlu görev yapma ortamını kaybettiğini belirterek kamu yararı ve hizmet gereklerini de dikkate almak suretiyle başvurucunun il dışı naklinin uygun olacağına karar vermiş ve başvurucuyu Ordu'nun Mesudiye ilçesi Müftülüğüne atamıştır. Başkanlık 11/9/2015 tarihinde ise başvurucunun ilgili Kanun'da öngörülen "...görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde... kusurlu davranmak" fiilini işlediğinden bahisle kınama disiplin cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Başvurucu her iki işleme karşı idari yargıda iptal davası açmıştır.

16. Kınama disiplin cezasının iptali talebini inceleyen derece mahkemesi, hazırlanan idari soruşturma raporunda dayanılan gerekçelerin hukuka uygun olduğunu ve ayrıca ilgili talimatnamelerin görevlilere tebliğ edildiği toplantıya mazeretsiz olarak katılmadığı anlaşılan başvurucunun kendi kusuruyla talimatlardan haberinin bulunmamasına yol açtığını dikkate alarak davayı reddetmiştir. Başvurucunun söz konusu karara karşı istinaf talebi de Gaziantep Bölge İdare Mahkemesi tarafından ilk derece mahkemesi kararının hukuka uygun olduğu gerekçesiyle kabul edilmemiştir. Nihai ret kararı başvurucuya 9/5/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu bu karara karşı 7/6/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başvurucunun atanma işleminin iptali talebini inceleyen derece mahkemesi, kararda iki iddia yönünden değerlendirme yapmıştır. Mahkeme, söz konusu işlemin hukuka aykırı olduğuna ilişkin iddiaya ilave olarak ayrıca kınama disiplin cezasıyla cezalandırılan başvurucunun bir de başka bir yere atanmasının aynı fiilinden dolayı kişiye birden fazla ceza

verilemeyeceği ilkesini ihlal ettiği yönündeki iddiasını da değerlendirmiştir.

19. İlk derece mahkemesi, ilgili mevzuat ile memurların naklen atanmaları konusunda idareye takdir yetkisi tanındığını (bkz. §§ 29-30), söz konusu yetkinin ancak kamu yararı ve hizmet gerekleri gözardı edilerek kullanıldığının kanıtlanması ya da idari yargı merciince saptanması hâlinde idari işlemin sebep ve maksat yönlerinden hukuka aykırılığı nedeniyle iptal edileceğini belirtmiştir. Mahkeme, başvurucunun idare tarafından dayanılan gerekçelerle Ordu'ya naklen atanmasında hukuka aykırılık bulunmadığına karar vermiştir. Mahkeme daha sonra kamu görevlileri hakkında öngörülen disiplin cezaları ve naklen atama işlemleri arasındaki farka dair bazı açıklamalarda bulunmuştur. Disiplin cezalarının memurların mesleki yaşamlarında ve görevlerinde görülen kusurlu ve hatalı davranışlarına karşı kendilerine uygulanan zorunlu yaptırımlar olduğunu belirten derece mahkemesi, söz konusu cezaların kamu hizmetlerinin en iyi şekilde yürütülmesi ve kamu yararının devamlılığının sağlanması amacıyla kamu görevlileri için görev, yetki ve sorumlulukları bakımından yasal olarak öngörülmüş olduğunu ve kamu görevlisine bulunduğu kurumun çalışma düzeniyle bağdaşmayan davranışları nedeniyle gelecek için uyarıcı etkilerde bulunmayı ve yanlış bir davranışın tekrar ortaya çıkmasına engel olmayı amaçlayan uygulamalar niteliğinde bulunduğunu ifade etmiştir.

20. İlk derece mahkemesi naklen atama işleminin ise kamu hizmetinin daha iyi işlemesini ve kurumların bu hizmete ilişkin fonksiyonlarının daha verimli biçimde yerine getirilmesini sağlamak amacıyla başvurulan idari bir tedbir mahiyetinde olduğunu belirtmiştir. Mahkemeye göre disiplin cezasının uygulanmasında güdülen amaç, kurumun çalışma düzenine aykırı davranışların önlenmesi ve bu düzenin korunması olduğu hâlde naklen atamada kamu hizmetinin selameti açısından, kamu yararı ve hizmet ölçütü sınırları içinde kamu görevlisinin bulunduğu görev yerinden uzaklaştırılması ya da atandığı yerde daha rasyonel, daha verimli ve daha yararlı bir şekilde çalışmasının sağlanmasıdır. Bu bakımdan Mahkeme, disiplin cezalarının yasal koşulları ve ilkeleri ile görevden alma ve atama işlemlerinde idarece kullanılan takdir yetkisine ilişkin yasal koşulların ve ilkelerin farklı olduğunu, disiplin yönünden yaptırımı gerektirmeyen veya hafif bir disiplin cezasını gerektiren bir olayın kamu yararı ve hizmet gerekleri yönünden hizmetin korunması veya kamu görevlisinin etkin ve güvenilir biçimde hizmete devamının sağlanması bakımından kamu görevlisinin naklen başka bir yere atanmasını gerektirebileceğini ifade etmiştir.

21. Sonuç olarak ilk derece mahkemesi; kamu hizmetinin selameti kaygısıyla başvurucunun görev yerinin değiştirilmesinde hukuka aykırı bir yön görülmediğini, ayrıca kınama cezasıyla cezalandırılan başvurucunun disiplin cezasına konu edilen eylemi nedeniyle ayrıca yer değişikliğine tabi tutulmasının ikinci defa cezalandırıldığı şeklinde yorumlanmasına da hukuken olanak bulunmadığını, başvurucunun naklen atanmasının aynı fiilden dolayı kişiye birden fazla ceza verilemeyeceği kuralının ihlali biçiminde nitelendirilemeyeceğini belirterek davanın reddine karar vermiştir.

22. Başvurucunun ilk derece mahkemesinin kararına karşı istinaf talebi, kararının usul ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle reddedilmiştir. Nihai ret kararı başvurucuya 3/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

23. Başvurucu 14/8/2017 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

24. Anayasa'nın "Diyanet İşleri Başkanlığı" kenar başlıklı 136. maddesi şöyledir:

"Genel idare içinde yer alan Diyanet İşleri Başkanlığı, lâiklik ilkesi doğrultusunda, bütün siyasî görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak ve milletçe dayanışma ve bütünleşmeyi amaç edinerek, özel kanununda gösterilen görevleri yerine getirir."

25. 22/6/1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanunu'nun "Görev" kenar başlıklı 1. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir:

"İslam Dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri yürütmek, din konusunda toplumu aydınlatmak ve ibadet yerlerini yönetmek üzere; Cumhurbaşkanlığına bağlı Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur."

26. 633 sayılı Kanun'un "Vaizler, imam-hatip ve müezzin-kayyımlar, Kur'an kursu öğreticileri, eğitim görevlileri ve murakıplar" kenar başlıklı 12. maddesinin ikinci fıkrasının ilgili kısmı şu şekildedir:

"İmam-hatip ve müezzin-kayyımlar, cami ve mescitlerde din hizmetlerini yürütmek ve dinî konularda toplumu bilgilendirmekle görevlidir..."

27. 17/6/2014 tarihli ve 29033 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği'nin "İmam-hatipler" başlıklı 40. maddesinin (1) numaralı fıkrası şu şekildedir:

"(1) Başimam-hatip, uzman imam-hatip ve imam-hatiplerin ortak görevleri şunlardır:

a) Camilerde vakit namazları ile cuma, bayram ve teravih namazlarını kıldırmak.

b) Cuma ve bayram hutbelerini zamanında ve usulüne uygun olarak okumak, gerektiğinde hutbe hazırlamak, hutbe yazma ve okuma konusunda çalışmalar yapmak.

c) Görevli olduğu camide vaaz etmek; isteyen vatandaşlara camilerde veya müftülükçe uygun görülecek yerlerde Kur'an-ı Kerim okumayı öğretmek ve dini bilgiler vermek; yaz Kur'an kursları ile ilgili görevleri yapmak.

ç) Camiyi irşat ve eğitim faaliyetleri için hazır bulundurmak.

d) Her gün öğle namazından bir saat önce açıp yatsı namazından sonra kapatmak suretiyle camiyi gün boyu açık tutmak.

e) Kur'an-ı Kerim, meal/tefsir, hadis, siyer ve ilmihal konularının yer aldığı çalışma programı hazırlamak, müftülüğün onayından sonra bu programı ilan ederek camide uygulamak.

f) Dini gün ve gecelerde görev yaptığı camide program düzenlemek veya müftülükçe düzenlenecek programlarda görev almak.

g) Cami ve çevresinin bakım ve temizliğini sağlamak ve bunun için gerekli tedbirleri almak; şadırvan, abdest alma yeri ve tuvalet gibi yerlerin temizliğinin vakıf, dernek, köy tüzel kişiliği, belediye veya ilgililer tarafından yapılmasını sağlamak.

ğ) Teberrukat eşyasının bakımını ve korunmasını sağlamak.

h) Cami içinde ve avlusunda izinsiz yardım toplanmasını engelleyici tedbirler almak.

ı) Görevli bulunduğu caminin yönetimiyle ilgili iş ve işlemleri yapmak, caminin ihtiyaçlarını giderici tedbirler almak, gideremediği noksanlıkları müftülüğe bildirmek.

i) Türk Medeni Kanununa göre akdedilen nikahtan sonra isteyenlere nikahın dini merasimini icra etmek.

j) Cami ziyaretlerinin, İslam adabına ve güvenlik kurallarına uygun bir şekilde yapılmasını sağlamak; camilerin avlu ve müştemilatında satıcılık, dilencilik gibi ibadet huzurunu ihlal eden her türlü davranışı ve faaliyeti önlemek için gerekli tedbirleri almak.

k) Belediye tarafından cenaze hizmeti verilmeyen yerlerde cenaze teçhiz ve tekfin hizmeti vermek, cenaze namazı kıldırmak ve defin işlemlerini yapmak.

l) Bayram, dini gün ve geceler, doğum, sünnet, düğün, hastalık, ölüm ve benzeri vesilelerle görev mahallinde ikamet eden vatandaşlara din hizmeti sunmak.

m) Görev mahallinde ikamet eden kimsesiz, yetim-öksüz, engelli ve ihtiyaç sahibi insanlarla ilgilenerek ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği içerisinde ihtiyaçlarını gidermeye çalışmak.

n) İnsanlar arasında ülfet, sevgi, dayanışma ve kardeşliği artırıcı faaliyetler yapmak.

o) Görev mahallinde bulunan çocuklar ve gençlerin dini ve ahlaki eğitimlerini geliştirmeye yönelik çalışmalar yapmak.

ö) Müftülüğün bilgisi dahilinde görev mahallindeki vakıf, dernek ve benzeri kuruluşların Başkanlığın hizmet alanı ile ilgili konulardaki taleplerine katkı sağlamak.

p) Camide kadınların ibadetlerini rahat bir şekilde yapabilmeleri amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını sağlamak.

r) Müezzin-kayyımın bulunmadığı zamanlarda onun görevlerini de yapmak.

s) 442 sayılı Köy Kanunu gereğince köy ihtiyar meclisi tabii üyeliği görevini yapmak.

ş) Görev alanı ile ilgili verilen diğer görevleri yapmak."

28. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin (B) bendinin (a) alt bendi şu şekildedir:

"Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

a) Verilen emir ve görevlerin tam ve zamanında yapılmasında, görev mahallinde kurumlarca belirlenen usul ve esasların yerine getirilmesinde, görevle ilgili resmi belge, araç ve gereçlerin korunması, kullanılması ve bakımında kusurlu davranmak,"

29. 657 sayılı Kanun'un 76. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Kurumlar, görev ve unvan eşitliği gözetmeden kazanılmış hak aylık dereceleriyle memurları bulundukları kadro derecelerine eşit veya 68 inci maddedeki esaslar çerçevesinde daha üst, kurum içinde aynı veya başka yerlerdeki diğer kadrolara naklen atayabilirler."

30. 15/4/2015 tarihli ve 29327 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Diyanet İşleri Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği'nin "Hizmet gereği görev veya yer değiştirme" kenar başlıklı 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi şu şekildedir:

"Zorunlu grup ve/veya sınıf hizmet süreleri tamamlanmadan ve yer değiştirme suretiyle atanma dönemi beklenmeksizin hizmet gereği görev veya yer değiştirme, aşağıdaki hallerde yapılır:

...

b) Haklarında yapılan teftiş veya soruşturma sonucu o yerde kalmalarında sakınca görülmüş olması."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

31. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Ön Sorun

32. Olay tarihinde Siirt'te imam hatip görevinde bulunan başvurucu, kendisi gibi aynı ilde görev yapan bir başka imam hatip arkadaşı ile birlikte resmî "Kutlu Doğum Haftası" etkinliğinin düzenlendiği gün aynı konuda bir başka etkinliği Başkanlığın talimatlarında yer alan emirlere aykırı olarak düzenlediği iddiasıyla disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. Başvurucunun Anayasa Mahkemesi önüne getirdiği şikâyetlerin belirlenmesi için başvuru formları dikkatli bir şekilde incelenmiştir. Başvurucu; belirli bir bütünlükten kopuk şikâyetlerinde ayrıntıları hakkında hiçbir bilgi vermediği, Siirt'te düzenlenen başka bazı toplantı ve organizasyonlar ile başvuruya konu etkinliği birbirleriyle kıyaslamış ve söz konusu diğer etkinliklerin düzenleyicileri hakkında herhangi bir yaptırım uygulanmadığını, bu sebeple kendisi hakkında da yaptırım uygulanmaması gerektiğini soyut olarak ileri sürmüştür.

33. Anayasa ve kanunlara uygun olmak şartıyla kamu görevlisi olsun ya da olmasın herkes her tür toplantının veya düşünce açıklamalarının yapıldığı her türlü organizasyonu tertip edebilir veya bu tür etkinliklere katılabilir. Söz konusu faaliyetlerin başta toplantı hakkı ve ifade özgürlüğü olmak üzere Anayasa'da yer alan çok sayıda temel hakkın koruması kapsamında kaldığı tartışmasızdır. Bununla birlikte somut olayda başvurucu, kamu görevlisi sıfatıyla bir etkinlik düzenlediği hâlde devletin belirlediği talimatlara uymadığı, din görevlilerinin göstermeleri gereken hassasiyeti göstermediği gerekçesiyle disiplin cezası ile cezalandırılmıştır. İdarenin disiplin cezasındaki gerekçelerine rağmen başvurucu etkinliği organize ederken kamu görevlisi sıfatı ile hareket etmediğini ileri sürmemiştir. Bunun dışında başvurucu Siirt Din Alimleri Derneğinin Yönetim Kurulu Başkanı ve Diyanet ve Vakıf Emekçileri Sendikası üyesi olduğunu ifade etmişse de başvuruya konu etkinliği söz konusu örgütlerin ya da bu örgütler adına kendisinin organize ettiğini de iddia etmemiştir.

34. Demokratik bir toplumun temellerinden biri de din ve inanç çoğulculuğunun sağlanmasıdır. Öte yandan dinî farklılıkların neden olduğu ayrışmalar, çatışmalar ve savaşlar tarih boyunca insanlığa büyük acılar çektirmiştir. Bu sebeple devlet, din alanındaki politikalarını her tür ayrımcılığı reddederek kapsayıcılık ve çoğulculuğa saygı esaslarına göre belirlemelidir. İnançların sayısız çeşitliliği karşısında Anayasa ve kanun ile Başkanlığa, İslam dininin inançları, ibadet ve ahlak esasları ile ilgili işleri ortak paydaları gözeterek ve bütün siyasi görüş ve düşünüşlerin dışında kalarak yürütmek, İslam dininin müşterek esasları konusunda toplumu aydınlatmak ve bu ilkeler doğrultusunda ibadet yerlerini yönetmek görevleri verilmiştir (bkz. §§ 24, 25).

35. Buna ilave olarak imam hatiplerin görev tanımından da anlaşılacağı üzere Başkanlığın görev sahası o denli geniştir ki İslam dinine mensup bir insanın hayatının her safhasına ilişkin hizmet üretilmektedir (bkz. §§ 26, 27). Hizmet alanının genişliği dikkate alındığında bu hassas alanda ilkeleri iyi belirlenmiş bir çalışma disiplini ve sıkı bir personel rejiminin bulunması beklenir. Nitekim ilgili Yönetmelik'te imam hatipler görevlerini esas itibarıyla Müftülüğün denetiminde atandıkları cami ve ibadet yerleri içerisinde yürütürken bunlar dışında Başkanlığın hizmet alanı ile ilgili konularda gelebilecek taleplere de ancak bağlı olduğu müftülüğün bilgisi dahilinde katkı sağlayabilmektedir (bkz. § 27). Örneğin somut olaya konu "Kutlu Doğum Haftası" etkinliği gibi cami ve ibadet yerleri dışında

gerçekleştirilecek etkinlikler için yazılı olarak ayrıntılı talimatlar verilmektedir (bkz. § 12-14).

36. Tüm bu açıklamalar ışığında bireysel başvuru formundaki anlatımından başvurucunun kamu görevlisi sıfatıyla düzenlediği bir etkinlikte yine bir kamu görevlisi olarak uyması gereken emir ve talimatlara aykırı hareket etmesi nedeniyle cezalandırıldığı kanaatine ulaşılmıştır. İdarenin ve derece mahkemelerinin gerekçelerinde yer alan -söz gelimi bir siyasi partiden daha sonra aday olan bir akademisyenin toplantıya çağrıldığı ve toplantıda daha çok belirli bir siyasi görüşten katılımcıların bulunduğu yönündeki- değerlendirmeler ise başvurucunun emir ve talimatlara uygun hareket etmemesi nedeniyle ortaya çıkan sonuçlara ilişkin olup başvurucunun cezalandırılmasının esas sebebi olarak gösterilmedikleri anlaşılmaktadır.

37. Başvurucu; bireysel başvuru kapsamındaki haklarından münhasıran özgürlük ve güvenlik hakkı, aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama ve cezalandırılmama ilkesi ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

38. Anayasa Mahkemesine sunduğu başvuru formu ve diğer belgeler yukarıdaki açıklamalar ışığında incelendiğinde başvurucunun ne başvuru formundaki lafzi anlatımından ne de açıklamalarının içsel anlamından özü itibarıyla Anayasa'nın diğer maddelerinde korunan başka haklarının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri bulunduğu sonucuna ulaşılmamıştır. Bu sebeple başvurucunun ihlal edildiğini iddia ettiği haklarla sınırlı bir inceleme yapılacaktır.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

39. Anayasa Mahkemesi Ünal Gökpınar ([GK], B. No: 2018/9115, 27/3/2019, § 50) kararında, aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama ve cezalandırılmama ilkesinin (ne bis in idem) Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı çerçevesinde anayasal güvence altında olduğuna ve bu doğrultuda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamındaki inceleme yetkisinin aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesini de kapsadığına karar vermiştir.

40. Dolayısıyla başvurucunun aynı fiili nedeniyle birden fazla kez cezalandırıldığı iddiası adil yargılanma hakkı kapsamında incelenecektir.

1. Genel İlkeler

41. Aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama (ne bis in idem) ilkesi gereğince kişi aynı fiil nedeniyle birden fazla yargılanamaz veya cezalandırılamaz. Ancak bu ilke mutlak olmayıp korunan hukuki yararı, unsurları, amacı ve neticesinin farklı olması nedeniyle ayrı hukuk disiplinleri kapsamında aynı fiilin farklı şekillerde mütalaa edilmesi mümkündür. Bu ilke sadece ceza davalarına ilişkin olduğu için aynı fiilden dolayı ceza soruşturmasının yanında ayrıca hukuk davası veya disiplin soruşturması açılmasına engel teşkil etmez (bazı değişikliklerle birlikte bkz. AYM, E.2017/28, K.2017/107, 31/5/2017, § 15; Ünal Gökpınar, § 52).

42. Aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesinin uygulanabilmesi için hukuka aykırı fiillere bağlanan iki ayrı cezanın birlikte uygulanıp uygulanmadığı ve dolayısıyla aynı kişinin iki kere yaptırıma tabi tutulması sonucuna yol açılıp açılmadığı değerlendirilmelidir (AYM, E.2017/95, K.2017/119, 12/7/2017, § 13; Ünal Gökpınar, § 53).

43. Anayasa Mahkemesi Ünal Gökpınar kararında başvurucunun aynı fiili nedeniyle hem

vergi kaçakçılığı suçundan yargılanması ve cezalandırılmasının hem de hakkında vergi ziyaı ve bazı özel usulsüzlük cezalarına hükmedilmesinin aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkını ihlal ettiği iddiasını incelemiştir. Anılan kararda öncelikle başvurucunun söz konusu cezai süreçlere neden olan hareketlerinin amaç, zaman ve mekân yönlerinden birbirine bağlı şekilde kendi içinde bir bütünlük oluşturduğundan hukuki anlamda aynı fiil olarak değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Daha sonra somut olayı kabul ettiği genel ilkeler ışığında değerlendiren Anayasa Mahkemesi, farklı amaç ve hukuki yararları gerçekleştirmeye yönelik olarak hem idari süreç sonunda vergi cezası hem de adli süreç sonunda mahkûmiyet verilebilmesinde aynı fiil nedeniyle yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama ilkesine aykırı bir yön bulunmadığını belirtmiştir (Ünal Gökpınar, §§ 56, 57).

44. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, somut olaydaki vergi ziyaı cezası ile vergi konusuyla ilgili diğer bazı özel usulsüzlük cezalarının da vergi kaçakçılığı suçundan mahkûmiyette olduğu gibi bir cezai etki doğurduğunu, dolayısıyla aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı kapsamında değerlendirmeye alınması gereken cezai yaptırımlar niteliğinde bulunduğunu kabul etmiştir. Fakat sonuç olarak bu cezai yaptırımların farklı amaç ve hukuki yararları gerçekleştirmeye yönelik olduğundan bahisle aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkının ihlal edilmediğine karar vermiştir.

45. O hâlde somut olayda öncelikle başvurucunun şikâyet ettiği disiplin cezası ve naklen atama şeklindeki yaptırımların aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı kapsamında cezai süreç olarak nitelendirilip nitelendirilemeyecekleri tartışılmalıdır.

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

46. Anayasa Mahkemesi B.Y.Ç. (B. No: 2013/4554, 15/12/2015, § 31) kararında, kamu görevlileri hakkında disiplin hukuku çerçevesinde yapılan bir suç isnadının, cezai anlamda bir suç isnadı olup olmadığını tartışmıştır. Bu bağlamda anılan kararda, kamu görevlilerinin disiplin cezasıyla cezalandırılmasına neden olan eylemleri ulusal mevzuatta suç olarak addedilmediğinden söz konusu disiplin soruşturması sürecinin cezai bir süreç olarak nitelendirilip nitelendirilemeyeceği konusunda, eylemin suç karakteri ve özelliği taşıyıp taşımadığı ile eylem için öngörülen cezanın ağırlığı ve amacının dikkate alınacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla disiplin hukuku çerçevesinde yapılan bir isnadın cezai anlamda bir suç isnadı olup olmadığının belirlenmesinde disiplin cezasının belirli bir grubu mu yoksa herkesi mi bağladığı, caydırma ve cezalandırma amacı içerip içermediği, ilgili suçun ceza hukukunda yer alan suçlarla benzerlik taşıyıp taşımadığı ve uygulanan usullerin ceza hukuku alanındaki yargısal usullere benzeyip benzemediği gibi faktörlerin gözönüne alınması gerektiği kabul edilmiştir (B.Y.Ç., § 32).

47. Bu doğrultuda ceza hukuku anlamında suçun herkes tarafından işlenebilmesi mümkün iken genellikle bir kurumun iç işleyişiyle veya bir meslek grubunun faaliyetleriyle ilgili olan disiplin suçları, belli sıfata, mesleki unvana sahip kişiler tarafından işlenebildiğinden yalnızca belirli bir grubu bağladığı ve bu nedenle cezai anlamda suç niteliği taşımadığı değerlendirilmiştir. Öte yandan disiplin hukuku kapsamında uygulanan bir yaptırımın ciddi şekilde caydırıcı olması veya yaptırımın sonucunun belirli şartlar dâhilinde -örneğin para cezasının ödenmemesi durumunda- hürriyeti bağlayıcı ceza ile ilintilendirilmesi hâlinde mevzuatta disiplin suçu olarak düzenlenmiş olmasına rağmen cezai anlamda bir suçun

mevcut olduğunun kabul edilebileceği de vurgulanmıştır (B.Y.Ç., § 33).

48. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi B.Y.Ç. kararında, devlet memurları hakkında yerine getirdikleri kamu göreviyle ilgili olarak verilen disiplin cezalarının mesleğin yerine getirilmesine dair edimlere ilişkin bulunduğu ve isnat edilen eylemin yalnızca belirli bir meslek grubu tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olduğunu, bu meslek grubunda yer almayan kişileri ilgilendirmediğini ve disiplin yaptırımının hürriyeti bağlayıcı ceza sonucu doğurmadığını dikkate alarak bu kapsamda yöneltilen isnadın disiplin hukuku alanında kaldığını ve bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin uyuşmazlığı konu edinmediğinin açık olduğunu değerlendirmiştir (aynı yönde kararlar için bkz. Selçuk Özbölük, B. No: 2015/7206, 14/11/2018; Önder Acer, B. No: 2018/10564, 25/2/2021).

49. Eldeki başvuruya konu olayda başvurucu hakkında verilen kınama disiplin cezasının da aynı şekilde kamu görevinin yerine getirilmesine dair edimlere ilişkin bulunduğu ve isnat edilen eylemin yalnızca belirli bir meslek grubu tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olduğu, bu meslek grubunda yer almayan kişileri ilgilendirmediği ve söz konusu disiplin yaptırımının hürriyeti bağlayıcı ceza sonucu doğurmadığı görülmektedir. O hâlde başvurucu hakkında verilen disiplin cezasının da disiplin hukuku alanında kaldığı ve bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin uyuşmazlığı konu edinmediği, dolayısıyla aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı kapsamında cezai süreç olarak nitelendirilemeyeceği değerlendirilmiştir.

50. Aynı şekilde eldeki başvuruya konu olayda başvurucu hakkında uygulanan diğer idari işlem olan naklen atama işleminin de aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı kapsamında cezai süreç olarak nitelendirilemeyeceğinin açık olduğu görülmektedir. Hizmet gerekleri ve kamu hizmetlerinin sürekliliği ilkesi doğrultusunda uygun ve verimli çalışma koşullarının sağlanması için alınabilecek bir önlem niteliğinde bulunan naklen atama işlemleri, kamu hizmetlerinin etkin şekilde işlemesini sağlamak amacıyla başvurulabilecek bir araç olarak öngörülmüştür. Yani kamu görevlileri bu statüleri kapsamında kusurlu bir davranışları bulunmasa dahi kamu hizmetlerinin gereği gibi yürütülmesini sağlamak amacıyla yerleri değiştirilebilir. Dolayısıyla naklen atama işlemleri, disiplin cezaları gibi kamu görevlileri üzerinde caydırıcı etki yaratacak bir yaptırım olarak dahi nitelendirilemez (Elif Güneysu, B. No: 2017/31733, 7/10/2021, §§ 48, 50). Açıklanan gerekçelerle başvuru konusu naklen atama işleminin de disiplin hukuku alanında kaldığı ve bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin uyuşmazlığı konu edinmediği şüphesizdir.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun şikâyet ettiği disiplin cezası ve naklen atama işlemi şeklindeki müdahalelerin aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı kapsamında cezai süreç olarak nitelendirilemeyeceği değerlendirildiğinden aynı fiilden dolayı yeniden yargılanmama veya cezalandırılmama hakkı yönünden bir ihlal olmadığının açık olduğu ve başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiği sonucuna varılmıştır.

C. Suç ve Cezaların Kanuniliği İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

52. Başvurucu, hakkında uygulanan disiplin cezası ile naklen atama işleminin suç ve cezaların kanuniliği ilkesini ihlal ettiğini iddia etmiştir.

53. Anayasa Mahkemesi Selçuk Özbölük kararında, Türk Dişhekimleri Birliği ve Diş Hekimleri Odalarının Disiplin Yönetmeliği uyarınca İstanbul Diş Hekimleri Odası Disiplin

Kurulunun bir diş hekimi hakkında verdiği para cezası şeklindeki disiplin cezasının Anayasa'nın 38. maddesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 7. maddesinin ortak koruma alanı kapsamında kalmadığına karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu yaptırımın 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda ya da ceza hukuku mevzuatında suç olarak düzenlenmediğini, başvurucunun mesleğinin yerine getirilmesine dair edimlere ilişkin bulunduğunu, isnat edilen eylemlerin yalnızca belirli bir meslek grubu tarafından gerçekleştirilmesinin mümkün olduğunu, bu meslek grubunda yer almayan kişileri ise ilgilendirmediğini ve disiplin yaptırımlarının hürriyeti bağlayıcı ceza sonucu doğurmadığını dikkate almıştır. Anılan gerekçelerle başvurucuya yöneltilen isnadın disiplin hukuku alanında kaldığını ve başvurunun bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin bir uyuşmazlığı konu edinmediğinin açık olduğunu ifade eden Anayasa Mahkemesi, başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna varmıştır (Selçuk Özbölük, §§ 41-43).

54. Somut olayın koşullarının da anılan karardan farklı olmadığı değerlendirilmiştir. Nitekim yukarıda da yer verildiği üzere başvuru konusu yaptırımlar başvurucunun mesleğinin yerine getirilmesine dair edimlere ilişkindir. Ayrıca başvuru konusu yaptırımlar başvurucunun meslek grubunda yer almayan kişileri ilgilendirmediği gibi hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile cezalandırılma sonucunu da doğurmamaktadır. Bu durumda başvuru konusu disiplin cezası ile naklen atama işlemi şeklindeki yaptırımlar da bir suç isnadının karara bağlanmasına ilişkin uyuşmazlığı konu edinmemekte ve disiplin hukuku alanında kalmaktadır. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda Selçuk Özbölük kararında varılan sonuçtan ayrılmayı gerektirecek bir durum bulunmadığına ve başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunması gerektiğine karar verilmiştir.

55. Başvurucu, kınama disiplin cezası ve naklen atama işlemi nedeniyle özgürlük ve güvenlik hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu, anılan hakkın somut başvuru kapsamında ne şekilde uygulama alanı bulduğuna dair hiçbir açıklama yapmamıştır. Bu doğrultuda özgürlük ve güvenlik hakkından bir inceleme yapılması gerekli görülmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Suç ve cezaların kanuniliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YASEMİN AYNUR AKKAYA

B. No: 2018/2185 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/2185

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YASEMİN AYNUR AKKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/2185)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Yasemin Aynur AKKAYA

Vekili : Av. Cihat UZAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, acil servis nöbet ücretinin yüzde elli artırımlı olarak ödenmemesi nedeniyle bazı anayasal hakların ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/1/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, Datça Devlet Hastanesinde röntgen teknisyeni olarak görev yapmaktadır.

7. Başvurucu 13/7/2015 tarihinde Datça Devlet Hastanesi Başhekimliğine (İdare) müracaat ederek mesai sonrası tutmuş olduğu acil servis nöbet ücretlerinin yüzde elli artırımlı olarak ödenmesi talebinde bulunmuştur. Başhekimlik 15/12/2015 tarihli işlemle yüzde elli artırımlı nöbet ücretinin sadece yoğun bakım, acil servis, diyaliz ve 112 Acil sağlık hizmetlerinde görevli personel için uygulanacağı gerekçesiyle talebi reddetmiştir.

8. Başvurucu anılan işlemin iptali istemiyle 1/2/2016 tarihinde Muğla 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 4/1/2017 tarihli kararıyla idari işlemi iptal ederek tazminat isteminin dava tarihi olan 1/2/2016 tarihinden geriye doğru 60 gün içinde kalan ilk uygulamanın yapıldığı tarihten sonraki kısmının kabulüne karar vermiş, buna karşılık anılan tarihten önceki kısmını ise süre aşımı nedeniyle reddetmiştir.

9. Başvurucu ve İdare karşılıklı olarak bu karara karşı istinaf yoluna müracaat etmişlerdir. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 8/11/2017 tarihli kararıyla başvurucunun istinaf istemini esastan reddetmiş, İdarenin istinaf istemini ise kabul ederek mahkeme kararını kaldırmış ve davayı bütünüyle reddetmiştir.

10. Nihai karar 13/12/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 15/1/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu; acil servis nöbet ücretinin yüzde elli artırımlı olarak ödenmemesi nedeniyle angarya yasağının, eşitlik ilkesinin ve hukuk devleti ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

13. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

14. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

15. 6216 sayılı Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruların yapılması gerekmektedir (Bilent Aktaş ve diğerleri, B. No: 2014/19389, 7/12/2016, § 11). Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de

haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alındığında bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

16. Somut olayda yargılama sürecindeki nihai karar olan Bölge İdare Mahkemesinin 8/11/2017 tarihli kararı başvurucuya 13/12/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Buna göre bireysel başvuru süresinin son günü 12/1/2018 tarihine denk gelmektedir. Anılan tarih cuma gününe tesadüf etmekte olup tatil günlerinden değildir. Bu durumda 15/1/2018 tarihinde yapılan başvuru, süresinde değildir.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle REDDİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ECEVİT SEVİNÇ

B. No: 2018/12091 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12091

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ECEVİT SEVİNÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/12091)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucu : Ecevit SEVİNÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yabancı ülkelerde işkenceye maruz kalması, haksız olarak sınır dışı edilmesi gibi sebeplerle uğranıldığı ileri sürülen zararların karşılanmamasının anayasal haklarını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/4/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Bursa Devlet Hastanesi Sağlık Kurulu tarafından başvurucu hakkında düzenlenen 19/10/2017 tarihli raporda başvurucuya atipik psikoz tanısı konularak vasi tayininin uygun olduğu belirtilmiştir.

8. Bursa 4. Sulh Hukuk Mahkemesinin E.2017/1650 sayılı dosyasında başvurucuya ilişkin açılmış olan vesayet davasında 20/12/2017 tarihli ve K.2017/2933 sayılı kararla başvurucuya vasi atanmıştır.

9. Başvurucu; haklarına tecavüz edildiğini, kendisine işkence yapıldığını, çok büyük zarara uğradığını ileri sürerek 3/11/2017 tarihinde Bursa 3. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde, davalı olarak Anayasa Mahkemesi gösterilmiştir. Dava dilekçesinin eklerinde, Anayasa Mahkemesinin başvurucuya ilişkin olarak verdiği kabul edilemezlik kararlarına ve Bursa Cumhuriyet Başsavcılığının başvurucunun şikâyeti üzerine verdiği kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına yer verilmiştir.

10. Mahkeme 30/1/2018 tarihli kararıyla davanın ehliyet yönünden reddine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun fiil ehliyetine sahip olmadığı, vesayet makamı olan Bursa 4. Sulh Hukuk Mahkemesince davacının dava açmasına izin verilmediğinin bildirildiği gerekçesiyle davanın objektif ehliyet yoksunluğu nedeniyle reddine karar verildiği belirtilmiştir.

11. Mahkeme kararı, başvurucuya 15/2/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Söz konusu karara karşı başvurucu tarafından 25/3/2018 tarihinde yapılan istinaf başvurusu, Mahkemenin 29/3/2018 tarihli kararıyla ehliyet yönünden reddedilmiştir.

13. Bu karar başvurucunun vasisine 16/4/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 17/4/2018 tarihinde bizzat bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Başvurucunun bireysel başvuruda bulunması için izin verilip verilmediği hususunda Bursa 4. Sulh Hukuk Mahkemesinden 17/10/2018 tarihli yazı ile bilgi istenilmiştir. Mahkemeden gelen 19/10/2018 tarihli 2018/1442 sayılı yazıda başvurucunun bireysel başvuruda bulunmak için izin almadığı belirtilmiştir.

15. Başvurucunun 24/1/2019 tarihinde sunduğu dilekçede, başvuru konusu olmayan bir mahkeme kararından bahsedilerek incelenen başvurudaki benzer ifadelere yer verdiği görülmüştür.

16. Başvurucunun çoğunluğu benzer mahiyette olmak üzere 2016, 2017 ve 2018 yıllarında toplam 25 adet bireysel başvuruda bulunduğu görülmektedir. Bu başvuruların tamamına Komisyon aşamasında kabul edilemezlik kararları verilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

18. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

19. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvurucunun İddiaları

20. Başvurucu, birbiriyle ilgisi anlaşılamayan yabancı ülkelerde geçen bazı olaylardan bahsederek işkenceye maruz kaldığını, haksız olarak sınır dışı edildiğini, eşyalarının ve parasının çalındığını, zararının karşılanması gerektiğini belirtmiştir. Başvuru formunda hangi anayasal hakkının neden ihlal edildiğine ilişkin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

C. Değerlendirme

21. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkeme, ... açıkça dayanaktan yoksun başvuruların kabul edilemezliğine karar verebilir."

22. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) bireysel başvuruların içeriğini düzenleyen "Bireysel başvuru formu ve ekleri" kenar başlıklı 59. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarının bireysel başvurunun yapıldığı tarihteki ilgili kısmı şöyledir:

"(2) Başvuru formunda aşağıdaki hususlar yer alır:

...

ç) Kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların ... özeti.

d) Bireysel başvuru kapsamındaki haklardan hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçeler ve delillere ait özlü açıklamalar.

e) Başvurucunun güncel ve kişisel bir temel hakkının doğrudan zedelendiği iddiasının dayanakları.

...

h) Başvurucunun talepleri.

(3)Başvuru formuna aşağıdaki belgeler ya da onaylı örnekleri eklenir:

Başvuru formuna aşağıdaki belgelerin ya da onaylı örneklerinin eklenmesi zorunludur:

...

e) Başvuruda ileri sürülen hak ihlali iddialarını temellendirecek belgelerin onaylı örnekleri.

...

(4) Başvurucu ihlal iddiasına dayanak gösterdiği üçüncü fıkradaki belgelere herhangi bir nedenle erişememesi hâlinde bunun gerekçelerini belirtir. Mahkeme gerekli gördüğü takdirde bu bilgi ve belgeleri resen toplar."

23. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre bireysel başvurularda, başvuru konusu olaylarla ilgili delilleri ibraz etmek suretiyle olaylar hakkındaki iddialarını kanıtlamak ve dayanılan Anayasa hükmünün ihlal edildiğine dair açıklamalarda bulunarak hukuki iddialarını ortaya koymak başvurucuya düşer. Başvurucunun kamu gücünün işlem, eylem ya da ihmali nedeniyle ihlal edildiğini ileri sürdüğü hak ve özgürlük ile dayanılan Anayasa hükümlerini, ihlal gerekçelerini, dayandığı delillerle ihlale neden olduğunu ileri sürdüğü işlem veya kararların neler olduğunu başvuru dilekçesinde belirtmesi şarttır. Başvuru dilekçesinde kamu gücünün ihlale neden olduğu iddia edilen işlem, eylem ya da ihmaline dair olayların

tarih sırasına göre özeti yapılmalı, bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiği ve buna ilişkin gerekçelerle deliller açıklanmalıdır (Veli Özdemir, B. No: 2013/276, 9/1/2014, §§ 19, 20; Ünal Yiğit, B. No: 2013/1075, 30/6/2014, §§ 18, 19; Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

24. Nitekim 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasına ilave olarak İçtüzük'ün 59. maddesinde de başvuruculaların yükümlülükleri kapsamında şikâyetin maddi ve hukuki temellerine başvuru formu ve eklerinde yer verilmesi gerektiği açıkça belirtilmiş (bkz. § 22), böylece başvuru koşullarının öngörülebilirliği kuvvetlendirilmiştir.

25. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun yerine geçerek ihlal iddialarını gerekçelendirme, olay ve olguları ortaya koyma ve delil toplama görev ve yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu yükümlülükler başvurucuya aittir (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 21/1/2021, § 25).

26. Başvuruculaların anılan yükümlülüklere uymamaları hâlinde şikâyetlerini temellendiremedikleri için başvuruları açıkça dayanaktan yoksun bulunabilir. Anayasa Mahkemesi temellendirmeye ilişkin incelemesini her başvurunun somut koşullarında yapar. Kuşkusuz bu yükümlülüklere ellerinde olmayan nedenlerle uymamalarının ikna edici gerekçelerini Anayasa Mahkemesine sunmaları ya da Anayasa Mahkemesinin bu durumu işin niteliğinden anlaması hâli müstesnadır (Cemal Günsel, § 26).

27. Somut olayda Mahkeme, davanın konusunun anlaşılamadığını belirterek davacının fiil ehliyetine sahip olmadığı gerekçesiyle davayı ehliyet yönünden reddetmiştir. Mahkeme, başvurucunun süresinden sonra yaptığı istinaf başvurusunu da ehliyet yönünden reddetmiştir.

28. Başvurucu, bireysel başvuru formunda, Mahkemenin dava konusunu anlamamasına ve mahkemenin değerlendirmelerinin hatalı olduğuna ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Yalnızca birbiriyle ilgisi anlaşılamayan ve yabancı ülkelerde geçen bazı olaylardan bahsederek işkenceye maruz kaldığını, haksız olarak sınır dışı edildiğini, eşyalarının ve parasının çalındığını, uğradığı zararın karşılanması gerektiğini ileri sürmüştür.

29. Sonuç olarak başvurucu, şikâyetlerine konu temel olay ve olgular ile bireysel başvuruya konu ettiği ve temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini açıklamak yönündeki yükümlülüğünü yerine getirmemiş; bu bağlamda başvurusunu temellendirmemiştir.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF

TUTULMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GRUP FLORENCE NIGHTINGALE HASTANELERİ A.Ş. VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/14797 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/14797

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GRUP FLORENCE NIGHTINGALE HASTANELERİ A.Ş. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/14797)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Grup Florence Nightingale Hastaneleri Anonim Şirketi

ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen

başvuru dosyalarının 2018/14797 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/14797 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculaın bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaın açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle

maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞAH İSMAİL HARMANCI

B. No: 2018/15359 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/15359

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞAH İSMAİL HARMANCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/15359)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucu : Şah İsmail HARMANCI

Vekili : Av. Duygu DEMİREL BAŞAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kanuna aykırı toplantıya katıldığından bahisle kamu görevlisi olan başvurucu hakkında kınama disiplin cezasına hükmedilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/5/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, başvuruya konu olayların meydana geldiği dönemde Adıyaman Valiliğinde gelir uzmanı olarak görev yapan bir kamu görevlisidir. Başvurucu aynı dönemde Büro Emekçileri Sendikasının Adıyaman İl Temsilciliğinin de Yönetim Kurulu üyesidir.

10. DEAŞ terör örgütü 20/7/2015 tarihinde Şanlıurfa'nın Suruç ilçesinde, bir sivil toplum örgütüne ait Amara Kültür Merkezinin bahçesinde açıklama yapmak üzere toplanan gruba yönelik olarak canlı bomba saldırısı gerçekleştirmiş ve bu saldırıda birçok sivil vatandaş hayatını kaybetmiştir. Başvurucu 21/7/2015 tarihinde söz konusu saldırıyı protesto etmek amacıyla 300 kişilik bir grubun Adıyaman'ın Karapınar Caddesi üzerinde gerçekleştirmek istediği toplantıya katılmıştır. Başvurucu, söz konusu toplantıya üyesi olduğu Sendika tarafından alınan karar uyarınca katıldığını ifade etmiştir.

11. Başvurucu; anılan toplantıda henüz bir açıklama yapılamadan polisin toplanan gruba gaz ve tazyikli su ile müdahale ettiğini, bu esnada kendisinin konuşmak amacıyla bir emniyet görevlisinin yanına gittiğini ve ne olduğunu anlayamadan gözaltına alındığını, ifadesi alındıktan sonra da serbest bırakıldığını belirtmiştir.

12. Başvurucu hakkında söz konusu toplantıya katılımı nedeniyle disiplin soruşturması başlatılmıştır. Hazırlanan soruşturma raporunda; PKK terör örgütüne yakın internet sitelerinin çağrısı üzerine 300 kişilik bir grubun caddeyi tek yönlü olarak trafiğe kapattığı, toplantıya katılan başvurucunun örgüt adına şiddet içerikli eylemlerde yer aldığı, görevli memura mukavemette bulunduğu, 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet ederek genel güvenliği tehlikeye sokan eylemlere aktif olarak katıldığının tespit edildiği, ayrıca başvurucu hakkında adli yönden soruşturma başlatıldığı belirtilmiştir. Başvurucunun anılan toplantıda gerçekleştirdiği suç unsuru oluşturabilecek eylemlerinin memurun hizmeti ile ilgili olmadığı ve hizmet dışında gerçekleştirildiği dikkate alınarak anılan raporda başvurucunun "hizmet dışında devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışta bulunmak" fiilini işlediği gerekçesiyle ilgili mevzuatta eyleminin karşılığı olarak görülen kınama disiplin cezasıyla cezalandırılması teklif edilmiştir. Başvurucu hakkında, belirtilen gerekçelerle kınama disiplin cezası uygulanmıştır.

13. Başvurucu, hakkında verilen kınama disiplin cezasının iptali istemiyle dava açmış; davası reddedilmiştir. Davayı inceleyen derece mahkemesi; disiplin cezalarının kamu hizmetinin gereği gibi yürütülebilmesi bakımından belli bir statüye sahip şahısların içinde bulundukları statüyü düzenleyen mevzuat uyarınca yerine getirmek zorunda oldukları ödev ve sorumlulukları ifa etmemeleri veya mevzuatta yasaklanan fiillerde bulunmaları durumunda uygulanan yaptırımlar olduğunu, ilgililerin hakları üzerinde doğrudan ve önemli sonuçlar doğurmaları sebebiyle subjektif ve bireysel etkileri bulunduğu gibi kamu hizmetinin sürdürülmesi ve kamu düzeninin sağlanması bakımından objektif ve kamusal önemi de haiz bulunduğunu belirtmiştir. Derece mahkemesi daha sonra başvurucunun anılan toplantıda caddeyi tek taraflı trafiğe kapatanlardan biri olduğunu ve bu eylemini gerçekleştirdiği esnada polis tarafından gözaltına alındığını, bu nedenle başvurucuya atfedilen eylemin

sübuta erdiği sonucuna varıldığını ifade etmiştir. Başvurucunun eyleminin sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilemeyeceğini de belirten derece mahkemesi, başvurucunun kınama disiplin cezasıyla cezalandırılmasına dair işlemde hukuka aykırılık bulunmadığına karar vermiştir.

14. Başvurucu ret kararına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. Talebi inceleyen bölge idare mahkemesi, ret kararının hukuka ve usule uygun olduğu gerekçesiyle talebi oyçokluğuyla reddetmiştir. Karşıoy yazısında, dava dosyası incelendiğinde başvurucunun eylemin yalnızca yürüyüş kısmına katıldığının anlaşıldığı belirtilmiş; yol kapatma veya terör örgütü lehine slogan atma eylemlerine başvurucunun iştirak ettiğine ilişkin dosya kapsamında somut tespitlere yer verilmediği gibi güvenlik güçlerine saldırdığı ya da şiddet içeren eylemlere katıldığı hususuna yönelik olarak da somut bir tespitin dosya içinde yer almadığı, başvurucu hakkında yalnızca 2911 sayılı Kanun'a muhalefet nedeniyle ceza takibatı yapıldığının anlaşıldığı ifade edilmiştir. Karşıoy yazısında daha sonra barışçıl bir gösteri nedeniyle disiplin cezası tehdidi altında bulunmanın kural olarak meşru amaçları gerçekleştirmek için gerekli görülen önlemler ile barışçıl toplanma hakkı arasındaki dengeyi sağladığı söylenemeyeceği gibi başvurucunun insani duyarlılık çerçevesinde, üyesi olduğu Sendikanın da bileşenleri arasında yer aldığı platform üyelerine karşı DEAŞ terör örgütü tarafından gerçekleştirilen katliama dikkat çekmek ve toplumsal farkındalık oluşturulmasına katkıda bulunmak amacıyla yapılmış olan barışçıl bir gösteriye katılmasının "hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak" olarak değerlendirilmesine olanak bulunmadığı ve bu nedenle başvurucunun disiplin cezası ile cezalandırılmasına ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı belirtilmiştir.

15. İstinaf talebinin reddine dair nihai karar başvurucuya 25/4/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 18/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun "Disiplin cezalarının çeşitleri ile ceza uygulanacak fiil ve haller" kenar başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Devlet memurlarına verilecek disiplin cezaları ile her bir disiplin cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

...

B - Kınama : Memura, görevinde ve davranışlarında kusurlu olduğunun yazı ile bildirilmesidir.

Kınama cezasını gerektiren fiil ve haller şunlardır:

...

d) Hizmet dışında Devlet memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışlarda bulunmak,

..."

18. Diğer ilgili hukuk için bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri [GK] (B. No: 2017/15462, 29/9/2021, §§ 18-21, 23).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu; kendisinin herhangi bir şiddet eyleminde bulunmadan ya da suç işlemeden, üyesi olduğu Sendikanın aldığı karar uyarınca katıldığı toplantı nedeniyle hakkında disiplin cezasına hükmedilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkıyla birlikte ifade özgürlüğü ve sendika hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

21. Bakanlık görüşünde öncelikle başvurucunun bireysel başvuru yaptığı tarihten sonra terör örgütleri ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespit edildiğinden kamu görevinden ihraç edildiği, başvurunun temelinde yer alan iddiaların ise devlet memuruna verilen kınama cezasına ilişkin olduğu dikkate alındığında kamu görevinden çıkarılmış olan başvurucunun güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilenip etkinlenmediğinin ve bu yönden mağdur sıfatının hâlen devam edip etmediğinin değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

22. Bakanlık daha sonra başvuru konusu toplantıda PKK terör örgütü ve militanları lehine sloganlar atıldığını, ayrıca eylemcilerin barikat kurduğunu, lastik yakarak caddeyi trafiğe kapattığını, caddedeki birçok işyeri ve otomobilin zarar gördüğünü, olaylara müdahale eden güvenlik görevlilerine ise katılımcılar tarafından taşlı saldırıda bulunulduğunu ve 8 polisin yaralandığını belirtmiştir. Bakanlık görüşünde başvuru konusu olay günü tanzim edilen Olay ve Yakalama Tutanağı'na da yer verilmiştir. Buna göre başvuru konusu toplantıda: "Katil Devlet Hesap Verecek, PKK Halktır Halk Burada, Polis Şaşırma Sabrımızı Taşırma, Direne Direne Kazanacağız, Katil Işid İşbirlikçi AKP, Gençlik Apo'nun Fedaisidir, Devrim Şehitleri Ölümsüzdür, Semsür(Adıyaman Ovası) Apocular Yuvası, Biji Serok Apo, Erdoğan Kerdoğan tu qurbane Öcalan" şeklinde sloganlar atılmış, terör örgütü lehine marşlar söylenmiş ve "Tırlarla Işide silah taşıyan devlet Kobaniye oyuncak götüren devrimcileri katlettin" yazılı bir pankart taşınmıştır. Söz konusu tutanakta başvurucunun anılan eylemleri gerçekleştiren gruba öncülük eden şahıslardan olduğu, polisin ihtarına rağmen grubun dağılmaması ve anılan pankartı açarak yürüyüşe geçmeleri üzerine polisin ikinci kez ihtarda bulunduğu, emniyet güçlerine taş ve benzeri cisimler atılması üzerine ise grubun orantılı bir şekilde tazyikli su ve biber gazı kullanılarak dağıtıldığı ifade edilmiştir.

23. Başvuru konusu toplantıda PKK terör örgütü lideri ve militanları lehine slogan atılarak ve döviz açılarak bu kişi ve eylemlerinin yüceltilmeye çalışıldığının açık olduğunu belirten Bakanlık, başvurucunun bir kamu görevlisi olarak bölgede görev yapan birçok kamu görevlisi ve sivilin yaralanması, şehit edilmesi olaylarının da faili olan terör örgütünün bölgede gerçekleştirdiği terör eylemleri, bunların vahim sonuçları ve zaman zaman anılan örgütün kamu görevlilerini de hedef aldığını bilmesi gerektiğini fakat buna rağmen bu eyleme katılmayı bilinçli olarak seçtiğinin dikkate alınması gerektiğini değerlendirmiştir. Bakanlık ayrıca, başvurucunun dağılmaları yönündeki ihtarlara ve gerçekleşen şiddet olaylarına rağmen kamu görevlisi statüsünden kaynaklanan yükümlülüklerine aykırı bir görüntü ortaya çıkmaması adına eylemi terk etmek veya başka şekillerde imkânı dâhilinde hareket ettiğine dair bir açıklama yapmadığını ve bu yönde bir bilgi vermediğini belirtmiştir.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü iddiaları yinelemiş; kendisinin hukuka aykırı hiçbir fiili bulunmadığını ve tek eyleminin basın açıklamasına katılmaktan ibaret olduğunu belirterek soyut bir iddiadan hareketle devlet

memurunun itibar ve güven duygusunu sarsacak nitelikte davranışta bulunduğuna karar verilmesinin demokratik hukuk devleti ilkeleriyle bağdaşmadığını ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu bağlamda başvurucunun iddiaları bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenecektir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Bakanlık, olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnamesiyle kamu görevinden ihraç edilen başvurucunun mağdur sıfatının değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Mağdurluk statüsünün ortadan kalkması için ulusal makamlar tarafından ihlalin açıkça veya özü itibarıyla kabul edilmiş veya ihlalin ya da müdahalenin sonuçlarının giderilmiş olması gerekir. Somut olayda başvurucunun toplantı hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinin ihlalini oluşturduğu yönünde kamu gücünü kullanan organlarca bir kabul bulunmadığı gibi şikâyet konusu disiplin cezası ortadan kaldırılmış da değildir. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesinin değerlendirmesine göre disiplin cezasının verilmesinden sonra başvurucunun ihraç edilmiş olmasının müdahalenin gerçekleştiği zamanda var olan mağdur sıfatını ortadan kaldırmadığı açıktır (mağdur sıfatının ortadan kalkması nedeniyle kişi bakımından yetkisizlik gerekçesiyle verilen bir kabul edilemezlik kararı için bkz. Abdullah Yavuz, B. No: 2016/59096, 7/11/2019, §§ 27-32; kamu görevinden ihraç edilmiş olmasına rağmen disiplin cezası şeklindeki müdahale nedeniyle kamu görevlisi başvurucunun mağdurluk statüsünün devam ettiğine ilişkin bir karar için bkz. Mehmet Alanç ve diğerleri, §§ 34, 35).

27. Bu doğrultuda açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

28. Başvuru konusu toplantıya katıldığı gerekçesiyle hakkında kınama cezasına hükmedilen başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına yönelik bir müdahale olduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

29. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa’nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa’nın 34. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, ...yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ...demokratik toplum düzeninin ... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

30. Bu sebeple müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olma koşullarını

sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

31. 657 sayılı Kanun’un 125. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

32. Başvuru konusu disiplin cezasının Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu değerlendirilmiştir.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(1) Genel İlkeler

33. Demokratik toplumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının önemi, müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olması, müdahalenin caydırıcı etkisi, devletin takdir yetkisi ve müdahalenin gerekçesine ilişkin olarak kabul edilen ilkeler için Yasin Agin ve diğerleri [GK] (B. No: 2017/32534, 21/1/2021) (aynı kararda bkz. §§ 42-46; 52-59) kararına bakılabilir.

(2) Barışçıl Toplantı

34. Anayasa’nın 34. maddesi; fikirlerin silahsız ve saldırısız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddete başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle mevcut düzenin değiştirilmesi gerektiğini savunanlara dahi toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla bu fikirlerini ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (Dilan Ögüz Canan [GK], B: No: 2014/20411, 30/11/2017, § 37; Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, §§ 117, 118; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, § 80; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 47; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 67, 68; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 54).

35. Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa bu toplantının barışçıl olduğu, dolayısıyla Anayasa'nın 34. maddesinin sağladığı korumadan yararlanacağı söylenemez (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 51). Bununla birlikte bir kimsenin toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı, katıldığı bir toplantı sırasında yer yer görülen şiddet hareketleri sebebiyle otomatik olarak ortadan kalkmaz. Bir kimse davranışlarıyla şiddet kullanma niyetini ortaya koymamış veya katıldığı bir toplantıda cereyan eden şiddet hareketlerine iştirak etmemiş ise bu kişinin Anayasa'nın 34. maddesinin altında güvenceye alınmış olan hakları korunmaya devam eder. Barışçıl bir gösteride bazı kimselerin bunu kötüye kullanarak şiddete başvurmaları, niyeti barışçıl olan bir toplantıya katılanların toplantı hakkına müdahaleyi haklı kılmaz (Ferhat Üstündağ, § 54). Ancak şiddet yaygınlaşmış ve toplantıya bir bütün olarak hâkim olmuş ise artık barışçıl bir toplantıdan bahsedilemez (Ferhat Üstündağ, § 55).

(3) Kamu Görevlisi Statüsünden Kaynaklanan Yükümlülükler

36. Anayasa Mahkemesi, kamu görevlisi olmanın sağladığı birtakım ayrıcalıklar ve avantajların yanında bazı külfet ve sorumluluklara katlanmayı ve diğer kişilerin tabi olmadığı sınırlamalara tabi olmayı da gerektirdiğini belirtmiştir. Kişinin kamu görevine

kendi isteği ile girmekle bu statünün gerektirdiği ayrıcalıklardan yararlanmayı ve külfetlere katlanmayı kabul etmiş sayıldığını, kamu hizmetinin kendine has özelliklerinin bu avantaj ve sınırlamaları zorunlu kıldığını ifade etmiştir (İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 38).

37. Bu kapsamda kamu görevlileri kendileri hakkında disiplin cezasına hükmedilmesini gerektirecek davranışlardan kaçınma yükümlülüğü altındadır. Kamu görevlileri hakkında verilen disiplin cezalarının hukuka uygunluğunu denetleyen yargı mercilerinin ise öncelikle somut olayda kamu görevlisine atfedilebilir bir kusur olup olmadığını belirlemeleri gerekir. Yargı mercileri daha sonra hükmedilen cezayla kamusal önemi bulunan objektif amaca ulaşılıp ulaşılamayacağını göstermek ve böylece cezanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğunu ortaya koyabilmek için kusurlu davranışın kamu görevini ne şekilde etkilediğini ve bu etkilenmeyle orantılı bir disiplin cezasına hükmedilip hükmedilmediğini ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya koymalıdır (Yasin Agin ve diğerleri, § 61).

38. Kamu görevlilerinin yalnızca çalışma yaşamlarında değil çalışma düzeninin dışındaki özel yaşam alanlarında da yerine getirdikleri kamu hizmetinin olumsuz etkilendiği durumlarda bazı sınırlamalara tabi oldukları kabul edilmelidir. Bu kapsamda kamu görevlilerinin statüleri gereği katlanmaları gereken külfetlerden biri de özel yaşamlarında dahi memuriyet disiplinini etkileyen davranışlardan kaçınmadır. Bu bağlamda kamu görevlilerinin özel hayatlarındaki davranışlarının memuriyetlerini etkilemesi hâlinde fiilleriyle orantı bir disiplin yaptırımına maruz bırakılabileceklerinin kabulü gerekir. Ancak bunun için kamu görevlisinin fiilinin memuriyetini etkilediğinin idari ve yargısal makamlarca ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir (Yasin Agin ve diğerleri, § 63).

39. Türk hukukunda kamu görevlilerinin yalnızca çalışma yaşamında değil çalışma düzeninin dışındaki özel yaşam alanlarında da bazı sınırlamalara tabi olmalarının temeli ise kamu görevlileri açısından geçerli olan Anayasa’ya sadakat ile devlete bağlılık ve tarafsızlık ödevleridir. Bu kapsamda ilk olarak Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin olduğu belirtilmiştir. Söz konusu hükmün arkasında devletin kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme hususunda sahip olduğu meşru bir çıkarı bulunduğu düşüncesi yer alır.

40. Anayasal ve ilgili yasal çerçeve göstermektedir ki gerek Anayasa koyucu gerekse yasa koyucu kamu hizmetlerinin Anayasa’ya sadakat ödevi ile tarafsızlık yükümlülüğüne aykırı davranan ya da aykırı davranabileceği yolunda haklı ve objektif bir kanaat uyandıran kamu görevlileriyle yürütülmesini arzu etmemektedir. Bunun yanında somut olayda olduğu gibi kamu görevlisinin herhangi bir sendika üyesi veya yöneticisi olması da birer kamu görevlisi olarak Anayasa ve kanunlarca kendisine yüklenen sorumluluklarını azaltmaz, yani sendikal bağlarının varlığı da Anayasa'ya sadakat ödevlerini sona erdirmez.

41. Son olarak bir kamu görevlisine disiplin cezası uygulanması ceza hukuku anlamında suçluluk tespiti gibi bir ön koşula dayanmamaktadır. Öte yandan bu durum disiplin cezalarının ciddiyeti hakkındaki değerlendirmeyi değiştirmemektedir. Disiplin cezalarının caydırıcı karaktere sahip olduğu açıktır. Bu sebeple de Anayasa Mahkemesi her durumda idare ve mahkemelerin bireyselleştirilmiş bir muamele yaparak kamu görevlilerinin kendilerine atfedilebilir bir kusurları bulunup bulunmadığını değerlendirmesini beklemektedir (Mehmet Alanç ve diğerleri, §§ 47-51).

(4) Terör Propagandası Karşısında Kamu Görevlilerinin Yükümlülükleri

42. Barışçıl bir şekilde başlamış olmasına rağmen çeşitli provokasyon ve yönlendirmeler ile şiddete başvurulan ve yaygın biçimde terör örgütlerinin propagandasına dönüştürülen toplantılara katılım her zaman hassas bir mesele olmuştur. Buna benzer toplantılara katılanların kamu görevlisi olmaları hâlinde ise mesele daha da hassas bir duruma gelmektedir (Mehmet Alanç ve diğerleri, § 55).

43. Toplum ve devlet hayatı için önemli kararlar alan ve kritik görevlerde bulunan kişilerin resmî sıfatlarının gerektirdiği şekilde tarafsız kalmak ve Anayasa'ya sadakatin gerektirdiği güvene layık olmak bakımından çok daha titiz davranmak zorunda olduğu kabul edilmelidir. Bununla birlikte devlet memurlarının tamamına sağlanan anayasal ve yasal ayrıcalıklar, her kademedeki devlet memuruna görevini yerine getirmesi için az veya çok sağlanan kamusal yetkiler ve devlet memurlarına toplumun geniş katmanlarınca verilen yüksek itibar birlikte değerlendirildiğinde terörizm söz konusu olduğunda en alt kademedeki devlet memurunun dahi işgal ettiği görevin ağırlığına ve Anayasa'ya sadakat ödevine uygun biçimde hareket etmesi beklenir. Aksinin savunulması, terörizmin ulusal sınırları aşarak toplum ve devlet hayatı üzerinde sosyal ve ekonomik bakımdan büyük çapta tahribatlara sebep olduğu gerçeği karşısında terörizmin ülkemize yarım yüzyıla yakın bir zamandır verdiği zararların giderilmesi için uğraşan devletin kamu yararını, millî güvenliği, kamu düzenini, ülkenin ekonomik refahı ile başkalarının hak ve özgürlüklerini güvence altına almak ve sürdürmek amacı ile bağdaşmaz (Mehmet Alanç ve diğerleri, §§ 61, 63).

44. Terör örgütünün veya örgütün silah ve şiddete bulaşmış üyelerinin övülmesi, desteklenmesi ya da yüceltilmesi ile cebir, şiddet veya tehdit içeren yöntemlere başvurmanın teşvik edilmesi arasında bir mesafe bulunmamaktadır. Böyle bir eyleme katılmak veya eylem söz konusu niteliğe büründükten sonra söz konusu toplulukta bulunmaya devam etmek, terör örgütünün amaçları kapsamında meşru kabul edilen hedeflere ulaşmak için devlete karşı şiddete başvurulmasının gerekli ve haklı olduğu düşüncesinin desteklendiği izlenimi verilmesine sebep olur. Kamu görevlileri söz konusu olduğunda bu izlenimin ortaya çıkması ise devlet yetkililerini söz konusu devlet memurunun Anayasa'ya sadakatle bağlı kalıp kalmadığı, ulusal güvenliği tehdit edip etmediği ve demokratik hukuk devletine ileride tehdit oluşturup oluşturmayacağı yönlerinden endişeye sevk edecektir (Mehmet Alanç ve diğerleri, § 72).

45. Açıklanan gerekçelerle Anayasa Mahkemesi, yaygın bir biçimde terör örgütlerinin propagandasına dönüşmüş olan toplantı ya da gösteri yürüyüşlerine katılan fakat eylemin bu hale dönüşmesinde bir katkısı bulunduğu açık olmayan kamu görevlilerinin, anılan statülerinden doğan yükümlülükleri doğrultusunda, her somut olayın kendine has koşulları da dikkate alındığında kendilerinden beklenebilecek önlemleri alıp almadıklarını ya da yükümlülüklerine uygun davranıp davranmadıklarını değerlendirecektir.

(5) Somut Olayın Değerlendirilmesi

46. Başvuru konusu toplantı, bir gün önce DEAŞ terör örgütü tarafından gerçekleştirilen ve birçok kişinin hayatını kaybettiği canlı bomba saldırısını protesto amacıyla gerçekleştirilmek istenmiştir. Hem başvurucu hakkındaki idari soruşturma raporunda hem de disiplin cezasının iptali talebini inceleyen derece mahkemelerinin kararlarında başvuru konusu toplantının barışçıl olarak başlamadığına dair bir değerlendirme ortaya konulmamıştır. Dolayısıyla söz konusu toplantının barışçıl amaçlarla gerçekleştirilmek istendiği görülmektedir.

47. Öte yandan başvuru konusu toplantıda bir süre sonra katılımcılar tarafından şiddet eylemleri gerçekleştirildiği ve toplantının yaygın olarak terör örgütü propagandasına dönüştüğü görülmektedir (bkz. §§ 12, 14, 22, 23). Başvurucu, idarenin toplantının şiddet eylemlerine sahne olduğu ve terör örgütü propagandasına dönüştürüldüğüne ilişkin kabullerine herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Başvurucu yalnızca kendisinin söz konusu eylemlere katılmadığı açık olmasına rağmen disiplin cezasıyla cezalandırılmasının hukuka aykırı olduğunu ileri sürmektedir.

48. Başvurucunun toplantıda herhangi bir şekilde şiddet eyleminde bulunduğuna ya da terör örgütü propagandasına aktif olarak katıldığına ilişkin somut bir bilgi bulunmamaktadır. Bunun yanında başvurucunun hakkında disiplin cezasına hükmedilmesine ilişkin gerekçeler konusunda idare ve derece mahkemeleri arasında tam bir tutarlılık bulunmadığı da anlaşılmaktadır. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, özellikle Bakanlık görüşünde başvuru konusu olaya ilişkin olarak verilen detayları dikkate alarak somut olayda çözümlenmesi gereken meselenin kamu görevlisi olan başvurucunun terör propagandası karşısında kamu görevinden doğan yükümlülüklerine uygun davranıp davranmadığı olduğunu değerlendirmiştir.

49. Anayasa Mahkemesi Mehmet Alanç ve diğerleri (aynı kararda bkz. § 73) kararında, bir kamu görevlisinin başvuru konusu toplantı barışçıl olmaktan çıktıktan ve terör örgütü propagandasına dönüştükten sonra anılan toplantıda kalmaya devam etmesi nedeniyle kamu görevlisi statüsünden kaynaklanan ödev ve yükümlülüklerinin gerektirdiği özeni göstermediği ve somut olayın koşullarında kendisinden beklenebilecek önlemleri almadığı kanaatine varmıştır. Anılan kararda, kamu görevlisi statüsünden doğan yükümlülüklerine aykırı bir görüntü ortaya çıkmaması adına harekete geçtiğini ortaya koymayan başvurucunun disiplin hukuku kapsamında ve kamu düzeni meşru amacı doğrultusunda hafif bir disiplin cezasıyla cezalandırılmasının demokratik bir toplum düzeninde gerekli olduğu sonucuna varılmıştır (Mehmet Alanç ve diğerleri, §§ 74, 75).

50. Eldeki başvuruya konu olayın koşullarının da anılan karardan farklı olmadığı değerlendirilmiştir. Nitekim başvurucu da yaygın biçimde şiddet eylemlerine ve özellikle terör örgütü propagandasına dönüştüğü anlaşılan başvuru konusu toplantıda bulunmaya devam etmiş, böylece şiddete başvurulmasının gerekli ve haklı olduğu düşüncesinin desteklendiği izlenimi verilmesine sebep olmuştur. Somut olayın koşullarında başvurucunun topluma böyle bir izlenim vermesi devlet yetkililerini söz konusu devlet memurunun Anayasa'ya sadakatle bağlı kalıp kalmadığı, ulusal güvenliği tehdit edip etmediği ve demokratik hukuk devletine ileride tehdit oluşturup oluşturmayacağı yönlerinden endişeye sevk edecektir (bkz. § 44). Başvurucu, terör örgütü propagandasına dönüştükten sonra toplantıda kalmaya devam ederek statüsünden kaynaklanan ödev ve yükümlülüklerinin gerektirdiği özeni göstermediği gibi somut olayın koşullarında kendisinden beklenebilecek önlemleri de almamıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun bir disiplin cezası ile cezalandırılması şeklindeki müdahalenin somut olayın koşullarında zorunlu toplumsal bir ihtiyaca karşılık geldiği gibi kınama gibi hafif bir disiplin cezasının kamu düzeni meşru amacıyla orantılı da olduğu değerlendirilmiştir. Sonuç olarak başvurucu hakkında hükmedilen kınama disiplin cezasının demokratik toplum gereklerine uygun olduğuna ve başvurucunun Anayasa'nın 34. maddesinde öngörülen toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAHYA ÇEVİK

B. No: 2018/15454 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/15454

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAHYA ÇEVİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/15454)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 20/1/2022-31725

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hasan SARAÇ

Başvurucu : Yahya ÇEVİK

Vekili : Av. Mustafa ÇAPRAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, adli kontrol tedbirine dayalı tazminat talebinin değerlendirilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve seyahat hürriyetinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/5/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

6. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Kahramanmaraş Cumhuriyet Başsavcılığının (Cumhuriyet Başsavcılığı) yürüttüğü bir soruşturma kapsamında 28/6/2015 tarihinde gözaltına alınmış; 29/6/2015 tarihinde Kahramanmaraş 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin kararıyla her hafta pazartesi ve cuma günleri 06.00-23.00 saatleri arasında imza vermek suretiyle adli kontrol şartı ile serbest bırakılmıştır.

9. Başsavcılığın 7/7/2015 tarihli iddianamesiyle, çocuğun cinsel istismarı suçunu işlediğinden bahisle başvurucunun cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

10. İddianame, Kahramanmaraş 1. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmiş veE.2015/231 sayılı dosya üzerinden yargılamaya başlanmıştır.

11. Başvurucu 26/2/2016 havale tarihli dilekçesi ile hakkında hükmolunan adli kontrol tedbirinin kaldırılmasını talep etmiştir. Bu talebi değerlendiren Kahramanmaraş 1. Ağır Ceza Mahkemesi 14/3/2016 tarihli kararı ile başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına karar vermiştir.

12. Yapılan yargılama sonucunda Kahramanmaraş 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/10/2016 tarihli kararıyla başvurucunun üzerine atılı suçtan beraatine karar verilmiştir. Bu karara karşı mağdurların vekilleri tarafından istinaf başvurusu yapılmış, Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesinin 13/2/2017 tarihli istinaf başvurusunun reddine dair kararı ile beraat hükmü kesinleşmiştir.

13. Başvurucu 31/8/2017 havale tarihli dilekçesiyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesi uyarınca haksız yere gözaltında kalması ve adli kontrol tedbiri nedeniyle 20.000 TL maddi, 40.000 TL manevi tazminatın gözaltı tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte tahsili talebiyle dava açmıştır.

14. Başvurucunun açmış olduğu dava Kahramanmaraş 3. Ağır Ceza Mahkemesinin (ilk derece mahkemesi) E.2017/490 sayılı dosyası üzerinden yürütülmüştür. Yapılan yargılama sonucunda ilk derece mahkemesi 23/1/2018 tarihli kararı ile 31,63 TL maddi tazminat ile 1.000 TL manevi tazminatın gözaltı tarihi olan 28/6/2015 tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte başvurucuya verilmesine, ayrıca başvurucu kendisini vekil ile temsil ettirdiğinden 4.360 TL vekâlet ücretinin de ödenmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... [D]avacı Yahya Çevik'in 28/6/2015 tarihinde gözaltına alındığı, yapılan yargılama sonucunda Kahramanmaraş 1. Ağır Ceza Mahkemesinin 27/10/2016 tarih ve 2015/231 E-2016/343 K. sayılı kararı ile beraatine karar verildiği ve kararın Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 17. Ceza Dairesinin 13/02/2017 tarihli kararı ile kesinleştiği anlaşılmakla, sanığın gözaltında toplam 1 gün geçirdiği, atılı suç nedeni ile haksız gözaltı ile karşı karşıya kaldığı, Kahramanmaraş 1. Sulh Ceza Hakimliği'nin 29/06/2015 tarih 2015/203 sorgu sayılı kararı ile adli kontrol kararına hükmedildiği, 21/03/2016 tarihine kadar adli kontrol tedbirine tabi tutulduğu,

Kahramanmaraş Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'nın 26/09/2017 tarih ve 11.588.703 sayılı yazısı ile sanığın 29/06/2014-29/06/2015 tarihleri arasında sigortalı bir işte çalışmadığının anlaşıldığı, davacının toplam 1 gün nezarette kaldığı süre için belirtilen asgari ücretin günlük net tutarı çarpımı sonucunda davacının asgari ücret üzerinden hesaplanarak maddi zararının 31,63 TL olduğu tespit edilmiştir.

Neticeten; Davacı Yahya Çevik'in atılı suç nedeni ile haksız gözaltı ile karşı karşıya kaldığı, maddi ve manevi zarara uğradığı, davacının maddi kaybının gözaltında kaldığı tarihte sigortalı bir işte çalışmaması nedeniyle asgari ücret üzerinden hesaplanarak 31,63 TL olduğu, gözaltında kaldığı ve adli kontrole tabi tutulduğu süre, davacının sosyal ve ekonomik durumu, gözaltına alınmasına neden olunan olayın oluş tarzı, suçun niteliği dikkate alınarak, zenginleşme sonucu doğurmacayak hak ve nesafet kurallarına uygun makul bir miktar olarak 1.000 TL'nin manevi tazminat olarak hükmedilmesine karar verilmesi gerektiği ve yine taleple bağlı kalınarak hükmedilecek maddi tazminata gözaltına alınma tarihi olan 28/6/2015 tarihinden itibaren işleyecek kanuni faizi ve manevi tazminata gözaltı tarihi olan 28/6/2015 tarihinden itibaren işleyecek kanuni faizi ile birlikte davalıdan alınarak davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin talebin reddine... [karar verildi.]"

15. Bu karara karşı istinaf yoluna başvurulmuştur. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 16. Ceza Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 5/4/2018 tarihli kararı ile maddi tazminata ilişkin kısma yönelik istinaf başvurularının esastan reddine, manevi tazminata ilişkin kısma yönelik istinaf başvurusunun ise düzeltilerek esastan reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...1-Maddi tazminata ilişkin hükme yönelik istinaf başvurularının esastan incelemesinde; koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davasına ilişkin yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen ve değerlendirilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonucuna uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre maddi tazminat talebinin kısmen kabul kısmen reddine ilişkin kararda usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığından davacı vekilinin ve davalı hazine vekilinin maddi tazminata ilişkin yerinde görülmeyen istinaf başvurularının esastan reddine,

Ancak;

2-Manevi tazminata ilişkin hükme yönelik istinaf başvurusunun esastan incelemesinde; davacının sosyal ve ekonomik durumu, üzerine atılı suçun niteliği, gözaltına alınmasına neden olan olayın cereyan tarzı, gözaltı süresi birlikte değerlendirildiğinde, hak ve nesafet ilkelerine uygun makul bir manevi tazminat miktarının belirlenmediği, manevi tazminat miktarının güncel koşullara göre fazla miktarda tespit edildiği anlaşıldığından; davalı hazine vekilinin istinaf başvurusu bu itibarla yerinde görülmekle manevi tazminatın yeniden değerlendirilmesi gerekmiş olup, HMK'nın [Hukuk Muhakemeleri Kanunu] 353/1-b-2 maddesi uyarınca düzeltilebilir nitelikte bir yanılgı olduğundan, istinaf yoluna başvurulan kararın açıklanan manevi tazminat yönünden hüküm kısmının ikinci bendinde yer alan (.... 1.000,00 TL manevi tazminatın ....) '... 500,00 TL manevi tazminatın ....' şeklinde ... düzeltilerek istinaf başvurularının esastan reddine... [karar verildi.]"

16. Başvurucu, Bölge Adliye Mahkemesinin kararını 9/5/2018 tarihinde öğrendiğini bildirmiştir.

17. Başvurucu 18/5/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 5271 sayılı Kanun'un ''Adli Kontrol'' başlıklı 109. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''(1) (Değişik: 2/7/2012-6352/98 md.) Bir suç sebebiyle yürütülen soruşturmada, 100 üncü maddede belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı halinde, şüphelinin tutuklanması yerine adlî kontrol altına alınmasına karar verilebilir.

...

(3) Adlî kontrol, şüphelinin aşağıda gösterilen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulmasını içerir:

...

b) Hâkim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurmak.,

...''

19. 5271 sayılı Kanun'un "Tazminat istemi" kenar başlıklı 141. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

" (1) Suç soruşturması veya kovuşturması sırasında;

a) Kanunlarda belirtilen koşullar dışında yakalanan, tutuklanan veya tutukluluğunun devamına karar verilen,

b) Kanunî gözaltı süresi içinde hâkim önüne çıkarılmayan,

c) Kanunî hakları hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklarından yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanan,

d) Kanuna uygun olarak tutuklandığı hâlde makul sürede yargılama mercii huzuruna çıkarılmayan ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmeyen,

e) Kanuna uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra haklarında kovuşturmaya yer olmadığına veya beraatlerine karar verilen,

f) Mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği süreleri, hükümlülük sürelerinden fazla olan veya işlediği suç için kanunda öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu cezayla cezalandırılan,

g) Yakalama veya tutuklama nedenleri ve haklarındaki suçlamalar kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hâllerde sözle açıklanmayan,

h) Yakalanmaları veya tutuklanmaları yakınlarına bildirilmeyen,

i) Hakkındaki arama kararı ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilen,

j) Eşyasına veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulan veya korunması için gerekli tedbirler alınmayan ya da eşyası veya diğer malvarlığı değerleri amaç dışı kullanılan veya zamanında geri verilmeyen,

k) (Ek: 11/4/2013-6459/17 md.) Yakalama veya tutuklama işlemine karşı Kanunda

öngörülen başvuru imkânlarından yararlandırılmayan,

Kişiler, maddî ve manevî her türlü zararlarını, Devletten isteyebilirler

..."

B. Yargıtay Kararı

20. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 16/2/2015 tarihli ve E.2014/13444, K.2015/2705 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''Davacı vekili 25.07.2013 tarihli dilekçe ile, müvekkili hakkında soruşturma aşamasında başlayıp beraat kararının verildiği tarihe kadar 3 yıl 6 ay 18 gün süreyle her gün 18:00 - 22:00 saatleri arasında karakola başvurarak imza atmak suretiyle adli kontrol kararı verildiğini, adli kontrol kararının yasadaki amacını aşmış, tutuklama tedbirinden farkının kalmadığını, kişi hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasının oranlılık ilkesine uygun olmadığını Anayasanın 19. maddesine aykırı davranılması sebebiyle 10.000 lira maddi, 40.000 lira manevi olmak üzere toplam 50.000 lira tazminatın işleyecek faiziyle birlikte davalı hazineden tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

... Bu bilgiler ışığında adli kontrol koruma tedbiri nedeniyle açılan tazminat davasında, davacının durumunun Ceza Muhakemesi Kanuna göre değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira koruma tedbirleri nedeniyle tazminat istemini düzenleyen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141/1. maddesi tazminat ödenmesini kabul ettiği tedbir işlemlerini şu şekilde göstermiştir.

Bunlar:

1- Yakalama

2- Tutuklama

3- Arama

4- El koyma

5- Kanuni gözaltı süresi içinde hakim önüne çıkarılmama,

6- Yakalama veya tutuklama işlemine karşı kanunda öngörülen başvuru imkanlarından yararlandırılmama,

Fıkradaki açık düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere, adli kontrol, telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi, gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izleme gibi koruma tedbirleri için tazminat ödenmesi kabul edilmemiştir.

Bununla beraber, somut olayda hakkında 3 yıl 6 ay 18 gün süre ile uygulanan adli kontrol tedbirinden dolayı davacının (sanığın) maddi ve manevi olarak zarar gördüğü ve görmesi hayatın olağan akışına göre, tartışmasız ve aşikardır.

Genel olarak tutuklama sanığın yargılamada hazır bulunmasını, maddi gerçeğin araştırılmasını temin etmek veya yargılama neticesinde verilecek cezanın infazını sağlamak amacıyla başvurulan bir koruma tedbirdir. Bazı durumlarda tutuklama koruma tedbiri ile ulaşılabilecek sonuçlara daha hafif tedbirler yoluyla da ulaşılmak mümkündür. Adli kontrol tedbiri de uygulamada genel olarak sıkça başvurulan bu tedbirlerden bir tanesidir. 5271 sayılı CMK'nın 109 ve devamı maddelerinde tutuklama tedbirinin oranlılık (ölçülülük) kriteri çerçevesinde (CMK'nın 101/1. vd) uygulamasını sağlamak amacıyla tutuklama koruma tedbirine alternatif bir koruma tedbiri olarak düzenlenen adli kontrol kurumu ile, kişi özgürlüğünün en az şekilde sınırlandırılması yoluyla tutuklamanın sonuçlarına ulaşılması amaçlanmıştır. Kısaca, adli kontrolün amacı tutuklama koruma tedbirinde de genel olarak öngörülen, şüpheli veya sanığın kaçmasını, saklanmasını veya delilleri karartmasını

önlemek, tanık ve mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişimine engel olmak ve yargılamanın sağlıklı şekilde yapılmasını sağlamaktır. Tutuklama koruma tedbiri yönünden, başvurulan bu tedbirin ne kadar süreceği konusunda yasada azami bir kısım süreler belirlenmesine karşın, kanunda adli kontrol tedbirinin uygulanması açısından her ne kadar bir üst sınır belirtilmemiş ise de, bir koruma tedbiri olması nedeniyle, adli kontrol tedbiri de geçici olup, bunu haklı kılan şartlar ortadan kalkınca bu tedbirin de kaldırılması gerektiği kuşkusuzdur. Zira burada amaç, kural olarak kişi hürriyetini tam manasıyla sınırlandırmamak suretiyle veya daha geniş bir ifade ile kişinin belirlenen yükümlere uymak kaydıyla toplumsal ve bireysel yaşamını olağan şekilde sürdürmesine olanak sağlanmasıdır. Bu kapsamda tazminat talebine konu edilen dava konusu somut olayda, davacı hakkında uygulanan adli kontrolün Anayasanın 13. maddesinde öngörülen temel hakların sınırlandırılmasında geçerli olan ölçülülük ilkesinin ihlal edildiği anlaşılmaktadır. Ölçülülük ilkesi, genel bir ilke olup, adli kontrol tedbiri kapsamında yer alan yükümler açısından da geçerli olan bir ilkedir. Adli kontrol kararının verildiği hallerde, tutuklama kararının niteliğine ve somut olayın koşullarına göre; şüpheli veya sanık, birey hak ve özgürlüklerine en az müdahaleyi gerektiren yükümlere ve soruşturma ve kovuşturma konusu suçun niteliğine uygun düşen tedbirlere tabi kılınmalıdır. Kısaca ölçülülük ilkesi, temel hak ve özgürlüklere müdahale söz konusu olduğunda sınırlamada başvurulan aracın, amacı gerçekleştirmeye yetecek ölçüde olmasını gerektirir.

...

[D]avacı (sanık) hakkında uzun süre uygulanan adli kontrol tedbiri açısından tutuklama ile serbest bırakma arasında düşünülen ve serbest bırakmanın oluşturabileceği zararları gidermek için uygulanan adli kontrolün bir aşamadan sonra seyahat özgürlüğünün sınırlandırıldığı, bu sınırlama ile kişi özgürlüğünün kısıtlanması olan tutuklama ile arasında bir derece ve yoğunluk farkı olduğu, davacıya uygulanan tedbirin seyahat özgürlüğünü kısıtlama tedbirini aştığı ve davacıyı özgürlükten yoksun bıraktığı, oranlılık ilkesinin ihlal edildiği ve kanun ile belirlenen amacın dışına çıkıldığı, zira aşamalarda ilgili tedbire yönelik olarak adli kontrol kararının kaldırılmasına ilişkin itirazlarda bulunulmasına karşın, hakim veya mahkemece oranlılık ilkesi bağlamında adli kontrol tedbiri uygulamasına devam edilip edilemeyeceği adli kontrol tedbiri ile öngörülen yükümlülüklerden sonuç alınıp alınmadığı tedbirin değiştirilip değiştirilmeyeceği veya daha hafif bir tedbirin uygulanması yoluyla amaçlanan hedefin gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya geçici olarak adli kontrol tedbirinden muafiyet konusunda etkin (veya etkili) bir değerlendirmenin yapılamadığı ve uygulanan tedbirin ölçüsüz hale geldiğinin anlaşılması karşısında, davacı hakkında ilk kararın verildiği 15.04.2010 tarihinden sonra uygulanmaya devam edilen adli kontrol tedbiri nedeniyle davacı yararına (hak ve nasafet ilkelerine uygun) makul oranda maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile davanın reddine karar verilmesi, Kanuna aykırı olup, davacı vekilinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün bu nedenle 5320 sayılı Kanunun 8. maddesi gereğince halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi uyarınca isteme aykırı olarak, BOZULMASINA... [karar verildi.]''

21. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 24/2/2015 tarihli ve E.2014/12569, K.2015/3372 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

'' ....1-Tazminat davasının dayanağını oluşturan Kocaeli C. Başsavcılığının 2011/14999 sayılı soruşturma dosyasının incelenmesinden; sanıklar (davacılar) hakkında ihaleye fesat karıştırma suçundan yürütülen soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığına karar

verildiği, kararın itiraz edilmeksizin kesinleştiği, davacıların soruşturma sırasında 01.03.2012 tarihinde tutuklandıkları, tutukluluğa yapılan itiraz üzerine Kocaeli 2. Sulh Ceza Mahkemesinin 09.03.2012 tarihli kararıyla güvence karşılığında serbest bırakılmalarına ve CMK'nın 110/1. maddesi gereğince imza karşılığında adli kontrol altına alınmalarına karar verildiği anlaşılmakla, güvence karşılığı adli kontrol şartıyla salıverilme işleminin CMK'nın 141. maddesindeki tazminat isteme nedenleri arasında sayılmaması sebebiyle davacıların buna ilişkin tazminat istemlerinin reddine karar verilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, ..Kanuna aykırı olup, hükmün...BOZULMASINA... [karar verildi.]''

22. Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 21/12/2020 tarihli ve E.2019/1929, K.2020/7258 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

''... [A]macı maddi gerçeği ortaya çıkarmak olan ve kamusal nitelik taşıyan ceza mahkemesinde, bazı koruyucu tedbirlere başvurulması gerekebilir. Bu tedbirler, muhakemenin yapılabilmesi açısından, delillerin karartılmasını önlemeye yönelik olabileceği gibi şüpheli ya da sanığın hazır bulundurulmasını veya ilerde verilecek hükmün yerine getirilmesini sağlamak amacını da taşıyabilir. Koruma tedbirleri kavramı içinde yakalama, gözaltına alma, tutuklama, arama ve el koyma, adli kontrol, gizli soruşturmacı ve teknik araçlarla izleme ve telekomünikasyon yoluyla iletişimin denetlenmesi konuları yer almaktadır. 466 sayılı Kanunda bu koruma tedbirlerinden yakalama, gözaltı ve tutuklama, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 141. ve devamı maddelerinde ise yakalama, gözaltı, tutuklama, arama ve el koyma işleminden kaynaklanan maddi ve manevi zararların tazmininin düzenlendiği dikkate alındığında, davacı hakkında uygulanan ve 5271 sayılı CMK'nın 109/3-j. maddesinde düzenlenen konutunu terk etmemek şeklindeki adli kontrol tedbiri nedeniyle tazminat isteminin reddine karar verilmesi gerektiği ancak davacı hakkında aynı dosyada bir gün gözaltına alınması nedeniyle sadece CMK'nın 141/1-e maddesi gereğince gözaltı nedeniyle maddi ve manevi tazminata hükmedilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, Kanuna aykırı olup, ... hükmün BOZULMASINA... [karar verildi.]''

C. Uluslararası Hukuk

23. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni hak ve uyuşmazlıklar kolunun uygulanabilirliğine ilişkin içtihadını Regner/Çek Cumhuriyeti ([BD], B. No: 35289/11, 19/9/2017, §§ 99-112) kararında bildirmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"99. AİHM 'medeni' kol bağlamında 6. maddenin uygulanabilir olması için Sözleşme'de korunup korunmadığından bağımsız olarak ulusal hukukta tanınan -en azından savunulabilir bir temeli bulunan- bir 'hak' ile ilgili bir 'uyuşmazlık' olması gerektiğini tekrarlar. Uyuşmazlık samimi ve ciddi olmalıdır. Uyuşmazlık sadece bir hakkın gerçek varlığıyla değil, hakkın kapsamı ve uygulanma şekliyle de ilgili olabilir. Son olarak yargılamanın sonucu söz konusu hak için doğrudan belirleyici olmalıdır. Ancak hafif bağlantılar ya da uzak sonuçlar 6. maddenin devreye girebilmesi için yeterli olmaz.

100. AİHM hakkın varlığıyla ilgili olarak, ulusal hukukun ilgili hükümlerinin ve ulusal mahkemelerin bunlara ilişkin yorumlarının başlangıç noktası olması gerektiğini tekrarlar. 6. maddenin (1) numaralı fıkrası 'hak ve yükümlülükler' için taraf devletin maddi hukukunda herhangi bir somut içerik garanti etmez. AİHM taraf devletin ulusal hukukunda yasal bir temeli bulunmayan maddi bir hakkı 6. maddenin (1) numaralı fıkrasının yorumu yoluyla türetmeyebilir.

101. Bu çerçevede AİHM ulusal kanun koyucu tarafından ihdas edilen hakların maddi veya usule ilişkin ya da alternatifli olarak bu ikisinin bir kombinasyonu da olabileceğini gözlemler.

102. Ulusal hukukta tanınan ve mahkemeler kanalıyla icra ettirilebilme usul güvencesiyle desteklenmiş bir maddi hakkın bulunduğu hallerde 6. maddenin (1) numaralı fıkrası bağlamında hakkın var olduğu hususunda şüphe yoktur. Kanun hükmünün lafzının [otoritelere] takdir yetkisi bahşetmesi tek başına hakkın varlığını dışlayan bir unsur olarak görülemez. Gerçekte 6. madde başvurucunun hakkına müdahale sonucunu doğuran takdir yetkisine dayalı kararlara ilişkin davalara da uygulanır.

103. Ancak 6. madde ulusal kanun koyucu tarafından -herhangi bir hak bahşetmeksizin- mahkemelerde ileri sürülmesi mümkün olmayan belli avantajlar sağladığı hallerde uygulanmaz. Aynı durum bir kimsenin ulusal mevzuattaki haklarının, bunların tanınacağına dair basit bir umut ile sınırlı olduğu ve hakkın tanınmasının bütünüyle otoritelerin takdirine ve keyfiyetine bağlı bulunduğu haller yönünden de geçerlidir.

104. Ulusal mevzuatın bir kişinin maddi bir hakkını tanıdığı fakat şu veya bu sebeple bu hakkın mahkemeler aracılığıyla tespitini veya icra edilmesini temin edecek yasal araçlar öngörmediği haller de olabilmektedir. Bu durum -örneğin- ulusal hukukta yargısal muafiyet öngörüldüğü hallerde söz konusu olur. Buradaki muafiyet maddi hakkı güçlendirmekten ziyade ulusal mahkemelerin hakkın tespiti yetkisine yönelik getirilen prosedürel bir kısıtlama olarak görülmektedir.

105. Bazı durumlarda ulusal hukuk bireyin öznel bir hakkını tanımamasına karşın işlemin keyfi olduğu veya yetki aşımı içerdiği ya da usul hataları bulunduğu yolundaki iddialarını inceletmek için dava açma hakkı bahşetmektedir. Bu durum, kamu otoritelerinin bir avantajı veya ayrıcalığı tanımak veya buna ilişkin isteği reddetmek hususunda mutlak takdir yetkisini haiz olduğu ve kanunun kişiye bu hakla ilgili olarak tanıdığı, mahkemelere başvuru hakkının kullanımı üzerine mahkemelerin bu işlemi hukuka aykırı bularak iptal edebildiği hallerde önem taşır. Böyle bir durumda 6. maddenin (1) numaralı fıkrası avantaj ya da ayrıcalığın bir kere tanınmakla medeni bir hakka vücut vermesi koşuluyla uygulanabilir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu, gözaltında bir gün kalması nedeniyle tazminata hükmedilmişken adli kontrol altında kaldığı sürece ilişkin olarak tazminat verilmemesi nedeniyle eşitlik ilkesi ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Bakanlık görüşünde, yukarıda "Olay ve Olgular" kısmında açıklanan sürece yer verildikten sonra özetle derece mahkemelerinin tespit ve sonuçlarının adaleti ve sağduyuyu hiçe sayan tarzda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içermesi ile bu durumun kendiliğinden bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlükleri ihlal etmiş olması hâli dışında kanun yolu şikâyeti niteliğindeki başvuruların Anayasa Mahkemesince

incelenemeyeceği beyan edilmiştir. Bakanlık, bunun yanında hak ve nesafet ilkelerine uygun etkin bir giderimin sağlanıp sağlanmadığının Anayasa Mahkemesinin takdirinde bulunduğunu da ifade etmiştir.

27. Bakanlık görüşüne karşı başvurucu, bireysel başvuru formunda ileri sürdüğü hususları tekrar etmiştir. Başvurucu özetle sadece bir gün kaldığı gözaltı nedeniyle 31,63 TL maddi, 500 TL manevi tazminata hükmedilmesi ve 260 gün adli kontrole tabi tutulmasına rağmen maruz kaldığı mahrumiyetler için tazminata hükmedilmediğini belirterek Yargıtay ve Anayasa Mahkemesinin bununla ilgili bazı kararlarından örnekler vermiş, netice olarak hak ihlaline sebebiyet verildiğini beyan ederek tazminat talep etmiştir.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu her ne kadar eşitlik ilkesinin de ihlal edildiğini ileri sürmüşse de anılan iddiaların adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olarak incelenmesi nedeniyle ayrıca bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak hakkın kapsamı düzenlenmemiştir. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 53). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin AİHM içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 22).

31. Sözleşme, bir kişinin sahip olduğunu ileri sürebileceği tüm hak ve yükümlülükler bakımından adil yargılanma hakkını güvenceye almamaktadır. Sözleşme'nin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6. maddesinde adil yargılanmaya ilişkin hak ve ilkelerin medeni hak ve yükümlülükler ile ilgili uyuşmazlıkların ve bir suç isnadının esasının karara bağlanması esnasında geçerli olduğu belirtilerek hakkın kapsamı bu konularla sınırlandırılmıştır. Hak arama hürriyetinin ihlal edildiği gerekçesiyle bireysel başvuruda bulunabilmek için ya başvurucunun medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili bir uyuşmazlığın tarafı olması ya da başvurucuya yönelik bir suç isnadının esası hakkında karar verilmiş olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bahsedilen hâller dışında kalan adil yargılanma hakkının ihlali iddiasına dayanan başvurular Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı kapsamı dışında kalacağından bireysel başvuruya konu olamaz (Onurhan Solmaz, § 23).

32. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı suç isnadına bağlı yargılamaların yanında bir kimsenin medeni hak ve yükümlülüklerinin karara bağlanmasıyla ilgili yargılamalarda da uygulanır. Anayasa'nın 36. maddesinin (1) numaralı fıkrasının medeni meselelerde uygulanabilmesi için ortada hukuk düzeni tarafından kişiye tanınmış veya en azından savunulabilir temeli bulunan bir hakkın bulunması gerekir. Bu hakkın Anayasa'da doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanan ve güvence altına alınan bir hakka ilişkin olması zorunlu değildir. Bu bakımdan kanunla kişilere tanınan ve savunulabilir bir temeli bulunan hak ve ayrıcalıklar da -mahkemelerde ileri sürülebilmesi koşuluyla- Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında hak kavramına dâhildir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, B. No: 2015/7942, 28/5/2019, § 28; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 67).

33. Bir hakkın bulunup bulunmadığının tespitinde hakkın tanınması hususunda yetkili otoritelere takdir yetkisi verilip verilmediği de büyük önem taşımaktadır. Bir hakkın kişiye tanınıp tanınmaması hususunda yetkili otoritelere mutlak takdir yetkisi tanınmış ise Anayasa'nın 36. maddesi bağlamında adil yargılanma hakkının kapsamına giren bir hakkın varlığından söz edilemeyecektir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, § 29). Ayrıca bu hakka ilişkin olarak ilgili kişinin menfaatini etkileyen bir uyuşmazlık mevcut olmalıdır. Bu uyuşmazlık ihtilaf konusu hakkın tespiti ve bu haktan yararlanılması bakımından belirleyici bir nitelik arz etmelidir (Mehmet Güçlü ve Ramazan Erdem, § 28). Son olarak söz konusu hakkın medeni karakterli olması gerekir. Devletin egemenlik yetkisinin çekirdek alanına ilişkin haklar adil yargılanma hakkının kapsamına girmez (Travnik Üniversitesi, B. No: 2017/33627, 19/11/2020, § 32).

34. Somut olayda başvurucu, bir gün gözaltında tutulması ve 29/6/2015-21/3/2016 tarihleri arasında haftada iki gün imza atmak suretiyle adli kontrol altında kalması nedeniyle açtığı tazminat davasını bireysel başvuruya konu etmiştir. Başvurucu, bireysel başvurusunda haftada iki gün imza atma şeklinde uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle uğradığı zararının tazmin edilmemesinden şikâyet etmektedir.

35. Anayasa Mahkemesi, Mehmet Baydan (B. No: 2014/16308, 12/4/2018) kararında derece mahkemesinin adli kontrol tedbiri nedeniyle tazminat talebinin derece mahkemesince karşılanmaması nedeniyle -medeni hakkın varlığı konusunda bir değerlendirme yapmaksızın- gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, aynı konudaki çok sayıda başvuruyu inceledikten sonra adli kontrol tedbiri nedeniyle tazminat talebinin Türk hukuku tarafından tanınıp tanınmadığını ele alma gereği duymuştur.

36. Somut uyuşmazlıkta suç isnadına bağlı bir yargılamanın mevcut olmadığı hususunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Bununla birlikte uyuşmazlığın niteliği itibarıyla medeni hak ve yükümlülükler kapsamında görülüp görülemeyeceğinin bu bağlamda öncelikle ortada kanunlar veya içtihat tarafından tanınan bir hakkın var olup olmadığının ortaya konulması gerekir. Bu bakımdan Türk hukukunda adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle tazminat hakkının kanunlar veya içtihat tarafından tanınıp tanınmadığı açıklığa kavuşturulmalıdır.

37. Uyuşmazlığa konu temel kanuni düzenleme olan 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesine bakıldığında kimlerin hangi şartlar altında ve hangi süreler içinde tazminat talep edebileceği hususunda açık düzenlemelerin bulunduğu görülmektedir (bkz. § 19). Bu maddede hangi hâller ve şartlar altında tazminatın verileceği açıkça ve sınırlı olarak

sayılmış olup madde metninde hukuka aykırı olarak verilen adli kontrol kararları ile ilgili olarak bir düzenlemenin bulunmadığı ilk bakışta görülmektedir.

38. Açıkça kanun tarafından tanınan medeni nitelikte savunulabilir bir hakkın kabul edilmemesinin yanında böyle bir hakkın bulunup bulunmadığının tespitinde ayrıca yetkili yargısal makamların pratik ve uygulamalarının da söz konusu hakkın varlığı hususunda değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nitelikteki bir hakkın varlığı veya kişilere bu hakkın verilmesi noktasında ilgili makamların müstakar hâle gelmiş bir uygulamasının bulunmaması hâlinde de bu hakkın varlığından bahsedilemeyecektir.

39. Başvurucu tarafından sunulan Yargıtay kararına bakıldığında (bkz. § 20) söz konusu karara konu somut olayda soruşturmanın başladığı tarihten beraat kararının verildiği tarihe kadar 3 yıl 6 ay 18 gün süreyle her gün 18.00-22.00 saatleri arasında karakola başvurarak imza atmak suretiyle sanık hakkında adli kontrol kararı verildiği anlaşılmıştır. Yargıtay kararında belirtilen hususlara bakıldığında uyuşmazlığa konu adli kontrol kararının içerik ve süresinin tutuklama gibi kişilerin hürriyetinden yoksun bırakılma sonucunu doğurabilecek nitelikte bir uygulamaya yol açtığı, bir başka ifadeyle adli kontrol kararının fiilî olarak tutuklama tedbirinin sonuçlarına benzer bir uygulamaya sebebiyet verdiğinin öncelikle tespit edildiği anlaşılmıştır. Bu tespitlerden hareketle Yargıtay, söz konusu adli kontrol kararının uygulamasının orantılı olmadığını kabul etmiştir.

40. Somut olayda, başvurucu tarafından yukarıda (bkz. § 20) verilen Yargıtay kararından başka tüm yargısal uygulamaların bu mahiyette olduğuna ilişkin bir iddianın ve bunu destekleyici herhangi bir kararın sunulmadığı anlaşılmıştır. Resen yapılan araştırmada da benzer iddiaların ileri sürüldüğü davalarda Yargıtayın yukarıda (bkz. § 20) verilen kararında olduğu gibi bir tespite ulaşılamadığı, aksine bu istisnai karar haricinde adli kontrol tedbirleri nedeniyle açılan davaların 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde açık düzenleme bulunmaması nedeniyle reddedilmesi gerektiğine dair yerleşmiş içtihadının devam ettiği anlaşılmıştır (birçok karar arasından bazıları için bkz. §§ 21, 22).

41. Bu değerlendirmelerin yanında ayrıca bireysel başvuruya konu edilen somut uyuşmazlıkta başvurucu hakkında verilen adli tedbir kararının Yargıtay kararında (bkz. § 20) belirtilen süre kadar uzun bir dönemi kapsamadığının belirtilmesi gerekir. Bunun yanında adli kontrol kararının uygulanma biçimlerinin de birbirinden farklı olduğunun bu aşamada vurgulanması gerekmektedir. Gerçekten de başvurucu hakkında verilen haftada iki gün imza atmak suretiyle adli kontrol altında kalmasına dair karar sadece pazartesi ve cuma günlerine yönelik olarak uygulanmakta ve bugünlerde sabah 06.00'dan gece 23.00'e kadarki geniş bir süreyi kapsamaktadır. Bu durum karşısında başvurucu tarafından iddia edilen hususlara dayanak olarak gösterilen yargısal uygulamanın somut maddi koşulları ile neticelerinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır.

42. Tüm bu açıklamalar sonrasında özetle, iddialara dayanak olarak ileri sürülen 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde, başvurucunun imza atmak suretiyle adli kontrol altında kalması nedeniyle oluştuğu iddia edilen zararlara karşılık açık bir yasal dayanağın bulunmadığı, diğer ifadeyle ortada kanun tarafından açıkça veya dolaylı olarak kabul edilmiş bir hakkın varlığından söz edilemeyeceği değerlendirilmiştir. Bunun yanında yukarıda verilen AİHM kararında belirtildiği üzere yargısal uygulamaların da söz konusu taleplere ilişkin olarak savunulabilir nitelikte bir hakkın kabul edilmesine dayanak oluşturabilecek ve imkân verecek düzeyde olmadığı, bir diğer ifadeyle yargısal uygulamaların söz konusu talepleri dava konusu edilebilir medeni nitelikte bir hakkın varlığına vücut vermediği anlaşılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Seyahat Hürriyetinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

44. Başvurucu, adli kontrol tedbirine hükmolunması nedeniyle seyahat hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

45. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, § 18).

46. Anayasa'nın 23. ve Sözleşme'ye ek (4) numaralı Protokol'ün 2. maddesinde, ülke içinde seyahat özgürlüğü bulunmakla birlikte kişilerin bulunduğu ülkeden ayrılma özgürlüğü de bulunmaktadır. Ancak anılan Protokol'e Türkiye taraf olmadığından Anayasa'nın 23. maddesinde yer alan seyahat özgürlüğüne yönelik başvurular bireysel başvuru kapsamında değildir.

47. Nitekim Anayasa Mahkemesi bir kararında yurt dışına çıkış yasağı getiren adli kontrol tedbirinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına değil seyahat hürriyetine ilişkin olduğunu belirttikten sonra başvurucunun bu yasak nedeniyle özgürlüğünün kısıtlandığı iddiasını konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulmuştur (Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, §§ 41-54).

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Seyahat hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tahinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN TURHAN

B. No: 2018/23631 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/23631

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN TURHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/23631)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Süleyman TURHAN

Vekili : Av. Ramazan ÜZER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvurucu, tapu tahsis belgesinin geçersiz sayılması sebebiyle hükmedilen tazminatın gerçek zararı karşılamaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 1/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1945 doğumlu olup Antalya'da ikamet etmektedir.

9. Vakıflar Genel Müdürlüğünce (Vakıflar İdaresi) başvurucunun Antalya'nın Kızıltoprak Mahallesi'nde bulunan gecekondusu için 16/5/1985 tarihinde 24/2/1984 tarihli ve 2981 sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tapu tahsis belgesi verilmiştir. Başvurucunun gecekondusunun bulunduğu taşınmaz 21/12/1981 tarihli ve 1/1000 ölçekli uygulama imar planında yol ve park alanı olarak ayrılmıştır.

10. Tapu tahsis belgesinden sonra aynı mahallede bulunan 97/1 pafta 453 ada 1 parsel sayılı taşınmazdan başvurucuya yer tahsisi yapılmıştır. Ayrıca Vakıflar İdaresinin 16/9/1987 tarihli yazısıyla tahsis karşılığında ödemesi gereken tutarın 2.000.000 TL (2 TL) olduğu başvurucuya bildirilmiştir. Başvurucu 4/3/1990 tarihinde 1.666.667 TL (1,67 TL) ödeme yapmıştır.

11. Başvurucu 12/3/2008 tarihinde Antalya Vakıflar İdaresine müracaat ederek tapu tahsis belgesinin tapuya dönüştürülmesini talep etmiştir. Vakıflar İdaresi 19/3/2008 tarihli yazıyla gecekondunun bulunduğu taşınmazın imar planında park ve yol alanında kalması nedeniyle tapu tahsis belgesinin tapuya dönüştürülmesinin mümkün olmadığını, gecekondu önleme bölgesinden tahsis yapılması için Muratpaşa Belediyesine bilgi verildiğini başvurucuya bildirmiştir.

12. Başvurucu 30/6/2008 tarihinde Muratpaşa Belediye Başkanlığına (Belediye) müracaat ederek aynı bölgede ve emsal nitelikte başka bir arsa tapusu verilmesini talep etmiştir. Başvurucunun talebi 18/7/2008 tarihli işlemle, taşınmazının yolda kaldığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Başvurucu bu işleme karşı Antalya 2. İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) iptal davası açmıştır. İdare Mahkemesi 8/10/2009 tarihinde davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, tapu tahsis belgesi verilen gecekondunun tahsis tarihinden önce çıkarılan imar planında yol ve park alanında kalması sebebiyle 2981 sayılı Kanun hükümlerinden yararlanmasının mümkün bulunmadığı belirtilmiştir. Anılan karar Danıştay Ondördüncü Dairesince 28/2/2013 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

13. Başvurucu 29/6/2015 tarihinde Antalya 8. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) Vakıflar İdaresi ve Belediye aleyhine tapu iptali ve tescil davası açmıştır. Dava dilekçesinde, Antalya'nın Kızıltoprak Mahallesi'nde bulunan 97/1 pafta 453 ada 1 parsel sayılı taşınmazın 400 m²lik bölümünün tapusunun iptal edilerek başvurucu adına tescil edilmesine, bunun mümkün olmaması hâlinde taşınmazın rayiç bedeli üzerinden tazminat ödenmesine karar verilmesi talep edilmiştir.

14. Asliye Hukuk Mahkemesince bilirkişi incelemesi yaptırılmıştır. 26/9/2016 havale tarihli bilirkişi raporunda, tapu tahsis belgesine konu taşınmazın 400 m²sinin rayiç değeri hesaplanmıştır. Aynı bilirkişi tarafından hazırlanan 7/11/2016 havale tarihli ek raporda ise %35'lik düzenleme ortaklık payı kesintisi düşüldükten sonra taşınmazın rayiç değeri 234.000 TL olarak hesaplanmıştır.

15. Başka bir bilirkişi tarafından hazırlanan 25/10/2016 havale tarihli raporda ise başvurucunun tahsis karşılığında borçlandırıldığı tutardan ödediği (1.666.667 TL) ve eksik

kalan (333.333 TL) tutarın dava tarihi itibarıyla güncel değeri hesaplanmıştır. Raporda; 1.666.667 TL'nin değeri Amerikan doları artış oranına göre 1.635,07 TL, avro artış oranına göre 1.472,83 TL, 24 ayar külçe altın artış oranına göre 4.915,45 TL, TÜFE endeksi değişim oranına göre 3.428,19, ÜFE endeksi değişik oranına göre 2.552,12 TL, bunların tümünün ortalamasına göre ise 2.389,21 TL olarak bulunmuştur.

16. Asliye Hukuk Mahkemesi 30/12/2016 tarihli kararıyla tapu iptali ve tescil talebini reddetmiş, tazminat istemini ise Vakıflar İdaresi yönünden kabul ederek başvurucu lehine 191.414,60 TL tazminata hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde; İdare Mahkemesinin kararına atıfta bulunularak başvurucuya tapu tahsis belgesinin verilmesinin mümkün olmadığı, bu nedenle tapu iptali ve tescil talebinin reddi gerektiği ifade edilmiştir. Bununla birlikte kararda başvurucunun 400 m²lik tapu verileceği inancıyla 1.666.667 TL ödeme yaptığı vurgulanmış, bu tutarın isabet ettiği 333 m²nin rayiç değerinin hesaplanarak başvurucuya ödenmesi gerektiği kabul edilmiştir. Asliye Hukuk Mahkemesi 7/11/2016 havale tarihli bilirkişi raporunda taşınmazın rayiç bedeli olarak bulunan 234.000 TL'ye 333/400 oranını uygulamak suretiyle tespit ettiği anlaşılan 191.414,60 TL'nin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

17. Vakıflar İdaresi bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 1. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 11/4/2017 tarihinde istinaf istemini kabul ederek Asliye Hukuk Mahkemesi kararını kaldırmış, Vakıflar İdaresi aleyhine hükmedilen tazminat miktarını 2.389,21 TL'ye indirmiştir. Kararın gerekçesinde İdare Mahkemesi kararına atıf yapılarak başvurucunun işgal ettiği yerin 21/12/1981 tarihinde yapılan uygulama imar planında park ve yol alanında kalması nedeniyle tapu tahsis belgesinin baştan beri geçersiz olduğu vurgulanmıştır. Kararda, tapu tahsis belgesinin bir mülkiyet belgesi değil fiilî kullanımı gösteren bir zilyetlik belgesi olduğu gözetildiğinde başvurucunun Vakıflar İdaresinden talep edebileceği bedelin idareye ödediği 1.666.667 TL'nin güncelleştirilmiş değeri olduğu belirtilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, 21/10/2016 tarihli bilirkişi raporunda belirlenen 2.389,21 TL'nin dava tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte Vakıflar İdaresinden alınarak başvurucuya verilmesine hükmetmiştir.

18. Başvurucu bu karara karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay 14. Hukuk Dairesi 13/3/2018 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararını, temyiz isteminin yerinde olmadığını belirterek onamıştır. Nihai karar 25/7/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 1/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

20. Başvurucu bu arada 19/6/2017 tarihli dilekçeyle Yargıtay Birinci Başkanlığına müracaat ederek tapu tahsis belgesinin tapuya dönüştürülmesi isteminin ifa edilememesi hâlinde hak sahibine ödenmesi gereken tazminatın taşınmazın rayiç değeri mi yoksa hak sahibi tarafından ödenmiş tutarın güncellenmiş hâli mi olacağı hususunda 14. Hukuk Dairesi ile 3. Hukuk Dairesi ve Hukuk Genel Kurulu arasında içtihat farklılığı bulunduğunu belirtmiş ve içtihadın birleştirilmesini talep etmiştir. Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu 31/5/2018 tarihinde, ileri sürülen kararların konularının farklı olduğu gerekçesiyle içtihadı birleştirme yoluna gidilmesine gerek olmadığına karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 2981 sayılı Kanun'un "Tapu verme" kenar başlıklı 10. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"a) Bu Kanun hükümlerine göre hazine, belediye, il özel idaresine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğünün idare ettiği arsa veya araziler üzerinde, gecekondu sahiplerince yapılmış

yapılar, 12 nci madde hükümlerine göre tespit ettirildikten sonra, kayıt maliki kamu kuruluşunca bu yer hak sahibine tahsis edilir ve bu tahsisin yapıldığı tapu sicilinin beyanlar hanesinde gösterilerek ilgilisine 'Tapu Tahsis Belgesi' verilir.

Tapu tahsis belgesi, ıslah imar planı veya kadastro planları yapıldıktan sonra hak sahiplerine verilecek tapuya esas teşkil eder.

...

Hak sahibi olmadığı halde tapu verilen kişilerin tapuları resen iptal edilir."

22. 2981 sayılı Kanun'un "Tapu tahsis belgesi verilen gecekondular" kenar başlıklı 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tapu tahsis belgesi verilen gecekondular hakkında aşağıdaki uygulamalar yapılır.

...

b) (Değişik : 22/5/1986 - 3290/6 md.) Hazine, belediye, il özel idarelerine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde olan veya bu Kanun uyarınca mülkiyetlerine geçen arsa veya araziler üzerinde, ıslah imar planları ile meydana getirilen imar parselleri içinde hak sahiplerine, yapılarının işgal ettiği arazi de dikkate alınarak ıslah imar planında getirilen ölçülere uygun şekilde arsa veya hisse tahsis edilir. Gecekondusu muhafaza edilemeyen hak sahiplerine aynı bölgede veya diğer gecekondu ıslah veya önleme bölgesinde başka bir arsa veya hisse verilir. Tahsis edilen arsa veya hissenin bedeli 4/11/1983 tarih ve 2942 sayılı Kanun veya 6/6/1984 tarih ve 3016 sayılı Kanuna göre tespit edilir.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

23. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

24. Başvurucu, Vakıflar İdaresi tarafından verilmiş bulunan tapu tahsis belgesinin yok sayılarak sadece o dönemde ödenen tutarın güncellenmiş hâliyle sınırlı olarak tazminata hükmedilmesinin keyfî olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucu; tapu tahsis belgesi verilmesi karşılığında üzerine düşen yükümlülükleri ifa ettiğini, bu sebeple taşınmazın rayiç bedelinin hesaplanarak ödenmesi gerektiğini, Yargıtay 3. Hukuk Dairesinin kararlarının da bu yönde olduğunu belirtmiştir. Başvurucu son olarak 14. Hukuk Dairesi ile 3. Hukuk Dairesi ve Hukuk Genel Kurulu kararları arasında içtihat farklılığının bulunduğunu ifade etmiştir.

B. Değerlendirme

25. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No:

2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, tapu tahsis belgesinin geçersiz sayılması sebebiyle ödenen tazminatın taşınmazın rayiç bedeline göre hesaplanmamasına yöneliktir. Başvurucunun şikâyetinin mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

27. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır (Mustafa Ateşoğlu ve diğerleri, B. No: 2013/1178, 5/11/2015, §§ 49-54). Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

28. Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı mevcut mal, mülk ve ekonomik değerleri koruyan bir temel haktır. Kişinin hâlihazırda sahibi olmadığı bir mülkün mülkiyetini kazanma beklentisi -bu konudaki menfaati ne kadar güçlü olursa olsun- mülkiyet kavramı içinde değildir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, § 36).

29. Anayasa Mahkemesi daha önce pek çok kararında şehir planlaması ile ilgili düzenlemelere aykırı şekilde inşa edilmiş olması sebebiyle idari makamlarca yapının her an yıkılması mümkün bulunmasına rağmen bu yönde bir girişimde bulunulmaması ve önlem alınmaması, uzunca bir süre bu duruma sessiz kalınması, esasen yapı sebebiyle vergi tahsil edilmesi veya yapının kamu hizmetlerinden yararlandırılması suretiyle bu alanlarda sosyal ortam ve aile ortamının oluşturulmasına izin verilmesi hâlinde, inşa edilen yapının kullanılmasından kaynaklanan ekonomik değerin Anayasa'nın 35. maddesi çerçevesinde önemli bir mal varlığı değeri ve dolayısıyla bir mülk oluşturduğunun kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir (birçok karar arasından bkz. Ayşe Öztürk, B. No: 2013/6670, 10/6/2015, § 85; Nazif Kılıç, B. No: 2014/5162, 15/6/2016, § 35; İrfan Öztekin, B. No: 2014/19140, 5/12/2017, §§ 43-45; Rifat Algan, B. No: 2014/19138, 22/2/2018, §§ 49-51).

30. Bireysel başvuruya konu uyuşmazlık başvurucunun gecekondusunun yıkılmasına ilişkin değil, tapu tahsis belgesinin geçersiz sayılması sebebiyle ödenen tazminat miktarının hesaplanma yöntemine ilişkindir. Somut olayda Vakıflar İdaresi tarafından 16/5/1985 tarihinde başvurucu adına tapu tahsis belgesi düzenlenmiş, başvurucunun tapu tahsis belgesinin tapuya dönüştürülmesine yönelik 12/3/2008 tarihli istemi, başvurucuya ait gecekondunun 1981 tarihli uygulama imar planında yol ve park alanında kaldığı gerekçesiyle Bölge Müdürlüğünün 19/3/2008 tarihli işlemiyle reddedilmiştir.

31. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında tapu tahsis belgesinin, taşınmazın mülkiyetinin elde edileceğine dair meşru beklenti oluşturan bir kanun hükmünün veya yerleşik yargısal içtihadın bulunmadığı vurgulanarak Anayasa'nın 35. maddesinde düzenlenen mülkiyet hakkına ilişkin korumadan yararlandırılmasının mümkün olmadığı kabul edilmiştir (Ayşe Öztürk, § 60; Süleyman Üstün, B. No: 2013/6767, 4/2/2016, §§ 59-61). Bununla birlikte başvurucu tarafından 4/3/1990 tarihinde Vakıflar İdaresine 1.666.667 TL ödeme yapılmıştır. Başvurucunun bu tutardan kaynaklı olarak ekonomik bir menfaate sahip olduğu da açıktır. Bu yönden başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca mülkiyet

hakkı kapsamında korunması gereken bir menfaatinin mevcut olduğu kabul edilmiştir.

32. Başvurucunun tapu tahsis belgesinin geçersiz sayılmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna ulaşılmaktadır.

33. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

34. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

35. 2981 sayılı Kanun'un 10. maddesinin (a) fıkrasında Kanun hükümlerine göre Hazine, belediye, il özel idaresine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğünün idare ettiği arsa veya araziler üzerinde gecekondu sahiplerince yapılmış yapıların kayıt maliki kamu kuruluşunca bu yerin hak sahibine tahsis edileceği ve bu tahsisin yapıldığı tapu sicilinin beyanlar hanesinde gösterilerek ilgilisine "Tapu Tahsis Belgesi" verileceği hükme bağlanmıştır. Aynı Kanun'un 13. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde Hazine, belediye, il özel idarelerine ait veya Vakıflar Genel Müdürlüğünün idaresinde olan veya bu Kanun uyarınca mülkiyetlerine geçen arsa veya araziler üzerinde ıslah imar planları ile meydana getirilen imar parselleri içinde hak sahiplerine, yapılarının işgal ettiği arazi de dikkate alınarak ıslah imar planında getirilen ölçülere uygun şekilde arsa veya hisse tahsis edileceği, tahsis edilen arsa veya hissenin bedelinin 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu veya 6/6/1984 tarihli ve 3016 sayılı Kanun'a göre tespit edileceği kuralına yer verilmiştir.

36. Somut olayda başvurucuya 16/5/1985 tarihinde tapu tahsis belgesi verilmiş ise de başvurucunun gecekondusunun 1981 tarihli uygulama imar planında yol ve park alanında kaldığının tespit edilmesi sebebiyle Vakıflar İdaresi tarafından tapu tahsis belgesinin baştan beri geçersiz olduğu kabul edilmiştir.

37. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanması görevi öncelikle derece mahkemelerine aittir. Bu bağlamda 2981 sayılı Kanun uyarınca tapu tahsis belgesi verilebilmesi için gecekondunun bulunduğu taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmetine ayrılmamış olması şartının aranıp aranmadığını değerlendirmek idarelerin ve derece mahkemelerin yetkisindedir. Anayasa Mahkemesinin kanunların yorumu bağlamındaki görevi derece mahkemelerin değerlendirmelerinin keyfîlik veya bariz takdir hatası içerip içermediğini denetlemekten ibarettir.

38. Bu anlamda başvurucunun Vakıflar İdaresinin tapu tahsis belgesinin geçersiz olduğunu tespit eden 19/3/2008 tarihli işlemine karşı dava açmadığını not etmek gerekir. Öte yandan başvurucunun aynı bölgede ve emsal nitelikte başka bir arsa tapusu verilmesi talebinin

Belediye tarafından reddine ilişkin 18/7/2008 tarihli işleme karşı açtığı dava İdare Mahkemesince, tapu tahsis belgesi verilen gecekondunun tahsis tarihinden önce çıkarılan imar planında yol ve park alanında kalması sebebiyle 2981 sayılı Kanun hükümlerinden yararlanmasının mümkün bulunmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir. Ayrıca başvurucu bireysel başvuruya konu yargılamada Asliye Hukuk Mahkemesinin ve Bölge Adliye Mahkemesinin tescil talebinin reddine ilişkin olarak verdiği hüküm fıkralarına karşı üst yargı mercilerine başvurmadığı gibi bireysel başvuru formunda da tescil talebinin reddedilmesine yönelik olarak herhangi bir şikâyet dile getirmemiştir.

39. Bu koşullarda tapu tahsis belgesinin, başvurucunun gecekondusunun belgenin verildiği tarihten önceki uygulama imar planında yol ve park alanı içinde kalması sebebiyle baştan beri geçersiz olduğu tespitinin kanuni dayanağının olmadığının değerlendirilmesi için hiçbir neden bulunmamış ve müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

40. Şartları taşımayanların hak sahibi olmalarının önlenmesi amacıyla tapu tahsis belgesinin geçersiz sayılmasının kamu yararına dönük meşru bir amacının bulunduğu açıktır.

41. Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

42. Somut olayda başvurucunun şikâyeti lehine hükmedilen tazminatın hesaplanma yöntemine ilişkin olduğundan elverişlilik ve gereklilik kriterleri yönünden bir inceleme yapılmasının bir anlamı bulunmamaktadır. Bu sebeple ölçülülük ilkesi yönünden yapılacak inceleme orantılılık ile sınırlı tutulacaktır.

43. Orantılılık sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, amaç ile araç arasında adil bir denge kurulmasını gerektirmektedir. Buna göre mülkiyet hakkına getirilen sınırlamayla ulaşılmak istenen meşru amaç ve başvurucunun mülkiyet hakkından yararlanmasındaki bireysel yarar arasında makul bir orantı kurulmalıdır. Hedeflenen amaca ulaşıldığında elde edilecek kamusal yararla kıyaslandığında sınırlama ile kişiye yüklenen külfetin aşırı ve orantısız olmaması gerekir (D.C., B. No: 2018/13863, 16/6/2021, § 49).

44. Olayda başvurucu, tapu tahsis belgesinin 400 m² olarak düzenlendiğini ve 400 m²nin rayiç bedelinin ödenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Nitekim Asliye Hukuk Mahkemesi de taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi gerektiğini kabul etmiş ve başvurucunun borçlandırıldığı tutarın (2.000.000 TL) %83,33'ünü (1.666.667 TL) ödediğini gözeterek 400 m²nin bu orana isabet eden 333 m²sinin rayiç bedeli olan 191.414,60 TL'nin başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Ancak Bölge Adliye Mahkemesi başvurucunun tapu tahsis belgesinin baştan beri geçersiz olduğunun tespit edildiğini dikkate alarak başvurucuya ödenecek tazminatın 4/3/1990 tarihinde ödediği 1.666.667 TL'nin güncellenmiş hâlinden ibaret olduğunu değerlendirmiş ve bu tutarın güncelleştirilmiş hâli olan 2.389,21 TL'nin başvurucuya ödenmesine karar vermiştir.

45. Tapu tahsis belgesinin geçersiz olduğu tespit edildiğine ve başvurucu bu işleme karşı dava açmadığına göre tapu tahsis belgesinin geçerli olması hâlinde başvurucunun kavuşacağı ekonomik menfaatlerin tazminat olarak hükmedilmesi gerektiği söylenemez. Tapu tahsis belgesinin geçersiz olduğu tespiti dikkate alındığında başvurucunun zararının 1.666.667 TL'yi ödemiş olmasıyla sınırlı görülmesinin keyfî ve temelsiz olmadığı değerlendirilmiştir.

46. Başvurucu 3. Hukuk Dairesi ile Hukuk Genel Kurulu kararlarında taşınmazın rayiç bedelinin ödenmesi gerektiğinin kabul edildiğini belirtmekte ise de bireysel başvuru formuna eklenen kararlar incelendiğinde anılan kararlara konu olaylarda tapu tahsis belgesinin baştan beri geçersiz sayılması durumunun söz konusu olmadığı görülmektedir. Değinilen kararların tapu tahsis belgesinde yer alan taşınmazların tapusunun verilmesinin çeşitli nedenlerle imkânsız hâle gelmesi durumlarıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır. Oysa mevcut bireysel başvuruya konu olayda başvurucunun tapu tahsis belgesinin başından beri geçersiz olduğu kabul edilmiştir. Dolayısıyla içtihat farklılığı bulunduğu iddiasının başvurucu tarafından temellendirilemediği değerlendirilmiştir.

47. Öte yandan başvurucunun 4/3/1990 tarihinde ödenen 1.666.667 TL'nin dava tarihindeki güncel değerinin hesaplanması yöntemine ilişkin olarak herhangi bir itirazı bulunmamaktadır. Bu durumda Bölge Adliye Mahkemesinin 1.666.667 TL'nin güncellenmiş hâli olarak hesapladığı 2.389,21 TL'ye hükmetmesinin başvurucunun mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengeyi sağladığı ve müdahalenin ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun mülkiyet hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN ÇOPUR VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/24798 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/24798

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN ÇOPUR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/24798)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : 1. Yağmur ÇOPUR

2. Osman ÇOPUR

3. Songül ÇOPUR

Başvurucular Vekili : Av. Fatih İŞÇİ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tıbbi ihmal sonucu zarara uğranılması nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/8/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde olaylar özetle şöyledir:

8. 10/9/2007 doğumlu birinci başvurucu, diğer başvuruculaların çocuğu olup kalça çıkığı rahatsızlığı bulunmaktadır. Başvurucular bu rahatsızlık nedeniyle 21/10/2009 tarihinde Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesine (Hastane) müracaat etmiştir. Hastanede yapılan tetkikler sonucunda ameliyat edilmesi gerektiği belirlenen başvurucu 23/10/2009 tarihinde ameliyata alınmış, sağ kalçasına tel ve vida konularak 26/10/2009 tarihinde taburcu edilmiştir. Tedavinin bir gereği olarak 11/1/2010 tarihinde yeniden Hastaneye yatırılan başvurucu, önceki ameliyat sırasında geçici olarak konulan bir kısım materyalin kalçasından çıkarılması sonrasında taburcu edilmiştir.

9. Başvurucu, yara yerinde akıntı başlaması üzerine 29/1/2010 tarihinde Baltalimanı Kemik Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesine (Baltalimanı Hastanesi) yatırılmıştır. Burada yapılan tetkikler sonucunda yara yerinde enfeksiyon oluştuğu belirlenen başvurucuya 8/2/2010 tarihinde debritman -açık yara üzerindeki enfeksiyonlu dokunun temizlenmesi- işlemi yapılmıştır. 12/7/2010 tarihinde revizyon ameliyatına alınan başvurucunun kalça bölgesinde oluşan bağ dokular nedeniyle operasyonun başarılı olamayacağı belirlenerek işleme son verilmiştir.

10. Başvurucular 24/2/2011 tarihinde Kayseri 1. İdare Mahkemesinde Erciyes Üniversitesi Rektörlüğü (İdare) aleyhinde tam yargı davası açarak maddi ve manevi zararlarının tazminini talep etmiştir. Dava dilekçesinde; tıbbi müdahale öncesinde bu işlemin muhtemel sonuçları hakkında bilgilendirme yapılmadığı, başvurucunun hatalı müdahale sonrasında %40 engelli hâle geldiği belirtilmiştir. İdarenin cevap dilekçesinde; somut olayda idarenin hizmet kusurundan söz edilemeyeceği, başvurucuya yapılan tıbbi müdahalelerin usulüne uygun olduğu belirtilmiştir.

11. Mahkeme, yargılama sırasında Adli Tıp Kurumu Başkanlığı Üçüncü İhtisas Kurulundan (ATK) bilirkişi raporu almıştır. 21/5/2012 tarihli raporda; başvurucuya kalça çıkığı tanısı konulması nedeniyle uygulanan tıbbi ve cerrahi tedavilerin tıp kurallarına uygun olduğu, kalça çıkığı ameliyatlarında erken veya geç dönemde enfeksiyon gelişimi görülebildiği ifade edilerek, somut olaydaki neticenin de tıbbi komplikasyon olarak kabul edildiği belirtilmiştir.

12. Başvurucular ATK raporuna itiraz ederek raporun yetersiz olduğunu, başvurucunun tüm tıbbi tedavi belgelerinin incelenmediğini, bizzat muayene edilmeden rapor hazırlandığını belirtmiştir. Mahkeme, başvuruculaların itirazının ATK raporunu kusurlu hâle getirecek mahiyette olmadığını belirterek 14/12/2012 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinde; ATK raporuna atıfta bulunularak başvurucuda meydana gelen neticenin tıbbi komplikasyon olduğu, bu itibarla idareye atfedilebilecek herhangi bir kusur bulunmadığı belirtilmiştir.

13. Başvurucular, temyiz yoluna müracaat ederek Mahkemenin yetersiz bilirkişi raporu ile haksız bir karar verdiğini, aydınlatılmış onam olmadan tıbbi müdahalede bulunulduğunu belirtmiştir. Temyiz talebini inceleyen Danıştay Onbeşinci Dairesi (Daire) 25/1/2018 tarihinde tazminat taleplerinin reddine ilişkin kararı oyçokluğuyla onamıştır. Karşıoy

gerekçesinde; başvurucunun engelli hâle gelmesi ile neticelenen sürecin bir bütün olarak ele alınması gerektiği, bu sebeple yalnızca ameliyatı yapan kurumdan elde edilen veriler ile hazırlanan raporun yeterli olmadığı belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca, başvurucunun taburcu olmasından sekiz gün sonra müracaat ettiği Baltalimanı Hastanesindeki dosyasının da irdelenmesi gerektiği, buradaki tedavi sürecinin tıp kurallarına uygun olup olmadığı da tespit edilerek gerekirse husumetin genişletilebileceği ifade edilmiştir.

14. Başvurucular karar düzeltme yoluna müracaat etmiş, Daire 24/5/2018 tarihinde onama kararının usul ve yasaya uygun olması nedeniyle karar düzeltme isteminin oyçokluğuyla reddine karar vermiştir.

15. Nihai karar, başvuruculara 23/7/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucular 9/8/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. İlgili hukuk için bkz. Fındık Kılıçaslan, B. No: 2015/97, 11/10/2018, §§ 19-27; Cihan Beyribey, B. No: 2014/19450, 26/12/2018, §§ 23-28; Fesih Aydar, B. No: 2015/4259, 10/1/2019, §§ 24-30.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

19. Başvurucular; birinci başvurucunun ameliyatı sırasında yapılan işlemlerin hatalı olduğunu, ameliyatın ardından tıbbi sorunlarının giderilmesi konusundaki taleplerinin karşılanmadığını beyan etmiştir. Başvurucular ayrıca İdarenin hatalı işlemleri sonucunda birinci başvurucunun hayatını tek başına devam ettiremediğini, %40 engelli hâle gelmesi nedeniyle maddi ve manevi olarak yıkım yaşadıklarını belirtmiştir. Bunun yanında başvurucular, tıbbi müdahale öncesinde bu işlemin olası sonuçları hakkında bir bilgilendirme yapılmadığını, Mahkemenin bu durumu dikkate almadığını beyan ederek kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

B. Değerlendirme

20. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

21. Anayasa'nın 56. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler."

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

23. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup söz konusu düzenleme,

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayata saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlüğün korunması hakkına karşılık gelmektedir.

24. Anayasa Mahkemesi daha önceki kararlarında, kasıt söz konusu olmaksızın hekim kusuru nedeniyle vücut bütünlüğünün zarar gördüğü şeklindeki tıbbi ihmale dair şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelemiştir (Melahat Sönmez, B. No: 2013/7528, 9/9/2015; Ahmet Sevim, B. No: 2013/474, 9/9/2015; Hilmi Düzgüner, B. No: 2014/9690, 11/5/2017).

25. Anılan kararlar doğrultusunda somut olayda başvuruculların tıbbi ihmale dayalı tüm şikâyetlerinin Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında incelenmesi gerekmektedir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

27. Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Bu kapsamda anılan Anayasa hükmü ile kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğü gerek kamusal yetkilerle donatılmış kişilerin gerekse özel kişilerin müdahalelerine karşı güvence altına alınmıştır (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 40).

28. Anayasa’nın 17. maddesinin amacı, esas olarak bireylerin maddi ve manevi varlığına karşı devlet tarafından yapılabilecek keyfî müdahalelerin önlenmesidir. Bunun yanı sıra devletin tıbbi müdahaleler nedeniyle kişilerin maddi ve manevi varlığını etkili olarak koruma, maddi ve manevi varlığına saygı gösterme şeklinde pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır (Ahmet Acartürk, B. No: 2013/2084, 15/10/2015, § 49). Nitekim Anayasa’nın 56. maddesinde de belirtildiği üzere pozitif yükümlülük, sağlık alanında yürütülen faaliyetleri de kapsamaktadır (İlker Başer ve diğerleri, B. No: 2013/1943, 9/9/2015, § 44).

29. Devlet, bireylerin yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlıklarını koruma hakkı kapsamında -ister kamu isterse özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin- sağlık hizmetlerini hastaların yaşamları ile maddi ve manevi varlıklarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır (Ahmet Acartürk, § 51).

30. İlke olarak tıbbi ihmallere ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 38).

31. Maddi ve manevi varlığı koruma hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarının makul derecede dikkatli ve özenli inceleme şartını yerine getirmesi gerekmektedir. Derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede

derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

32. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018, § 47). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015 § 44).

33. Bu bağlamda derece mahkemelerinin gerekçeleri, tarafların kanun yoluna başvuru imkânını etkili şekilde kullanabilmesini sağlayacak surette ayrıntılı olarak ortaya konulmalı; ulaşılan sonuçlar yeterli açıklıktaki bilimsel görüş ve raporlar gibi somut, nesnel verilere dayandırılmalıdır (Murat Atılgan, § 45).

34. Tıbbi müdahaleden önce kişinin gerektiği şekilde bilgilendirilerek rızasının alınmaması, kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlaline sebep olabilir. İstisnai hâller dışında tıbbi müdahale ancak ilgili kişi bilgilendirilip rızası alındıktan sonra yapılabilir. Hastaların durumun farkında olarak karar verebilmelerini sağlamak için uygulanması düşünülen tedavi ve bununla bağlantılı riskler hakkında kendilerine bilgi verilmiş olmalıdır. Bunun yanı sıra yapılan bilgilendirme ile tıbbi müdahale arasında hastanın sağlıklı bir kanaate varmasını sağlayacak kadar uygun bir zaman aralığı bırakılmış olmalıdır (Ahmet Acartürk, § 56).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

35. Anayasa Mahkemesi, Anayasa'nın yukarıda değinilen 17. maddesi kapsamında devlete düşen pozitif yükümlülüklerin somut olay bağlamında yerine getirilip getirilmediğini denetlemek durumundadır (Tevfik Gayretli, § 36). Bu sebeple başvuruya konu olay, devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkına ilişkin pozitif yükümlülüğü kapsamında incelenmiştir.

36. Somut olayda, Mahkeme tarafından ATK raporundaki tespitler uyarınca birinci başvurucunun kalça çıkığının tedavi edilememesi sonucunda engelli hâle gelmesinin tıbbi komplikasyon olduğu belirtilerek maddi ve manevi tazminat taleplerinin reddine karar verilmiştir. ATK raporu incelendiğinde başvurucunun sağlık şikâyetlerinin uygulanan cerrahiye bağlı oluşabilecek komplikasyonlar olarak kabul edilmesi gerektiği ve başvurucuya yapılan uygulamaların tıp kurallarına uygun olduğu değerlendirmesine yer verilmiştir.

37. Başvurucular Mahkemeye sundukları itiraz dilekçesinde; dosyada bulunan tüm tedavi belgelerinin incelenmediğini, ayrıca ilgili yerlerden getirtilmesini talep ettikleri belgeler

hakkında bir karar verilmediğini, nitekim karşıoy gerekçesinin de (bkz. § 13) aynı yönde olduğunu belirtmiştir. Gerçekten de başvurucunun tedavi süreci yalnızca Hastanede değil Baltalimanı Hastanesinde de devam etmiştir. Öyleyse hükme esas alınması gereken rapor, tüm tedavi sürecini ortaya koyan, tüm tıbbi bilgi belgelerin incelendiği konusunda bir şüphe oluşturmayan türde olmalıdır.

38. Somut olayda ise derece mahkemelerinin dayandığı raporun bu yönüyle yeterli olduğu konusunda şüpheler vardır. Nitekim mahkemenin gerekçesinde ATK raporu hakkındaki itirazların raporu kusurlu hâle getirmeyeceğinin belirtilmesi ile yetinildiği, başvurucudaki enfeksiyonun tedavi edildiği süreçte, hizmet kusuru bulunup bulunmadığına dair açıklama yapılmadığı görülmüştür. Bu nedenle derece mahkemelerinin somut olaya özgü koşulların bir bütün olarak değerlendirilmesine imkân sağlayacak tüm bilgi ve belgeleri temin etmeden alınan bilirkişi raporunu dikkate alarak karar verdiği kanaati oluşmuştur. Ayrıca başvurucunun tıbbi şikâyetlerinin giderilmesi konusundaki taleplerinin karşılanmadığı iddiasına yönelik bir gerekçe de sunulmamıştır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği özen ve derinlikte bir araştırma yaptığını söylemek mümkün değildir.

39. Diğer taraftan hukukumuzda hasta hakları, tıbbi işlemlerden önce kişilerin bu işlemler ve sonuçları hakkında aydınlatılması yükümlülüğü ve Sağlık Bakanlığının tıbbi hizmetler sunan kurumlar üzerindeki denetim görevi konusunda oldukça ayrıntılı ve yeterli düzenlemelerin mevcut olduğu anlaşılmaktadır (Ahmet Acartürk, § 66). Ancak bu düzenlemelerin teorik olarak mevcut olması yeterli olmayıp Anayasa'nın 17. maddesindeki güvencelerin sağlanabilmesi için pratikte de etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Mehmet Çolakoğlu, § 49).

40. Somut olayda başvurucular, söz konusu tıbbi müdahaleden önce olası riskler hakkında bilgilendirilmediklerini ve gerektiği şekilde rızalarının alınmadığını ileri sürmüştür. Başvuruculların bu iddialarını dava ve temyiz dilekçelerinde ileri sürdükleri ancak Mahkemenin ve Dairenin kararlarında bu konuyla ilgili hiçbir gerekçeye yer verilmediği gözetildiğinde anılan iddianın yargılama makamları tarafından karşılanmadığı anlaşılmaktadır.

41. Bu durumda ameliyat sonucu oluşabilecek komplikasyon riski yönünden başvuruculara bilgi verilip verilmediğine ilişkin olarak yargılama sürecinde bir araştırma yapılmamış ve bu konu açıklığa kavuşturulamamıştır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin kararlarında, başvuruculların ameliyattan önce yeterli bir biçimde aydınlatılıp aydınlatılmadığı ve usulüne uygun olarak rızalarının alınıp alınmadığı hususları tartışılmamıştır.

42. Sonuç olarak birinci başvurucunun vücut bütünlüğüne yönelik tıbbi müdahale öncesinde tıp kurallarına göre öngörülebilir nitelikte komplikasyon ve riskler hakkında yeterli bir biçimde aydınlatılmadığı iddiası yönünden mahkeme kararlarında konuyla ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulmadığı anlaşılmaktadır. Üstelik başvuruculların belirtilen iddia ve şikâyetleri, yargılamanın sonucuna doğrudan etki edebilecek mahiyettedir. Dolayısıyla yargısal makamlarca bu değerlendirmelerin yapılmaması nedeniyle kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerini yerine getirmedikleri kanaatine varılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

44. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

45. Başvurucular, ihlalin tespiti ile 700.000 TL tazminat talebinde bulunmuştur.

46. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

47. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

48. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

49. İncelenen başvuruda, gereken özen ve derinlikte araştırma yapılmaması ve tıbbi müdahalenin öngörülebilir nitelikteki komplikasyon ve riskleri hakkında başvuruculara bilgilendirilmediği iddiası yönünden ilgili ve yeterli gerekçe ortaya konulmaması

nedenleriyle ihlal kararı verilmiştir. Bu durumda ihlalin derece mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

50. Bu durumda kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yararları bulunmaktadır. Buna göre yapılacak yeniden yargılama ise 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yeniden yargılama sürecinde mahkemelerce yapılması gereken iş, öncelikle hak ihlaline yol açan mahkeme kararının ortadan kaldırılmasından ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili yargı merciine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

51. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

52. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 1. İdare Mahkemesine (E.2011/263, K.2012/1318) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığı’na başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET EMİN KARAHAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/26461 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/26461

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET EMİN KARAHAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/26461)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ferhat YILDIZ

Başvurucular : Mehmet Emin KARAHAN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kişisel verilerin toplanarak idari makamlara açıklanması ve güvenlik soruşturmasına esas alınması nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2018/26461 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık bir kısım başvuru için görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle başvuru tarihi itibarıyla olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, kamu kurumlarında ilan edilen çeşitli görevler için açılan sınavlarda (yazılı ve mülakat) başarılı olmuşlar ancak yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle başvurucuların atamaları yapılmamıştır. Bir kısım başvurucunun ise atamaları yapılmış, daha sonra güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle atamaları idareler tarafından iptal edilmiştir.

9. Başvurucular, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle atamalarının yapılmaması veya atamaların iptal edilmesi işlemlerine karşı idare mahkemelerinde dava açmıştır. İdare Mahkemeleri, davaları reddetmiştir. Kararın gerekçelerinde, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda yapılan tespitler ile kamu görevinin mahiyeti dikkate alındığında idarenin takdir yetkisi çerçevesinde tesis ettiği işlemde hukuka aykırılık görülmediği belirtilmiştir.

10. Başvuruculaın istinaf talepleri Bölge İdare Mahkemeleri tarafından reddedilmiştir.

11. Başvurucular, muhtelif tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. İlgili hukuk (ulusal mevzuat, uluslararası düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları) için bkz. Fatih Saraman [GK], B. No: 2014/7256, 27/2/2019, § 26-48; Turgut Duman, B. No: 2014/15365, 29/5/2019, § 25-48).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

14. Bazı başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

15. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşleri

16. Başvurucular; somut bilgi ve belgeye dayanılmaksızın kendilerine ve/veya aile bireylerine yönelik hukuki geçerliliği olmayan istihbari notlara dayanılarak güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandırıldığını, hukuken geçerli başka bilgi ve belgelerle

doğrulanmadıkça istihbari raporların tek başına hukuki delil sayılamayacağını ifade etmiştir. Başvurucular; söz konusu istihbari raporlarla kendileri ve/veya aile bireyleri hakkında kişisel verilerin toplanmış olduğunu, bu müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığını, ölçülü de olmadığını, Anayasa Mahkemesinin kararlarıyla da güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunda devlet memurluğuna atanmada esas alınacak kişisel veri niteliğindeki bilgilerin alınmasına, kullanılmasına ve işlenmesine yönelik güvenceler ve temel ilkeler kanunla belirlenmeksizin bunların alınmasına ve kullanılmasına izin verilmesinin Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddeleriyle bağdaşmadığının tespit edildiğini belirtmiştir. Bir kısım başvurucu; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının içeriği hakkında yargılama sürecinde taraflarına bilgi verilmediğini, isnatlardan haberdar olma ve kendilerine isnatlara karşı savunma yapabilme imkânlarının tanınmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; bu nedenlerle kişisel verilerin korunmasını isteme, özel hayata saygı, adil yargılanma hakları ile suç ve cezaların kanuniliği ilkesi ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

17. Bakanlık görüşlerinde özetle; terör örgütü ile iltisakı, irtibatı ve mensubiyeti değerlendirilen kişilerin kamu hizmetinden çıkarıldığı olağanüstü hal döneminde, kamu hizmetine yeni girecek kişilerin seçilmesi konusundaki güvenlik ve arşiv araştırmasının yapılmasını zorunlu tutan düzenlemenin olağanüstü hal döneminin getirdiği zorunluluktan kaynaklanan bir düzenleme olduğu vurgulanmıştır. Başvurucu hakkında güvenlik araştırmasının olumsuz sonuçlandığından bahisle gerçekleştirilen bu işlemin olağanüstü hal ilanını gerektiren olağanüstü durumla bağlantılı olarak yapıldığı dikkate alınarak Anayasanın 15. maddesinin dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

18. Başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamışlardır.

2. Değerlendirme

19. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği ve korunması" kenar başlıklı 20. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ... saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ... gizliliğine dokunulamaz.

...

Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

21. Başvurucuların kendileri ve/veya aile bireyleri hakkında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri olduğu açıktır (Fatih Saraman, § 57; Turgut Duman, § 58). Başvuruların temelinde başvurucular hakkında elde edilen kişisel verilerin kamu makamlarına açıklanması ve güvenlik soruşturmalarında kullanılması hususu bulunmaktadır. Kişisel verilerin tutulması, saklanması veya aktarılmasının ise Anayasa'nın

20. maddesinin üçüncü fıkrasında güvence altına alınan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında incelenmesi gerekir. Bu nedenle başvuruların özel hayata saygı hakkı içinde yer alan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında olduğu değerlendirilmektedir (benzer yönde yapılan inceleme ve değerlendirmeler için bkz. Fatih Saraman, § 57; Turgut Duman, § 58; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, B. No: 2019/12271, 3/12/2020, § 19).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

23. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruda uygulanacak genel ilkeleri, başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Fatih Saraman (aynı kararda bkz. §§ 64-93), Turgut Duman (aynı kararda bkz. §§ 60-92) ve Abdurrahim Kaya ve diğerleri, (aynı kararda bkz. §§ 21-29) kararlarında ortaya koymuştur. Söz konusu kararlarda güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri olduğu, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu mercileri tarafından özel yaşamı ile ilgili sorular sorulması da dâhil olmak üzere bir bireyin özel hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve kullanılmasının özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği belirtilmiştir (Fatih Saraman, § 61; Turgut Duman, § 62; Abdurrahim Kaya ve diğerleri § 21). Anayasa uyarınca temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamaların kanunla öngörülmüş olması gerektiği hatırlatılmış ve Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre de Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan kanunilik ölçütünün karşılanması için müdahalenin öncelikle şeklî anlamda bir kanuna dayanması gerektiği belirtilmiştir (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 31; Bülent Polat [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 75; Fatih Saraman § 65; Turgut Duman,§ 66; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 21).

24. Temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasına ilişkin kanunların şeklen var olmasının yeterli olmayacağı, kanunilik ölçütünün aynı zamanda maddi bir içeriği de gerektirmekte olduğu, bu noktada kanunun niteliğinin önem kazandığı vurgulanmıştır. Kanunla sınırlama ölçütünün sınırlamanın erişilebilirliğini, öngörülebilirliğini ve kesinliğini ifade ettiği, böylece uygulayıcının keyfî davranışlarının önüne geçildiği gibi kişinin hukuku bilmesine de yardımcı olduğu, bu yönüyle hukuk güvenliğini teminat altına aldığı belirtilmiştir (Halime Sare Aysal [GK], B. No: 2013/1789, 11/11/2015, § 62; Fatih Saraman, § 66; Turgut Duman, § 67; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 22).

25. Kararlarda; kanunun bu gerekliliklere uygun olduğunun söylenebilmesi için yeterince ulaşılabilir olması, vatandaşların belirli bir olaya uygulanabilir nitelikteki hukuk kurallarının varlığı hakkında yeterli bilgiye sahip olabilmesi, ayrıca ilgili normun keyfîliğe karşı uygun bir koruma sağlaması, yetkili makamlara verilen yetkinin genişliğini ve icra edilme biçimlerini yeterli bir netlikte tanımlaması gerektiği ifade edilmiştir (Halime Sare Aysal, § 63; Fatih Saraman, § 67; Turgut Duman, § 68; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 23).

26. Hukukun kendisinin -beraberinde getireceği idari pratiğin dışında- söz konusu işlemin

meşru amacını da göz önünde tutarak keyfî müdahalelere karşı bireyi korumak için yetkili makamlara bırakılan takdir yetkisinin kapsamını yeterince açık bir şekilde göstermesi gerektiği hatırlatılmıştır. Başka bir anlatımla hukuk sisteminin kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde müdahalelerde bulunma yetkisinin verildiğini açık ifadelerle ortaya koyacak nitelikte olması ve bu bağlamda ilgili müdahalenin muhataplarına müdahaleye zemin hazırlayan koşullar ile müdahalenin sonuçları açısından bir öngörüde bulunabilmelerine imkânı tanıması gerektiği belirtilmiştir (Halime Sare Aysal, § 64; Fatih Saraman, § 68; Turgut Duman, § 69; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 24).

27. Öte yandan kamu görevlilerinin sadakat, tarafsızlık ve devlete bağlılık yükümlülüğü çerçevesinde devleti temsil eden ve millî güvenlik bakımından hassasiyet içeren bazı kamu görevlerine atanacak kişiler bakımından daha sıkı nitelikler aranması ve birtakım sınırlamaların getirilmesinin doğal olduğu, dolayısıyla idarenin millî güvenlik açısından önem arz eden kadrolara atanacak kişilerin tabi olacağı güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması konusunda kanunla temel çerçeveyi ortaya koyan kurallar getirmesinin mümkün olduğu, bu çerçevenin kanunla belirlenmesinden sonra uygulama koşulları ve usule ilişkin ayrıntıların düzenleyici işlemlerle belirlenebileceği belirtilmiştir. Üstelik millî güvenlik ile ilgili alanlarda çalışacak personelin seçimi ve kontrolü bakımından konuyu düzenleyen kanunda aranacak öngörülebilirlik koşulunun diğer alanlardakilere göre daha esnek olacağı da vurgulanmıştır. Ancak yine de bu alanda düzenleme getiren kanun ile diğer alt mevzuatın kişilere, kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde bu tür gizli tedbirler uygulama ve potansiyel olarak özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak gösterecek ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvence sağlayacak şekilde kaleme alınmış olması gerektiği ifade edilmiştir (Fatih Saraman, § 82; Turgut Duman, § 83; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 25).

28. Fatih Saraman, Turgut Duman ve Abdurrahim Kaya ve diğerleri kararlarında kamu görevlerinde çalıştırılacak personel hakkında uygulanan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının kanuni dayanağı olan 4045 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen kanunilik ilkesine uygun olup olmadığı detaylı olarak incelenmiştir. 4045 sayılı Kanun'un güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğu, bu bilgilerin nerelerden elde edileceği ve ne suretle ve ne kadar süre ile saklanacağı, kişilerin söz konusu bilgilere itiraz etme olanağı olup olmadığı, bilgilerin bir müddet sonra silinmesinin mümkün olup olmadığı veya silinmesine dair izlenecek usulün ne olduğu, gizlilik dereceli kamu personeli ile meslek gruplarının tespiti, güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının usul ve esasları ile bunu yapacak mercilerin kimler olduğu ile ilgili hiçbir düzenleme içermediği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra 4045 sayılı Kanun'da, kesinleşmiş ceza mahkûmiyetlerine dair ilk olarak akla gelmesi ve uygulanması gereken kanun olan 25/5/2005 tarihli ve 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu'na atıf içeren bir düzenlemenin bulunmadığı, geçmiş ceza mahkûmiyetlerine ilişkin kayıtlar bakımından hangi suçların kamu görevine girmeye engel olduğu, kişilerin on sekiz yaşından önce işlediği suçlara dair kayıtların güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına sebep olup olmayacağı konusunda hiçbir belirleme, suçlar arasında herhangi bir ayrım ve derecelendirme yapılmadığı belirtilmiştir. Sonuç olarak 4045 sayılı Kanun'da bireyleri keyfîliğe karşı koruyucu hiçbir hükme yer verilmediği vurgulanmıştır (Fatih Saraman, § 83; Turgut Duman, § 84; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 26).

29. Anılan kararlarda, Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin konuyla ilgili hükümleri de incelenmiştir. Söz konusu kararda; anılan Yönetmelik'in de elde edilen

bilgilerin saklanma süreleri, bilgilerin bir müddet sonra silinmesinin mümkün olup olmadığı veya silinmesine dair izlenecek usulün ne olduğu, kişilerin söz konusu bilgilere itiraz etme olanağı olup olmadığı hususlarını düzenlemediği, bireylerin özel hayatına saygı hakkının güvencelerini sağlayacak hükümlerden yoksun olduğu belirtilmiştir (Fatih Saraman, §§ 88-90; Turgut Duman, §§ 86-88; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 27).

30. Sonuç olarak 4045 sayılı Kanun'un ve ilgili Yönetmelik'in kişisel verilerin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını ve uygulanmasını düzenleyen ve özellikle süre, stoklama, kullanım, üçüncü kişilerin erişimi, verilerin gizliliği, bütünlüğü ve imhası konusundaki usullere ilişkin, muhataplarının yetki aşımı ve keyfîliğe karşı yeteri kadar güvenceye sahip olmalarını sağlayacak açık ve detaylı kuralları içermediği tespit edilmiştir. Buna göre başvuruya konu müdahalenin dayanağı olan düzenlemenin kanunilik şartını sağlamadığı sonucuna varılmıştır (Fatih Saraman, § 90; Turgut Duman, § 88; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 28).

31. Öte yandan 1/2/2018 tarihli ve 7070 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun'un 60. maddesiyle 14/7/1965 tarihi ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve "Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak" şeklindeki (8) numaralı alt bendin iptali istemiyle 3/5/2018 tarihinde Anayasa Mahkemesinde dava açılmıştır. Anayasa Mahkemesi 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla kuralı, Anayasa'nın 13., 20. ve 128. maddelerine aykırı görerek iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasıyla elde edilen verilerin kişisel veri niteliğinde olduğu, bu alanda düzenleme getiren kuralların kamu makamlarına hangi koşullarda ve hangi sınırlar içinde tedbirler uygulama ve özel hayatın gizliliğine yönelik müdahalelerde bulunma yetkisi verildiğini yeterince açık olarak göstermesi ve olası kötüye kullanmalara karşı yeterli güvenceleri sağlanması gerektiği, iptali istenen kuralda ise güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılması memurluğa alımlarda genel şartlar arasında sayılmasına karşın güvenlik soruşturmasına ve arşiv araştırmasına konu edilecek bilgi ve belgelerin neler olduğuna, bu bilgilerin ne şekilde kullanılacağına, hangi mercilerin soruşturma ve araştırmayı yapacağına ilişkin herhangi bir düzenleme yapılmadığı, bu itibarla kuralın kanunilik şartını taşımadığı belirtilmiştir (AYM.E.2018/73, K.2019/65, 24/7/2019, § 172; Abdurrahim Kaya ve diğerleri, § 29).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut başvurularda; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında kamu mercileri tarafından özel yaşamı ile ilgili sorular sorulması da dâhil olmak üzere başvuruculaların özel ve aile hayatı, iş ve sosyal yaşamıyla ilgili bilgilerinin alınması, kaydedilmesi ve güvenlik soruşturmalarında kullanılmasının özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına müdahale teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

33. Yukarıda anılan Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararı ile Fatih Saraman, Turgut Duman ve Abdurrahim Kaya ve diğerleri kararlarında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmadığından -aynı gerekçelerle- başvuruculaların özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme haklarına yönelen müdahalelerin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

34. Başvurulara konu müdahalelerin kanunilik koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından söz konusu müdahaleler açısından diğer güvence ölçütlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca

değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme haklarının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

C. Diğer İhlal İddiaları

36. Başvurucular; güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının içeriği hakkında yargılama sürecinde taraflarına bilgi verilmediğini, isnatlardan haberdar olma ve kendilerine isnatlara karşı savunma yapabilme imkânlarının tanınmadığını belirterek adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

37. Başvuruculara kişisel verilerin korunmasını isteme haklarının ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamındaki şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

39. Başvurucular; ihlalin tespit edilmesini, yargılamanın yenilenmesine ve lehlerine tazminata hükmedilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

40. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

41. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

42. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi

uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

43. İncelenen başvurularda; kişisel verilerin toplanması, saklanması, kamu makamlarına aktarılması ve güvenlik soruşturmalarında kullanılması şeklindeki müdahalenin kanuni bir dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle ihlallerin idarenin işlemlerinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte işlemlerin iptali istemiyle açılan davaların reddedilmesi ve dolayısıyla davada ihlalin giderilememesi nedeniyle ihlalin aynı zamanda mahkeme kararlarından da kaynaklandığı görülmektedir.

44. Bu durumda özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun şekilde yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

45. Bununla birlikte mevcut ihlal kararı, başvuruculların atanmak istedikleri kamu görevlerine doğrudan atanmaları sonucunu doğuracak şekilde anlaşılamaz. Somut başvurularda bireysel başvuru tarihi itibarıyla mevcut olan koşullar dikkate alınarak karar verildiğini hatırlatmak gerekir. Dolayısıyla bireysel başvuru tarihinden sonra ortaya çıkan yeni hukuki durumların değerlendirilmesi konusunda idarelerin takdir yetkisinin olduğu açıktır.

46. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

47. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal

edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamında kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütunundaki ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HİLMİ KOCABEY VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/27686 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/27686

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HİLMİ KOCABEY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/27686)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 29/12/2021-31704

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucular : Hilmi KOCABEY ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (C) sütunu]

Vekilleri : Ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; emlak vergisine esas asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin belirlenmesine ilişkin takdir komisyonu kararlarına karşı açılan davaların görülmesi sırasında yürürlüğe giren kanun hükmüne dayalı olarak sonuçlandırılması nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin, esasa etkili olan Anayasa'ya aykırılık iddiasının karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, aleyhe yargılama giderleri ile vekâlet ücretine hükmedilmesi nedeniyle de mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından

yapılmasına karar verilmiştir.

5. Ekli tabloda numaralarına yer verilen başvuru dosyaları konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle 2018/27686 sayılı dosya ile birleştirilmiş, ekli tablodaki bireysel başvuru dosyaları kapatılmış, inceleme 2018/27686 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. 2018/27686, 2018/22954, 2018/23812, 2018/26575, 2018/34179, 2018/34281, 2018/35333 ve 2018/35425 numaralı başvurulara ilişkin başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık 2018/34281 numaralı başvuruda görüşünü bildirmiştir.

8. Bazı başvurucular Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

10. Başvurucular, İstanbul'da bulunan çeşitli taşınmazların malikleri olup bina veya arazi vergisi mükellefidir.

A. Arka Plan Bilgisi

11. 29/7/1970 tarihli ve 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanunu'nun 1. ve 12. maddelerine göre Türkiye sınırları içinde bulunan binalar, arsalar ve araziler bina ve arazi vergisine tabidir. Söz konusu Kanun'un 3. ve 13. maddeleri uyarınca bina ve arazi vergisi; bina ve arazinin maliki, varsa intifa hakkı sahibi, her ikisi de yoksa bina veya araziye malik gibi tasarruf edenler tarafından ödenir.

12. Anılan Kanun'un 11. ve 21. maddelerine göre bina ve arazi vergisi, ilgili belediye tarafından dört yılda bir defa olmak üzere takdir işlemlerinin yapıldığı yılı takip eden bütçe yılının ocak ve şubat aylarında vergi değeri esas alınarak yıllık olarak tarh olunur. Bu suretle tarh olunan vergiler, tarh edilen tarihte tahakkuk ettirilmiş sayılır. Yapılan tarh ve tahakkuku takip eden yıllarda vergi değeri üzerinden hesaplanan bina ve arazi vergisi, her bütçe yılının başından itibaren o yıl için tahakkuk ettirilmiş sayılır.

13. 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesi uyarınca arsa ve arazilerin vergi değeri 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin hükümlerine göre takdir komisyonlarınca "arsalar için her mahalle ve arsa sayılacak parsellenmemiş arazide her köy için cadde, sokak veya değer bakımından farklı bölgeler (turistik bölgelerdeki cadde, sokak veya değer bakımından farklı olanlar ilgili valilerce tespit edilecek pafta, ada veya parseller), arazide her il veya ilçe için arazinin cinsi (kıraç, taban, sulak) itibarıyla takdir olunan birim değerlere göre'' belirlenmektedir. Binaların vergi değeri ise bina metrekare normal inşaat maliyetleri ile arsanın değeri esas alınarak hesaplanmaktadır. Vergi değeri dört yılda bir yeniden takdir edilmekte ve takip eden üç yıl için ise bir önceki yıl vergi değerinin 213 sayılı Kanun hükümleri uyarınca aynı yıl için tespit edilen yeniden değerleme oranının yarısı nispetinde artırılması suretiyle bulunmaktadır.

14. Takdir komisyonları 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerleri takdir etmiştir. Ancak takdir edilen birim değerlerin kimi bölgelerde 2017 yılı değerlerine göre fahiş derecede yüksek çıktığı ileri sürülmüştür. Bunun

üzerine 28/11/2017 tarihli ve 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. maddeyle, fahiş olduğu değerlendirilen değer artışlarının belli oranı geçmemesine yönelik düzenleme yapılmıştır. Buna göre takdir komisyonlarınca 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'sinden fazlasını aşması durumunda 2018 yılına ilişkin bina ve arazi vergi değerlerinin hesabında 2017 yılı için uygulanan asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin %50 fazlasının esas alınması öngörülmüştür.

B. Bireysel Başvuruya Konu Uyuşmazlıklar

15. Başvurucular kendi arazi, arsa ve binalarına ilişkin olarak 2017 yılı genel takdir döneminde takdir komisyonlarınca 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin iptali istemiyle ekli tablonun (D) sütununda gösterilen Vergi Mahkemelerinde (Vergi Mahkemeleri) iptal davaları açmıştır. Dava dilekçelerinde, önceki yıllara oranla söz konusu yerlerde arsa birim metrekare değerlerinin fahiş bir şekilde yükseltildiği ileri sürülmüş; 2013 yılından itibaren çevrede bu oranda değer artışını gerektirecek önemli bir değişikliğin olmadığı ve değerlerin yetersiz incelemeye dayalı olarak belirlendiği iddia edilmiştir.

16. 2018/27686 numaralı bireysel başvuruya konu olayda Vergi Mahkemesi 12/9/2017 tarihli kararıyla dava dilekçesinin 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 3. ve 5. maddelerine uygun olmadığı gerekçesiyle reddine karar vermiştir. Başvurucunun dilekçe ret kararı üzerine davayı yenileyip yenilemediğine ilişkin herhangi bir bilgi bireysel başvuru formunda bulunmamaktadır.

17. Diğer başvurularda Vergi Mahkemeleri ekli tablonun (D) sütununda gösterilen tarihlerde davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Kararların gerekçelerinde özetle şunlar ifade edilmiştir:

i. 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesine göre vergi değeri takdir komisyonlarınca takdir olunan birim değerlere göre hesaplanmaktadır. Ancak 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. maddeyle, 2018 ve takip eden 2019, 2020, 2021 yılları için uygulanmak üzere farklı bir usul öngörülmüştür. Buna göre takdir komisyonlarınca 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'sinden fazlasını aşması durumunda vergi değerinin hesabında artık anılan takdir komisyonu kararı uygulanmayacak, 2017 yılı için uygulanan asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin %50 fazlası esas alınacaktır. Bu durumda takdir komisyonunca 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerleri kanunen hükümsüz hâle gelmiştir.

ii. Takdir komisyonlarınca 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'si veya %50'sinden az olması durumunda ise -geçici 23. maddenin metni dikkate alındığında- kanun koyucunun anılan takdir komisyonu kararlarına konu değerlerini aynen benimsediği anlaşılmaktadır. Nitekim maddenin uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemek amacıyla Maliye Bakanlığı tarafından çıkarılan ve 26/12/2017 tarihli ve 30282 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 72 Seri No.lu Emlak Vergisi Kanunu Genel Tebliği'ndeki düzenleme de bu doğrultudadır. Dolayısıyla anılan takdir komisyonu kararlarına konu değerler kanun koyucu tarafından verginin hesaplanmasında aynen kabul

edildiğinden söz konusu takdir komisyonu kararları yürürlükte olmakla birlikte buna ilişkin hukuka uygunluk denetiminin yapılmasına imkân bulunmamaktadır.

iii. Bu nedenle takdir komisyonlarınca 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin iptali istemiyle açılan davalar konusuz kalmıştır.

18. Bazı Vergi Mahkemeleri davanın kanun hükmü gereğince konusuz kalması dolayısıyla tarafların haklılık durumuna ilişkin bir inceleme ve değerlendirme yapılamadığını belirterek yargılama giderlerinin taraflar üzerinde bırakılmasına karar vermiştir. Bazı Vergi Mahkemeleri ise her bir tarafı yargılama giderlerinin yarısından sorumlu tutmuştur. Vergi Mahkemeleri ayrıca her iki taraf lehine 1.090 TL vekâlet ücretine hükmetmiştir.

19. Başvurucular anılan kararlara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Bazı başvurucular sadece yargılama giderleri yönünden istinaf kanun yoluna müracaat etmiştir. İstinaf dilekçelerinde başvurucular 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. maddenin ihdas edilme gerekçesinin dahi haklılıklarını ortaya koyduğunu belirtmiştir. Başvuruculara göre takdir komisyonu kararları iptal edilmelidir. Takdir komisyonlarınca takdir edilen metrekare birim değerlerinin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'si veya %50'sinden az olması durumunda kanun koyucunun anılan takdir komisyonu kararlarına konu değerlerini aynen benimsediği görüşü hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmamaktadır. İstinaf dilekçelerinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 331. maddesinin (1) numaralı fıkrasına atıfta bulunularak yargılama giderlerine hükmedilirken davanın açılış tarihindeki haklılık durumunun esas alınması gerektiği vurgulanmıştır. 2018/26472 numaralı bireysel başvuruya konu yargılamada başvurucu, ilgili kanun hükümlerinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiğini belirtmiştir.

20. İstinaf başvuruları İstanbul Bölge İdare Mahkemesinin çeşitli vergi dava dairelerince kararların kaldırılması nedenlerinin bulunmadığı belirtilerek kesin olarak reddedilmiştir.

21. Başvurucular nihai kararların kendilerine tebliği üzerine süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

22. 1319 sayılı Kanun'un 1. maddesi şöyledir:

"Türkiye sınırları içinde bulunan binalar bu kanun hükümlerine göre Bina Vergisine tabidir."

23. 1319 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bina vergisi, ilgili belediye tarafından;

a) Dört yılda bir defa olmak üzere takdir işlemlerinin yapıldığı yılı takip eden bütçe yılının Ocak ve Şubat aylarında,

...

29 uncu maddeye göre hesaplanan vergi değeri esas alınarak yıllık olarak tarh olunur. Bildirim posta ile gönderilmiş ise vergi, bildirim verme süresinin son gününü takip eden yedi gün içinde tarh olunur. Bu suretle tarh olunan vergiler, tarh edilen tarihte tahakkuk etmiş sayılır ve mükellefe bir yazı ile bildirilir.

Yapılan tarh ve tahakkuku takip eden yıllarda, 29 uncu maddeye göre tespit edilen vergi değeri üzerinden hesaplanan bina vergisi, her bütçe yılının başından itibaren o yıl için tahakkuk etmiş sayılır.

..."

24. 1319 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Türkiye sınırları içinde bulunan arazi ve arsalar bu kanun hükümlerine göre Arazi Vergisine tabidir."

25. 1319 sayılı Kanun'un 21. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Arazi vergisi, ilgili belediye tarafından;

a) Dört yılda bir defa olmak üzere takdir işlemlerinin yapıldığı yılı takip eden yılın Ocak ve Şubat aylarında,

...

29 uncu maddeye göre hesaplanan vergi değeri esas alınarak yıllık olarak tarh olunur. Bildirim posta ile gönderilmiş ise vergi, bildirim verme süresinin son gününü takip eden yedi gün içinde tarh olunur. Bu suretle tarh olunan vergiler, tarh edilen tarihte tahakkuk etmiş sayılır ve mükellefe bir yazı ile bildirilir.

Yapılan tarh ve tahakkuku takip eden yıllarda, 29 uncu maddeye göre tespit edilen vergi değeri üzerinden hesaplanan arazi vergisi, her bütçe yılının başından itibaren o yıl için tahakkuk etmiş sayılır.

..."

26. 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Vergi değeri;

a) Arsa ve araziler için, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun asgari ölçüde birim değer tespitine ilişkin hükümlerine göre takdir komisyonlarınca arsalar için her mahalle ve arsa sayılacak parsellenmemiş arazide her köy için cadde, sokak veya değer bakımından farklı bölgeler (turistik bölgelerdeki cadde, sokak veya değer bakımından farklı olanlar ilgili valilerce tespit edilecek pafta, ada veya parseller), arazide her il veya ilçe için arazinin cinsi (kıraç, taban, sulak) itibarıyla takdir olunan birim değerlere göre,

b) Binalar için, Maliye ve Bayındırlık ve İskan bakanlıklarınca müştereken tespit ve ilân edilecek bina metrekare normal inşaat maliyetleri ile (a) bendinde belirtilen esaslara göre bulunacak arsa veya arsa payı değeri esas alınarak 31 inci madde uyarınca hazırlanmış bulunan yönetmelik hükümlerinden yararlanılmak suretiyle,

Hesaplanan bedeldir.

Vergi değeri, mükellefiyetin başlangıç yılını takip eden yıldan itibaren her yıl, bir önceki yıl vergi değerinin 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümleri uyarınca aynı yıl için tespit edilen yeniden değerleme oranının yarısı nispetinde artırılması suretiyle bulunur. "

27. 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. madde şöyledir:

"Takdir komisyonlarınca 2017 yılında 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi

metrekare birim değerleri, 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'sinden fazlasını aşması durumunda, 2018 yılına ilişkin bina ve arazi vergi değerlerinin hesabında, 2017 yılı için uygulanan asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin %50 fazlası esas alınır. Takip eden 2019, 2020 ve 2021 yıllarında 29 uncu madde kapsamında bina ve arazi vergisi matrahları ile asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerleri bu şekilde belirlenen değerler üzerinden hesaplanır.

Emlak vergi değeri veya asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerleri esas alınarak uygulanan vergi, harç ve diğer mali yükümlülükler için de birinci fıkra hükümlerine göre belirlenen değerler dikkate alınarak uygulanır.

Bu maddenin uygulamasına ilişkin usul ve esasları belirlemeye Maliye Bakanlığı yetkilidir."

28. 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. maddenin gerekçesi şöyledir:

"Madde ile, 1319 sayılı Emlak Vergisi Kanununa geçici madde eklemek suretiyle takdir komisyonlarınca 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin, 2017 yılında uygulanan birim değerlerin belirli bir yüzdesini geçmemesi sağlanmaktadır. Takip eden 2019, 2020 ve 2021 yıllarında da bina ve arazi vergi değerlerinin hesabında 2018 yılı için esas alınan birim değerleri üzerinden işlem yapılması amaçlanmaktadır."

29. 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunda hüküm bulunmayan hususlarda; ... yargılama giderleri ... Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır..."

30. 6100 sayılı Kanun'un 331. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Davanın konusuz kalması sebebiyle davanın esası hakkında bir karar verilmesine gerek bulunmayan hâllerde, hâkim, davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumuna göre yargılama giderlerini takdir ve hükmeder."

B. Uluslararası Hukuk

31. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir."

32. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre devam eden davalara belli bir sonucu garanti etmek adına kanun ile yapılan kamu müdahaleleri Sözleşme'nin 6. maddesinde güvenceye kavuşturulan adil yargılanma hakkını ihlal eder. AİHM, özellikle yargılama sırasında yürürlüğe giren kanunla yapılan müdahalenin zamanlaması ve şeklini dikkate almış; karar verme aşamasına yakın bir zamanda yargılamanın sonucuna etki edecek şekilde yapılmış olan müdahalelerin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğine karar vermiştir (Stran Greek Refineries ve Stratis Andreadis/Yunanistan, B. No: 13427/87, 9/12/1994, §§ 49, 50).

33. AİHM, Sözleşme'nin ulusal mahkemeler tarafından davanın -herhangi bir hükmün anayasallığının denetimi dâhil olmak üzere- bir ön meselenin karara bağlanması için başka

bir ulusal veya uluslararası otoriteye gönderilmesi şeklinde herhangi bir hak bahşetmediğini vurgulamıştır. Ancak AİHM bu şekilde bir gönderme mekanizmasının var olması hâlinde ulusal mahkemenin başvuruculların bu yöndeki taleplerini reddetmesinin somut olayın koşullarında yargılamanın hakkaniyetini zedeleyebileceği ihtimalini de tamamen yabana atmadığını belirtmiştir (Xero Flor w Polsce sp. z o.o./Polonya, B. No: 4907/18, 7/5/2021, § 166).

34. AİHM Xero Flor w Polsce sp. z o.o./Polonya kararında başvurucu şirketin olaya uygulanacak ikincil düzenlemenin tazminat hakkını anayasal güvencelere aykırı olarak sınırladığı gerekçesiyle anayasaya aykırı olduğu iddiasının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karşılanmaması sebebiyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM ulusal mahkemenin "başvurucunun anayasaya aykırılık görüşünü paylaşmadığı" şeklindeki bir gerekçeyi somut olayın koşullarında yeterli bulmamıştır. AİHM hükûmetin derece mahkemelerinin de anayasallık denetimi yapma yetkilerinin bulunduğu itirazına hak verse de anayasal sorunun uyuşmazlığın çözümünde etkili olduğu davalarda anayasaya aykırılık iddiasıyla anayasa mahkemesine başvurulması isteminin reddedilmesi durumunda derece mahkemelerinin bunu müstahak kılacak gerekçe ortaya koymaları gerektiğini ifade etmiştir. AİHM derece mahkemelerinin başvurucunun anayasaya aykırılık iddiasını ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karşılamadıkları gibi dosyanın Polonya Anayasa Mahkemesine gönderilmesi istemini de reddedildiklerine dikkat çekmiştir. AİHM'e göre anayasal hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği şikâyetinin öne sürüldüğü hâllerde derece mahkemeleri dikkatli ve özenli bir inceleme yapmakla yükümlüdür. AİHM sonuç olarak söz konusu ikincil düzenlemenin tazminat hakkını anayasaya aykırı olarak sınırladığı iddiasının ulusal mahkemelerce uygun bir şekilde cevaplanmamasının gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açtığını kabul etmiştir (Xero Flor w Polsce sp. z o.o./Polonya, §§ 168-172).

35. AİHM yargılamanın tamamlanmasından sonra başvurucuya kayda değer bir mali külfet yüklenmesinin mahkemeye erişim hakkına ve mülkiyet hakkına müdahale teşkil edebileceğini hatırlatmaktadır (Zustović/Hırvaistan, B. No: 27903/15, 22/4/2021, § 98). AİHM'e göre başvurucunun devlet aleyhine açtığı ve kamu gücü kullanımından doğan uyuşmazlığı konu edinen bir davada yüklendiği giderlerin telafi edilmesi isteminin reddedilmesinin mahkemeye erişim hakkının ve mülkiyet hakkının sınırlandırılması mahiyetinde görülebilir (Zustović/Hırvaistan, § 99). AİHM, devlet tarafından yapılan hataların sonuçlarına devletin katlanması ve hatanın bireyin menfaati pahasına düzeltilmemesi gerektiğine ilişkin ilkesine atıf yapmaktadır. AİHM ulusal mahkemelerin başvuruculların idari davalarda yaptıkları yargılama giderlerinin idareye yüklenmesi taleplerini reddetmelerinin -yargılama giderinin miktarından bağımsız olarak- mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğine karar vermektedir (Zustović/Hırvaistan, § 100).

36. AİHM Zustović/Hırvaistan kararında, başvurucunun Hırvatistan Sosyal Güvenlik Kurumuna karşı açtığı iptal davasında başvurucu lehine karar verildiği hâlde yargılama giderlerinin başvuru üzerinde bırakılması ve başvurucu lehine vekâlet ücretine hükmedilmemesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir. AİHM başvurucunun -avukatlık maliyeti dâhil- yaptığı yargılama giderlerinin üzerinde bırakılmasının olay tarihinde yürürlükte bulunan ve tarafların yaptığı yargılama giderlerinin üzerilerinde bırakılacağını düzenleyen bir kanun hükmüne dayandığını not etmiştir. AİHM, devletin kendi hatasının düzeltilmesinin maliyetini bireylere yüklemesinin devletin hatasının sonuçlarına katlanması gerektiği biçimindeki ilkeyle çeliştiğini kaydetmiştir (Zustović/Hırvaistan, §§ 102-110).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

37. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. 2018/34230 Numaralı Başvuru Yönünden

38. Başvurucu, haklı olduğu hâlde aleyhine yargılama giderine hükmedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

39. Başvurucu, Vergi Mahkemesinin aynı kararını 2018/31699 numaralı başvuruda da bireysel başvuruya konu etmiştir. Söz edilen başvurudaki şikâyet ile bu başvurudaki şikâyet tıpatıp aynıdır. Bu nedenle mevcut başvurunun mükerrer olduğu anlaşılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle 2018/34230 numaralı başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

B. 2018/27686 Numaralı Başvuru Yönünden

41. Başvurucu, takdir komisyonu kararının iptal edilmemesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini öne sürmüştür.

42. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 26).

43. Başvurucunun açtığı iptal davasında Vergi Mahkemesi dava dilekçesinin 2577 sayılı Kanun'un 3. ve 5. maddelerine uygun olmadığını tespit etmiş ve dilekçenin reddine karar vermiştir. Başvurucunun bu dilekçe ret kararına yönelik olarak herhangi bir şikâyeti bulunmamaktadır. Başvurucunun bireysel başvuru formunda öne sürdüğü tüm iddialar davanın esasına yöneliktir. Başvurucunun dilekçe ret kararı üzerine davayı yenileyip yenilemediğine ilişkin herhangi bir bilgi bireysel başvuru formunda bulunmamaktadır. Bu durumda 2018/27686 numaralı bireysel başvuruya konu edilen takdir komisyonu kararı yönünden olağan başvuru yollarının tüketilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

44. Açıklanan gerekçelerle 2018/27686 numaralı bireysel başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer Başvurular Yönünden

1. Silahların Eşitliği İlkesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

45. Ekli tablonun birinci kısmının (C) sütununda gösterilen başvurucular;

i. Takdir komisyonlarınca 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerine karşı dava açılmasını ve mahkemelerin takdir komisyonu kararlarının esasını incelemesini engelleyen bir hükmün bulunmadığını belirtmişlerdir.

ii. Geçici 23. maddenin amacının mevcut takdir komisyonu kararlarını hükümsüz hâle getirilmesi değil metrekare birim değer artışlarına belli bir sınır getirilmesi olduğunu ifade etmişlerdir. Takdir komisyonu kararlarıyla tespit edilen değerin 2017 yılı değerinin %50'sini aşmaması hâlinde bunların geçerliliğini koruyacağını ancak yine de vergilendirmede %50'nin esas alınacağını değerlendirmişler, bu durumda Vergi Mahkemelerinin söz konusu takdir komisyonu kararlarının hükümsüz kaldığı yolundaki tespitinin hukuka uygun olmadığını vurgulamışlardır.

iii. Takdir komisyonu kararlarının yargısal denetiminin engellenmesinin Anayasa'nın 125. maddesine aykırı olduğunu savunmuşlardır. Vergi Mahkemelerinin keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırarak takdir komisyonu kararlarındaki tespitlerin hukuka uygun olup olmadığını değerlendirmesi gerekirken konusuz kaldığı kabul edilerek davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermelerinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüşlerdir.

46. Bazı başvurucular, emsallerine göre yüksek değer takdiri yapıldığını iddia ederek mülkiyet hakkının ihlal edildiği şikâyetinde bulunmuştur. 2018/35425 numaralı başvuruda, Bölge İdare Mahkemesi kararının kesin olması sebebiyle hak arama hürriyetinin ihlal edildiği ileri sürülmüştür.

47. Bakanlık görüşünde;

i. Somut başvuruda derece mahkemelerinin dava konusu maddi olay ve olgulara ve delillere ilişkin değerlendirmelerinde keyfîlik veya bariz takdir hatası bulunmadığından başvurucuların iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ileri sürülmüştür. Derece mahkemelerinin davaların konusuz kaldığı yolunda ulaştıkları sonucun keyfî olmadığı ifade edilmiştir.

ii. Vergi Mahkemesi kararlarında dava hakkında karar verilmesine yer olmadığı sonucuna ulaşılmasına neden olan tüm hukuki argümanların karara detaylı bir şekilde yansıtılabildiği değerlendirilmiştir. Bölge İdare Mahkemesinin ise ilk derece mahkemesi kararını uygun bularak başvurucuların itirazlarını kabul etmediği, bu sebeple başvurucuların esasa etkili tüm itirazlarının karşılandığı ve gerekçeli karar hakkı yönünden ihlale yol açacak bir unsurun bulunmadığı belirtilmiştir.

48. Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunan bir kısım başvurucu, başvuru formlarındaki iddialarını tekrarlamıştır.

b. Değerlendirme

49. Anayasa’nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak alınacak "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

50. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

51. Başvurucular Vergi Mahkemelerinin uyuşmazlığın esasını karara bağlamamış olmasından şikâyet etmişlerse de somut olaydaki meselenin karar hakkıyla değil silahların eşitliği ilkesiyle ilgili olduğu değerlendirilmiştir. Zira Vergi Mahkemelerinin davalar

hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermesinin nedeni 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. madde sebebiyle davanın ölçü normunun değişmiş olduğunu ve 2018 yılı için uygulanacak asgari ölçüde birim değerlerine ilişkin uyuşmazlığın doğrudan kanun koyucu tarafından çözümlendiğini düşünmeleridir. Vergi Mahkemelerine göre uyuşmazlıkların çözümünde artık 1319 sayılı Kanun'un işlemin tesisinde esas alınan 29. maddesi değil davalar devam ederken yürürlüğe giren geçici 23. maddesi uygulanacaktır. Vergi Mahkemeleri söz konusu geçici 23. maddeyle 2018 yılı için uygulanacak asgari ölçüde metrekare birim değerlerinin doğrudan belirlendiğini, bu durumda mahkemelerce hukukilik denetimi yapılmasının mümkün olmadığını ifade etmiştir. Kuşkusuz Vergi Mahkemelerinin kararlarındaki hukukilik denetiminden kastedilen, geçici 23. maddenin Anayasa'ya uygunluğunun denetimidir.

52. Vergi Mahkemelerinin 1319 sayılı Kanun'un 23. maddesinin Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkilerinin bulunup bulunmadığı tartışması bir kenara, anayasallık denetimi yapılamamasının davayı konusuz bırakan bir unsur olduğu kuşkuludur. Gerçekten anılan maddede takdir komisyonu kararlarının hükümsüz sayılacağına ilişkin açık bir hüküm bulunmadığı gibi dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verileceğine ilişkin açık bir düzenleme de yer almamaktadır. Öte yandan idarelerin söz konusu kanun hükmü doğrultusunda takdir komisyonu kararlarını geri aldığına veya düzelttiğine ilişkin olarak Vergi Mahkemesi kararlarına yansıyan bir bilgi mevcut değildir. Geçici 23. maddede davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verileceği biçiminde açık bir hükmün bulunmadığı gözetildiğinde idarece geri alma işlemi tesis edilmedikçe davanın konusuz kaldığının kabulü zordur. Bununla birlikte Vergi Mahkemelerinin idarece vergilendirme işlemlerinin geçici 23. madde doğrultusunda işlem tesis edileceği kabulünden hareket ettikleri ve bu sebeple davaların konusuz kaldığını değerlendirdikleri anlaşılmıştır.

53. Bu durumda Vergi Mahkemeleri dava hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiş iseler de gerçekte 1319 sayılı Kanun'un geçici 23. maddesine uygunluk denetimi yapmışlardır. Vergi Mahkemelerinin ''karar verilmesine yer olmadığına'' biçiminde hüküm kurmalarının sebebi geçici 23. maddenin anayasallığına yönelik bir denetim yapma yetkilerinin bulunmadığını düşünmeleridir. Derece mahkemelerinin asli görevinin hukuka uygunluk denetimi olduğu ve geçici 23. maddeye uygunluk bakımından bir denetim yaptıkları gözetildiğinde başvuruculların karar hakkına bir müdahalenin bulunmadığı değerlendirilmiştir.

54. Bununla birlikte derece mahkemesi kararlarında, uyuşmazlıklar henüz derdest iken yürürlüğe giren geçici 23. madde hükmüne dayanıldığı dikkate alındığında şikâyetin silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelenmesi uygun bulunmuştur.

55. Öte yandan bazı başvurucular emsallerine göre yüksek değer takdiri yapıldığını iddia ederek mülkiyet hakkının ihlal edildiği şikâyetinde bulunmuşlarsa da bu başvuruculların 1319 sayılı Kanun'un 23. maddesinin yürürlüğe girmesinden önceki durumu dikkate aldıkları anlaşılmaktadır. Vergi Mahkemeleri 1319 sayılı Kanun'un geçici 23. maddesi uyarınca takdir komisyonu kararlarının hükümsüz kaldığını tespit ettiklerine göre takdir komisyonu kararındaki değer esas alınarak ileri sürülen şikâyet ciddiyetten uzak bulunmuştur. Bu sebeple bu şikâyete ilişkin bir inceleme yapılmamıştır.

56. Ayrıca 2018/35425 numaralı başvuruda, bölge idare mahkemesi kararının kesin olması sebebiyle hak arama hürriyetinin ihlal edildiği ileri sürülmüş olmakla birlikte bu şikâyetin yeterli düzeyde temellendirilemediği görülmektedir. Bu nedenle sözü edilen şikâyete ilişkin

olarak herhangi bir değerlendirme yapılmayacaktır.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

57. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

58. Adil yargılanma hakkının unsurlarından biri silahların eşitliği ilkesidir. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelmektedir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

59. Devletin -kendisi taraf olsun ya da olmasın- davanın taraflarından birini diğerine nazaran önemli ölçüde avantajlı hâle getiren kanuni düzenlemeler yapması, silahların eşitliği ilkesi ve dolayısıyla yargılamanın hakkaniyete uygun yürütülmesi kuralına aykırılık oluşturabilir. Bir başka ifadeyle yasama organının, yargılamadaki taraflardan birinin lehine sonuç doğuracak şekilde kanun çıkarttığı durumlarda davanın taraflarının eşit konumda olduğu söylenemez (Zekiye Şanlı, B. No: 2012/931, 26/6/2014, § 72).

60. Bununla birlikte adil yargılanma hakkının uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kuralının yargılama devam ederken değiştirilmesini kural olarak yasaklamadığı vurgulanmalıdır. Bu sebeple derdest uyuşmazlıklara uygulanmak üzere kanun değişikliği yapılması otomatik olarak silahların eşitliği ilkesini ve dolayısıyla adil yargılanma hakkını ihlal etmez. Derdest uyuşmazlığa uygulanan kanun değişikliğinin silahların eşitliği ilkesini ihlal edebilmesi için bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetinin zedelenmiş olması gerekir.

61. Uyuşmazlığın esasının değiştirilen kanuna göre karara bağlanmasının yargılamanın hakkaniyetini bir bütün olarak zedeleyip zedelemediği değerlendirilirken;

i. Davanın taraflardan birinin aleyhine sonuçlanması ile kanuni düzenleme arasında bir illiyet bağının bulunup bulunmadığı,

ii. Düzenlemenin taraflardan birinin davadaki başarı şansını önemli ölçüde azaltıp azaltmadığı,

iii. Başvurucu hakkında meydana gelen kısıtlamayı telafi eden imkânların bulunup bulunmadığı dikkate alınır. Davanın taraflarından biri lehine sonuçlanmasına yol açan kanunun amacı ve davanın aleyhine sonuçlandığı taraf lehine de birtakım hak ve imkânlar getirip getirmediği hususları da gözetilir.

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

62. Somut olayda başvurucular arazi, arsa ve binalarına ilişkin olarak 2017 yılı genel takdir döneminde takdir komisyonlarınca 2018 yılı için 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesi uyarınca takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin yüksek belirlendiği gerekçesiyle iptali istemiyle Vergi Mahkemelerinde iptal davaları açmışlardır. Vergi Mahkemeleri, bu davalar derdest iken 5/12/2017 tarihinde yürürlüğe giren 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. maddeyi gözeterek bu

davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir.

63. Başvuruculaların davaları reddedilmemiş ise de Vergi Mahkemelerinin yorumu gözetildiğinde söz konusu davalar hakkında kurulan ''karar verilmesine yer olmadığı'' hükmünün takdir edilen değerin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'sine kadar olan bölümü yönünden başvurucular aleyhine sonuç doğurduğu açıktır. Zira Vergi Mahkemeleri dava konusu takdir komisyonu kararlarıyla belirlenen asgari ölçüde metrekare birim değerlerinin doğrudan kanun hükmüyle önceki yılın (2017 yılının) değerlerinin %50'si ile sınırlandığını kabul etmiştir. Ayrıca takdir komisyonu kararlarına karşı açılan davaların ''karar verilmesine yer olmadığı" hükmüyle neticelenmesi başvurucular hakkında 1319 sayılı Kanun'un geçici 23. maddesi hükmü esas alınarak yapılan emlak vergisi tahakkukunun ayakta kalması sonucunu doğurmaktadır.

64. Vergi Mahkemeleri 1319 sayılı Kanun'un 5/12/2017 tarihinde yürürlüğe giren geçici 23. maddesine dayanarak hüküm kurmuştur. Vergi Mahkemelerinin yorumuna göre kural olarak vergi değeri 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesine göre belirlenmesi gerekirken 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. madde 2018 ve takip eden 2019, 2020, 2021 yıllarına münhasıran farklı bir usul getirmiştir. Vergi Mahkemeleri, takdir komisyonlarınca 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'sinden fazlasını aşması durumunda takdir komisyonu kararının değil 2017 yılı için uygulanan asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin %50 fazlasının esas alınacağını kabul etmiştir. Vergi Mahkemeleri takdir komisyonlarınca 2017 yılı genel takdir döneminde 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'si veya %50'sinden az olması durumunda ise kanun koyucunun takdir komisyonu kararlarına konu değerleri aynen benimsediğini değerlendirmiştir.

65. Buna karşılık başvurucular, geçici 23. maddenin uyuşmazlığın esasının 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesine göre çözümlenmesini engellemediğini ileri sürmüşlerdir. Bu durumda öncelikle çözümlenmesi gereken mesele, geçici 23. maddenin uyuşmazlığın esasının 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesi uyarınca karara bağlanmasını engelleyip engellemediğidir. Bu bağlamda uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasının öncelikle derece mahkemelerinin görevinde olduğu, Anayasa Mahkemesinin -keyfîlik ve bariz takdir hatası bulunması durumları hariç- derece mahkemelerinin yorumlarına müdahale etmesinin bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmadığı hatırlatılmalıdır.

66. Sözü edilen geçici 23. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesinde takdir komisyonlarınca 2017 yılında 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'sinden fazlasını aşması durumunda 2018 yılına ilişkin bina ve arazi vergi değerlerinin hesabında 2017 yılı için uygulanan asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerlerinin %50 fazlasının esas alınacağı belirtilmiştir. Maddenin lafzı dikkate alındığında Vergi Mahkemelerinin takdir komisyonu kararıyla tespit edilen değerin 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50'sinden fazlasını aşması hâlinde takdir komisyonu kararlarının hükümsüz hâle geldiği, %50'si veya %50'sinden az olması durumunda ise takdir komisyonu kararıyla tespit edilen değerin kanuni ölçüye dönüştüğü yorumunun keyfî ve temelsiz olmadığı değerlendirilmiştir. Kanun hükmünün farklı şekilde yorumlanması ihtimalinin bulunması derece mahkemesinin benimsediği yorumun keyfî ve temelsiz olduğu anlamına

gelmez.

67. Bu durumda başvurucular tarafından takdir komisyonu kararlarının iptali istemiyle açılan davaların -kısmen de olsa- başvurucuların aleyhine sonuçlanmasında 1319 sayılı Kanun'un uyuşmazlıklar devam ederken yürürlüğe giren geçici 23. maddesi hükmünün etkili olduğu anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun kanun çıkarma gücünü kullanarak taraflardan biri aleyhine sonuçlanacak şekilde uyuşmazlığa müdahale etmesi silahlar arasındaki eşitliği bozan bir niteliğe sahiptir. Bununla birlikte silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılabilmesi için düzenlemenin başvuruculaın davadaki başarı şansını önemli ölçüde azaltmış olması ve başvurucular aleyhine oluşan eşitsizliği dengeleyen imkânların başvuruculara sağlanmamış olması gerekmektedir.

68. Başvurucular tarafından dava açılmasıyla amaçlanan, takdir komisyonu kararlarını denetlettirmek ve bu bağlamda 2018 yılı ve takip eden üç yıl için uygulanacak asgari metrekare birim değerlerini takdir komisyonunun belirlediğine nazaran azaltmaktır. Takdir komisyonu kararına karşı açılan davanın neticesinde kararın hukuka aykırı olduğu tespit edilerek karar iptal edilse bile bu karar ancak gerekçesiyle birlikte anlam ifade edecektir. Dolayısıyla vergi mahkemesinin takdir edilen değeri yüksek bulması sebebiyle takdir komisyonu kararını iptal ettiği durumlarda gerçekte takdir komisyonunca belirlenen değerin azaltılması söz konusu olmaktadır. Şu hâlde takdir komisyonu kararına karşı açılan bir iptal davasında hiç emlak vergisi tahakkuku yapılmayacak bir neticenin elde edilmesinin mümkün olmadığı hatırda tutulmalıdır. Bu itibarla geçici 23. maddenin başvuruculaın başarı şansını önemli ölçüde azaltıp azaltmadığı değerlendirilirken bu husus dikkatten kaçırılmamalıdır.

69. Vergi Mahkemelerinin kararlarında, takdir komisyonunca başvuruculaın arsa ve arazileri için takdir edilen asgari ölçüde metrekare birim değerinin ne kadar olduğu ve 2017 yılı için uygulanan birim değerlerinin %50’sinden fazlasını aşıp aşmadığıyla ilgili olarak bir bilgiye yeri verilmemiştir. Başvuru formlarında da bu hususlar açıklanmamıştır. Gelgelim başvuruculaın başarı şansının önemli ölçüde azaltılıp azaltılmadığının tespiti için bu bilginin -aşağıdaki değerlendirmeler dikkate alındığında- zorunlu olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

70. 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrasında vergi değerinin mükellefiyetin başlangıç yılını takip eden yıldan itibaren her yıl, bir önceki yıl vergi değerinin 213 sayılı Kanun hükümleri uyarınca aynı yıl için tespit edilen yeniden değerleme oranının yarısı nispetinde artırılması suretiyle bulunacağı hükme bağlanmıştır. Buna göre 2014 yılında başlayan dört yıllık dönem 2017 yılında sona ermeseydi başvuruculaın 2018 yılında ödeyeceği emlak vergisi 2017 yılının yeniden değerleme oranının %50'si artırılarak bulunan tutara göre hesaplanacaktır. Başvurucular taşınmazlarının vergi değerinin 2017 yılı için belirlenen değerin bile altında olduğuna dair bir iddia öne sürmediklerine göre geçici 23. maddeyle getirilen düzenlemenin başvuruculaın aleyhine olmadığı değerlendirilmiştir. Bu durumda bireysel başvuruya konu davalar hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar verilmiş olmasının başvuruculaın davalarında bütünüyle başarısız oldukları biçiminde yorumlanması mümkün görülmemiştir. Bununla birlikte 2017 yılı genel takdir döneminde belirlenen değerin 2017 yılı için uygulanan değerin yarısının aşağısında olduğu iddiasının bulunması ve bunun temellendirilmesi hâlinde farklı bir değerlendirme yapılabileceğini not etmek gerekir.

71. Öte yandan kanun koyucunun 2017 yılı genel takdir döneminde takdir komisyonunca belirlenen değerlerin fahiş olduğuna yönelik şikâyetleri dikkate alarak geçici 23. maddeyi

ihdas ettiği dikkate alınmalıdır. 1319 sayılı Kanun'un geçici 23. maddesinin yasama gerekçesine bakıldığında 2018 yılı için takdir edilen asgari ölçüde arsa ve arazi metrekare birim değerinin 2017 yılının belli bir yüzdesini geçmemesinin sağlanmasının amaçlandığı görülmektedir. Bu bakımdan sözü edilen geçici 23. maddenin bir yandan 2018 yılı için takdir edilen değerlerin yüksekliğinden kaynaklı olarak oluşan aşırı vergi yükünün hafifletilmesini diğer yandan da mevcut uyuşmazlıkların sonlandırılmasını hedeflediği anlaşılmaktadır. Bu itibarla 2018 yılı asgari ölçülerinin doğrudan kanun koyucu tarafından bir önceki yılın ölçüleri esas alınarak belirlenmesinin başvuruculara aşırı bir külfet yüklemediği değerlendirilmiştir.

72. Sonuç olarak başvurucular tarafından açılan davalar 1319 sayılı Kanun'un -davaların açılmasından sonra yürürlüğe giren- geçici 23. maddesine dayanılarak sonuçlandırılmış ise de sözü edilen hükmün başvuruculara başarısız sayılmaları neticesini husule getirmediği, dolayısıyla yargılamanın hakkaniyetini zedelemediği değerlendirilmiştir. Bu sebeple kanun koyucunun derdest olan davalara uygulanmak üzere kural ihdas etmesi silahların eşitliği ilkesini ihlal edecek boyuta ulaşmamıştır.

73. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

2. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucunun İddiaları

74. 2018/26472 numaralı bireysel başvuruda başvurucu, derece mahkemelerindeki yargılama sırasında ilgili Kanun hükümlerinin iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulması gerektiğini öne sürdüğü hâlde bu iddiasının karşılanmadığını belirtmiş ve bu durumun adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

75. Başvurucunun Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurulması gerektiği iddiasının derece mahkemelerince karşılanmadığı şikâyetinin gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

76. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

77. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkını da güvence altına aldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu sebeple gerekçeli karar hakkının Anayasa'nın 36.

maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

78. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

79. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

80. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (bazı farklarla birlikte bkz. Yasemin Ekşi, § 57).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

81. Arsa ve araziler için 2018 yılında dikkate alınacak asgari ölçüde metrekare değerinin doğrudan kanun koyucu tarafından belirlendiğini gözeten Vergi Mahkemeleri, artık takdir komisyonu kararının 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesine uygun olup olmadığı yolunda bir denetimin yapılmasının anlamlı olmayacağını değerlendirerek davaların konusuz kaldığını kabul etmiştir. Emlak vergisine esas asgari ölçüde metrekare birim değerinin doğrudan kanun koyucu tarafından tayin edildiği hâllerde vergi mahkemelerinin denetim yetkisinin sınırlı hâle geleceği açıktır. Zira bu gibi durumlarda artık hukuka uygunluk denetimi değil anayasallık denetiminin yapılması gerekecektir. Diğer bir ifadeyle 2018 yılı asgari ölçüleri yönünden geçici 23. maddenin esas alınması gerekeceğinden Vergi Mahkemelerinin 1319 sayılı Kanun'un 29. maddesine uygunluk denetimi yapmaları mümkün olmaktan çıkmıştır. Geçici 23. maddede ise idareye herhangi bir takdir payı bırakılmamıştır. Dolayısıyla geçici 23. madde esas alınarak tespit edilen asgari ölçüde metrekare birim değeri yönünden yapılacak denetim, bunun anayasal güvenceleri ihlal edip etmediği boyutuyla sınırlı olacaktır.

82. Somut olayda Vergi Mahkemelerinin geçici 23. maddenin Anayasa'ya uygun olup olmadığı yönünden bir denetim yapmadığı gözlemlenmektedir. 2018/26472 numaralı başvuruya konu davada başvurucu istinaf dilekçesinde ilgili hükmün iptali için Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurulmasını talep ettiği hâlde Bölge İdare Mahkemesinin bu

iddiaya ilişkin olarak bir değerlendirme yapmadığı görülmektedir.

83. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı derece mahkemelerinin, önlerindeki uyuşmazlığa uygulanacak hukuk kuralını Anayasa'ya uygunluk yönünden de denetimden geçirmesi şeklinde bir güvence içermediği gibi anayasallık denetiminden geçirmesi için Anayasa Mahkemesine başvurmalarını da teminat altına almamaktadır. Bu sebeple Vergi Mahkemelerinin geçici 23. maddenin anayasal güvenceleri ihlal edip etmediği yönünden bir denetim yapmamış olması tek başına adil yargılanma hakkını ihlal etmemektedir.

84. Bununla beraber adil yargılanma hakkının bu şekilde bir güvence içermemesi başvuruculaın medeni hak ve yükümlülüklerine ilişkin uyuşmazlığın esasını etkileyen iddiaları karşılama yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır. Bu bağlamda yürürlüğe girdiği anda derdest olan uyuşmazlıklara uygulanan ve idari otoriteler ile mahkemelere takdir yetkisi tanımayan bir kuralın anayasal hükümleri ihlal ettiği şikâyetinin esaslı bir iddia olduğu kabul edilmelidir. Bu nedenle derece mahkemelerinin tarafların Anayasa'ya aykırılık iddialarını karşılamaması somut olayın koşulları çerçevesinde gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açabilir.

85. Anayasa'ya uygunluk değerlendirmesinin yapılması Anayasa Mahkemesinin tekelinde olmasa da kuralın Anayasa'ya aykırı olduğunun tespiti hâlinde bunu iptal etme yetkisi sadece Anayasa Mahkemesine aittir. Dolayısıyla tesis edilmiş idari işlemleri hükümsüz kıldığı kabul edilen ve derdest davaların sonucunu etkileyen kanun hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olduğu itirazının öne sürülmesi durumunda derece mahkemelerinin bu itirazları ilgili ve yeterli gerekçeyle karşılaması oldukça önemlidir. Nitekim Anayasa'nın mahkemelerin itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurmasına ilişkin hükümleri düzenleyen 152. maddesinin ikinci fıkrasında mahkemenin Anayasa'ya aykırılık iddiasını ciddi görmemesi durumunda bu iddianın temyiz merciince esas hükümle birlikte karara bağlanacağı düzenlenmekle davanın taraflarınca ileri sürülen ve yeterli ölçüde temellendirilebilen Anayasa'ya aykırılık iddialarının karşılanması gerekliliğine işaret edilmiştir. Derece mahkemelerinin itiraz yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurma zorunluluğu bulunmasa da kanun hükümlerini iptal etme konusunda tek yetkili merci Anayasa Mahkemesi olduğuna göre Anayasa Mahkemesine başvurulmasını gerekli görmediklerinde bunu gerekçelendirmeleri beklenir. Aksi takdirde başvuruculaın medeni hak ve yükümlülükleriyle ilgili esaslı iddiaların cevaplandırılmamış, uyuşmazlığın esası tam manasıyla çözüme kavuşturulmamış olacaktır.

86. Olayda Vergi Mahkemesi 2018 yılı için uygulanacak asgari ölçünün doğrudan kanun tarafından belirlendiğini kabul etmiş ancak bu kanun hükmünün vergilendirmeyle ilgili anayasal güvencelere aykırılık taşıyıp taşımadığı yönünden bir değerlendirme yapmamıştır. Bölge İdare Mahkemesi de başvurucunun açık itirazını karşılamamıştır. Bu hâliyle derece mahkemeleri geçici 23. maddenin Anayasa'ya aykırı olduğu iddialarına dair başvurucuya ilgili ve yeterli gerekçe sunamamıştır. Dolayısıyla başvurucunun gerekçeli karar hakkı ihlal edilmiştir.

87. Açıklanan gerekçelerle 2018/26472 numaralı başvuruda başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

88. Ekli tablonun ikinci kısmının (C) sütununda gösterilen başvurucular, 7061 sayılı Kanun'un 35. maddesiyle 1319 sayılı Kanun'a eklenen geçici 23. maddenin ihdas edilme gerekçesinin dahi haklılıklarını ortaya koyduğunu belirtmiş ve yargılama giderlerine hükmedilirken davanın açılış tarihindeki haklılık durumunun esas alınması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Başvurucular davanın konusuz kalmasının sebebinin kanun koyucu tarafından çıkarılan kanun hükmü olduğunu, dolayısıyla haksız olan taraf idare olduğu hâlde aleyhlerine yargılama giderlerine ve avukatlık ücretine hükmedilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini iddia etmişlerdir.

89. Bakanlık görüşünde;

i. Aksaray Tır Nakliyat San. Ve Tic. Ltd. Şti. (B. No: 2017/36736 19/9/2018) kararına atıfta bulunularak yargılama giderlerine ilişkin hüküm fıkrasının Anayasa'nın 36. maddesi kapsamında incelenmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

ii. Anayasa Mahkemesinin başvurucunun şikâyetini hakkaniyete uygun yargılanma hakkı bağlamında değerlendirmesi hâlinde ise uyuşmazlık konusunun temeli olan ve 2018 yılı için belirlenen asgari derecede metrekare birim değerlerinin kanun gereği ortadan kalktığı vurgulanmıştır. Danıştay Onuncu Dairesinin 26/2/2018 tarihli ve E.2017/2226, K.2018/898 sayılı kararına atıfta bulunularak idari bir işlemin yasal düzenleme sonucu ortadan kalkmasının veya geri alınmasının idarenin işleminin hukuka aykırı olduğuna karine teşkil etmeyeceği ifade edilmiş ve derece mahkemelerinin değerlendirmelerinde keyfîlik bulunmadığı görüşü savunulmuştur.

90. Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunan bir kısım başvurucu, başvuru formlarındaki iddialarını tekrarlamıştır.

b. Değerlendirme

91. Başvurucuların aleyhe yargılama giderine ve vekâlet ücretine hükmedilmesine yönelik şikâyetinin adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

92. Olayda başvurucular tarafından yapılan yargılama giderlerinin tamamı veya yarısı başvurucular üzerinde bırakılmış, ayrıca başvurucular aleyhine 1.090 TL maktu vekâlet ücretine hükmedilmiştir.

93. 6216 sayılı Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında anayasal açıdan önem taşımayan ve başvurucunun önemli bir zarara uğramadığı başvuruların esastan incelenmeksizin reddedilebileceği hüküm altına alınmıştır.

94. 6216 sayılı Kanun'da anayasal ve kişisel önemden yoksun başvuruların kabul edilemez bulunabilmesi için iki koşul öngörülmüştür. Anayasal önem olarak adlandırılabilecek olan birinci koşul başvurunun Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşımaması, kişisel önem olarak adlandırılabilecek olan ikinci koşul ise başvurucunun önemli bir zarara uğramamasıdır (K.V. [GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016, § 57).

95. Somut olayda maktu vekâlet ücreti ile yargılama gideri açısından önemli bir zarara yol açılmadığı ileri sürülebilecek ise de başvuruculardan yargılama giderlerinden sorumlu

tutulmaları nedeniyle mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiği şikâyetinin -kanun koyucunun müdahalesinin davanın sonucuna etki etmiş olduğu hususu gözetildiğinde- Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşıdığı değerlendirilmiştir. Dolayısıyla açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

96. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerle de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

97. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

98. Mahkemeye erişim hakkı bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelmektedir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Başvurucular aleyhine vekâlet ücretine ve yargılama giderlerine hükmedilmesi ve yargılama sürecinde yüklendikleri giderlerin karşı tarafa yükletilmesi isteminin reddedilmesi mahkemeye erişim hakkına müdahale oluşturabilir (benzer yönde AİHM kararı için bkz. §§ 35, 36).

99. Somut olayda başvuruculaların belediyeler aleyhine açtıkları davalarda yüklendikleri yargılama giderlerinin tamamı veya yarısı üzerilerinde bırakılmış, ayrıca davalı idarelerin lehine vekâlet ücretine hükmedilmiştir. Dolayısıyla başvuruculaların mahkemeye erişim hakkına müdahale gerçekleşmiştir. Öte yandan somut olaydaki durumun Aksaray Tır Nakliyat San. Ve Tic. Ltd. Şti. kararından farklı olduğunu belirtmek gerekir. Aksaray Tır Nakliyat San. Ve Tic. Ltd. Şti. kararına konu olayda başvurucu, lehine vekâlet ücretine hükmedilmemesinden şikâyet etmiştir. Oysa somut olayda aleyhe hükmedilen vekâlet ücretinden şikâyet edilmektedir. Bu sebeple Aksaray Tır Nakliyat San. Ve Tic. Ltd. Şti. kararındaki içtihadın somut olaya uygulanması mümkün görülmemiştir.

(2) Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

100. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

101. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşulları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu nedenle öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

102. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

103. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

104. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken derece mahkemelerince müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık bir biçimde hatalı yorumladıklarının ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

105. 2577 sayılı Kanun'un 31. maddesi yargılama giderleri konusunda 6100 sayılı Kanun'a yollamada bulunmuştur. 6100 sayılı Kanun'un 331. maddesinin (1) numaralı fıkrasında davanın konusuz kalması sebebiyle esası hakkında bir karar verilmesine gerek bulunmayan hâllerde hâkimin davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumuna göre yargılama giderlerini takdir ve hükmedeceği kurala bağlanmıştır. Olayda yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasının ve başvurucular aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmesinin kanuni dayanağını bu kuralın oluşturduğu anlaşılmaktadır.

106. Bazı Vergi Mahkemeleri davanın kanun hükmü gereğince konusuz kalması nedeniyle tarafların haklılık durumuna ilişkin bir inceleme ve değerlendirme yapılamadığını belirterek

yargılama giderlerinin taraflar üzerinde bırakılmasına karar vermişken bazı Vergi Mahkemeleri ise her bir tarafı yargılama giderlerinin yarısından sorumlu tutmuştur. Vergi Mahkemeleri ayrıca her iki taraf lehine 1.090 TL vekâlet ücretine hükmetmiştir.

107. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının ilk elden Anayasa Mahkemesince yorumlanması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmasa da Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin yorumlarını keyfîlik veya bariz takdir hatası içerip içermediği yönünden denetime tabi tutması kanun yolunda gözetilmesi gereken bir hususu incelediği anlamına gelmez (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149).

108. Bu bağlamda yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasının kanuni dayanağını oluşturan 6100 sayılı Kanun'un 331. maddesinin (1) numaralı fıkrasında tarafların davanın açıldığı tarihteki haklılık durumuna vurgu yapıldığı gözlemlenmektedir. Vergi Mahkemeleri ise davanın kanun hükmü gereğince konusuz kalması dolayısıyla tarafların haklılık durumuna ilişkin bir inceleme ve değerlendirme yapılamayacağını kabul etmiştir. Ancak Vergi Mahkemelerinin kanun koyucunun kanun çıkarmasının sebebini hesaba katmadığı ve kanun koyucunun müdahalesinin vergilendirmeyle ilgili anayasal yükümlülüklerin ihlalinin kabulü anlamına gelip gelmeyeceğini değerlendirmedikleri anlaşılmaktadır.

109. 1319 sayılı Kanun'un geçici 23. maddesinin ihdas edilmesinin temel sebebi 2017 genel takdir döneminde takdir komisyonlarınca önceki yıla nazaran oldukça yüksek oranlarda asgari ölçüde metrekare birim değeri takdir edilmiş olmasıdır. Kanun koyucu bu yöndeki şikâyetlere sessiz kalmamış ve 2018 yılı için uygulanacak asgari ölçüde metrekare birim değerlerini doğrudan kanunla belirleme ihtiyacı hissetmiştir. Bu koşullarda 1319 sayılı Kanun'un geçici 23. maddesinin ihdas edilmesinin 2017 için uygulanan birim değerlerin %50'sini aşan orandaki değerler yönünden kamu otoritelerinin haksız olduğunun kabulü zorunludur. Vergi Mahkemelerinin 6100 sayılı Kanun'un 331. maddesinin (1) numaralı fıkrasını somut olaya uygularken bu hususu hesaba katmadan ulaştıkları sonucun bariz hata içerdiği kanaatine varılmaktadır. Bu nedenle yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde bırakılmasının ve başvurucular aleyhine vekâlet ücretine hükmedilmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

110. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

111. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

112. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesi ve yeniden yargılamaya hükmedilmesi talebinde bulunmuştur. Bazı başvurucular tazminat talebinde de bulunmuştur. 2018/26472 numaralı bireysel başvuruda başvurucu, adil yargılanma hakkının ihlali sebebiyle 15.000 TL manevi tazminata hükmedilmesini talep etmiştir.

113. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

114. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

115. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

116. İncelenen başvuruda; yargılama giderlerinin üzerilerinde bırakılmasının ve aleyhe vekâlet ücretine hükmedilmesinin kanuni dayanağının bulunmaması sebebiyle ekli tablonun ikinci kısmının (C) sütununda gösterilen başvuruculaların mahkemeye erişim haklarının, Anayasa'ya aykırılık iddiasının ilgili ve yeterli gerekçeyle karşılanmaması sebebiyle 2018/26472 numaralı başvuruda başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

117. Bu durumda mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden

yargılama yapılmak amacıyla ilgili Vergi Mahkemelerine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

118. Mahkemeye erişim hakkının ihlalinin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

119. 2018/26472 numaralı başvuruda başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının giderilmesi yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar görülmemiştir. Bununla birlikte ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararların giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için gerekçeli karar hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 8.100 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

120. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harçlar ile (G) sütununda gösterilen vekâlet ücretlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. 2018/34230 numaralı başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle REDDİNE,

2. 2018/27686 numaralı başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle REDDİNE,

3. Ekli tablonun birinci kısmının (C) sütununda gösterilen başvuruculaların silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

4. 2018/26472 numaralı başvuruda başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

5. Ekli tablonun ikinci kısmının (C) sütununda gösterilen başvuruculaların mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddialarının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. 1. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

2. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

3. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın birer örneklerinin adil yargılama hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla ekli tablonun ikinci kısmının (D) sütununda gösterilen Vergi Mahkemelerine GÖNDERİLMESİNE,

D. 2018/26472 numaralı başvuruda başvurucuya 8.100 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ekli tablonun ikinci kısmının (E) sütununda gösterilen harçlar ile (G) sütununda gösterilen vekâlet ücretlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına

başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET GÖDEOĞLU

B. No: 2018/28616 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/28616

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET GÖDEOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/28616)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 30/12/2021-31705

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Ahmet GÖDEOĞLU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, mahkûmiyet kararının bir sonucu olarak hekimlik mesleğindeki hak ve yetkilerini kullanmasının ömür boyu yasaklanması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/10/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, özel sektör bünyesinde göz hekimi olarak çalışırken finansal kiralama sözleşmesi ile edindiği tıbbi cihazların bedelini bankaya ödemediğinden bahisle hakkında suç duyurusunda bulunulmuştur. İstanbul 49. Asliye Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) açılan dava sonucunda başvurucunun hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçundan 10 ay hapis ve 80 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına hükmedilmiştir. Ayrıca Ceza Mahkemesi, başvurucu hakkındaki hapis cezasının 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 51. maddesi gereğince ertelenmesine ve aynı Kanun'un 53. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinin uygulanmasına yer olmadığına karar vermiştir. Anılan karar 16/9/2013 tarihinde temyiz edilmeksizin kesinleşmiştir.

9. Fatih Kaymakamlığı İlçe Sağlık Müdürlüğü (Sağlık Müdürlüğü) 31/5/2016 tarihli kararı ile başvurucunun hapis cezasına mahkûm olması nedeniyle çalışma belgesinin iptaline karar vermiştir.

10. Bunun üzerine başvurucu, İstanbul 7. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) Sağlık Müdürlüğü aleyhine dava açarak anılan idari işlemin iptalini talep etmiştir. Mahkeme, 25/4/2017 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu hakkındaki ceza hükmünde 5237 sayılı Kanun'un 53. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinin uygulanmasına yer olmadığına karar verildiği belirtilerek Sağlık Müdürlüğünün çalışma belgesinin iptaline ilişkin işleminin hukuka aykırı olduğu belirtilmiştir.

11. Sağlık Müdürlüğü bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesi (Daire) tarafından yapılan inceleme sonucunda 4/10/2017 tarihinde istinaf başvurusunun kabulü ile mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir. Dairenin gerekçesinde, başvurucunun çalışma belgesinin iptali işleminin 5237 sayılı Kanun'un 53. maddesine değil 11/4/1928 tarihli ve 1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun'un 28. maddesine dayandığı gösterilmiştir. Bu maddede sayılan suçlar arasında yer alan güveni kötüye kullanma suçundan bir gün dahi hapis cezası verilmiş olmasının hekimlik mesleğinin icrasına engel olacağı belirtilmiş, bu sebeple mahkeme kararının bozulmasına ve davanın reddine karar verilmiştir. Başvurucu, Daire kararını temyiz etmiş; Danıştay Onbeşinci Dairesinin 20/6/2018 tarihli kararı uyarınca oyçokluğu ile Daire kararının onanmasına karar verilmiş olup karar kesinleşmiştir.

12. Karşıoy gerekçesine göre 1219 sayılı Kanun'un 28. maddesinde “Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile" şeklindeki düzenlemeyle cezanın infazıyla birlikte güvenlik tedbirlerinin de sona ereceğine ilişkin kuralın aksine belirli meslek ve görevlerin icra edilmesinin süresiz olarak engellendiği ifade edilmiştir. 5237 sayılı Kanun'un 53. maddesindeki düzenlemeyle güvenlik tedbirlerinin süresinin mahkûmiyet süresiyle sınırlı tutulduğu ve infazın tamamlanmasıyla birlikte güvenlik tedbirlerinin sona ereceğinin kabul edildiği vurgulanmıştır. Gerekçede bu uygulamanın ölçülülük ilkesiyle bağdaşmadığı belirtilerek çalışma belgesinin iptali işleminin hukuka aykırı olduğuna işaret edilmiştir.

13. Nihai karar 20/9/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 4/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. UYAP kayıtlarının incelenmesinden başvurucunun 23/1/2021 tarihinde vefat ettiği belirlenmiştir. Bu durumda vekil tarafından yapılan başvuruda, vekâlet veren başvurucunun vefat etmesi nedeniyle vekâlet ilişkisi kendiliğinden sona ermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

15. 1219 sayılı Kanun'un 28. maddesinin ilk fıkrası şöyledir:

"Hekimlik mesleğinin icrası için; Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından hapis cezasına mahkûm olmamak gerekir.

..."

16. 5237 sayılı Kanun'un ''Hapis cezasının ertelenmesi" kenar başlıklı 51. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(3) Cezası ertelenen hükümlü hakkında, bir yıldan az, üç yıldan fazla olmamak üzere, bir denetim süresi belirlenir. Bu sürenin alt sınırı, mahkûm olunan ceza süresinden az olamaz.

(4) Denetim süresi içinde;

a) Bir meslek veya sanat sahibi olmayan hükümlünün, bu amaçla bir eğitim programına devam etmesine,

b) Bir meslek veya sanat sahibi hükümlünün, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına,

c) Onsekiz yaşından küçük olan hükümlülerin, bir meslek veya sanat edinmelerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde barınma imkanı da bulunan bir eğitim kurumuna devam etmesine,

Mahkemece karar verilebilir.

(5) Mahkeme, denetim süresi içinde hükümlüye rehberlik edecek bir uzman kişiyi görevlendirebilir. Bu kişi, kötü alışkanlıklardan kurtulmasını ve sorumluluk bilinciyle iyi bir hayat sürmesini temin hususunda hükümlüye öğütte bulunur; eğitim gördüğü kurum yetkilileri veya nezdinde çalıştığı kişilerle görüşerek, istişarelerde bulunur; hükümlünün davranışları, sosyal uyumu ve sorumluluk bilincindeki gelişme hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek infaz hâkimine verir.

(6) Mahkeme, hükümlünün kişiliğini ve sosyal durumunu göz önünde bulundurarak, denetim süresinin herhangi bir yükümlülük belirlemeden veya uzman kişi görevlendirmeden geçirilmesine de karar verebilir.

(7) Hükümlünün denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemesi veya kendisine yüklenen yükümlülüklere, hakimin uyarısına rağmen, uymamakta ısrar etmesi halinde; ertelenen cezanın kısmen veya tamamen infaz kurumunda çektirilmesine infaz hâkimliğince karar verilir.

(8) Denetim süresi yükümlülüklere uygun veya iyi halli olarak geçirildiği takdirde, ceza infaz edilmiş sayılır."

17. 5237 sayılı Kanun'un ''Belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma" kenar başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kişi, kasten işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûmiyetin kanuni sonucu olarak;

...

e) Bir kamu kurumunun veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşunun iznine tabi bir meslek veya sanatı, kendi sorumluluğu altında serbest meslek erbabı veya tacir olarak icra etmekten,

Yoksun bırakılır.

(2) Kişi, işlemiş bulunduğu suç dolayısıyla mahkûm olduğu hapis cezasının infazı tamamlanıncaya kadar bu hakları kullanamaz.

(3) Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen veya koşullu salıverilen hükümlünün kendi altsoyu üzerindeki velayet, vesayet ve kayyımlık yetkileri açısından yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanmaz. Mahkûm olduğu hapis cezası ertelenen hükümlü hakkında birinci fıkranın (e) bendinde söz konusu edilen hak yoksunluğunun uygulanmamasına karar verilebilir.

(4) Kısa süreli hapis cezası ertelenmiş veya fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan kişiler hakkında birinci fıkra hükmü uygulanmaz.

..."

18. 25/5/2005 tarihli ve 5352 sayılı Adlî Sicil Kanunu'nun ''Adli sicil bilgilerinin silinmesi" kenar başlıklı 9. maddesi şöyledir:

"(1) Adlî sicildeki bilgiler;

a) Cezanın veya güvenlik tedbirinin infazının tamamlanması,

b) Ceza mahkûmiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikayetten vazgeçme veya etkin pişmanlık,

c) Ceza zamanaşımının dolması,

d) Genel af,

Halinde Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce silinerek, arşiv kaydına alınır.

(2) Adlî sicil bilgileri, ilgilinin ölümü üzerine tamamen silinir.

(3) Türk vatandaşları hakkında yabancı mahkemelerce verilmiş olup 4 üncü maddenin birinci fıkrasının (f) bendine göre adlî sicile kaydedilen hürriyeti bağlayıcı cezaya mahkûmiyet hükümleri, kesinleştiği tarihten itibaren mahkûmiyet kararında belirtilen sürenin geçmesiyle, Adlî Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce adlî sicil kayıtlarından çıkartılarak arşiv kaydına alınır. Adlî para cezasına mahkûmiyet hükümleri ile cezanın ertelenmesine ilişkin hükümler, adlî sicil kaydına alınmadan doğrudan arşive kaydedilir."

19. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesi şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

a) Başvurucunun davadan açıkça feragat etmesi.

b) Başvurucunun davasını takipsiz bıraktığının anlaşılması.

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

B. Uluslararası Hukuk

20. bkz. Özlem Kenan, B. No: 2018/25808, 7/4/2021, §§ 23-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun Ölümü Nedeniyle İncelemeye Devam Edilip Edilmeyeceğine İlişkin Ön Mesele

22. Anayasa Mahkemesi Asya Oktay ve diğerleri (B. No: 2014/3549, 22/3/2017) kararından sonraki dönemde, bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurularını incelemiştir. Söz konusu makul süre, Anayasa Mahkemesinin T.G. (B. No: 2017/21163, 9/1/2019) kararında -haklı mazeretler saklı kalmak kaydıyla- ölüm tarihinden itibaren dört ay olarak tespit edilmiştir (T.G., § 20). Somut olayda 23/1/2021 tarihinde vefat eden başvurucunun mirasçılarının karar tarihine kadar geçen sürede başvuruya devam etmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmedikleri görülmüştür. Bu durumda başvuruya devam etme talebinin dört aylık süre içinde yapılmadığı açıktır.

23. Bununla birlikte İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasında sayılan hâllerde başvurunun düşmesine karar verilebilirse de anılan maddenin (2) numaralı fıkrası gereği Anayasa'nın uygulanması, yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde başvurunun incelenmesine devam edilebilecektir (bkz. § 19). Ancak somut başvuruya benzer şikâyetlerin Anayasa Mahkemesince daha önce karara bağlanması ve bu kararlarda ilgili Anayasa hükümlerinin uygulanıp yorumlanması, temel hak ve özgürlüğün kapsam ve sınırlarının belirlenmiş olması hâlinde başvurunun incelenmesine devam etmeyi gerekli kılan bir durum kalmayacaktır (T.G., § 22; İrfan Gerçek (2), B. No: 2018/21744, 27/1/2021, § 23; Ahmet Kaval, B. No: 2018/5066, 7/4/2021, § 26; Kemal Yüzbaşı, B. No: 2018/27081, 26/5/2021, § 36). Son olarak benzer konuda incelenecek başka başvuruların olması veya başvurunun düşme kararı verilmeyip de incelenmesi hâlinde ilk bakışta (prima facie) kabul edilebilirlik kriterleri yönünden sorun olması nedeniyle esasın incelenmesinin mümkün olmadığı

durumlarda da başvurunun incelenmesine devam etmek gerekli olmayabilecektir (Mehmet Girasun ve Ömer Elçi [GK], B. No: 2015/15266, 17/6/2021, § 45).

24. Eldeki başvuru ceza mahkûmiyetinin sonucu olarak bir meslek veya sanatın icrasını kapsam ve süre ile sınırlamaksızın yasaklayan uygulamaların özel hayata saygı hakkına yönelik etkisinin ve sınırlarının belirlenmesi hususunda önem arz etmektedir. Zira Anayasa Mahkemesi sürekli bir yasaklamayı içeren benzer bir konuya ilişkin başvuruyu daha önce karara bağlamamıştır. Dolayısıyla ceza mahkûmiyetinin sonucu olarak bir meslek veya sanatın icrasının sürekli şekilde yasaklanması bağlamında özel hayata saygı hakkının kapsam ve sınırı henüz belirlenmemiştir. Bu nedenlerle başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerin bulunduğu değerlendirilerek başvurunun incelenmesine devam edilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

B. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, özel bir klinikte göz hekimi olarak çalıştığı sırada hizmet nedeniyle güveni kötüye kullanma suçundan 10 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verildiğini ve hapis cezasının ertelendiğini ifade etmiştir. Anılan hapis cezasının kesinleşmesi üzerine Sağlık Müdürlüğü tarafından çalışma izin belgesinin süresiz olarak iptal edildiğini ve yirmi yıllık mesleğini yapamadığını belirtmiştir. Eşi ve beş çocuğunun geçimini hekimlik mesleği ile sağladığını, iptal işlemi sonucunda maddi zorluklar yaşadığını, çevresi nezdinde itibarının da zedelendiğini ifade ederek çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

27. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı bir irtibatının olduğu ve meslek hayatına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle mesleki hayata yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat kapsamında görülmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında belirlenen ölçütlerin dikkate alınması gerekir (C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 88).

28. Anayasa Mahkemesi C.A. (3) kararında, özel hayata ilişkin hususların kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alındığı durumlarda özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğuna ve özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata yönelen müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için gerekli olan koşulların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur (C.A. (3), §§ 90-96).

29. Anılan kararda belirtilen ilkeler gözetilerek somut olay değerlendirildiğinde başvurucunun temel iddialarının göz hekimliğine ilişkin hak ve yetkilerini kullanmasının süresiz olarak yasaklanmasının sonucu olarak ailesinin geçimini sağlayamayacağına ve itibarının zedeleneceğine yönelik olduğu görülmüştür. Buradan hareketle başvurucunun çalışma belgesinin iptaline ilişkin işlemin bu kişinin maddi durumu ile toplum nezdindeki

itibarı üzerinde olumsuz sonuçlar doğmasına yol açacağı, dolayısıyla anılan etkinin özel hayatına önemli bir ağırlık derecesinde yansıyacağı sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklandığı üzere mevcut başvuruda, mesleki hayata yönelik sınırlamanın başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı söylenebilir. Bu durum gözetildiğinde somut başvurunun sonuca dayalı olarak özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu anlaşılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özlem Kenan, § 43).

31. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesine dayanak alınacak 20. maddesi şöyledir:

"Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

33. Hekim olan başvurucu hakkında süresiz olarak mesleğinden kaynaklı hak ve yetkilerini kullanmasının yasaklanmasına ilişkin olarak tesis edilen idari işlem ve bu işleme karşı açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkına müdahalede bulunulduğu sonucuna varılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

34. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

35. Yukarıda belirlenen müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 20. maddesini ihlal edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34; R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82).

(1) Kanunilik

36. Başvurucu hakkında uygulanan çalışma belgesinin iptaline ilişkin kararı hukuka uygun bulan Daire kararının 1219 sayılı Kanun'un 28. maddesine dayandığı görülmüştür. Bu bağlamda, somut olayda başvurucunun özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu, yargısal kararların yeterli bir hukuki temele sahip olduğu anlaşılmaktadır.

(2) Meşru Amaç

37. Anayasa'nın 13. maddesi temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını, ilgili hak ve özgürlüğe ilişkin Anayasa maddesinde gösterilen özel sınırlandırma sebeplerinin bulunmasına bağlı kılmıştır. Anayasa’nın 20. maddesinin birinci fıkrası yönünden ise özel sınırlama nedeni düzenlenmemiştir. Maddenin ikinci fıkrasında, birtakım sınırlama sebeplerine yer verilmiş olmakla beraber bu sebepler sadece arama ve elkoyma tedbirlerine yöneliktir. Dolayısıyla bu sebeplerin özel hayata saygı hakkının tüm boyutları yönünden uygulanması mümkün görünmemektedir (AYM, E.2012/100, K.2013/84, 4/7/2013; Ahmet Çilgin, B. No: 2014/18849, 11/1/2017, § 40).

38. Anayasa'nın 20. maddesinde özel hayata saygı hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte söz konusu hakkın hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Anayasa'nın 12. maddesinde düzenlendiği üzere temel hak ve hürriyetler kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder. Bu bağlamda özel sınırlama nedeni öngörülmemiş olan hakların dahi hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu sonucuna ulaşılabilmektedir. Ayrıca Anayasa’nın diğer maddelerinde yer alan kurallara dayanılarak da bu hakların sınırlanması mümkün olabilmektedir. Buna göre Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan hak ve özgürlükler ile devlete yüklenen ödevlerin özel sınırlama sebebi gösterilmemiş hak ve özgürlüklere sınır teşkil edebileceği kabul edilmektedir (AYM, E.2014/87, K.2015/112, 8/12/2015; E.2016/37, K.2016/135, 14/7/2016, § 9; E.2013/130, K.2014/18, 29/1/2014; Ahmet Çilgin, § 39). Bir başka deyişle temel hak ve özgürlüklerin kapsamının objektif uygulama alanının her bir norm yönünden bağımsız olarak değil Anayasa’nın bütünü içindeki anlama göre belirlenmesi gerekir (AYM, E.2017/130, K.2017/165, 29/11/2017, § 12).

39. Anayasa'nın 5. maddesinde ise "Devletin temel amaç ve görevleri, Türk Milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır." denilmektedir. Buna göre kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak devletin temel amaç ve görevlerindendir (Ö.N.M., B. No: 2014/14751, 15/2/2017, § 71). Kişinin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamanın ön koşulu millî güvenliğin ve kamu düzeninin tesisidir. Millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanmadığı bir ortamda hak ve özgürlüklerden gereği gibi yararlanılması, kişinin özel hayatına saygı gösterilmesi mümkün değildir. Bu kapsamda devletin hak ve özgürlükleri koruma ödevinin yanında millî güvenliği ve kamu düzenini sağlama görevi de bulunmaktadır (Ö.N.M., § 72).

40. Kamu hizmeti niteliğindeki hekimlik mesleğinin sağlık hizmeti içindeki rolü ve önemi gözetildiğinde güvenlik tedbiri olarak mesleğin icrasına getirilen sınırlandırmanın amacının kamu hizmetinin devamlılığını sağlamak, mesleğin itibarını ve bu hizmetlerden yararlananları korumak olduğu değerlendirilmektedir. Dolayısıyla özel hayata saygı hakkına müdahale teşkil eden mesleğe ilişkin sınırlamada kamu düzeninin korunmasının, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasının hakkın doğasından kaynaklanan bir sınırlandırma nedeni olarak kabul edilebileceği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda somut olay özelinde başvurucunun özel hayatına saygı hakkına yönelen müdahalenin söz konusu sınırlama nedenlerine dayandığı ve bu suretle meşru amaç unsurunu taşıdığı sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Özlem Kenan, § 52).

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk ve Ölçülülük

(a) Genel İlkeler

41. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

42. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Ferhat Üstündağ, § 46).

43. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

44. Buna göre özel hayata saygı hakkına yapılan bir müdahale, zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamıyorsa ya da zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılamakla birlikte orantılı değilse demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun bir müdahale olarak değerlendirilemez.

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Somut olayda, başvurucunun çalışma izninin süresiz olarak iptaline ilişkin uygulamanın bireysel başvuruya konu edildiği görülmektedir. Daire ve Danıştay kararlarının hukuki dayanağının 1219 sayılı Kanun'un 28. maddesi olduğu, anılan maddede hekimlik mesleğinin icrası için güveni kötüye kullanma suçu da dâhil olmak üzere bir kısım suçtan hapis cezasına mahkûm edilmemek gerektiği düzenlenmiştir.

46. Hekimlik mesleğinin, yer ve zaman sınırlaması olmaksızın toplum yararına hizmet etmeyi gerektiren, insan yaşamının korunmasını amaç edinen bir nitelik taşıması itibarıyla hekimlerin tabi olması gereken kanuni ve etik sınırların diğer pek çok meslekten daha ayrıntılı ve katı şekilde düzenlenmiş olması olağan kabul edilmelidir.

47. Nitekim somut olayda çalışma belgesinin iptaline ilişkin işleme dayanak teşkil eden 1219 sayılı Kanun'da hekimlik mesleğinin hangi koşullar altında icra edileceği ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Bu Kanun'un 28. maddesinde hekimlik mesleğinin icrası için sınırlı sayıda yer verilen bir kısım suçtan mahkûm olmama koşulunun getirildiği görülmektedir. Bu maddede sayılan suçların toplumsal reflekse konu olan, toplumun büyük çoğunluğu tarafından kınanan suçlar olduğu düşünülebilir.

48. Bununla birlikte demokratik toplum düzeninin gerekleri kavramı öncelikle ilgili hak yönünden getirilen sınırlamaların zorunlu ya da istisnai tedbir niteliğinde olmasını, başvurulabilecek en son çare ya da alınabilecek en son önlem olarak kendisini göstermesini ifade etmektedir.

49. Somut olayda Daire, güveni kötüye kullanma suçundan bir gün dahi hapis cezası verilmiş olmasının hekimlik mesleğinin icrasına engel olacağı gerekçesiyle davanın reddine hükmetmiştir. Söz konusu kararda 5237 sayılı Kanun'un 53. maddesine göre cezanın ertelendiği hususunun ve cezanın infazıyla birlikte güvenlik tedbirlerinin de sona ereceğine ilişkin kuralın gözardı edildiği, özel sektör-kamu sektörü ayrımına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadığı ve tedbirin son çare olması ilkesinin gözönünde bulundurulmadığı görülmektedir.

50. Derece mahkemelerince ortaya konulan gerekçenin müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı konusunda ikna edici nitelikte ilgili ve yeterli gerekçeleri içermediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla somut olaydaki müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk koşulunu sağladığı söylenemeyecektir.

51. Öte yandan müdahalenin ölçülü olup olmadığı da ortaya konulmalıdır. Buradan hareketle kamu yararı bağlamında hekimlik mesleğine ilişkin statü ve itibarın korunmasına dair tedbirler sonucunda başvurucuya yüklenen külfet ile başvurucunun hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Somut olayda başvurucu hakkındaki yaptırımın belirli bir yer ve süre sınırı olmaksızın uygulanacağı, yaptırımın sonucu olarak başvurucunun yalnızca kamu sektöründe değil özel sektör bünyesinde de bir daha hekimlik mesleğini yapamayacağı anlaşılmaktadır. Kanun koyucunun kamuda çalışmaya dair aradığı özelliklerin -kamuya girme mutlak bir hak olmadığından- özel sektörde mesleğin icrasına ilişkin şartlara göre daha katı olması olağan kabul edilebilir. Ancak kişinin özel sektörde mesleğini icra etmesinin yasaklanması sonucunda bu kişinin katlanması gereken külfetin ağırlığı ile bu yaptırımdan beklenen genel yarar arasında adil bir dengenin kurulamadığı, dolayısıyla başvurucunun özel hayatına yapılan müdahalenin orantısız olduğu sonucuna varılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı ve ölçülülük koşulunu sağlamadığı anlaşıldığından başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

54. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. İncelenen başvuruda idarenin uygulaması ile Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği ve bu ihlalin sonuçlarının derece mahkemelerince yeniden yargılama yapılması suretiyle giderilebileceği anlaşılmış ise de başvurucunun vefatı dolayısıyla yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmadığı belirlendiğinden ihlalin tespiti ile yetinilmesi gerekmiştir.

58. İhlal sonucuna ulaşılmakla birlikte yasal mirasçılar tarafından başvurunun takip edilmediği görüldüğünden somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak yargılama giderinin başvurucu üzerinde bırakılmasına karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Yargılama giderinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin bilgi edinilmesi için Sağlık Bakanlığı ile İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 8. İdare Dava Dairesine (E.2017/1530, K.2017/1542) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULHAKİM DEMİRCAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/34557 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/34557

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULHAKİM DEMİRCAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/34557)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Abdulhakim DEMİRCAN ve Diğerleri

[bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları

belirtilen başvuru dosyalarının 2018/34557 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2018/34557 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvuruculardan bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul

olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler

yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- müştereken, avukatla temsil edilen diğer başvuruculara ayrı ayrı; dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE AKIN VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/36083 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36083

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE AKIN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36083)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucular : 1. Ayşe AKIN

2. Emine SAVUNCU

3. Gülnaz ALTUN

4. Hatip OLĞAÇ

5. Mehmet OLĞAÇ

6. Nazliye OLĞAÇ

7. Süreyya OLĞAÇ

Başvurucular Vekili : Av. Yılmaz FİDAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atmaya dayalı olarak hükmedilen tazminatın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/11/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından anlaşıldığı şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvuruculaların maliki bulunduğu taşınmaza fiilî olarak el atıldığı gerekçesiyle Artuklu Belediyesine (Belediye) karşı açılan tazminat davasının sonucunda Mardin 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 26/1/2016 tarihli kararıyla başvurucular lehine toplam 1.043.485,90 TL tazminata hükmedilmiş, ayrıca bu alacağa dava tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar verilmiştir.

8. Başvurucular asıl alacak, işlemiş yasal faizler ve vekâlet ücretiyle birlikte toplam 2.011.241,25 TL'nin tahsili için Belediye aleyhine Kızıltepe İcra Dairesinde (İcra Dairesi) 15/4/2016 tarihinde ilamlı icra takibi başlatmıştır.

9. Başvurucular, ödeme yapılmadığından bahisle 27/11/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. İcra Dairesi tarafından gönderilen 13/7/2021 tarihli yazıda; başvuruculara 18/3/2019 tarihinde 2.313.302,43 TL, 22/3/2019 tarihinde ise 151.255,04 TL ödeme yapıldığı bildirilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

12. Başvurucular; kamulaştırmasız el atmaya dayalı olarak hükmedilen tazminatın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

13. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 51. maddesi şöyledir:

"Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir."

14. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru hakkının kötüye kullanılması" kenar başlıklı 83. maddesi şöyledir:

"Başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde incelemenin her aşamasında başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin ikibin Türk

Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilebilir."

15. İçtüzük'ün "Bireysel başvuru formu ve ekleri" kenar başlıklı 59. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Başvuru formunda belirtilen bilgilerde ve başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik olduğunda bunun Mahkemeye bildirilmesi zorunludur."

16. Genel olarak bir hakkın öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür (Mehmet Güven Ulusoy [GK], B. No: 2013/1013, 2/7/2015, § 31; S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 28).

17. Bu kapsamda özellikle Anayasa Mahkemesini yanıltmak amacıyla gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesinin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılmasıyla söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak şekilde içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir (Mehmet Güven Ulusoy, § 32; S.Ö., § 29).

18. Somut olayda İcra Dairesi tarafından gönderilen 13/7/2021 tarihli yazıda, başvuruculara 18/3/2019 tarihinde 2.313.302,43 TL, 22/3/2019 tarihinde ise 151.255,04 TL ödeme yapıldığı bildirilmiştir. Ancak başvurucular Anayasa Mahkemesini bu konuda bilgilendirmemiştir.

19. Belediyenin mahkeme ilamına bağlanan borcunu ödemediğinden şikâyet edildiği başvuruda borcun süreç içinde kısmen veya tamamen ödenmiş bulunması başvurucuların mağdur statüsünün değerlendirilmesi bakımından oldukça önem taşımaktadır. Ödeme olgusunun değerlendirilmesi neticesinde bazı şikâyetler yönünden başvurucuların mağdur statüsünün hitama erdiği sonucuna ulaşılabilecek ve başvurunun düşmesine karar verilebilecektir. Başvurucular bireysel başvuru formunda başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Anayasa Mahkemesine bildireceklerini beyan etmelerine rağmen İçtüzük'ün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen yükümlülüklerine açıkça aykırı bir şekilde yukarıda ifade edilen olguya ilişkin olarak herhangi bir bildirimde bulunmamıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların başvurusunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi vermedikleri, bu süreçte vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Anayasa Mahkemesini bilgilendirmemek suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasını engelledikleri anlaşıldığından başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanımı nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

21. Başvurunun mahiyeti gözetildiğinde 6216 sayılı Kanun'un 51. maddesi ve İçtüzük’ün 83.

maddesi uyarınca başvurucular aleyhine disiplin para cezasına hükmedilmesine gerek görülmemiştir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle REDDİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURAN ERDOĞAN

B. No: 2018/36613 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36613

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURAN ERDOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36613)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Nuran ERDOĞAN

Vekili : Av. Abuzer ARSLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, işe iade davasının davalı sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında fesih sırasında çalışan işçi sayısının otuzun altında olduğu gerekçesiyle reddedilmesi ve söz konusu işçi sayısının tespiti konusunda Yargıtay daireleri arasında süregelen görüş ayrılığının giderilmemesi nedenleriyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Çekerek Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfında (Çekerek SYDV) hizmet akdine dayalı olarak 16/3/1987 tarihinde işe başlamıştır. Başvurucunun iş akdi 31/3/2015 tarihinde Vakıf tarafından tek taraflı olarak feshedilmiştir.

9. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespitine ve işe iadesine karar verilmesi istemiyle 7/5/2015 tarihinde dava açmıştır. Dava dilekçesinde; iş akdinin hiçbir geçerli nedene dayanılmaksızın keyfî bir şekilde feshedildiği, feshin 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 19. ve devamı maddelerine aykırı olduğu belirtilmiştir.

10. Çekerek Asliye Hukuk Mahkemesi (Mahkeme) iş mahkemesi sıfatıyla bakmış olduğu davada ilk olarak 28/1/2016 tarihinde takipsiz bırakıldığı gerekçesiyle davanın açılmamış sayılmasına karar verse de anılan karar Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin (Daire) 22/3/2017 tarihli kararıyla bozulmuştur.

11. Mahkeme bozma kararına uymuş ve 13/3/2018 tarihli kararıyla bu sefer Çekerek SYDV'de fesih sırasında 30 işçi çalışmadığı gerekçesiyle davayı reddetmiştir. Kararda; öncelikle davanın incelenebilmesi için 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrasına göre otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyeri koşulunun somut olayda sağlanması gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun (İBK) 9/6/2017 tarihli kararında SYDV'lerin her birinin ayrı işyeri olduğu, her vakıf için işyeri düzeyinde toplu iş sözleşmesi yetkisi verileceği ve iş güvencesi bakımından otuz işçi sayısının her vakıf işyeri için aranması gerektiğinin belirtildiği ifade edilmiştir. Davalı Vakıfta otuzdan az işçi çalıştığı ve vakıf olarak çalışan davalı işyerindeki işçi sayısının belirlenmesinde Türkiye genelindeki vakıf tüm çalışanlarının hesaba katılamayacağı bu nedenle otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyeri koşulunun somut olayda sağlanmadığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

12. Başvurucu 6/6/2018 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur. Dilekçede, işverenin aynı iş kolunda birden fazla işyerinin bulunması hâlinde işyerinde çalışan işçi sayısının bu işyerlerinde çalışan toplam işçi sayısına göre belirleneceği ve bu nedenle otuz işçi sayısı belirlenirken davalı Vakfın çalışanlarının değil -vakıflar Aile Bakanlığı bünyesinde işletme sayılacağından- Türkiye'deki tüm SYDV'lerin dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Türkiye genelinde yaklaşık 9.200 SYDV çalışanı olduğu dikkate alındığında otuz işçi koşulunun sağlandığı ve davacının iş güvencesi kapsamında olduğu ifade edilmiştir.

13. Daire 1/10/2018 tarihinde temyiz talebini reddederek mahkeme kararını onamıştır.

14. Nihai karar başvurucuya 27/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 18/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. Kanun Hükümleri

15. 4857 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İşverenin işyerinde ürettiği mal veya hizmet ile nitelik yönünden bağlılığı bulunan ve aynı

yönetim altında örgütlenen yerler (işyerine bağlı yerler) ile dinlenme, çocuk emzirme, yemek, uyku, yıkanma, muayene ve bakım, beden ve meslekî eğitim ve avlu gibi diğer eklentiler ve araçlar da işyerinden sayılır.

İşyeri, işyerine bağlı yerler, eklentiler ve araçlar ile oluşturulan iş organizasyonu kapsamında bir bütündür."

16. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesheden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanmak zorundadır."

17. 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 7. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun amacına uygun faaliyet ve çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdî ve aynî yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları kurulur.

Mülkî idare amirleri vakfın tabii başkanı olup, illerde belediye başkanı, defterdar, il millî eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu müdürü ve il müftüsü; ilçelerde belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığının ilçe üst görevlisi, varsa ilçe tarım müdürü ve ilçe müftüsü vakfın mütevelli heyetini oluşturur...

...

Vakıf senetleri mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından Medeni Kanundaki hükümlere göre tescil ettirilir."

18. 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesine 6/5/2018 tarihli ve 7144 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 7. maddesiyle eklenen ve 25/5/2018 tarihinden itibaren yürürlüğe giren fıkra şöyledir:

"Vakıflar, 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun 34 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce imzalanacak işletme düzeyinde toplu iş sözleşmesi kapsamında işyerleridir."

2. Yargıtay Kararları

19. Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 9/6/2017 tarihli ve E.2016/3, K.2017/4 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İçtihadı birleştirmenin konusu; il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının her birinin ayrı işyeri ve bağımsız işveren olup olmadığının ya da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı işverenine bağlı işletme kapsamında sayılıp sayılmayacağı; 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18 inci maddesi uyarınca iş güvencesi hükümlerinden yararlanmak bağlamında her bir sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında 30 işçi çalışıp çalışmadığının araştırılmasının gerekip gerekmediği hususundadır.

Öncelikle üzerinde durulması gereken Fon Kurulunun ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının yukarıda belirtilen nitelikleri itibariyle Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının

idari ve hiyerarşik yapılanmasındaki yeri ile hukuki statüsünün tespitidir.

...

Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün görevlerine ilişkin 633 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 11 inci maddesinin (h) bendinde yer alan, Genel Müdürlük ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının 'işbirliği' yapmasına dair açık ifade de, anılan vakıfların tüzel kişiliğe haiz ve bağımsız işveren sıfatına sahip olduğunu aralarında idari yönden hiyerarşik bir ilişki bulunmadığını ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede 3294 sayılı Kanun ile il ve ilçelerde kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olup ayrı işyeri olan bağımsız işveren oldukları, Bakanlığın denetim yetkisi nedeniyle işveren sıfatının Bakanlığa ait olduğunun ileri sürülemeyeceği; anılan vakıfların ayrı tüzel kişiliğe sahip olması nedeniyle toplu iş sözleşmesinin iş yeri düzeyinde bağıtlanabileceği, işletme düzeyinde bağıtlanmasının mümkün olmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.

...

Ayrıca her vakfın ayrı tüzel kişiliğe sahip ayrı işveren kabul edilmesi nedeniyle 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinde düzenlenen iş güvencesi hükümlerinden yararlanmanın ön koşullarından olan işçi sayısı tespit edilirken her vakıf yönünden sadece kendi işçi sayısı dikkate alınmalıdır. Başka bir deyişle Türkiye'de kurulu bulunan tüm vakıf işçi sayısı toplamı esas alınarak iş güvencesi hükümlerinden yararlanılması da artık mümkün değildir.

SONUÇ : 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olup, ayrı işyeri olan bağımsız işveren oldukları, bu nedenle her vakıf için işyeri düzeyinde toplu iş sözleşmesi yetkisi verilebileceği; iş güvencesi hükümlerinden yararlanmanın ön koşullarından olan işçi sayısı tespit edilirken her vakıf yönünden sadece kendi işçi sayısının dikkate alınacağı, 09.06.2017 günlü üçüncü oturumda esas hakkında oy çokluğu ile karar verilmiştir."

20. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/11/2017 tarihli ve E.2017/692, K.2017/18815 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yargıtay Kanunu' nun 45/5. maddesi de dikkate alınarak, Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulu'nun 'Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'nın her birinin ayrı işyeri oldukları ve iş güvencesi bakımından otuz işçi sayısının her bir vakıf işyeri için ayrı ayrı aranması gerektiği' şeklindeki kararı Dairemizi de bağladığından dava şartlarının bu karara uygun şekilde değerlendirilmesi gerekmiştir.

Somut uyuşmazlıkta, Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan gelen yazı cevaplarına göre davalı Vakıf işyerinde fesih tarihinde davacı ile birlikte onyedi işçi çalıştığı, vakıf olarak çalışan davalı işyerindeki işçi sayısının belirlenmesinde Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün tüm çalışanlarının hesaba katılamayacağı, dolayısıyla 4857 sayılı İş Kanunu'nun 18. maddesinin birinci fıkrasına göre iş güvencesi hükümlerinden yararlanmak için 'otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyeri' koşulunun somut olayda bulunmadığı ve davacının işe iade davası açamayacağı anlaşılmaktadır."

21. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 22/5/2018 tarihli ve E.2018/5497, K.2018/12731 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 9/6/2017 gün ve 2016/3 esas 2017/4

karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararında, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olup, ayrı işyeri olan bağımsız işveren oldukları bu nedenle her vakıf için işyeri düzeyinde toplu iş sözleşmesi yetkisi verilebileceği; iş güvencesi hükümlerinden yararlanmanın ön koşullarından olan işçi sayısı tespit edilirken her vakıf yönünden sadece kendi işçi sayısının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Buna göre, davalı Malatya Valiliği Malatya İli Sosyal Yardımlaşma Vakfı işyerinde 30'dan az işçinin çalıştığının anlaşılmasına göre davanın reddine karar vermek gerekmiştir."

22. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 9/10/2019 tarihli ve E.2019/6194, K.2019/17631 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"7144 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile yapılan düzenleme sonucunda 09/06/2017 gün ve 2016/3 Esas 2017/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı hükümsüz kalmıştır.

...

Dolayısıyla hüküm uyuşmazlığına konu davaların açılış tarihi itibariyle 30 işçi sayısının tüm sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında çalışan sayısına göre belirlenmesine engel hukukî bir düzenleme veyahut bağlayıcı bir yargısal içtihat bulunmadığı gibi, daha sonra yürürlüğe giren 7144 sayılı Kanun ile de açıkça işletme düzeyinde Toplu İş Sözleşmesinin bağıtlanmasının kabul edilmesi ve kanun gerekçesinde de düzenlemenin kamu işyeri olması nedeni ile getirildiğinin belirtilmesi karşısında 09/06/2017 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararının da hükümsüz kaldığı gözetildiğinde, mahkemelerin karar tarihleri itibariyle de iş güvencesi açısından 30 işçi sayısının belirlenmesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında çalışan işçilerin tamamının dikkate alınması gereklidir."

23. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 1/7/2019 tarihli ve E.2019/1437, K.2019/14670 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"7144 sayılı kanunun 7. maddesi ile yapılan düzenleme sonucunda 09/06/2017 gün ve 2016/3 Esas 2017/4 Karar sayılı İçtihadı Birleştirme Kararı hükümsüz kaldığı gibi yapılan düzenleme ile Vakıf işyerlerinin özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olmakla birlikte başından beri kamu işyerleri olduğu vurgulanmıştır. Kaldı ki davacının iş sözleşmesinin feshi İçtihadı Birleştirme Kararından öncedir.

..., tüm Türkiye'deki Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarındaki çalışan işçi sayısı dikkate alındığında 30 işçi şartının somut uyuşmazlıkta gerçekleştiği sabittir. Bu nedenle işyerinde 30 işçi çalışma koşulunu da gerçekleştiğinden davacının iş güvencesi hükümlerinden yararlanması gerekmektedir...."

24. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 11/7/2018 tarihli ve E.2018/8259, K.2018/17481 sayılı kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyadaki yazılara, kararın dayandığı delillerle, özellikle, dosya içeriğine göre davalı vakıf bünyesinde fesih tarihinde çalışan işçi sayısı otuzun altında olup, 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununu ile kurulan özel hukuk tüzel kişiliğine sahip Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarında, iş güvencesi hükümlerinden yararlanmanın ön koşullarından olan işçi sayısı tespit edilirken, Yargıtay İçtihatları Birleştirme Genel Kurulunun 09.06.2017 tarih 2016/3 esas 2017/4 karar sayılı ilamında belirtildiği üzere; her vakıf yönünden sadece kendi işçi sayısının dikkate alınacak olmasına, anılan kanunun yedinci maddesinde 7144 Sayılı Kanunla yapılan değişikliğin geriye yürütülemeyecek

olmasına göre sonucu itibari ile doğru olan ret kararının bu ilave gerekçe ile onanmasına..."

B. Uluslararası Hukuk

25. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından kamuya açık olarak ve makul bir süre içinde, görülmesini isteme hakkına sahiptir..."

26. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) adil yargılanma hakkının hukukun üstünlüğünün Sözleşmeci devletlerin ortak mirası olduğunu belirten Sözleşme'nin ön sözüyle birlikte yorumlanması gerektiğini belirtmektedir. Hukukun üstünlüğünün temel unsurlarından biri, hukuki durumlarda belirli bir istikrarı garanti altına alan ve kamuoyunun mahkemelere olan güvenine katkıda bulunan hukuki güvenlik ilkesidir. Toplumun yargısal sisteme olan güveni hukuk devletinin esaslı unsurlarından biri olmasına rağmen birbirinden farklı yargı kararlarının devamlılık arz etmesi, bu güveni azaltacak nitelikte bir hukuki belirsizlik durumu yaratabilecektir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye [BD], B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 57).

27. Diğer yandan hukuki güvenlik ilkesinin gerekleri ve bireylerin meşru beklentilerinin korunması, içtihadın değişmezliği şeklinde bir hak bahşetmemektedir (Unédic/Fransa, B. No: 20153/04, 18/12/2008, § 74; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 58). Mahkemelerin yorumlarında dinamik ve evrilen bir yaklaşımın sürdürülememesi reform ya da gelişimi engelleyeceğinden kararlardaki değişim, adaletin iyi idaresine aykırılık teşkil etmez (Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, B. No: 36815/03, 14/1/2010, § 38).

28. Yüksek mahkemelerin oynaması gereken rol, tam da yargı kararları arasında doğabilecek içtihat farklılıklarına bir çözüm getirmektir. Bununla birlikte yeni kabul edilmiş bir kanunun yorumlanmasında olduğu gibi bazı hâllerde içtihadın müstakar hâle gelmesinin belirli bir zamana ihtiyaç duyacağı açıktır (Zielinski ve Pradal ve Gonzalez ve digerleri/Fransa [BD], B. No: 24846/94, ...34173/96, 28/10/1999, § 59; Schwarzkopf ve Taussik/Çek Cumhuriyeti (k.k.), B. No: 42162/02, 2/12/2008).

29. AİHM, açık bir keyfîlik bulunan durumlar hariç ulusal mahkemelerin iç hukuku yorumlama şeklini sorgulamanın kendi görevi olmadığına dikkat çekmektedir. Benzer şekilde bu konuda -görünüşe göre benzer davalarda verilmiş olsalar bile- ulusal mahkemelerin farklı kararlarını karşılaştırmak da prensipte AİHM'in görevi değildir. AİHM, söz konusu mahkemelerin bağımsızlığına saygı göstermek durumundadır (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 50).

30. AİHM, iki ihtilafa farklı muamele yapılmasının incelenen gerçek olayların farklılığından kaynaklanmış olması hâlinde çelişkili içtihatlardan bahsedilmesinin mümkün olmadığını belirtmektedir (Ucar/ Türkiye (k.k.) B. No: 12960/05, 29/9/2009).

31. AİHM, mahkeme kararlarının çatışma ihtimalinin her biri kendi yargı alanında yetkili olan yargılama ve temyiz mahkemeleri ağına dayalı yargı sistemlerinin doğal bir özelliği olduğunu kabul etmiştir. Bu tip uyuşmazlıklar aynı mahkeme içinde de ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, kendi içinde Sözleşme'ye aykırı olarak değerlendirilemez

(Santos Pinto/Portekiz, B. No: 39005/04, 20/5/2008, § 41; Tudor Tudor/Romanya, B. No: 21911/03, 24/3/2009, § 29; Remuszko/Polonya, B. No: 1562/10, 16/7/2013, § 92; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 51).

32. AİHM, bu konuda hüküm verirken değerlendirmesinin dayandığı kriterleri açıklamıştır. Söz konusu kriterler yüksek mahkemenin içtihadında derin ve süregelen farklılıklar olup olmadığı, iç hukukta bu tutarsızlıkların üstesinden gelmek için bir mekanizma bulunup bulunmadığı, bu mekanizmanın uygulanıp uygulanmadığı ve uygulandı ise ne ile sonuçlandığının tespitine dayanmaktadır (Beian/Romanya, B. No: 30658/05, 6/12/2007, §§ 37, 39; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 53).

33. AİHM, bu bağlamda mahkemelerin uygulamalarında tutarlılığın ve içtihatlarında yeknesaklığın sağlanması için mekanizmalar oluşturulmasının önemini birçok defa hatırlatmış; yargı sistemlerini birbirine zıt kararlar verilmesini önleyecek şekilde yapılandırmanın devletlerin sorumluluğunda olduğunu ifade etmiştir. Ne var ki bu ilkelerin AİHM'in incelemek durumunda kaldığı çelişen yorumların bir yüksek mahkemenin birleştirici yetkisini uygulayabileceği yasal hükümlerle bağlantılı olarak yargı sisteminin aynı dalında meydana gelen davalar için öngörüldüğü belirtilmelidir (Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, §§ 55, 80).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

34. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

35. Başvurucu işe iade davasında işçi sayısının sadece çalıştığı ilçedeki vakıfta çalışan işçiler esas alınarak belirlenmesinin hukuka aykırı olduğunu nitekim tüm ülke genelindeki SYDV'lerin işçi sayısının esas alınması yönünde Yargıtay kararları bulunduğunu belirterek adil yargılanma hakkının, eşitlik ilkesinin ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

36. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde düzenlenen iş güvencesi hükümlerinden yararlanmanın ön koşullarından biri; otuz veya daha fazla işçi çalıştırılan işyerinde çalışıyor olmaktır. Dolayısıyla davalı işverenlikte çalışan işçi sayısının tespiti iş güvencelerinden biri olan işe iade davasının da incelenmesi için oldukça önemlidir. Fesih tarihinde otuz işçinin çalışmadığının tespiti halinde işçi iş güvencesinden yararlanamayacağından işe iade davası reddedilmektedir.

37. Somut olayda başvurucu Çekerek SYDV'de çalışmakta iken iş sözleşmesi işveren tarafından feshedilmiştir. Başvurucunun işe iade davasında Çekerek SYDV'de çalışan işçi sayısının otuzdan az olduğu dolayısıyla iş güvencesi hükümlerinden yararlanamayacağı gerekçesiyle işe iade davası reddedilmiştir.

38. Başvurucu bireysel başvurusunda otuz işçi sayısının tespitinde sadece Çekerek SYDV'de çalışan işçilerin sayısının değil 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesine göre kurularak faaliyet gösteren tüm SYDV'lerde çalışan işçilerin sayısının dikkate alınması gerektiğini nitekim bu yönde Yargıtay kararları olduğunu ileri sürerek aksi yöndeki karar nedeniyle adil yargılanma hakkının, eşitlik ilkesinin ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

39. Somut başvuruda başvurucunun şikâyeti derece mahkemesinin 30 işçinin belirlenmesine

dair yorumuna ilişkin olduğundan başvurunun adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Başvurucu her ne kadar çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013) uyarınca çalışma hakkı Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmediğinden bu iddia yönünden de ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

40. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

41. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

''Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.''

42. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında; herkesin yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54).

43. Adil yargılanma hakkı, uyuşmazlıkların çözümlenmesinde hukuk devleti ilkesinin gözetilmesini gerektirmektedir. Anayasa'nın 2. maddesinde Cumhuriyet'in nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti ilkesi, Anayasa'nın tüm maddelerinin yorumlanması ve uygulanmasında gözönünde bulundurulması zorunlu olan bir ilkedir.

44. Bu noktada hukuk devletinin gereklerinden birini de hukuk güvenliği ilkesi oluşturmaktadır (AYM, E.2008/50, K.2010/84, 24/6/2010; E.2012/65, K.2012/128, 20/9/2012). Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar. Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013).

45. Hukuk kurallarının ne şekilde yorumlanacağı veya birden fazla yorumunun mümkün olduğu durumlarda bu yorumlardan hangisinin benimseneceği derece mahkemelerinin yetkisinde olan bir husustur. Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda derece mahkemelerince benimsenen yorumlardan birine üstünlük tanıması veya derece

mahkemelerinin yerine geçerek hukuk kurallarını yorumlaması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Anayasa Mahkemesinin kanunilik ilkesi bağlamındaki görevi, hukuk kurallarının birden fazla yorumunun varlığının hukuki belirlilik ve öngörülebilirliği etkileyip etkilemediğini tespit etmektir (Mehmet Arif Madenci, B. No: 2014/13916, 12/1/2017, § 81).

46. Yargısal kararlardaki değişiklikler, hukukun dinamizmini ve mahkemelerin yaklaşımlarını yaşanan gelişmelere uyarlama kabiliyetlerini yansıtması yönüyle olumludur. Ancak uygulamadaki birlikteliği sağlaması beklenen yüksek mahkemeler içinde yer alan dairelerin benzer davalarda tatmin edici bir gerekçe göstermeksizin farklı sonuçlara ulaşması, bir kararın belirli bir daireye düştüğü takdirde onanacağı, başka bir daire tarafından ele alındığı takdirde bozulacağı gibi ihtimale dayalı ve birbirine zıt sonuçları ortaya çıkarır. Bu ise hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine ters düşecektir. Ayrıca böyle bir algının toplumda yerleşmesi hâlinde bireylerin yargı sistemine ve mahkeme kararlarına duymaları beklenen güven zarar görebilir (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, § 64).

47. Anayasa Mahkemesi; bu noktada derece mahkemelerinin hukuk kurallarını yorumlamasından kaynaklanan içtihat farkının süregelen bir hâl aldığı, başka bir anlatımla kısa sayılamayacak bir zaman dilimi içinde uygulamada birliğin sağlanamadığı durumlarda uygulamadaki tutarsızlıkları ortadan kaldıracak nitelikteki tedbirlerin önemine işaret etmektedir.

48. Hukukun üstünlüğü ilkesi gereği yargı sistemine olan güveni sağlamak ve korumakla yükümlü olan devlet, aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikte bir mekanizmayı kurmak ve bu mekanizmanın etkin bir şekilde işleyişini sağlayacak düzenlemeler yapmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olarak kabul edilmelidir. (Engin Selek, B. No: 2015/19816, 8/11/2017, § 58).

49. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, içtihat farklılığını değerlendirdiği bir kararında Yargıtayın istikrarlı olarak uygulanan içtihattan ayrılarak yeni bir yaklaşımı benimsemesi hâlinde kamuoyu nezdinde yargıya olan güvenin muhafaza edilmesi bakımından yeni yaklaşımın istikrarlı bir şekilde uygulanması gerektiğine dikkat çekmiş ve içtihat değişikliği sonucunda benimsenen yaklaşımın uygulamada birliği sağlamakla görevli yüksek mahkemeler tarafından istikrarlı olarak uygulanmamasının adil yargılanma hakkını ihlal edebileceğine karar vermiştir (Hakan Altıncan [GK], B. No: 2016/13021, 17/5/2018, § 48).

50. Anayasa Mahkemesi SYDV çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda süregelen içtihat farklılığını değerlendirdiği Yasemin Bodur (B. No: 2017/29896, 25/12/2018, § 52) kararında içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olduğu, bu durumun davaların somut özelliğinden kaynaklanmadığı ve ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma işletilmemesi nedenleriyle varılan sonucun başvurucu için öngörülemez olduğu ve yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşmıştır.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

51. Başvuruya konu davada temel mesele fesih tarihi itibarıyla davalı işverence otuz veya daha fazla işçi çalıştırılıp çalıştırılmadığının tespitine ilişkindir. Somut başvuruda derece mahkemeleri anılan hususu tespit ederken tüm Türkiye'deki 3294 sayılı Kanun'a göre kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfında çalışanlar işçilerin sayısını değil yalnızca

davalı Çekerek SYDV'de çalışan işçi sayısını dikkate almıştır.

52. SYDV'lerde çalışan işçilerin sayısının nasıl belirleneceği Yargıtay kararlarına da konu olmuştur. 9. Hukuk Dairesi tüm ülkedeki SYDV'lerde çalışan işçilerin sayısı dikkate alınarak bu vakıflarda çalışan işçilerin iş güvencesinden yararlanması gerektiği görüşünde iken 22. Hukuk Dairesi ise her bir vakfın özel hukuk tüzel kişiliğine sahip ve ayrı işyeri olan bağımsız işveren olduklarından hareketle her bir vakıftaki işçilerin sayısının ayrı ayrı tespit edilerek buna göre işçilerin iş güvencesi hükümlerinden yararlanıp yararlanamayacağının belirlenmesi gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

53. Yukarıda değinildiği üzere bir hukuk sisteminde çeşitli sebeplerle yargı içtihatlarında farklılıkların oluşabilmesi doğaldır. Esas itibarıyla hukuk kurallarını yorumlama ve uygulama yetkisine sahip olan derece mahkemelerinin içtihat değişikliğine gitmiş olması da -bunu yeterince gerekçelendirdikleri sürece- tek başına adil yargılanma hakkının ihlali olarak kabul edilemez. Ancak bu yargısal içtihat farklılıklarının hukuk güvenliği ve hukuki belirlilik ilkelerini zedelememesi için en önemli görev yüksek mahkemelere düşmektedir. Yüksek mahkemeler, yargı sistemine olan güveni sağlamak amacıyla aynı yargı koluna dâhil mahkemeler arasındaki derin ve süregelen içtihat farklılıklarını ortadan kaldırabilecek nitelikteki mekanizmaları çalıştırarak söz konusu içtihat farklılıklarını ortadan kaldırmalıdır. Yargılamanın hakkaniyeti bağlamında hukuk devleti ile hukuk güvenliği ilkelerine uyulduğundan söz edilebilmesi için öncelikli olan, ilgili yargısal süreçte oluşabilecek içtihat farklılığının giderilmesidir.

54. Nitekim somut olayda söz konusu farklılık Yargıtay İçtihadı Birleştirme Hukuk Genel Kuruluna intikal etmiş ve Kurul 9/6/2017 tarihli kararıyla içtihadı iş güvencesi hükümlerinden yararlanmanın ön koşullarından olan işçi sayısı tespit edilirken her vakıf yönünden sadece kendi işçi sayısı dikkate alınması gerektiği yönünde birleştirmiştir. Kurul, başka bir deyişle, sosyal yardımlaşma dayanışma vakıflarında çalışan işçi sayısını tespit ederken Türkiye'de kurulu bulunan tüm SYDV'lerin işçilerin sayılarının toplamının dikkate alınamayacağına karar vermiştir (bkz. § 19). Bu kararın ardından Yargıtay Daireleri de anılan kararla uyumlu olarak çalışan işçi sayısının yalnızca davalı vakıfta çalışan işçi sayısına göre belirlenmesi görüşünü benimsemişlerdir (bkz. §§ 20, 21).

55. İçtihadın anılan yönde birleştirilmesinin ardından 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesinde 25/5/2018 tarihinden itibaren geçerli olacak şekilde değişiklik yapılmış ve bu yasal değişiklikle birlikte Yargıtay Daireleri, anılan içtihadı birleştirme kararının yürürlükten kalktığını değerlendirmişlerdir. Daireler, anılan değişiklikle birlikte ülkenin tümündeki SYDV'lerde çalışan işçi sayısının dikkate alınması gerektiği ve böylece anılan vakıflarda çalışan işçilerin iş güvencesi hükümlerinden yararlanacağı görüşünü benimsemiştir (bkz. §§ 22-24). Yargıtay Daireleri anılan yasal değişiklikten sonra açılan davalarda anılan vakıflardaki işçilerin iş güvencesinden yararlanabilmesi için işçi sayısı yönünden sorun görmemişlerdir.

56. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi, İBK kararından önce yapılan fesihlerde -söz konusu yargılama anılan kurul kararından sonra olsa dahi- işçi sayısının belirlenmesinde tüm SYDV'lerin gözönüne alınması gerektiğini kabul etmektedir. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi ise 7144 sayılı Kanun'la yapılan değişikliğin geriye yürütülemeyeceğine dikkat çekerek anılan yasal değişikliklerden önce yapılan fesihlerde -yargılama anılan yasal değişiklikten sonra olsa dahi- işçi sayısının tespitinde her bir vakfın tek tek dikkate alınması gerektiğini kabul etmektedir.

57. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlık konusunda varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

58. Bu itibarla derece mahkemelerinin ve dairelerin yasal değişikliğin söz konusu değişiklikten önceki fesihlerde uygulanamayacağına ilişkin kabullerinin bariz takdir hatası veya keyfilik içerdiğinin söylenemeyeceği ifade edilmelidir.

59. Tüm bu açıklamalar ışığında SYDV'lerde çalışan işçilerin iş güvencesinden yararlanıp yararlanamayacaklarının belirlenmesi noktasında önem arzeden işçi sayısının nasıl belirleneceği hususunda başvurucunun iş akdinin feshi sırasında var olan içtihat farklılığının ilgili hukuki mekanizma olan içtihadı birleştirme yoluyla ancak başvurucunun aleyhine olan yorumun benimsenmesi suretiyle giderildiği, daha sonra yapılan yasal değişiklik ile işçiler açısından lehe düzenleme yapılmakla birlikte iş akdinin fesih tarihi dikkate alınarak başvurucunun bu düzenlemeden yararlandırılmadığı ancak yürürlüğe ilişkin yorumun bariz takdir hatası veya keyfilik içerdiğinin söylenemeyeceği hususları hep birlikte değerlendirildiğinde yargılamanın hakkaniyetinin zedelenmediği sonucuna varılmaktadır.

60. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMAZAN ŞAHİN

B. No: 2018/36718 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36718

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMAZAN ŞAHİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36718)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucu : Ramazan ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, davanın sonucuna etkili iddiaların mahkeme ve temyiz merciince karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 19/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu, Nevşehir vali yardımcısı olarak görev yapmaktayken Ordu'nun Aybastı ilçesi kaymakamlığı görevinden alınarak Hakkâri vali yardımcılığına atanmasına ilişkin 10/11/1998 tarihli kararname ile hakkında mülkiye başmüfettişince düzenlenen 19/10/1998 tarihli değerlendirme raporunun iptali istemiyle 8/7/2005 tarihinde dava açmıştır.

9. Kayseri İdare Mahkemesi 3/5/2006 tarihinde davanın süre aşımı yönünden reddine karar vermiştir.

10. Başvurucunun temyiz istemi üzerine Danıştay Beşinci Dairesi 24/9/2007 tarihli kararla yetkisiz mahkemede dava açıldığını belirterek idare mahkemesi kararını bozmuştur.

11. Kayseri 1. İdare Mahkemesi 31/12/2007 tarihli kararla yetki yönünden dosyanın Ordu İdare Mahkemesine gönderilmesine karar vermiştir.

12. Ordu İdare Mahkemesi 10/7/2008 tarihli kararla atama kararnamesine ilişkin kısmın süre aşımından reddine, değerlendirme raporuna ilişkin kısmın ise kesin ve yürütülebilir bir işlem olmaması nedeniyle incelenmeksizin reddine karar vermiştir.

13. Başvurucunun temyiz talebi üzerine Danıştay Beşinci Dairesi 17/9/2009 tarihli kararla süre aşımına ilişkin kısmın onanmasına, incelenmeksizin ret kararına ilişkin kısmın bozulmasına karar vermiştir.

14. Karar düzeltme talebi Danıştay Beşinci Dairesince 15/6/2010 tarihli kararla reddedilmiştir.

15. Bozma kararı üzerine Ordu İdare Mahkemesi 7/12/2010 tarihli kararla ilk verdiği kararda ısrar etmiştir.

16. Başvurucunun temyiz talebi üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu (İDDK) 28/3/2013 tarihli kararla mülki idare amirlerinin meslek yaşamlarını etkileyecek hukuki sonuçlar doğurabilen icrailik niteliği taşıdığı açık olan değerlendirme raporunun tek başına iptal davası konusu yapılabileceği gerekçesiyle bozma kararı vermiştir.

17. Karar düzeltme talebi İDDK tarafından 10/3/2016 tarihli kararla reddedilmiştir.

18. Ordu İdare Mahkemesi 29/9/2016 tarihli kararla bozma kararına uymuş, davanın esasını inceleyerek reddine karar vermiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şu şekildedir:

"Söz konusu 09/10/1998 tarih 156/54 sayılı İnceleme-Değerlendirme Raporu'nun içeriği ve dosyadaki diğer bilgi ve belgelerin incelenmesinden; davacının birlikte çalıştığı bazı valiler ve kamu görevlilerince takdir edildiği görülmekle beraber, bazıları tarafından ise 'çalışmalarında güven vermediği, yalan söyleme alışkanlığının bulunduğu, ilişki kurduğu kişilere dikkat etmesi gerektiği' yolunda açıklamalara yer verildiği ve meslek geçmişinde uyarma cezası ile kademe ilerlemesinin durdurulması cezalarının bulunduğu anlaşılmış olup, meslek yaşamında genel olarak başarılı ve istikrarlı bir yöneticilik vasfı gösteremeyen davacının kaymakamlık görevinin önem ve özelliği ile ağırlığına aykırı davrandığı hususlarının tespiti üzerine yasa ve yönetmeliklerin idareye tanıdığı takdiryetkisi içerisinde ve mülkiye müfettişinin gözleme dayalı kanaati çerçevesinde kamu yararı ve hizmet gerekleri de gözetilerek tesis edilen dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmemiştir."

19. Başvurucunun temyiz talebi Danıştay Beşinci Dairesinin 15/1/2018 tarihli kararıyla

reddedilmiştir.

20. Karar başvurucuya 18/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 19/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başvurucunun karar düzeltme talebi Danıştay Beşinci Dairesinin 24/12/2019 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu; dava konusu uyuşmazlıkla ilgili ileri sürdüğü iddiaların derece mahkemesi ve temyiz mahkemesince karşılanmadığını, toplanmasını istediği delillerin Mahkemece toplanmadığını, aleyhine olacak deliller dikkate alınarak karar verildiğini, keyfî ve yetersiz incelemeyle karar verildiğini, mahkemenin tarafsız olmadığını belirterek gerekçeli karar hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). İddiaların özü, ilk derece ve temyiz aşamasında gerekçesiz karar verildiğine ilişkin olduğundan başvuru adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir.

25. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

26. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

27. Gerekçeli karar hakkı, yargılamada ileri sürülen tüm iddialara ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Bu nedenle gerekçe gösterme zorunluluğunun kapsamı kararın niteliğine göre değişebilir (Mehmet Yavuz, B. No: 2013/2995, 20/2/2014, § 51). Kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemeyle aynı sonuca ulaşması ve bunu aynı gerekçeyi kullanarak veya atıfla kararına yansıtması, kararın gerekçelendirilmiş olması bakımından yeterlidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486,

4/12/2013, § 57).

28. Somut olayda Mahkeme, başvurucunun hukuki durumunu ve mevzuatı değerlendirerek sonuca ulaşmıştır. Bu bağlamda yapılan yargılama sonunda tarafların davanın sonucuna etkili olabilecek tüm iddia ve savunmaları tartışılarak verilen kararda hükme ulaşılması için yeterli gerekçe bulunduğu görülmektedir (bkz. § 18). Ayrıca temyiz aşamasında değerlendirme konusu hüküm ve gerekçesinin uygun bulunduğu belirtilmiştir. Bu durumda gerekçeli karar hakkına yönelik bir ihlalin olmadığının açık olduğu anlaşılmaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun iddiaları

30. Başvurucu, açtığı davada yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

32. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

33. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

34. Somut davaya bir bütün olarak bakıldığında 8/7/2005 tarihinde açılan davanın nihai kararın verildiği 24/12/2019 tarihinde sonuçlandığı, iki dereceli yargılamada aradan geçen yaklaşık 14 yıl 5 aylık sürecin anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında makul olmadığı sonucuna varılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine

karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

37. Başvurucu 100.000 TL manevi ve 156.180 TL maddi tazminat talep etmiştir.

38. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

39. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararı karşılığında başvurucuya 48.600 TL net manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

40. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya 48.600 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 294,70 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Ordu İdare Mahkemesine (29/9/2016 tarihli ve E.2016/1141, K.2016/904 sayılı kararına ait dava dosyası ile ilgilidir.) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

N.O.

B. No: 2018/36798 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/36798

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

N.O. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/36798)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ali KOZAN

Başvurucu : N.O.

Vekili : Av. İbrahim ERGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Türkiye'ye giriş yasağı nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Bireysel başvuru formuna göre 1988 doğumlu ve Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşı olan başvurucu, ailesiyle birlikte 2000 yılında Türkiye'ye yerleşmiştir. Lise öğrenimini Türkiye'de tamamlayan başvurucu, Türkiye'de taşınmaz sahibidir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından 2011 ve 2014 yılında başvurucuya süreli olarak aile ikamet izin belgesi verilmiştir. Anılan Kurum tarafından en son 10/2/2015 tarihinde, 10/2/2016 tarihine kadar geçerli olmak üzere kısa dönem ikamet izni verilmiştir. Başvurucunun iki kız kardeşi, annesi ve yeğeni Türk vatandaşı olup İstanbul'da ikamet etmektedirler.

9. İkamet izin belgesinin süresi bitmesi üzerine başvurucu, Türkiye'de taşınmaz sahibi olduğu için 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 31. maddesi bağlamında ikamet izninin uzatılması için İstanbul İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne başvurmuştur. Anılan Kurumun vermiş olduğu randevuya giden başvurucu 27/7/2016 tarihinde idari gözlem altına alınmış ve 9/9/2016 tarihinde sınır dışı edilmiştir. Ayrıca hakkında 24/2/2017 tarihinde genel güvenlik gerekçesiyle G-87 tahdit kodu oluşturulmuş ve yurda giriş yasağı konulmuştur.

10. Başvurucu, sınır dışı işlemine karşı İstanbul 1. İdare Mahkemesinde dava açmıştır. Mahkeme 12/1/2018 tarihinde sınır dışı işlemini iptal etmiştir. Mahkeme kararında, başvurucunun kendisine Kurum tarafından verilen ikamet izinlerine dayanarak uzun yıllardır Türkiye'de yaşadığı, sabıkasının bulunmadığı, Türkiye'de yaşadığı süre zarfında kamu güvenliğini tehlikeye düşürecek bir eylemi ya da davranışının olduğuna dair bir tespitin ve delilin bulunmadığı vurgulanmıştır. Başvurucu hakkında düzenlenen Genel Güvenlik Tahdit Kodunun Azerbaycan Cumhuriyeti makamlarının bildirdiği istihbari bilgilerden oluştuğu, bu bilgilerin tek başına delil olamayacağının istihbari yazıda da belirtildiği ifade edilmiştir. Bu açıklamalarla birlikte başvurucunun İstanbul'da ikamet eden kız kardeşlerinin Türk vatandaşı olduğu, Türkiye'de vefat eden babasının mezarının İstanbul'da bulunduğu, annesinin kanser tedavisi gördüğü, ayrıca aile bireylerinin kamu düzenini bozacak eylemlerinin mevcut olmadığı hususları gözetildiğinde sınır dışı işleminin hukuka uygun bulunmadığı belirtilmiştir.

11. Başvurucu, yurda giriş yasağı konulması işlemine karşı Ankara 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; küçük yaşta Türkiye'ye geldiğini, lise eğitimini Türkiye'de tamamlayarak ablasıyla iş hayatına atıldığını ve Türkiye'de yerleşik bir hayat yaşadığı için taşınmaz edindiğini belirtmiştir. Türkiye'ye yasal yollardan giriş yaptığını ve ikamet iznine bağlı olarak ailesi ile birlikte yasalara ve kamu düzenine uygun olarak yaşadıklarını vurgulamıştır. Kız kardeşlerinin Türk vatandaşı olduğunu, Azerbaycan'da kimseyi tanımadığını, bakmakla yükümlü olduğu annesinin kanser tedavisi gördüğünü belirten başvurucu, hakkındaki tahdit kararının hiçbir somut delile dayanmadığını iddia etmiştir. Davalı idare savunmasında, ilgili mevzuat hatırlatılarak başvurucunun yurda girişinin ve kalışının kamu düzeni ve güvenliği açısından sakıncalı olduğunu, dava konusu işlemin istihbari bilgiler doğrultusunda ve devletin hükümranlık yetkisine dayanılarak tesis edildiği belirtilerek davanın reddi talep edilmiştir.

12. Mahkeme 26/4/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Kararda, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Dairesi Başkanlığının 24/2/2017 tarihli yazısı ile ülkemizde terörist

faaliyetlere iştiraklerin önlenmesi ve çatışma bölgelerine seyahatlerin engellenmesi amacı kapsamında, istihbarat birimlerinin raporları dikkate alınmak suretiyle hükümranlık yetkisi dâhilinde tesis olunduğu anlaşılan dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmediği belirtilmiştir.

13. Başvurucunun istinaf başvurusu, Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesinin 18/10/2018 tarihli kararıyla kesin olmak üzere reddedilmiştir.

14. Nihai karar, başvurucu vekiline 19/11/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu 18/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

16. 6458 sayılı Kanun'un "Türkiye'ye giriş yasağı" kenar başlıklı 9. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Genel Müdürlük, gerektiğinde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının görüşlerini alarak, kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından Türkiye'ye girmesinde sakınca görülen yabancıların ülkeye girişini yasaklayabilir.

(2) Türkiye'den sınır dışı edilen yabancıların Türkiye'ye girişi, Genel Müdürlük veya valilikler tarafından yasaklanır.

(3) Türkiye'ye giriş yasağının süresi en fazla beş yıldır. Ancak, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit bulunması hâlinde bu süre Genel Müdürlükçe en fazla on yıl daha artırılabilir."

B. Uluslararası Hukuk

17. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Özel ve aile hayatına saygı hakkı" kenar başlıklı 8. maddesi şöyledir:

"(1) Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.

(2) Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir."

18. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), öncelikle yerleşik uluslararası hukuk çerçevesinde ve Sözleşme'ye dâhil diğer antlaşmalardan doğan yükümlülüklere dayalı olarak Sözleşmeci devletlerin yabancıların ülkeye giriş, ülkede ikamet ve ülkeden sınır dışı edilmelerini denetlemek hakkına sahip olduğunu teyit etmektedir (Vilvarajah ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 13163/87, 30/10/1991, § 102; Ahmut/Hollanda, B. No: 21702/93, 28/11/1996, § 67-b).

19. Sözleşme bir yabancının ülkeye giriş yapma veya orada ikamet etme hakkını yahut bir kişinin aile yaşamını belirli bir ülkede kurma şeklindeki bir hakkı güvence altına almamaktadır (Abdulaziz, Cabales and Balkandali/Birleşik Krallık [GK], B. No: 9214/80..., 28/5/1985, § 68; Ahmut/Hollanda, § 67-c).

20. Bunun yanı sıra aile hayatına saygı hakkının kamusal makamlara yüklediği yükümlülüğün, çiftlerin evlenme suretiyle ikamet edecekleri ülkeyi seçmeleri ve aynı ülke vatandaşı olmayan eşlerin bu ülkeye yerleşmelerini kabul etmek şeklinde genel bir yükümlülüğü kapsadığı söylenemez (Biao/Danimarka [BD], B. No: 38590/10, 24/5/2016, § 117).

21. Sözleşme, yabancıların ülkeye girişi veya orada yerleşmeleri hususundaki bir hakkı güvence altına almamakla birlikte kişinin yakın aile bireylerinin bulunduğu bir ülkeden ayrılmak zorunda olması, belirli koşullar altında aile hayatına saygı hakkının ihlal edilmesine neden olabilir (Boultif/İsviçre, B. No: 54273/00, 2/8/2001, § 39).

22. Aile hayatına saygı hakkının yalnızca vatandaşlar tarafından değil hukuka uygun şekilde ikamet eden yabancılar tarafından oluşturulan aile birliklerini de koruduğunun kabulü gerekir. AİHM'in sınır dışı etme ve suçluların iadesi tedbirlerine ilişkin içtihadında, aile hayatı yönünden Sözleşmeci devletin hâkimiyet alanında yasal olarak ikamet eden yabancıların Sözleşme'nin sağladığı güvencelerden yararlanabileceğine vurgu yapılmaktadır. Bu anlamda aile hayatı çekirdek aile ile sınırlı olarak anlaşılır. Bununla birlikte AİHM Sözleşme'nin bir kişinin belirli bir ülkede aile kurma gibi bir hakkı içermediğine hükmetmiştir. Bunun yanı sıra belirli koşullar altında ülkede hukuka aykırı olarak bulunan yabancıların aile yaşamının da belirtilen güvenceden yararlanması söz konusu olabilir. Ancak göç kontrolü ve kamu düzeninin korunması için söz konusu olan gereklilikler aile hayatına saygı hakkının sınırlandırılmasında devletlere geniş takdir yetkisi verir. Bu bakımdan AİHM içtihadında aile yaşamının gelişim gösterdiği koşullar, aile hayatındaki ilişkilerin ne ölçüde kesildiği ya da kesileceği, Sözleşmeci devletteki bağların ne ölçüde olduğu, başka bir yerde aile yaşamını sürdürmek için aşılamaz nesnel engeller olup olmadığı, göç kontrolünün gereklerinin veya sınır dışı edilmenin ağır bastığı kamu düzenine ilişkin değerlendirmelerin olup olmadığı gibi kriterler dikkate alınmaktadır (Slivenko/Letonya [BD], B. No: 48321/99, 9/10/2003, § 94; Amara/Hollanda (k.k.), B. No: 6914/02, 5/10/2004).

23. AİHM tarafından sınır dışı etme ve ülkeye kabul ile Sözleşme'nin 8. maddesi bağlantısı kurularak değerlendirme yapılan davalarda aile kavramının çekirdek aile olarak yani çiftler arasındaki ilişkilerle ebeveyn ve çocuklar arasındaki ilişkileri kapsayacak şekilde ele alındığı, yetişkin çocukların ise aileye bağımlı ve muhtaç olduklarının ispat edilebildiği ölçüde aile kavramına dâhil edildikleri ve bu suretle aile kavramının bu alanda oldukça dar yorumlanmasının tercih edildiği anlaşılmaktadır (Slivenko/Letonya, § 94; A.A/Birleşik Krallık, B. No: 8000/08, 20/9/2011, § 49; Bousarra/Fransa, B. No: 25672/07, 23/9/2010, §§ 38-39).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

25. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının olmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

26. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan

yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu; on iki yaşında ailesiyle Türkiye'ye yerleştiğini, lise eğitimini burada tamamladığını, Türk vatandaşı olan iki kardeşi ile annesinin Türkiye'de yaşadığını, kardeşiyle birlikte ticaretle uğraştığını, bakmakla mükellef olduğu annesinin kanser tedavisi gördüğünü ancak yurda giriş yasağı nedeniyle annesiyle de ilgilenemediğini, Azerbaycan'la bir bağının olmadığını vurgulamıştır. Türkiye'de yasalara uygun olarak yaşadığını, hakkında somut hiçbir gerekçe bulunmadan içeriğini bile bilmediği bir istihbari bilgiye dayanılarak yurda giriş yasağı konulmasının ailesiyle görüşmesini imkânsız hâle getirdiğini ifade etmiştir. Türkiye'deki aile bağları ve hakkında somut bir delil olmaması gözetilerek sınır dışı kararının Mahkeme tarafından kaldırıldığını ancak yargı makamlarının yurda giriş yasağını anılan yargılamaya sunulan delillerden farklı bir delil olmamasına rağmen hükümranlık yetkisi gerekçesiyle iptal etmediğini belirtmiştir. Ayrıca aile bağlarının derece mahkemesi tarafından gözetilmediğini, delil olarak kullanılması mümkün olmayan istihbari bilgiye dayanılarak yetersiz gerekçeyle haksız bir karar verildiğini vurgulayan başvurucu, adil yargılanma ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

28. Anayasa’nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes ... aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. ... aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.”

29. Anayasa’nın “Ailenin korunması ve çocuk hakları” kenar başlıklı 41. maddesi şöyledir:

“Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.

Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.

...”

30. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları dikkate alınarak somut başvurunun aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. A.G., B. No: 2018/6143, 16/12/2020, § 37).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

31. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Müdahalenin Varlığı

32. Anayasanın 20. maddesiyle güvence altına alınan aile hayatı, hâlihazırda mevcut,

gerçek, fiilen yakın ve kişisel bağların kurulmuş olduğu aile birlikteliklerini içermektedir (Oksana Chicheishvili, B. No: 2014/19023, 20/12/2017, § 31).

33. Sınır dışı veya yurda giriş yasağı kararı nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarını içeren başvuruların incelenmesinde çözümlenmesi gereken ilk husus, sınır dışı işleminin tesis edildiği tarihte yabancı kişinin bulunduğu ülkede bir özel ve/veya aile hayatının mevcut olup olmadığının ortaya konulmasıdır (Peri Kırık, B. No: 2015/19795, 9/1/2019, § 32; A.G., § 40).

34. Sınır dışı etme ve ülkeye kabul ile ilgili başvurularda aile kavramının çekirdek aile olarak yani çiftler arasındaki ilişkiler ile ebeveyn ve küçük çocuklar arasındaki ilişkileri kapsayacak şekilde ele alınması gerekmektedir (Sherapat Yagmyrova, B. No: 2017/11905, 21/7/2020, § 39).

35. Somut olayda başvurucunun Türk vatandaşı kardeşleri ve annesinin Türkiye'de yaşadığı gözetildiğinde Türkiye'de güçlü ailevi bağlarının mevcut olduğu, hakkında yurda giriş yasağı konulmasının aile hayatına saygı hakkına müdahale teşkil ettiği kanaatine varılmıştır.

ii. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

36. Anayasa’nın 13. maddesi şöyledir:

“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

37. Yukarıda tespit edilen müdahalenin Anayasa’nın 13., 20. ve 41. maddelerinde öngörülen şartlara uygun olup olmadığının değerlendirilmesi, bu çerçevede müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç taşıma, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama kriterlerine uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halil Berk, B. No: 2017/8758, 21/3/2018, § 49; Peri Kırık, § 38; Süveyda Yarkın, B. No: 2017/39967, 11/12/2019, § 32; Şennur Acar, B. No: 2017/9370, 27/2/2020, § 34; R.G. [GK], B. No: 2017/31619, 23/7/2020, § 82).

(1) Kanunilik

38. Başvurucu hakkında yurda giriş yasağı konulmasına ilişkin uygulamanın 6458 sayılı Kanun hükümlerine dayandığı görülmektedir. Bu kapsamda başvurucunun aile hayatına yönelik müdahalenin kanuni bir temelinin olduğu ve 6458 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

(2) Meşru Amaç

39. Müdahalenin kamu düzeninin korunması amacını gözettiği ve bu çerçevede başvuruya konu müdahalenin meşru bir amaç taşıdığı anlaşılmıştır (Peri Kırık, § 43; A.G.,§ 46).

(3) Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

(a) Genel İlkeler

40. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile

bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

41. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (Ferhat Üstündağ, § 46).

42. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle orantılılık, bireyin hakkı ile kamunun menfaatleri veya müdahalenin amacı, başkalarının haklarını korumak ise diğer bireylerin hak ve menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulmasına işaret etmektedir. Dengeleme sonucu müdahalede bulunulan hakkın sahibine terazinin diğer kefesinde bulunan kamu menfaati veya diğer bireylerin menfaatine nazaran açıkça orantısız bir külfet yüklendiğinin tespiti hâlinde orantılılık ilkesi yönünden bir sorunun varlığından söz edilebilir (Ferhat Üstündağ, § 48).

43. Devletin kamu düzenini ve millî güvenliği korumak üzere yabancıların ülkeye girişini ve ikamet etmesini denetleme konusundaki takdir yetkisinin daha geniş olduğu kabul edilmelidir. Devletin egemenliğinden kaynaklanan yabancıların ülkeye girişi ve ikametini denetleme yetkisi bu konuyla ilgili konulmuş kanun hükümlerine aykırı davrananlara caydırıcı yaptırımlar uygulanmasını da doğal olarak içermektedir. Kamu düzeni ve millî güvenlik yönünden tehlikeli olduğu tespit edilen yabancıların sınır dışı edilmesi bu yaptırımlar arasında en başta gelmektedir. Bununla birlikte sınır dışı edilen yabancının ülkede güçlü ailevi bağlara sahip olduğu durumlarda aile hayatı ile sınır dışı veya ülkeye girişin yasaklanması kararı bağlamında gözetilen kamusal menfaat arasında adil bir denge kurulması gerekmektedir (A.G., §§ 50-51).

44. Temel hak ve özgürlüklerin korunması millî güvenlik alanında yapılan faaliyetlerin de keyfîliğe ve kötüye kullanmaya karşı denetlenmesini elzem kılar. Hakkında millî güvenlik hususlarına dayanan bir tedbir uygulanan kişilerin keyfîliğe karşı tüm güvencelerden yararlanması gerekir. Söz konusu tedbirin hukuka uygunluğunu denetlemek ve olası keyfîlik ve kötüye kullanmayı engellemek bakımından yargısal makamların görevi her somut olayın koşullarına göre müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını incelemektir (A.G., § 52).

45. Millî güvenliğin korunması için yürütülen istihbarat faaliyetlerinde elde edilen bilgi ve belgelerin gizliliğinin korunmasının önemi tartışmasızdır. Bu nedenle bir yabancının özellikle terörist faaliyetlerle ilgili olarak ve millî güvenliğin korunması amacıyla sınır dışı edilmesinde veya ülkeye girişinin yasaklanmasında kamu makamlarından kişiyle ilgili ceza yargılaması yürütülmesi veya mahkûmiyet kararı bulunması yahut elde edilen gizli nitelikte tüm bilgi ve belgeleri yargı mercilerine sunmaları gibi yüksek bir ispat standardı yükümlülüğü beklenemez. Ancak kamu makamlarının soyut şekilde kişinin millî güvenlik bakımından tehlike oluşturduğunu ileri sürmeleri de yeterli değildir. Kamu makamlarının mutlaka somut olayın koşulları içinde kişinin millî güvenliği tehlikeye atacak nitelikteki

faaliyetlerde bulunduğuna dair yeterli ve ciddi bilgileri yargı mercilerine sunması gerekir. (A.G., § 53).

46. Ayrıca derece mahkemelerince bu yönden yapılan denetimin de sırf şeklî bir inceleme olması durumunda anayasal hak ve özgürlüklerin fiilen somut ve etkili biçimde korunduğundan söz etmek mümkün olmayacaktır. Yargı makamlarının temel hak ve özgürlüklerin keyfîliğe karşı gerçekten ve etkili şekilde korunmasını sağlama görevleri gereği kamu makamlarınca müdahale ile ilgili olarak ileri sürülen sebepleri inceleyerek konuyla ilgili beyanların neden kabul edildiği veya reddedildiğine dair gerekçelerini kararlarında göstermeleri zorunludur (A.G., § 54).

(b) İlkelerin Olaya Uygulanması

47. Somut olayda öncelikle başvurucunun ülkeye meşru yollarla girmesi ve ikamet izni verilmesi nedeniyle de ülkede yasal olarak ikamet eden yabancı statüsünde olduğu belirtilmelidir. İkamet izni bulunan başvurucu, Türk vatandaşı iki kardeşi ve annesiyle birlikte Türkiye'de yaklaşık on yedi yıldır yaşamaktadır.

48. Yurda giriş yasağı işlemine ilişkin yargılama sürecinde davalı idarenin istihbari bilgiler doğrultusunda işlem tesis edildiği şeklinde savunma yaptığı, İdarenin bu iddiasını somutlaştırmadığı, derece mahkemesi tarafından da aynı gerekçe esas alınarak davanın reddedildiği görülmektedir. Sınır dışı işleminin iptaline ilişkin yargılamada tespit edilen hususlar da gözetildiğinde (bkz., § 10), başvurucunun uzun süredir Türkiye'de yaşadığı ve sabıkasının olmadığı, Türkiye'de yaşadığı süre zarfında kamu güvenliğini tehlikeye düşürecek bir eylemi ya da davranışının olduğunun somut bilgi, olgu ve belgelerle ortaya konulamadığı anlaşılmıştır. Yargılama sürecinde başvurucu tarafından sürekli olarak hangi gerekçelerle kamu güvenliğini tehlikeye attığının belirsiz olduğu ifade edilerek yurda giriş yasağı işleminin iptalinin talep edilmesine karşın İdare Mahkemesi kararında idarenin soyut şekilde ileri sürdüğü millî güvenlik argümanının olduğu gibi kabul edilerek sadece şeklî bir denetim yapılmak suretiyle davanın reddedilmiş olduğu görülmektedir. İdare Mahkemesi kararında; yurda giriş yasağı kararı alınmasına neden olan isnatlar, bunlar üzerine yapılmış olan işlemler ile safahatlarına ilişkin hiçbir ayrıntıya yer verilmediği ve kamu düzeni ve güvenliği açısından nasıl ve ne derecede bir tehdit oluşturduğuna dair bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır.

49. Bunun yanı sıra derece mahkemesi kararında başvurucunun aile fertlerinin Türk vatandaşı olduğu, küçük yaşta Türkiye'ye gelmesi nedeniyle menşei ülkeyle bir bağının mevcut olmadığı, Türkiye'de vefat eden babasının mezarının İstanbul'da bulunduğu, annesinin kanser tedavisi gördüğü yönündeki iddiaları ile başvurucunun kamu düzenini bozacak eylemlerinin mevcut olup olmadığı hususları araştırılıp tartışılmak suretiyle bir sonuca ulaşılmadığı görülmüştür. Bu durum gözetildiğinde İdare Mahkemesi tarafından idari işlemin başvurucunun aile hayatı üzerinde doğuracağı etkiler bakımından bir inceleme ve dengelemenin yapılmamış olduğu, aile hayatına saygı hakkı ile ilgili hiçbir gerekçeye yer verilmediği anlaşılmıştır. Sonuç olarak yurda giriş yasağı ile ilgili idari ve yargısal süreçte ortaya konulan kararların gerekçelerinin aile hayatına saygı hakkı bağlamında yeterli olmadığı, kamu düzeni ve güvenliğinin korunması hususundaki kamusal menfaat ile başvurucunun aile hayatına saygı hakkı arasında bir dengeleme yapılmadığı gibi kararlarda yer verilen unsurların da bu dengelemeye imkân verecek ayrıntı ve açıklıkta olmadığı sonucuna varılmıştır.

50. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına

saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

51. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

52. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini istemiş ve tazminat talebinde bulunmuştur.

53. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

54. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

55. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

56. İncelenen başvuruda yurda giriş yasağının başvurucuya özgü somut bilgi, olgu ve

belgelere dayanmadığı, derece mahkemesi kararında ise başvurucu tarafından dile getirilen taleplerin karşılanmadığı ve aile hayatına saygı hakkının öngördüğü yükümlülüklerin dikkate alınmadığı tespit edildiğinden aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin idarenin işleminden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte mahkeme de ihlali gidememiştir.

57. Bu durumda aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 1. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

58. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

59. 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

D. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 1. İdare Mahkemesine (E.2017/2655, K.2018/826 sayılı kararla ilgilidir) GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine (E.2018/1169) ve Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SERVET ÇAKMAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37264 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37264

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SERVET ÇAKMAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37264)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Servet ÇAKMAK ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekili : Ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının makul sürede tamamlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının, davanın esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle mahkeme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/37264 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin2018/37264 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına

karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

8. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

9. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

10. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

11. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde terör örgütlerine ya da Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

13. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

14. Başvurucular, Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumuna (Kurum) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken Bitlis Valiliği Olağanüstü Hâl (OHAL) Bürosu ve Muş İli Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarını Şirkete bildirmiş ve iş akitlerinin feshedilmesini Şirketten istemiştir. Şirket, bu talep üzerine başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

15. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Kurum aleyhine dava açmıştır. Cevap dilekçesinde davalı Kurum, davanın süresinde açılmadığını ve başvurucuların durumunu aralarındaki ihaleden kaynaklı olarak Şirkete bildirme yükümlülüğünde olduklarını belirterek davanın reddini savunmuştur. Bazı başvurucular hakkında ise emniyetten alınan bilgilerden kendisi ve birinci derece yakınlarının PKK/KCK terör örgütüne müzahir olduğunun tespit edildiğini ifade ederek şüphe feshinin şartlarının gerçekleştiğini ileri sürmüştür. Davalı Şirket ise alt işveren konumunda olduğunu, işe alımlarda veya işten çıkarmada herhangi bir yetkisi bulunmadığını iddia etmiştir.

16. Hizan ve Bulanık Asliye Hukuk Mahkemelerinde (Mahkeme) -iş mahkemesi sıfatıyla- görülen davaların reddine karar verilmiştir. Mahkeme kararlarında; başvurucuların terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle iş akitlerinin feshedildiği, bu nedenle işverenle aralarındaki güven ilişkisinin zedelendiği dikkate alındığında iş akitlerinin geçerli nedenle feshedildiğinin anlaşıldığı belirtilmiştir. Bazı başvurucular hakkında emniyetten gelen yazıda, kendisi ve birinci derece yakınlarının PKK/KCK terör örgütüne müzahir olduğu tespit edilmiş ve şüphe feshinin şartlarının gerçekleştiği gerekçesine yer verilmiştir.

17. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararda; Mahkemenin vakıa ve hukuki değerlendirmesi bakımından usul ve esas yönünden kanuna aykırı bir durumun bulunmadığı belirtilmiştir.

18. Temyiz isteminde bulunan başvuruculaların talepleri Yargıtay tarafından reddedilmiştir.

19. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. İlgili hukuk için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

22. Başvuruculardan Zabit Acar bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

23. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvuruculların iddiaları

24. Başvuruculardan Servet Çakmak ve Zabit Acar yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

b. Değerlendirme

25. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

26. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu,

tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

27. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında toplam 1 yıl 3 ay ve 1 yıl 10 aylık yargılama sürelerinin makul olduğu sonucuna varmak gerekir.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Mahkeme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

a. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

29. Başvurucular, iş akdine KHK gereği son verildiği işverence belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair haklarında kesinleşmiş mahkeme kararı bulunmadığını iddia etmiştir. Başvurucular; işe iade davasının haksız olarak yeterli araştırma yapılmadan ve kararda gerekçe gösterilmeden derece mahkemelerince reddedildiğini, bu durumun adil yargılanma haklarını ihlal ettiğini, işten çıkarılmaları nedeniyle gelir kaybı yaşadıklarını ileri sürerek çalışma haklarının ihlal edildiğini, terör örgütüyle irtibatlı gösterildikleri için masumiyet karinesinin ve özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

30. Bakanlık görüşünde özetle somut olayda ilk derece mahkemelerinin şüphe feshi kapsamında verdiği kararların istinaf ve temyiz mercilerince değerlendirildiği ve başvuruculara bireysel başvurudaki iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olduğu belirtilmiştir.

31. Başvurucular; Bakanlık görüşe karşı beyanlarında, Bakanlık görüşüne katılmadıklarını, haklarında herhangi bir soruşturma veya yargılama yokken idarenin sunduğu yazı doğrultusunda Mahkeme tarafından gerekli yargılama yapılmadan terör örgütüyle ilişkili gösterilerek davalarının reddedildiğini, verilen kararların keyfî olduğunu ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

b. Değerlendirme

32. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculara temel iddiası; Kurum ve OHAL Bürosu tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculara iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini

gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

35. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

36. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

37. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

38. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte, yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

39. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, terör örgütlerine ya da Millî Güvenlik Kurulunca devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini

önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

40. 22/5/2003 tarihi ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 70).

41. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

42. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Her ne kadar başvuruya konu kararların bir kısmında bazı başvurucular hakkında adli işlem olduğu belirtilmişse de bu işlemlerin neler olduğu ve şüpheyi haklı kılıp kılmadığı olgusal olarak değerlendirilmediğinden anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

44. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruların diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

45. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

46. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

47. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

48. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

49. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

50. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

51. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

52. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek ekli tablonun (D) sütununda gösterilen Mahkemelerin takdirindedir.

53. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

54. Başvuruculara ekli tablonun (E) sütununda gösterildiği şekilde harcın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

55. Avukat Serhat Çakmak tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ve yine Avukat Basri Muçin tarafından temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilen Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculaların tazminat talebinin REDDİNE,

F. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harç miktarlarının başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

G. Avukat Serhat Çakmak ile temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ve yine Avukat Basri Muçin ile temsil edilen başvuruculara 3.600 TL vekâlet ücretinin MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu

sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YUSUF ÇONGAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/37378 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/37378

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YUSUF ÇONGAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/37378)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Yusuf ÇONGAR ve Diğerleri [bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekili : Av. Enver Erdal ŞİMŞEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2018/37378 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2018/37378 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için birleştirilen 2018/37428 numaralı dosya üzerinden Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, ekli tablonun (D) sütununda yer alan Kurumlar ile bu Kurumlara hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken başvuruculaların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Şirket, başvuruculaların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akitlerinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Kurumlar aleyhine dava açmıştır. Davalı Şirket ve Kurumlar cevap dilekçesinde genel hatları itibarıyla iş akitlerinin, ilgili kanun ve kanun hükmünde kararnameler çerçevesinde ve usulüne uygun olarak feshedildiğini belirtmişler ve davaların reddini talep etmişlerdir.

15. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen bir kısım mahkeme kararlarında davalar reddedilmiştir. Kararlarda; ağırlıklı olarak başvuruculaların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle 667 sayılı KHK'ya dayalı olarak iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin haklı ve geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir. Ekli tablonun (E) sütununda belirtilen bir kısım mahkeme kararlarında ise davaların kabulüne ve başvuruculaların işe iadesine karar vermiştir. Karar gerekçelerinde genel olarak başvuruculara bilgi ve belgelerin emniyet ve istihbarat kaynaklı olduğu ancak bu belgelerde iş sözleşmesinin feshine neden olabilecek nitelikte terör örgütü ile irtibat

veya iltisaka ilişkin şüpheyi ortaya koyacak nitelikte emarelerin bulunmadığı belirtilmiştir.

16. Başvurucular karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf merciince (Bölge Adliye Mahkemesi) davanın reddi kararlarına yönelik başvurucuların istinaf istemleri reddedilmiştir. Kararlarda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve ilgili birimin yazısı ile başvurucuların terör örgütü yapılanmalarıyla irtibatı olduğunun bildirilmesi nedeniyle mahkeme kararının hukuka uygun olduğu ifade edilmiştir. Davanın kabulüne yönelik hükümler yönünden davalı tarafça istinaf başvurusu üzerine yapılan incelemelerde ise anılan hükümler kaldırılarak davaların reddine kesin olarak karar verilmiştir. Karar gerekçelerinde yine başvurucuların terör örgütü yapılanması ile irtibatlı ve iltisaklı oldukları gerekçesiyle iş akitlerinin feshedildiği, mevcut durum nedeniyle işçiden kaynaklı nedenle işveren açısından güven ilişkisinin sarsıldığı, fesih işleminin geçerli nedenle gerçekleştirildiği gerekçesine yer verilmiştir.

17. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. İlgili hukuk için bkz. Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair herhangi bir bilgi, belge yahut mahkeme kararı bulunmadığını, derece mahkemeleri tarafından da yeterli inceleme ve araştırma yapılmaksızın idari kurumların bilgilendirmesi ile iddia ve itirazlarının reddedildiğini, bu kapsamda haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, çalışma hakkı, mülkiyet hakkı ile özel hayat ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

21. Bakanlık görüşünde özetle somut olayda ilk derece mahkemesinin şüphe feshi kapsamında verdiği kararların istinaf merciince değerlendirildiği ve başvuruculların bireysel başvurudaki iddialarının kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olduğu belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvuruculların temel iddiası; Kurumlar tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvuruculların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

25. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

26. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

27. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

28. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

29. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini

kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

30. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 70).

31. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucular hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvuruculara mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvuruculara Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

34. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvuruculara diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

35. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

36. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

37. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

38. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

39. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

40. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

41. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere esas numaraları ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

42. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek ekli tablonun (E) sütununda gösterilen mahkemelerin takdirindedir.

43. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

44. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (F) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın ayrı ayrı; 3.600 TL vekâlet ücretinin ise başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli tablonun (E) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (F) sütununda gösterilen harcın ayrı ayrı;3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ İNAN (2)

B. No: 2018/38006 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/38006

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ İNAN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2018/38006)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 23/12/2021-31698

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ömer MENCİK

Başvurucu : Barış İNAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan başvurucunun kurum içinde atmış olduğu bir slogan nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 17/12/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu, başvuru tarihinde terör suçundan hükümlü olarak Kocaeli 2 No.lu F Tipi Yüksek Güvenlikli Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Ceza İnfaz Kurumu) bulunmaktadır.

7. 24/12/2017 tarihli ve 696 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (696 sayılı KHK) 103. maddesi ile 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'a ek bir madde eklenerek terör suçlularına tek tip kıyafet giydirilmesi uygulamasına ilişkin bir düzenleme yapılmıştır. Söz konusu düzenlemede terör suçlarından tutuklu veya hükümlü olanların duruşmaya sevk nedeniyle ceza infaz kurumu dışına çıkarılmaları durumunda ceza infaz kurumlarının verdikleri elbiseleri giymek zorunda oldukları belirtilmiştir. Düzenlemenin devamında giyilecek elbiselerin bazı niteliklerine yer verilmiş, tek tip kıyafet giydirilmesi uygulamasına ilişkin hususların yönetmelikle düzenleneceği açıklanmıştır.

8. 11/1/2018 tarihinde saat 08.45 civarında, başvurucunun da aralarında olduğu terör suçlarından hükümlü ve tutuklu olan yirmi sekiz kişi "Tek Tip Elbise Giymeyeceğiz, Direneceğiz" şeklinde slogan atmıştır. Söz konusu eylem sonrasında slogan atan yirmi sekiz kişi hakkında disiplin soruşturması başlatılmıştır. Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulu Başkanlığı (Disiplin Kurulu) disiplin soruşturması sonucunda 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinde düzenlenen "gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak" eylemini gerçekleştirdiği gerekçesiyle başvurucu hakkında 1 ay haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama cezası verilmesine karar vermiştir.

9. Disiplin Kurulu kararında; ceza infaz kurumlarının yapıları gereği özgürlüklerin sınırlandırıldığı yerler olduğu, bu yerlerde kurum idarelerinin kurumlarda bulunan tutuklu ve hükümlülerin güvenliğini ve sağlığını koruma yükümlülüğü yanında disiplini sağlama yükümlülüğünün bulunduğu belirtilmiştir. Bundan başka Disiplin Kurulu, tutuklu ve hükümlülerin kurumlarda diledikleri gibi eylem yapamayacaklarını, bu kişilerin güvenliğe ve iyileştirme programlarına uymalarının zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Söz konusu değerlendirmeler sonrasında Disiplin Kurulu, başvurucu ve diğer mahpusların gereksiz yere slogan attıkları sonucuna varmıştır.

10. Başvurucu, Disiplin Kurulunun kararına karşı Kocaeli İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği, başvurucunun itirazını 15/10/2018 tarihinde reddetmiştir. Söz konusu kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Önemli olan sloganın gerekli olup olmaması değil, slogan atma eylemi nedeni ile ceza infaz kurumunda güvenliğin, disiplin ve düzenin bozulup bozulmadığıdır. Eğer slogan atılması eylemi nedeni ile (söylenen sözler ayrı bir suç oluşturmuyorsa) ceza infaz kurumunda güvenlik, düzen ve disiplin zarar görmüyorsa, sloganın konusu ne olursa olsun ilgilinin cezalandırılması mümkün değildir. Ancak içeriği suç teşkil etmese bile atılan slogan nedeni ile belirtilen kavramlar zarar görüyorsa ilgilinin cezalandırılması yoluna gidilecektir.

Slogan atma olayının ceza infaz kurumunda güvenlik, düzen ve disiplini ihlal edip etmediği, olayların gelişimi, hükümlünün tüm davranışları, eylemin gerçekleştiği nokta ve şartlar ve söylenen sözler bir bütün olarak değerlendirilerek tespit edilecektir.

...

Yukarıda belirtilen kıstaslar dikkate alınarak yapılan incelemede, örgütlü bir şekilde hareket edilmesi ve fiziksel direnç gösterilmesi dikkate alındığında, eylem nedeniyle kurumda düzen, güvenlik ve disiplinin bozulduğu sonucuna varılmış ve şikayet edenlerin slogan

attıkları gerekçesiyle cezalandırılmaları yerinde görülmüştür."

11. Başvurucu, İnfaz Hâkimliği kararına itiraz etmiştir. Kocaeli 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 8/11/2018 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir. Başvurucu, mahkeme kararını 23/11/2018 tarihinde öğrenmiş; 17/12/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

12. 5275 sayılı Kanun'un 37. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Hükümlü hakkında kurumda, düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlâl ettiğinde, eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır."

13. 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (e) bendinde düzenlenen ve "Haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama" cezasını gerektiren eylem şudur:

"...

e) Gereksiz olarak marş söylemek veya slogan atmak. "

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

15. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin geçici olarak kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. İfade Özgürlüğünün İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu; Ceza İnfaz Kurumundaki düzenin sürdürülmesine engel olmayan, güvenliği ihlal etmeyen, kurumda çalışanlarla yüz yüze dahi gelmeden gerçekleştirdiği bir eylem nedeniyle cezalandırıldığını, attığı sloganın tek tip kıyafet uygulamasını proteste etme amacını taşıdığını belirtmiştir. Bundan başka başvurucu; disiplini bozacak bir eyleminin olmadığının açık olduğunu, slogan içeriğinin bir suç unsuru barındırmadığını, haksız yere cezalandırıldığını ifade etmiştir. Başvurucu son olarak disiplin cezası sonucunda haberleşme hakkının elinden alındığını ve iyi hâlli hükümlü vasfını kaybettiğini dile getirmiş; adil yargılanma hakkının, haberleşme özgürlüğünün ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Anayasa Mahkemesi daha önce vermiş olduğu birçok kararda, ceza infaz kurumunda hükümlü olarak bulunan bir kişinin kurum içinde atmış olduğu bir

slogan nedeniyle disiplin cezasıyla cezalandırılmasını ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirmiştir (ilgili kararlar için bkz. Cihat Özdemir, B. No: 2015/214, 9/5/2018, § 19; Ömer Haran, B. No: 2017/33744, 1/7/2020, § 21). Söz konusu kararlar çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığında başvurucunun şikâyetinin ifade özgürlüğü bağlamında incelenmesi gerekir.

18. İfade özgürlüğü kişinin haber ve bilgilere, başkalarının fikirlerine serbestçe ulaşabilmesi, düşünce ve kanaatlerinden dolayı kınanmaması ve bunları tek başına veya başkalarıyla birlikte çeşitli yollarla serbestçe ifade edebilmesi, anlatabilmesi, savunabilmesi, başkalarına aktarabilmesi ve yayabilmesi anlamına gelir. Bu itibarla düşünceyi açıklama ve yayma özgürlüğü demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 33-35; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 42, 43; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, §§ 35-38).

19. Hükümlü ve tutuklular, Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) ortak alanı kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptirler (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 65). Bu bağlamda hükümlü ve tutukluların ifade özgürlüğü de Anayasa ve Sözleşme kapsamında koruma altındadır (Murat Karayel (5), B. No: 2013/6223, 7/1/2016, § 27).

20. Öte yandan ifade özgürlüğü mutlak bir hak değildir ve Anayasa'nın 26. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen sebeplerle sınırlanabilir. Bu bağlamda ceza infaz kurumunda bulunmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi kurumda güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahpusların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebilecektir (Murat Karayel (5), § 29).

21. İnfaz hukukuna ilişkin disiplin suç ve cezaları 5275 sayılı Kanun’un Sekizinci Bölümü'nde düzenlenmiş; bu çerçevede uygulanacak disiplin suç ve cezalarının amacı, mahiyeti, kapsamı, sınırları ve uygulanma koşulları 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesinde açıklığa kavuşturulmuştur. Kanun’daki disiplin suç ve cezaları yönünden genel hüküm niteliğindeki bu madde uyarınca bu Kanun kapsamındaki bir disiplin suçunun oluşabilmesi ve cezasının uygulanabilmesi için sadece her bir disiplin suçu yönünden belirlenen özel hükümdeki şartların gerçekleşmesi yeterli olmayıp ayrıca 37. maddedeki şartların da gerçekleşmesi gerekmektedir. 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesine göre ceza infaz kurumunda düzenli bir yaşamın sürdürülmesi, güvenliğin ve disiplinin sağlanması bakımından kanun, tüzük, yönetmelikler ile idarenin uyulmasını emrettiği veya gerekli kıldığı davranış ve tutumları, kusurlu olarak ihlal ettiğinde eyleminin niteliği ile ağırlık derecesine göre hükümlü hakkında Kanun’da belirtilen disiplin cezaları uygulanacaktır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013).

22. Somut olayda atmış olduğu bir slogan nedeniyle başvurucu hakkında disiplin cezası uygulanmıştır. Başvuru konusu olayda başvurucunun disiplin cezasına konu sloganıtek tip kıyafet düzenlemesini protesto etmek amacıyla attığı anlaşılmaktadır.

23. Bu doğrultuda Anayasa Mahkemesi 5275 sayılı Kanun’un 37. maddesi de dikkate alındığında ceza infaz kurumunda yalnızca slogan atılmasının aynı Kanun'un 42. maddesinde öngörülen disiplin suçunu oluşturabilmesi için yeterli olmayıp bu eylemin ceza infaz kurumundaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek şekilde gerçekleştirilmesi gerektiğini kabul etmiştir (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013; Murat Karayel (5), §§ 43, 44; Cihat Özdemir, § 22). Bununla birlikte ceza infaz

kurumlarında düzenin ve güvenliğin sağlanması için özellikle terör örgütlerine bağlılığı canlı tutmaya katkıda bulunabilecek toplu eylemlere karşı daha hassas olunması gerektiği hususunda herhangi bir tereddüt bulunmadığı da ifade edilmiştir (Murat Karayel (5), § 46; Cihat Özdemir, § 22). Dolayısıyla somut olayda başvurucunun gerçekleştirdiği slogan atma eyleminin kurumdaki güvenliği veya disiplini bozacak ya da düzenli yaşamın sürdürülmesini önleyecek nitelikte kabul edilmesinin mümkün olup olmadığı incelenmelidir.

24. Mahkemelerce verilmiş hürriyeti bağlayıcı cezaların infaz edildiği yerler olan ceza infaz kurumları sıkı güvenlik koşullarına tabi olan, düzenli bir yaşamın sürdürülmesinin, güvenliğin ve disiplinin sağlanmasının son derece önem taşıdığı yerlerdir (Rıza Şahin, B. No: 2016/12909, 22/7/2020, § 44). Ceza infaz kurumlarının devletin kontrolü altındaki özel alanlar olması ve dolayısıyla devletin hem bu kurumda bulunanların güvenliklerini ve sağlıklarını koruma hem de disiplini tesis etme yükümlülüğünün bulunması karşısında hükümlülerin ve tutukluların ceza infaz kurumlarında diledikleri şekilde eylem yapma özgürlüğünün bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır (AYM, E.2013/6, K.2013/111, 10/10/2013).

25. Ceza infaz kurumlarında yapılacak olan ya da yapılmış bir uygulamanın hukuka aykırı olduğu düşünüldüğünde öncelikle yapılması gereken davranış bu hususta ilgili mercilere talep ve itirazlarını iletmektir. Aksinin kabulü ceza infaz kurumlarının uygulamalarına karşı her tür protesto eyleminin yapılabilmesi sonucunu doğuracak hatta mahpusların sürekli toplu eylemlerde bulunmasına da imkân tanınmış olacaktır.

26. Olay günü başvurucu ve diğer bazı hükümlü ya da tutuklular bir protesto gösterisi gerçekleştirmiştir. Söz konusu gösteri, henüz uygulamaya dahi geçmemiş olan tek tip kıyafet düzenlemesinin protesto edilmesi için yapılmıştır. Öte yandan başvuruya konu eylemin kalabalık bir grup tarafından gerçekleştirildiği unutulmamalıdır. Ayrıca eyleme katılan kişilerin tamamının terör suçlarından tutuklu ya da hükümlü olduğu da dikkatle değerlendirilmesi gereken bir ayrıntıdır. Başvurucunun beyanlarından slogan atma eyleminin sürekli bir şekilde yapıldığı da anlaşılmaktadır.

27. Başvurucu, Ceza İnfaz Kurumunda henüz uygulaması dahi yapılmamış bir düzenlemenin hukuka aykırı olduğuna ilişkin idari veya -Cumhuriyet başsavcılığı başta olmak üzere- yargısal mercilere başvurduğunu ancak bir sonuç alamaması nedeniyle tepkisini toplu hâlde slogan atmak suretiyle gösterme yoluna gittiğini veya somut olayın koşullarında tepkisini derhâl göstermekte haklı olduğunu Anayasa Mahkemesi önünde ispat edebilmiş değildir.

28. Başvurucunun da aralarında olduğu terör suçlarından hükümlü veya tutuklu olan kalabalık bir grubun henüz uygulanmasına dahi geçilmemiş tek tip kıyafet düzenlemesini protesto etmek amacıyla slogan atmaları kurum içinde bir düzensizliği birlikte getirecektir. Bunun yanında kalabalık bir grubun attığı sloganlar diğer mahpusları yüksek ses nedeniyle rahatsız edebilecektir. Sloganlarla bir grubun propaganda eylemi gerçekleştirmesi diğer mahpuslara örnek teşkil edecek, ceza infaz kurumlarının sürekli bir şekilde protestoların yapıldığı yerler hâline getirebilecektir. Bu nedenlerle disiplin cezasına konu eylem nedeniyle Ceza İnfaz Kurumunda disiplinin bozulduğu, düzenli bir yaşamın sürdürülmesinin ve güvenliğin sağlanmasının zorlaştığı sonucuna ulaşılmıştır.

29. Öte yandan toplu hâlde slogan atarak birlikte hareket eden mahpusların terör suçlarından hükümlü ya da tutuklu oldukları gözönüne alındığında söz konusu eylemin terör örgütüne bağlılığı canlı tutmaya katkıda bulunabilecek toplu ve sistematik eylem niteliğinde bulunduğu değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Şükrü Yıldız, B.

No: 2015/18720, 9/5/2018, § 27).

30. Sonuç olarak başvurucunun ceza infaz kurumunda bulunmanın gerektirdiği sorumluluğa uygun davranmaması nedeniyle verilen cezanın zorunlu bir ihtiyacı karşıladığı, başvurulan yöntemden beklenen fayda ile Ceza İnfaz Kurumundaki disiplinin sağlanması arasındaki dengenin sağlandığı değerlendirilmiştir. Öte yandan Ceza İnfaz Kurumu idaresinin ve İnfaz Hâkimliğinin takdir payları ile birlikte değerlendirildiğinde başvurucuya eylemi nedeniyle 5275 sayılı Kanun'un 42. maddesi uyarınca verilen "1 ay haberleşme veya iletişim araçlarından yoksun bırakma veya kısıtlama" disiplin cezasının orantılı olduğu sonucuna da varılmıştır.

31. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını temellendiremediği, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

32. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine dair başvurusunun bir ihlal bulunmadığı açık olduğundan açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemezliğine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Adli yardım talebinin kabulü ile geçici olarak muaf tutulan 294,70 TL harçtan ibaret yargılama giderinin 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 339. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvurucudan TAHSİLİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN ATICI VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/691 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/691

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN ATICI VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/691)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Hüseyin ATICI ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/691 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/691 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

18. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

19. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

20. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

21. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

22. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin

REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİROL TETİK

B. No: 2019/1284 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1284

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİROL TETİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1284)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Birol TETİK

Vekili : Av. Fatıma BOZYİĞİT

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, başvurucunun delil sunma ve inceletme noktasında dezavantajlı konuma düşürülmesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonunca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmış, bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde olağanüstü hâl ilan edilmesine karar verilmiş ve olağanüstü hâl 19/7/2018 tarihinde -yeniden uzatılmayarak- son bulmuştur. Kamu makamları ve yargı organları -olgusal temellere dayanarak- bu teşebbüsün arkasında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının (FETÖ/PDY) olduğunu değerlendirmiştir (darbe teşebbüsü ve arkasındaki yapılanmaya ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-25).

8. Darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, ticaret, sivil toplum ve medya gibi farklı alanlardaki yapılanmasına yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş; çok sayıda kişi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 51; Mehmet Hasan Altan (2) [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

9. Başvurucu 1981 yılında Fethiye'de doğmuş olup bireysel başvuruya konu olayların geçtiği tarihte Manisa Özel Şehzade Mehmet Lisesinde öğretmen olarak görev yapmaktadır.

10. Gediz Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından FETÖ/PDY'ye üye olduğu değerlendirilen başvurucu hakkında soruşturma başlatılmıştır.

11. Hakkında açılan soruşturma kapsamında 7/11/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, Gediz Sulh Ceza Hâkimliğinin 9/11/2016 tarihli kararı ile tutuklanmıştır.

12. Gediz Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma işlemlerinin Kütahya Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) yürütülmesi gerektiğini belirterek soruşturma dosyasını 18/11/2016 tarihli fezleke ile anılan Cumhuriyet Başsavcılığına göndermiştir.

13. Başsavcılık tarafından başvurucu hakkında FETÖ/PDY üyesi olduğu iddiası ile 19/7/2017 tarihli iddianame tanzim edilmiştir. Anılan iddianamede;

i. Maliye Bakanlığı Mali Suçları Araştırma Kurulu Başkanlığının 14/7/2016 tarihli mali analiz raporuna göre başvurucunun 12/9/2014 tarihinde Ingbank A.Ş.den 12.500 TL kredi çektiği, Asya Katılım Bankası (Bank Asya) Manisa Şubesi nezdindeki hesabının 11/9/2014 tarihinde gün sonu tutarı 7.000 TL iken 14/9/2014 tarihinde 19.000 TL olduğu, 12/9/2014 tarihinde Bank Asya hesabına 12.000 TL nakit para yatırdığının tespit edildiği,

ii. Farklı bir dosyada şüpheli sıfatıyla ifade veren ve etkin pişmanlıktan faydalanmak isteyen U.Ş.nin beyanlarına göre FETÖ/PDY'nin Gediz İlçe yapılanmasında önemli bir yeri olan ve dönemin dershanelerinden sorumlu olan H.H.Y.nin tüm dershane çalışanlarına 2014 Eylül ayında Bank Asyaya para yatırmaları konusunda talimat verdiği, bu talimatın ilçe yapısındaki diğer örgüt üyelerine de gittiği, başvurucunun da bu talimat doğrultusunda aynı tarihlerde (12/9/2014) anılan Bankaya para yatırdığının tespit edildiği,

iii. Başvurucunun örgütün eğitim kurumlarında uzun süre öğretmenlik yaptığı,

iv. Başvurucunun eylemlerinin sürekliliği ve çeşitliliği gözönüne alındığında bu yapıyla organik bir bağ içinde bulunduğu iddia edilmiştir. Başsavcılık, iddianameyle başvurucunun FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği kanaatine vararak Kütahya 3. Ağır Ceza Mahkemesinde kamu davası açmıştır.

14. Kütahya 3. Ağır Ceza Mahkemesinde başlayan yargılamanın 31/10/2017 tarihli ilk celsesinde başvurucunun tahliyesi ile birlikte yetkisizlik kararı verilmiş ve dava dosyası yetkili olduğu değerlendirilen nöbetçi Manisa Ağır Ceza Mahkemesine gönderilmiştir.

15. Manisa 3. Ağır Ceza Mahkemesinin (Mahkeme) 2017/673 Esas numarasına kaydedilen dava dosyası kapsamında başvurucunun savunması 17/4/2018 tarihli ilk celsede alınmıştır. Başvurucu savunmasında özetle çalıştığı özel okulda öğretmenlik dışında örgütle bağlantılı herhangi bir faaliyette bulunmadığını, 2013 yılında Manisa'ya taşınmasından kaynaklanan masraflar ve yeni doğan çocuğunun ihtiyaçları nedeniyle bir bankadan kredi çekerek maaş hesabının bulunduğu Bank Asyaya yatırdığını, parayı talimat üzerine yatırmadığını ve örgütsel bir amacının bulunmadığını beyan etmiştir.

16. Mahkeme, yargılamanın 28/6/2018 tarihli ikinci celsesinde başvurucuya 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 220. maddesinin (7) numaralı fıkrasında düzenlenen hükmün uygulanması ihtimaline binaen ek savunma hakkı vermiştir. Başvurucu ek savunma için süre talep etmediğini ve önceki savunmalarını aynen tekrarladığını ifade etmiştir.

17. Mahkeme 28/6/2018 tarihli kararı ile başvurucuyu silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan 1 yıl 13 ay hapis cezasına mahkûm etmiştir. Mahkûmiyet gerekçesinin başlangıcında terör kavramının hukukumuzdaki yeri açıklanmış; sonrasında FETÖ/PDY'nin kuruluşu, amaçları ve yapılanmasıyla ilgili olarak geniş açıklamalara yer verilmiştir. Mahkûmiyete gerekçe olarak başvurucunun örgüt talimatı doğrultusunda başka bir bankadan kredi çekerek örgütün finans kaynaklarından olan Bank Asyaya para yatırması, örgüte ait eğitim kurumlarında uzun yıllar öğretmen olarak çalışması ve aynı suçtan yargılanan kişilerle telefon irtibatının bulunması esas alınmıştır.

18. Anılan hükme yönelik istinaf başvurusu üzerine yapılan incelemede İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 18. Ceza Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması gerekirken silahlı terör örgütüne bilerek ve isteyerek yardım etme suçundan cezalandırılmasıyla yetinilmesini -aleyhe istinaf olmaması nedeniyle- eleştiri konusu yaparak istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

19. Başvurucu nihai kararı çağrı kâğıdının tebliğ edilmesi ile 4/12/2018 tarihinde öğrendiğini ileri sürmüştür.

20. Başvurucu 3/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi ile değişik 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 286. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereği, madde metninde belirtilen suçlar bakımından bölge adliye mahkemesi ceza daireleri kararlarının temyiz edilebilmesi mümkün hâle gelmiştir. UYAP üzerinden yapılan incelemede başvurucunun bölge adliye mahkemesi kararına karşı temyiz yoluna başvurduğuna ilişkin herhangi bir tespit yapılamamıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

22. 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesi şöyledir:

"5271 sayılı Kanunun 286 ncı maddesine aşağıdaki fıkra eklenmiştir.

(3) İkinci fıkrada belirtilen temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile aşağıda sayılan suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları temyiz

edilebilir:

a) Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

10. Silâhlı örgüt (madde 314),

...

b) Terörle Mücadele Kanununun 6 ncı maddesinin ikinci ve dördüncü fıkrası ile 7 nci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan suçlar.

...”

23. 5271 sayılı Kanun'un geçici 5. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" ...

f) 286 ncı maddenin üçüncü fıkrasında yapılan düzenleme, bu maddenin yayımlandığı tarihten itibaren on beş gün içinde talep etmek koşuluyla aynı suçlarla ilgili olarak bölge adliye mahkemelerince verilmiş kesin nitelikteki kararlar hakkında da uygulanır. Bu bendin uygulandığı hâlde, cezası infaz edilmekte olan hükümlülerin, 100 üncü madde uyarınca tutukluluğunun devam edip etmeyeceği hususu, hükmü veren ilk derece mahkemesince değerlendirilir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

25. Başvurucu, Bank Asyadaki katılım hesabını kimsenin talimatı olmaksızın açtırıp bu hesaba para yatırdığını, önceden mevcut olan hesabına örgüte yardım kastıyla para yatırdığının varsayıma dayalı olarak kabul edildiğini, hesap açtırıp para yatırdığı tarihlerde bu Bankanın devletin denetimi altında ve yasal olarak faaliyet yürüttüğünü, hükme esas alınan deliller hakkında bilirkişi incelemesi yaptırılmadığını, ibraz ettiği lehe delillerin değerlendirmeye alınmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş; ihlal tespiti ve tazminat talebinde bulunmuştur.

B. Değerlendirme

26. 7188 sayılı Kanun'un 29. maddesiyle 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra uyarınca -temyiz edilemeyecek kararlar kapsamında olsa bile- sayılan suçlar nedeniyle verilen bölge adliye mahkemesi ceza dairelerinin kararları temyiz edilebilecektir. Anılan fıkrada sayılanlar arasında 5237 sayılı Kanun'da geçen ''silâhlı örgüt'' (314. madde) suçu da yer almaktadır.

27. 7188 sayılı Kanun'un 31. maddesi ile 5271 sayılı Kanun'a eklenen geçici 5. maddeye göre de 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yapılan düzenleme -on beş gün içinde talep etmek koşuluyla- aynı suçlarla ilgili olarak bölge adliye mahkemelerince verilmiş kesin nitelikteki kararlar hakkında da uygulanacaktır.

28. Yukarıda belirtilen değişiklikler gözetildiğinde başvurucu hakkındaki kesinleşmiş hükmün -belli sürede başvurmak koşuluyla- temyiz edilebileceği anlaşılmıştır.

29. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının son cümlesi şöyledir:

"Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

30. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

31. Anılan Anayasa ve Kanun hükümlerine göre bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurulabilmesi için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

32. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulabilmesi için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

33. Başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, ilke olarak Anayasa Mahkemesine başvurunun yapıldığı tarihteki duruma bakılarak değerlendirilir. Ancak Anayasa Mahkemesi bazı durumlarda bireysel başvuru yapıldıktan sonra oluşturulan yeni başvuru yollarının tüketilmesi gerektiğine de karar verebilir. Özellikle belli konulardaki sorunlara çözüm bulmak amacıyla sonradan oluşturulmuş bir yol söz konusu ise ikincillik ilkesi, o konudaki temel hak ve özgürlüklerin ihlali iddialarının -bu yol vasıtasıyla- öncelikle idari ve yargısal makamlarca değerlendirilmesine imkân tanınmasını gerekli kılabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Sait Orçan, B. No: 2016/29085, 19/7/2017, § 35).

34. Her hâlükârda bir başvuru yolunun tüketilmesinin gerekli olması için ulaşılabilir olması, ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunması ve yeterli giderim sağlaması gerekir. Dolayısıyla bireysel başvuru yapıldıktan sonra yeni bir başvuru yolunun oluşturulması hâlinde Anayasa Mahkemesinin görevi söz konusu başvuru yolunun düzenleniş şekli itibarıyla ulaşılabilir olup olmadığını, ihlal iddiaları yönünden makul bir başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama niteliği taşıyıp taşımadığını değerlendirmektir (Sait Orçan, §§ 36, 37; Yaşar Koşar, B. No: 2018/14189, 28/1/2021, § 35).

35. Somut olayda 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesine eklenen (3) numaralı fıkra kapsamındaki suçlarla ilgili olarak daha önce bölge adliye mahkemeleri ceza dairelerince verilen kesin nitelikteki kararlar bakımından temyiz kanun yolu açılmıştır. Sonradan açılan temyiz kanun yolunun ulaşılabilir olmadığı ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesinin bulunmadığı söylenemez. Sonradan

açılan bu yol, usul hukukundaki temyiz kanun yolunun başvuru süresi ve belli sınırda kalan cezalar açısından genişletilmiş şeklini oluşturmaktadır.

36. Sonuç olarak anılan başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı açıktır.

37. Açıklanan gerekçelerle başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ODS MEDİKAL TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/1594 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1594

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ODS MEDİKAL TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1594)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : ODS Medikal Ticaret ve Sanayi Ltd. Şti.

Vekili : Av. Fatih Selim YURDAKUL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, bir kamu kurumu aleyhine başlatılan icra takibinde alacağın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 14/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Şirket, medikal sıhhi araç ve gereç satım işiyle iştigal etmektedir.

9. Başvurucu Şirket, farklı tarihlerde Hacettepe Üniversitesine (Üniversite) 103.381,29 TL tutarında tıbbi araç ve gereç satmıştır.

10. Başvurucu Şirketin satış işlemlerine konu hak ediş alacaklarının tahsili için Üniversite/idare nezdinde yaptığı başvurular sonuçsuz kalmıştır.

11. Başvurucu Şirket, faturalara dayalı olup ödenmeyen hak ediş alacaklarının tahsili amacıyla bu defa Üniversite aleyhine Ankara 17. İcra Müdürlüğünün (İcra Müdürlüğü) E.2010/2238 sayılı dosyasında ilamsız icra takibi başlatmıştır. Üniversitenin 22/2/2010 tarihinde takibin 2.829,59 TL'lik kısmına itiraz edip geri kalan tutarı kabul etmesi üzerine 100.521,27 TL dosya asıl alacağı kesinleşmiştir.

12. Borçlu Üniversite tarafından dosyada tahakkuk etmiş anapara borcuna mahsuben 30/4/2010 tarihinde 3.000 TL, 26/4/2011 tarihinde 9.700 TL ve 30/7/2011 tarihinde 26.300 TL, 19/10/2011 tarihinde 3.000 TL, 18/11/2011 tarihinde 3.000 TL, 13/5/2012 tarihinde 3.000 TL, 24/6/2012 tarihinde 3.000 TL, 12/8/2012 tarihinde 3.000 TL, 22/8/2012 tarihinde 3.000 TL, 29/8/2012 tarihinde 3.000 TL, 6/9/2012 tarihinde 3.000 TL, 23/9/2012 tarihinde 1.000 TL, 25/9/2012 tarihinde 3.000 TL, 10/10/2012 tarihinde 3.000 TL, 19/10/2012 tarihinde 1.000 TL, 27/12/2012 tarihinde 25.556,23 TL ve 8/2/2013 tarihinde 985,47 TL olmak üzere toplam 100.521,27 TL tutarında bir ödeme yapılmıştır.

13. Müteakiben İcra Müdürlüğünce Üniversiteye gecikme faizi, icra gideri ve avukatlık ücretinden müteşekkil 67.158,85 TL'lik bakiye borcun ödenmesi için 9/10/2014 tarihinde ödeme muhtırası gönderilmiş ve borcun yedi gün içinde ödenmemesi durumunda icra işlemlerine devam edileceği bildirilmiştir. Bu gelişme üzerine de idarece kesinleşmiş olan alacağın ödenmesini teminen herhangi bir girişimde bulunulmamıştır. Akabinde başvurucu, sırasıyla 1/11/2017, 12/4/2018, 29/8/2018 ve 12/9/2018 tarihlerinde Üniversiteye bakiye borç muhtıraları göndertmiştir. Son tarihli muhtırada bakiye borç miktarı 118.267,94 TL olarak hesaplanmıştır. Nitekim başvurucu, İcra Müdürlüğünün 28/9/2018 tarihli hesabına göre de 118.267,94 TL alacaklıdır. Diğer yandan başvurucu Şirketçe sırasıyla 10/5/2017, 15/6/2017 ve 14/9/2017 ve 1/11/2017 tarihlerinde mezkûr alacak kalemlerinin de tahsili amacıyla icra takibi yenilenmiştir.

14. Üniversite; son iki muhtıraya ilişkin cevabi yazılarda kamu mallarının haczedilemeyeceğini, nakit durumuna göre belirlenecek ödeme planı çerçevesinde ödeme yapılacağını ve4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 75. maddesinin ilk fıkrası gereğince işlem yapılacağını bildirmiştir.

15. Başvurucu Şirket 14/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

16. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre geçen süre zarfında Üniversite tarafından başvurucu Şirketin takibe konu kalan alacağına ilişkin herhangi bir ödeme yapılmadığı anlaşılmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

17. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu Şirket, Üniversite nezdindeki hak ediş alacaklarının tahsili amacıyla Üniversite aleyhine yürüttüğü ilamsız icra takibine kısmi itiraz edilip itiraz edilmeyen kısım yönünden takibin kesinleşmesine rağmen gecikme faizi, icra gideri ve avukatlık ücretinden müteşekkil 118.267,94 TL'lik kesinleşmiş bakiye alacağını bireysel başvuru tarihi itibarıyla dokuz yılı aşkın süredir tahsil edemediğinden yakınmaktadır. Başvurucu Şirket sonuç olarak bir kamu kurumu niteliğindeki Üniversiteden olan alacağına kavuşamadığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmektedir.

B. Değerlendirme

19. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

20. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

21. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir." denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinde kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60). Somut başvuru yönünden başvurucu Şirketin alacağının varlığı idare tarafından kabul edildiğine göre icra edilebilir nitelikteki söz konusu alacığın mülk teşkil ettiğinde kuşku bulunmamaktadır.

22. Bir alacağın mülkiyet hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için mahkeme hükmüne dayanması şart olmayıp belirli, kesin ve icra edilebilir mahiyette olması gerekli ve yeterlidir. Somut olayda da başvurucu Şirket, farklı tarihlerde idareye 103.381,29 TL tutarında tıbbi araç ve gereç satmış ve satış işlemlerine ilişkin olarak 2009 yılında farklı tarihlere ait on beş fatura düzenlemiştir. Başvurucu Şirketçe satış işlemlerine konu hak ediş alacaklarının tahsili için Üniversite nezdinde yapılan başvurular sonuçsuz kalmış olmasına karşın alacağın varlığı reddedilmemiştir. Nitekim başvurucu Şirket tarafından söz konusu faturalara dayalı olarak ilamsız icra takibi başlatılmış olup borçlu Üniversitenin 22/2/2010 tarihinde takibin 2.829,59 TL'lik kısmına itiraz edip geri kalan tutarı kabul etmesi üzerine 100.521,27 TL dosya asıl alacağı kesinleşmiştir. Diğer yandan borçlu Üniversite, icra dosyasına 30/4/2010 tarihinde 3.000 TL, 26/4/2011 tarihinde 9.700 TL ve 30/7/2011 tarihinde 26.300 TL, 19/10/2011 tarihinde 3.000 TL, 18/11/2011 tarihinde 3.000 TL, 13/5/2012 tarihinde 3.000 TL, 24/6/2012 tarihinde 3.000 TL, 12/8/2012 tarihinde 3.000 TL, 22/8/2012 tarihinde 3.000

TL, 29/8/2012 tarihinde 3.000 TL, 6/9/2012 tarihinde 3.000 TL, 23/9/2012 tarihinde 1.000 TL, 25/9/2012 tarihinde 3.000 TL, 10/10/2012 tarihinde 3.000 TL, 19/10/2012 tarihinde 1.000 TL, 27/12/2012 tarihinde 25.556,23 TL ve 8/2/2013 tarihinde 985,47 TL olmak üzere toplam 100.521,27 TL ödeme de yapmıştır.

23. Ayrıca dosya kapsamında borcun olmadığına dair idare tarafından açılan bir davanın varlığına ilişkin bilgi de bulunmamaktadır. Bu durumda borcun varlığı ile ilgili olarak taraflar arasında bir uyuşmazlığın bulunmadığı anlaşılmaktadır. İcraMüdürlüğünce yapılan dosya hesabında 118.267,94 TL tutarında bakiye borcun bulunduğu görülmektedir. Dolayısıyla alacağın belirli, kesin ve icra edilebilir mahiyette olduğu dikkate alındığında başvurucu Şirketin mülkiyet hakkının varlığı konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak İcra Müdürlüğü aracılığıyla yapılan takip işlemi sonucunda itiraz edilmeyen kısım yönünden alacağın kesinleşmiş olmasına rağmen başvurucu Şirketin gecikme faizi, icra gideri ve avukatlık ücretinden müteşekkil bakiye alacağı hâlen ödenmemiş durumdadır.

24. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında icra edilebilir bir alacağın da mülkiyet hakkı kapsamında korunan ekonomik bir değer ifade ettiği kabul edilmiştir. Ayrıca kamu kurum ve kuruluşlarınca böyle bir alacağın ödenmemesi ya da ödenmesinin uzun sürmesinin mülkiyetten barışçıl yararlanma hakkına müdahale teşkil ettiği ve bu müdahale nedeniyle oluşan belirsizliğin ise mülkiyet hakkının ihlaline neden olduğu sonucuna varılmıştır (Kenan Yıldırım ve Turan Yıldırım, B. No: 2013/711, 3/4/2014, §§ 55-75; Şenal Haylaz, B. No: 2013/3457, 25/2/2015, §§ 60-79).

25. Somut olayda bu ilkelerden ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu olmayıp başvurucu Şirketin icra edilebilir nitelikteki kesinleşmiş alacağının gecikme faizi, icra gideri ve avukatlık ücretinden müteşekkil kısmının idare tarafından borcun varlığının da kabul edilmesine rağmen kesinleşme tarihinden itibaren on bir yılı aşkın bir süreyi geçtiği hâlde ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmak gerekir.

26. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

27. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

28. Başvurucu Şirket ihlalin tespiti ile 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

29. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal

kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

30. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

31. Anayasa Mahkemesi, Üniversite aleyhine başlatılan icra takibinde kesinleşen alacağın ödenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin idari işlemden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

32. İhlalin sonuçlarının giderilmesi için icra takibi sonucunda kesinleşmiş alacağının başvurucu Şirkete ödenmesi gerekmektedir. İhlal kararının yerine getirilmesi sorumluluğu Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne düşmektedir. Bu sebeple kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının giderilmesi için Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

33. Diğer yandan yalnızca ihlal tespitiyle ve kararın Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne gönderilmesi suretiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında -yargı kararının infaz edilmediği süre gözetilerek- başvurucu Şirkete net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

34. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının giderilmesi için kararın bir örneğinin Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ÜLKER

B. No: 2019/1820 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/1820

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÜLKER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/1820)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Ali ÜLKER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ceza davasında başvurucunun (sanığın) hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki iddialar yönünden kabul edilemezlik kararı verilmiş, anılan şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına ve başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi

(UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Manisa Cumhuriyet Başsavcılığı 12/9/2017 tarihli iddianamesiyle başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) yöneticisi olma suçunu işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle kamu davası açmıştır.

7. Manisa 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 29/11/2017 tarihli kararıyla silahlı terör örgütü üyesi olma suçundan başvurucunun 8 yıl 1 ay 15 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Anılan hükme yönelik istinaf başvurusu, İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesince 18/1/2018 tarihinde esastan reddedilmiştir.

8. Yargıtay, temyiz edilmesi üzerine Mahkemenin 29/11/2017 tarihli mahkûmiyet hükmüne yönelik olarak verilen istinaf başvurusunun esastan reddi kararını 27/9/2018 tarihinde onamıştır.

9. UYAP aracılığıyla erişilen ve başvurucunun hükümlü olarak bulunduğu Salihli T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Kurum) yazdığı 7/12/2018 tarihli dilekçede başvurucu, esas ve karar numaralarını bildirdiği Yargıtay kararı ile hakkındaki hükmün onandığını belirtmiş ve anılan kararın tebliğini talep etmiştir. Başvurucuya Yargıtay kararı 7/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir. Tebliğ işlemi, söz konusu dilekçe üzerine başvurucunun el yazısıyla "Yargıtay kararını teslim aldım." yazısı ile ad ve soyadını yazıp imza atması ve bu yazının yanına Kurum görevlilerince "7/12/2018" ibareli tarih kaşesinin basılması suretiyle belgelendirilmiştir.

10. Anılan ilama ilişkin 7/12/2018 tarihli müddetname ise başvurucuya 11/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu, nihai karardan müddetnamenin tebliğ edildiği 11/12/2018 tarihinde haberdar olduğunu belirtmiş; 9/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

12. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

13. Başvurucu; savunmasını mahkeme huzurunda yapmak istediğine ilişkin yazılı ve sözlü taleplerinin dikkate alınmadığını ve tüm duruşmalara Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığı ile katılmak zorunda bırakıldığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

14. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı yönünden incelenmiştir.

15. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir.

16. Bireysel başvuru formunda nihai kararın müddetnamenin tebliğ edildiği 11/2/2018 tarihinde öğrenildiği beyan edilmiştir. Ancak somut olayda, başvurucunun 7/12/2018 tarihli dilekçesinde hükmün Yargıtayca onandığını belirtmek suretiyle nihai karardan haberdar olduğu ve anılan kararın da başvurucuya 7/12/2018 tarihinde tebliğ edildiği anlaşılmıştır (bkz. § 9).

17. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 7/12/2018 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra, 9/1/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SIDDIKA ALTINKAYA

B. No: 2019/2596 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2596

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SIDDIKA ALTINKAYA BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2596)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Sıddıka ALTINKAYA

Vekili : Av. Halime Hayrünnisa PERDAHCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma yapılmaksızın taşınmaza el atılması ve açılan tazminat davasında taşınmazın bedelinin düşük belirlenmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 27/6/2018 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Başvurucunun 2018/19247 numaralı bireysel başvuru dosyasına kaydedilen başvurusunda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyet dışındaki iddialar yönünden Komisyonca ayırma kararı verilerek söz konusu şikâyetler 2019/2596 başvuru numarasına kaydedilmiştir. 2018/19247 numaralı başvuru dosyasında kalan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetin başvuru yollarının

tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna 5/2/2019 tarihinde karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu 1960 doğumlu olup Uşak'ta ikamet etmektedir.

10. Başvurucu, Kütahya'nın Pazarlar ilçesi Kuzkaya mevkiinde kâin 1226 parsel numaralı taşınmazın paydaşıdır. Karayolları Genel Müdürlüğünce herhangi bir kamulaştırma işlemi yapılmaksızın taşınmazın 3.878 m²lik bölümünün üzerinde Simav-Pazarlar yolu inşa edilmiştir.

11. Başvurucu ve diğer paydaşlar 26/10/2009 tarihinde Simav Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) Karayolları Genel Müdürlüğü aleyhine kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat davası açmıştır. Mahkeme 10/12/2015 tarihli kararıyla taşınmazın kamulaştırmasız olarak el konulduğu tespit edilen 3.878,89 m²lik kısmı için davacılar lehine 19.394,45 TL tazminata hükmetmiş, ayrıca taşınmazın anılan bölümünün tapusunun iptal edilerek Karayolları Genel Müdürlüğü adına tesciline karar vermiştir. Karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 9/4/2018 tarihli kararıyla onanmıştır. Nihai karar başvurucuya 28/5/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

12. Başvurucu 27/6/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

13. Başvuru formunda başvurucu, kamulaştırmaya ilişkin usuller izlenmeksizin taşınmazın üzerinde yol yapılmasının mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ifade etmiştir. Başvuru formunda başvurucu ayrıca taşınmaz kiraz bahçesine dönüştürüldüğü hâlde bilirkişinin tazminat miktarını hesaplarken taşınmazın kuru tarım arazisi olduğu kabulünden hareket ettiğini, bu durumun adil olmadığını belirtmiştir. Ancak başvuru formunda bilirkişinin taşınmazın bedelini ne kadar hesapladığı, derece mahkemelerinde bilirkişi raporuna itiraz edilip edilmediği, derece mahkemelerinin bu itirazları karşılayıp karşılamadığı, karşılamışsa buna ilişkin değerlendirmelerin ne olduğu hususlarıyla ilgili olarak hiçbir açıklama yapılmadığı gibi bilirkişi raporu ve taşınmazın niteliğiyle ilgili iddiayı ispatlayan belgeler de başvuru formuna eklenmemiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. Konu ile ilgili hukuk için bkz. Şevket Karataş [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018, §§ 20-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Kamulaştırma Bedelinin Düşük Belirlenmesi Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu; taşınmaz kiraz bahçesine dönüştürüldüğü hâlde bilirkişinin tazminat miktarını hesaplarken taşınmazın kuru tarım arazisi olduğu kabulünden hareket ettiğini, bu durumun adil olmadığını belirtmiştir.

2. Değerlendirme

17. Anayasa Mahkemesi ancak temellendirilebilmiş bir bireysel başvuruyu inceler. Başvuruculların şikâyetlerini hem maddi hem hukuki olarak temellendirme zorunluluğu bulunmaktadır. Başvuruculların maddi dayanaklar yönünden yükümlülüğü şikâyetlerine konu temel olay ve olguları açıklamak, bunlara ilişkin delilleri Anayasa Mahkemesine sunmak; hukuki dayanak yönünden yükümlülüğü ise bireysel başvuruya konu temel hak ve özgürlüklerden hangisinin hangi nedenle ihlal edildiğini özü itibarıyla açıklamaktır (Sabah Yıldızı Radyo ve Televizyon Yayın İletişim Reklam Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi [GK], B. No: 2014/12727, 25/5/2017, § 19).

18. Bireysel başvuru incelemesinde Anayasa Mahkemesi, kamu gücü eylem ve işlemleri ile mahkeme kararlarının Anayasa'ya uygunluğunun ve müdahale gerekçelerinin denetimini kendiliğinden yapmaz. Bu sebeple başvurucunun başvurusunun esasını ve bu kapsamda kamu makamları tarafından ortaya konulan gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığını Anayasa Mahkemesine inceletebilmesi için öncelikle kendisinin ihlal iddialarını gerekçelendirmesi, buna ilişkin olay ve olguları açıklaması ve delillerini sunması zorunludur (Cemal Günsel [GK], B. No: 2016/12900, 12/1/2021, § 24).

19. Başvurucu, taşınmazın kiraz bahçesine dönüştürüldüğünü ancak bilirkişinin tazminat miktarını hesaplarken taşınmazın kuru tarım arazisi olduğu kabulünden hareket ettiğini belirtmiş ve bu durumun adil olmadığını ileri sürmüş ise de başvuru formunda bilirkişinin taşınmazın bedelini ne kadar hesapladığı, bilirkişi raporuna derece mahkemelerinde itiraz edilip edilmediği, derece mahkemelerinin bu itirazları karşılayıp karşılamadığı, karşılamışsa buna ilişkin değerlendirmelerin ne olduğu hususlarıyla ilgili olarak hiçbir açıklama yapılmamıştır. Ayrıca başvurucu, bilirkişi raporunu ve taşınmazın niteliğiyle ilgili iddiasını ispatlayan belgeleri de başvuru formuna eklememiştir.

20. Bu durumda başvurucunun bu şikâyetini maddi ve hukuki yönden temellendirme yükümlülüğünü yerine getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun bu iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kamulaştırmasız El Atma Nedeniyle Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu, kamulaştırmaya ilişkin usuller izlenmeksizin taşınmazın üzerinde yol yapılmasının mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ifade etmiştir.

2. Değerlendirme

23. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

25. Somut olayda başvurucunun paydaşı bulunduğu taşınmazın bir bölümü üzerinde kamulaştırma yapılmaksızın yol inşa edilmiştir. Başvurucunun paydaşı bulunduğu taşınmaza kamulaştırma yapılmaksızın el atılması mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmektedir. Bu müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesi, daha önce çeşitli kararlarında kamulaştırmasız el atma yoluyla yapılan müdahalelerin kanuni bir dayanağı bulunmadığından mülkiyet hakkının ihlaline yol açtığını kabul etmiştir (Celalettin Aşçıoğlu, B. No: 2013/1436, 6/3/2014; Mustafa Asiler, B. No: 2013/3578, 25/2/2015; İbrahim Oğuz ve diğerleri, B. No: 2013/5926, 6/10/2015; Şevket Karataş).

27. Kamulaştırmasız el atma, idareye taşınmazı kullanma ve kamulaştırma işlemi yapmadan taşınmazı elde etme imkânı sağlamaktadır. Böyle bir kamulaştırma işlemi olmadığından, kullanılan taşınmazın devrini meşrulaştırma ve belli bir hukuki güvence sağlama imkânı sunan tek unsur, idare tarafından kullanımın yasal olmadığının tespit edildiği ve bireylere kamulaştırmasız el atma nedeniyle tazminat ödenmesine hükmedildiği mahkeme kararıdır. Kamulaştırmasız el atma uygulaması, hukuki planda taşınmazların maliki olarak kalan başvuruculara, herhangi bir kamu yararı gerekçesi ile eylemini haklı kılmayan idareye karşı dava açmak zorunda bırakmaktadır. Böyle bir kamu yararı gerekçesinin gerçekliği ancak daha sonra mahkemeler tarafından değerlendirilmektedir. Başka bir deyişle kamulaştırmasız el atma -her ne olursa olsun- idare tarafından istenerek oluşturulmuş kanuna aykırı bir durumu hukuki olarak kabul etmeye ve idareye kanuna aykırı davranışından fayda sağlama imkânı sunmaya yol açmaktadır. İdareye resmî kamulaştırma kurallarının ötesine geçme imkânı sağlayan böyle bir uygulama, kişilerin öngörülemez ve keyfî durumlarla karşılaşması tehlikesini taşımaktadır. Söz konusu uygulama, yeterli derecede hukuki güvence temin edecek ve gerektiği şekilde gerçekleştirilen bir kamulaştırmanın alternatifini oluşturacak nitelikte değildir (Celalettin Aşçıoğlu, § 57).

28. Somut olayda da anılan ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Sonuç olarak başvurucunun paydaşı bulunduğu söz konusu taşınmaza yapılan kamulaştırmasız el atmanın Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleri ile 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda belirtilen usule uymayan bir müdahale olduğu ve mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği kanaatine ulaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

30. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için

yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

31. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi talebinde bulunmuştur.

32. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

33. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

34. İncelenen başvuruda, başvurucunun paydaşı bulunduğu taşınmaza kamulaştırmasız olarak el konulması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlal idarenin eyleminden kaynaklanmıştır.

35. Kamulaştırmasız el atma uygulaması Anayasa'nın 13. ve 35. maddeleri yanında doğrudan 46. maddesine aykırı olarak mülkiyet hakkının ihlaline yol açan çok önemli bir sorundur. Bununla birlikte 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun'un 1. maddesi ile 9/10/1956 tarihine kadar, 2942 sayılı Kanun'un geçici 6. maddesi ile de 9/10/1956 ile 4/11/1983 tarihleri arasındaki kamulaştırmasız el atma uygulamalarının tasfiyesi amacıyla düzenlemeler yapılmıştır. Buna rağmen 4/11/1983 tarihi sonrasında da idarelerce kamulaştırmasız el atma uygulamasına başvurulduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesi temel bir hak olarak güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlaline sebebiyet veren kamulaştırmasız el atma uygulamasının ülkemizde yapısal bir sorun teşkil ettiğine dikkati çekmektedir.

36. Buna karşın derece mahkemelerince yalnızca kamulaştırma bedelinden ibaret olan maddi tazminata hükmedilmesi ve manevi tazminat gibi başka yaptırımların uygulanmaması idarelerin olağan kamulaştırma usulüne başvurmak yerine kamulaştırmasız el atma uygulamasını tercih etmesine yol açmaktadır. Hâlbuki kanuni bir dayanağı bulunmayan kamulaştırmasız el atma uygulaması Anayasa'nın öngördüğü mülkiyet hakkının korunmasının gerekliliklerini de içermediğinden olağan kamulaştırma usulünün bir alternatifi olamaz. Nitekim 1/3/2014 tarihli ve 28928 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararına ekli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı'nda da idarelerin kamulaştırmasız el atma yoluna başvurmalarının

önlenmesi için gerekli düzenlemelerin yapılması öngörülmüştür. Anayasa Mahkemesi kamulaştırmasız el atma uygulamasına son verilmesi bakımından öngörülen bu tedbirlerin ve düzenlemelerin gerçekleştirilmesinin önemine vurgu yapmaktadır.

37. Sonuç olarak Anayasa'nın doğrudan sözüne aykırı olduğu ve kanuna dayalı olmadığı tespit edilen kamulaştırmasız el atma suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin yukarıda değinildiği üzere yapısal bir sorun teşkil ettiği dikkate alınmalıdır. Buna göre Anayasa ile güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlaline yol açıldığının bilinerek idari anlamda gerekli tedbirlerin alınması ve benzeri nitelikte yeni ihlallere yol açılmaması için kararın bir örneğinin taşınmaza el atan sorumlu idare olan Karayolları Genel Müdürlüğünün ilgili olduğu Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına da gönderilmesi gerekir.

38. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi sebebiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. 294,70 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.894,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

D. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUHAMMET ALPARSLAN

B. No: 2019/2677 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2677

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMET ALPARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2677)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Muhammet ALPARSLAN

Vekili : Av. Ferdi YÜCE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannameleri üzerinden tarh edilen vergi ve cezalara karşı açılan davanın esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 21/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1974 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

9. Başvurucu gerçek usulde katma değer vergisi mükellefidir. Beylikdüzü Vergi Dairesi Müdürlüğünün 30/11/2017 tarihli yazısıyla, hakkında olumsuz tespitler bulunan Ü. Limited Şirketinden 2015 ve 2016 yıllarında yapılan alışların yansıtıldığı beyannamelerin on beş gün içinde düzeltilmesi hâlinde kendisiyle ilgili olarak özel esasların uygulanmayacağı başvurucuya ihtar edilmiştir. Bunun üzerine başvurucu 2015/Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Ekim, Kasım ve Aralık dönemlerine ait katma değer vergisine ilişkin olarak 12/12/2017 tarihinde ihtirazi kayıtla düzeltme beyannameleri vermiştir. Düzeltme beyannamelerine dayanılmak suretiyle anılan dönemlere ilişkin olarak başvurucu adına katma değer vergisi tarh edilmiş ve kayba uğratılan verginin yarısı oranında vergi ziyaı cezası uygulanmıştır.

10. Başvurucu 13/12/2017 tarihinde söz konusu tahakkuk işlemlerine karşı İstanbul 11. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, vergi idaresinin hiçbir inceleme yapmadan tehditle düzeltme beyannamesi verdirmesinin hukuka ve Anayasa'ya aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

11. Mahkeme 6/7/2018 tarihli kararıyla davayı kabul etmiş ve tarhiyatı iptal etmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 378. maddesinin ikinci fıkrasında mükelleflerin beyan ettikleri matrahlara ve bu matrahlar üzerinden tarh edilen vergilere karşı dava açamayacakları kurala bağlanmakla birlikte 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 27. maddesinin (4) numaralı fıkrası hükmü dikkate alındığında ihtirazi kayıtla verilen beyannamelere karşı dava açılabileceği vurgulanmıştır.

ii. Mükelleflerin 213 sayılı Kanun'un 371. maddesi hükmünde yazılı koşullarla kendiliklerinden pişmanlık dilekçesi ile yeni bir beyanname vermeleri söz konusu olmakla birlikte çoğunlukla idarenin baskısı sonucu ikinci bir beyanname verildiği durumlarla da sık sık karşılaşıldığı, hatta verilen beyannameye dava açma hakkını saklı tutan ihtirazi kayıt konulmasına idarece izin verilmediği, aksi hâlde beyannamenin kabul edilmediğinin gözlemlendiği belirtilmiştir.

iii. Vergi idaresinin vergilendirme yetkisini kullanırken hukukun genel ilkelerini, Anayasa ve kanunların özünü ve ruhunu, yargı içtihatlarını ve idari gelenekleri dikkate almak durumunda olduğu ifade edilmiştir. Hukukun üstünlüğü için kanunların varlığının yeterli olmadığı, o kanunların adalete ve hakkaniyete de uygun olması gerektiği açıklanmıştır. Vergilendirme yetkisinin temel hak ve özgürlüklerle olan yakın ilgisi nedeniyle, bireylerin devlet müdahalelerinden önceden haberdar olmasının ve geleceğe ilişkin planlarını buna göre yapabilmelerinin hukuk güvenliğinin bir gereği olduğu belirtilmiştir.

iv. İdare hukukunda özel hukuktan farklı olarak idarenin tek taraflı irade beyanı hukuki sonuç doğurmaya yeterli olsa da olayda olduğu üzere mükelleflerin özgür irade beyanı üzerine vergi tarh ve tahakkuk ettirilmesi gibi idari işlemlerin tesis edildiği durumlarda bu irade beyanlarının her türlü sakatlıktan, iradeyi bozucu etkenlerden uzak şekilde oluşması gerektiği vurgulanmıştır. İrade beyanını sakatlayıcı durumların söz konusu olması hâlinde bu beyana dayanılarak tesis edilen idari işlemin hukuka uygun olduğundan söz

edilemeyeceğine değinilmiştir.

v. Uygulamada vergi dairelerinin olumsuz mükellefler listesine girmiş bir mükelleften mal ve hizmet alan diğer mükellefleri yazılı ya da sözlü olarak bu mükelleflerden alınan faturaları beyannamelerinden çıkarmaları yolunda uyardıklarının görüldüğüne işaret edilmiştir. Birçok firmanın incelemeye maruz kalmamak için idarenin bu talebini yerine getirdiğinin ve ilave vergi tahakkukunu faiziyle birlikte ödemek zorunda kaldığının altı çizilmiştir. Vergi idaresinin bu uygulamasının kod listesine alınan mükelleflerden mal ve hizmet alan tüm mükellefleri de etkileyen bir sonuç ortaya çıkardığı vurgulanmıştır.

vi. Olayda katma değer vergisi beyannamelerini veren başvurucunun daha sonra ihtirazi kayıt konulmak suretiyle ikinci bir beyanname daha vererek ilk beyannamede yer alan indirime konu bazı faturaların beyannameden çıkarılmasının sağlandığı belirtilmiştir. Bu durumun başvurucunun iradesiyle ortaya çıktığı iddia edilse de ticari hayatın olağan koşulları altında bir yükümlünün bu yönde bir eylemde bulunması olağan sayılamayacağı için davacının verdiği ikinci beyannamenin özgür iradeyle oluştuğundan söz edilemeyeceği ifade edilmiştir.

vii. Davalı idarece başvurucunun indirim veya iade konusu yaptığı bazı faturaların sahte olduğunun ileri sürüldüğü durumlarda bu hususun vergi incelemesine konu yapılarak açıkça ortaya konulması gerektiği kaydedilmiştir. Başvurucu hakkında bir inceleme yapılmadan ve kullandığı faturaların gerçek olup olmadığı, kendisinin ve fatura düzenleyicilerinin işlemleri her yönüyle incelenerek ortaya konulmadan düzeltme beyannameleri üzerine yapılan tarh işleminde ve kesilen vergi ziyaı cezalarında hukuka uyarlık görülmediği kabul edilmiştir.

viii. Davalı idarenin 30/11/2017 tarihli yazısıyla ismi belirtilen mükelleften yapılan mal ve hizmet alımları sebebiyle indirim konusu yapılan katma değer vergilerinin tenzil edilmemesi hâlinde mükellefin özel esaslar listesine alınacağı bildirildiği için davacının süresinden sonra verdiği düzeltme beyannamesini serbest iradeyle verdiğinden söz edilemeyeceği belirtilmiştir. Süresinden sonra serbest iradeye dayanmayan ve davalı idarenin zorlamasıyla verilen beyannameye ihtirazi kayıt konulabileceği kabul edilmiştir. İhtirazi kaydın hangi süre içinde verileceğine ilişkin kanuni bir sınırlamanın olmadığı hususunun Anayasa Mahkemesinin 14/6/2017 tarihli ve E.2017/24, K.2017/112 sayılı kararında da vurgulandığı dikkate alındığında başvurucunun tahakkuk ettirilen vergilere dava açabilmesine engel bir durumun mevcut olmadığı sonucuna varılmıştır.

ix. Davalı idarenin gönderdiği yazının başvurucunun iradesini sakatladığı hususu gözetilmeden ve somut olay dikkate alınmadan salt süresinden sonra verilen beyanname sonucu tarh edilen vergilere dava açılamayacağı şeklindeki bir yaklaşımın başvurucunun hak arama hürriyetinin ihlaline sebep olacağı kanaati açıklanmıştır.

12. Davalı idare bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 3. Vergi Dava Dairesi 26/11/2018 tarihli kararıyla mahkeme kararını kaldırmış ve davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. 213 sayılı Kanun'un 378. maddesinin ikinci fıkrasında konusunu tarh edilen vergilerin oluşturduğu vergi davalarının esasının incelenmesine, mükelleflerin kendi beyan ettikleri matrahtan kaynaklanan kısım yönünden sınırlama getirildiği belirtilmiştir. Beyan üzerinden alınan vergilerde beyannamenin kabulü üzerine derhâl tahakkuk fişi düzenlenerek verginin aynı tarihte tahakkuk ettirildiği ifade edilmiş ve bu şekilde tarh edilen ve tahakkuk ettirilen vergiye karşı dava açılamayacağı vurgulanmıştır. Mükelleflerin düzenleyerek imzalarıyla

onayladıkları beyannameler üzerinden tarh edilen vergilere karşı vergi davası açılmasına hukuken olanak bulunmadığı açıklanmıştır.

ii. 2577 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce Danıştayın mükelleflerin beyannamede yazılı matrahın tümünün veya bir kısmının ihtirazi kayıt koyarak beyan edilmesi hâlinde buna karşı dava açabilmelerine olanak tanıyan yerleşik içtihadının 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinin (4) numaralı fıkrası hükmüyle yasal temele kavuşturulduğuna işaret edilmiştir. Mükelleflerin beyannamelerinde bildirdikleri matrahlara veya bildirilen matrahlar üzerinden tarh ve tahakkuk ettirilen vergilerin ihtirazi kayıt konulan kısmına karşı vergi davası açabilmelerinin ancak yasal süresi içinde verilen beyannameler üzerine tahakkuk ettirilen vergiler için geçerli olduğu belirtilmiştir.

iii. Başvurucu tarafından beyanname verme süresi geçirildikten sonra ilgili dönemlere ait katma değer vergisi düzeltme beyannamelerine konulan ihtirazi kaydın, süresinden sonra verilen beyanname üzerine tahakkuk ettirilen vergiye dava açılmasına olanak sağlayan bir çekince olarak kabulüne olanak bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu durumda süresi geçtikten sonra ihtirazi kayıtla düzeltme beyannamesi verilmesi üzerine tesis edilen ve incelenebilir nitelikte olmayan tarh işlemleri ile geç tahakkuk ettirilen vergiler nedeniyle gerçekleştirilen ceza kesme işlemlerine karşı açılan davanın kabulü yönündeki kararın kaldırılarak davanın reddine karar verilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

13. Nihai karar 21/12/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 21/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

14. İlgili hukuk için bkz. Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi [GK], B. No: 2015/15100, 27/2/2019, §§ 19-34.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

15. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

16. Başvurucu, idarenin vergi incelemesi yapmak yerine tehditle düzeltme beyannamesi verdirmesinin Anayasa'ya aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, beyana dayalı vergi sisteminde ihtirazi kaydın mükellefler yönünden önemli bir adil yargılanma güvencesi olduğunu ifade etmiştir. Kanuni süresi geçtikten sonra verilen beyannamelere konulan ihtirazi kaydın geçerli olup olmadığı yolunda içtihat birliğinin bulunmadığını savunan başvurucu, idarenin zorlamasıyla ve mükellefin serbest iradesi olmaksızın verdiği beyannamelere karşı dava açamamasının hak arama hürriyetini ve mülkiyet hakkını ihlal ettiğini savunmuştur. Başvurucu son olarak süresinden sonra verilen beyannamelere karşı dava açılamayacağına ilişkin yorumun hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini zedelediğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

17. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

18. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun ileri sürdüğü tüm iddiaların mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (aynı yönde bkz. Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 39).

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün ve Müdahalenin Varlığı ile Müdahalenin Türü

20. Başvurucunun ihtirazi kayıtla verdiği beyannameler üzerinden yapılan tarh işleminin mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği hususu kuşkusuzdur. Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında; vergi ve benzeri mali yükümlülükler ile sosyal güvenlik prim ve katkılarını belirlemeye, değiştirmeye ve ödenmesini güvence altına almaya yönelik müdahalelerin taşıdığı amaçlar dikkate alındığında devletin mülkiyetin kamu yararına kullanımını kontrol veya düzenlenmesi yetkisi kapsamında incelenmesi gerektiği kabul edilmiştir (Arif Sarıgül, B. No: 2013/8324, 23/2/2016, § 50; Narsan Plastik San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/6842, 20/4/2016, § 71). Somut olayda da müdahalenin mülkiyetin kullanılmasının kontrolü veya düzenlenmesine ilişkin üçüncü kural çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

21. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

22. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 62).

23. Anayasa Mahkemesi idarenin icbarıyla süresinden sonra ve ihtirazi kayıtla verilen düzeltme beyannamesine dayalı olarak tarh edilen vergi ve kesilen cezalara karşı açılan davanın, süresinden sonra verilen beyannamelere karşı dava açılamayacağı gerekçesiyle esası incelenmeksizin reddedilmesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin anayasallığını Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay

Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi kararında incelemiştir.

24. Anayasa Mahkemesi süresinden sonra ihtirazi kayıtla verilen beyannameye dayalı olarak tarh edilen cezalı vergiye karşı açılan davanın incelenmemesi suretiyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu kabul etmiş (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, §§ 44-47), bununla birlikte müdahalenin ölçülü olmadığı sonucuna ulaşmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, §§ 52-67).

25. Anılan kararda, hukuki bir ihtilafın bulunduğu konularda mükelleflere -kural olarak- verdikleri beyannamelere -ihtirazi kayıt koymak suretiyle- dava açma hakkı sağlanmaması hâlinde mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin keyfî veya hukuka aykırı olduğunun ileri sürülebileceği etkin bir itiraz imkânı tanınmamış olacağından mülkiyet hakkı sahibine aşırı bir külfet yüklenmiş olacağına işaret edilmiştir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 57). Kararda, 2577 sayılı Kanun'un 27. maddesinin (4) numaralı fıkrasındaki düzenlemeyle ihtirazi kayıt konularak verilen beyanname üzerine mükelleflerin dava açabileceğinin kabul edildiğine vurgu yapıldıktan sonra bu suretle vergilendirmede mükellef aleyhine hukuka aykırılığa yol açmamak ve bazı matrah unsurlarını hukuken tartışılabilir kılmak amacıyla yargı içtihatlarıyla geliştirilen ihtirazi kayıt kurumunun kanuni düzenlemeye de konu olduğunun altı çizilmiştir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 58).

26. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi; süresinden sonra verilen düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt koyarak dava açmak isteyen mükelleflerin durumlarının, süresinden sonra pişmanlıkla verdiği beyanname üzerine dava açmak isteyen mükelleflerden farklılık arz ettiğini belirtmiştir. Anayasa Mahkemesine göre pişmanlıkla beyanda bulunan mükellef hatalı davranışını kabul etmiştir ve vergi ziyaına yol açan fiilden pişmandır. Bu hâlde dava açılması bu pişmanlık hâliyle bağdaşmamaktadır. Ancak pişmanlık hükümlerinden faydalanma yönünde bir irade göstermeden düzeltme beyanına ihtirazi kayıt koyan mükellefin dava açabilme isteğinin de hukuken korunması gerekir. Bunun nedeni mükellefin pişmanlık iradesinin olmaması ve hâlâ tereddüde düştüğü ya da vergi idaresinin düzeltme talebine konu olan hususun hukuken tartışılır hâle gelmesini istemesidir. İdarenin icbarı üzerine düzeltme beyannamesi verildiği hâllerde başvurucular, herhangi bir hatalı davranışlarının varlığını kabul etmemektedir. Pişmanlıkla verilen beyannamelere ihtirazi kayıt konularak dava açılamayacağının ileri sürülmesi pişmanlık kurumunun doğasından kaynaklanan bir sınır oluştursa da aynı iddianın süresinden sonra verilen düzeltme beyannameleri için geçerli olmadığı açıktır. Çünkü bu durumda mükellef pişmanlık beyanında bulunmamıştır. İdari bir yorumla beyanına dâhil edilmesi gereken bir matrahın bulunduğunun ya da indirimlerinden çıkarılması gereken bir faturanın olduğunun ileri sürülmesi veya fark edilmesi üzerine vergi mükellefi bu durumun hukuken tartışılır kılınmasını isteyebilmelidir. Başvuruculaların idari yorumun aksi yönünde oluşan bir iddiası vardır ve bu iddianın tartışılabilirliğinin hukuken korunması gerekir (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, §§ 60, 61).

27. Anayasa Mahkemesine göre vergi idaresinin ihtar ettiği kod listesine alınmanın -diğer mükelleflerce bilinebilir hâle geldiğinden- ticari satışların bitmesi ve tacirlerin muhasebe döngüsünü sağlama yönünden çok önemli bir unsur olan vergi iadelerinin alınamaması/geç alınması gibi riskli sonuçlarının olduğu görülmektedir. Dolayısıyla başvuruculaların vergi idaresinden kanunda öngörülen usulü yani incelemeye sevk edilme ve vergi inceleme raporu ya da takdir komisyonu kararına dayalı olarak vergi ziyaı cezalı tarhiyat yapılmasını beklemeleri uygun olmayabilir. Kaldı ki bu hâlde başvurucular düzenlenecek vergi suçu raporu üzerine adli soruşturma ve kovuşturmaya da tabi tutulabileceklerdir. Ayrıca tarhiyat üzerine dava açılması hâlinde gecikme faizi bu davanın reddine ilişkin kararın tebliğine göre hesaplanacak ve başvurucular daha fazla gecikme faizi ödeyebileceklerdir. Bu sebeple başvurucular düzeltme beyannamesi vermeyi tercih etmektedir. Bunun da ötesinde idarenin yazısı üzerine düzeltme beyannamesi verilmesine rağmen vergilendirme işlemine karşı dava açılamaması hukuki denetim dışında kalan bir alan oluşmasına yol açmaktadır. Vergilendirme idarenin takdir yetkisinin geniş olduğu bir alandır. Ancak bu geniş takdir yetkisi mülkiyet hakkına vergilendirme yoluyla müdahale bakımından kamu makamlarının mülkiyet hakkının gerekliliklerine uyması zorunluluğunu ortadan kaldırmamaktadır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 63).

28. Sözü edilen kararda ayrıca resen yapılacak vergi incelemesinin, matrah takdirinin ve buna bağlı olarak vergi tarhiyatının ne zaman yapılacağı da belirli olmayıp başvuruculaların buna dayalı olarak başlatılacak idari ve yargısal süreç boyunca cezalı vergiyi ödeme baskısıyla karşılaşacaklarına da işaret edilmiş, davanın mükellef aleyhine sonuçlanması durumunda da cezalı vergi yanında tarhiyatın ilgili bulunduğu döneme ilişkin normal vade tarihinden sürecin kesinleştiği tarihe kadar, dava süresini de içerecek şekilde gecikme faizi ödemesinin söz konusu olabileceği vurgulanmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 64).

29. Anayasa Mahkemesi nihai olarak derece mahkemelerinin 213 sayılı Kanun'un 378. maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen hukuk kuralını, düzeltme beyannamesine ihtirazi kayıt konulmasının dava açma hakkı vermeyeceği şeklinde yorumlamasının -sürecin bütününe bakıldığında- başvuruculaların müdahalenin hukuka aykırı olduğuna yönelik iddia ve itirazlarını etkin bir biçimde sunamaması sonucuna yol açtığını belirtmiş; mülkiyet hakkının öngördüğü usul güvencelerinin sağlanamaması dolayısıyla müdahalenin başvuruculara şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği, başvuruculaların mülkiyet hakkının korunması ile müdahalenin kamu yararı amacı arasında olması gereken adil dengenin başvurucular aleyhine bozulduğu neticesine ulaşmıştır (Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi, § 66).

30. Eldeki başvurunun koşulları ile Anayasa Mahkemesinin anılan kararına konu olaydaki koşulların aynı olduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesinin Arbay Petrol Gıda Turizm Taşımacılık Sanayi Ticaret Limited Şirketi ve Arbay Turizm Taşımacılık İthalat İhracat İnşaat ve Organizasyon Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi kararında ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmamaktadır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

32. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

33. Başvurucu; ihlalin tespit edilmesi, yargılamanın yenilenmesine hükmedilmesi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

34. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

35. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

36. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

37. İncelenen başvuruda, süresinden sonra ihtirazi kayıtla verilen beyanname üzerine yapılan tarhiyata karşı açılan davanın esasının incelenmemesi nedeniyle mülkiyet hakkının

ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlal mahkeme kararından kaynaklanmıştır.

38. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 11. Vergi Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

39. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

40. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 11. Vergi Mahkemesine (E.2017/2889, K.2018/2171) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ (2)

B. No: 2019/2726 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2726

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİYE YEŞİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/2726)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Mahmut ALTIN

Başvurucular : 1. Aliye YEŞİL

2. Bozbeyli YEŞİL

3. Cihan YEŞİL

4. Engin YEŞİL

5. Haci YEŞİL

6. Kemal YEŞİL

7. Mehmet YEŞİL

8. Mehmet YEŞİL

9. Murat YEŞİL

10. Orhan YEŞİL

11. Seyyit Ahmet YEŞİL

12. Vahdettin YEŞİL

13. Ziya Yusuf YEŞİL

Başvurucular Vekili : Av. Ali İsmet GİRGİN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırma bedelinin düşük belirlenmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, Diyarbakır'ın Kayapınar ilçesi Devedurağı köyünde bulunan 5 parsel sayılı taşınmazın malikleridir. Türkiye Petrolleri A.O. Genel Müdürlüğü (İdare) tarafından söz konusu taşınmazın 9.750 m² yüz ölçümündeki kısmının acele kamulaştırılmasına karar verilmiştir.

9. İdare tarafından başvurucular aleyhine 15/3/2011 tarihinde Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) kamulaştırma bedelinin tespiti ve tescili davası açılmıştır.

10. Mahkemece 23/2/2012 tarihli oturumda bilirkişi raporunda belirtilen objektif değer artışı oranı resen %26 olarak kabul edilmiş ve dava konusu taşınmazın acele kamulaştırma bedelinin mahsubuyla kamulaştırma bedelinden eksik kalan 43.785,30 TL miktarın depo edilmesi için davacı İdare vekiline süre verildiği anlaşılmıştır.

11. Mahkemece 15/3/2012 tarihinde bilirkişi raporları göz önüne alınarak 289.680,30 TL kamulaştırma bedeli üzerinden davanın kabulüne karar verilmiştir.

12. Taraflarca temyiz edilen karar, Yargıtay 5. Hukuk Dairesince (Daire) 27/3/2014 tarihinde bozulmuştur. Bozma kararında;

i. İl Tarım Müdürlüğünün dosya içerisindeki resmî verilerine göre değerlendirmede esas alınan pamuk, buğday ve silajlık mısırın değerlendirme tarihi itibarı ile hasat zamanı ortalama satış fiyatı sırasıyla 1,6 TL, 0,6 TL ve 0,18 TL olduğu hâlde, bu rakamlardan daha yüksek, dekar başına ortalama masraf ise yine sırasıyla 361 TL, 188 TL ve 338 TL olduğu hâlde bu verilerden daha az alınmak suretiyle taşınmaz bedelinin belirlendiği belirtilmiştir.

ii. Buna göre belirtilen resmî verilere göre taşınmaz bedeli tekrar tespit edilip sonucuna göre karar verilmesi için bilirkişi kurulundan ek rapor alınması gerektiği açıklanmıştır.

iii. Ayrıca kamulaştırma bedeline 16/7/2011 tarihinden, karar tarihine kadar geçen süre için yasal faiz yürütülmesi gerektiği ifade edilmiştir.

13. Mahkemece bozma kararına uyularak alınan 5/11/2014 havale tarihli ek raporda;

i. Taşınmazın birinci sınıf damlama sulama sistemiyle ileri tarım teknikleri kullanılarak tarım yapıldığı, sulanabilir tarım arazisi olarak değer tespitinin 2011 yılı ürün maliyetlerine göre hesaplandığı, üretim giderleri olarak sabit girdi fiyatlarının taşınmaz malikleri tarafından kullanılması nedeniyle ileri tarım teknikleri kullanıldığı için İlçe Tarım Müdürlüğünün belirlediği maliyet çizelgesinden farklı alındığı belirtilmiştir.

ii. Öte yandan taşınmazın sulanabilir tarla niteliğinde olduğu, DSİ sulama kanalına yakın verimli arazilerinden olduğu, Kayapınar İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğünden (İlçe Tarım Müdürlüğü) alınan 21/11/2011 tarihli yazısında damlama ve sulama ile yetiştirilen tarımsal ürünlerde %20-25 oranında verim artışı olacağının belirtildiği açıklanmıştır.

iii. Buna göre damlama sulama ile sulanan arazilerde ekili bulunan pamuk ve buğday verimindeki artış oranı İlçe Tarım Müdürlüğünün yazısında belirtilen oranların sınırlarında kalınarak %20 verim artışı uygulandığı, silajlık mısır ürününde ise %5 oranında verim artışı uygulanarak hesaplama yapıldığı ifade edilmiştir.

iv. Ayrıca pamuk kg/birim fiyatının Diyarbakır Ticaret Borsasından alındığı, buğday kg/birim fiyatının Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) Şube Müdürlüğünden ve silajlık mısır bitkisinin kg/birim fiyatının ise piyasada yapılan araştırma sonucunda tespit edildiği beyan edilmiştir. Buna göre taşınmazın m² değerinin 12,81 TL olduğu, %56 oranında objektif değer artış oranı uygulanarak objektif değer artışının 7,17 TL olması nedeni ile de m² değerinin 19,98 TL olduğu kabul edilerek toplam kamulaştırma bedeli 194.840,10 TL hesaplanmıştır.

14. Mahkemece 24/12/2014 tarihinde davanın kabulüne ve 23/2/2012 tarihli ara kararında kabul edilen %26 oranında objektif değer artış oranı esas alınarak 157.365 TL kamulaştırma bedeline hükmedilmiştir. Kararın gerekçesinde;

i. Bozma ilamından önce düzenlenen bilirkişi kurulu ek raporunda, münavebeye esas alınan ürünlerin verim miktarları için İlçe Tarım Müdürlüğü verilerinden yararlanıldığı, birim fiyatlarının ise söz konusu ürünlerin satışının gerçekleştirildiği kurumlardan tespit edilen değerlere göre tespit edildiği belirtilmiştir. Öte yandan bilirkişi kurulu raporunda İlçe Tarım Müdürlüğü ve İl Tarım Müdürlüğü cevapları ile yetinilmeyerek, diğer kurumlardan ve davacı kurum bünyesinde oluşturulan Kamulaştırma Kıymet Takdir Komisyonu tarafından taşınmaza değer biçilirken esas alınan verilerden yararlanmak sureti ile münavebe ürünlerinin kilogram satış bedelleri ile dekara üretim giderlerinden faydalanılmak suretiyle münavebeye esas alınan ürünlerin satış fiyatı ve üretim giderleri belirlenerek taşınmazın değerinin tespit edildiği ifade edilmiştir.

ii. Öte yandan davacı İdarenin itirazında belirttiği İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirmiş olduğu ilçede yetişen ürünlerin en az ve en çok verim miktarının tespiti ile taşınmazda yetişen ürünlerin değerlendirilmesi ve taşınmazın durumuna göre belirlenen değerler arasında bir değer alınarak hesaplama yapılması için bilirkişi kurulu ile taşınmaz başında keşif yapıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca kamulaştırılan taşınmazın konumu, özellikleri, çevresinde bulunan taşınmazlar değerlendirilmek sureti ile İlçe Tarım Müdürlüğünün bildirdiği en az ve en çok verim miktarları göz önüne alınarak taşınmazın verim miktarı tespit edilerek hesaplama yapılmasının bilirkişi kurulundan istendiği zikredilmiştir.

iii. Bilirkişi raporunda belirtilen gerekçeler ile münavebe ürünü olarak alınan ürünlerin ortalama verim miktarı ile fiyatlarını esas alan bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun olduğu, buna göre taşınmazın m² birim fiyatının 23,58 TL olması ve söz konusu

miktara %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedeli 289.680,30 TL hesaplanmıştır.

iv. Ancak bozma ilamından sonra alınan bilirkişi ek raporunda belirtilen bedele göre 23/2/2012 tarihli oturumda kabul edilen objektif değer artışına göre hesaplama yapılmak suretiyle kamulaştırma bedelinin tespit edilmesi nedeni ile kısa karar oluşturulduğundan kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 157.365 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir.

15. Karar, taraflarca temyiz edilmiştir. Başvuruculaın temyiz dilekçesinde başvuru formunda belirttikleri objektif değer artış oranıyla ilgili itirazları dışında diğer şikâyetlerini temyiz dilekçesinde de belirttikleri görülmüştür. Karar, Dairece 21/11/2017 tarihinde düzeltilerek onanmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Mahkemece tespit edilen kamulaştırma bedeli Diyarbakır 2. Asliye Hukuk Mahkemesinin 2009/112 Sayılı D.İş dosyasında davalı tarafa ödendiği anlaşıldığından mahkemece tespit edilen bedele faiz yürütülmemesi ve davacı idarece davalı tarafa ödenen fazla bedelin iadesine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde karar verilmesi,

Doğru değil ise de; bu yanılgının giderilmesi yeniden yargılamanın yapılması gerektirmediğinden;

Gerekçeli kararın hüküm fıkrasının 1. bendinin 2. paragrafının çıkartılmasına, yerine (Mahkemece tespit edilen bedelin ödendiği anlaşılmakla ödeme hususunda yeniden karar verilmesine yer olmadığına, davacı tarafça davalı tarafa fazla ödenen 132.325,30 TL bedelin davalı taraftan alınıp davacı tarafa verilmesine) cümlesinin yazılmasına,"

16. Başvuruculaın başvuru formunda dile getirdikleri tüm şikâyetlerin dile getirildiği karar düzeltme talepleri de Dairece 29/11/2018 tarihinde reddedilmiştir.

17. Nihai karar, başvurucular vekiline 28/12/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucular 18/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Celal Afşin ve diğerleri, B. No: 2015/18943, 19/9/2018, §§ 18-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculaın İddiaları

21. Başvurucular, başvuru konusu taşınmaza komşu olan ve aynı bölgede bulunan taşınmazlara ilişkin kamulaştırma bedeli hesabında %100 oranında objektif değer artışı uygulanmasına rağmen başvuru konusu davada %26 oranın kabul edilmesiyle gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmediğinden yakınmaktadır. Başvuruculara göre özel ve teknik bilgiyi gerektiren objektif değer artış oranının hâkim tarafından %26 olarak belirlenmesi dayanaksız ve keyfî bir değerlendirmedir. Başvurucular, taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir.

22. Başvurucular ayrıca kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme aşamalarında bu hususun değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

23. Öte yandan başvurucular; buğday alımının TMO tarafından gerçekleştirildiğini belirtilerek tahmine dayalı Tarım Müdürlüklerinin verileri yerine gerçek değer ve maliyetlerin belirlendiğini, TMO verilerinin esas alınması gerektiğini ileri sürmüştür. Yine aynı gerekçeyle pamukla ilgili olarak Çukobirlik ve Ticaret Borsası verilerinin, silajlık mısır alımında ise -sadece hayvan yetiştiricileri tarafından yapıldığı açıklanarak- dava tarihindeki reel piyasa verilerinin dikkate alınması gerektiği iddia edilmiş ve bu verilerin bozma ilamında belirtilen rakamların çok üzerinde olduğuna işaret edilmiştir.

24. Bununla birlikte başvurucular; taşınmazda bulunan damlama sulama sisteminin verimi %25 artırırken maliyetlerin de %50 oranında azalmasını sağladığını, bu hususun Diyarbakır İl Tarım Müdürlüğü ve Kralkızı Dicle Pompajlı Sulama Birliği yazılarıyla ortaya konulduğunu zikretmiştir. Buna göre özellikle damlama sulama sistemi sayesinde başvuru konusu taşınmazın emsal taşınmazlara nispetle en az %25 oranında daha verimli olduğu beyan edilmiştir. Ayrıca bilirkişi raporunda da masrafların düşük olmasını sağlayan birçok nedenin belirtildiği ancak derece mahkemelerince bu hususların dikkate alınmadığı ileri sürülmüştür. Aksine arazinin maliki olmasına rağmen Tarım Müdürlüklerinin maliyet tablosunda kira giderinin eklendiği vurgulanmıştır.

25. Sonuç olarak başvurucular; belirtilen gerekçelerle hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle gerekçeli karar, adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

26. Anayasa’nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

“Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

27. Anayasa'nın "Kamulaştırma" kenar başlıklı 46. maddesi şöyledir:

"Devlet ve kamu tüzelkişileri; kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılıklarını peşin ödemek şartıyla, özel mülkiyette bulunan taşınmaz malların tamamını veya bir kısmını, kanunla gösterilen esas ve usullere göre, kamulaştırmaya ve bunlar üzerinde idarî irtifaklar kurmaya yetkilidir.

Kamulaştırma bedeli ile kesin hükme bağlanan artırım bedeli nakden ve peşin olarak ödenir. Ancak, tarım reformunun uygulanması, büyük enerji ve sulama projeleri ile iskân projelerinin gerçekleştirilmesi, yeni ormanların yetiştirilmesi, kıyıların korunması ve turizm amacıyla kamulaştırılan toprakların bedellerinin ödenme şekli kanunla gösterilir. Kanunun taksitle ödemeyi öngörebileceği bu hallerde, taksitlendirme süresi beş yılı aşamaz; bu takdirde taksitler eşit olarak ödenir.

Kamulaştırılan topraktan, o toprağı doğrudan doğruya işleten küçük çiftçiye ait olanlarının bedeli, her halde peşin ödenir.

İkinci fıkrada öngörülen taksitlendirmelerde ve herhangi bir sebeple ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için öngörülen en yüksek faiz uygulanır."

28. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucular tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkı dışında hukuki belirlilik ve eşitlik ilkeleriyle adil yargılanma hakkının da ihlal edildiğini iddia etmiş ise de şikâyetlerin özünün gerçek kamulaştırma bedeline hükmedilmemesine yönelik olduğu anlaşılmakla anılan şikâyetler mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında incelenmiştir.

a. Objektif Değer Artış Oranına İlişkin Şikâyet Yönünden

29. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir.

30. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması ve bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17).

31. Başvuru yollarının tüketilmesi gereğinden söz edilebilmesi için öncelikle hukuk sisteminde, hakkının ihlal edildiğini iddia eden kişinin başvurabileceği idari veya yargısal bir hukuki yolun öngörülmüş olması gerekmektedir. Ayrıca bu hukuki yolun iddia edilen ihlalin sonuçlarını giderici, etkili ve başvurucu açısından makul bir çabayla ulaşılabilir nitelikte olması ve sadece kâğıt üzerinde kalmayıp fiilen de işlerliğe sahip bulunması gerekmektedir. Olmayan bir hukuki yolun tüketilmesi başvurucudan beklenemeyeceği gibi hukuken veya fiilen etkili bulunmayan, ihlalin sonuçlarını düzeltici bir vasıf taşımayan veya aşırı ve olağan olmayan birtakım şeklî koşulların öngörülmesi nedeniyle fiilen erişilebilir ve kullanılabilir olmaktan uzaklaşan başvuru yollarının tüketilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır (Fatma Yıldırım, B. No: 2014/6577, 16/2/2017, § 39).

32. Başvurucular, başvuru konusu taşınmaza komşu taşınmazlar için %100 oranında objektif değer artışı uygulanmasına rağmen başvuru konusu davada %26 oranın hâkim tarafından dayanaksız ve keyfî olarak %26 olarak kabul edilmesinden şikâyetçidir. Başvurucular ayrıca taşınmazın altında bulunan petrol yatakları ve diğer özellikleri nedeniyle objektif değer artış oranının en az %200-300 arasında olması gerektiğini iddia etmiştir. Bununla birlikte başvurucuların temyiz dilekçesinde bu iddialarını dile getirmedikleri anlaşılmaktadır.

33. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlali iddiası kapsamında uğranılan zararların giderilmesi şikâyetleri yönünden başvuru yollarının usulünce tüketildiği söylenemez. Dolayısıyla etkin ve erişilebilir bir çözüm imkânı sunan hukuk yoluna başvurulmaksızın yapılan başvurunun incelenmesi, bireysel başvuru yolunun ikincilliği ilkesi gereği mümkün değildir.

34. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Kısa Karar İle Gerekçeli Karar Arasındaki Çelişkinin Giderilmediği Şikâyeti Yönünden

i. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Başvuruculların kamulaştırma bedelinin tespitine ilişkin şikâyetinin açıkça dayanaktan

yoksun olmadığı ve başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığından kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

ii. Esas Yönünden

36. Anayasa'nın 35. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir" denilmek suretiyle mülkiyet hakkı güvenceye bağlanmıştır. Anayasa'nın anılan maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda, mülk olarak değerlendirilmesi gerektiğinden kuşku bulunmayan menkul ve gayrimenkul mallar ile bunların üzerinde tesis edilen sınırlı ayni haklar ve fikrî hakların yanı sıra icrası kabil olan her türlü alacak da mülkiyet hakkının kapsamına dâhildir (Mahmut Duran ve diğerleri, B. No: 2014/11441, 1/2/2017, § 60).

37. Somut olayda başvurucuların taşınmazı kamulaştırılmıştır. Taşınmaz mal varlığının Anayasa’nın 35. maddesinde yer alan mülkiyet hakkının kapsamına dâhil olduğunda tereddüt bulunmamaktadır. Başvurucuların taşınmazının mülkiyetinin kamulaştırma yoluyla Hazineye geçmiş olmasının mülkiyet hakkına müdahale teşkil ettiği açıktır. Anayasa Mahkemesinin çok sayıda kararında da belirtildiği üzere taşınmazın kamulaştırılması mülkiyetten yoksun bırakma niteliği taşımaktadır (Mehmet Akdoğan ve Diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 32; AYM, E.1988/34, K.1989/26, 21/6/1989; E.2011/58, K.2012/70, 17/5/2012).

38. Kamulaştırmanın usul ve esasları 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanunu'nda düzenlenmiştir. Somut olayda, kamulaştırma sürecinin 2942 sayılı Kanun’a göre sürdürülerek tamamlandığı görülmektedir. Bu durumda mülkiyetten yoksun bırakmanın kanuni dayanağının bulunduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan petrol lokasyon alanında kalan başvuruya konu taşınmazın kamulaştırılmasında kamu yararı amacının bulunduğu açıktır.

39. Ölçülülük ilkesi; elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2012/102, K.2012/207, 27/12/2012; E.2012/149, K.2013/63, 22/5/2013; E.2013/32, K.2013/112, 10/10/2013; E.2016/16, K.2016/37, 5/5/2016; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, § 38).

40. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve Gmo Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

41. Başvurucular, kamulaştırma bedelinin kısa kararda hatalı yazıldığının gerekçeli kararda

belirtilmesine rağmen temyiz ve karar düzeltme kanun yolu aşamalarında Dairece bu hususun değerlendirilmediğini öne sürmüştür.

42. Mahkeme gerekçesinde bilirkişi kurulunun birinci ek raporunun uygun bulunduğu belirtilerek ve %26 objektif değer artışı uygulanarak kamulaştırma bedelinin 289.680,30 TL kabul edildiği vurgulanmıştır. Ancak bozma ilamından sonra alınan ek raporda belirtilen bedel üzerinden kısa kararın oluşturulduğu ve kısa kararda değişiklik yapmamak amacı ile kısa kararda belirtilen miktara göre kamulaştırma bedelinin 157.365 TL olarak tespitine karar verildiği izah edilmiştir (bkz. § 14).

43. Başvurucular, Mahkemenin de kabulünde olan kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki bu çelişkiyi temyiz ve karar düzeltme kanun yollarına yaptıkları başvurularda dile getirmiştir. Ancak Dairece her iki incelemede de söz konusu çelişkiye ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmadan düzeltilerek onama ve ret kararları verilmiştir (§§ 15, 16). Buna göre Mahkemece hüküm altına alınmak istenen 289.680,30 TL ile sehven kısa kararda belirtilen ve sonrasında düzeltilmeyen 157.365 TL arasında başvurucuların mülkiyet hakkını esaslı olarak etkileyen bir fark olduğu tartışmasızdır.

44. Bu durumda somut olayda, Daire kararlarının başvurucuların davanın sonucuna etkili olabilecek mahiyette olan ve Mahkeme gerekçesinde de ortaya konulmuş olan iddia ve itirazlarına cevap verecek nitelikte yeterli ve uygun bir gerekçe içermediği anlaşılmaktadır. Nihayetinde başvuruya konu davada başvurucular, Mahkemece hükmedilmek istenen bedelden daha yüksek kamulaştırma bedelinin ödenmesi gerektiğini vurgulamakla birlikte Mahkemenin aslında hükmetmek isteği kamulaştırma bedelinin bile kısa kararda yapılan hata nedeniyle hüküm altına alınmadığı iddialarını bizatihi gerekçeli karara dayandırmıştır. Buna mukabil Daire kararlarında mezkûr gerekçeli kararda açıklanan çelişkiye ilişkin başvuruculara iddia ve itirazlarının dayandığı olgular karşılanmamıştır.

45. Buna göre idari ve yargısal sürecin bütününe bakıldığında mülkiyet hakkının korunmasında usule ilişkin güvencelerin somut olayda yerine getirilmediği, başvuruculara bu güvencelerden yararlandırılmadığı sonucuna varılmıştır. Bu sebeple başvuruculara mülkiyet hakkı ile müdahalenin dayandığı kamu yararı arasında olması gereken adil denge başvurucular aleyhine bozulmuş olup mülkiyet hakkına yapılan müdahale ölçüsüzdür.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

c. Diğer Şikâyetler Yönünden

47. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvuruculara kamulaştırma bedeline ilişkin diğer şikâyetleri hakkında bu aşamada kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

B. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

48. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

49. Başvurucular, ihlalin tespit edilmesini ve yargılamanın yenilenmesiyle birlikte tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

50. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

51. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55- 57).

52. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

53. Kamulaştırma bedeline ilişkin kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin itirazlara rağmen kanun yollarında giderilememesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır (bkz. §§ 42-45). Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

54. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini

ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

56. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Objektif değer artışı yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi yönünden mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Kısa karar ile gerekçeli karar arasındaki çelişkinin giderilmemesi nedeniyle Anayasa’nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/1386) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Yargıtay 5. Hukuk Dairesine GÖNDERİLMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

USKAR KÖMÜR PAZARLAMA NAKLİYAT TARIM İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/2762 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/2762

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

USKAR KÖMÜR PAZARLAMA NAKLİYAT TARIM İNŞAAT SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/2762)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 24/12/2021-31699

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Uskar Kömür Pazarlama Nakliyat Tarım İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.

Vekili : Av. İbrahim ERGENÇ

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; terör örgütüyle irtibatlı ve iltisaklı bulunduğu gerekçesiyle verilen ihaleden iki yıl süreyle yasaklanma kararına karşı açılan davada esaslı iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, ihale sözleşmesinin feshedilmesi ve geçici teminatın irat kaydedilmesi nedenleriyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 25/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, merkezi Nevşehir'de olan bir limitet şirkettir.

10. Başvurucu, Kulu İlçe Millî Eğitim Müdürlüğünce (İdare) 28/8/2017 tarihinde yapılan "Kulu İlkokul, Ortaokulları ve Anaokuluna torbalanmış linyit kalorifer kömürü alımı" ihalesinde teklif sunmuş ve ihale başvurucu üzerinde kalmıştır. Başvurucu ile İdare arasında 5/10/2017 tarihinde sözleşme imzalanmıştır.

11. Nevşehir İl Emniyet Müdürlüğünce (Emniyet Müdürlüğü) başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturması sonucunda İdareye gönderilen 6/10/2017 tarihli yazıda başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü ve/veya Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) müzahir bankada 17/12/2013-2/6/2016 tarihleri arasında 504 adet hesap hareketinin bulunduğu belirtilerek bu bilginin ilgili mercilerden teyit edilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

12. İdare 26/10/2017 tarihinde sözleşmeyi "güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığı" gerekçesiyle feshetmiştir. Başvurucunun yatırdığı 19.950 TL geçici teminat da gelir olarak kaydedilmiştir. Başvurucu, sözleşmenin feshedilmesine ilişkin işleme karşı 27/10/2017 ve 14/11/2017 tarihlerinde İdare nezdinde itirazda bulunmuştur. İdare 28/11/2017 tarihli yazıyla itirazı reddetmiştir. Başvurucunun ihalenin feshi ve geçici teminatın irat kaydedilmesine ilişkin işlemlere karşı dava açtığına dair herhangi bir bilgi bireysel başvuru dosyasında bulunmamaktadır.

13. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından başvurucu hakkında 18/1/2018 tarihli işlemle iki yıl süreyle ihaleye katılmaya yasaklama kararı verilmiştir. Karar 18/1/2018 tarihli ve 30335 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır.

14. Başvurucu iki yıl süreyle ihaleye katılmaya yasaklama kararına karşı 25/1/2018 tarihinde Ankara 2. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 11., 17. ve 58. maddeleri uyarınca ihaleden yasaklılık kararı verilebilmesi için Kanun'un 11. maddesinde belirtilen fiillerin işlendiğinin tespit edilmiş olması ve yasaklama kararının fiilin tespitini izleyen günden itibaren 45 gün içinde verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dilekçede yasaklanmış fiilin işlendiğinin ihaleyi yapan idarece tespit edilmesinin ve yasaklama kararının ihaleyi yapan idarece verilmesinin zorunlu olduğu, bu sebeple Millî Eğitim Bakanlığının Emniyet Müdürlüğünün yaptığı tespite dayalı olarak yasaklama kararı vermiş olmasının hukuka aykırı bulunduğu ifade edilmiştir. Fiilin tespitinden itibaren 45 gün içinde yasaklama kararı verilmiş olması gerektiğini vurgulayan başvurucu, Kanun'un bu konuda yoruma gerek bırakmayacak kadar açık olduğu ve olayda yasaklama kararının 45 günlük süreden sonra verildiği iddia edilmiştir. Başvurucu ayrıca terör örgütüyle iltisaklı ve irtibatlı olduğuna dair

hiçbir bilgi bulunmadığını ve Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında kalan fiiller için yasaklama kararı verilmesinin de hukuken mümkün olmadığını savunmuştur.

15. Mahkeme 31/5/2018 tarihli ara kararıyla Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu Başkanlığından (TMSF) başvurucunun Bank Asyadaki hesap hareketlerinin gönderilmesini istemiştir. TMSF istenen bilgiyi 18/6/2018 tarihli yazıyla bir CD içinde Mahkemeye göndermiştir.

16. Mahkeme 6/7/2018 tarihli kararıyla davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, Emniyet Müdürlüğünce yapılan arşiv araştırması neticesinde başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir bankada 17/12/2013-2/6/2016 tarihlerinde 504 adet hesap hareketinin bulunduğunun belirtildiğine vurgu yapılmıştır. Mahkeme, TMSF'nin gönderdiği hesap hareketlerinin incelenmesinden başvurucunun 17-25 Aralık 2013 tarihlerinden sonra da -9/5/2014 tarihinde- FETÖ/PDY'ye müzahir bankada hesap açtığının anlaşıldığı ve 17/12/2013-2/6/2016 tarihlerinde 504 adet hesap hareketinin bulunduğu hususları dikkate alındığında hakkında FETÖ/PDY'ye irtibat ya da iltisakı olduğunu değerlendirmeye elverişli bilgi ve belgenin bulunduğu sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme 4734 sayılı Kanun uyarınca iki yıl süreyle ihalelere katılmaktan yasaklama kararı verilmesine ilişkin olarak tesis olunan dava konusu işlemde hukuka aykırılık görülmediğini belirtmiştir. Mahkeme ayrıca yasaklama kararının Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Emniyet Müdürlüğünün tespitine dayalı olarak verilmesinin mevzuata uygun olduğunu ve 45 günlük sürenin de hak düşürücü değil idarenin iç işleyişine ilişkin bulunduğunu ifade ederek başvurucunun yetki ve usule ilişkin itirazlarını da reddetmiştir.

17. Başvurucu, bu karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde, 17-25 Aralık 2013 tarihinden sonra hesap açılmasının ve hesap hareketleri bulunmasının irtibat ve iltisak tespiti için yeterli olmadığı belirtilmiştir. Başvurucu 17-25 Aralık 2013 tarihinden önce açtığı hesapların ticari saiklerle açıldığını, 9/5/2014 tarihinde açılan hesabın ise kendisinin bilgisi dışında açıldığını savunmuştur. Başvurucuya göre açılan hesap kredi kartından taksitli satış yapmaya yönelik olup para yatırmaya elverişli değildir. Ayrıca bu hesabı muhtemelen hesap çeşitliliğinin sağlanması için bankanın kendisi açmıştır. Başvurucu 17-25 Aralık 2013 tarihinden önce açılan hesapların niteliği ve hareketlerin mahiyetiyle ilgili olarak da açıklamalarda bulunmuş, bunların POS işlemlerine ilişkin olduğunu savunmuştur.

18. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 8. İdari Dava Dairesi 29/11/2018 tarihli kararla istinaf istemini esastan kesin olarak reddetmiştir. Nihai karar 27/12/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

19. Başvurucu 25/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. 4734 sayılı Kanun'un "İhaleye katılamayacak olanlar" kenar başlıklı 11. maddesinin birinci fıkrasının 31/10/2016 tarihli ve 678 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (678 sayılı KHK) 30. maddesiyle eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 sayılı kararıyla iptal edilen (g) bendini de içeren kısmı şöyledir:

"Aşağıda sayılanlar doğrudan veya dolaylı veya alt yüklenici olarak, kendileri veya başkaları adına hiçbir şekilde ihalelere katılamazlar:

...

g)Terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilen gerçek ve tüzel kişiler ile bu kapsamda olduğu Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından bildirilen yurt dışı bağlantılı gerçek ve tüzel kişiler."

21. 4734 sayılı Kanun'un "Yasak fiil veya davranışlar" kenar başlıklı 17. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İhalelerde aşağıda belirtilen fiil veya davranışlarda bulunmak yasaktır:

...

e) 11 inci maddeye göre ihaleye katılamayacağı belirtildiği halde ihaleye katılmak.

Bu yasak fiil veya davranışlarda bulunanlar hakkında bu Kanunun Dördüncü Kısmında belirtilen hükümler uygulanır"

22. 4734 sayılı Kanun'un "İhalelere katılmaktan yasaklama" kenar başlıklı 58. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"17 nci maddede belirtilen fiil veya davranışlarda bulundukları tespit edilenler hakkında fiil veya davranışlarının özelliğine göre, bir yıldan az olmamak üzere iki yıla kadar ... 2 nci ve 3 üncü maddeler ile istisna edilenler dahil bütün kamu kurum ve kuruluşlarının ihalelerine katılmaktan yasaklama kararı verilir. Katılma yasakları, ihaleyi yapan bakanlık veya ilgili veya bağlı bulunulan bakanlık, herhangi bir bakanlığın ilgili veya bağlı kuruluşu sayılmayan idarelerde bu idarelerin ihale yetkilileri, il özel idareleri ve bunlara bağlı birlik, müessese ve işletmelerde İçişleri Bakanlığı; belediyeler ve bunlara bağlı birlik, müessese ve işletmelerde ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından verilir.

Haklarında yasaklama kararı verilen tüzel kişilerin şahıs şirketi olması halinde şirket ortaklarının tamamı hakkında, sermaye şirketi olması halinde ise sermayesinin yarısından fazlasına sahip olan gerçek veya tüzel kişi ortaklar hakkında birinci fıkra hükmüne göre yasaklama kararı verilir. Haklarında yasaklama kararı verilenlerin gerçek veya tüzel kişi olması durumuna göre; ayrıca bir şahıs şirketinde ortak olmaları halinde bu şahıs şirketi hakkında da, sermaye şirketinde ortak olmaları halinde ise sermayesinin yarısından fazlasına sahip olmaları kaydıyla bu sermaye şirketi hakkında da aynı şekilde yasaklama kararı verilir.

İhale sırasında veya sonrasında bu fiil veya davranışlarda bulundukları tespit edilenler, idarelerce o ihaleye iştirak ettirilmeyecekleri gibi yasaklama kararının yürürlüğe girdiği tarihe kadar aynı idare tarafından yapılacak sonraki ihalelere de iştirak ettirilmezler.

Yasaklama kararları, yasaklamayı gerektiren fiil veya davranışın tespit edildiği tarihi izleyen en geç kırkbeş gün içinde verilir. Verilen bu karar Resmi Gazetede yayımlanmak üzere en geç onbeş gün içinde gönderilir ve yayımı tarihinde yürürlüğe girer. Bu kararlar Kamu İhale Kurumunca izlenerek, kamu ihalelerine katılmaktan yasaklı olanlara ilişkin siciller tutulur.

İhaleyi yapan idareler, ihalelere katılmaktan yasaklamayı gerektirir bir durumla karşılaştıkları takdirde, gereğinin yapılması için bu durumu ilgili veya bağlı bulunulan bakanlığa bildirmekle yükümlüdür."

23. Anayasa Mahkemesinin 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasına 1/2/2018 tarihli ve 7071 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında

Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'la kanunlaşan 678 sayılı KHK'nın 30. maddesiyle eklenen (g) bendinin iptaline ilişkin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

34. Anayasa'nın 48. maddesinin birinci fıkrasının ilk cümlesinde 'Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir' denilmek suretiyle temel hak ve özgürlükler arasında yer alan çalışma ve sözleşme hürriyeti güvence altına alınmıştır.

35. Kural, terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu bildirilen gerçek ve tüzel kişilerin kamu ihalelerine katılamayacaklarını öngörmek suretiyle çalışma ve sözleşme hürriyetini sınırlamaktadır.

36. Anayasa'nın 13. maddesinde 'Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz' denilmiştir. Buna göre çalışma ve sözleşme hürriyetine sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

37. Anayasa'nın anılan maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen nedenlere bağlı olarak sınırlanabileceği öngörülmüş ise de bu, düzenlendiği maddede hiçbir sınırlama nedenine yer verilmeyen hakların mutlak olduğu ve bunların hiçbir şekilde sınırlanamayacağı anlamını taşımamaktadır. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında da belirtildiği üzere temel hak ve hürriyetlerin doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu gibi Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallar da temel hak ve hürriyetlerin sınırını oluşturur. Bir başka deyişle temel hak ve özgürlüklerin kapsamının ve objektif uygulama alanının her bir norm yönünden bağımsız olarak değil Anayasa'nın bütünü içerisindeki anlama göre belirlenmesi gerekir.

38. Anayasa'nın 5. maddesinde demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak, kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Terörle mücadele ederek kişilerin ve toplumun huzur ve güvenliğini sağlamanın devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu ödevler kapsamında kaldığında tereddüt bulunmamaktadır. Bu yönüyle millî güvenliğin sağlanması amacıyla çalışma ve sözleşme hürriyetine sınırlama getirilmesi mümkündür.

39. Kaldı ki kamu ihalelerine katılım, işin doğasından kaynaklanan bazı sınırlamalara tabi olabilir. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi ve idari faaliyetlerin yürütülmesi bakımından büyük önem arz eden kamu ihalelerinin belirli şartlar ve buna uygun usuller ile gerçekleştirilmesi bir zorunluluktur. Bu kapsamda ihalelere katılacak kişiler için malî, teknik, mesleki yeterlik yanında güvenlik koşullarının da belirlenmesi kaçınılmazdır.

40. Millî güvenlik kuşkusuz kamu ihalelerine katılım yönünden işin doğasından kaynaklanan bir sınırlama sebebi olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda terör örgütleri ile irtibat veya iltisakı tespit edilenlerin kamu ihalelerine katılmamasını öngören kuralın millî güvenlik amacı ile öngörüldüğü ve anayasal anlamda meşru bir amaç taşıdığı söylenebilir. Belirtilen amaca yönelik olarak kanun koyucu tarafından idari önlemler öngörülebileceği açıktır.

41. Öte yandan Anayasa’nın 13. maddesi kapsamında çalışma ve sözleşme hürriyetini sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin bulunması yeterli değildir. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

42. Esasen temel hakları sınırlayan kanunun bu niteliklere sahip olması, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesinin de bir gereğidir. Hukuk devletinde, kanuni düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır, uygulanabilir ve nesnel olması, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesi gerekir (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 153). Kanunda bulunması gereken bu nitelikler hukuki güvenliğin sağlanması bakımından da zorunludur. Zira bu ilke hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2015/41, K.2017/98, 4/5/2017, § 154). Dolayısıyla Anayasa’nın 13. maddelerinde sınırlama ölçütü olarak belirtilen kanunilik, Anayasa’nın 2. maddesinde güvenceye alınan hukuk devleti ilkesi ışığında yorumlanmalıdır.

43. Kuralla terör örgütleriyle irtibatlı veya iltisaklı bulunan gerçek ve tüzel kişilerin kamu ihalelerine katılamayacakları öngörülmekte olup kuralda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan ibareler genel kavram niteliğinde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında belirtilen nedenlerle bunların katagorik olarak belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez.

44. Anayasa’nın 13. maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen sınırlamanın ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

45. Millî güvenlik bakımından sakınca oluşturabilecek fiil veya durumları nedeniyle kişilerin kamu ihalelerine katılamamalarını düzenleyen kural kanun koyucu tarafından getirilen idari bir önlem niteliğindedir. Bu çerçevede millî güvenliğin sağlanması amacıyla kuralda öngörülen sınırlamaların elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

46. Bununla birlikte idari önlemlere başvurulabilmesi bu önlemler bakımından sınırsız bir yetkiye sahip olunması anlamını taşımamaktadır. Kural, terör örgütleriyle iltisaklı yahut irtibatlı olma bakımından Emniyet Genel Müdürlüğü ve Millî İstihbarat Teşkilatı tarafından yapılan bildirimi esas almakta; bu yönde bir bildirim yapılması hâlinde kişilerin otomatik olarak kamu ihalelerine katılamaması veya ihale dışı bırakılması sonucunu doğurmaktadır. Kişiler hakkında ortaya çıkan bu sonuç belli bir süreyle de sınırlı değildir. Ayrıca kuralın, bu konuda yapılacak yargısal denetimin de etkinliğini sınırlayabilecek şekilde düzenlendiği ve yargısal süreçte idari işlem denetlenirken ihaleye katılacak gerçek ve tüzel kişilerin terör örgütleriyle iltisakı yahut irtibatı olduğu konusunda ilgili kolluk biriminin bildiriminin bulunup bulunmadığıyla sınırlı bir denetim yetkisi verdiği anlaşılmaktadır.

47. Emniyet Genel Müdürlüğü ve Millî İstihbarat Teşkilatı tarafından yapılan bildirimin

kural olarak ceza soruşturmasına esas alınabilecek nitelikte bilgi ve belgelere dayanma zorunluluğu bulunmamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu kapsamdaki değerlendirmeye esas alınan olay ve olguların istihbarî nitelikte olması kuvvetle muhtemeldir. Bu nedenle kamu ihalelerini gerçekleştiren idarelerce tesis edilecek işlemlerle ilgili yargısal denetim daha da önemli hâle gelmektedir. Ceza soruşturmasına esas alınabilecek nitelikte bilgi ve belgelere dayanma zorunluluğu olmayan güvenlik kurumlarınca yapılacak değerlendirmenin otomatik sonuç doğurması ile idarelere ve idari işlemi denetleyecek mahkemelere gerçek ve tüzel kişilerin terör örgütleriyle iltisakı yahut irtibatı bulunup bulunmadığı hususunda değerlendirme yapma yetkisinin verilmemesi, söz konusu bildirimlerin doğruluğunu denetleme ve gerçek duruma göre idari işlem tesis etme imkânını önemli ölçüde sınırlamaktadır. Kanun'da anılan yetkinin kuralın getiriliş amacına uygun olarak kullanılmasını sağlayacak ve bu konudaki olası keyfilikleri önleyecek yasal güvencelere de yer verilmediği görülmektedir.

48. Belirli bir süreyle sınırlı olmayan ve kamu ihalelerini yapan idareler ile bu işlemleri denetleyecek mahkemelere kural olarak değerlendirme yapma imkânı vermeyen düzenlemenin yukarıda belirtilen sonuçları dikkate alındığında çalışma ve sözleşme hürriyetine yönelik orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

24. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

25. Başvurucu;

i. 17-25 Aralık 2013 sürecinden önce açtığı dört hesabın ticari amaçlı olduğunu, bu tarihten sonra -9/5/2014 tarihinde- açılan hesaptan da kendisinin haberi olmadığını, muhtemelen banka tarafından hesapların çeşitlendirilmesi amacıyla açıldığını belirtmiştir. Başvurucu bu hesabın para yatırmaya elverişli olmadığını da vurgulamıştır. 17-25 Aralık 2013 sürecinden önce açılan hesapların POS cihazlarından yapılan satışlara ilişkin olduğunu iddia etmiş, hesaplara para yatırılmasının veya hesapta para bekletilmesinin söz konusu olmadığını savunmuştur. Başvurucu, derece mahkemesindeki yargılamalar sırasında bu iddiaları ileri sürdüğünü ancak mahkemelerin şeklen inceleme yaptığını öne sürmüştür.

ii. Başvurucu ayrıca Emniyet Müdürlüğünün yaptığı tespite istinaden ve 45 günlük hak düşürücü sürenin geçmesinden sonra tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğunu, iki yıllık sürenin ölçülü olmadığını öne sürdüğü hâlde mahkemelerin bu konuda ilgili ve yeterli gerekçe ortaya koyamadığını belirtmiştir.

iii. Bank Asyanın mevzuata göre kurulmuş, yetkili otoriteler tarafından faaliyet izni verilmiş bir banka olduğunu, bu bankada hesap açmanın örgütle irtibat ve iltisaklı sayılmak için yeterli olmadığını belirtmiştir.

26. Bakanlık görüşünde, ihaleden yasaklama kararının dayanağını oluşturan hükmün Anayasa Mahkemesinin 14/11//2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 sayılı kararıyla iptal edilmiş olmasının anılan hükmün yürürlükte bulunduğu dönemdeki uygulamalarını hukuka

aykırı hâle getirmeyeceği zira Anayasa Mahkemesinin iptal kararlarının geriye yürümeyeceği belirtilmiştir. Bakanlık ayrıca Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 kararına atıfta bulunarak irtibat ve iltisak kavramlarının belirsiz olmadığını vurgulamıştır.

27. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında esas itibarıyla başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

28. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

30. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkını da güvence altına aldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı, doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu sebeple gerekçeli karar hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

31. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

32. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın

sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

33. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, § 57).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

34. Başvurucu, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Emniyet Müdürlüğünce yapılan tespite istinaden ve 45 günlük sürenin geçmesinden sonra tesis edilen işlemin hukuka aykırı olduğunu belirttiği hâlde Mahkemenin ilgili ve yeterli gerekçeyle bu iddiasını karşılamadığını ileri sürmüştür.

35. Mahkemenin gerekçeli kararında başvurucunun yetkiye ilişkin itirazını detaylı bir biçimde karşıladığı görülmektedir. Öte yandan Mahkeme 45 günlük sürenin hak düşürücü değil düzenleyici nitelikte olduğunu kabul etmiş ve başvurucunun bu yöndeki itirazını karşılamıştır. Anayasa Mahkemesinin gerekçeli karar hakkı bağlamındaki görevi mahkemenin gerekçesinin isabetini değerlendirmek değil ilgili ve yeterli olup olmadığını incelemektir. Mahkemenin başvurucunun bu iddialarına ilişkin gerekçesi ise ilgili ve yeterli bulunmuştur.

36. Öte yandan başvuruya konu işlemin dayanağı olan 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasına 678 sayılı KHK'nın 30. maddesiyle eklenen (g) bendinin Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 sayılı kararıyla iptal edilmiş olması da Mahkemenin bu gerekçesini kusurlandırmamaktadır. Zira Mahkeme işlemin tesis edildiği tarihte yürürlükte bulunan mevzuatı dikkate alarak hukukilik değerlendirmesini yapmıştır. Mahkemenin karar verdiği tarihte anılan kural yürürlüktedir.

37. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesine de dikkat çekmek gerekir. Anayasa Mahkemesi kuralın Anayasa'nın 48. maddesinde güvence altına alınan sözleşme özgürlüğüne aykırı olduğu sonucuna ulaşırken kuralın lafzının mahkemelerin Emniyet Genel Müdürlüğü ve Millî İstihbarat Teşkilatı tarafından yapılan bildirimle bağlı olduğu ve mahkemelerin değerlendirme yapmasına olanak sağlamadığı gerekçesine dayanmıştır. Oysa somut olayda Mahkemenin Emniyet Müdürlüğünün bildirimiyle bağlı kalmadığı ve kendisinin bunları değerlendirerek bir sonuca ulaştığı hatta daha öte araştırmalar da yaptığı görülmektedir. Bu itibarla başvurucunun Mahkemenin Emniyet Müdürlüğünün tespitlerine bağlı kaldığı yönündeki itirazının temelsiz olduğu anlaşılmıştır.

38. Başvurucu ayrıca FETÖ/PDY ile irtibat ve iltisakının ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulamadığını ileri sürmektedir.

39. Somut olaydaki uyuşmazlığın konusu başvurucunun iki yıl süreyle ihaleye katılmaya yasaklanmasının hukuka uygun olup olmadığıdır. İhaleden yasaklama kararı 4734 sayılı Kanun'un 58. maddesinin birinci fıkrasına dayanılarak tesis edilmiştir. İdare, terör örgütlerine iltisak ve irtibatının bulunduğunun güvenlik soruşturması sonucu tespit edildiği gerekçesiyle başvurucunun ihaleden yasaklanmasının koşullarının oluştuğunu değerlendirerek dava konusu işlemi tesis etmiştir. Dolayısıyla başvurucu hakkında tesis edilen işlemin temel sebebinin FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olduğu ve davada çözüme

kavuşturulması gereken ana meselinin de İdare tarafından gösterilen olguların başvurucunun terör örgütüyle irtibat ve iltisakını ortaya koymaya yetecek nitelikte olup olmadığıdır.

40. Emniyet Müdürlüğü tarafından yapılan güvenlik soruşturması sonucunda başvurucunun FETÖ/PDY'ye müzahir bankada 17/12/2013-2/6/2016 tarihleri arasında 504 adet hesap hareketinin bulunduğu tespit edilmiştir. Öte yandan yargılama sınasında TMSF tarafından Mahkemeye gönderilen belgelerden 17-25 Aralık 2013 tarihinden sonra da -9/5/2014 tarihinde- başvurucu adına açılmış bir hesabın bulunduğu tespit edilmiştir. Mahkeme 17-25 Aralık 2013 tarihinden sonra hesap açılmış olmasını özellikle vurgulayarak başvurucunun Bank Asyadaki hesap hareketlerinin terör örgütü ile irtibat ve iltisakını gösterdiği sonucuna ulaşmıştır.

41. Başvurucu dava dilekçesinde terör örgütüyle irtibat ve iltisakının bulunmadığını belirtmiş, istinaf dilekçesinde ise mahkeme kararındaki değerlendirmeye yönelik iddialarını açıklamıştır. Başvurucu 17-25 Aralık 2013 tarihinden önce açılan hesapların ticari mahiyette olduğunu ve yapılan işlemlerin ise ticari muamelelere ilişkin bulunduğunu öne sürmüştür. Başvurucu 17-25 Aralık 2013 tarihinden sonra açılan hesabın ise bilgisi ve onayı dışında açıldığını, muhtemelen Bankanın hesap çeşitliliğini sağlamak amacıyla kendiliğinden açtığını, hesabın mahiyeti dikkate alındığında para yatırmaya elverişli olmadığını iddia etmiştir. Bölge İdare Mahkemesi başvurucunun iddialarını değerlendirmeden istinaf istemini esastan reddetmiştir.

42. Bank Asyanın olay tarihinde faaliyet izni bulunan bir banka olduğu gözetildiğinde başvurucunun hesap hareketlerinin ticari mahiyette olduğu iddiasının terör örgütüyle irtibat ve iltisakın bulunup bulunmadığının değerlendirilmesinde önem taşıyacağı açıktır. İlgili mevzuat çerçevesinde kurulmuş ve faaliyet gösteren bir bankada hesap açılması ve bankacılık işlemleri yapılması tek başına terör örgütüyle bağlantının göstergesi olarak kabul edilemez. Nitekim kamu makamlarının da Bank Asyada hesap açan ve işlem yapan herkesin terör örgütüyle irtibatlı veya iltisaklı olduğu yolunda bir değerlendirmeleri bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi tutuklamanın hukukiliği şikâyetlerini incelediği başvurularda da Bank Asyada hesap açılmasını ve rutin bankacılık işlemlerinin yapılmasını tek başına örgütsel bir eylem olarak kabul edilemeyeceğini kabul etmiştir (birçok karar arasından bkz. Ali Bulaç [GK], B. No: 2017/6592, 3/5/2019, § 62; İhsan Yalçın, B. No: 2017/8171, 9/1/2020, § 49; L.A., B. No: 2016/75064, 26/5/2021, § 52). Bu sebeple iltisak ve irtibatın kabulü için Bank Asyada hesap açılması ve bankacılık işlemleri yapılmasından daha öte tespitlerin bulunması gerekir.

43. Mahkemenin sadece başvurucunun Bank Asyada hesabının bulunmasına ve 504 adet işlem gerçekleştirmiş olmasına dayanmadığı, bu meyanda 17-25 Aralık 2013 sürecinden sonra da hesap açılmasına özellikle vurgu yaptığı gözlemlenmektedir. Anayasa Mahkemesinin birçok kararında vurgulandığı üzere Bank Asyanın FETÖ/PDY kurucu ve yöneticilerinin çağrıları üzerine örgüt üyelerinin yatırdığı paralar üzerinden gelir elde ettiği, bu suretle örgüt faaliyetlerine mali yönden kaynak sağladığı ve örgütün finans merkezi olduğu hususu yargı kararlarıyla tespit edilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, § 35; Metin Evecen, B. No: 2017/744, 4/4/2018, § 59; Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 137; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin 20/12/2017 tarihli ve E.2017/1862, K.2017/5796 sayılı kararı; ayrıca bkz. § 61). Dolayısıyla 17-25 Aralık 2013 tarihinden -özellikle örgüt yöneticisinin çağrısından- sonra hesap açılmış olmasının irtibat ve iltisakın tespiti bakımından önemli görülmesinin keyfî olmadığı vurgulanmalıdır.

44. Ne var ki başvurucu bu hesabın kendisinin bilgisi ve onayı dışında -muhtemelen hesap çeşitliliğini sağlamak amacıyla- banka tarafından açıldığını iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca bu hesabın para yatırılmaya elverişli olmadığını vurgulamıştır. Başvurucunun bu iddiasının önemsiz olduğu söylenemez. Hesabın başvurucunun bilgisi dışında açılmış olması hâlinde bunun Mahkemenin değerlendirmesini etkileyeceği açıktır. Ayrıca Anayasa Mahkemesinin anılan kararlarında Bank Asyaya destek amacının ön plana çıkarıldığına dikkat çekmek gerekir. Hesabın açılmış bulunmasının tek başına destek amacı taşıyıp taşımadığı açıklığa kavuşturulmalıdır.

45. Nitekim Anayasa Mahkemesi Ayla Demir İşat kararında rutin bankacılık işlemlerinin dışında terör örgütünün talimatı üzerine hesap açılıp açılmadığı, önemli sayılabilecek bir mevduat artışı gibi mutat dışına çıkan bir hesap hareketinin olup olmadığı ya da başka bir örgütsel faaliyet çerçevesinde bir işlem yapılıp yapılmadığının açıklığa kavuşturulmadığını vurgulayarak Banka Asyada hesap hareketleri bulunduğu için iş akdi feshedilen başvurucu yönünden özel hayata saygı hakkı kapsamındaki usul güvencelerinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Anılan kararda bu hususların derece mahkemelerince yapılacak çelişmeli yargılama sırasında netleştirilmesi gerektiği belirtilmiştir (Ayla Demir İşat, § 140).

46. Sonuç olarak Mahkemenin başvurucu adına 17-25 Aralık 2013 sürecinden sonra açılan hesabın başvurucunun onayıyla açılmadığı iddiasını araştırmadan ve bu hesabın açılmasının amacını ortaya koymadan sırf 17-25 Aralık 2013 sürecinden sonra hesap açılmış olması olgusundan hareketle başvurucunun FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olduğunu değerlendirmiş olmasının ilgili ve yeterli gerekçe standardını sağlamadığı kanaatine varılmıştır.

47. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

48. Başvurucu; sözleşmenin feshedilmesi, geçici teminatın irat kaydedilmesi ve iki yıl boyunca ihaleye katılamaması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

49. Bakanlık görüşünde, geçici teminatın irat kaydedilmesinin kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğu ve ayrıca ölçülü olduğu belirtilerek mülkiyet hakkının ihlal edilmediği savunulmuştur.

50. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında esas itibarıyla başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

51. Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi idari ve yargısal makamların görevidir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların öncelikle derece mahkemeleri önünde ileri sürülmesi, bu makamlar tarafından değerlendirilmesi ve bir çözüme kavuşturulması esastır (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru, iddia edilen hak ihlallerinin derece mahkemelerince düzeltilmemesi hâlinde başvurulabilecek ikincil nitelikte

bir hak arama yoludur. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmek için öncelikle olağan kanun yollarının tüketilmesi zorunludur. Bu ilke uyarınca başvurucunun şikâyetini öncelikle ve süresinde yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve kanıtlarını zamanında bu makamlara sunması, aynı zamanda bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, § 17).

52. Bireysel başvuruya konu davanın konusunun iki yıl süreyle ihaleden yasaklılık kararından ibaret olduğu görülmektedir. Başvurucu gerek derece mahkemelerine sunduğu dilekçelerinde gerek bireysel başvuru formunda sözleşmenin feshedilmesine ve geçici teminatın irat kaydedilmesine ilişkin işlemlerin hukuka aykırı olduğu yönünde oldukça geniş açıklamalar yapmış ise de bu işlemleri mevcut davaya konu etmemiştir. Öte yandan başvurucu bu işlemleri başka bir davaya konu ettiğini de gösterememiştir. Bu durumda sözleşmenin feshedilmesinin ve geçici teminatın irat kaydedilmesinin mülkiyet hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkin olarak olağan başvuru yollarının tüketilmediği anlaşılmıştır.

53. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduklarına karar verilmesi gerekir.

54. Öte yandan başvurucu iki yıl süreyle ihaleye katılamayacak olması sebebiyle yoksun kalacağı muhtemel kâr nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür. Mülkiyet hakkının mülk edinme beklentisini güvence altına almadığı, mevcut mülkü koruduğu gözetildiğinde bu iddianın değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

C. Diğer İhlal İddiaları

55. Başvurucu;

i. Örgütle irtibatlı ve iltisaklı olduğu gerekçesiyle sözleşmenin feshedilmesinin, teminatın irat kaydedilmesinin ve ihaleden yasaklanmasının masumiyet karinesini zedelediğini belirtmiştir.

ii. 17-25 Aralık 2013'ünmilat alınmasının hukuki dayanağının bulunmadığını, bu tarihten sonra hesap açanların örgütle irtibatlı kabul edilmesinin ayrımcılık yasağını ihlal ettiğini ifade etmiştir.

iii. Nevşehir Emniyet Müdürlüğünün araştırmasının yetersiz olması nedeniyle etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

iv. İrtibat ve iltisak kavramlarının belirsiz olmasının ihaleye katılımla ilgili şartları muğlaklaştırdığını bu nedenle hukuk güvenliği ilkesinin ihlal edildiğini belirtmiştir.

56. Başvurucunun belirttiği hususlar yönünden Anayasa'da güvence altına alınan hiçbir hakka yönelik olarak açık ve görünür bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden bu iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğu kanaatine varılmıştır.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

57. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

58. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesini ve yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesini talep etmiştir.

59. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

60. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

61. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

62. İncelenen başvuruda, başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

63. Bu durumda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2)

numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

64. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 2. İdare Mahkemesine (E.2018/221, K.2018/1423) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİLAY ARPAÇ

B. No: 2019/3016 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİLAY ARPAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3016)

Karar Tarihi:17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Nilay ARPAÇ

Vekili : Av. Mübera BEYAZADAM MENEKŞE

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, temyiz başvurusunun süre yönünden reddedilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 24/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu tarafından, iş akdinin geçerli bir sebebe dayanmaksızın tek taraflı olarak

feshedildiği belirtilerek 29/9/2016 tarihinde İstanbul 14. İş Mahkemesinde (Mahkeme) işe iade istemli tespit davası açılmıştır.

7. Mahkeme 23/2/2017 tarihinde; davanın kabulüne, işverence yapılan feshin geçersizliğine ve başvurucunun aynı konumda işe iadesine karar vermiştir.

8. Davalı tarafın istinaf istemi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 24. Hukuk Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi), başvurucunun 19/8/2016 tarihinde fesihten haberdar olmasına karşın işe iade davasını yasal süresinde açmadığı gerekçesiyle istinaf başvurusunun kabulüne, mahkeme kararının ortadan kaldırılmasına ve davanın süre aşımı gerekçesiyle reddine 5/4/2018 tarihinde karar verilmiştir. Kararın hüküm kısmında ayrıca, kararın tebliğinden itibaren iki hafta içinde Yargıtaya temyiz yolunun açık olduğu da belirtilmiştir.

9. Başvurucu temyiz talebinde bulunmuş, Yargıtay 9. Hukuk Dairesi (Daire) tarafından temyiz talebi 4/9/2018 tarihinde süre aşımından reddedilmiştir. Yargıtay karar gerekçesinde; 30/1/1950 tarihli ve 5521 sayılı mülga İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca temyiz süresinin gerekçeli kararın taraflara tebliğinden itibaren sekiz gün olduğunun belirtildiği, 4/6/2018 tarihinde tebliğ edilen Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı sekiz günlük temyiz süresi geçtikten sonra 13/6/2018 tarihinde yapılan temyiz başvurusunun süresinde olmadığı ifade edilmiştir. Ayrıca karar gerekçesinde; Bölge Adliye Mahkemesi kararında gerekçeli kararın tebliğinden itibaren iki hafta içinde kararın temyiz edilebileceği açıklanmışsa da 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 90. maddesi uyarınca kanunda belirtilen istisnai durumlar dışında kanundaki süreleri hâkimin artırıp eksiltemeyeceği vurgulanmıştır.

10. Daire kararının 5/10/2018 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine başvurucu tarafından 10/10/2018 tarihli dilekçe ile Dairenin 4/9/2018 tarihli kararının maddi hata nedeniyle kaldırılarak karar düzeltme talebinin incelenmesine karar verilmesi talebinde bulunulmuştur.

11. Başvurucunun talebini değerlendiren Mahkeme 15/10/2018 tarihli ek kararıyla, 5521 sayılı Kanun'un 8. maddesi uyarınca iş mahkemesi kararları ile ilgili Yargıtay kararlarının kesin nitelikte olduğu ve yasal şartları bulunmadığından karar düzeltme dilekçesinin reddine karar vermiş, ayrıca söz konusu kararın tebliğden itibaren bir hafta içinde temyiz yolunun açık olduğunu belirtmiştir.

12. Mahkemenin ek kararına karşı başvurucu temyiz talebinde bulunmuştur. Daire 5/12/2018 tarihli kararında öncelikle başvurucunun 10/10/2018 tarihli dilekçesi ile Dairenin 4/9/2018 tarihli ilamına karşı maddi hataya dayalı düzeltme talebinde bulunduğunu, bu talebin değerlendirilmesinin Dairenin görev ve yetki alanında olduğunu, bu nedenle Mahkemenin 15/10/2018 tarihli karar düzeltme dilekçesinin reddine dair ek kararının kaldırılmasına karar verildiğini belirtmiştir. Söz konusu belirlemeden sonra yapılan inceleme neticesinde ise temyiz incelemesi sonucunda verilen kararda maddi hata saptanamadığı, maddi hataya dayandığı ileri sürülen hususun hukuki takdire ilişkin olduğu ve 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu gereğince iş mahkemelerinin kararları ile ilgili Yargıtay kararlarına karşı karar düzeltme istenemeyeceği ifade edilerek dilekçesinin reddine karar verilmiştir.

13. Dairenin 5/12/2018 tarihli dilekçenin reddine yönelik kararı 17/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 24/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu, Bölge Adliye Mahkemesinin temyiz süresini kararın tebliğinden itibaren iki hafta olarak gösterdiğini ve belirtilen süre içerisinde temyiz talebinde bulunmasına rağmen temyiz başvurusunun haksız şekilde süreden reddedildiğini, yargılamanın makul sürede tamamlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

17. Karar düzeltme yolu kapalı olan kararların öğrenilmesinden itibaren bireysel başvuru süresi başlar. Bu nitelikteki kararlara karşı karar düzeltme yoluna başvurulmasının bireysel başvuru süresine bir etkisi bulunmamaktadır (Erendiz Önal, B. No: 2014/1133, 30/6/2014, § 32).

18. Somut olayda 5/10/2018 tarihinde tebliğ edilen kesin nitelikteki karara karşı otuz günlük başvuru süresi geçtikten sonra 24/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulduğu anlaşılmıştır.

19. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.G.S.Ö.K. LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/3276 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3276

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.G.S.Ö.K. LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3276)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : A.G.S.Ö.K. Ltd. Şti.

Vekili : Av. Kemal VURALDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ek katma değer vergisi ve kaynak kullanımı destekleme fonu tahakkuku ile katma değer vergisi para cezası kararına yapılan itirazın reddine yönelik işlemin iptali istemiyle açılan davada esasa etkili iddialar karşılanmaksızın karar verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının; yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu Şirkete ait işyerine yönelik 17/6/2011 tarihli Soruşturma Raporu (Rapor) düzenlenmiştir. Raporda; Şirketin 1/1/2007-4/5/2011 tarihleri arasında toplam 508 adet serbest dolaşıma giriş beyannamesi kapsamında ithalat yaptığı, Şirket merkezinde yapılan aramada ele geçirilen faturalarla beyanname eki faturaların karşılaştırıldığı ve 166 adet ithalat faturasının içeriğindeki bilgilerin değiştirildiği ifade edilmiştir. Söz konusu değişikliklerin bir kısmında fatura kıymetlerinin yaklaşık yarı oranında düşürüldüğü, bir kısmında iskontoların gösterilmediği, bazılarında eşya cinsinin farklı beyan edildiği, bazılarında ise bedelli olarak alınan eşyaların faturalarına bedelsiz veya onun yerine geçecek ibareler yazılarak bedelsizmiş gibi çekildiği tespitlerine yer verilmiştir. Aramada ele geçirilen belgelerden uyuşmazlığa konu serbest dolaşıma giriş beyannamesi içeriği eşyaya ilişkin 13.015,53 avro iskontonun beyanname eki faturada gösterilmediği ve iskontonun kıymete eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

9. Rapordaki tespitler üzerine başvurucu Şirket adına, 18/5/2009 tarihli serbest dolaşıma giriş beyannamesi kapsamında ithal edilen eşyadan kaynaklı gelir eksikliğine isabet eden katma değer vergisi ile kaynak kullanımı destekleme fonu tahakkuku yapılmış ve katma değer vergisine yönelik para cezası kararı alınmıştır. Söz konusu işlemlere yapılan itirazlar 3/2/2012 tarihli işlemlerle reddedilmiştir.

10. İtirazın reddedilmesi üzerine başvurucu Şirket tarafından 16/3/2012 tarihinde Ankara 1. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) dava açılmıştır. Dava dilekçesinde; 13/2/2011 tarihli ve 6111 sayılı Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması İle Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'a uygun şekilde matrah artırımında bulundukları ve artırdıkları matrah nedeniyle ilgili döneme yönelik herhangi bir tarhiyata ve incelemeye tabi tutulamayacakları, söz konusu dönemle ilgili dairenin inceleme ve tarh yetkisine sahip olmadığı, işlemin tesisinde 6111 sayılı Kanun'a uygun matrah arttırımında bulunulmasının dikkate alınmadığı belirtilmiştir. Ayrıca, tesis edilen ikmalen tarh işlemi ile kesilen cezanın maddi vakalara dayanmadığı, 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu'nun bir kısım genel hükümlerinin uyuşmazlığa konu idari para cezası işleminde gözönünde bulundurulmadığı ileri sürülmüştür.

11. Mahkemece 12/11/2012 tarihli ara kararı ile ek tahakkukun dayanağı orijinal faturalar ile belgeler, davalı idareden (İdare) istenilmiştir. İdarenin ara kararına verdiği cevapta, başvurucu Şirkete fatura düzenleyen firmanın 6/4/2009 tarihli faturada başvurucu Şirkete iskonto uyguladığından bahisle beyanname eki 6/5/2009 tarihli faturada gösterilen 29.784,78 avro tutarın iskonto uygulanmış tutar olduğu ve iskontonun beyanname eki faturada gösterilmediği sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Ayrıca, teklif raporunun eki tablonun 131. sırasında iskonto değerinin 13.015,53 avro olarak gösterilmesi nedeniyle ek tahakkuk yapıldığı bildirilmiştir.

12. Mahkeme 23/1/2013 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu Şirket hakkında düzenlenen raporlarda, Şirket yetkilisi tarafından gümrük

idaresince fatura üzerinde gösterilen iskontoların kıymete dâhil edilmesi nedeniyle bazı faturalarda iskonto tutarlarının gösterilmediğine dair beyanda bulunulmuş ise de vergiye konu eşyanın ithalinde iskonto uygulandığına dair somut bilgi ve belge ibraz edilmediğinden beyan edilen kıymetin gerçeği yansıttığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Kaldı ki 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nda iskontonun kıymete dahil edileceğine dair bir hükme yer verilmediği vurgulanmıştır. Buna göre beyan edilen kıymetin gerçekte ödenen kıymet olmadığına dair İdarece başkaca bir tespit yapılmaması karşısında ek tahakkukta ve ek katma değer vergisi tahakkuku üzerinden kesilen para cezasında mevzuata uygunluk görülmediği sonucuna varılmıştır.

13. İdare tarafından temyiz edilen Mahkeme kararı Danıştay Yedinci Dairesinin (Daire) 30/3/2016 tarihli kararı ile, dava konusu işlemlerin konusunu oluşturan tahakkukların ve para cezasının toplam tutarının 21.290,10 TL olduğu, bu miktarın karar tarihi itibarıyla kanunda öngörülen parasal sınır olan 26.950 TL'yi aşmadığı ve dolayısıyla dava hakkında tek hâkimle karar verilmesi gerekirken heyetçe karar verilmesinde isabet görülmediği belirtilerek kararın bozulmasına hükmedilmiştir.

14. Dairenin bozma kararı üzerine Mahkeme 23/9/2016 tarihinde tek hâkimle ve Mahkemenin 23/1/2013 tarihli kararındaki gerekçelerle davanın kabulüne karar vermiştir.

15. İdare tarafından istinaf kanun yolu başvurusunda bulunulmuş, başvurucu 18/11/2016 tarihli dilekçeyle istinaf başvurusuna cevap vermiştir. Söz konusu dilekçede; uyuşmazlığın 6111 sayılı Kanun dönemine konu beyannameden ve İdarenin de kabul ettiği ıskontonun gümrük vergisi matrahına dâhil olup olmadığından kaynaklandığı, soruşturma ve teklif raporlarında iskonto bedellerinin gümrük kıymetine dâhil olmadığının gözden kaçırıldığı vurgulanmıştır. Ayrıca, davaya konu beyannamenin 6111 sayılı Kanun kapsamında olduğundan, anılan Kanun uyarınca uyuşmazlığın esasına girilmeden dava konusu işlemlerinin iptal edilmesi gerektiği belirtilmiş, bu konuda Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. Kurulunca verilen kararın bulunduğu ifade edilmiştir.

16. İstinaf başvurusunu inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. Vergi Dava Dairesince (Bölge İdare Mahkemesi) 2/10/2018 tarihli karar ile istinaf isteminin kabulüne, davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; başvurucu Şirkete ait işyerinde yapılan aramada ele geçen orijinal faturalar esas alınmak suretiyle yani eşyanın gerçek satış bedelinin araştırılması suretiyle ek tahakkuk yapıldığı, bu şekilde yapılan ek tahakkuku kusurlandıracak herhangi bir hususa rastlanmadığı ve Mahkemece satış bedeli yöntemini izleyen yöntemlere göre ek tahakkuk yapıldığı kabul edilmek suretiyle verilen kararda isabet görülmediği belirtilmiştir.

17. Nihai karar 10/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 31/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

18. 4458 sayılı Kanun'un 24. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İthal eşyasının gümrük kıymeti, eşyanın satış bedelidir. Satış bedeli, Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta 27 ve 28 inci maddelere göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı, fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır."

19. 4458 sayılı Kanun'un 25. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"24 üncü madde hükümlerine göre belirlenemeyen gümrük kıymeti, bu maddenin 2 nci fıkrasının (a), (b), (c) ve (d) bentlerinin sıra halinde uygulanmasıyla belirlenir. Eşyanın gümrük kıymeti bir üst bent hükümlerine göre belirlenebildiği sürece bir alt bent hükümleri uygulanamaz. Ancak, beyan sahibinin yazılı talebinin gümrük idaresince uygun bulunması şartıyla (c) ve (d) bentlerinin uygulama sırası değiştirilebilir."

20. 4458 sayılı Kanun'un 197. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya 1 inci fıkrada belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebliğat gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılır. Şu kadar ki, gümrük yükümlülüğünün doğduğu olayla ilgili olarak dava açılması zaman aşımını durdurur."

21. 4458 sayılı Kanun'un 234. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"1. Serbest dolaşıma giriş rejimi veya kısmi muafiyet suretiyle geçici ithalat rejimine tabi tutulan eşyaya ilişkin olarak, yapılan beyan ile muayene ve denetleme veya teslimden sonra kontrol sonucunda;

...

b) Kıymeti üzerinden ithalat vergilerine tabi eşyanın beyan edilen kıymeti, 23 ila 31 inci maddelerde yer alan hükümler çerçevesinde belirlenen kıymete göre noksan bulunduğu takdirde, bu noksanlığa ait ithalat vergilerinden başka vergi farkının üç katı para cezası alınır..."

22. 6111 sayılı Kanun'un "Kapsam ve tanımlar" kenar başlıklı 1. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bu Kanunun Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Kısımlarında yer alan hükümleri;

a) 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu kapsamına giren;

1) 31/12/2010 tarihinden (bu tarih dâhil) önceki dönemlere, beyana dayanan vergilerde bu tarihe kadar verilmesi gereken beyannamelere ilişkin vergi ve bunlara bağlı vergi cezaları, gecikme faizleri, gecikme zamları,

2) 2010 yılına ilişkin olarak 31/12/2010 tarihinden (bu tarih dâhil) önce tahakkuk eden

vergi ve bunlara bağlı vergi cezaları, gecikme faizleri, gecikme zamları,

3) 31/12/2010 tarihinden (bu tarih dâhil) önce yapılan tespitlere ilişkin olarak vergi aslına bağlı olmayan vergi cezaları,

...

ç) 31/12/2010 tarihinden (bu tarih dâhil) önce 27/10/1999 tarihli ve 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve ilgili diğer kanunlar kapsamında gümrük yükümlülüğü doğan ve Gümrük Müsteşarlığına bağlı tahsil dairelerince 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre takip edilen gümrük vergileri, idari para cezaları, faizler, zamlar ve gecikme zammı alacakları,

...

hakkında uygulanır.

(2) Bu Kanunun Birinci, İkinci, Üçüncü ve Dördüncü Kısımlarında geçen;

a) Vergi tabiri, 213 sayılı Kanun kapsamına giren vergi, resim, harç ve fon payı ile

eğitime katkı payını,

b) Gümrük vergileri tabiri, ilgili mevzuat uyarınca eşyanın ithali veya ihracında uygulanan ve Gümrük Müsteşarlığına bağlı gümrük idarelerince takip ve tahsil edilen gümrük vergisi, diğer vergiler, eş etkili vergiler ve mali yüklerin tümünü,

...

ifade eder."

23. 6111 sayılı Kanun'un "Katma değer vergisinde artırım" kenar başlıklı 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Katma değer vergisi mükelleflerinin, her bir vergilendirme dönemine ilişkin olarak verdikleri (ihtirazi kayıtla verilenler dâhil) beyannamelerindeki hesaplanan katma değer vergisinin yıllık toplamı üzerinden 2006 yılı için % 3, 2007 yılı için % 2,5, 2008 yılı için % 2 ve 2009 yılı için % 1,5 oranına göre belirlenecek katma değer vergisini, vergi artırımı olarak bu Kanunun yayımlandığı tarihi izleyen ikinci ayın sonuna kadar beyan etmeleri halinde, bu mükellefler nezdinde söz konusu vergiyi ödemeyi kabul ettikleri yıllara ait vergilendirme dönemleri ile ilgili olarak katma değer vergisi incelemesi ve tarhiyatı yapılmaz. ..."

2. Danıştay İçtihadı

24. Başvurucu Şirketin davada taraf olduğu Danıştay Yedinci Dairesinin 5/4/2016 tarihli ve E.2013/1007, K.2016/3758 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İstemin Özeti : Davacı adına tescilli 24.11.2009 gün ve 42270 sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesi muhteviyatı eşyanın kıymetinin düşük beyan edildiğinden bahisle ek olarak tahakkuk ettirilen katma değer vergisi ve kaynak kullanımını destekleme fonu payı ile katma değer vergisi üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezasına vaki itirazın reddine dair işlemlerin iptali istemiyle açılan davada; olayda ithale konu eşya kıymetinin gerçek faturada yer alan miktardan daha düşük beyan edildiği, ithalatlara ilişkin yurtdışı transferlerin araştırıldığı ve yurt dışındaki ilgili firmaya yapılan transferlerin tespit edildiği, bunun yanında şirkete ait cari hesap ekstrelerinde de yurt dışı firmalarından satın alınan mal bedellerini aşan miktarlarda ödemelerde bulunulduğu hususlarının saptandığı, düşük kıymet beyan edildiği hususunun sabit olduğu, ancak 6111 sayılı Kanunun 7'nci maddesinde, aynı Kanun hükümleri uyarınca katma değer vergisi matrah artırımında bulunanlar hakkında, her hangi bir ayırım ve kısıtlama getirilmeksizin, katma değer vergisi tarhiyatı yapılamayacağının açıkça ifade edilmesine rağmen fonlarla ilgili herhangi bir hükme yer verilmediği anlaşıldığından, dava konusu işlemin katma değer vergisine ilişkin kısmında hukuka uyarlık, kaynak kullanımını destekleme fonu payına ilişkin kısmında ise hukuka aykırılık bulunmadığı, diğer yandan, eşyanın kıymetinin eksik beyan edilmesi nedeniyle davacı şirket temsilcileri hakkında ceza soruşturması yürütüldüğü, bu kişiler hakkında karar tarihi itibariyle henüz hüküm kurulmadığından idari yaptırım niteliğinde para cezası kararı alınamayacağından katma değer vergisi para cezasına ilişkin işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle, kısmen davayı reddeden, kısmen ise işlemleri iptal eden Ankara İkinci Vergi Mahkemesinin 28.12.2012 gün ve E:2012/566; K:2012/2726 sayılı kararının iptale ilişkin hüküm fıkrasının; henüz kamu davası açılmamış bir konuda devam eden soruşturma esas alınarak karar verildiği iddiasıyla davalı idarece, redde ilişkin hüküm fıkrasının ise; mahkemece bilirkişi incelemesi yaptırılmak suretiyle karar verilmesi

gerektiği ileri sürülerek davacı tarafından bozulması istenilmektedir.

...

Dayandığı hukuki ve kanuni nedenlerle gerekçesi yukarıda açıklanmış bulunan mahkeme kararının, dava konusu ek tahakkuka ilişkin işlemin katma değer vergisine dair kısmının iptaline ilişkin hüküm fıkrası, aynı gerekçe ve nedenlerle Dairemizce de uygun görülmüş olup, davalı idarenin temyiz dilekçesinde ileri sürülen iddialar sözü geçen hüküm fıkrasının bozulmasını sağlayacak durumda görülmemiştir.

Mahkeme kararının işlemin para cezasının iptaline ilişkin hüküm fıkrası yönünden:

Dosyanın incelenmesinden; davacı adına tescilli serbest dolaşıma giriş beyannamesi muhteviyatı eşyanın kıymetinin düşük beyan edildiğinden bahisle, ek olarak tahakkuk ettirilen katma değer vergisi üzerinden, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 234'üncü maddesinin 1'inci fıkrası hükmüne göre hesaplanarak karara bağlanan para cezasına vaki itirazın reddine dair işlemin, Mahkemece istemin özeti bölümünde yazılı gerekçeyle iptal edildiği anlaşılmıştır.

...

Görüldüğü üzere; 4458 sayılı Kanunda, ithale konu eşyanın kıymetinin düşük beyan edildiğinin saptandığı hallere ilişkin olarak cezai müeyyide uygulanmasına yönelik düzenleme mevcut olduğundan, bu konuda uygulanacak yaptırımlar (para cezası) yönünden özel kanun niteliğindeki 4458 sayılı Kanun hükümlerinin uygulanacağı açıktır.

Bu itibarla, gerçeğe aykırı belgeler kullanılmak suretiyle düşük kıymet beyan ettiği tespit edilen davacı hakkında, 4458 sayılı Kanunun 234'üncü maddesinin 1'inci fıkrası uyarınca karara bağlanan para cezasında bu yönüyle hukuka aykırılık bulunmamakla birlikte, 6111 sayılı Kanunun 7'nci maddesi uyarınca dayanağı tahakkuk işleminin iptal edilmiş olması karşısında, para cezasının da iptalinde sonucu itibarıyla isabetsizlik görülmemiştir.

Mahkeme kararının, ek tahakkuka ilişkin işlemin, kaynak kullanımını destekleme fonu payına dair kısmı yönünden davanın reddine ilişkin hüküm fıkrasına yönelik davacının temyiz istemine gelince:

12.5.1988 tarih ve 88/12944 sayılı Kararnamenin eki Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Karara göre, gerçekleştirilen ithalat işlemleri sonucunda mal bedelinin vadeli (kredili) olarak ödenmesi halinde, mal bedelinden kaynak kullanımını destekleme fonu payı kesintisi yapılması gerekmekte olup, davaya konu işlemde bu hususta bir belirleme yapılmadığı gibi Mahkemece de anılan konuya ilişkin ayrıca bir değerlendirme yapılmaksızın hüküm kurulduğu anlaşıldığından, uyuşmazlığın sözü edilen kısmı hakkında, kaynak kullanımını destekleme fonu payının alınmasını gerektiren nedenlerin mevcut olup olmadığının araştırılması suretiyle yeniden karar verilmesi gerekli bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle, davalı İdarenin, mahkeme kararının, işlemin, katma değer vergisine ilişkin kısmının iptaline dair hüküm fıkrasına yönelik temyiz isteminin reddi ile anılan hüküm fıkrasının onanmasına; para cezasının iptaline ilişkin hüküm fıkrasına yönelik temyiz isteminin ise, reddine; davacının temyiz isteminin kabulü ile mahkeme kararının redde ilişkin hüküm fıkrasının bozulmasına..."

25. Yine başvurucu Şirketin davada taraf olduğu Danıştay Yedinci Dairesinin 5/4/2016 tarihli ve E.2013/1472, K.2016/3767 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"İstemin Özeti : Davacı adına tescilli 17.10.2009 gün ve 35172 sayılı serbest dolaşıma giriş beyannamesi muhteviyatı eşyanın kıymetinin düşük beyan edildiğinden bahisle ek olarak tahakkuk ettirilen katma değer vergisi ve kaynak kullanımını destekleme fonu payı ile katma değer vergisi üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezasına vaki itirazın reddine dair işlemleri; 6111 sayılı Kanunun 7'nci maddesinde, aynı Kanun hükümleri uyarınca katma değer vergisi matrah artırımında bulunanlar hakkında, her hangi bir ayırım ve kısıtlama getirilmeksizin, katma değer vergisi tarhiyatı yapılamayacağının açıkça ifade edilmesi karşısında, davacının matrah artırımı dikkate alınmaksızın yapılan tahakkukta ve karara bağlanan para cezasında hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle iptal eden Ankara Üçüncü Vergi Mahkemesinin 26.12.2012 gün ve E:2012/549; K:2012/2339 sayılı kararının; 6111 sayılı Kanunda yer alan matrah artırımına ilişkin düzenlemenin gümrük vergisi mükelleflerini kapsamadığı ileri sürülerek bozulması istenilmektedir.

...

Dayandığı hukuki ve kanuni nedenlerle gerekçesi yukarıda açıklanmış bulunan mahkeme kararının, işlemin, katma değer vergisi ile katma değer vergisi üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezasının iptaline ilişkin hüküm fıkrası, aynı gerekçe ve nedenlerle Dairemizce de uygun görülmüş olup, temyiz dilekçesinde ileri sürülen iddialar sözü geçen hüküm fıkrasının bozulmasını sağlayacak durumda görülmemiştir.

Mahkeme kararının, ek tahakkuka ilişkin işlemin, kaynak kullanımını destekleme fonu payına dair kısmının iptaline ilişkin hüküm fıkrasına gelince:

6111 sayılı Kanunun 7'nci maddesinde yer alan matrah artırımına ilişkin düzenleme katma değer vergisi matrahı ile ilgili olup, kaynak kullanımını destekleme fonu bakımından anılan hükmün uygulanması mümkün değildir. Bu itibarla, kaynak kullanımını destekleme fonu payının da matrah artırımına ilişkin hükümler çerçevesinde değerlendirilmesinde isabet görülmemiştir.

12.5.1988 tarih ve 88/12944 sayılı Kararnamenin eki Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu Hakkında Karara göre, gerçekleştirilen ithalat işlemleri sonucunda mal bedelinin vadeli (kredili) olarak ödenmesi halinde, mal bedelinden kaynak kullanımını destekleme fonu payı kesintisi yapılması gerekmekte olup, davaya konu işlemde bu hususta bir belirleme yapılmadığı gibi Mahkemece de anılan konuya ilişkin ayrıca bir değerlendirme yapılmaksızın hüküm kurulduğu anlaşıldığından, uyuşmazlığın sözü edilen kısmı hakkında, kaynak kullanımını destekleme fonu payının alınmasını gerektiren nedenlerin mevcut olup olmadığının araştırılması suretiyle yeniden karar verilmesi gerekli bulunmaktadır.

Açıklanan nedenlerle; temyiz isteminin kısmen reddine; mahkeme kararının, işlemin katma değer vergisi ile katma değer vergisi üzerinden hesaplanarak karara bağlanan para cezasının iptaline ilişkin hüküm fıkrasının onanmasına; temyiz isteminin kısmen de kabulü ile mahkeme kararının, işlemin, kaynak kullanımını destekleme fonu payına dair kısmının iptaline ilişkin hüküm fıkrasının ise bozulmasına..."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine

yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini isteme hakkına sahiptir.”

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

27. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Sözleşme'nin 6. maddesinin bir mahkeme önünde medeni hak ve yükümlülüğe ilişkin bir iddiada bulunma hakkını güvence altına aldığını, mahkemenin teşkilatının ve yargılamanın yürütülmesinin bu güvencenin kapsamında olduğunu (Golder/Birleşik Krallık [GK], B. No: 4451/70, 21/2/1975, § 36), davalarda adil yargılanma koşullarını yerine getirme yükümlülüğünün ulusal makamlara ait olduğunu ifade etmiştir (Dombo Beheer B.V./ Hollanda, B. No: 14448/88, 27/10/1993, § 33).

28. AİHM; Sözleşme'nin 6. maddesi adil yargılanma hakkını güvence altına alırken delillerin kabul edilme yöntemi konusunda herhangi bir kural koyma yetkisinin kendisinde olmadığını, ulusal kanunlar tarafından bu hususların belirleneceğini, Sözleşme'deki hak ve yükümlülükleri ihmal etmediği sürece mahkemeler tarafından yapılan hataların giderilmesi görevinin de kendisinde olmadığını belirtmiştir (Schenk/İsviçre [GK], B. No: 10862/84, 12/7/1988, §§ 45, 46). Bu açıdan AİHM yaklaşımına göre yargılama süreci bütün olarak ve bu süreçte delillerin nasıl sunulduğu da dâhil olmak üzere tüm deliller yönünden hakkaniyetsiz bir değerlendirme yapılıp yapılmadığı dikkate alınacaktır (Schuler-Zgraggen/İsviçre, B. No: 14518/89, 24/6/1993, § 66).

29. Buna paralel olarak AİHM, Sözleşme’deki hakların etkili bir biçimde korunması için davaya bakan mahkemelerin Sözleşme’nin 6. maddesine göre tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi olduğunu belirtmiştir (Dulaurans/Fransa, B. No: 34553/97, 21/3/2000, § 33; Kraska/İsveç, B. No: 13942/88, 19/4/1993, § 30).

30. AİHM'e göre -tarafların ileri sürdükleri delillerin kabul edilebilirliği hususunda yerel mahkemeler belirli bir takdir yetkisine sahip olmakla birlikte- mahkemeler vardıkları sonuçları haklılaştırmak için kararlarına gerekçeler gösterme yükümlülüğü altındadırlar (Suominen/Finlandiya, B. No: 37801/97, 1/7/2003, § 36). Kararlarda gerekçe belirtilme zorunluluğu, mahkemelerin tarafları adil bir şekilde dinleme yükümlülüğüyle de doğrudan ilgilidir (Kuznetsov/Rusya, B. No: 184/02, 11/1/2007, § 83).

31. Yargılama sırasında başvurucu tarafından sunulan bir kısım delilin mahkemece dikkate alınmaması şikâyeti ile ilgili olarak AİHM; mahkemenin başvurucunun bu yöndeki talebini gerekçesiz reddettiğini, kararda gerekçe olmamasının karara karşı etkili bir şekilde itiraz etme fırsatını da ortadan kaldırdığını belirterek başvuruda Sözleşme'nin 6. maddesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (Suominen/Finlandiya, § 38).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

33. Başvurucu, uyuşmazlığa konu 2009 yılına ait beyannamenin 6111 sayılı Kanun kapsamında olduğunu ve tarafına ek tarhiyat veya ceza uygulanamayacağını, faturaların

gerçek olduğunu, sahteciliğin söz konusu olmadığını, 6111 sayılı Kanun'a yönelik savunmaları incelenmeden ve dikkate alınmadan karar verildiğini belirtmiştir. Ayrıca, benzer konuda tarafından açılan başka davalarda Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. Kurulu ve Danıştay Yedinci Dairesince lehine kararlar verildiğini, taraflar arasında iki yüzden fazla davanın karara bağlanarak kesinleştiğini ve başvuruya konu karar dışındaki tüm kararlarda iskontonun veya 6111 sayılı Kanun'un varlığı hâlinde iptal kararları verildiğini, kararın keyfîlik taşıdığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu, isminin kamuya açık belgelerde gizlenmesi talebinde bulunmuştur.

2. Değerlendirme

34. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

35. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucu temel olarak ileri sürdüğü iddiaların değerlendirilmemesi ve kararlarda karşılanmamasından şikâyet etmektedir. Buna göre başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer alan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

36. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

37. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "...adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu AİHM'in birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

38. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa’nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

39. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamakta; tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir

toplumda kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gerekli olmaktadır (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31, 34).

40. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır.

41. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve koşullarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte bulunması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir. Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, §§ 35, 39).

42. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 18/6/2013, § 24).

43. Öte yandan aynı maddi ve hukuki olgudan kaynaklanan uyuşmazlıklarda mahkemelerin birbirine zıt yorumlarının varlığı ve bunun taraflarca dile getirilmesi halinde yargı yerlerinin söz konusu farklılığa ilişkin yeterli gerekçe sunması gerekir.

44. Bir başka deyişle kural olarak yargılamayı yapan mahkemelerinin aynı maddi olayları değerlendirerek farklı sonuçlara varmış olmaları, neden farklı sonuçlara vardıklarını varılan sonuca hangi nedenle ulaşıldığını başvurucu ve üçüncü kişiler tarafından objektif olarak anlaşılmasına imkân verecek yeterli gerekçeler sundukları sürece adil yargılanma hakkı yönünden ihlal sonucuna varılmayabilir (pek çok karar arasından bkz. Trakya Kalıp ve Plastik Kapak İmalatı Sanayi ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2017/30526, 18/11/2020, §§ 31-35). Yeterli gerekçe ile söz konusu farklılığın açıklanmaması durumunda ise gerekçeli karar hakkının ihlali söz konusu olabilir (nitekim aynı maddi olguya dayalı davada kesinleşmiş mahkeme kararlarına ilişkin iddiaların karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin bkz. Kemal Turan, B. No: 2018/18194, 25/2/2021 ve Nail Hacıimamoğlu, B. No: 2016/8362, 30/9/2020).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

45. Başvurucu Şirkete ait işyerine yönelik düzenlenen Rapordaki tespitler doğrultusunda başvurucu Şirket adına, 18/5/2009 tarihli serbest dolaşıma giriş beyannamesi kapsamında ithal edilen eşyadan kaynaklı gelir eksikliğine isabet eden katma değer vergisi ile kaynak kullanımı destekleme fonu tahakkuku yapılmış ve katma değer vergisine yönelik para cezası kararı alınmıştır. Söz konusu işlemlere yapılan itirazların reddedilmesi üzerine de dava açılmıştır.

46. Mahkemece, vergiye konu eşyanın ithalinde iskonto uygulandığına dair somut bilgi ve belge ibraz edilmediğinden beyan edilen kıymetin gerçeği yansıttığı sonucuna varıldığı, beyan edilen kıymetin gerçekte ödenen kıymet olmadığına dair İdarece başkaca bir tespit de yapılmaması karşısında işlemlerde mevzuata uygunluk görülmediği belirtilerek davanın

kabulüne karar verilmiştir (bkz. § 12). İstinaf başvurusu üzerine Bölge İdare Mahkemesince ise başvurucu Şirkete ait işyerinde yapılan aramada ele geçen orijinal faturalar esas alınmak suretiyle yani eşyanın gerçek satış bedelinin araştırılması suretiyle ek tahakkuk yapıldığı, bu şekilde yapılan ek tahakkuku kusurlandıracak herhangi bir hususa rastlanmadığı ve Mahkemece satış bedeli yöntemini izleyen yöntemlere göre ek tahakkuk yapıldığı kabul edilmek suretiyle verilen kararda isabet görülmediği belirtilerek istinaf isteminin kabulüne, davanın reddine kesin olarak karar verilmiştir (bkz. § 16).

47. Başvurucu, uyuşmazlığa konu 2009 yılına ait beyannamenin 6111 sayılı Kanun kapsamında olması nedeniyle söz konusu dönem itibarıyla tarafına ek tarhiyat veya ceza uygulanamayacağını, benzer konuda açtığı birçok davada iskontonun veya 6111 sayılı Kanun'un varlığı hâlinde işlemlerin iptal edildiğini ve 6111 sayılı Kanun'a yönelik savunmaları incelenmeden ve dikkate alınmadan karar verildiğini belirtmektedir. Başvurucu 6111 sayılı Kanun'a ilişkin iddialarını dava ve istinaf başvurusuna cevap dilekçelerinde açıkça dile getirmiştir.

48. Başvurucu hakkındaki benzer tahakkuk ve para cezalarına karşı açılan davalarda -bir kısmına yukarıda Danıştay içtihadı kısmında yer verilmiştir (bkz. §§ 24-25)- 6111 sayılı Kanun hükümleri uyarınca katma değer vergisi matrah artırımında bulunanlar hakkında, herhangi bir ayrım ve kısıtlama getirilmeksizin katma değer vergisi tarhiyatı yapılamayacağının belirtildiği anlaşılmaktadır.

49. Görüldüğü üzere başvurucunun benzer maddi olayla ilgili farklı kararlar bulunduğuna ve 6111 sayılı Kanun'a yönelik iddialarının temelsiz olmadığı, uyuşmazlığın sonucunu etkileyebilecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Yargı makamlarınca farklı bir yorum yapılması durumunda ilgili ve yeterli bir gerekçe ile iddiaların karşılanması gerekmektedir. Buna karşın Bölge İdare Mahkemesi kararında, başvurucunun 6111 sayılı Kanun'a ilişkin iddialarını karşılar mahiyette herhangi gerekçeye yer verilmediği görülmektedir.

50. Sonuç olarak başvurucunun uyuşmazlığın çözümü için esaslı nitelikteki iddia ve itirazları yargı yerlerince konu ile ilgili makul ve yeterli bir gerekçe ile karşılanmamıştır. Bu sebeple yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

51. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

52. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

53. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

54. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

55. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

56. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında 6 yıl 6 ay 16 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

57. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

58. Başvurucu, haksız yere hakkında ek vergi tahakkuk ettirildiğini ve para cezası uygulandığını, söz konusu bedelleri gecikme zammı ile birlikte ödemek zorunda bırakıldığını belirterek mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

59. Başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyeti yönünden yapılan değerlendirmede ihlal sonucuna varıldığından mülkiyet hakkının ihlal edildiğine yönelik iddialar kapsamında ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

60. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

61. Başvurucu, ihlalin tespit edilmesi, yeniden yargılama yapılması ve uzun yargılama nedeniyle 10.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

62. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler

belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

63. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

64. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

65. İncelenen başvuruda başvurucunun davasının esaslı iddiaları karşılanmadan reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla somut başvuruda ihlalin Bölge İdare Mahkemesi kararından kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

66. Bu durumda gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere ilgili mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

67. Somut başvuruda ayrıca makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna da varılmıştır.

68. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan zararları karşılığında başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

69. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden

oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun kamuya açık belgelerde kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 36. maddesinde hüküm altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 1. Vergi Mahkemesine (E.2016/1278, K.2016/1319) GÖNDERİLMESİNE,

E. Makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

F. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 4. Vergi Dava Dairesine (E.2017/1880, K.2018/1866) GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ÇETİN

B. No: 2019/3290 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/3290

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ÇETİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/3290)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Mustafa ÇETİN

Vekili : Av. Pınar AKDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kamu makamları tarafından öngörülebilir ve önlenebilir nitelikte olduğu ileri sürülen canlı bomba saldırısı sonucu meydana gelen yaralanma olayından kaynaklanan manevi zararların tazmini istemiyle açılan davada, yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın değerlendirilmemesi nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının, saldırının hedefindeki miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/1/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Bazı sivil toplum kuruluşlarınca gerekli yasal izinler alınarak 10/10/2015 Cumartesi günü 12.00-16.00 saatleri arasında Ankara'da barış, emek ve demokrasi konulu bir miting yapılması kararlaştırılmıştır. Planlamaya göre Ankara Tren Garı'nda toplanılacak ve Talatpaşa Bulvarı, Opera Meydanı ile Atatürk Bulvarı'nı takiben Sıhhıye Meydanı'na yürünecektir.

10. Ankara Tren Garı önünde 10/10/2015 tarihinde toplanan kalabalığın hazırlıkları sürerken saat 10.04 sıralarında peş peşe iki patlama meydana gelmiş ve yaşanan bu olay nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi yaralanmıştır. Ankara 4. İdare Mahkemesince (İdare Mahkemesi) görülen yargılama sonucu verilen gerekçeli kararda belirtildiği üzere patlama sırasında başvurucunun sağ ve sol bacağı, çenesi ile omzuna bilye isabet etmiş; başvurucu kulak zarı yırtığı ve travma sebebiyle kaldırıldığı Hacettepe Üniversitesi Hastanesinde uzun süre tedavi görmüş, ameliyatlar geçirmiştir. Hakkâri Devlet Hastanesi tarafından başvurucuya ağır strese reaksiyon ve uyum bozuklukları, baldır düzeyinde peroneal sinir yaralanması teşhisleri konularak başvurucunun vücudunda %42 oranında fonksiyon kaybı bulunduğuna dair 7/9/2016 tarihli engelli sağlık kurulu raporu düzenlenmiştir.

11. İçişleri Bakanlığı, başka hususlar yanında olay öncesinde yeterli güvenlik önlemlerinin alınıp alınmadığı konusunda iki mülkiye başmüfettişi ile iki polis başmüfettişine ön inceleme yaptırmıştır. Ön inceleme sonunda hazırlanan raporda başka hususlar yanında şu tespitler yer almıştır:

- 2015 yılı başından itibaren İstihbarat ve Terörle Mücadele (TEM) Şube Müdürlüklerine değişik kaynaklardan birçok istihbarat bilgisi gelmiştir. Bu istihbarat bilgilerinin büyük çoğunluğu ya yer, zaman ve kişiye ilişkin somut bilgiler ihtiva etmemiş ya da teyide muhtaç niteliktedir ancak sözü edilen istihbarat bilgilerinin yine de güvenlik tedbirlerinin planlamasında dikkate alınması gerekir. 2015 yılında DEAŞ terör örgütü ile ilişkili istihbaratın fazlalığına rağmen Ankara Tren Garı önünde canlı bomba terör eylemini gerçekleştiren Y.E.A.nın da aralarında olduğu bazı şahısların canlı bomba eyleminde bulunabileceğine ve irtibatlı oldukları DEAŞ terör örgütünün Diyarbakır ve Suruç terör eylemlerinden sonra ülkemizde ses getirecek başka terör eylemi hazırlığı içinde olduğuna, halkın kalabalık olduğu yerlerde, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde birden fazla canlı bomba eylemi yapabileceğine yönelik istihbaratlar son derece önemlidir. Zira toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yoğun olarak yapıldığı illerin başında Ankara gelmektedir. Bu sebeple anılan nitelikteki bilgilerin toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin güvenliğini planlamakla sorumlu il

emniyet müdürü, emniyet müdür yardımcısı, emniyet birimleri hatta vali ile paylaşılması gereklidir. Buna rağmen TEM Şube Müdürlüğü, emniyet tedbirlerinin gözden geçirilmesi veya sıklaştırılması amacıyla emniyet birimlerine çoğunlukla aynı içerikli yazılar göndermiştir (ön incelemeyle ilgili süreç için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-14).

12. Başvurucu 9/12/2015 tarihinde İçişleri Bakanlığına müracaat ederek olayda hizmet kusuru bulunduğunu belirtmiş ve olay nedeniyle uğradığı zararların tazminini talep etmiştir.

13. Talebin reddi üzerine başvurucu 29/3/2016 tarihinde İdare Mahkemesinde 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesi uyarınca 50.000 TL manevi tazminatın ödenmesi talebiyle tam yargı davası açmıştır. Başvurucu dava dilekçesinde özetle güvenlik güçlerine iletilen istihbarat bilgilerine rağmen mitinge katılacak kişilerin güvenliğini sağlamak için yeterli önlemin alınmadığını, olayda hizmet kusuru bulunduğunu, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme ve katılma hakkına ilişkin olarak devletin kendisine düşen pozitif yükümlülükleri yerine getirmediğini iddia etmiştir.

14. İçişleri Bakanlığı yaşanan olay hakkında yapılmış bir ihbarın bulunmadığını, idarenin hizmet kusurundan kaynaklanan bir güvenlik açığı olmadığını, idarenin üzerine düşen dikkat ve özeni gösterdiğini, olayın bir terör saldırısı olduğunu, patlamaların miting alanı dışında ve miting için kararlaştırılan zaman diliminden önce yaşandığını, Anayasa'nın devlete yüklediği pozitif yükümlülüklerin yetkililer üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanamayacağını, uyuşmazlığın 17/7/2004 tarihli ve 5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun çerçevesinde çözülmesi gerektiğini, 5233 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra idarenin terör olaylarından kaynaklanan zarar dolayısıyla sosyal risk ilkesi çerçevesinde dahi sorumlu tutulamayacağını ve manevi zararların 5233 sayılı Kanun kapsamında olmadığını savunmuştur.

15. İdare Mahkemesi 8/6/2018 tarihinde davanın kısmen kabulü ile başvurucuya 40.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

''...10/10/2015 tarihinde Ankara Tren Garı önünde meydana gelen patlamada davacının yaralandığı, olay sonrasında, sağ ve sol bacağı ve çenesi ile omuzuna bilye isabeti, kulak zarı yırtığı ve travma sebebiyle kaldırıldığı Hacettepe Üniversitesi Hastanelerinde uzunca süre tedavi gördüğü, bir kısım ameliyatlar geçirdiği, Hakkari Devlet Hastanesi'nce ağır strese reaksiyon ve uyum bozuklukları, baldır düzeyinde peroneal sinir yaralanması teşhisi konularak yüzde kırk iki (% 42) oranında vücudunda fonksiyon kaybı bulunduğunu belirten 07/09/2016 tarihli engelli sağlık kurulu raporu düzenlendiği, 09/12/2015 tarihinde İçişleri Bakanlığı kayıtlarına giren dilekçe ile idarenin hizmet kusuru sonucu oluştuğunu iddia olunan zararın karşılanması isteminde bulunulduğu, başvurunun idarece cevap verilmeyerek reddi üzerine; davacı tarafından patlama neticesinde yaralanması nedeniyle oluşan zararın tazmini istemiyle yapılan başvurunun zımnen reddine ilişkin işlemin iptali ile uğranılan zarar karşılığı olarak fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla 50.000,00 TL manevi tazminatın işleyecek yasal faizi ile birlikte tarafına ödenmesine karar verilmesi istemiyle bakılmakta olan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Bakılan uyuşmazlıkta, Ankara Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü tarafından Emniyet Genel Müdürlüğü'ne hitaben yazılan yazıda; 'canlı bomba' ile gerçekleştirilen patlama olaylarının çok sayıda vatandaşın ölümüne ve yaralanmasına sebep olduğu, meydana gelen patlama ile ilgili adli ve idari sürecin devam ettiğinin ifade edildiği ve yine davalı idare tarafından olayın bir terör saldırısı olduğunun belirtildiği, nitekim 5233 sayılı Yasa uyarınca davacıya

uğranılan maddi zarar nedeniyle maddi tazminat ödenmesine de karar verildiği göz önüne alındığında, olay nedeniyle yaralanan ve vücut fonksiyon kaybına uğrayan davacının yaşadığı elem ve üzüntü sebebiyle oluşan manevi zararının sosyal risk ilkesi uyarınca tazmin edilmesi gerekmektedir.

Manevi tazminat, kişinin malvarlığında meydana gelen eksilmeyi karşılamaya yönelik bir tazmin aracı olmayıp, kişinin manevi yaşamında ortaya çıkan acı ve elemin azaltılmasına yönelik tatmin aracı olma yönü ağır basan bir tazminat türüdür. Terör eyleminden dolayı ortaya çıkan manevi zarar, eylemin gerçekleşmesinde idarenin kusuru olmasa dahi sosyal risk ilkesi gereğince zenginleşmeye yol açmayacak miktarda saptanması zorunludur.

Bu durumda, dava konusu olayın süreci ve davacının olay nedeniyle duymuş olduğu acı ve üzüntü ile orantılı olarak takdiren, 40.000,00 TL manevi tazminatın yerleşik Danıştay içtihatları ile kabul edildiği üzere davalı idareye başvuru tarihinden itibaren işletilecek yasal faizi ile birlikte davalı idarece davacıya ödenmesi gerekmektedir.

Açıklanan nedenlerle; tazminat talebinin zımnen reddine ilişkin işlemin iptali isteminin incelenmeksizin reddine, davacının manevi tazminat isteminin ise kısmen kabulüne kısmen reddine, kabul edilen 40.000,00 TL manevi tazminatın ön başvuru dilekçesinin idarenin kayıtlarına girdiği tarihten itibaren hesaplanacak yasal faizi ile birlikte davalı idarece davacıya ödenmesine, fazlaya ilişkin istemin ise reddine....''

16. İçişleri Bakanlığı, anılan karara karşı Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi (Daire) nezdinde istinaf yoluna başvurmuştur. İçişleri Bakanlığı, istinaf dilekçesi ile olayda idarenin kusuru bulunmadığını, hükmedilen manevi tazminat miktarının fahiş olup sebepsiz zenginleşmeye yol açtığını belirtilerek kararın kaldırılmasını talep etmiştir.

17. Daire 23/10/2018 tarihinde istinaf başvurusunun kısmen kabulüne karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...Manevi tazminatın tutarını belirleme görevi hakimin takdirine bırakılmış ise de, hükmedilen tutarın uğranılan manevi zararla orantılı, duyulan üzüntüyü hafifletici olması gerekir. Hakimin manevi zarar ile ölenin yakınlarına verilmesine karar vereceği para tutarı adalete uygun olmalıdır.

Hükmedilecek bu para zarara uğrayanda manevi huzuru doğurmayı gerçekleştirecek tazminata benzer bir fonksiyonu olan özgün bir nitelik taşır. Bu tazminatın sınırı onun amacına göre belirlenmelidir. Takdir edilecek miktar, mevcut halde elde edilmek istenilen tatmin duygusunun etkisine ulaşmak için gerekli olan kadar olmalıdır.

Dosyanın incelenmesinden; davacının olay sırasında sağ ve sol bacağı ve çenesi il omuzuna bilge isabeti, kulak zarı yırtığı ve travma sebebiyle kaldırıldığı Hacettepe Üniversitesi Hastanesinde ağır strese reaksiyon ve uyum bozuklukları, baldır düzeyinde peroneal sinir yaralanması teşhisi konularak yüzde kırk iki oranında vücudunda fonksiyon kaybı bulunduğunu belirten sağlık kurulu raporu düzenlendiği anlaşılmaktadır.

Buna göre, İdare Mahkemesince yukarıdaki açıklamalara uygun olmayan bir manevi tazminat miktarına hükmedilmesinde isabet görülmeyip davacı için takdiren 20.000,00-TL manevi tazminat ödenmesinin uygun olacağı sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, davalı idare istinaf isteminin KISMEN KABULÜNE, KISMEN REDDİNE, Ankara 4. İdare Mahkemesi'nin 08/06/2018 gün ... kararının fazlaya ilişkin manevi tazminatın reddi kısmı yönünden ONANMASINA, mahkeme kararının davacının

manevi tazminat isteminin kısmen kabulü ile 40.000,00 TL manevi tazminatın ön başvuru dilekçesinin idarenin kayıtlarına girdiği tarihten itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte davalı idarece davacıya ödenmesine kısmı yönünden KALDIRILMASINA, 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun değişik 45/4 maddesi uyarınca yeniden incelenen davada, davanın KISMEN KABULÜNE KISMEN REDDİNE, 20.000,00 TL manevi tazminatın ön başvuru dilekçesinin idarenin kayıtlarına girdiği tarihten itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte davalı idarece ÖDENMESİNE, fazlaya ilişkin manevi tazminatın REDDİNE..."

18. Bölge İdare Mahkemesinin söz konusu kararı6/12/2018 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 4/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

19. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Yaşam Hakkıyla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

20. Başvurucu özetle;

i. Bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığını,

ii. Anılan hususa ve güvenlik güçlerinin olaydan sonra ölenlerin, yaralananların ve yaralılara yardım edenlerin üzerine gaz bombası atıp ambulansların olay yerine ulaşmasını ve ilk yardım çalışmalarını fiilen engellediğine, olayda acil sağlık hizmeti sunulmadığına ilişkin iddialarına rağmen İdare Mahkemesinin idarenin kusuruyla ilgili hiçbir değerlendirme yapmadığını,

iii. Olay nedeniyle yaptırılan ön inceleme sonunda hazırlanan raporun yargılama sırasında dikkate alınmadığını,

iv. Hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu,

v. İstinaf isteminin gerekçesiz bir şekilde reddedildiğini belirterek yaşam, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde öncelikle başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği ve bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Anılan görüşte daha sonra miting için alınan tedbirler açıklanarak bireysel bir olay olan terör eylemine yönelik herhangi bir ihbarın ya da istihbari bilginin idareye intikal etmediği, terör olaylarının tamamen önlenmesinin mümkün olmadığı, olayda devletin kusurlu sorumluluğunun bulunduğunu kabul etmenin kamu makamları üzerinde aşırı yük meydana getirecek bir yorum olacağı, başvurucunun yaralanmasına sebep olan patlamanın terör örgütü bağlantılı olarak organize edilen bir eylem olduğu ve zararın üçüncü şahısların kusurundan doğduğu belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde son olarak idareye karşı hizmet kusuru ya da sosyal risk ilkelerine dayanarak açılan tam yargı davalarında terör olayları nedeniyle ödenmesine hükmedilen tazminat miktarlarının birbirlerinden çok farklılık göstermediği, başvurucuya ödenen tazminatın yeterli olduğu ve yaşam hakkının içerdiği pozitif yükümlülük kapsamında yargı sürecinin gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme

ve zararı giderme bakımından yeterince etkili şekilde işlediği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

a. Uygulanabilirlik ve İncelemenin Kapsamı Yönünden

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16).

23. Başvurucunun diğer şikâyetleri ise özünde, bombalı saldırı gerçekleştirileceğine dair gerçek ve yakın bir riskin varlığına rağmen bu riskten haberdar olan kamu makamlarının sahip oldukları yetkiler kapsamında ve makul ölçüler çerçevesinde riskin gerçekleşmesini önlemek için gerekli önlemleri almadığına ve bu iddiasının İdare Mahkemesince etkili bir şekilde incelenmediğine ilişkindir. Bu bakımdan başvurucunun bütün şikâyetleri esas olarak yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine yöneliktir. Bu durumda başvurucunun hayatta olması gözetilerek öncelikle başvurunun yaşam hakkı ve/veya bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenip incelenmeyeceğinin değerlendirilmesi, bir başka ifadeyle uygulanabilirlik meselesinin tetkik edilmesi gerekir.

24. Ölümün gerçekleşmediği bazı hâllerde de başvuru; kişiye karşı kullanılan gücün derecesi, türü, kullanımının ardında yatan niyet ve amaç ile maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçları gibi hususlar birlikte değerlendirilerek yaşam hakkı ve dolayısıyla bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebilir (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Mustafa Çelik ve Siyahmet Şeran, B. No: 2014/7227, 12/1/2017, § 69; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, § 110).

25. Başvuruya konu olay, miting için toplanan kalabalığın bulunduğu bir yerde üzerindeki patlayıcı maddeleri patlatan iki kişinin saldırısı sonucu gerçekleşmiş ve öldürücü niteliği konusunda şüphe bulunmayan bu saldırı nedeniyle pek çok kişi ölmüş, aralarında başvurucunun da bulunduğu birçok kişi yaralanmıştır. Bu sebeple başvurunun yaşam hakkı ve/veya bu hakla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenebileceği sonucuna varılmıştır.

26. Uygulanabilirlik meselesinden sonra değerlendirilmesi gereken diğer husus, başvurunun yaşam hakkı ve bu hakla bağlantılı etkili başvuru hakkı yönünden ayrı ayrı incelenip incelenemeyeceğidir ancak anılan inceleme için evvela yaşam hakkını güvence altına alan Anayasa'nın 17. maddesinin devlete yüklediği yükümlülükler somut olayı ilgilendirdiği ölçüde ortaya konulmalıdır.

27. Anayasa'nın 17. maddesi, devletin temel amaç ve görevlerini düzenleyen Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete birtakım negatif ve pozitif yükümlülükler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 50).

28. Anılan pozitif yükümlülükler kapsamında devlet, yetki alanında bulunan tüm bireylerin yaşam hakkını kamu görevlilerinin, diğer bireylerin ve hatta kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanabilecek risklere karşı koruma ödevi (yaşamı koruma yükümlülüğü) altındadır (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 51). Sözü edilen koruma ödevini yerine getirilebilmesi için devletin başka hususlar yanında bir kişinin yaşamına yönelik gerçek ve yakın bir tehlikenin bulunduğunun kamu makamlarınca bilindiği ya da bilinmesi gerektiği durumlarda,

görevlileri aracılığıyla makul ölçüler çerçevesinde ve tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler alması (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53) hatta önceden belirlenebilir bir veya daha fazla bireyin yaşamına yönelik bir tehdit söz konusu olmasa bile kişilerin yaşamını korumak için genel güvenlik tedbirleri alması gerekir (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, B. No: 2013/1280, 28/5/2014, § 59). Bu ödev, bireylerin yaşam hakkının terörden kaynaklanan bir tehdit altında olduğu durumlar için de söz konusudur (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 62). Bununla birlikte yetkili makamlardan yaşamla ilgili her türlü potansiyel tehdidin gerçekleşmesini önlemek için somut tedbirler alması beklenemeyeceği (Mehmet Çetinkaya ve Maide Çetinkaya, § 60) gibi özellikle insan davranışlarının öngörülemezliği, öncelikler ve kaynaklar değerlendirilerek yapılacak işlem veya yürütülecek faaliyet tercihi dikkate alındığında koruma yükümlülüğünün kamu makamları üzerinde aşırı yük oluşturacak şekilde yorumlanması da mümkün değildir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 53). Ayrıca yaşam hakkının gerektirdiği pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi kapsamında alınacak tedbirlerin belirlenmesi idari ve yargısal makamların takdirinde olan bir husustur. Hak ve özgürlüklerin güvence altına alınması adına pek çok yöntem benimsenebilir ve mevzuatta düzenlenmiş herhangi bir tedbirin yerine getirilmesinde başarısız olunsa bile pozitif yükümlülükler diğer bir tedbirle yerine getirilebilir (Bilal Turan ve diğerleri (2), B. No: 2013/2075, 4/12/2013, § 59).

29. Başvurucu yaşam hakkının koruma yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun ihlal edildiğini ileri sürse de başvuru dosyasında yukarıdaki paragrafta açıklanan bağlamda değerlendirme yapılmasına imkân sağlayacak nitelikte bilgi ve belge bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut başvuruda anılan iddia yönünden bir inceleme yapılması olanaklı değildir.

30. Öte yandan başvurucunun tam yargı davasında dile getirdiği iddiaların büsbütün temelsiz olmadığı, bir başka ifadeyle sözü edilen iddiaların savunulabilir (tartışmaya, değerlendirmeye değer) nitelikte oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim İçişleri Bakanlığı tarafından görevlendirilen başmüfettişler tarafından hazırlanan raporda bazı ihmallerden söz edilmiştir. Bu durumda yapılacak inceleme, başvurucunun yaşam hakkının maddi boyutunu ihlal edildiğine ilişkin iddiasının İdare Mahkemesince değerlendirilmediğine yönelik şikâyetiyle ilgili olarak ve yalnızca yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında olacaktır (etkili başvuru hakkından inceleme için bağlantı kurulan hak, özgürlük ya da yasağın savunulabilir olmasının şart olduğuna dair kararlar için birçok karar arasından bkz. Cengiz Kahraman ve Kenan Özyürek, B. No: 2013/8137, 20/4/2016, § 73; Sıtkı Güngör, B. No: 2013/5617, 21/4/2016; bir başvurucunun başvuruya konu olaydan kaynaklanan manevi zararının tazmini istemiyle açtığı davada olayın idarenin kusuruyla meydana geldiğine dair iddiasının değerlendirilmediğine yönelik şikâyetinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelendiği başvuru için bkz. Celaleddin Çakmak, B. No: 2018/22072, 11/3/2021).

31. Anayasa’nın devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerinin kaynağını teşkil eden “Devletin temel amaç ve görevleri” kenar başlıklı 5. maddesi ve “Kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı” kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı ile iddianın değerlendirmeye esas alınacak “Temel hak ve hürriyetlerin korunması” kenar başlıklı 40. maddesi şöyledir:

“Madde 5:

Devletin temel amaç ve görevleri, … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri

kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır.

Madde 17:

Herkes, yaşama... hakkına sahiptir

Madde 40:

Anayasa ile tanınmış hak ve hürriyetleri ihlâl edilen herkes, yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkına sahiptir.

Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır.

Kişinin, resmî görevliler tarafından vâki haksız işlemler sonucu uğradığı zarar da, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır."

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Bakanlık görüşünde başvurucu lehine sosyal risk ilkesi uyarınca hükmedilen manevi tazminata işaret edilerek başvurucunun uğradığı zararın giderildiği, bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalmadığının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle başvurucunun mağdur sıfatının ortadan kalkıp kalkmadığının değerlendirilmesi gerekir.

33. Sözü edilen değerlendirme öncesinde belirtilmesi gerekir ki Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de olayın niteliğine -yaşam hakkının kasten ihlal edilip edilmediğine- bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikte soruşturmalar yürüterek olayı soruşturma ve gerektiğinde ihlale uygun karşılık gelen yeterli yaptırımlara karar verme (usul yükümlülüğü) yükümlülüğünü içermektedir (Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58). Bu sebeple devletin bir ölümden kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri gereğince sorumlu olduğuna ilişkin iddianın yaşam hakkı kapsamında incelenmesi mümkün olmadığı gibi yakınları ölen kişilere kusursuz sorumluluk veya sosyal risk ilkeleri çerçevesinde tazminat ödenmesi imkânı sunan idari ve yargısal yolların yaşam hakkı yönünden etkili başvuru yolları olarak kabul edilmeleri de söz konusu değildir.

34. Somut olayda olduğu gibi yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunsa da- idari makamlar veya derece mahkemeleri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculara mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam hakkının ihlalinin idari makamlar veya derece mahkemelerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesi ve tazminat olarak ödenmesine karar verilen meblağın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği meblağlarla uyumlu olması gerekir (Hasan Kılıç, § 42).

35. İdare Mahkemesi belirli bir miktar manevi tazminata hükmetse de yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği yönünde bir tespitte bulunmamıştır. Üstelik mevcut başvuru, sözü edilen yükümlülüğün ihlal edildiğine ilişkin iddianın derece mahkemelerince

değerlendirilmediği iddiasıyla yapılmıştır. Bu nedenle İdare Mahkemesinin sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine hükmettiği manevi tazminat, incelemeye konu ihlal iddiası yönünden başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmamıştır. Diğer taraftan başvurunun diğer kabul edilebilirlik kriterleri bakımından da incelenmesi gerekmektedir.

36. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır."

37. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkı" kenar başlıklı 45. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"İhlale neden olduğu ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketilmiş olması gerekir."

38. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 26).

39. Somut olayda başvurucu, yaralandığı olayda kamu makamlarının hizmet kusuru bulunduğu iddiasıyla açtığı tam yargı davasında İdare Mahkemesi tarafından 8/6/2018 tarihinde sosyal risk ilkesi uyarınca tazminat ödenmesine karar verilmesi üzerine (bkz. § 15) karara karşı olayda kamu makamlarının hizmet kusuru bulunduğu itirazıyla istinaf yoluna başvurmamıştır. Karara karşı sadece davalı İçişleri Bakanlığı tarafından istinaf başvurusunda bulunulmuştur (bkz. § 16).

40. Bu itibarla başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği iddialarına ilişkin olarak ihlalin tespitini ve giderimini sağlayabilecek hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

42. Başvurucu, miting ve gösteri yürüyüşünün sağlıklı bir şekilde yapılması için gerekli önlemlerin alınmadığını iddia ederek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini öne sürmüştür.

43. Bakanlık görüşünde, mitingte alınan önlemler sayılarak bir toplantı ve gösteri yürüyüşünde yapılması gereken tüm iş ve işlem ile tedbirlerin ilgili kurumlarla da koordineli olarak bahse konu miting öncesi, esnası ve sonrasını da kapsayacak şekilde gerek yapılan

planlama gerek görevlendirilen resmî ve sivil personel sayısı gerekse bu personelin uygun noktalarda konuşlanmaları ile dedektör köpeklerle de yapılan gerekli aramalar bakımından idarenin tedbir ve planlamalarının en geniş şekilde uygulandığının, uygun tedbirler alındığının dikkate alınarak toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edilip edilmediği hususunda değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

2. Değerlendirme

44. Yukarıda belirtildiği üzere Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, § 26).

45. Başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddialarını da kamu makamlarının gerekli önlemleri almadığı ve olayda hizmet kusuru olduğu hususlarına dayandırdığı anlaşılmaktadır. Başvurucunun İdare Mahkemesi kararına karşı istinaf yoluna başvurmadığı gözetildiğinde başvurucunun aynı nedenlerle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiği iddiaları bakımından da başvurucunun ihlalin tespitini ve giderimini sağlayabilecek hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin bireysel başvuruda bulunduğu anlaşılmaktadır.

46. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının da diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYDIN KESKİN

B. No: 2019/4746 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4746

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYDIN KESKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4746)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 22/12/2021-31697

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Aydın KESKİN

Vekili : Av. Savaş BAYTOK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, meydana gelen ölümlü trafik kazasına ilişkin olarak etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/2/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucunun eşi B.K. 23/4/2018 tarihinde geçirdiği bir trafik kazası sonucu vefat etmiştir.

10. Olay sonrası trafik ekipleri Kaza Tespit Tutanağı düzenlemiş ve olay yerinin basit krokisini çizmiştir. Olayla ilgili olarak Kırşehir Cumhuriyet Başsavcılığınca (Cumhuriyet Başsavcılığı) resen ve derhâl soruşturma başlatılmıştır. 24/4/2018 tarihinde saat 00.48'de Cumhuriyet savcısı tarafından Kırşehir Kılıçözü Aile Sağlık Merkezinde görevli bir doktor eşliğinde B.K.nın ölü muayenesi yapılmıştır. Müteveffanın ölüm sebebinin kazaya bağlı kafa travması ve sağ bacaktaki yaralanma sonucu ciddi kan kaybı olduğu değerlendirilmiş, kesin ölüm sebebinin tespit edildiğinden otopsi işlemi yapılmasına gerek görülmemiştir. Ölü Muayene Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"...

Cesedin Baş ve Boyun Bölgesinde Yapılan Muayenede; sol frontal bölgede 5*3 cm kafa kesi görünecek şekilde kesi olduğu, sol göz kapağında 6*3 cm morluk ve şişlik olduğu, sol göz kapağı altında sıyrık olduğu, boyun bölgesinde herhangi bir bulguya rastlanmadığı görüldü,

Cesedin Kol ve Bacak Bölgesinde Yapılan Muayenesinde; sağ dirsekte 1*1 cm sıyırık olduğu, sol elde baş parmak harici dört parmakta sıyırık olduğu, Ayak medialde küçük sıyırık olduğu, sağ bacakta diz eklemi altından alt bacak derisinin komple flep şeklinde sıyırıldığı, tibia ve fibula kemiklerinin gözle görülecek şekilde kırıldığı, alt bacağı sadece bir kas kütlesinin tuttuğu görüldü,

Cesedin Batın Bölgesinde Yapılan Muayenede; sağ ve sol son iki üç kostalarda elle krepitasyon alınan kırık olduğu, sol alt karın bölgesinde 3*2 cm sıyırık ve morluk olduğu görüldü, Cesedin Anal Bölgesinde Yapılan Muayenede, makraskobik patalojik özellik gözlenmedi.

Yukarıda yapılan tespitler dışında müteveffanın vücudunda yapılan incelemede kesici, delici alet ve ateşli silah yaralanmasına rastlanmadığı görüldü.

... (Fotoğraflar çekildi, kamera kaydı alındı)

BİLİRKİŞİ DOKTOR BEYANINDA: Olayın oluş şekli, kimlik tanığı beyanı, adli rapor, olay yeri inceleme ekibinden edilen bilgiler ve yapmış olduğumuz ölü muayenesi işlemi birlikte değerlendirildiğinde kişinin kesin ölüm nedeninin kazaya bağlı gelişen kafa travması ve sağ bacaktaki yaralanma sonucu ciddi kan kaybı neticesinde ölmüş olduğu kanaatindeyim, bu nedenle ölenin kesin ölüm nedeni belli olduğundan klasik otopsi işleminin yapılmasının gerekmediği kanaatindeyim.

..."

11. Kırşehir İl Jandarma Komutanlığı (Komutanlık) görevlileri tarafından düzenlenen 24/4/2018 tarihli Olay Yeri Görgü ve Tespit Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"Komutanlığımız sorumluluk sahasında olan Kırşehir-Ankara Karayolu üzerinde bulunan [M.K.] dinlenme tesisi karşısındaki [S.] Petrol önünde 23.04.2018 günü saat:22.00 sıralarında tek taraflı ölümlü trafik kazası ihbarı alınması üzerine aynı gün saat 22.05 sıralarında bahse konu trafik kazasına müdahale etmek maksadıyla olay yerine gidildi.

... [S.] Petrol önünde 06...66 plakalı Beyaz renkli BMW marka otomobilin yaya çarpması sonucu meydana geldiği, Olay yerinde yaya [B.K.nin] Ankara istikameti yönünde yolun sağ kısmında yerde yattığı, ilk yardım ekiplerince müdahale edilerek Kırşehir Devlet Hastanesine kaldırıldığı, yaya çarpan 06...66 plakalı aracın ve sürücüsünün olay yerinde olduğu, aracın yaklaşık 100 m ileride yolun sağında sol aynası kırık ve sol iki kapısının çarpmanın etkisiyle hasar görmüş şekilde park halinde olduğu görülmüştür. Yapılan araştırma ve soruşturmada 06...66 plakalı araç sürücüsü [M.E.N.] isimli şahıs Kırşehir istikametinden Ankara istikametine sol şeritte seyir halinde iken [S.] Petrol istasyonu önüne geldiğinde, Kırıkkale Kırşehir Karayolu istikametinde bulunan [M.K.] dinlenme tesisinden yaya olarak çıkan ve Kırşehir Kırıkkale Karayolu istikametinde bulunan [S.] Petrol istasyonunda park halindeki araçlarına gitmek için yolun orta refüjünde bekleyen ve aniden yola çıkan [B.K.] isimli şahsa aracının sol ayna kısmı ile çarpması sonucu kazanın meydana geldiği, C.Savcısının talimatı üzerine olay yerine Kırşehir İl J.K.lığı Olay yeri inceleme ekiplerinin gelerek olay mahallinde gerekli inceleme ve araştırmaları yaptığı, olay yerinde bulunan bilgi sahiplerinin beyanlarına göre [B.K.ye] ilk çarpan 06...66 plakalı araçtan sonra beyaz renkli 34 Plakalı Volkswagen Polo veya Golf marka bir aracında şahsa yerde yatarken çarptığını beyan etmeleri üzerine olay yeri olan [S.] Petrol istasyonunun Kamera kayıtlarının incelendiği, ancak olay mahallini ve çarpma noktasını net gören kameranın bulunmadığı, [M.K.] dinlenme tesisi kamerası incelendiğinde üzerinde beyaz şal olan [B.K.nin] tesisten çıkarak yolun orta refüjüne doğru koşarak geçtiğinin görüldüğü, ancak kazanın meydana geldiği anının görünmediği, bu iki tesis dışında olay mahallini gören başka kamera bulunmadığı, bilgi sahiplerinin beyanındaki aracın tespiti için gerekli araştırmalara başlanılmış olup..."

12. Komutanlık görevlileri tarafından düzenlenen 24/4/2018 tarihli Araştırma Tutanağı'nın ilgili kısmı şöyledir:

"...bilgi sahiplerinin beyanlarında belirtmiş olduğu 34 Plakalı diğer harf ve rakam grubunu görmedikleri beyaz renkli Volkswagen Polo veya Golf marka aracın, 23.04.2018 günü olayın olduğu saat itibari ile Kırşehir ilinden ve Yozgat ilinden belirtilen araca uygun araçların olay mahallinden geçebileceği değerlendirildiğinden araca uygun araçların kontrol edilmesi için Kırşehir İl Emniyet Müdürlüğü ve Akpınar İlçe Emniyet Müdürlüğü PTS kayıtlarının alınıp incelenmesinde, Kırşehir ilinden 23.04.2018 günü saat:21.44.45 sıralarında 34...82 plakalı beyaz renkli Volkswagen Polo marka aracın geçtiği, araç plakasından yapılan sorguda [M.A.A.] ... adına kayıtlı olduğu, ayrıca, Akpınar ilçe Emniyet Müdürlüğü PTS kayıtlarından ise Bölgemizden geçen ve Kırıkkale istikametine giden araçların incelendiğinde 23.04.2018 günü saat:22:30:19 sıralarında 34...14 plakalı Beyaz Volkswagen golf aracın geçtiği araç plakasından yapılan sorguda [G.E.] ... aracın geçiş yaptığı, aynı gün saat:22:37:12 sıralarında 34...64 plakalı Beyaz Volkswagen Polo aracın geçtiği araç plakasından yapılan sorguda [Y.A.Ü.] ... araçların geçtiği tespit edilmiş olup, şahısların Başka illerde ikamet ettiği ve ulaşılamadığından dolayı şüpheli olarak ifadelerinin alınamadığı..."

13. Komutanlık Olay Yeri İnceleme Tim Komutanlığı görevlilerince 24/4/2018 tarihli olay yeri inceleme raporu düzenlenmiş ve olay yerinin krokisi çizilmiştir. Raporun ilgili kısmı şöyledir:

"... Petrol... istasyonu önünde olayın meydana geldiği, Kırıkkale istikametinde sağ şerit üzerinde, yolun sağında yan refüj içerisinde bulunan ... Petrol ibareli tabelaya (9) metre mesafede (40x30) cm ebadında kan birikintisi, bu birikimin civarında yine küçük çaplı kan birikintileri olduğu görüldü... kan birikintisine (190) cm mesafede başka bir kan birikintisi olduğu, bu kan birikintisinin ... petrol istasyonu istikametine doğru (5.10) m devam ettiği tespit edildi.

(1) bulgu numarası ile işaretlenen kan birikintisine (9.30) m mesafede, ... Petrol ibareli tabelaya (120) cm mesafede beyaz renkli bir bölümü kırılmış dikiz aynası kapağı olduğu ve dikiz aynası kapağı üzerinde kan lekelerinin bulunduğu görüldü. ...

(2) Bulgu numaralı dikiz aynası kapağına (9.20) metre mesafede dikiz aynası camı bulunduğu, camın kırılmış olduğu görüldü...

...

(4) bulgu numaralı parçalara (40,4) metre mesafede, Kırıkkale istikametinde yolun sağ tarafında park halinde 06...66 plakalı beyaz renkli BMW marka araç olduğu görüldü. Araç (5) bulgu numarası ile işaretlendi. Araç üzerinde yapılan inceleme neticesinde sol sis farının yerinde olmadığı, sis farı etrafında herhangi bir çökme, darbe vb.nin bulunmadığı, aracın diğer sis farı ve ön farlarının sağlam olduğu görüldü.

Aracın sol ön çamurluğunun uç kısmına doğru, sol farın (3) cm üzerinde (5x10) cm ebadında hafif çökme bulunduğu, bu kısımdan itibaren geriye doğru sürtünme izleri olduğu görüldü. Aracın kaputunun sol kenarında hafif çökmelerin bulunduğu görüldü. Aracın sol dikiz aynasının kırılma sonucu kopmuş olduğu,... dikiz aynasının bulunduğu yerden geriye doğru yer yer (10) cm genişliğinde, şoför kapısı camının alt tarafından geçen ve sol arka yolcu kapısının açma koluna kadar giden sürtünme izleri olduğu, sol şoför kapısı camında ve kapı kuşağı üzerinde de sürtünme izleri bulunduğu görüldü.

Aracın sol arka çamurluğu ile sol arka kapının açma kolunun (10) cm altında (50) cm uzunluğunda sürtünme izleri olduğu görüldü. Aracın diğer yerlerinde kazayla ilgili olabilecek herhangi bir sürtünme vb. tespit edilemedi. Aracın tavanında (5) adet kan olabileceği değerlendirilen lekeler görüldü.

Aracın içerisinde yapılan incelemede, aracın hız ibresinin sıfır (0) konumunda olduğu ve herhangi bir hava yastığının açılmadığı görüldü.

Devam eden incelemede (4) numaralı bulgu ile (5) numaralı araç arasında karayolu yan çizgisi kenarında... Wolkswagen logolu ... plastik parça bulundu. Plastik parça üzerinde yapılan incelemede üst kısmında (2) adet ve yan kısmında (1) adet olmak üzere toplam üç adet kan lekesi olduğu değerlendirilen lekeler görüldü. Lekeler pamuklu biyolojik svap çubuğuna nakledildi.

...

Maktulün eşine ait olduğu beyan edilen ... plakalı Fiat Marka aracın... Petrolün otoparkında park halinde bulunduğu görüldü. Aracın bulunduğu haliyle dıştan fotoğrafları çekildi. Aracın dış kaportasında kazayla ilgili olabilecek herhangi bir bulguya rastlanılmadı.

..."

14. Müteveffaya çarpan ilk aracın sürücüsü olan M.E.N.nin kolluk nezdinde alınan 24/4/2018 tarihli şüpheli ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...[S.] Petrol önünde yolun orta refüjünden aniden koşarak önüme çıkan yaya çarptım. Aracımın hızı 80-90 km. civarında idi. Önüme koşarak ve aniden çıkan yayayı gördüğümde aracımla vurmamak için fren ve manevra yaptıysam da aracımın sol ayna kısmıyla çarptım. Bunun üzerine aracımı hemen yolun sağına park ettim. Yayanın olduğu yere koşarak giderken Kırşehir istikametinden gelen beyaz renkli 34 plakalı Volkswagen Golf marka bir araç yerde yatan yayanın üzerinden geçtiğini gördüm..."

15. M.E.N.nin araçta bulunan eşi Ş.Ö.N., müteveffanın yakınları S.K., C.K. ve U.K.nın da aynı tarihte kolluk tarafından tanık beyanları alınmış olup beyanlarda olayın gelişimi hakkında benzer bilgiler bulunmaktadır. Müteveffanın yakını U.K.nın kolluk nezdinde alınan 23/4/2018 tarihli tanık beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...Ben, [S.K., C.K., İ.K. ve B.K.] ile birlikte Adıyaman ilinden Ankara iline gidiyorduk. ... Dinlenme tesislerinde mola vermek istedik. Fakat aracımızı ... Dinlenme Tesisleri karşısında, yani ana yolun karşısında bulunan [S.] petrol içerisine park ettik. ...Önce ben ve Yengem olan [B.K.] yolun karşısına aracımızın bulunduğu yere doğru geçiyorduk, orta refüjdeydik, yengem yolun boş olduğunu görünce koşarak geçmeye başladı, fakat yoldan gelen araç çok hızlı idi. Ve araç önce sol şeritten geliyordu, fakat sağ şeride geçince yengeme çarptı, yengemi yolun ortasına fırlattı. Bu araç çok hızlı idi kaza esnasında hiç frene basmadı. Daha sonradan ben yengemi kucağıma alarak kurtarmaya çalışırken yoldan gelen farklı, beyaz renkli bir araç yengeme yeniden çarptı. O esnada bu sonradan gelen beyaz renkli araç bana da çarpıyordu, beni arkamdan birisi çekti ve kurtardı, ben bu kişinin kim olduğunu hatırlamıyorum. İkinci araçta yoldan geçtikten sonra ben ve [S.K.] ile birlikte yengemi yoldan çekerek emniyet şeridine doğru sürükledik. İlk çarpan araç durdu, fakat ikinci çarpan araç olay yerinden kaçtı..."

16. Başvurucunun 23/7/2018 tarihinde kolluk nezdinde müşteki olarak beyanı alınmış ve başvurucu, eşine çarpan ilk aracın ve sonrasında üzerinden geçip kaçan ikinci aracın sürücülerinden şikâyetçi olmuştur.

17. Başvurucu 6/6/2018 tarihli dilekçeyle Cumhuriyet Başsavcılığına, araştırması sonucu elde ettiği olay anına dair görüntüleri içeren CD'yi iletmiş ve şüpheli M.E.N.nin olay anında hız limitinin üzerinde seyir hâlinde olabileceğini, bu hususun bilirkişi raporuyla tespit edilmesi gerektiğini, öte yandan yakınının üzerinden geçen ikinci aracın birkaç dakika dörtlü sinyalini yaktıktan sonra kaçtığını belirterek olay yerinin kalabalıklığına rağmen hızını azaltmayan ve ölene çarptıktan sonra kaçan beyaz Volkswagen marka aracın sürücüsünün de tespit edilerek hakkında soruşturma açılmasını talep etmiştir.

18. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 7/6/2018 tarihinde Ankara Adli Tıp Grup Başkanlığı (Grup Başkanlığı) Trafik İhtisas Kurulu Başkanlığından, ilk aracın sürücüsü olan M.E.N.nin şüpheli olarak belirtilerek olaydaki kusur oranlarının tespitine dair rapor düzenlenmesi talep edilmiştir. Cumhuriyet Başsavcılığı 21/6/2018 tarihinde, başvurucunun temin ettiği olay anına dair görüntüleri içeren CD'yi Grup Başkanlığına rapor düzenlenirken gözetilmek üzere iletmiştir.

19. Cumhuriyet Başsavcılığı, olaydan sonra kaçan ikinci araca ait parçaların gönderilmesini Komutanlıktan istemiştir. Komutanlık, talep edilen parçaların 26/4/2018 tarihli fezleke ekinde iletildiğini bildirmiştir.

20. Başvurucu 28/6/2018 tarihli bir başka dilekçeyle Cumhuriyet Başsavcılığından, müteveffanın yolun karşısına geçmek için orta refüjden indiği sırada Kırşehir istikametinden

Ankara istikametine doğru seyir hâlinde olan şüpheli M.E.N.nin sürdüğü aracın sol taraftan müteveffaya çarptığını, aracın sol kısmında ön çamurluktan arka tarafa kadar sürtünme izlerinin oluştuğunu, sol dikiz aynasının kırıldığını, B.K.nın çarpma sonucu ileriye doğru savrulduğunu, arkadan gelen beyaz renkli, 34 plakalı Volkswagen marka aracın ise yerde yatan B.K.nın üzerinden geçtikten sonra olay yerinden kaçtığını belirterek M.E.N.nin meskûn mahale girdiğinde hızını azaltmamaktan, dikkatsizce yola çıkabilecek unsurları dikkate almadan aracını sevk etmekten, kaza sırasında frene basmamaktan dolayı olayda asli kusurlu olduğunun tespiti için keşif yapılmasını ve kusur durumunun tespiti için bilirkişiden rapor alınmasını talep etmiştir. Başvurucu ayrıca arkadan gelip müteveffaya çarptıktan sonra olay mahallinden kaçan beyaz renkli ikinci araçla (Volkswagen markalı) ilgili olarak ise olay anının görüntü kayıtlarının izlenmesiyle plakaları belirlenen, beyaz aracın niteliklerine uygun üç araçtan hangisinin olayın gerçekleştiği saat olan 21.56 sıralarında çarpma noktasında olabileceğinin -bu araçların tespit edildiği nokta ile olay mahalli arasındaki mesafe de dikkate alınmak suretiyle- plaka tanıma sistemine göre belirlenip B.K.ya çarpan ikinci aracın ve sürücüsünün kesin olarak saptanması için araştırma yapılmasını, bu hususta kolluktan rapor alınmasını, ikinci şüpheli hakkında da taksirle ölüme neden olma suçundan soruşturma başlatılmasını talep etmiştir.

21. Grup Başkanlığı tarafından düzenlenen 27/9/2018 tarihli raporda müteveffanın asli kusurlu olduğu, çarpan ilk aracın sürücüsü M.E.N.nin ise kusursuz olduğu tespitine yer verilmiştir. Raporun ilgili kısmı şöyledir:

"...

OLAY: Sürücü [M.E.N], 23.04.2018 günü saat 22:00 sıralarında, yönetimindeki 06...66 plaka sayılı otomobil ile bölünmüş D-260 Devlet Karayolunun sol şeridini takiben Kırşehir istikametinden Kırıkkale istikametine seyredip, [K.] Petrol İstasyonu önlerindeki olay mahalline geldiğinde, karşıya geçmek için istikametine göre sol taraf, orta refüjden yola giren yaya [B.K.ya] aracının sol yan ayna kesimi ile çarpması sonucu, yayanın ölümüyle sonuçlanan kaza meydana gelmiştir.

İRDELEME: Kaza, meskun mahal dışında, aydınlatmanın olmadığı, tek yönlü, 7 m genişliğinde, asfalt kaplama, düz ve eğimsiz yolda, açık havada, kuru zeminde, gece meydana gelmiştir. Dosyada, sürücü [M.E.N.nin] alkolsüz, mahalde azami hız sınırının 110 Km/s olduğuna, çarpmanın sol şerit içerisinde, orta refüje 90 cm mesafede meydana geldiğine dair tespit mevcut olup, CD içerisindeki güvenlik kamerası görüntüleri de izlenmiştir.

Olay sonrası tanzim edilen Trafik Kazası Tespit Tutanağında, yaya [B.K.nın] K.T.K.'nun 68/a-2 Maddesini ihlal ettiği, sürücü [M.E.N.nin] kusurunun olmadığı belirtilmiştir.

Dosya kapsamındaki ifadeler, CD içerisindeki kamera görüntüleri, aracın yayaya çarptığı kesim, çarpma noktasının yeri, orta refüje mesafesi ve tespit edilen diğer tüm veriler incelenip durum değerlendirmesi yapıldığında, kazanın tamamen, yaya [B.K.nin] gece vakti, aydınlatmanın olmadığı olay mahallinde, gelen araca rağmen yakın mesafeden kontrolsüzce yola girmesi sonucu meydana geldiği, mevcut şartlarda meydana gelen bu olayda ise sürücü [M.E.N.nin] oluşa etken hatalı tutum ve davranışı ile olayı önleme imkanının olmadığı görüş ve kanaatine varan heyetimizce, aşağıdaki şekli ile rapor tanzimi cihetine gidilmiştir. Mevcut verilere göre;

A- Sürücü [M.E.N] sevk ve idaresindeki otomobil ile gece vakti, meskun mahal dışında,

bölünmüş yolun sol şeridini takiben seyredip, aydınlatmanın olmadığı olay mahalline geldiğinde, istikametine göre sol taraf, orta refüjden yakın mesafeden kontrolsüzce yola giren yaya [B.K.ya] aracının sol yan kesimi ile çarpması sonucu meydana gelen olayda, oluşa etken hatalı tutum ve davranışı ile olayı önleme imkanının olmadığından, sonuçta atfı kabil kusuru yoktur.

B- Müteveffa yaya [B.K.], gece vakti, meskun mahal dışında, aydınlatmanın olmadığı olay mahallinde, gelen aracın hız ve mesafesini dikkate almadan, kendi can güvenliğini tehlikeye atacak tarzda, yakın mesafeden kontrolsüzce yola girerek, ilk geçiş hakkını bırakmadığı sürücü [M.E.N.nin] kullandığı otomobilin sol yan kesiminin sadmesine maruz kaldığı olayda, dikkatsizliği, tedbirsizliği ve kurallara aykırı hareketi ile asli kusurludur.

..."

22. Cumhuriyet Başsavcılığı, ilk aracın sürücüsü olan M.E.N. hakkında 23/10/2018 tarihli kararla taksirle ölüme neden olma suçundan kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Gerekçenin ilgili kısmı şöyledir:

"...

24/04/2018 tarihli Ölü Muayene ve Otopsi Tutanağında; müteveffanın ölümünün kazaya bağlı gelişen kafa travması ve sağ bacaktaki yaralanma sonucu ciddi kan kaybı sonucunda gerçekleştiğinin belirtildiği,

Kırşehir İl Jandarma Komutanlığı'nca düzenlenen Olay Yeri İnceleme Raporunda; Kırşehir Kırıkkale yolu üzerinde Kırıkkale istikametinde sağ şerit üzerinde yolun sağında yan refüj içinde bulunan ... Petrol ibareli tabelaya 40x30 cm ebadında kan birikintisi ve civarında yine küçük çaplı kan birikintilerinin olduğunun, bu birikintinin ... Petrol İstasyonuna doğru devam ettiği, kan birikintisine 9.30 metre mesafede beyaz renkli bir bölümü kırılmış dikiz aynası kapağı olduğu, dikiz aynasının camının kırıldığı, yolun sağ tarafında park halinde 06 ...66 plaka sayılı araç olduğu ve aracın sol ön çamurluğunun uç kısmına doğru sol farın üzerinde hafif çökme olduğunun anlaşıldığı,

Dosyada mevcut bulunan Trafik Kazası Tespit Tutanağında; kazanın oluşumunda yaya [B.K.nın] kusurlu olup, diğer sürücü [M.E.N.nin] kusurunun bulunmadığının belirtildiği,

Müşteki Aydın Keskin'in alınan ifadesinde...

Şüphelinin alınan ifadesinde özetle;...

Dosyanın; meydana gelen trafik kazası ile ilgili kusur tespit oranının yapılabilmesi amacıyla Ankara Adli Tıp Kurumu Trafik İhtisas Daire Başkanlığı'na gönderildiği ve hazırlanan 27/09/2018 tarihli raporda; sürücü [M.E.N.nin] kusursuz olup müteveffa [B.K.nın] asli kusurlu olduğunun belirtildiği,

Yapılan soruşturma sonucunda toplanan deliller ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde; Olay Yeri İnceleme Tutanağı, Otopsi Sonucu, müşteki beyanı, Ankara Adli Tıp Kurumu Başkanlığı'nın raporu bir bütün halinde değerlendirildiğinde; müteveffanın meydana gelen trafik kazasında asli kusurlu olduğu, ilk çarpmanın etkisiyle yere düşen müteveffanın bacağının üzerinden geçen diğer araç sürücüsünü tespit etmeye çalışmanın TCK'nın 2. ve 7.maddesi anlamında herhangi bir sonuç doğurmayacağı, somut olayda herhangi bir suç unsuru bulunmadığı anlaşılmakla Cumhuriyet Başsavcılığımızca KOVUŞTURMAYA YER OLMADIĞINA,

..."

23. Başvurucu 3/12/2018 tarihli dilekçeyle söz konusu karara itiraz etmiştir. Başvurucu dilekçede özetle ölene iki ayrı aracın çarptığının açık olduğunu, ilk aracın sol aynasının müteveffaya çarptığını, ikinci aracın ise yere düşen müteveffanın üzerinden geçtiğini ve ölü muayene raporunda ölümün kafa travması ve sağ bacaktaki yaralanma sonucu ciddi kan kaybı sonucu meydana geldiği belirtildiği hâlde Grup Başkanlığının raporunda ikinci aracın çarpmasından bahsedilmediğini, ölümün hangi aracın çarpması neticesinde gerçekleştiğine dair bir tespitte bulunulmadığını, ilk aracın B.K.nın kafasına çarpma ihtimalinin bulunmadığını, ilk aracın çarpması sonucu yere düşen B.K.nın kafasından ve bacağından ikinci aracın geçmesi nedeniyle ölüme sebebiyet veren kafa travması ve bacaktaki ezilmenin gerçekleşmesinin muhtemel olduğunu belirtmiş; Grup Başkanlığı raporunda ikinci araçtan hiç bahsedilmeyerek tek araç çarpması sonucu ölümün meydana geldiğine dayalı olarak düzenlenen kusur raporuna istinaden eksik soruşturma ile kovuşturmasızlık kararı verildiğini iddia etmiştir. Başvurucu; ilk aracın sürücüsünün görüntülerden de anlaşılacağı üzere B.K.yı fark ederek fren yapmak yerine selektör yapmakla yetindiğini, sürücünün azami hız sınırında olsa bile dinlenme tesisinden çıkan yayaların bu yolu sık kullanmaları nedeniyle yaya çıkma ihtimalini gözetip araba kullanması gerektiğini belirterek ilk sürücünün de bu nedenlerle olayda kusuru olduğunu, ayrıca ikinci araç sürücüsünün yolun ortasında bulunan kalabalığa ve buradaki insanların -kamera görüntülerinden de anlaşıldığı üzere- gelen araçlara ıslık çalıp el kol hareketleriyle yavaşlamaları gerektiğini anlatmaya çalışmalarına rağmen hızla gelerek müteveffanın üzerinden geçtiğini, ikinci araç sürücüsünün olayda kusuru olup olmadığına dair rapor alınmadan, bu aracın azami hız sınırını aşıp aşmadığı tespit edilmeden, ölümün birinci çarpmadan mı yoksa ikinci çarpmadan mı kaynaklandığına dair rapor temin edilmeden soruşturmanın eksik incelemeyle sonuçlandırıldığını ileri sürmüştür.

24. Kırşehir Sulh Ceza Hâkimliğinin (Hâkimlik) 11/1/2019 tarihli kararıyla itiraz reddedilmiştir.

25. Ret kararı başvurucuya 15/1/2019 tarihinde tebliğ edilmiş olup başvurucu 8/2/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

26. İlgili hukuk için bkz. İlknur Koca, B. No: 2015/3511, 15/11/2018, §§ 24-28.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

27. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

28. Başvurucu; kovuşturmasızlık kararına itiraz dilekçesinde belirttiği gerekçelerini yineleyerek eşine iki ayrı aracın çarptığını, ilk aracın sol aynasının müteveffaya çarptığını, ikinci aracın ise yere düşen müteveffanın üzerinden geçtiğini, ilk aracın eşinin kafasına çarpma ihtimalinin bulunmadığını, ilk aracın çarpması sonucu yere düşen B.K.nın kafasından ve bacağından ikinci aracın geçtiğini ancak Cumhuriyet Başsavcılığının Grup Başkanlığından rapor talep ederken yalnızca ilk araç sürücüsünün kusur durumunun tespitini istediğini, ikinci araç sürücüsünün ölüme etkisine dair rapor düzenlenmesi talebinde bulunmadığını, bu nedenle ikinci araca dair raporda hiçbir değerlendirme

olmadığı gibi kafa ve bacaktaki yaralanmanın nasıl meydana geldiğinin de değerlendirilmediğini, plaka tanıma sisteminden 34 plakalı beyaz aracın niteliklerine uygun üç araç tespit edildiği hâlde araştırılmadığını, ikinci aracın ölüme etkisine dair kusur raporu alınmadan eksik soruşturma ile karar verildiğini ve yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

29. Başvurucu ayrıca kovuşturmasızlık kararına yaptığı itirazındaki iddialarının Hâkimliğin kararında gerekçelendirilmediğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

30. Bakanlık görüşünde; somut olayda müteveffanın yaşam hakkına kasıtlı bir müdahalenin bulunmadığı, bir trafik kazası neticesi gerçekleşen olayda sorumluluğun taksir veya bilinçli taksir açısından irdeleneceği, bu durumda başvurucunun tüketmesi gereken öncelikli yargı yolunun ceza soruşturması değil hukuk mahkemelerinde tazminat davası yolu olduğunun değerlendirildiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünün devamında Cumhuriyet Başsavcılığının ikinci araç sürücüsünün kusur sorumluluğunun araştırılmasının soruşturmanın akıbeti açısından bir önemi olmayacağına dair değerlendirmesini kusura dair raporda gece vakti, meskûn mahal dışında kalan ve ışıklandırma bulunmayan bir yolda müteveffanın kontrolsüz şekilde yola girdiği, böylece asli kusurlu olduğu tespitlerine dayandırdığını ifade etmiştir. Bakanlığa göre yaşam hakkının usul yönü bakımından soruşturma kapsamında gerekli deliller temin edilmiş; elde edilen delillerin kapsamlı ve nesnel bir analizi ile neticeye ulaşılmıştır.

31. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında müteveffaya çarpan ikinci aracın sürücüsünün kimliğinin araştırılmamasının eksik soruşturma yürütülmesine neden olduğunu ve bu sürücü tespit edilmeden tüketilmesi gereken başvuru yolu olduğu belirtilen tazminat davasının husumetinin kime yöneltileceğinin belli olmaması nedeniyle tazminat davası açılmasının mümkün olmadığını belirtmiştir.

B. Değerlendirme

1. İddiaların Nitelendirilmesi Yönünden

32. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının özü, yakınının ölümüyle ilgili olarak etkili bir soruşturma yürütülmediğidir. Bu sebeple başvurucunun iddiaları bir bütün olarak Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğüne dair usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Öte yandan yaşam hakkının doğal niteliği gereği, yaşamını kaybeden kişi açısından bu hakka yönelik bir başvuru ancak yaşanan ölüm olayı nedeniyle ölen kişinin mağdur olan yakınları tarafından yapılabilecektir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, B. No: 2012/752, 17/9/2013, § 41). Başvuru konusu olayda başvurucu, müteveffanın eşidir. Bu nedenle başvuruda başvuru ehliyeti açısından bir eksiklik bulunmamaktadır.

35. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa

Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; bireysel başvuruda bulunulmadan önce ihlal iddiasının dayanağı olan işlem, eylem ya da ihmal için kanunda öngörülmüş olan idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının tüketilmiş olması gerektiği belirtilmiştir. Temel hak ihlallerini öncelikle derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, kanun yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılar (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, §§ 19, 20; Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, § 26).

36. Anayasa Mahkemesi, ölümle sonuçlanan trafik kazalarında etkili soruşturma yapılmadığı iddialara ilişkin olarak yapılan bireysel başvurularda verdiği önceki birçok kararında etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün tazminat davası açılmasıyla da yerine getirilebileceğini ifade etmiştir (birçok karar arasından bkz. İlknur Koca, § 45; Bedriye Demir, B. No: 2015/8309, 13/9/2018, § 37).

37. Bu noktada ifade etmek gerekir ki tazminat yollarının sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolların uygulamada da etkili olması gerekir. Bir başvuru yolunun ancak hak ihlalini önleyebilmesi, devam etmekteyse sonlandırabilmesi veya sona ermiş bir hak ihlalini karara bağlayabilmesi ve bunun için uygun bir giderim sunabilmesi hâlinde etkililiğinden söz etmek mümkün olabilir (Tahir Canan, § 26; Filiz Aka, B. No: 2013/8365, 10/6/2015, § 39).

38. Bu açıdan Anayasa Mahkemesi tarafından olayda etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülüğün yerine getirilip getirilmediği değerlendirilirken olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının tazminat davasının etkililiğine zarar vermeyecek şekilde yürütülüp yürütülmediğinin de incelenmesi gerekmektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Ali Osman Akar ve diğerleri, B. No: 2016/78488, 13/6/2019, § 48).

39. Bu bakımdan başvurucunun etkili soruşturma yürütülmediğine ilişkin iddialarının somut olayda etkili yargısal yol olan tazminat davası yolunun etkililiğine zarar verip vermediği bakımından incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

40. Açıklanan gerekçelerle somut başvuruda başvuru yollarının tüketilip tüketilmediğinin değerlendirilebilmesi için başvurunun esası hakkında inceleme yapılması gerekmektedir. Bu zorunluluk dolayısıyla başvuru bakımından kabul edilebilirlik incelemesi esas incelemesi ile birlikte yapılacaktır.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

41. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 50).

42. Pozitif yükümlülüklerin korumaya ilişkin maddi boyutunun yanı sıra usule ilişkin bir yönü de bulunmaktadır. Yaşam hakkına ilişkin bu usul yükümlülüğü olayın niteliğine bağlı olarak cezai, hukuki ve idari nitelikteki soruşturmalarla yerine getirilebilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, §§ 54, 55).

43. Buna göre yaşam hakkının veya fiziksel bütünlüğün ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari, hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59).

44. Anayasa Mahkemesi için bu noktada önemli olan husus, yargısal sistemin yaşam hakkına kasıtlı olmayan eylemlerle yapılan müdahalelerden doğan sorumluluğu hiçbir durumda belirsizlik içinde bırakmamasıdır (Kadri Ceyhan [GK], B. No: 2014/1924, 17/5/2018, § 80).

45. Somut başvuruda başvurucu, ölüm olayının kasıtlı bir eylem sonucunda meydan geldiğine dair herhangi bir iddia ileri sürmemiş; yalnızca taksirli eylem sonucu gerçekleşen ölüm olayı hakkında yürütülen soruşturmanın etkisizliğinden şikâyet etmiştir. Yukarıda da ifade edildiği üzere (bkz. § 36) Anayasa Mahkemesinin konuya dair içtihadı doğrultusunda, devletin etkili yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülüğünün somut olayda mutlaka etkili bir ceza soruşturması yürütülmesini gerektirdiği söylenemez.

46. Yine yukarıda da belirtildiği üzere (bkz. § 37) tazminat yolunun sadece hukuken mevcut bulunması yeterli olmayıp bu yolun uygulamada da etkili olması gerekmektedir. Eğer ceza soruşturması etkili biçimde yürütülmemiş, olayın aydınlatılması, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması için yetkili mercilerce kendilerinden beklenebilecek makul tedbirler alınmamış ve dolayısıyla olaydaki kusurun aidiyetini tespit edebilmeye yarayacak olan deliller toplanmamış ise bu durumda tazminat davasının kusur durumu ve kusurun kime ait olduğu konusundaki başarı potansiyeli ortadan kalkabilmektedir.

47. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından olay hakkında yürütülen ceza soruşturmasının tazminat davasının etkililiğine zarar vermeyecek şekilde yürütülüp yürütülmediğinin etkili soruşturma yürütme yükümlülüğünün somut olayı ilgilendiren ilkeleri çerçevesinde incelenmesi gerekmektedir.

48. Bir ölüm olayı hakkında yürütülen ceza soruşturmasının Anayasa’nın 17. maddesinin gerektirdiği etkinlikte olduğunun kabul edilebilmesi için gereken unsurlardan biri de soruşturma makamlarının ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delilleri tespit etmeleridir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 57).

b. İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

49. Somut başvuruya konu soruşturmanın yetkili makamlarca ölüm olayını aydınlatabilecek ve sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delillerin tespit edilip edilmediği yönünden incelenmesi neticesinde soruşturma kapsamında ölü muayenesi yapıldığı, şüphelilerden M.E.N.nin ifadesi ile müşteki ve tanık beyanlarının alındığı, olay yeri incelemesinin yapıldığı anlaşılmıştır.

50. Öte yandan müteveffanın olayın gerçekleşmesine tanık olan yakınları ve ölene çarpan ilk arabanın sürücüsü olan şüpheli M.E.N.nin arabada bulunan eşi tarafından da teyit edildiği üzere (bkz. § 15) ilk aracın çarpması sonucu yola düşen müteveffanın üzerinden ikinci bir aracın geçtiği sabittir. Başvurucu, bu aracın sürücüsünün de tespit edilerek hakkında soruşturma yürütülmesini Cumhuriyet Başsavcılığından birden fazla kez talep etmiştir (bkz. §§ 17, 20).

51. Başvurucunun taleplerine, olay anına dair görüntüleri bizzat temin edip Cumhuriyet Başsavcılığına iletmesine ve olay anının görüntü kayıtlarının izlenmesiyle çarpan ikinci aracın niteliklerine uygun üç plakanın tespit edilmiş olmasına rağmen Cumhuriyet Başsavcılığının "müteveffanın meydana gelen trafik kazasında asli kusurlu olduğu, ilk çarpmanın etkisiyle yere düşen müteveffanın bacağının üzerinden geçen diğer araç sürücüsünü tespit etmeye çalışmanın ... herhangi bir sonuç doğurmayacağı" gerekçesiyle yalnızca çarpan ilk aracın sürücüsü hakkında soruşturma yürüttüğü, ikinci aracın sürücüsünün tespiti amacıyla soruşturma yürütmediği görülmüştür.

52. Oysa ölü muayenesi sonucunda ölüm nedenlerinden birinin de sağ bacaktaki yaralanmaya bağlı ciddi kan kaybı olduğu tespiti (bkz. § 10), Olay Yeri Görgü ve Tespit Tutanağı'nda da belirtildiği üzere (bkz. § 11) ilk aracın müteveffaya yan aynasıyla çarpması sonucu B.K.nın yola düşmesi, başvurucunun görüntülerden görüldüğünü belirterek iddia ettiğine göre ikinci aracın B.K.nın etrafında toplanan kalabalığa rağmen müteveffanın üzerinden geçmesi karşısında ikinci aracın sürücüsünün belirlenmemesi soruşturmada tazminat davasının etkililiğini zedeleyecek bir eksiklik olarak tespit edilmiştir.

53. Ceza soruşturmasında ikinci sürücünün kimliği tespit edilmediği için tazminat davasındaki husumetin yöneltileceği sorumluların netleştirilmemesi nedeniyle olaydaki sorumlulukların belirlenmesine ve zarara ilişkin uygun giderim sağlanmasına imkân veren tazminat yolunun etkililiği zedelendiğinden başvurucunun tazminat yolunu tükettikten sonra bireysel başvuruda bulunmasının beklenemeyeceği değerlendirilmiştir.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun’un 50. Maddesi Yönünden

55. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

56. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

57. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

58. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

59. İhlalin kovuşturmaya yer olmadığı ya da daimî arama kararı gibi bazı nedenlerle soruşturmanın sonlandırılmasından kaynaklandığı durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile İçtüzük’ün 79. maddesinin (1)

numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılması için kararın bir örneğinin ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak, ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden soruşturma yapılması sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden soruşturma yapılması kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili Cumhuriyet başsavcılığının yeniden soruşturma yapılması sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı Cumhuriyet başsavcılığının yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden soruşturma yapma kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

60. İncelenen başvuruda yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin soruşturma makamının kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

61. Bu durumda yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden soruşturma ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden soruşturma kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden soruşturma yapılmak üzere Kırşehir Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

62. Öte yandan somut olayda ihlalin tespit edilmesinin başvurucunun uğradığı zararın giderilmesi bakımından yetersiz kalacağı açıktır. Dolayısıyla eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için yaşam hakkının usul boyutunun ihlali nedeniyle yalnızca ihlal tespiti ve yeniden yargılamayla giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya -talebiyle bağlı olarak- net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

63. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Kırşehir Cumhuriyet Başsavcılığına (Soruşturma No: 2018/2671) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HASAN AYDOĞDU VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/6830 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/6830

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HASAN AYDOĞDU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/6830)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Hasan AYDOĞDU ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (B) sütunu)

Vekili : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk mahkemelerinde açılan davalarda hakkaniyete aykırı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra başvurular Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/6830 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/6830 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, hukuk mahkemelerinde açtıkları davalarda yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; bazı başvurucular ise makul sürede yargılanma hakkıyla birlikte delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini de iddia ederek çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği

tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50, 52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculardan belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

20. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

21. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

22. Somut olayda makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

23. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen manevi tazminatın başvuruculara tabloda gösterilen şekilde ayrı ayrı ödenmesine, fazlaya ilişkin taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir. Birleştirilen 2019/6959 başvuru numaralı dosyada tazminat talebinde bulunulmadığından sadece ihlalin tespitine karar verilmiştir.

24. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculardan

uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculaların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

25. Avukat Ramazan Kasparoğlu ile temsil edilen ekli listedeki 6.,7., 8. ve 9. sırada belirtilen başvuruculara müştereken, Avukat Baran Akcan ile temsil edilen ekli listedeki 12. ve 13. sıradaki başvuruculara müştereken, Avukat Selahattin Karahan ile temsil edilen ekli listedeki 14., 17. ve 18. sıradaki başvuruculara müştereken, diğer vekille temsil edilen başvuruculara ayrı ayrı; 3.600 TL vekâlet ücretinin ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (H) sütununda belirtilen başvuru harcından oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen manevi tazminatın tabloda gösterilen şekilde AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 1. Ekli tablonun (H) sütununda belirtilen başvuru harçlarının başvuruculara AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

2. Avukat Ramazan Kasparoğlu ile temsil edilen ekli listedeki 6.,7., 8. ve 9. sırada belirtilen başvuruculara MÜŞTEREKEN, Avukat Baran Akcan ile temsil edilen ekli listedeki 12. ve 13. sıradaki başvuruculara MÜŞTEREKEN, Avukat Selahattin Karahan ile temsil edilen ekli listedeki 14., 17. ve 18. sıradaki başvuruculara MÜŞTEREKEN, diğer vekille temsil edilen başvuruculara AYRI AYRI; 3.600 TL vekâlet ücretinin ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş. (4)

B. No: 2019/11424 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/11424

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

EREĞLİ DEMİR VE ÇELİK FABRİKALARI T.A.Ş. BAŞVURUSU (4)

(Başvuru Numarası: 2019/11424)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : M. Emin ŞAHİNER

Başvurucu : Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.

Vekili : Av. Bekir BAYKARA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, üretilen elektrik ve kok gazı üzerinden elektrik ve hava gazı tüketim vergisi alınması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 12/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. 2019/11429 ve 2019/11430 numaralı bireysel başvuruların konu yönünden hukuki irtibatlarının bulunması nedeniyle birleştirilmesine, incelemenin 2019/11424 Esas sayılı

dosya üzerinden yürütülmesine ve diğer başvuru dosyalarının kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

9. Asıl işi çelik üretimi yapmak olan başvurucu, demir cevherini saf çelik hâline getirmek için gerekli karbonu edinmek üzere ihtiyaç duyduğu kok kömürünü ithal ettiği taş kömürünü işlemek suretiyle elde etmektedir. Başvurucu ayrıca taş kömüründen kok kömürü elde ederken ortaya çıkan kok gazını elektrik ve buhar üretiminde veya doğrudan eritme işlemlerinde kullanmaktadır. Başvurucu, böylelikle elektrik enerjisi ve gaz ihtiyacını kendi imkânlarıyla karşılamaktadır.

10. Karadeniz Ereğli Belediyesi (Belediye), başvurucu Şirketin bu şekilde elektrik ve hava gazı tüketmiş olması nedeniyle 26/5/1981 tarihli ve 2464 sayılı Belediye Gelirleri Kanunu'nun 34. ve 39. maddelerinde düzenlenen hükümlere dayanarak başvurucu Şirketten elektrik ve hava gazı tüketim vergisini ödemesini istemiştir.

11. Başvurucu Şirket, bu talep üzerine elektrik ve kok gazı tüketiminin vergilendirilmesiyle ilgili olarak Ocak 2014, Şubat 2016 ve Ocak 2016 dönemleri için dosya kapsamından belirlenemeyen tarihlerde ihtirazi kayıtlarla Belediyeye beyannameler vermiş ve bu beyannamelere istinaden Belediyece anılan dönemlere ilişkin elektrik ve hava gazı vergileri tahakkuk ettirilmiştir. Tahakkuk tutarlarının bir kısmı elektrik tüketimine, bir kısmı ise kok gazı tüketimine ilişkin olup anılan tahakkuk tutarları yine dosya kapsamından belirlenemeyen tarihlerde Belediyeye ödenmiştir.

12. Başvurucu Şirket sırasıyla 24/2/2014, 24/3/2016 ve 22/2/2016 tarihlerinde Zonguldak Vergi Mahkemesinde (Mahkeme), elektrik ve hava gazı tüketim vergisi tahakkuklarının terkini ve ödenen vergilerin iadesi istemiyle davalar açmıştır.

13. Mahkeme yine sırasıyla 5/6/2014, 15/6/2016 ve 22/2/2016 tarihlerinde davaların reddine karar vermiştir. Kararların aynı mahiyetteki gerekçelerinde;

i. Başvurucu tarafından üretilen kok gazı ve elektrik enerjisinin başvurucunun kendi imalatında kullandığı girdileri oluşturduğu ve bu enerjinin başvurucunun ürettiği mal ve hizmetlerin üretim maliyetine yansıdığı belirtilmiştir.

ii. Kendi tesislerinde ürettiği elektrik enerjisini yine kendi tesislerindeki üretim açısından girdi olarak kullanan başvurucunun elektrik ve kok gazı enerjisinin tamamını tükettiği, bu nedenle 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 3. maddesinde belirtilen vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği açıklanmıştır.

iii. 213 sayılı Kanun ile gerek satın alma yoluyla karşılanan gerekse kendi imkânlarıyla üretilmiş bulunan elektrik ve hava gazı tüketiminin vergilendirilmesinin amaçlandığı, müesseselerin ürettiği elektriği tüketmesi hâlinde bu vergiden muaf olacağı yolunda herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı vurgulanmıştır.

iv. Mahkemede daha önce açılan 1985/380 Esas sayılı davada da kok gazı üretilen bir

işletme mahallinde yapılan keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu tesis edilen bilirkişi raporunda, kok gazının şehirlerdeki hava gazı fabrikalarında üretilen gazla aynı nitelikte bulunduğuna ve bilimsel açıdan aralarında fark bulunmadığına işaret edildiği belirtilmiştir.

14. Başvurucu tarafından temyiz edilen kararlar, Danıştay Dokuzuncu Dairesince 5/2/2018 tarihinde onanmıştır. Onama kararlarında, temyize konu kararların usul ve kanuna uygun olduğu belirtilmiştir. Başvurucunun karar düzeltme talepleri de aynı Daire tarafından yine 3/12/2018 tarihinde reddedilmiştir.

15. Nihai kararlar 1/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 12/4/2019 tarihinde bireysel başvurularda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

17. İlgili hukuk için bkz. İskenderun Demir ve Çelik A.Ş. [GK], B. No: 2015/941, 25/10/2018, §§ 19-34.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

19. Başvurucu, tükettiği elektrik ve kok gazını kendisinin üretmiş olması nedeniyle elektrik ve hava gazı vergisine tabi tutulmaması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu bu bağlamda 2464 sayılı Kanun'un 36. maddesinde yer alan istisna hükmünün tartışılmasının söz konusu olmadığını zira kendisi tarafından üretilen elektrik ve kok gazının yine kendisi tarafından tüketilmesinin bahsi geçen verginin konusuna girmediğini ifade etmiştir. Başvurucu ayrıca verginin sorumlusunun, matrahının, oranının, beyan ve ödeme usulünün kanunla düzenlenmesi gerektiği hâlde esaslı nitelikteki bu hususların 2464 sayılı Kanun'da düzenlenmediğini, bu sebeplerle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuna dayalı olmadığını, otoprodüktör olarak enerji üretimini ve dolayısıyla kamusal faydayı caydırıcı bir yönü bulunduğunu, bu verginin istenmesi gerekli ve zorunlu olmadığı için müdahalenin ölçülü de olmadığını belirtmiştir.

20. Başvurucu ayrıca söz konusu verginin terkin ve iadesi için açtığı davalarda derece mahkemeleri tarafından verilen kararlarda temel iddialarını karşılayan yeterli ve makul bir gerekçe bulunmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkı yönünden, derece mahkemelerinin hukuk kurallarının yorumunda bariz takdir hatası bulunması nedeniyle de hukuki güvenlik ilkesi yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

21. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

22. Anayasa'nın "Vergi ödevi" kenar başlıklı 73. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, malî gücüne göre, vergi ödemekle yükümlüdür.

Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır."

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, mülkiyet hakkının ihlali iddiası yanında aynı gerekçelerle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini de ileri sürmüştür. Başvurucunun şikâyetinin özünün vergilendirmenin kanuni dayanağının bulunmadığına yönelik olduğu dikkate alındığında başvurucunun ihlal iddialarının mülkiyet hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

25. Başvurucunun aynı konu ile ilgili olarak yukarıda belirtilen şikâyetleri daha önce Anayasa Mahkemesince incelenmiş ve karara bağlanmıştır (İskenderun Demir ve Çelik A.Ş., §§ 44-85).

26. Buna göre Anayasa Mahkemesi söz konusu başvuruda vergi matrahının ve verginin tahsil yönteminin belirsiz olduğunu tespit etmiş ve başvurucunun kendisinin ürettiği elektrik ve kok gazı üzerinden elektrik ve havagazı tüketim vergisi alınmasının esaslı unsurlarının kanunla belirli ve öngörülebilir bir biçimde düzenlenmemiş olması nedeniyle mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin Anayasa'nın 13., 35. ve 73. maddelerinde öngörülen kanunilik ilkesini ihlal ettiği sonucuna varmıştır (İskenderun Demir ve Çelik A.Ş., §§ 71-80).

27. Aynı şikâyetleri içeren somut başvuruda da bu ilkelerden ayrılmayı gerektirir bir durum olmayıp mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

28. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

3. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

29. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. …

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

30. Başvurucu; ihlalin tespiti, maddi tazminat ve yeniden yargılama taleplerinde

bulunmuştur.

31. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

32. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin, yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

33. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

34. Başvuruda başvurucunun kendisinin ürettiği elektrik ve kok gazı üzerinden elektrik ve havagazı tüketim vergisi alınmasının esaslı unsurlarının kanunla belirli ve öngörülebilir bir biçimde düzenlenmemiş olması nedeniyle (müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı) mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte idare tarafından yol açılan ihlale yönelik olarak etkili bir hukuk yolunun mevcut olduğu ancak başvurucunun açtığı davanın reddedilmekle ihlalin sonuçlarının giderilmemiş olduğu görülmektedir.

35. Anayasa Mahkemesi aynı konuda 25/10/2018 tarihinde karara bağlanan başvurusunda da mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varmış ve ihlalin sonuçlarının nasıl giderileceğini de göstermiştir (İskenderun Demir ve Çelik A.Ş., §§ 86-92). Somut olayda da bu doğrultuda mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğundan ihlal kararının bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Mahkemeye gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

36. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

37. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 1.093,80 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.693,80 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Zonguldak Vergi Mahkemesine (E.2014/334; E. 2016/182; E.2016/244) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 1.093,80 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 4.693,80 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BEDREDDİN UÇAR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/15908 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/15908

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BEDREDDİN UÇAR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/15908)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Bedrettin UÇAR ve diğerleri [bkz. ekli tablonun (B) sütunu]

Başvurucular Vekili : Av. İbrahim ÇELİKER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayalı olarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuruların konu yönünden irtibatları nedeniyle 2019/15908 numaralı başvuru ile birleştirilmesine ve incelemenin 2019/15908 numaralı başvuru üzerinden sürdürülmesine karar verilmiştir.

5. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Arka Plan Bilgisi

9. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Devletin yetkili organları tarafından tehdit değerlendirmesi yapılarak demokratik anayasal düzene, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine, millî güvenliğe yönelik tehdit oluşturan tüm terör örgütlerine ve illegal yapılanmalara karşı tedbirler alınması kararlaştırılmıştır (ayrıntılar için bkz. Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017).

10. Anılan tedbirler kapsamında olağanüstü hâl ilan edilmiş ve olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleri çıkarılmıştır. Bu çerçevede 22/7/2016 tarihinde kararlaştırılan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (667 sayılı KHK) 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

11. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılmaları öngörülmüştür.

12. 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Kanun'un 29/10/2016 tarihli ve 29872 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmesi sonucunda kanunlaşmıştır.

B. Somut Başvurulara İlişkin Olay ve Olgular

13. Başvurucular, Batman Belediyesine (Belediye) hizmet veren özel şirketlerde (Şirket) işçi olarak çalışmakta iken başvurucuların terör örgütü ile iltisaklı olduklarının bildirilmesi üzerine Şirket, başvurucuların iş akdini feshetmiştir.

14. Başvurucular, iş akdinin usulüne uygun olarak feshedilmediğini ve fesih için somut bir olguya dayanılmadığını belirterek işe iade istemiyle Şirket ve Belediye aleyhine dava açmıştır. Davalı Belediye cevap dilekçesinde, 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereği hazırlanan listede bulunan kişilerin terör örgütü yapılanması ile irtibatı ve iltisakı olduğu tespitine yer verildiğini başvuruculların iş akitlerinin bu kapsamda feshedildiğini belirterek davanın reddini savunmuştur. Davalı Şirket ise işe alım ve iş akdinin feshinin asıl işveren konumundaki Belediyenin tasarrufunda olduğunu belirtmiştir.

15. Batman 2. İş Mahkemesinde açılan davaların reddine karar verilmiştir. Mahkeme kararlarında başvuruculların, İçişleri Bakanlığının Teftiş Raporunda, PKK terör örgütü ile bağlantılı olan kişiler arasında yer aldığı, bu nedenle yapılan işlemin şüphe feshi kapsamında iş ilişkisinin devamının işveren açısından beklenemez bir hale soktuğu, 667 sayılı KHK kapsamında, terör örgütleriyle mücadeleye yönelik, zorunlu, acil ve orantılı olduğu gerekçesine yer verilmiştir. Batman 2. İş Mahkemesi 2019/15908 nolu bireysel başvuruya konu davada ise işe iade davası için gerekli asgari 30 işçi koşulunun gerçekleşmediği gerekçesiyle davayı usulden reddetmiştir.

16. Başvurucular, karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi Hukuk Daireleri (Bölge Adliye Mahkemesi) başvurucuların istinaf istemlerini reddetmiştir. Kararlarda; şüphe feshi kavramı üzerine durulmuş ve 667 sayılı KHK kapsamında başvurucuların terör örgütü yapılanması ile irtibatı olduğunun bildirilmesi üzerine somut bir bağ ve ispatı aranmadığı, dolayısıyla ilk derece mahkemesi kararlarında bir isabetsizlik bulunmadığı yönünde değerlendirme yapılmıştır. 2019/15908 nolu bireysel başvuruya konu dava yönünden de yine şüphe feshi gerekçesine yer verilmiştir.

17. Temyiz yolu açık kararlara karşı yapılan temyiz başvuruları da Yargıtay ilgili Hukuk Dairesince reddedilmiş ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararları kesin olmak üzere onanmıştır.

18. Nihai kararların tebliğinin ardından başvurucular bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bakınız Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, §§ 20-35.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları

21. Başvurucular; işverence iş akitlerine KHK gereği son verildiğinin belirtilmesine rağmen terör örgütü ile irtibatlı ve iltisaklı olduklarına dair herhangi bir bilgi, belge yahut mahkeme kararı bulunmadığını, derece mahkemeleri tarafından da yeterli inceleme ve araştırma yapılmaksızın idari kurumların bilgilendirmesi ile iddia ve itirazlarının reddedildiğini, bu kapsamda haksız ve geçersiz bir şekilde iş akitlerinin sona erdirilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, gerekçeli karar hakkı ve çalışma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

B. Değerlendirme

22. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucuların temel iddiası; Belediye tarafından gönderilen bilgilerin derece mahkemelerince yeterli kabul edilerek esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan işe iade davalarının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucuların iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir. Başvurularda farklı gerekçe içermesi durumunda farklı gerekçe içeren istinaf / temyiz mercii kararı incelemeye esas alınmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

25. Anayasa Mahkemesi eldeki başvuruda uygulanacak ilkeleri başvuruya benzer olgu ve iddiaları içeren Berrin Baran Eker kararında belirlemiştir (Berrin Baran Eker, §§ 53-60). Anılan kararda belirtildiği üzere demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir (Berrin Baran Eker, § 55).

26. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece mahkeme hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (Berrin Baran Eker, § 56).

27. Diğer taraftan mahkemelerin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür (Berrin Baran Eker, § 57).

28. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemekte yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesinin tarafların öne sürdüğü ve esasa etkili olan iddiaların -mahkeme hakkının gereği olarak- derece mahkemelerince işin mahiyetinin gerektirdiği ölçüde incelenip incelenmediğini denetleme görevi bulunmaktadır (Berrin Baran Eker, § 58).

29. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Berrin Baran Eker kararında vurgulandığı üzere 667 sayılı KHK'da, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğuna Millî Güvenlik Kurulunca karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen işçilerin iş sözleşmelerinin feshedilmesi öngörülmüş ancak yargı mercilerinin denetim yetkisini kısıtlayan herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Bu bakımdan 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi dayanak gösterilerek iş sözleşmesi feshedilen işçiler tarafından açılan işe iade davalarının esasının incelenmesini önleyen herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 69).

30. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu ve bu Kanun'u yorumlayan Yargıtay içtihatlarına göre asıl işverenin alt işverenden sözleşmenin feshini istemesi feshi

kendiliğinden tek başına geçerli hâle getirmemektedir. Ayrıca her ne kadar işten çıkarmanın şüphe feshine dayalı olduğu, dolayısıyla niteliği gereği şüphenin veya şüpheye götüren olguların ispatının imkânsız olduğu haklı olarak ileri sürülebilirse de -Yargıtay kararlarında da belirtildiği üzere- derece mahkemelerince işvereni şüpheye götüren olguların ispat koşulu aranmadan bir bütün olarak değerlendirilmesine engel bir durum yoktur. Aksi takdirde işverenin şüphesine dayanak olguların değerlendirilememesi, böylece feshin geçerli nedene dayanıp dayanmadığının incelenememesi şüphe feshinde yargı yolunun açık olmasını anlamsız kılar. Dolayısıyla derece mahkemelerinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshinin geçerli nedene dayanıp dayanmadığını inceleme yükümlülüğünün bulunmadığı sonucuna ulaşılmasını gerektirecek herhangi bir neden söz konusu değildir (Berrin Baran Eker, § 70).

31. Kısacası 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinde belirtilen örgüt, yapı, oluşum veya gruplara üye olunması ya da bunlara mensubiyetin veya iltisakın yahut irtibatın bulunması geçerli bir fesih sebebi olarak öngörülmüştür. Ancak bu düzenleme sözü edilen yapılarla irtibatının bulunduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen bir işçinin açtığı işe iade davasında derece mahkemelerinin geçerli fesih sebebi olarak gösterilen olguyu, diğer bir ifadeyle işçinin kuralda belirtilen yapılarla irtibatının bulunup bulunmadığını iş hukukunun kurallarını da gözeterek araştırma ve ortaya koyma yükümlülüğünü ortadan kaldırmamaktadır (Berrin Baran Eker, § 71).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda da anılan karardan ayrılmayı gerektiren bir durumun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Derece mahkemeleri, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan mahkeme hakkı gereği asıl işverenin başvurucu hakkındaki değerlendirmesinin objektif ve makul dayanakları olup olmadığını, dolayısıyla geçerli feshin koşullarının oluşup oluşmadığını incelemeden asıl işverenin şüphesine bağlı kalarak sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemeleri yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvuruculara tanınan feshe karşı yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucuların mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurucuların Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkeme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

34. Adil yargılanma hakkı yönünden ulaşılan sonuç gözetildiğinde başvurucuların diğer ihlal iddialarının ayrıca incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

35. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

“(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir. ...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir.”

36. Başvurucular, yargılamanın yenilenmesine ve zararlarının tazminine karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

37. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına da işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

38. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural, mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

39. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı ve mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir karar kendisine ulaşan mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

40. İncelenen başvuruda, derece mahkemelerinin dava konusu uyuşmazlığın esasını incelememeleri sebebiyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır.

41. Bu durumda mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak

üzere esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilen Batman 2. İş Mahkemesine gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

42. İşbu ihlal kararının başvurucular tarafından açılan davaların esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu işlemlerle ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek -ekli tablonun (D) sütununda esas numaraları gösterilen- Batman 2. İş Mahkemesi takdirindedir.

43. İhlalin tespiti ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

44. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (E) sütununda gösterilen miktarlardaki harcın başvuruculara ayrı ayrı; 3.600 TL vekâlet ücretinin müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkeme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkeme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkeme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman 2. İş Mahkemesine (esas numaraları ekli tablonun (D) sütununda gösterilmiştir) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. Ekli tablonun (E) sütununda gösterilen harcın başvuruculara AYRI AYRI; 3.600 TL vekâlet ücretinin ise MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NAHİDE ÇUBUKCU

B. No: 2019/16579 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/16579

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NAHİDE ÇUBUKCU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/16579)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eser AKINCI

Başvurucu : Nahide ÇUBUKCU

Vekili : Av. Hüsnü TUNA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ölüm olayına ilişkin soruşturmanın etkili olmaması nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 7/5/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucunun kızı olan A.Ç. 20/9/2010 tarihinde, tatil yapmak amacıyla gittiği İzmir'in Çeşme ilçesindeki bir otelin havuzunda ölü olarak bulunmuştur.

8. Çeşme Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma sonucunda 3/6/2011 tarihinde, olayın gerçekleştiği otelin işleteni olan M.K. hakkında taksirle ölüme neden olma suçundan dava açılmıştır.

9. Çeşme Asliye Ceza Mahkemesince (Mahkeme) 10/10/2013 tarihinde verilen mahkûmiyet kararı Yargıtay 12. Ceza Dairesinin 7/5/2015 tarihli ilamıyla 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 50. ve 61. maddelerinin uygulanmasına ilişkin hatalar nedeniyle bozulmuştur.

10. Mahkemenin bozma üzerine verdiği 20/11/2015 tarihli karar Yargıtay 12. CezaDairesinin 21/1/2019 tarihli ilamıyla onanmış ve hüküm kesinleşmiştir.

11. Nihai karar olan Yargıtay ilamına ilişkin olarak Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede, yargılama sürecinde katılan vekili olarak görev yapan ve bireysel başvuruda da vekil olarak başvurucuyu temsil eden avukat Hüsnü Tuna tarafından ilgili kararın 20/2/2019 günü saat 17.03.44’te açılarak okunduğu tespit edilmiştir.

12. Bununla birlikte başvurucunun vekili Yargıtayın onama kararının tebliğ edilmediğini, anılan kararı UYAP üzerinden 3/5/2019 tarihinde öğrendiğini belirtmektedir.

13. Başvurucu 7/5/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

15. Başvurucu; kızının ölümüne ilişkin soruşturmanın eksik yapılması yüzünden etkili olmadığını, yargılamanın uzun sürdüğünü, bu nedenlerle yaşam, adil yargılanma ve etkili başvuru haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

17. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

18. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521,

4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

19. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz.

20. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

21. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

22. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

23. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

24. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

25. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar, sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını

internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte; bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedir. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedir (Hüseyin Aşkan, § 27).

26. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

27. Yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede de ilgili kararın başvurucunun avukatı Hüsnü Tuna tarafından 20/2/2019 tarihinde saat 17.03.44'te açılarak okunduğu tespit edilmiş ve buna ilişkin olarak ekran çıktısı alınıp dosya arasına konulmuştur. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

28. Somut olayda Yargıtay ilamının başvurucunun avukatı tarafından UYAP üzerinden okunduğu, bu kapsamda 20/2/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

29. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 20/2/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra 7/5/2019 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA ARSLAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/23803 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/23803

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA ARSLAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/23803)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Mustafa ARSLANve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/23803 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/23803numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculaların maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/112021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ OSMAN KOÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/26706 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/26706

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ OSMAN KOÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/26706)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Ali Osman Koç ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/26706 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/16706 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ARDA KESKİN

B. No: 2019/27328 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27328

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ARDA KESKİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27328)

Karar Tarihi:17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Selçuk KILIÇ

Başvurucu : Mehmet Arda KESKİN

Vekili : Av. Nazım ERDOĞAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idare mahkemesinde açılan tam yargı davasında hakkaniyete aykırı hüküm kurulması ve yargılamanın uzun sürmesi nedenleriyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 2/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucunun babası S.K. ile annesi R.K. tarafından 23/11/2006 tarihinde sağlık ocağında uygulanan oral polio aşısı (OPV) sonucunda başvurucuda çocuk felcinin oluştuğu ve bu nedenle sakat kaldığı iddiasıyla uğradığını ileri sürdüğü 1.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi olmak üzere toplam 51.000 TL zararın yasal faiziyle birlikte tazmin edilmesi istemiyle 22/7/2009 tarihinde başvurucuya velayeten Kdz. Ereğli 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Asliye Hukuk Mahkemesi) dava açılmıştır.

9. Asliye Hukuk Mahkemesince 17/12/2009 tarihinde davanın görev yönünden reddine karar verilmesi üzerine başvurucu, süresi içerisinde 12/2/2010 tarihinde Zonguldak İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

10. Mahkemece 24/9/2010 tarihli ara kararı ile başvurucunun 23/11/2006 tarihinde sağlık ocağında uygulanan aşı sonucunda sağ ayağında aşıya bağlı paralitik poliomyelit gelişmesi sonucunda hangi oranda maluliyete uğradığının, söz konusu maluliyetin gerek aşıya ve gerekse aşının yapılması sırasındaki yanlış uygulamaya bağlı olup olmadığının tespiti için bilirkişi incelemesi yaptırılmasına karar verilmiş ve dosya Adli Tıp Kurumu Başkanlığına gönderilmiştir.

11. Adli Tıp Kurumu 3. Adli Tıp İhtisas Kurulunca dosyadaki bilgi ve belgelerin incelenmesi ve başvurucunun muayene edilmesi suretiyle 30/3/2012 tarihli bilirkişi raporu (Rapor) düzenlenmiştir. Raporun sonuç kısmında, 2006 doğumlu başvurucuya 23/11/2006 tarihinde uygulandığı bildirilen OPV sonrası gelişen bulguların aşıya bağlı paralitik poliomyelit ile uyumlu olduğunun, aşı uygulamasının tıp kurallarına uygun olduğunun, aşı sonrası ortaya çıkan komplikasyon olarak değerlendirildiğinden maluliyet oranı tayinine mahal bulunmadığının ve idareye yönelik hizmet kusuru tespit edilmediğinin oybirliği ile mütalaa olunduğu değerlendirmesine yer verilmiştir.

12. Mahkeme 19/11/2012 tarihinde davanın kabulüne, 1.000 TL maddi ve 50.000 TL manevi olmak üzere toplam 51.000 TL tazminatın 22/7/2009 tarihinden itibaren hesaplanacak yasal faiziyle birlikte başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinde, Raporun ve dosyadaki diğer bilgi ve belgelerin değerlendirilmesi neticesinde olayda davalı idarenin (İdare) hizmet kusuru bulunmadığı sonucuna varıldığı, bu hâlde kusursuz sorumluluk ilkesinin uyuşmazlık konusu olayda uygulanıp uygulanamayacağının belirlenmesinin gerektiği belirtilmiştir. Koruyucu sağlık hizmetlerinden olan ve bebeklik döneminde başvurucuya uygulanan OPV'nin idarenin teşviki ve yönlendirmesi neticesinde belli bir sıra ve takvime bağlı olarak yapılması nedeniyle başvurucunun ebeveynlerinde bu aşının uygulanmasının zorunluluk arz ettiği izlenimi uyandırdığı vurgulanmıştır. Tam kamusal ve riskli bir faaliyet olan söz konusu aşı uygulamasında idarenin kusuru bulunmasa da aşı uygulanan kişilerde çok düşük bir oranda felçlere neden olabildiğinin bir gerçek olduğu, bazı yan etkilerinin ortaya çıkması ve tehlikeli sonuçlar doğurması ihtimalinin her zaman mümkün olabileceği, ferdi ve toplumsal sağlığın korunması bakımından bu aşının uygulanmasından vazgeçilmesinin mümkün bulunmadığı ancak çok düşük bir ihtimal bile olsa ihtimalin gerçekleştiği kişinin o hâliyle bırakılmamasının duyarlı ve sosyal bir devlet olmanın gereği olduğu ifade edilerek zarar görenin zararının karşılanması gerektiği kanaatine varılmıştır.

13. İdare tarafından temyiz edilen karar, Danıştay Onbeşinci Dairesinin (Daire) 30/4/2014 tarihli kararıyla bozulmuştur. Kararın gerekçesinde, bünyesinde risk barındıran sağlık hizmetlerinin sunucusu olan idarenin koruyucu sağlık hizmetleri kapsamında gerçekleştirdiği aşıdan kaynaklanan komplikasyonda, idarenin hizmet kusuru bulunmadığının Adli Tıp Kurumunca belirtildiği, idarenin tıp kurallarına uygun olarak yürüttüğü tespit edilen hizmetten dolayı maddi ve manevi tazminata mahkûm edilmesinin mümkün olmadığı ve bu nedenle Mahkeme kararında hukuki isabet bulunmadığı belirtilmiştir.

14. Kararın düzeltilmesine yönelik başvurucunun istemi Dairenin 25/6/2015 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

15. Mahkemece 13/11/2015 tarihli karar ile bozma kararına uyulmayarak ısrar kararı verilmiştir.

16. İdarenin temyizi üzerine 16/5/2018 tarihinde Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun (İDDK) ilamı ile ısrar kararı bozulmuş, kararın düzeltilmesi istemi de yine İDDK'nın 13/5/2019 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

17. İDDK'nın uyulması zorunlu bozma kararı üzerine Mahkemece 17/7/2019 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir.

18. Başvurucu 2/8/2019 tarihine bireysel başvuruda bulunmuştur.

19. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sisteminde (UYAP) yapılan araştırma sonucunda, Mahkemenin davanın reddine yönelik 17/7/2019 tarihli kararının Danıştay Onuncu Dairesinin 23/3/2021 tarihli kararıyla onandığı ve yargılamanın kararın düzeltilmesi aşamasında derdest olduğu anlaşılmıştır.

20. Öte yandan başvurucunun babası S.K. ile annesi R.K. tarafından da uygulanan OPV aşısı nedeniyle oğullarında çocuk felci oluştuğu ve bu nedenle sakat kaldığı iddiasıyla uğranıldığı ileri sürülen 50.000 TL manevi zararın yasal faiziyle birlikte tazmin edilmesi istemiyle dava açılmıştır. Mahkemece 16/7/2014 tarihinde davanın kabulüne karar verilmiş; bu karar, Dairenin 25/6/2015 tarihli kararı ile bozulmuştur. Bozma kararı üzerine Mahkemenin 5/9/2016 tarihli kararıyla davanın reddine hükmedilmiş; bu karar, Dairenin 13/12/2018 tarihli kararı ile onanmıştır. Kararın düzeltilmesi istemi ise Dairenin kapatılması üzerine Danıştay Onuncu Dairesi tarafından incelenmiş ve Danıştay Onuncu Dairesince 1/7/2019 tarihinde karar düzeltme istemi kabul edilerek Mahkeme kararının tekrar bozulmasına hükmedilmiştir. UYAP üzerinden yapılan araştırma sonucunda Danıştay Onuncu Dairesinin bozma kararı üzerine Mahkemece 10/10/2019 tarihinde davanın kısmen kabulüne, kısmen reddine karar verildiği ve yargılamanın temyiz aşamasında derdest olduğu tespit edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

21. 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun "Temyizen verilen karar üzerine yapılacak işlem" başlıklı 50. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bölge idare mahkemesi, bozmaya uymayarak kararında ısrar ederse, ısrar kararının temyizi hâlinde, talep, konusuna göre Danıştay İdari veya Vergi Dava Daireleri Kurulunca incelenir ve karara bağlanır. Danıştay İdari ve Vergi Dava Daireleri Kurulları kararlarına uyulması zorunludur."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

22. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

23. Başvurucu, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

25. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

26. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

27. Somut uyuşmazlıkta, Mahkemenin 13/11/2015 tarihli ısrar kararı İDDK kararı ile bozulmuş, Mahkemece uyulması zorunlu İDDK'nın bozma kararı doğrultusunda 17/7/2019 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Başvurucu tarafından da yargılama sürecinin tamamlandığı belirtilerek 2/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

28. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında; Mahkemede davanın açıldığı 12/2/2010 tarihinden, ısrar kararının bozulmasına yönelik ve uyulması zorunlu İDDK kararı doğrultusunda Mahkemece verilen 17/7/2019 tarihli karara kadar geçen 9 yıl 5 ay 5 günlük yargılama süresinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

29. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

1. Başvurucunun İddiaları

30. Başvurucu; idarenin eyleminden doğan zararın tazmin edilmediğini, anne ve babası tarafından açılan tazminat davasında verilen bozma kararı nedeniyle kararlar arasında çelişki oluştuğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

31. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Şikâyetlerin özü mahkeme tarafından hukuka aykırı karar verildiği iddialarına yönelik olduğundan şikâyetin yargılamanın sonucu itibarıyla adil olmadığı iddiası kapsamında değerlendirilmesi uygun görülmüştür.

32. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

33. Öte yandan farklı kararların aynı mahkemeden çıkmış olması tek başına, adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelmeyecektir. Bu kapsamda bireylerin makul güvenlerinin korunması ve hukuki güvenlik ilkesi, içtihadın değişmezliği şeklinde bir hak bahşetmemektedir (Türkan Bal [GK], B. No: 2013/6932, 6/1/2015, §§ 53, 54). Mahkemelerce hukuk kurallarının yorumlanması ve delillerin değerlendirilmesinde farklılıklar meydana gelmesi ya da önceki çözümün tatminkâr bulunmaması, yeni kabul edilmiş bir yasanın yorumlanmasında içtihadın müstakar olması için belli bir zamana ihtiyaç duyulması gibi çeşitli nedenlerle içtihat değişikliğine gidilmesi de tek başına adil yargılanma hakkının ihlali niteliğinde kabul edilemez (Mehmet Emin Yılmaz, B. No: 2014/3928, 15/12/2015, § 58).

34. Bu açıdan başvurucu tarafından ileri sürülen, anne ve babası tarafından açılan tazminat davasında verilen bozma kararı nedeniyle çelişki oluştuğu iddiasının esas itibarıyla hukuk kurallarının yorumlanması, somut olaya uygulanması ve delillerin değerlendirilmesi hususuna ilişkin olduğu görülmektedir. Başvuru konusu yargılama süreci incelendiğinde somut olaya ilişkin maddi olay ve olguların anlatıldığı, gerekçeli kararda toplanan delillerin değerlendirildiği ve hukuki sebepler belirtilerek hüküm kurulduğu görülmüş olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren bir durum da tespit edilmemiştir.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

36. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

37. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 100.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

38. Başvuruda, adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

39. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 21.600 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesi gerekir.

40. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 21.600 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan ve 3.600 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 3.964,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Zonguldak İdare Mahkemesine (E.2019/581, K.2019/678) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÇİZMECİLER OTELCİLİK TUR. TAŞ. EMLAK İNŞAAT GIDA SAN. TİC. AŞ. VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/33638 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/33638

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÇİZMECİLER OTELCİLİK TUR. TAŞ. EMLAK İNŞAAT GIDA SAN. TİC. AŞ. VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/33638)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Çizmeciler Otelcilik Tur. Taş. Emlak İnşaat Gıda San. Tic. Aş. ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/33638 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/33638 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculara İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No:

2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı

bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RIDVAN BAYIK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/34334 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/34334

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RIDVAN BAYIK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/34334)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Rıdvan BAYIK ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/34334 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/34334 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/35165 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/35165

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/35165)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Osman YILDIRIM ve diğerleri[bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/35165 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/35165 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonunun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAMDİ DEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/36682 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/36682

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAMDİ DEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/36682)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Muhammed Cemil KANDEMİR

Başvurucular : Hamdi DEMİR ve diğerleri (bkz. ekli tablonun (C) sütunu)

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, baro levhasına yazılma işlemine ilişkin iptal davasında hukuk kurallarının öngörülemez biçimde yorumlanması nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurulara ait başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra başvurular Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/36682 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucular, baro levhasına avukat olarak yazılma talebiyle ilgili barolara başvurmuştur. Başvuruculaın talebi, baro levhasına kaydedilebilmek için aranan kanuni şartların taşındığı gerekçesiyle Türkiye Barolar Birliği (TBB) tarafından kabul edilmiştir.

7. Söz konusu kararlar, Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından uygun bulunmayarak bir daha görüşülmek üzere TBB'ye gönderilmiştir.

8. TBB Yönetim Kurulu, önceki kararlarında ısrar ederek başvuruculaın baro levhasına yazılmasına karar vermiştir.

9. Bakanlık, başvuruculaın baro levhasına yazılmalarına ilişkin TBB kararının kesinleşmesi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (Mahkeme) TBB'ye karşı iptal davaları açmıştır. Başvurucular, davalı TBB yanında iptal davasında müdahil olarak yer almıştır.

10. Mahkemeler farklı gerekçelerle dava konusu işlemlerin iptaline karar vermiştir.

11. İstinaf başvuruları, Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi tarafından kesin olmak üzere reddedilmiştir.

12. Yargılama sürecinde nihai karar olan Bölge İdare Mahkemesi ilamına ilişkin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) evrak işlem kütükleri ve bireysel başvuru tarihleri üzerinde yapılan incelemede:

- Başvurucu Hamdi Demir'in, başvuruya konu Ankara Bölge İdare Mahkemesi kararını UYAP Vatandaş Portali üzerinden 8/5/2019 günü saat 18.09.39'da okuduğu ve 14/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu,

- Başvurucu İbrahim Semiz'in, başvuruya konu Ankara Bölge İdare Mahkemesi kararını UYAP Vatandaş Portali üzerinden 23/10/2019 günü saat 16.10.37'de okuduğu ve 11/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu,

- Başvurucu Ahmet Azmi Coşkun'un, başvuruya konu Ankara Bölge İdare Mahkemesi kararını UYAP Vatandaş Portali üzerinden 1/7/2020 günü saat 13.09.44'te okuduğu ve 5/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunduğu tespit edilmiştir.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

14. Başvuruculardan Hamdi Demir, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

15. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Başvuruculaın İddiaları

16. Başvurucular; delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata

yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

C. Değerlendirme

17. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollannın tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayan/ar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

18. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollannın tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

19. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32).

20. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmektedir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre -bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça- bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020 § 21).

21. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A.C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

22. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini öğrendiğini beyan ettiği tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

23. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

24. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için kendisinin birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda, başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai kararın ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

25. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde bu belgelere ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürelerde gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, § 26).

26. UYAP kapsamında vatandaşların yargıya daha hızlı erişmeleri, yargı hizmetlerinden en iyi şekilde yararlanmaları hedefiyle Bakanlık tarafından Vatandaş Portal Bilgi Sistemi geliştirilmiştir. Bu sistemin kullanılması ile vatandaşlar ülke genelindeki tüm adli ve idari yargı birimleri ile icra dairelerinde tarafı oldukları dava ve takiplere internet üzerinden erişebilmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık numarası bulunan kimseler UYAP Vatandaş Portal Bilgi Sistemi'ni kullanabilmektedir. Bu sisteme e-devlet veya kendisine özgü internet adresi üzerinden e-devlet şifresiyle, mobil imza ya da elektronik imza ile erişim sağlanmaktadır (Haticenur Uysal, B. No: 2018/27866, 20/10/2020 § 30).

27. Sisteme Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık numarası ve kişiye özgü belirlenen e-devlet şifresi ile giriş yapanlar UYAP kapsamında adli ve idari yargı birimlerinde görülmekte olan dava dosyalarını ve evrakların içeriğini görebilmektedir. Sağlanan bu hizmetin sonucu olarak vatandaşlar nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedirler (Haticenur Uysal, § 31).

28. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı ve soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

29. Başvuruculların başvuruya konu Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi kararlarını UYAP Vatandaş Portali üzerinden okudukları tespit edilmiş ve bunlara ilişkin ekran çıktıları alınarak dosyaya konulmuştur (bkz. § 12). Dolayısıyla bu işlemi yapan başvuruculların işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmesi beklenir. Bu durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir. Başvuruculların mazereti olduğuna ilişkin bir açıklamada bulunmadığı da görülmektedir.

30. Somut olaylarda başvuruculların Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi kararlarını UYAP Vatandaş Portali üzerinden okunduğu tarihte bireysel başvuruya ilişkin

nihai karardan haberdar olduğu ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

31. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai kararlardan haberdar olduğu anlaşılan başvuruculların otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra yaptıkları bireysel başvuruların süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculardan Hamdi Demir'in adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Başvuruların süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetlerine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucu Hamdi Demir'in yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA, diğer başvuruculların yargılama giderlerinin üzerinde BIRAKILMASINA 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MÜSLÜM BAŞAK VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/38478 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38478

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MÜSLÜM BAŞAK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38478)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Tuğba YILDIZ

Başvurucular : Müslüm BAŞAK ve diğerleri

(bkz. ekli tablonun (B) sütunu)

Başvurucular Vekilleri : bkz. ekli tablonun (C) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, hukuk mahkemelerinde açılan davalarda hakkaniyete aykırı karar verilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (A) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2019/38478 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2019/38478 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların

kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 71. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurunun içtihadın oluştuğu alana ilişkin olduğu değerlendirilerek Bakanlık cevabı beklenmeden incelenmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, hukuk mahkemelerinde açtıkları davalarda yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüş; bazı başvurucular ise makul sürede yargılanma hakkıyla birlikte delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini de iddia ederek çeşitli tarihlerde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak geliri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ve diğer anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculara iddialarının bir bütün olarak Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45).

17. İşe iade davalarında yargılamanın uzaması her iki taraf için de hukuki belirsizliğin devamına sebep olduğundan bu davaların ivedilikle sonuçlandırılması ayrı bir öneme sahiptir. Bu durum, iş sözleşmesi feshedilen fakat bir an önce eski işine dönme beklentisi taşıyan ve bu yüzden yeni bir işe başlamakta tereddüt eden işçi açısından önemli olduğu gibi sözleşmesini feshettiği işçi yerine yeni bir işçi istihdam ederek iş organizasyonunu tamamlamak isteyen işveren açısından da önemlidir. Dolayısıyla iş sözleşmesinin feshine ilişkin uyuşmazlıkların kısa sürede sonuçlandırılması hem çalışan hem de işverenin yararınadır (Nesrin Kılıç, B. No: 2013/772, 7/11/2013, § 60).

18. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu’nun 20. maddesindeki sürelerin düzenleyici nitelikte süreler olduğu, yapılması gereken duruşmalar ve duruşma aralıkları, bilirkişi raporlarının beklenmesi, şahitlerin dinlenmesiyle tebligat işlemleri gözönünde bulundurulduğunda bu sürelerin aşılabileceği görülmektedir. Bu nedenle öngörülen süreyi aşan her yargılamanın süresinin makul olmadığı ve adil yargılanma hakkını ihlal ettiği söylenemez. Bununla birlikte işe iade davalarının başvurucu açısından taşıdığı değer ile davanın kısa sürede bitirilmesindeki başvurucunun kişisel yararı gözönüne alındığında bu davaların süre yönünden diğer davalarla aynı nitelikte olduğu da söylenemez (Nesrin Kılıç, § 67).

19. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (E) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

21. Başvuruculardan bir kısmı, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının uygulanmasında hata yapılarak adil olmayan karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculardan belirtilen şikâyetleri yönünden açık bir ihlalin bulunmadığı değerlendirildiğinden diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara tabloda gösterilen şekilde ödenmesine karar verilmesi gerekir. Birleştirilen 2019/38478 başvuru numaralı dosyada tazminat talebinde bulunulmadığından sadece ihlalin tespitine karar verilmiştir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculaların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Tespit edilen ihlalle maddi zarar arasında illiyet bağı bulunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda belirtilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gizlilik talebinde bulunulan başvurucunun gizlilik talebinin KABULÜNE,

C. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (G) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın tabloda gösterilen şekilde ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ

UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli tablonun (F) sütununda gösterilen ilgili mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GURBET ÇOBAN

B. No: 2019/38857 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/38857

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GURBET ÇOBAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/38857)

Karar Tarihi: 17/11/2021

R.G. Tarih ve Sayı: 15/12/2021-31690

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayhan KILIÇ

Başvurucu : Gurbet ÇOBAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, deliller değerlendirilirken kolluk tutanağına aksi ispat edilemeyecek seviyede üstünlük tanınması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 18/11/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 1968 doğumlu olup Balıkesir'de ikamet etmektedir. Başvurucu, Balıkesir'in Bahçelievler Mahallesi'nde bulunan "P." isimli işyerinin sahibidir. Başvurucunun perakende alkollü içecek satma ruhsatı bulunmaktadır. Balıkesir Emniyet Müdürlüğüne 14/1/2018 tarihinde internet üzerinden gönderilen bir ihbarda başvurucunun işyerinde saat 22.00'den sonra içki satıldığı bildirilmiştir.

9. Kolluk görevlileri tarafından 16/1/2018 tarihinde -tutanakta sehven 15/1/2018 yazılmıştır- saat 02.00'de düzenlenen Tespit ve Fotoğraflama Tutanağı'nda; ihbar üzerine 15/1/2018 tarihinde saat 22.30 sıralarında işyerine gidilerek gözetleme yapılmaya başlandığı, saat 22.55 sıralarında işyerine sonradan H.Ö. olduğu anlaşılan kişinin girdiği ve montunun içine sakladığı bir adet T. marka bira ve bir adet sigarayla işyerinden çıktığı tespitlerine yer verilmiştir.

10. Kolluk görevlileri ayrıca aracına binip giden H.Ö.nün aracını durdurduklarında düzenledikleri 15/1/2018 tarihli ve 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'nda H.Ö.nün başvurucunun işyerinden bir adet sigara ve bir adet T. marka birayı toplam 51 TL bedelle satın aldığını kabul ettiği görülmektedir. Söz konusu tutanak iki polis memuru ve H.Ö. tarafından imzalanmıştır. Kolluk görevlileri bir adet M. marka sigara ile T. marka biranın fotoğrafını çekmiş ve bunu Tespit ve Fotoğraflama Tutanağı'na dercetmişlerdir. Yine kolluk görevlileri tarafından düzenlenen ve başvurucunun eşi H.Ç.nin de imzasını taşıyan 15/1/2018 tarihli 23.50 saatli İhbar Araştırma, Takip, Tarassut, Denetim ve Tespit Tutanağı'nın kolluğun tespitlerinin yazıldığı üst kısmında H.Ö.nün bir adet sigara ve bir adet T. marka birayı toplam 51 TL bedelle satın aldığını beyan ettiği yazmaktadır. Buna karşılık tutanağın H.Ç.nin beyanının yazıldığı bölümünde ise "Ben 22.00 ile 6.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım." notu yer almaktadır.

11. Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğünün söz konusu tutanakları Tarım Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Daire Başkanlığına iletmesi üzerine anılan idare tarafından 29/1/2019 tarihli işlemle başvurucu hakkında 8/6/1942 tarihli ve 4250 sayılı İspirto ve İspirtolu İçkiler İnhisarı Kanunu'nun 6. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesinde yer alan "Alkollü içkiler, 22:00 ila 06:00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz." hükmünün ihlal edildiği gerekçesiyle aynı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca 42.076 TL idari para cezası uygulamıştır.

12. Başvurucu idari para cezasına karşı Balıkesir 1. Sulh Ceza Hâkimliğinde (Hâkimlik) itiraz yoluna başvurmuştur. İtiraz dilekçesinde başvurucu özetle şunları ifade etmiştir:

i. Anılan tarihte alkol satışı yapılmamıştır. Polisler, tutanakta içkinin satıldığı iddia edilen saatten yaklaşık bir saat sonra işyerine gelerek olaydan bahsetmiş; eşi de alkol satış vakıasını inkâr ettiği hâlde denetim ve uyarı amacıyla olduğunu düşündüğü tutanağı imzalamıştır ancak eşi tutanağa "Ben 22.00 ile 6.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım." notunu düşmüştür. Düzenlenen tutanağın bir örneği eşine bırakılmamıştır. Başvurucuya göre içki satışı vakıasına ilişkin ibareler sonradan tutanağa eklenmiştir.

ii. H.Ö.yü tanımadığı gibi işyerine gelip gelmediğiyle ilgili olarak bir fikir sahibi değildir. Bir an için H.Ö.nün müşteri olduğu kabul edilse bile H.Ö. nezdinde düzenlenen tutanağın

işyerinin önünde değil 2,5-3 kilometre ötede tanzim edilmesi usulsüzdür. H.Ö.de bulunduğu iddia edilen bir adet biranın işyerinden alındığı belli değildir. Adı geçen şahsın bu süreçte başka bir işyerine uğrayıp uğramadığıyla ilgili olarak tutanakta bir açıklama bulunmamaktadır.

iii. Polisin üçüncü bir kişiyi izleme yetkisinin bulunup bulunmadığı sorgulanmalıdır. Tespit ve Fotoğraflama Tutanağı'ndaki tarihler arasında uyumsuzluk bulunmaktadır. Bu durum bile içki satışı iddiasının her türlü şüpheden uzak bir biçimde ortaya konulamadığını göstermektedir. Tutanakta H.Ö.nün işyerinden çıkışta montunun kabarık olduğu yazmakla birlikte işyerine girişte kabarık olup olmadığıyla ilgili olarak bir tespit bulunmamaktadır. Gece karanlığında monttaki kabarıklığın fark edilebilmesi ve bunun içindekinin bira olarak değerlendirilmesi mümkün değildir.

iv. Olay gecesi bir adet sigara da satılmış değildir. Sigarının tutanağa eklenmesinin amacı olaya vahamet katmaktır. Eşinin tutanağa düştüğü "Ben 22.00 ile 6.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım." notu dikkate alındığında satış iddiasının her türlü şüpheden uzak bir biçimde ispatlanamadığı anlaşılmaktadır.

v. İhbarda bulunan kişi komşusu Y.H.dir. Bu kişinin beyanına göre başvurucunun saat 22.00'den sonra bir arkadaşına içki satmaması üzerine şahıs öfkeyle arkadaşının açık olan e-mail hesabından Emniyet Müdürlüğüne asılsız ve gerçek dışı ihbarda bulunmuştur. Y.H. dinlendiğinde olayın bu şekilde gerçekleştiği anlaşılacaktır.

vi. Ayrıca cezanın tutarı ekonomik yönden kendisini zora sokacak derece yüksektir. Bu manada uygulanan ceza, çalışma hakkını ihlal etmektedir.

13. İtiraza cevap veren Tarım ve Orman Bakanlığı alkol satış vakıasının tutanakla ispatlandığını, resmî belge niteliğindeki tutanağın aksinin ancak aynı değerdeki bir tutanakla ispatlanabileceğini ileri sürmüş; ayrıca cezanın alt sınırdan uygulandığı gözetildiğinde ölçülü olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

14. Hâkimlik 4/10/2019 tarihli kararla itirazı reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun işyerinde 15/1/2018 tarihinde saat 22.00'den sonra H.Ö.ye bir adet T. marka bira satıldığının iki zabıt mümzii ve H.Ö. tarafından imzalanan tutanakla sabit olduğu belirtilmiştir. Gerekçede ayrıca başvurucunun tutanağın aksini ispat edecek delil gösteremediği ifade edilmiştir.

15. Başvurucu bu karara karşı -benzer iddialarla- Balıkesir 2. Sulh Ceza Hâkimliğinde itiraz etmiştir. Balıkesir 2. Sulh Ceza Hâkimliği 23/10/2019 tarihli kararla Hâkimlik kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazı kesin olarak reddetmiştir. Nihai karar 30/10/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

16. Başvurucu 18/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 4250 sayılı Kanun'un 6. maddesinin beşinci fıkrasının son cümlesi şöyledir:

" Alkollü içkiler, 22:00 ila 06:00 saatleri arasında perakende olarak satılamaz."

18. 4250 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

" Bu Kanunun 6 ncı maddesinin;

...

e) Beşinci fıkrasının birinci ve ikinci cümlelerindeki yasaklara aykırı hareket edenlere, 3/1/2002 tarihli ve 4733 sayılı Tütün ve Alkol Piyasası Düzenleme Kurumu Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunun 8 inci maddesinin beşinci fıkrasının (k) bendinde öngörülen,

...

idari para cezası verilir."

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

19. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar[ın] ... esası konusunda karar verecek olan ... bir mahkeme tarafından ... görülmesini isteme hakkına sahiptir...

Kendisine bir suç isnat edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

20. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) suçluluk karinelerine ve ispat yüküne ilişkin olarak ilkeler belirlemiştir. AİHM'e göre Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında korunan masumiyet karinesi (a) mahkemelerin kişinin suç işlediği varsayımından başlamamalarını, (b) ispat yükünün iddia makamına ait olmasını ve (c) her türlü şüpheden sanığın yararlandırılmasını gerektirmektedir. Bu kapsamda ispat yükümlülüğünün iddia makamından savunmaya devredilmesi kural olarak masumiyet karinesi ihlal edecektir (Telfner/Avusturya, B. No: 33501/96, 20/3/2001, § 15).

21. AİHM; Salabiaku/Fransa (B. No: 10519/83, 7/10/1988) başvurusunda, fiilî veya hukuki karinelerin her hukuk sisteminde bulunabileceğini, Sözleşme'nin kural olarak bu karineleri yasaklamadığını ifade etmiştir. Ancak AİHM, taraf devletlerin ceza kanunlarıyla ilgili olarak bu meselede belli sınırlar içinde kalması gerektiğini vurgulamaktadır. AİHM'e göre 6. maddenin (2) numaralı fıkrası, sadece mahkemeler tarafından usul kurallarının uygulanması sırasında saygı göstermekten ibaret bir güvence içermemektedir. Dahası, 6. maddenin (2) numaralı fıkrasında geçen "hukuka uygun olarak" ibaresi iç hukuka referansla yorumlanamaz. Bu şekildeki bir yorum, yasama organının mahkemelerin doğal değerlendirme yetkisini kaldırma ve masumiyet karinesini özünden yoksun bırakma hususunda serbest olması sonucunu doğuracaktır. Böylesi bir durumun adil yargılanma hakkını ve özellikle masum sayılma hakkını koruma altına almak suretiyle hukuk devletinin temel bir ilkesini güvenceye bağlayan 6. maddenin amaç ve hedefleriyle uzlaştırılması mümkün değildir. Bu nedenle 6. maddenin (2) numaralı fıkrası, ceza kanunlarında düzenlenen hukuki ve fiilî karinelere de kayıtsız değildir. Söz konusu fıkra, devletlerin bu karineleri ihtilaf konusu meselenin önemini dikkate alan ve savunma tarafının haklarını gözeten makul çerçevelerle sınırlamasını gerektirir (Salabiaku/Fransa, § 28).

22. AİHM, Sözleşmeci devletlerin ceza kanunlarına karine derç ederken davanın konusunun

önemi ile savunma tarafının hakları arasında adil bir denge kurma yükümlülüğü altında bulunduklarını ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle AİHM'e göre başvurulan araç ile ulaşılmak istenen meşru amaç arasında makul bir orantının var olması gerekir (Janosevic/İsveç, B. No: 34619/97, 23/7/2002, § 101).

23. AİHM, Pham Hoang/Fransa (B. No: 13191/87, 25/9/1992) başvurusunda varsayıma dayalı olarak mahkûmiyet kararı verilmesinin masumiyet karinesini ihlal ettiğine ilişkin şikâyeti değerlendirmiştir. Olayda yasa dışı yollardan uyuşturucu madde ithal etme ve gümrük kaçakçılığı yapma suçlarından verilen mahkûmiyet kararının ilgili gümrük mevzuatında öngörülen kaçak malları mülkiyetinde bulunduran kişinin gümrük kaçakçılığı suçundan sorumlu tutulacağı yönündeki karineye dayandırıldığı ileri sürülerek masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddia edilmiştir. AİHM yaptığı değerlendirmede, başvurucunun savunma araçlarından tamamıyla mahrum bırakılmadığının ve aleyhine yüklenen karinenin aksi ispat edilemez türden olmadığının altını çizmiştir (Pham Hoang/Fransa, § 34). AİHM Fransız derece mahkemelerinin karar verirken maddi olayı dikkatli bir şekilde değerlendirdiğini, dava dosyasında bulunan delilleri temel alarak mahkûmiyet kararı verdiğini, ilgili mevzuatta yer alan karinelere otomatik bir şekilde dayanmaktan kaçındığını belirtmiş ve bu nedenle şikâyet konusu olayda masumiyet karinesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşmıştır (Pham Hoang/Fransa, § 36).

24. AİHM, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrası kapsamında, hakkaniyete uygun yargılanmanın temel unsurlarından birinin de yargılamanın çelişmeli olmasına (Rowe ve Davis/Birleşik Krallık [BD], B. No: 28901/95, 16/2/2000, § 60) dikkat çektikten sonra Sözleşme'deki hakların etkili bir biçimde korunması için davaya bakan mahkemelerin tarafların dayanaklarını, iddialarını ve delillerini etkili bir biçimde inceleme görevi olduğunu belirtmektedir (Dulaurans/Fransa, B. No: 34553/97, 21/3/2000, § 33). AİHM silahların eşitliği ilkesinin ise taraflara, talep ve açıklamalarını diğer tarafa nazaran dezavantajlı olmayacak şekilde ileri sürebilmeleri için fırsat verilmesini gerektirdiğini ifade etmektedir (Kress/Fransa, B. No: 39594/98, 7/6/2001, § 72).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

25. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

26. Başvurucu, Hâkimliğin gerekçesinin vicdani delil sistemine aykırı olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Hâkimliğin kolluğun tutanağıyla bağlı kalarak kurduğu gerekçenin hukuki manada gerekçe olma değerini yitirdiğini ifade etmiştir. Başvurucuya göre kanuni düzenleme olmadığı hâlde Hâkimliğin kolluk tutanağıyla bağlı kalması ve bu şekilde ispat yükünün ters çevrilmesi hukuk devleti ilkesini ve masumiyet karinesini zedeler. Başvurucu, aksi düşüncenin kabulünün silahların eşitliği ilkesini ihlal edeceğini ileri sürmüş; polis tutanağının aksini ortaya koyacak belgelerin ve tanığının Hâkimlik tarafından dikkate alınmadığından yakınmıştır. Ayrıca itiraz merciinin kararının gerekçesiz olmasından şikâyet etmiştir. Son olarak saat 22.00'den sonra alkol satış yasağının demokratik ve laik hukuk devleti ilkesine aykırı olduğu gibi çalışma hakkını da ihlal ettiğini belirmiştir.

B. Değerlendirme

27. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

28. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."

29. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddialarının masumiyet karinesi ışığında silahların eşitliği ilkesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

30. Başvurucunun aleyhine yapılan ihbarın sebebiyle ilgili olarak Y.H.nin tanık olarak dinlenmesini istediği hâlde bu talebinin karşılanmadığına yönelik şikâyetinin ihbarın sebebinin bilinmesinin başvurucu hakkındaki suç isnadının esasının karara bağlanmasında bir etkisinin olmayacağı değerlendirildiğinden incelenmesine gerek görülmemiştir. Başvurucu her ne kadar çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadı (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013) uyarınca çalışma hakkı Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmediğinden bu iddia yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasına ihtiyaç bulunmamıştır.

1. Uygulanabilirlik Yönünden

31. Öncelikle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının suç isnadı boyutuyla somut olayda uygulanabilir olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

32. Bir yaptırımın veya hukuki bir tasarrufun/işlemin hangi koşullarla suç isnadı niteliğinde sayılıp suç ve cezalara ilişkin güvenceler kapsamında değerlendirilebileceği daha önce Anayasa Mahkemesi kararlarında açıkça ifade edilmiştir (D.M.Ç., B. No: 2014/16941, 24/1/2018; B.Y.Ç., B. No: 2013/4554, 15/12/2015; Selçuk Özbölük, B. No: 2015/7206, 14/11/2018). Somut olayda gece vakti alkollü içki satışı kabahat olarak düzenlenmiş olup başvurucuya 42.076 TL idari para cezası verilmiştir. Anılan kararlarda yer verilen ilkeler bağlamında başvuruya konu cezai sürecin herkes için bağlayıcılığı olan genel bir etki yarattığı, kamu gücünü kullanan bir kamu otoritesi tarafından yürütüldüğü, bu sürecin cezalandırıcı ve caydırıcı bir amacının bulunduğu, ayrıca son olarak cezanın miktarı dikkate alındığında somut olaydaki yaptırımın adil yargılanma hakkı bağlamında suç isnadı niteliğinde sayılması gerektiği kuşkusuzdur. Dolayısıyla Sözleşme ve Anayasa'nın ortak koruma alanında yer alan adil yargılanma hakkının suç isnadı boyutuyla somut olay yönünden uygulanabilir olduğuna karar vermek gerekir.

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

3. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

34. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil

yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

35. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının unsurlarından biri de silahların eşitliği ilkesidir. Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir. Ceza davalarının yanı sıra medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin hukuk davaları ve idari davalarda da bu ilkeye uyulması gerekir (Yaşasın Aslan, B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

36. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimse suçlu sayılamaz." şeklinde düzenlenmiştir. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

37. Sanık masumiyet karinesi gereği suçsuz sayıldığı için yargılama yapılmakta ve maddi gerçeğe ulaşılmaya çalışılmaktadır. Maddi gerçeğe ulaşmak için suç isnadı altında olan kişiden masum olduğunu ispat etmesi istenemez. Çünkü suç isnadı altında da olsa kişi, hükmen sabit oluncaya kadar suçsuz kabul edilmektedir (Adem Hüseyinoğlu, B. No: 2014/3954, 15/2/2017, § 35).

38. Masumiyet karinesi kapsamında yer alan ve iddia edenin iddiasını ispatla yükümlü olması kuralı, Anayasa’nın 38. maddesinin gerekçesinde de açıkça ifade edilmiştir. Bununla birlikte genel anlamda suçun kanıtlanması yükümlülüğü iddia edende kaldığı sürece savunmasını oluşturmak için ispat yükünü sanığa devreden kurallar ile hukuki veya fiilî varsayımların olduğu durumlarda ispat yükünün yer değiştirmesi masumiyet karinesine aykırılık taşımaz (AYM, E.2013/38, K.2014/58, 27/3/2014). Ancak suç isnadını içeren karinenin aksinin başvurucu tarafından yargılama sırasında ispat edilebilmesinin mümkün olması, hâkimin de bu yönde ileri sürülen iddiaları inceleyip kararını buna göre verebilmesi, bir başka ifadeyle karinelerin kişiyi otomatik olarak suçlu hâline getirmemesi gerekir. Karineler, masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmamalı ve suç isnadı altındaki kişi savunma imkânlarından yararlandırılmalıdır (Adem Hüseyinoğlu, § 36).

39. Bununla birlikte somut olayın özel koşullarında kabahat eylemleri nedeniyle uygulanan idari yaptırımlarda -adli suç ve cezalara nazaran- sorumluluk karinelerine ilişkin standartların daha esnek yorumlanması mümkündür ancak bu durumda dahi ispat bakımından kullanılan karinelerin masumiyet karinesini ihlal eder boyuta ulaşmaması gerekir (Ahmet Altuntaş ve diğerleri [GK], B. No: 2015/19616, 17/5/2018, § 34).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

40. Somut olayda başvurucunun yasak olmasına rağmen saat 22.00'den sonra -22.55'te-

H.Ö.ye bir adet T. marka içki sattığı iddiasıyla başvurucuya 42.076 TL idari para cezası uygulanmıştır. Başvurucunun cezaya karşı itirazını inceleyen Hâkimlik bu fiilin işlediğinin sabit olduğu sonucuna ulaşarak itirazı reddetmiştir. Hâkimlik, kolluk görevlileri tarafından tanzim edilen ve iki polis ile alıcı H.Ö. tarafından imzalan 15/1/2018 tarihli 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'na dayanmıştır. Anılan tutanakta H.Ö., başvurucunun işyerinden bir adet sigara ve bir adet T. marka birayı toplam 51 TL bedelle satın aldığını kabul etmektedir.

41. Yargılama sırasında başvurucunun olayın kendi versiyonunu Hâkimliğe açıklama, iddia ve delillerini sunma ve tutanağın içeriğinin güvenilirliğine ve dayanılabilirliğine şüphe düşürme imkânı bulduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda başvurucu itiraz dilekçesinde belirtilen tutanak içeriğindeki vakıayı inkâr etmiştir. Başvurucu, olay anında işyerinde bulunan eşinin imzasının bulunduğu İhbar Araştırma, Takip, Tarassut, Denetim ve Tespit Tutanağı'nda yer alan "Ben 22.00 ile 06.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım." şeklindeki nota dikkat çekmiştir. Başvurucu, Hâkimliğe sunduğu itiraz dilekçesinde bu tutanağın üst kısmının sonradan polis tarafından doldurulduğunu ileri sürmüş, H.Ö. nezdinde düzenlenen tutanağın işyerinin önünde değil 2,5-3 kilometre ötede tanzim edilmesine dikkat çekmiş, biranın kendi işyerinden alındığının belli olmadığını savunmuş, şahsın bu süreçte başka bir işyerine uğrayıp uğramadığıyla ilgili olarak tutanakta bir açıklamanın bulunmadığına işaret etmiş, tutanakta H.Ö.nün işyerinden çıkışta montunun kabarık olduğu yazmakla birlikte işyerine girişte kabarık olup olmadığıyla ilgili olarak bir tespitin yer almadığını kaydetmiştir. Başvurucuya göre tüm bunlar alkol satış iddiasının her türlü şüpheden uzak bir biçimde ispatlanamadığını göstermektedir.

42. Hâkimlik ise iki polis memuru ve H.Ö. tarafından imzalan 15/1/2018 tarihli 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'nın saat 22.00'den sonra alkol satışı iddiasını ispatladığını kabul etmiş, ayrıca başvurucunun tutanağın aksini ispat edecek delil gösteremediği vurgulamıştır. Hâkimlik, başvurucunun itiraz dilekçesinde belirttiği iddialarla ilgili olarak ise hiçbir değerlendirme yapmamıştır.

43. Başvurucunun iddia ve savunmalarını sunma imkânı elde etmesi silahların eşitliği ilkesinin sağlanması bakımından önem taşımakla birlikte bu imkânın kullanılması silahların eşitliği ilkesinin devlete yüklediği yükümlülüklerin ifası için tek başına yeterli değildir. Mahkemenin bu iddialara ciddiyetle yaklaştığını ve yargılamayı hassasiyet içinde yürüttüğünü göstermesi de gerekmektedir. Mahkemenin olayın başvurucu tarafından anlatılan versiyonuna baştan kapalı bir tutum takınmaması ve bu ihtimale de yeterli ölçüde şans tanıdığını ortaya koyması beklenir. Somut olayda Hâkimliğin başvurucunun iddialarını yeteri kadar değerlendirmeye aldığına dair bir işaret tespit edilememiştir.

44. Öte yandan Hâkimliğin idare tarafından tanzim edilen tutanakların içeriğinin aksi ispat edilene kadar geçerli olduğu şeklindeki karineye dayandığı görülmektedir. İdari işlemlerin ve bu bağlamda kamu ajanları tarafından düzenlenen tutanakların içeriğinin hukuka/gerçeğe uygunluk karinesinden yararlanacağı hukukun bilinen bir ilkesidir. Ancak bu karinenin söz konusu işlem ya da tutanağın içeriğinin hukukiliğinin veya gerçekliğinin tartışıldığı bir yargılamada geçerli olması mümkün değildir. İdari işlemin hukukiliğinin veya tutanağın içeriğinin gerçekliğinin dava konusu edildiği bir yargılamada hâkimin değinilen karineyi uygulaması bu davanın açılmasını anlamsız hâle getirir. Bu şekildeki bir yargılamada idare tarafından tanzim edilen belgelerin içeriğinin gerçekliği karinesinin yargılamanın sonucu yönünden belirleyici olması bireyi devlete karşı dezavantajlı bir konuma sokacağından silahların eşitliği ilkesini zedeleyebileceği gibi suç isnadıyla ilgili

yargılama söz konusu olduğunda masumiyet karinesini de ihlal edebilir.

45. Kamu görevlilerince düzenlenen tutanakla delillendirilen suç isnadı söz konusu olduğunda yargı mercilerinden beklenen tutanağın içeriğinin güvenilirliği ve özgünlüğüyle ilgili olarak sanık tarafından ileri sürülen argümanları tarafsız ve nesnel bir değerlendirmeye tabi tutmalarıdır. Maddi gerçekliğin ortaya çıkarılmasını hedefleyen ceza yargılamasında kamu görevlilerinin düzenlediği tutanakların içeriğinin aksinin ispatında herhangi bir delil sınırlamasının söz konusu olması düşünülemez. Delil sınırlaması, suçun oluştuğunun kabulü için tam vicdani kanaatin arandığı, dolayısıyla her türlü şüphenin izalesinin gerektiği ceza yargılamasının amacıyla bağdaşmaz. Bu itibarla sanığın delil sunma konusunda tam bir serbestiye sahip olması gerekir. Aksi durumda sanığın masum sayılmasının bir anlamı kalmaz.

46. Yukarıda da tespit edildiği üzere somut yargılama, Anayasa'nın 38. maddesi anlamında suç isnadına ilişkin uyuşmazlık kapsamında kalan bir yargılamadır (bkz. § 32). Başvurucuya isnat edilen saat 22.00'den sonra alkollü içki satma kabahati, kolluk görevlileri tarafından düzenlenen tutanaklara dayanılarak delillendirilmiştir. Hâkimlik de itirazı reddederken 15/1/2018 tarihli ve 23.15 saatli Bilgi Alma Tutanağı'na vurgu yapmıştır. Başvurucu ise bu tutanağın gerçekliğiyle çelişmiş, güvenilirliğine şüphe düşürmek için çeşitli iddialar öne sürmüştür. Ancak Hâkimlik bu iddiaları değerlendirmeksizin başvurucunun tutanağın aksini ispatlayacak delil gösteremediği sonucuna ulaşmıştır.

47. Hâkimliğin bu değerlendirmesi ispat yükünü ters çevirecek mahiyettedir. Kuşkusuz adil yargılanma hakkı suç isnadıyla ilgili yargılamalarda bile mahkemelerin fiili ve hukuki karinelere dayanmasını bütünüyle yasaklamamaktadır. Ancak suç isnadına ilişkin bir yargılamada karinenin adil yargılama hakkını ihlal etmemesi için karineyle kişinin otomatik olarak suçlu ilan edilmemesi, bu bağlamda karinenin aksinin ispat edilebilir nitelikte olması ve başvurucunun karinenin aksini ispatlama gayesiyle yaptığı açıklama ve sunduğu delillerin mahkeme tarafından titizlikle ele alındığının gösterilmiş olması gerekir.

48. Olayda başvurucunun ileri sürdüğü argümanların ilgisiz olmadığı anlaşılmaktadır. Bu manada başvurucunun olay anında işyerinde bulunan eşinin alkollü içki satış vakıasını kabul etmediğinin altını çizmek gerekir. Nitekim 15/1/2018 tarihli İhbar Araştırma, Takip, Tarassut, Denetim ve Tespit Tutanağı'nın H.Ç.nin beyanının yazıldığı bölümünde "Ben 22.00 ile 06.00 arasında herhangi bir alkollü içki satışı yapmıyorum. 15/1/2018 gece saat 22.00'den sonra satış yapmadım." notunun yer aldığı görülmektedir. Başvurucu, tutanağın üst bölümünün kolluk görevlilerince sonradan doldurulmuş olabileceğini iddia etmiştir. Hâkimliğin bu tutanak ve başvurucunun anılan iddiasıyla ilgili olarak bir değerlendirme yapmamış olmasının maddi olayın tespiti bakımından bir eksiklik olduğu vurgulanmalıdır.

49. Başvurucunun H.Ö. nezdindeki Bilgi Alma Tutanağı'nın işyerinin 2,5-3 kilometre uzağında düzenlenmesine ve H.Ö.nün aracının durdurulduğu yere kadar başka bir yere uğrayıp uğramadığıyla ilgili olarak tutanakta bir bilginin yer almamasına yönelik itirazları da önemsiz değildir. H.Ö.nün başvurucuya ait işyerinden çıkarken elinde bira şişesinin görülmemiş olması, bira şişesinin H.Ö.nün işyerinin 2,5-3 kilometre ötesinde durdurulan aracının içinde bulunması olguları gözetildiğinde başvurucunun belirtilen iddialarının tutanağın içeriğinin gerçekliğine ve itibar edilebilirliğine gölge düşürecek ve Hâkimliğin açık yanıt vermesini gerektirecek mahiyette olduğu değerlendirilmiştir. Tutanağın yalnızca polislerin değil H.Ö.nün de imzasını taşıması içeriğinin gerçekliğini ve itibar edilebilirliğini güçlendiren bir unsur olsa da başvurucunun H.Ö.nün beyanının güvenilirliğine yönelik de

itirazlar öne sürdüğünü dikkate almak gerekir. Bu koşullarda Hâkimliğin olayın gerçekleşme koşullarıyla ilgili olarak ortaya çıkan şüpheleri dağıtmak için H.Ö.yü dinlemesi oldukça etkili olma potansiyeline sahipken Hâkimliğin bu yönde bir adım atmadığı görülmektedir.

50. Sonuç olarak kamu görevlilerince düzenlenen tutanağın gerçekliği karinesi aksi ispat edilebilir nitelikte olsa da başvurucunun bunun aksini ispatlamak için ileri sürdüğü iddia ve itirazların Hâkimlikçe değerlendirmeye bile alınmamış olması sebebiyle somut olaydaki uygulanma tarzı itibarıyla karinenin başvurucuyu otomatik olarak suçlu hâle getirdiği anlaşılmıştır. Başvurucuya savunma imkânı tanınmış ise de Hâkimliğin kamu görevlilerince düzenlenen tutanağa üstünlük tanıyan yaklaşımı başvurucunun savunma yapmasını anlamsız hâle getirmiş ve başvurucuyu kamu otoritesi karşısında dezavantajlı konuma düşürmüştür.

51. Bu durumda başvurucu tarafından yapılan itirazın kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların gerçekliği karinesine dayalı olarak reddedilmesinin -başvurucunun savunmalarının hiç irdelenmediği gözetildiğinde- silahların eşitliği ilkesini ihlal ettiği kanaatine varılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

4. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

53. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

54. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

55. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Doğan ([GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018) kararında ihlal sonucuna varıldığında ihlalin nasıl ortadan kaldırılacağı hususunda genel ilkeler belirlenmiştir. Anayasa Mahkemesi diğer bir kararında ise bu ilkelerle birlikte ihlal kararının yerine getirilmemesinin sonuçlarına da değinmiş ve bu durumun ihlalin devamı anlamına geleceği gibi ilgili hakkın ikinci kez ihlal edilmesiyle sonuçlanacağına işaret etmiştir (Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019).

56. Bireysel başvuru kapsamında bir temel hakkın ihlal edildiğine karar verildiği takdirde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırıldığından söz edilebilmesi için temel kural mümkün olduğunca eski hâle getirmenin yani ihlalden önceki duruma dönülmesinin sağlanmasıdır. Bunun için ise öncelikle ihlalin kaynağı belirlenerek devam eden ihlalin durdurulması, ihlale neden olan karar veya işlemin ve bunların yol açtığı sonuçların ortadan kaldırılması, varsa

ihlalin sebep olduğu maddi ve manevi zararların giderilmesi, ayrıca bu bağlamda uygun görülen diğer tedbirlerin alınması gerekmektedir (Mehmet Doğan, §§ 55, 57).

57. İhlalin mahkeme kararından kaynaklandığı veya mahkemenin ihlali gideremediği durumlarda Anayasa Mahkemesi 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 79. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (a) bendi uyarınca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere kararın bir örneğinin ilgili mahkemeye gönderilmesine hükmeder. Anılan yasal düzenleme, usul hukukundaki benzer hukuki kurumlardan farklı olarak ihlali ortadan kaldırmak amacıyla yeniden yargılama sonucunu doğuran ve bireysel başvuruya özgülenen bir giderim yolunu öngörmektedir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi tarafından ihlal kararına bağlı olarak yeniden yargılama kararı verildiğinde usul hukukundaki yargılamanın yenilenmesi kurumundan farklı olarak ilgili mahkemenin yeniden yargılama sebebinin varlığını kabul hususunda herhangi bir takdir yetkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla böyle bir kararın kendisine ulaştığı mahkemenin yasal yükümlülüğü, ilgilinin talebini beklemeksizin Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı nedeniyle yeniden yargılama kararı vererek devam eden ihlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemleri yerine getirmektir (Mehmet Doğan, §§ 58, 59; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), §§ 57-59, 66, 67).

58. İncelenen başvuruda başvurucunun itirazının kamu görevlilerince düzenlenen tutanakların içeriğinin gerçekliği karinesine dayalı olarak reddedilmesi nedeniyle silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiği kanaatine varılmıştır.

59. Bu durumda adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Yapılacak yeniden yargılama ise bireysel başvuruya özgü düzenleme içeren 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasına göre ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yöneliktir. Bu kapsamda yapılması gereken iş, yeniden yargılama kararı verilerek Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar verilmesinden ibarettir. Bu sebeple kararın bir örneğinin yeniden yargılama yapılmak üzere Balıkesir 1. Sulh Ceza Hâkimliğine gönderilmesine karar verilmesi gerekmektedir.

60. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ilkesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Balıkesir 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (D. İş No: 2019/876) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ELA YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/5701 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/5701

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ELA YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/5701)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucular : Ela YILDIRIM ve Diğerleri [bkz. ekli (1) numaralı tablo]

Başvurucular Vekilleri : Bkz. ekli (1) numaralı tablonun (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli (1) numaralı tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvurucuların bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuştur.

5. Konularının aynı olması sebebiyle ekli (1) numaralı tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/5701 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/5701 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer

dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

6. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

7. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucuların bir kısmı haklarında yürütülen hukuk yargılamalarının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

10. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

11. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

12. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

13. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52).

16. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41, 45).

17. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli (1) numaralı tablonun (G) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

19. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunda düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ekli tabloda gösterildiği gibi ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harç ile ekli (2) numaralı tabloda belirtilen -aynı avukatla temsil edilenler yönünden müştereken, diğerlerine ayrı ayrı- vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli (1) numaralı tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın ekli tabloda gösterildiği gibi ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Vekille temsil edilen başvuruculara vekalet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden -ekli (2) numaralı tabloda gösterildiği gibi- MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; yine ekli (1) numaralı tablonun (E) sütununda belirtilen harçların ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için ekli (1) numaralı tablonun (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÖZDE AYDİN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/18497 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/18497

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÖZDE AYDİN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/18497)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Gözde AYDİN ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/18497 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/18497 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEDİNE BÜRCEK VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/19283 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19283

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEDİNE BÜRCEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19283)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : Medine BÜRCEK ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : Av. Abdurrahman BAYAR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/19283 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/19283 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Mahkemenin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin

Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruların iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruların bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tabloda gösterilen harç ve vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SELİME ULUSOY VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/20842 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20842

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SELİME ULUSOY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20842)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucular : Selime Ulusoy ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/20842 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/20842 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEDAT ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/24607 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24607

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEDAT ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24607)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Vedat ÖZDEMİR ve diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/24607 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/24607 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

15. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın

süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin

başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamında makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

RAMİS BAŞARAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/34943 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34943

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

RAMİS BAŞARAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34943)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucular : Ramis BAŞARAN ve Diğerleri [bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonlarca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/34943 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/34943 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte

yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucuların açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. 2021/17492 Numaralı Bireysel Başvurunun Vefat Eden Başvurucusu Yönünden

12. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik şartları ve incelenmesi" kenar başlıklı 48. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kabul edilebilirlik şartları ve incelemesinin usul ve esasları ile ilgili diğer hususlar İçtüzükle düzenlenir."

13. İçtüzük'ün 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

14. Bireysel başvuru kapsamında ileri sürülen ihlal iddiaları incelenmekle birlikte başvurucunun yaşamını yitirdiği anlaşıldığından başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden bulunmadığı değerlendirilmiştir.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun ölümü nedeniyle düşme kararı verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

C. Diğer Başvurucular Yönünden

1. Başvurucuların İddiaları

16. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

18. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği tarih, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Güher Ergun ve diğerleri, B. No: 2012/13, 2/7/2013, §§ 50-52; Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45-47).

19. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Güher Ergun ve diğerleri, §§ 41-45; Selahattin Akyıl, § 41).

20. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

22. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir…

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

24. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

25. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarak hesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

26. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

27. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvuruculara adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. 2021/17492 numaralı bireysel başvurunun vefat eden başvurucusu yönünden yapılan başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

2. Diğer başvurucular yönünden Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ŞERİF AKMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/35023 | Karar tarihi: 17.11.2021

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ŞERİF AKMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35023)

Karar Tarihi: 17/11/2021

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Hicabi DURSUN

Muammer TOPAL

Recai AKYEL

Selahaddin MENTEŞ

Raportör : Osman ÖZDEMİREL

Başvurucular : Mehmet Şerif AKMAN ve diğerleri[bkz. ekli tablo]

Başvurucular Vekili : bkz. ekli tablo

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru ceza davasının uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkı ile Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Ekli tabloda sıralanan başvurular, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemelerinden sonra Komisyonlara sunulmuştur.

3. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Konularının aynı olması sebebiyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının 2020/35023 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/35023 numaralı dosya üzerinden yapılmasına ve diğer dosyaların kapatılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvuruculardan bir kısmı, haklarında yürütülen yargılamaların uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının; bir diğer kısmı ise makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine çeşitli tarihlerde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

9. Anayasa Mahkemesinin 17/11/2021 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

10. Başvuruculardan bir kısmı, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılayacak gelirleri olmadığını beyan ederek adli yardım talebinde bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesinin Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013) kararında belirtilen ilkeler dikkate alınarak geçimini önemli ölçüde güçleştirmeksizin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculardan açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvuruculardan İddiaları

12. Başvurucular, uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

14. Ceza yargılamasının süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak bir kişiye suç işlediği iddiasının yetkili makamlar tarafından bildirildiği veya isnattan ilk olarak etkilendiği arama ve gözaltı gibi birtakım tedbirlerin uygulandığı tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak suç isnadına ilişkin nihai kararın verildiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul süre şikâyetiyle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (B.E., B. No: 2012/625, 9/1/2014, § 34).

15. Ceza yargılamasının süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (B.E., § 29).

16. Anılan ilkeler ve Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar dikkate alındığında ekli tablonun (F) sütununda belirtilen yargılama sürelerinin makul olmadığı sonucuna varmak gerekir.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

18. Başvuruculardan bir kısmı, makul sürede yargılanma hakkının yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. Başvuruculara iddiaları, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiğiölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde, temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine yönelik iddiaların açıkça dayanaktan yoksun olduğu, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini de karşılamadığı anlaşılmaktadır.

20. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekmektedir.

D. 6216 Sayılı Kanun'un 50. Maddesi Yönünden

21. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Esas inceleme sonunda, başvurucunun hakkının ihlal edildiğine ya da edilmediğine karar verilir. İhlal kararı verilmesi hâlinde ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilir...

(2) Tespit edilen ihlal bir mahkeme kararından kaynaklanmışsa, ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapmak üzere dosya ilgili mahkemeye gönderilir. Yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmayan hâllerde başvurucu lehine tazminata hükmedilebilir veya genel mahkemelerde dava açılması yolu gösterilebilir. Yeniden yargılama yapmakla yükümlü mahkeme, Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında açıkladığı ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldıracak şekilde mümkünse dosya üzerinden karar verir."

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ile maddi ve manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

23. Somut olayda, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

24. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruya konu her bir davanın özel koşulları dikkate alınarakhesaplanan ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın başvuruculara ayrı ayrı ödenmesine karar verilmesi gerekir.

25. Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvuruculara uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvuruculara bu konuda herhangi bir belge sunmamış olması nedeniyle maddi tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

26. Dosyadaki belgelerden tespit edilen ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harç ve ekli tablonun (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderlerinin başvuruculara ödenmesine karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinde bulunan başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki makul sürede yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara ekli tablonun (H) sütununda belirtilen net tutarlarda manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE,

E. Başvuruculara maddi tazminat taleplerinin ve fazlaya ilişkin manevi tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Vekille temsil edilen başvuruculara vekâlet ücretinin aynı avukatla temsil edilenler yönünden ekli tabloda gösterildiği gibi MÜŞTEREKEN, diğerlerine AYRI AYRI; ekli tablonun (D) sütununda belirtilen harçların da ekli tabloda gösterildiği gibi başvuruculara ÖDENMESİNE,

G. Ödemelerin, kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihlerinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin bilgi için ilgili Mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

İ. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 17/11/2021 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.